Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Enee Silvij Senensis poete laureati imperialisque secretaaij viri omnium facile prestantissimi. rerum familiarum epistole peramene.

https://hdl.handle.net/1874/461282

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

ENeas cardinalis senensis Vlrico episcopo gurgēn. S. p. d. Susceptis lr̄is tuis uocauimus ad nos euestigio ꝓcuratorē herfordēsiū cum quo plura locuti sumus Illud ab eo tādē obtinuimus ut in cā illa testamentaria non ꝓcedat nobis insciis. Et putamus eū quieturū iuxta desiderium tuū donec adueniat nr̄ seu fleben. Est. n. hic ꝓcurator uir bonus & ifortunio tuo cōpatit. Solum timet ne principales sui eū tergiuersari suspicent Nec alia mō Rogamus ut nos maiestati cesaree cōmēdes & nos i gratia eius reti neas quia ipse est cui pre ceteris qui uiuunt obligati sumus Displi cet nobis nō habuisse nos illā fortunā ut ꝓ nobis cesarea maiestas r̄ gi polonie scripserit in cā uarmiēn eccē. Fecit hec uetus ulrici con suetudo qui gratiā cesaris nobis impediuit Id nobis est non damno solū sed ēt ifamie Nā qui nos annis xu. seruisse cesari sciūt nostram parufaciūt existiatōem. cū lr̄as cōmēditicias ex curia eius obtinere nequiuerimus Deide rogamus aliter agat nobiscū qui dies noctes q̄ cesari seruire & suis curialibus morē gerere studemus. Vale opti me Ex ro. die ui. nouēbris. Anno millesimo. cccc. luii

ENeas cardialis senēn Ioāni frunt. S. p. d. Affecerunt nos littere tue non paruo gaudio uir prestans & amice singu laris quādo nude scribis & interna animi tui pandis. Credimus te uti nō iiulso cōsilioſi cū neqas cōtinere: coniugiū q̄r̄s quāuis id prius cogitādū fuerat antequā iniciareris sacris ordinibus Sed nō sumus dii oēs qui futura ꝓspicere ualeamus Quando huc uētum est ut legi carnis resistere nequeas. melius est nubere q̄ uri non tamē hec pōtificis sentētia ut dispēsandū censeat. stat in sua se renitate. nec putat uni concedendum quod multos. in noxiū uertat malum Et unum pati ꝓ multis non incōueniens arbitrat Expecta dus ē ergo ut tute agas alterius apostolatus qui mitior sit Nescimus tamē an uita tā diu comes erit. Nā sepius agni premoriūt ouibus. Tu quā de nobis geris opionē ut deponas rogamus neq̄ nos hi su

mus quos arbitraris. Vtinā ita uiuamus ne cardinalatū idigne uide amur adepti. Cupimus nos sepe reuerēdissio patri domino nr̄o co lonr̄si facias comēdatos cuius uitā diuturnā cupimus et sue digna tioni rē gratā facere optamus Preposito sācti florini et tilmāno ut nos offeras petimus quos inter amicos obseruamus Nec secus de Iohāne polart dicimus. Sumus enī oībus obligati Vale et ꝓcurato res nostros ut aliqd cōseq̄mur adiuua Datū rome die. uii. decēbris. Anno · M: cccc. luii.

ENeas cardinalis senensis. Iohāni zolnar. S. p d. Que scri bis oīa cū uoluptate legimus aduertentes q̄ nos animi sice ritate et amore prosequaris. Tua nobis et fides et ꝓuiden tia magno emolimēto est. circa rem prepositure expectamus deca nū ꝓcuratorem. Sed ille fortasse ideo tardior ē quia sperat nouis q̄ cudiuntur legibus sese magnū fieri Vtinam magnus sit cum rei publice utilitate xpristiane Intelligimus eccām quā nobis ꝓ prepo situra dimittēr intēdit domū habere ruinosā quā palatinus comes ecclesie sumptibus reparari uult. Quod si forte r̄ddit̄us pluriū ānō rum in eam cōferant id nobis eēt onerosum Rogamus igit attēte ista penses & cuncta nobis rescribas Pro eccia collegiata ipetrau mus septem ānorū indulgētias plures obtinere ne quimus. et illas ad. x. ānos duraturas Si uolūt expedire poterunt hi quibus ea cura cōmissa est Nos que possumus cū honestate pro eccia uarmiēsi effi cere uolūtarii sumus Cōmenda nos episcopo & decano ac iohanni de batheſtein amicis optimis Ft uale in domino sp Fx roma die sep tima septembris. M. cccc. luii.

ENeas cardialis senēn Iohanni cardinali sancti angeli. S. p .d. Accepi ex laurino litteras tuas Scripsisti nos hic omia bene agere Putaui id ꝓnice dictum esse nūc ꝓniā oēm abfuisse Cōtēdis Cedo uicentiq̄ do manū De re altera bohemica nō est q̄ mō disputemus. libris non litteris eē agēda et tādem sua cuiq̄ sinia remaneret Vellē dignatio tua in germania potius q̄ i hūgaria dege

ENEE SIL
EPISTOLE
B. fol.
66
RARIORA

Cm

18B
f.
Cm

Miscellanea Litteraria
Folio nº. 66.

B. fol.
66

Campbell 23

623. **Pius II** (Enea Silvio de' Piccolomini), Epistolae familiares. [Acc.] P o g g i u s, Epistola. Leuven, Joh. van Westfalen 1483. 2º.
B. 2º. 66

Type 4. — HMT 50 (88) a. — HC* 152. — CA 23. — MMW II 184. — Peddie I p. 6. — Pell. 93. — Pr. 9233. — Bl. 1 (□) ontbreekt.

Op bl. 2a: „Ex donatione E. Pollionis". Zie over hem de aanteek. bij nr. 49. — In den catalogus van 1670.

Strobel. misc. lit. Inhalts. 4. 133.

Ex donatione E. Pellionis

72.

ENEE SILVII SENENSIS POETE LAVREATI IMPERIALISQVE SECRETAAII VIRI OMNIVM FACILE PRESTANTISSIMI. RERVM FAMILIARIVM. INCIPIVNT EPISTOLE PERAMENE:

¶ Quod singulari numero scribendum sit. Itē cur libri cumulēt

Eneas siluius imperialis secretarius Magnifico iohanni Comiti de Lufen Salutem plurimā dicit In scriptis ueterum tria inuenio que nostri partim negligunt partim assequi non ualent Elegantiam enim & grauitatem sentētiarum quibus uetusti codices redolent nequeūt nostri seculi homines imitari Quod usitatissimū euo priori fuit allocutiones singulares enuntiare & se in epistolarum capite ponere possēt nostri sed supina quadā ignorātia decepti dum blandiri uolunt omnem orationis textum cōfundunt.uos precor inquiūt.uobis supplico.cesar uestrā maiestatem appello.uestrū officum imploro.uŕam clemētiam obtestor.reddite iuditiū iopi.iudicate potentem.meā calamitatē rŕspicite.nemo uos magis q̄ iustitia moueat cesar.Et ī hūc modū infinita.Hoc et mihi facere liceret:sed ueterem morē magis commēdo. Et cum summos illos imitari sapiētes in eloquentie atq̄ philosophie studiis nequeā:in hac certe parte ipsorū uestigiis inhe rebo Ideoq̄ te q̄is claro sanguine cretus & multa doctrina sis fretus singulari appellatione saluto Et sicut Iulio cesari scribens Cicero se anteponebat:sic & tu equo animo feres Eneam tuum in ipso primo epistole angulo ītueri quia non arrogātis:sed ueteres imitantis est:quorum ignorātiam:modernorum scientie prefero

¶ Nunc quid ex te uelim paucis accipe Retulit uir mitis & mihi amiciſſimus:imo alter ego Mihael Phullēdorfius:te pluribus libris abundare quorum nomina etiā mihi prescripsit:inter quos nōnulli sunt quos uisere cupio.non q̄ antea.non perlegerim sed q̄ diu illis carui Et sicut amicus post magnā tēporis interc apedinē audus est

BIBLIOTECA

amici uidendi ſic mihi cupiditas eſt contubernales illos meos qbus nimium priuatus fui in domum recipere & per aliquod tempus eē cū eis Hoc poteſt mihi preſtare humanitas tua ut me mihael inſtrux it. Eſt enim apud te Ouidius de triſtibus de arte amandi & amoris remedio Therētius quoq; comicus .& hieronimus ī epiſtolis. quos tam expecto relegere q̄ nūc paſcalem adeē diē ut piſcibus atq; ole ribus & oleo ſemotis ueſci carnibus poſſim Quod deſideriū ſi tua benignitas implerit magno me tibi nexu retinebis obnixū. erubeſ co dū ſic ſcribo. nāq; cū nulla iter nos uſura preceſſerit nullaq; no tio. temerariū quodāmō uidet: me beneficiū ex te petere. qſqs enī poſcere aliqd cupit ante ōnia ſeſe debet metiri & an īpetratu ſit dig nus: rigida trutinaī cēſura: ne poſtulatis carens. & dāno & irriſione mulctet Sed neq; hoc ego pretermiſi. Sūt enim nonnulle rationes q̄ mihi ſpē faciūt te meis uotis annuituꝝ quas breuiter tibi exponā ne me temere atq; inconſulte motū iudices Omnes q̄ libros cumu lāt aut oblectari illis & fieri legendo peritiores cupiunt: aut uideri amatores ſapientie uolunt. ut tranſeuntes p uiā digitulis mōſtrēt Hi ſūt q̄ magnas & preciosas habent bibliothecas in quoꝝ pluteis. ariſtoteles. plato. cicero. ſeneca. uirgilius. liuius plinius & ōnis ue tuſtas deliteſcit Priores qdem ut gaudiū pfectum habeant opuſcu la cōmunicāt commodāt & in commodatū recipiūt tranſcribi p̄mit tūt: & tāto magis exultāt quātū uulgatiora ſapientum uirorū uolu mina conſpicant Alii uero tā q̄ theſauꝝ libros recondūt & corrodi potius tinea & opacis muribus q̄ in apertū dare uolūt. nec tā diligē ter uellus aureum draco cuſtodiebat: aut aditum orchi cerberus q̄ iſti ſuos libros quorum duntaxat marginibus & aureis bullis oblec tāt nunq̄ quid interius ſit aut legētes. aut intelligentes Quod ſi tu ex his eſſes nūq̄ uel tibi ſcribere: uel te alloqui tentaſſem Sed aiunt omnes qui te norunt ſimilem illis prioribus eſſe qui poetas & orato res nō ut ī tetro carcere claudis. ſed ut ad tuam & comunem utili tatem publices emere congregareq; ſtudes. Aiunt preterea te fore

in omnibus rebus liberalem.benignum.munificum et tum in om nes homines.tum in eos qui tuorum ſtudiorum amatores ſunt largum atq; beneficum His ergo allectus moribus decreui has meas litteras ad te dare.teq; hortari.rogare.obſecrariq; ut per ali quod tempus ī uſum meum oratores & poetas quos preſcripſi ue nire permittas:quoniam ad te nihilo peiores reuertentur.ſed poti us per ridentia prata et floridos agros uerno tēpore trāſeuntes:me cum poſtq̄ confabulati aliquantiſp fuerīt tanq̄ recreati alacriores te repetēt. Quia nullus eſt tam gratus locus.nulla ſocietas tā iocū da.cuius nō aliquādo emergat facietas Miſſos igitur illos fac.ut nō ſolum mihi ſed ut ipſis etiā geras morem Ad hec accedit Mihae lis(que apud te eſt)familiaritas.huic etiāplacebis.& is uadem cum ticio tui obſeruātiſſimo ſe dabit.libros non ituros eē ſiniſtrorſum ſed ad te pura fide remeaturos Addo & tertium quoniam mihi eti am libri ſunt quorum te potero cum uoles participē facere.& ſic uiciſſim tu meis uteris codicibus & ego perfruar tuis Vt ergo finē epiſtole donem.credo me non eſſeſtulta petitione uſum:ſi id poſtu lo quod moribus tuis eſt conſentaneū concedēr.ſi tute mihi potes annuere ſi tua etiā ī eo uerſatur utilitas.ſi non ſolum meam ſed eti am mihaelis amātiſſimi tui.conmoditatem ꝓmoueo Tu fac ratione potius obtineam q̄ ceca fortuna repellar:mihiq; uti tuo mancipio impera Datum in noua ciuitate auſtrie quito ydus aprilis Anmo domini.M·cccc.xliii.

Qualis debeat eſſe princeps.& cur ſcribit ī ſin gulari numero.

ENneas ſiluius.S·p.d.Illuſtriſſimo pricipi domino Sigiſmū do auſtrie duci Tiroliſq; comiti dnō ſuo In ceſaris curiā q̄ primū migraui.magna me cupido īceſſit.tibi ut aliqd ſcri berē ſed ueritus ſum nr̄i ſeculi morē cui nihil placet niſi qđ ē ſui ſi millimū Omnes hodie fer̄ q ſcribunt q̄uis unū alloquant numero

utuntur plurali·tanq̃ multiplicando perſonas plus honoris adiciũt reuerentiores uideantur Que conſuetubo late ī germania patet et apud ytalos aliquandiu uiguit At poſtq̃ Franciſcus petrarcha omiſ ſo temporis ſui ſqualore priſcam cepit eloquentiam imitari. pleriſ q̃ ſic loqui placuit ut caſtior etas locuta eſſet ueterũ Venit ex gre cia poſt hec Iohannes criſolores qui conſtantie ſepultus ẽ uir plu rium litterarꝝ. cuius maiores orti rome cõſtantinum magnum poſt tranſlationẽ imperii. bizantium que nunc conſtãtinopolis dicitur· ſecuti fuerant. Hic ytalos iam ſcabroſi & obuoluti ſermonis peni tentes. nõ tamẽ plus habẽtes lũinis q̃ frãciſcus ĩtulerat ad uerã eloquẽtiã reduxit Ita ut ſimilis uideat hodie ytalorꝝ facundia illi q̃ octauiani temporibus uiguit. ſiquis leonardum aretinum. guarinũ ueronenſem. Pogium florentinum. Ariſpam ſiculum. Anthoniũ uincentiũ & alios legerit qui nũc uiuentes apud ytalos florent In qbus & Tuliane fluminis eloquẽtie. & lacteus Titi liuii patauini ri uus elucet Hi nunc õnes ad quos ſcribunt. ſingulari compellant. numero Qui tamg recos q̃ latinos ſic locutos fuiſſe conmemorãt ſi cut yſocratis ac demoſthenis· & ciceronis & mecenatis epiſtole ad maximos uiros ſcripte teſtãtur. Nec gentiles ſolum ſed eos quos co limus. quos ueneramur ſãctos uiros imitari ſe dicũt iheronimum am broſium auguſtinũ gregoriũ qui non ſolum homines ſed ipſam di uinã (qne õnia nutu ſuo regit) maieſtatẽ adorſi ſermonibus. preſta inquiunt. da. fac. cõcede. miſerere. largire· qui tamen multo ornati us pluralitate uti nouiſſent q̃ nos. ſed uiſũ eſt illis recte loquẽdi du cibus. ornatum omnem atq̃ leporẽ cõfundi. ſi ut mõ ſic locuti fuiſ ſent His ego quoq̃ conſentio nec meo nomine ſcribens aliter quẽ piam compello. Ad te tamen daturus litteras quid agam ſubdubi to. ueritus ne tuorum hominũ plus conſuetudini tribuas q̃ meo iu dicio Et arbitraris forſitã regibus et prĩcipibus nõ aliter ſcribẽdũ eẽ q̃ ipſi preſcripſerũt qbus mosẽ uti pluralitate· Mãdamus enĩ q ũt. uolumus· facimus. ſed hoc qđ ex humãitate traxit originẽ nefas

eſt ad iactantiam ducere Reges nanq; ſcribunt ut qui dominatum habeant. ut quicquid eis placeat legis uigorem habeat Ea tamē moderatione utuntur cum ſcribunt ut precipientes aliquid ne ſe ſolos uideꝝ nelint feciſſe. ſed cū aliorū cōſilio. Nec te moueat q̄ p̄rincipes iferiores ſcribentes ſuperiobus pluralem numerum tanq̄ ſuperbie fomitē obiiciāt ſicud adceſarē iperii p̄rincipē miſſe littere manifeſtāt Scribit enim dux mediolani. ſupplico. peto. rogo. me ueſtre maieſtati commiſſum facio Nam & hoc rationē habet aliam q̄ arbitraris Et quia inferiores poteſtates a ſuperioribus deriuantur. non abrē pluralitatem eſt poni cum inferior ſcribat. tāq̄ dicat iuferior ad te loquens. O ſuperior aliorū uice uti nō poſſum quia tu illos mihi cōmiſiſti. quos erga alios repreſento. erga te minime. quia tu illos & me preſentas Quod uero regibus ac magiſtratibus conſuetudo ſit pluralitatem offerre. nihil te urgeat: Nam id eſt quod ſtomachabar mō. q enī idcirco pluralitatē p̄rincipibus dedat ut ipſi ea. propter moderatōnē utāt nō hōrare hoc ē: ſed deprimeꝝ atq̄ cōtēneꝝ: tāq̄ nil ipſi ſine ſubditis queant. quibus ſi uellemus reuerentiam impertiri q̄ ipſi modeſte faciunt honorifice agemus. Nec enī quia romanus pontifex ſeruorum dei ſe ſeruum appellat. idcirco nos ſibi ſcribentes eundem ſibi reddimus titulum. ſed ꝑ ſeruo ſeruorū patrē dicimus patrum Hec fortaſſe nimium longe ſunt repetita p̄rincipio que me a ꝓpoſito remotius abduxerant Spero tamen his factum eſſe ut uel mecum ſenties uel ſequenti magnos doctores. mihi des ueniam te ſingulariter alloquenti Quod ſi alia ratione non facies. tua tamen ſingularis benignitas. & innata te mouebit humanitas. Nūc qd ſit q̄nod maluerim ſcribere abſoluendum eſt. Nanq̄ cū ī hāc patruelis tui ceſaris curiā ueni multa mihi de tua preſtāti uirtute ſunt dicta Alius benignitatem precipuam referebat. alius mirificam honeſtatem atq̄ modeſtiam. alius prudentem ultra q̄ etas ferret te predicabat. alius te liberalē et iuſti amantiſſimum affirmabat. alius (quod raro inter huius etatis principes reperiꝝ) te la

tini ſermonis obſeruatiſſimum commemorabat quibus ex rebus et mirari te ſimul & amare cepi·et tanq̃ monſtrū putabam adoleſcentem principem tot uirtutibus eluceſcere Non tamē ſtatim credulus fui.nec ōni uoci prebui fidem Acceſſi alios.percunctatus ſum uniuerſos.reperi omnes uno ore loquentes Nec apud me iſta ſatis Adheſi lateri tuo.& inter coronas nobilium tanquā explorator īgreſſus mores tnos dum adhuc me ignorares ſum ſpeculatus Attēdi geſtus ſermonum.uultum perluſtraui.uidi modeſtum īceſſum. latinum īcorruptum Notam famā res ipſa uicit Non potui mihi non credere.ſed oculos meos & aures tuarū uirtutū teſtes admiſi. et eaq̃ factus ſum predicator quarū ante fuerā inquiſitor. Nec me
+ iſta in aſſentatorum modū referre cenſeas Ante omnia enī tibi ſua deo.ut omne genus adulatorum quaſi peſtem teterrimā fugias.& nullos homines magis deteſteris q̃ eos qui tibi blandiunt.qui te corā laudant.qui omnia que facis ꝓbant.qui ubi negas negāt.& ubi affirmas affirmant Aiunt.aio apud Therētiū inquit gnato Et Iuuenalis Si dixeris eſtuo.ſudat. Nam hoc eſt genus hominū peſſimum.qđ priucipes maxime deiicit & precipitat.timēdum nō ſolū adoleſcentie ſed etiam ſenectuti. Cur tamen te palam cōmendauerim non tacebo. Elucent ſane in te quas cōmendaui uirtutes ſed illas non retuli.ut glorieris.ut te iactes.ſuperbias.uel infleris.ſolum hec ſcribo utcuſtidias tantū bonum.& ſerues & amplifices hūc thesaurū.ut te ſic habeas ꝙ uirtutes tue cū etate creſcāt.& fias indies uirtuoſior Ne ī uicium aliquorū incidas qui boni fuerunt iuuenes & peſſimi ſenes. et ut eſt in prouerbio.bonus pullus mala gallina. Ego enim cupio ut ex bono adoleſcente fias uir optimus.quod eo tibi facilius erit.quo meliuses nutritus.Et ſane debes ante omnia genitori tuo clariſſimo principi grates referre.qui tuum animum excolendū putauit.qui te ſub diſciplina tenuit.& preceptores tradidit eruditos Hec enī duplex ē hereditas q̃ prīcipatus melior Opes enim & potentatus et huiuſmodi honores ſeculi.bona fortune ſūt

fluxa.mutabilia.caduca que ut fortuna uult huc atq; illuc ferunt. Illa enim mortalegenus quasi in ludo habet.et hūc deprimit homi nē.hūc exaltat.Nec ei magnū est ex figulo regem. et rursus ex re ge figulum facere Hic Iuuenalis Si fortuna uolet fies de rhetore consul.Si uolet hec eadē fies de consule rhetor Magnus alexander subacta īdia.ut q̄tum posset osteuderet.ortulanū quēdam ad reg ni fastigium erexit Dioclecianus uero cū orbis haberet imperium deposita purpura & fascibus.rigādis ortoꝝ oleribus.et plātādis ar boribus operā prebuit At animi bona.q̄ sunt cōtinētia.castitas.for titudo.iustitia.moderatio.ītellectus .igeniū.memoria.stabili quodā nexu adherēt homini.nec auferri a nobis nisi cū uita possunt Hec uere nostra sunt bona.hec dum luce īter mortales fruimur.uitam prestāt saniorem postq̄ migramus ex hoc seculo.spem dāt felicita tis eterne Cum ergo has dotes natura tibi cōcesserit.& pntis cura in te illas auxerit monitum te esse uolo·ut serues bonum quod est in te Ad quam.rem maxime necessariū censeo litteraꝝ studiū quo iam iniciatus existis. Quia tamē iā illas uideris q̄si aliqđ iugū ab iecisse.nō erit ab re si te ad eas conar reducere. Non enī(ut aliqui arbitrant)idciro pricipes discunt litteras ut latinū scientes partici pare cū alienigenis queant.nam etsi hoc frugi est alia tamē nobili or ratio ē. Quoniam enim omnes bene uiuendi norme litteraꝝ stu dio continēt.ideo illas expedit nosse. Nec sat est imbibisse pricipia nisi & ultra ꝓgressus fiat Seculi tamē principes nostri plerūq; illa ad philosophos relegāt aut iuris īterpretes tāq̄ pricipes non dece at bene uiuere Oro igitur te ne illis auscultes quoniā nemo ī claꝝ ui rū aut famosū qricipē pōt euadere uisi cū nature dotibus adiū ctā habeat doctrinā Oēs sane q superioribns seculis claruerūt studiosi lr̄aꝝ fuerūt. Philippus macedo alexādro nato gauisus ē ꝙ eo tpe fi liū habuisset quo florebat aristoteles nec alexād hac q̄ tu nūc es eta te lr̄as a se r̄legauit sed ꝓfectus ī asiā aristotelē et calisthenē mgr̄os secū duxit nec audīe phiā iter armoꝝ strepitus ac tumultus cessauit

Felix nimirū si uicio uinolentie caruisset Alchibiades & themosti
cles q apd grcos illustrs habēt. studiosi fuerūt philosophie Epami
nūdas thebanus q grecie priceps ē habitus nō minorē litteris q̄ ar
mis operam tribuit Transeo ad romanos Quid limatius. quid elo
quētius scribi potest q̄ ea cōēmtaria q̄ Iulius cesar de se condidit Is
enim cum in gallia bellum gereret diem armis. noctem litteris da
bat. Heres eius augustus & orationē solutā & carmē optime dicta
uit Extantq; adhuc eius elegantissimi uersus in Eueydos laudem
Quid Fabios Cornelios aut cathones referam. quid de pompeyo
dicam qui tam affectus fuit litteris. ut egrotātem Pessidonium phi
losophū quamuis consul ipse non omiserit in rhodo uisitare Catho
dum esset doctrina pleuus litteras grecas diu contempsit postea ꝓ
positi penitens. quod iuuenis spreuit senex concupiuit. Nec dubi
tauit senium suum litteris peregrinis imbuere & ad grecam uolu
bilitatem os contorquere Recte hi quidē qui etsi principatum ha
berent dominarent; q; populis seruire tamen litteris uoluerūt Sed
norāt illi platonis uocem. q̄ dicta diuinitus. Tum a Cicerone. Tū
a boetio refertur. beatas scilicet forē respublicas si rectores earum
studere sapientie contigisset que sapientia haud dubium ex philoso
phie fontibus hauritur Tu fortasse fabulosa reris que de antiquis
sunt scripta qui et in ocio negociū et in negocio ocium diligenter
referunt; curasse. sed hāc opinionē possunt tibi auferr nōnulli ui
ueutes q etsi reipublice presint & munera regant arduissima. disci
plinas tamen non negligunt Leonellus marchio extenensis. tam
eleganter scribit ut nihil inter eius et ciceronis litteras putes dista
re. Similia de marchione saluciarum dicunt; Marchionis mantue
filii & arma tractāt & litteras colūt Alphōsus rex aragonū cui &
Cicilia paret et ytalie pars obedit que oli magna grecia dicebat; q
tociēs uictus tādē uicit et aduersarii fortunā i fauorē sui cōuertit.
nūq; i castris ē sine libris. quocūq; it biblioteca seqt. siue i tectis ē si
ue i tētoriis singulis diebus aut legit aliqd aut audit Egrdior italiā et

penitus toto diuersos orbe britannos petam Ibi dux ẽ Cleoſeſtrie qui regnum quod modo anglicum dicimus pluribus annis guber nauit Huic tanta litterarum eſt cura ut ex ytalia magiſtros aſciue rit poetarum & oratorum interpretes Vides ne qa hoc ſeculum pricipes litteratos admittit. Inter hos & tu poteris numerari. ſi (qđ cepiſti) ſtudium fueris proſecutus Nec enim ideo litteratum te di cam qp latine pronuncies Nam etſi hoc pulcrum eſt coruis tamen & picis datur Victo Anthonio cum rediret octauianus edoctus lati num coruus inquit. ſalue auguſte imperator ceſar Hinc perſianũ illud . Quis expediuit phitaco ſuũ chere. picas quis docuit noſtra uerba conari. Et addidit cauſam Magiſter artis ingeniiqꝫ largitor uenter Quid tamẽ tibi uideť cũ uenit hungarus: aut ytalus. aut gal licus: latineqꝫ fatur cum tu adoleſcens illos intelligas. alii ſenes tanq̃ ſurdi aſtant . Pulcrius tamen erit & tunc te litteratum uocitabo. cum oratores intelliges. cum philoſophos noſces. cum poetas ſuap te percurres Hoc tibi fortaſſis grande uideť et arduũ nimis Haud ſic eſt Nolo te noctes dieſqꝫ libros uoluere ſed unã dum taxat cuiuſ qꝫ diei horam quam expoſco litteris. Illud autem cure tibi eſſe uo lo ut doctus ſit quem audias & prudens quem ſumas magiſtrum· Nec te uana titulorum ambitio fallat Nõ enim propterea doctior eſt aliquis qp magiſterii nomen aut pariſius ẽ aut athenis ſortitus Ille autem peritus eſt qui naturali preditus ingenio. uigili cura p ſcrutatus eſt magiſtros artium autores. qui tum multa uiderit atqꝫ legerit librorũ uolumĩa tũ mẽorie pluria cõmẽdauerit. q nõ ſolũ di uinis litteris ſed etiã ſecularibus ſit ĩbutus Ex his unũ apđ te uellẽ degere quo cũ p tuo loquereris arbitrio q tẽpus docẽdi nõ ex ſe ſu meret. ſed ex tua uolũtate q cũ uelis legat q cũ nolis taceat. ſed tuũ erit ſigulis diebus uelle aliqd. Nãqꝫ poſtq̃ biẽnio hũc modũ ſerua ueris nimiꝝ plus te lucri ex lectione cõtraxiſſe putabis q̃ ſi ꝑuitiã aliq̃ ſis adeqtus Ego: qdem laudo edes tuas militibus plenas eſſe Hi eni ſunt q tutãť patriã et decoꝝ ẽ armoꝝ gloria principem nitere

sed nullum apud te esse uirum doctum. nec laudo. nec probo. Sicut enim milites pascis. ita et doctrinarum institutores nutrire posses. q̄ te iusti & iniusti diffrentias et limites edocerent. utcunq̄ redderent ex omni parte perfectū Non decet te illos sequi qui sumptus minuant. doctor̄s excludūt leones tamen pascunt Sicut est illud Iuuenalis. Non habet infelix munitor quod mittat amico: quintille q̄d donet habet: nec defuit ulli. unde emeret multa pascendum carne leonem. iam domitum. Et yronice subiungit Constat leuiori belua sumptu. nimirū & capiunt plus intestina poete. Sume igit̄ tibi grā dis doctrine aliquem uirum. nec parcas expensis ubi ingens redundat emolimentum. Edicam paucis ne litteraꝝ utilitatem cōtemnas postq̄ enī uiriles attigeris annos hoc tibi honoris & cōmodi erit. ut te ī cōsilio loquēte ceteri sileāt cū tu unus plus oībus sapias Nemo te decipe̅ poterit. nemo dicere audebit: hoc equū ē hoc īiquū. nisi uerum id esse manifeste coguouerit Si quis presumpserit īhonesti aliquid suadere. presto erit rationibus confutare Si affari uolueris populum. quo pacto loquēdum sit. littere te instituent Si aut laudare aliquēm. aut uituperar̄ uolueris. & quītilianus et cicero te docebit Si bellum suscipiēdū erit & armis opera danda Vegecius modum ostēdit & liuius et quintus curtius et iustinus et lucius florus et. suetonius et salustius crispus et historicoꝝ cuneus. In quibus. et alexādri magni fortitudinē & hanibalis calliditatem & fabii uersucias. et scipionis prudentiā. & Iulii cesaris disciplinam militarem. Sertoris & Marcelli audatiam. & Iugurte sagacitatē & ōnium qui res bellicas gesserunt artes inuenies. Nunq̄ tam multa experiendo uidebis q̄ multa legendo p̄discs. Si qūo rempublicam gubernes scir̄ uolueris. legendi erunt tibi politicoꝝ libri. quos aristotiles composuit & leonardus aretinus latinos fecit Veterem autem trāslationē tibi neq̄ assumes. quia et eloquētiā uiciat & ītellectū nimis uexat. Ad regēdā familiā & teipsum utilis erit yconomica. ethicaq̄ aristotelis tū de officio Cicero. et epistole Senece omnesq̄ libri ipsius

Quomodo regenda sit uxor scripsit Franciscus Barbarus uenetus Quomō liberi educādi Plutarcus Quomō te coram amnicis habeꝝ debeas. & quomodo ī senectute arpinas Cicero Idē quoq; de mortis contemptu aliarumq; passionum scripsit in tusculanis Morales uirtutes quō. amplectende sint & hi qnos modo retuli autores & post eos Macrobius abunde tradiderunt. Vis agriculturā cognoscere uirgilius georgicorum te admonebit. Vis orbis scitum mētis oculis perlustrare et diuersarū prouintiarum situs ac mores intueri et quid queq; regio ferat et quid queq; recuset assit Plinius de naturali historia Assit ptholomeus solinus Isidorus hispalensis Vis celi sidera & planetaꝝ cursus et grādinis et pluuiarum et fulminis causas sciꝝ ad aristotelēꝝ dito Senecā uirgiliū Vis regū mores et fasti gia pricipātiū perscrutari Senecam ī tragediis legito. Vis plebeos hōies et milites glorioſos & lenonū īsidias et seruorum deceptiones ut euitare possis intelligeꝝ Plautū tibi & Therētiū assumito. Vis quando fulminā̄da sunt uicia edoceri Oracius Iuuenalis & Persius ī ꝓmptu sit. Vis pastoꝝ cōsuetudinē cernere bucolicū uirgilianū hēto. Vis fabulas geutiū et fastos et tristiū miserias et amantiū epistolas et amoris remedia nosse Naso te uersibus erudiet. Nec statius tebaydos uel achylleydos inutilis erit sentētiis grauibus ubiq; ꝛ fertus. Post hec uero fies perfectior Et cū de religione cogites cū de salute anime Theronimi libros euoluens Agustini ambrosii Gregorii Lactantii cipriani Leonis scripturam sacram semper domi habebis et nunc uetus nunc nouum intueberis testamentum Hec quenunc scribo siquis extra ytaliam doctus legeret me maxime argueret ꝙ inter autores legendos non numerauerim Hugonem de sancto uictore Alexandrum de halis uel magnum Albertum uel petrum blesensem et nicolaum de lyra et alanum et hanc nouorū turbā. Sed tu cauenō istos audias · Nī etsi docti sint. iuuenibus tamē cōmitti nō debent. Ego tibi suadeo ꝙ ꝓ me rectū puto.

Nec ſomnio. ſed uiros totius ytalie peritiſſimos in hāc ſententiam habeo cōcurrētes. Crede mihi: nihil diſcendum eſt quod dediſcere oporteat Sed illis in autoribus te exerce qui ſunt ꝓbatiores Suſci pere nāq; ſemper optima debemus ad imitādū Tu ergo hos ſeque ris. hos audies: hosq; leges. quos tibi prenominaui. ſi uis & multarū reꝝ ſcius & prīceps toto i orbe ſingularis & mirādus haberi Inter uiuēdum tamē non ſuadeo ut cōuentus hominū fugias. nec te ſoli tariū eſſe uolo: niſi cum meditari aliquid uolueris et in ſeceſſum mē tis ꝓgredi ad aliquod tempus. imo ſuadeo ut ſis affabilis & commu nis omnibus ut te uidēdum prebeas. ut nūc hos nunc illos alloq̄ris ut conſilia ingrediaris. ut conciones adeas: ut populo te exhibeas. & per te loquaris. Scio nanq; frugi eſſe. que homines litteris di dicerūt experimento cōprobari. Nec ego hos homines laudo q̄ ſe ſic litteris dedūt. ut res ceteras paruifaciāt. qualem fuiſſe democri tū Diogenemq; conſtat. qui ſibi duntaxat uixerūt. Illi ſunt ōni lau de & preconio digni. qui et reipublice ſeruierūt et litteraꝝ ſtudia nō omiſerūt. Intueri Platonē & Ariſtotelē & Demoſthenē & Ci ceronē & Plinīū & Mecenatē & auguſtū Hi nāq; quod ex litteris hauſerūt. in adminiſtrāda republica exercebāt Idem & tu facies ſi uir & prīceps optimus eſſe uolueris. litteris ſuum tēpus. & ſuū rei publice dabis. Nunc iudicium facies. nūc tenebis cōſilium. nūc ar ma tractabis. nūc rem familiarē conſpicies. & his omnibus. quid lit tere ualeāt experieris Et ocii utilitatem cū negocii commodo cōiū gēs. miram ōnibus de te ſpem facies. et uel ſolus. uel cum paucis. or be toto mirādus habeberis prīceps. Nec te ſplēdor forme tue (qui eſt egregius) nec ueſtes auree. aut ornamentum crinium et equo rum pompa tantum honeſtabit. quantum ipſarum decor littera rum et uirtutum fama. quarum facies (ſi uideri poſſit) pulcrior eſt quam lucifer aut heſperus Ad hec autem (ſicuti mihi uide tur) tam tuapte incenſus es. Cum enim ſubditi tui nuper ex

Athesi uenientes maiestati regie supplicarent: ut te ad regendam prouiciam mitteret Nō sum dixisti adhuc adeo maturus ut gubernare patriā possim. Digna uox que tuo ꝓgrederet᷑ ab ore & quā omnis laudatura sit etas Conuenit enī quid ferre recusent: & quid ualeāt humeri: quēlibet meditari cū aliquid est gerēdū: quia cū lecta potēter erit res hic demū rēcte se habebit Nā (qđ byas ait) mgra tus uirū ostendit nos rectissime de prīcipatu dicemus In quo qui moderationem seruat diis est q̄ hoībus similior· nec enim arduum ē in paupertate seruare cōtinētiā: sed (ut Marcialis ait) Difficile est opibus non tradere mores. Magna peccādi facultas sequit᷑ principatū Adē irritamētū gule. copia uini. & quesitoꝝ undiq̄ ciboꝝ & laute gloria mense (Vt uerbis utamur lucani) sunt mulieres formose que tum oculis tū uerbis tū osculis tū amplexibus adolescentulorum mentes oculos fascināt Assūt corruptores. adulatores. ioculatores. histriones. qui arcem adolescentie undiq̄ nitū᷑ expugnare Ille auaritie cultor uenalem iusticiā facit Suscipe inquit hoc et commendatū habe: qui dat ꝑliberalis ē et habet multū quod det Alius ad irā prouocat In te inquit peccauit // suscipe gladiū uindica sceleus. tu ne princeps qui iniuriam feres quam nec priuatus īpunitā relinqueret Alius inq̄t Mulier formosa te amat et amore tuo moritur Cur nō cōpateris et misereris adolescentule et gaudes cum ea Eamus uenatū ait uir robustus. quid torpes: ceruoꝝ greges et aprorum clausi sūt. spectaculū tibi ꝓbebo Veni mitte hos senes resp. tueri. tu letus esto dū tēpus fert. At hi quibus in palato uiuēdi ē cā. qd stas īquiūt prīceps. Iā epule allate sunt et frigescūt Veni dū accipiter callidus ē et ātēq̄ fumare lepus desinat. sqlla est optīa et aper & boletus īmensa. qd stas & uoluptatis tantum amittis. Multi uicia suadent. pauci uirtutes. quid facit adolescens cuius etas parum per se roboris habet et cuius animus a natura procliuus est in libidinē Vix grandeui homines resistere tot blandiciis poterunt ne dicā adolescentes Sed aiunt aliqui Cōsiliū hēbit princeps

Maiores natu aſtabunt quid ſit agẽdum cẽſebunt primores patrie ſcitum eſt. Sed omnes qui pricipem coronãt facere illum ſibi ami cum ſtudent & nõ qne ſunt apta ſed que iocunda putãt in conſilio dicũt Et nitit᷑ per ſe quiſq; ut carior ſit Nec eſt qui libera ꝓferat animi uerba & quãuis pars bene cõſulat liberũ eſt adoleſcẽti quos uult ſequi et quia iexpertus eſt parũ penſi habet nõ ꝙ expedit ſed quod libet plerumq; ãplectitur Et quippe quẽadmodũ fert opinio & maturum pricipẽ eſſe oportet & ſuo cõſilio fretum aut adeo ru dẽ ut in modũ trũci nihil ꝑ ſe diſponat ſed qđ maior ps ſuadet exe cutioni mandet᷑ Nam q aliquid ſcit minus tamẽ q̃ ſatis periloſus ẽ reipublice: & imperia ſepe ſubuertit cum non ad rationẽ ſed ad li bidinẽ regat Hic ẽ ꝙ in libris regũ puellũ octo ãnorũ bene rexiſſe reperimus: ſiue is ſeptẽ annoꝝ fuit Ioas filius ezechye Non enĩ is rexit ſed eius ſatrape regnũ adminiſtrarũt Eſt aũt pricipatus irrita mentũ quoddã uicioꝝ: & admodũ pauci reperiũt᷑ qui non aberrẽt cũ frenis õnibus ſunt ſoluti. A ſaul uſq; ad zedechiã nouẽ & trigi ta reges in iuda & iſrael fuerũt Inter quos ſolũ octo boni numerã t᷑. reliq uero ignari. ĩdocti. ĩperiti. ĩpotentes. auari, ſuperbi, iracũdi crudeles. libidinoſi. adulatoꝝ & ſtultitie ſerui. qui ãbitione neſcio qua effrenata tãq̃ ad peſtem mortalium nati: idolis ſeruientes bellis ſemper ĩdulſerunt. pacis & ociihoſtes fuerũt Et hi tamẽ in populo dei regnabãt & horũ pleriq; per ſeruos domini ꝓphetas fuerũt unc ti Nec Salomon quãuis ſcientiã & ſapientiã a deo fuerat aſſecutus perſeuerare potuit: ſed adamauit mulieres alienigenas et his copula tus eſt ardendiſſimo amore. Fuerũtq; ei uxores quaſi regine ſeptẽgĩ te & concubine trecente & auerterunt mulieres cor eius ut ſeque ret᷑ deos alienos Nec dauid quãuis electus eẽt a deo uiciis caruit ſiq dẽ & homicidium ſimul & adulteriũ ꝓpetrauit qđ nõ feciſſet quã do paſtorerat ſed eũ licẽtia regni prouocauit Quid alius faciat cui minus eſt roboris. quidiuuenis. quid adoleſcẽs. An ẽ aliquis qui an nis teneris dominium cẽſeat cõmittẽdũ cũ ſepe robuſtior etas ſub

illo deficiat. prudenter tu quidē qui patrueli & sanguini tuo potius q̄ aliis credidisti. nec dominatū prius suscipere q̄ periciā uoluisti Alius fortasse aliter fecisset qui opinione inflatus sui: qd ad me dixisset obedientia ista. ego iā liber esse uolo Iam scio bonum & malū quid melius est q̄ imperare. dicam illi fac & facit Iam ut euolē tē pus est. sic dedali filius ut est in fabulis egit Nā q̄ cum pater alaq̄ remigium sibi & filio cera et pice coaptasset. ut Laborinti carcerē fugerent: liquidum petiit aerē. & sequere me īquit ꝑcare nec a me quoq̄ recedas Paruit ille tam diu quoad timor artis mansit ignote Vbi uero iam se uolandi aptū putauit: nec se āplius rectore credidit indigere: iussum patris egressus. percussis amplius alis uagari cepit. & modo huc: modo illuc discurrēs ac continuo altius euolans regionē igniferam attigit. ubi dissolutis alarum cōpagibus: & ōni penna solis ardore perusta. ruinā fecit. & nudus in mari cecidit: qd adhuc eius nomine uocatur icarium ¶ Prosequar iterum fabulas. Pheton filius phebi: patrē rogauit: sibi ut quā peteret rē concederet Iurauit per stigē pater: se nihil negatuq̄ Filius currū solis sibi regēdū cōmitti postulauit: penituit phebū ꝓmissi: sciētē tāti regiminis impotētem natū Sed quia iurarat negare non potuit. quāuis Cicero in officiis hoc iuramētū potius rescindendū putasset Ascēdit Pheton currū: gloriabūdusq̄ lora recepit. tūq̄ & se regē. et deo similem arbitratus est Vbi uero ad mediū celi est uentum: cum solis equos inhibere non posset: illiq̄ uagarētur. & mundus ōnis igni bus cōflagraret. iouis fulmine ictus est: & in eridanum precipitatus. ¶ Hisce figmentis admonēt quemlibet poete. ut anteq̄ presit & dominet. uires suas rigide metiatur ne sub pōdere ruat. quoniā onus est. non uoluptas. aliis imperare: si modo id uolumus cū ratione efficere. & in eum finem regere. ꝓpter quem reges sunt instituti. Leges romane que ab Athenien sibus & Spartanis quas tradiderunt Lygurgus & Solon sunt orte: pueros usq̄ ad annū quartū decimū sub tutela esse uoluerūt. post hanc etatē in annū uicesimū

quartū curatores adoleſcētibus dabant Nam ante hoc euum infir
mā cēſebant etatē Eam ob cauſam cū duo Scipiones & Carthagi
nēſes in hiſpania fuiſſent occiſi. & Hanibal armis ytaliam premeret
iterꝝ ſe Scipio africanus maior reꝑmittēs diu ꝑ ſenatū reiectus ē. qꝝ
quartū & uiceſimū duntaxat annum eſſet natus Tandem cū eſſet
alius nemo. qui ſe diceret profectuꝝ. prouintiam neceſſitate magis
q̄ uoluntate ſenatus obtinuit. Carthaginenſes eorum ĩperatore de
functo Hanibale. imperiū filio qui iuuenis erat cōmittere recuſarūt
Nec Hanibal prius dux penorum creatus eſt q̄ Hāno eſſet occiſus
qui patri ſucceſſerat· Rex numidie maſmiſſa. filios ſuos moriens. q
iuuenes erāt. romano populo: preſertī Cornelie familie commenda
uit Quid tibi gentiliū geſta cōmemoro. Prohibēt ſacri canones. āte
uiceſimum quartū ānum fieri quenq̄ preſbiterꝝ. aut pontificem āte
triceſimū. Referamus aliquid ex ueteri teſtamēto. nā & ibi quoqꝝ
cōſilia iuuenum. ad regimen patrie. immatura uidentᵉ. Mortuo Sa
lomone qui ſuper duodecim tribus regnabat. uenit filius eius Ro
boam in ſichem. ubi cōgregatus erat omnis iſrael ad cōſtituēdum
eum regē. & dixit multitudo Pater tuus duriſſimum iugū ĩpoſuit
nobis. tu quoqꝝ nunc imminue paululum de imperio patris tui &
iugo duriſſimo. et ſeruiemus tibi Qui ait. ite ad tertiū diem et re
uertimini ad me Cunqꝝ abiiſſet populus. iniit cōſilium rex cū ſeni
oribus. qui reſponderunt Si obedieris hodie populo huic. & petiti
oī eoꝝ ceſſeris. locutusqꝝ fueris ad eos ūba lenia. erūt et cetera. At
ille reliquit cōſiliū ſenū. & adhibuit adoleſcentes qui nutriti fuerūt
cum eo. qui dixerunt ei Sic loqueris populo huic. Minimus digi
tus meus groſſior eſt dorſo patris mei Et nūc pater meus poſuit ſu
per uos iugū. ego autē addā ſuper iugū ueſtrū Pater meus cecidit
uos flagellis. ego autem cedā uos ſcorpionibus. fecitqꝝ ſic: & irritato
populo receſſerunt ab eo decem tribus que cōſtituerunt ſibi regē
Ieroboam filium Nabath. ſciſſuſqꝝ eſt iſrael in perpetuū. quia ĩex
pertus rex conſilia iuuenū recepit Melius fuerat illū ĩfantē fuiſſe

nam tūc ſenes obtinuiſſent. Ozochias filius Ioꝛā.duos et uigīti na
tus ānos regnū accepit ī iſrael:et affli xit populū domini.et fecit qđ
malum erat coram domino.Nec aliter ſe habuit Acham filius Ioa
tham.qui uiginti annoꝝ erat cum regna recepit in iuda Nemo pe
ior q̄ manaſſes in regno fuit.qui duodecimo ſue etatis āno ſuſcepit
imperium Similis ei filius Amon fuit.qui regnum uiceſimo ſecun
do etatis āno inchoauit.& a ſeruis ſuis ꝓpter ſcelera quibus implici
tus erat:occiſus eſt Quid Ioathan referā & duos Ioachym patrē
& filium et Zedechyam nominē.qui partita Ieroſolima.captus a
caldeis prius corā ſe natos ſuos occidi uidit.poſtea priuatus eſt ocu
lis Hi omnes infra tertium & uiceſimū annum regnare ceperunt
& quoniā inexperti erāt.malum coram.deo gerentes:& ſe et ſuos
populos peſſundarunt Quoꝝ ſtultitie contraria ē adoleſcentia tua
que licet quantū in hac etate poteſt eſſe prudētie.ſortita ſit:ſpemq̄
maximā de ſua ſapientia prebeat.non tamen prius ad regēdā ꝓui
ciam mitti uoluit· q̄ robur etatis.et reꝝ aſſequeretur experientiam.
Sciebas nāq̄ tuapte ingenio.quoniā non recturus ſed regēdus ires
quod ſub patruele tuo ceſare noſtro ſapientiſſimo.potius q̄ ſub aliis
tolerare uoluiſti:ut interim dū etas creſcit'regiam maieſtatem ſecu
tus:interſis cōſiliis:iudicia noſcas.res arduas uideas.uiros ſapientes
audias.indies fies reꝝ experiētia doctior.At cū his ſeruādum ē qđ
ſupra dixi:ut tēporis aliqđ ſpatiū cōcedas litteris:q̄ reliquas uirtu
tes tuas condiant & illuſtrent.quibus ſi fueris.ut ſpero in futuꝝ ri
te imbutus.cum ad regendum ueneris non par aliis:ſed omniū prī
cipum eris ſpeculum.teq̄ uicini omnes. ſuarum litium moderato
rē et arbitꝝ facient Et quēadmodum ad uiſendum ſapientiam ſalo
monis:regina ſaba:et alii oriētales cōcurrerūt·ſic te totus occidēs
uenerabitur & ſeptētrio.et ad famā tue prudētii infiniti uiſure te
ueniēt Eris enim quaſi Ioſias alius filius Amon.populum tuū rec
te gubernās:nec ad dextram nec ad ſiniſtram declinās.age inſuper
priceps optime.& adoleſcens clariſſime.dū tempus habes īcumbe

litteris:ediſce ſcientiã. & ſtudio te prebe: Nec tibi ſit cure:ſi res ali
que in atheſi ſunt inouate Illas enim patruelis tuus cõponet.et ꝑ
ſua eximia.tum ſapientia:tum bonitate pacabitur. teq̃ cum tẽpus
aderit & dominio et uirtutibus auctum.remittet ĩ patriam Interea
regimẽ recte illi cõmiſſum eſt.quia indiget atheſis regio fauore.
ꝑpter finitimos plures qui tuis indigẽt terris.& apertis faucibus
expectãt quomodo tuũ poſſunt patrimoniũ deuorare.nec aliud ue
rent ẽ q̃ nomen regium.imperialemq̃ dignitatem Et licet nõnulli a
liqua impreſentiaꝝ tonitẽt.melius tamen regio q̃ ducali nomine cõ
peſcẽtur.quos ſi tu regeres adoleſcẽtiam contemnẽtes tuam.acerbi
us affligerẽt terram Sed mitto hec.quia tu ſciſti quid eſſet agendũ
et te regi commẽdaſti Meum eſt te hortari.ut litterarum quãta ſit
utilitas. quãtuſq̃ fructus noſcẽs.non nihil horarũ ſtudio attribuas
quod iam tibi ſatis arbitror ꝑſuaſum Nam eloquẽtia mea(que nul
la eſt)ſed bonitate tua.qui ab ipſa natura innatum habere uideris
amorem ſcientie Sed facio iam finẽ.quia rumor uociferatio et ſtre
pitus.in quo ſum.non fert ut plura dicam Viuo enim inter clamo
res.qui rumperẽt ſomnum druſo.uituliſq̃ marinis Vnicum eſt to
ti cãcellarie receptaculum.cum plures ſumus unis in edibus cõme
ſantes & cõbibẽtes. Nec formice tam preſſe in ſuis ãtris.q̃ nos una
in auleola degimus Apes diſtite cellulis in aluearibus deliteſcũt.
nos uno in cõclaui(uelut oues in ſeptis)alter alteꝝ premimus Nec
ſpuere quiſq̃ poteſt.niſi alterius cõmaculet ueſtem.tantumq̃ inter
nos ſeruamus ſilẽtium.ut picas in nemoribus.uel cornices.aut i pa
ludibus ranas audire te ſentias Miror mei.qui tãtum tibi exprime
re potueri.ſed hoc fortaſſe nimis ẽ tibi.qui iã lr̃is quaſi iugum ali
quod abieciſti.& nũc magis uocãdus es ad ſtudium.q̃ trahendus Il
lud mihi moleſtum eſt.ꝙ ad te ſcribẽs:inter uexatiões plurimas.ꝑ
polire non potui quod a te legi ſperaui. At tu ueniam dabis & lo
co & ingeniolo meo quod tam hebes eſt ut nedum in tumultu ſed
uix in quiete ornare queat quod ſcribit Vale iam tandem.& me

quãtum ceſar permittit tuum habeto Ex Gretz nonas decembris Milleſimoquadrucenteſimo quadrageſimoquarto.

¶ Laudat poeticã. & iuris ſcientie prefert.

ENeas ſiluius domino guilhelmo de lapide militi litterato & ſtrennuo S. p.d. Venit ad me hodie tuus Mihael imo meus imo noſter Et heus tu inquit Enea.uir hinc ab hora me aggreſſus eſt qui ſe tãtam iuris peritiã iactat habere.ut nullius ytalici diſputationem formidet Nec Panormitano. nec Ludouico romano ſi uiueret.palmam daret.Cinum Bartolum Baldũ Ioãnem andree Ymoleum Butrium Fulgoſios oẽſq; nouos legũ interpretes poſt ſe facit Inter ſceuolas.ulpianos.neruas.põponios:paulos.ſeruioſq;:ſe locat Multoꝝ uerboꝝ eſt.ſed ątum ſalis habeat:nõ ſcio.Qui eum ſequunt.audire magis ą loqui poſſunt Horis amplius ą. iiii.ſecum fui.nunquam mihi uacuum tempus prebuit quo aliquid dicerem Cicada eſt:que ut tacta fuerit ſemel:nũq; filet. Is poeticã contemnit.nec ſi dii muſas ei omnes ĩfunderẽt.gracias ageret:quia preter legum peritiam nullam eſſe ſciẽtiam predicat Poeticam uero ꝑrſus iutilem eſſe contendit:que nec panem lucratur nec ueſtitũ.Solus Iuſtinianus & Ypocrates marſubiũ implẽt.Ieiunus cãtat lucanus in ortis & ſatꝫ ẽ cum dicit Oratius oe Stomachatus ſum dum hec audio guilhelme militũ decus.nec me cõprimere poſſum quin bilem expuam.ſi non cum aliis.ſaltem tecum.qui iudicium habes rectum Non uitupero leges ut ille muſas ąuis ouidii uerbis uſus.uerboſas leges dicere potuiſſem Sũt enim utiles.cõſtrigunt hominũ uitas.& quia non poteſt quilibet eſſe philoſophus.ut qnid uitandum quidq; ſequẽdũ ſit agnoſcat edite leges ſunt.& ãte õniũ oculos poſite tãq; cancelli quidam:ultra quos progredi nullus audeat Legibus tamen nemo perfectus fiet.niſi philoſophie ſtudiis.incubuerit.quia non poſſunt omnem caſum cõplecti leges·Ideo prĩceps moderator legis Epykeyam habet.ut durã mollificet.laxã

uero ſanctiorem reſtringat quod nūq̄ recte principes agerent. niſi magiſtram uite. expultricemq̄ uicioꝝ ſecuti fuerit philoſophiam Sed hic noſter monarcha. uel bipes aſellus potius inflatus opinione ſui. ciuilem ſcientiam omnibus prefert Matrem filie poſtponit. & fluminibus mare Is ē ex illis cecis et obtuſis hominibus. qui poſtq̄ leges quatuor aut decem memorie commendarūt. iam non āplius homines. ſed deos ſe putant. legeſq̄ diuina cēſent oracula. que uel Apollo uel Apolline maior deus ipſe per Moyſen tradiderit. aut q̄ lia ſunt xpriſti reſponſa. que nos euāgelia nuncupamus Ac ꝑpter a ſi quid egiſſe ceſarē audiunt quod iuri ſcripto contrariet̄. id irri tum garriunt. nulliuſq̄ eſſe momēti: q̄ſi obnoxius ſit princeps ter minos curie & ſtilum ſeruare. ligatuſq̄ legibus ſit: qđ nec ipſe leges uolunt. que legis uigorē dicūt habere. quicquid principi placuit. Sed neſciunt hi ſtulti atq̄ dementes. equitatem plus in prīcipe lo cū habere q̄ rigorē Quod ſi non iuri ſcripto ceſar nonnūq̄ obtem perat. ſatis eſt quia ſequit̄ equitatē apud philoſophos late deſcriptā quā nulli iuriſte diſſoluere poſſunt. niſi ad foutē ueniāt unde leges ſcaturiūt. imittēt̄q̄ peritiſſimos illos iuriſcōſultos. quorū ſcripta & philoſophiā & oratoriā redolent Sed noſtri panis queſtores. & au ri corroſores. uix itelligūt ornatū iuriſcōſultoꝝ ſermonē. neq̄ quid illi uellēt quouis pacto ſcirent: niſi cōmentatores. ſentētias textuū exponerēt: hoc dicit iſta lex. hoc illa. quos iſti ſequūt̄. ut ceci ducto rē ſuum Dicerem plura in hanc partem. ſed uocat me defentio poe ſis. quā noſter rabulus non deſiderat Credo equidem nam nec ſues margaritas curant Gallus eſopi iaſpidem contemſit. eſcamq̄ magis q̄ iacinctum inuenire uoluiſſet Contemnis aſine poeſim. ſpernis muſas bos: fugis humanitatis ſtudia caper. Cōtemnet te poeſis. nec te intrare choros ſuos pmittet In omnibus cum ſis fatuus. miror i hoc uno te eſſe ſapientem. qui cum uideas obſeratam tibi atq̄ abdi tam poeſim. nolle te ſuum commertium dicis Sapere hoc eſt Nunc te philoſophum uideo. quia non cupis quod nō potes habere Stul

tum est desiderare quod assequi nequeas Tu tamen ultra ꝓgrede
ris. scientiarūq; omnium splendorē. uocas ineptias Vidit pendētes
asselli testiculos uulpecula. & ꝓpe casuros. credidit. secuta est predā
spectans At postq̄ diu frustrata est quia non cadebant O q̄ inquit
nigri sunt testes. nūq̄ illos esse potuissem Nigra est tibi poesis stul
te. quia cādorem eius obnubilatis oculis non uides Non sapit egro
to uinum quia lesus est gustus. Non est de pane lucrando dicis. ti
bi nunq̄ panē lucrari poesis posset. quia crassis ingeniis nubilosisq;
mentibus non potest fructum prestare At uirgilio frugifer fuit
Oratio admodum pinguis qui frui partis optabat Opianus quia
nomina pisciū. naturasq; describit. magnas opes ē assecutus Quid
noui Leonardus aretinus Guarinus Aurispa Panormitanus An
thonius luscus pluresq; alii His & patrimonia sunt ampliata. &
opes accumulate q̄plures. quia poesim & oratoriā sunt secuti Nec
tibi unq̄ tantum auri speculator prebebit. quātum quīilianus are
tino tribuit Quod si apud tuam germaniam non sunt in precio ua
tes non poesim. sed principes potius argue: quibus leuissimarū rer
magis est cura q̄ litterarum: apud ytalos autem florent huiusmodi
facultates: nec erubescunt pricipes audire & nosse poeticam Idem
spero (quāq̄ tu nolles) & in germania futurum aliquādo: quia et o
lim uiros doctos hec terra tulit. & iam plerosq; noui dicendi peri
tos qui te īuito (etiam si tibi rumpatur ylia) eloquētiam inter ger
manos seminabunt. Nec enim īutilem rentur ut tu asseris poesim
sciūt ex hac maximum gigni fructum: Quomodo enim pacari ꝓ
uitie. & amicitie uel cōflari uel ītegrari possent: nisi facūdia foret
quam poesis alit An nescis quātus est epistolarum usus. quantus
historiarum quātus orationum Rex regi ꝓ litteras cōciliatur. ciui
tates federa ꝓcutiūt. absentes cum absentibus fabulātur Historia
nobis res gestas refert. que testis est tēporum. lux ueritatis & uite
magistra. Orationes senatū regūt populos ducūt leges suadēt. Sed
quis hec bene agat nisi poeticis et oratoriis ibutus disciplinis Quas

preterea grates referre Homero debent greci atq; troiani. qui iam duobus ānorum milibus mortui adhuc uiuunt Nouit quanta sit utilitas poetarū Alexander magnus. cui per Asiam iter facienti. cū obuiam tumulus achillis fieret O fortunate inquit adolescens quē tanta decantauit tuba homeri scilicet musam designans. Alexander aminte filius. rex macedonū. Pyndarum poetam liricum apprime dilexit. Archelaus eius successor i tantū poetas amauit. ut Euripidi tragico. cōsiliorum summam crederet. cuius supremanon cōtentus ꝓsequi sumptu funeris. crines tonsus est. et merorem quem animo cōceperat: uultu indicauit. Africanus prior quinti ēnii statuā sepulcro suo iussit imponi Lisander. lacedemoniorum dux. cum obsideret athenas quia sophoclis inhumatum corpus iacebat. indutias dedit. ut cōgrue & digne poete exequie fierent Iulius ille cesar (q nobis romanum imperium pepit) non solum poetas amauit sed fieri & dici etiam poeta uoluit. idē et augustus octauianus. Ac ꝓpterea mortui uiuūt. nec ulla istorum etas immemor erit Quod si nōnulli principes equos potius & canes alere q̄ poetas uolunt. & multa carne leones ursosq; pascunt. intestinis poetarum nihil prebētes. talis erit eorum obitus qualis equorum & canum. nec post mortem manus erit istorum nomen: q̄ ursi atq; leonis Integri moriētur. nec beneficio musarum famam sibi uēdicabunt. quas tuo ex more nihili curauerunt Antiquitas ꝓuida: tāti poeticam fecit. ut tam poetas post editum opus. q̄ imperatores post uictoriam. triūphare et curru magnifico duci p orbes uoluerit communeq; illis insigne prebuerit lauream. quoniam sicut ab hostibus imperatores liberant ciues sic uicia fulminātes & uirtutes extollentes poete: ciuitates custodiunt & amplificāt At tu maior Alexandro magno lisandro uirtuosior: melior scipione. prudentior Iulio. augusto fortunatior. & omni ātiquitate sapiētior iutilem poeticam dicis quia nil panis affert nil auri nil diuiciarū Esto qđ ais. non tamen idcirco legibus tuis poetica cedet Nāq; dū tu aurū petis auare fecis amator. mūdi cultor

poeta honorem famamq; queritat. & cantãs ſuperum laudes. uirtutiſq; excitãs amorem. iter ſibi facit in celum. tu cum auro & diuiciis quas ſequeris: quaſq; ſolas dare beatitudinem putas: in terra manebis: & animã ſimul et uitã perdes Non eſt: mihi crede· cognoſcere leges q̃ poeticam maius. ſcio quia non credis. ſed ſtulti credulitas. non dat uerum nec aufert. Cicero qui fuit lingue latine princeps. ſemper poetas fuiſſe raros teſtatur. quoniam hec facultas donum dei eſt. quod non omnibus datur. Artes cetere ſtudio diligẽti a preceptionibus poſſunt apprehẽdi. hanc nemo aſſequit̃ niſi diuino munere preditus Tute uides iuriſtarum greges. inter quos plures excellunt habenturq; doctores et legũ interpretes. quorum mores nihil a brutis diſtant qui res humanas minus q̃ capre norũt Tu non fateberis hoc quia fortaſſe caprior es capris Ego polinum noui mediolanẽſẽ qui lumen habitus eſt iuris ciuilis Is facturus edificium. uagiſtros cõduxeret Trabes in edium medio erãt. quibus lacunar aule cõſtrui debebat. tempus cenãdi fuit. ite inquit Polinus architectis comedite ego ĩterim aliquid operis faciam Illis amotis trabes metit̃ q̃ longa ex pariete in parietem mẽſura recepta. nec q̃ ĩtra murum pars ligni eſſe deberet animaduertit. ſciditq; trabes & pdidit edeficium Is tamen iuris preceptor erat. multiſq; modis cathedram rexerat Quid mihi tu hãc diſciplinã iuris tãtopere laudas. et õnibus prefers. cuius aſini poſſunt eſſe preceptores Orator atq; poeta ſi Ciceroni pluſq̃ tibi credere uolumus nullus erit niſi & prudens & bonus multaq; ſcientiarum peritiam fuerit aſſecutus Atq; idcirco raro ſemp poete rariq; oratores fuere In quorũ numero facis ſapienter ſi non deſideras eſſe. quia non potes ſtulte ſi cõtemnis quod tanti uiri cõmendauerunt Hec ad noſtrum aſellũ ſint dicta Tu guilhelme diſciplinaq; amator ſi unq̃ hoſce hoies audieris poetice ſuſcipe ptes. et oſtẽde te huius diuini muneris cultorẽ Vides q̃ facile ſit has picas cõuincere Hos tanq̃ pulices iter ũgues cõprime. nec ſine ut diuinã poetic ã (que ut Cicero tradit omniũ

doctrinarum est prior inuẽta) pollutis arguãt labiis Defende hãc pulcerrimam dominam. cui si presidio fueris nomen habebis eternum. & non solum inter meas epistolas que tamen non cito sunt casure. sed inter scripta potiorũ uatum inueneris legendus Vale & illustrissimo principi domino duci alberto me cõmẽdatum facito Et quia cõciliarius eius es admone illum ne litterarũ studia contẽnat. Iterũ atq; iterũ uale Ex Vuiẽna kalẽdia Iunii. M. cccc. xliii.

¶ Suadet seruari aurũ. & priuata negocia cõmendat.

ENeas siluius Ioãni peregallo fratri amãtissimo S.p.d.Recepi tuas epistolas q̃s Martinus regie cãcellarie notarius attulit cognouiq; te bene ualere q̃is inani marsupio debilem sed illud quoq; aliquando implebitur si sperata unio detur Cupis scire Anthonius luscus in meas ne manus uenerit. uenit & apd̄ me est mihi carissimus. tu rogo gratias meo nomine prestanti & facũdissimo theologo Frãciſco de succedicas meq; sibi offeras quia nõ ero deses in omnibus quibus possum morem sibi gerere. magniq; muneris loco recipiam si quid me posse conari sciam eius desiderio gratum. Munus quoq; Stephani mihi redditum est sicut eidẽ scribo aureos illos quatuor quos uelle per Barbatum mittere scribis suadeo ut apud te habeas quia multa possunt occurere ꝑpter que illis in mea causa opus sit Scis quia tridentina prebẽda ipetit̃ tuq; defensor es cause. nihil ẽ q̄ absq; argẽto romana curia dedat· nã ipse manus impositiones & sancti spiritus dona uẽdũtur nec peccatorũ uenia nisi numatis ipẽdit̃ Serua igitur aurum ut cum opus sit presto reperias De officio scriptorie cognoui tuum consilium. mitto ꝑcuratorium tibi ut illud quãti pluris potes uẽdas Circa prepositurã mediolanẽsem quid suadeas plane ꝑcepi. laudoq; sententiã tuam. sed nescio an fieri possit quia non habeo ꝑmotores Si obedientia restituer̃ cõsilio uellem te causam ichoare. quia tua res erit si poterit obtineri Quod reseruationem expedieris sup̄ beneficiis ecclesie tridentine admodum ꝑbo Cupio enim ut illic sis ut cum

quieſcere uelimus una illic ſenium peragamus cū Franciſco noſtro quā q̄ illius ꝓpoſitum mutatum uereor qui bellum timēs illinc abi it nec poſtea reuerſus eſt. Et forſitan cū uxore potius q̄ cum eccle ſia uiuere cupit. Quod ſi ſic fit. uellem ſuum preſentires animū ut de ſuo cōatu aliquid inuicem cōſultaremus ſi quid tibi & mihi poſ ſet cōducere Laurentius rorella noſter Prepoſituram pinguem i adminiſtrationem recipit in patriarcham aquilegienſem itēditq̄ illic religionem ꝓfiteri ſi poſſeſſionem nāciſci poſſit Ego quia ſibi fauori ſum ſuaſi ut ante canonicatū tridentinum tibi reſignet mihi uero ipſe ſuapte uult eccleſiam parochialem reſignare Si res athe ſis in norenberga ſicuti credimus cōponātur aliquid boni poterit nobis euenire Ego non deſinam ſic te ꝓmouere ut meipſum quia meritus es Reuerendiſſimus dominus aquilegienſis in extremis la borat parua ſue uite ſpes eſt minor ſanitatis exanguis eſt ſpiritus iam non corpus uidetur In eccleſia brixinēſi quid optet rex ſcitis omnes. rogo cōſulo. ſupplico: ne plus atheſinis q̄ maieſtati regie au ſcultetis quia in norēberga nulla uox eſt atheſinorū regis autē nu tu omnia fient Nollē aliquid fieri quod mētē regiā pturbaret Nos in breui aſcendemus quia iam inducias hiemales cū rege polonie & hūgaris ſibi obediētibus nacti ſumus nec aliud in preſentiarum a gimus q̄ nos uie accingere Mihi ioānes amātiſſime bene ē bene ha beo & bene ſpero qđ mihi non tam mei cauſa iocūdum ē quia pau cis eſſem cōtentus q̄ ut tibi & amicis ac neceſſariis ceteris poſſim a liquando ꝓdeſſe Andream paui galium Iacobum Cernereū Gaſ parem nouarienſem Guarinum ueronēſem Iulianum romanum et in primis Frāciſcū quadratū meo nomine ſaluos dicito & uale opti me ex uuienna kalendas Iunii. M. cccc. xliii.

¶ dolet ꝓ laurētii captura. & mortē cardinalis poloni cōmemorat

Eneas ſiluius Ioāni peregallo ſcriptori apoſtolico S. p. d. Obſignaram tibi has litteras nūcioq̄ in craſtinum com mittere animus erat. ſed accidit iopinatus & acerbus caſus

qui & epiſtolam retinuit & mẽtem affecit dolore Laurentius nãq; noſter quem uelle religionem ingredi ſcripſeram non clauſtrum ſed carcerem ingreſſus eſt Poloni enim ut cardinalem moriturum uiderunt .manus in Laurentium iecerunt.nulla penitus auctorita te freti Tu inquiunt argentum heri impignoraſti.non exibis niſi luat̃ Septuaginta & ducentarũ marcarum argẽtum eſt qđ Alber ti habent Baſilee Hoc uolũt ut Laurentius redimat Obligatum ẽ pro ſeptingẽtis aureis quos cardinalis accepit Digna res eſt ut ſer uus es alienum exſoluat Ego nitor hominem iuuare·quia cõpatior uiro in aliena terra capto & amico Sed quid tu facias ũbi nulla uox niſi auri cũ tu ſis inops Ille adhuc deprehenſus eſt.neſcio quid fu turum ſit Nulla excomunicatio ꝓdeſt.nulla fideiuſſio.dum res ſic ſtat anima illa q̃ in cardinalis aquilegiẽſis corpore diu allegata filo uel cera detinebat̃ abruptis retinaculis carcerem euaſit Obiit ille quarto nonas Iunii hora poſt meridiem quarta Nullas extorſioẽs paſſus eſt.nullus crutiatus.ſed tãq; dormiturus animam exalauit Vi derat medicus mortem inſtare ſuaſitq; teſtamẽtũ fieri ſic & amici aſtãtes Ille uos me deficere cẽſetis inquit & ego robuſtus ſum nec in me quicq̃ ſentio deficere Nec poſt hec uerba mediã uixit horã Eius corpus per alterã diem ſeruatum eſt oſtenſumq; õnibus Ter tia uero luce apud ſanctũ Stephanũ & ad dextram altaris dextri ſepultum eſt Funus iuxta morem germanie magnum & honorifi cum fuit Apud ɣtalos nõ fuiſſent tãto uiro exequie digne Pilleus rubeus ob neutralitatem nõ eſt permiſſus mortuo qui uiuo non ne gabat̃ Sermo ãte funus habitus.Neſcio quis uir fuit Verba homi nis laudo Eſt hoc ãno his in regionibus maxima ſiccitas.neſcio an iterum pheton currũ phebi ducere cepit.frumẽta oĩa ſunt exuſta magna cariſtia timetur.nulle pluuie ſũt.calores preter ſolitum ad mirãdi Dicebãt plebi non pluit quia excomunicatus eſt cardina lis.Orator igitur qui ãte funus uerbum fecit uos ĩquit iudeis ſimi les eſtis q cũ xpriſtũ honorificẽtiſſime recipiſſẽt aduenĩẽtẽ poſtea

persecuti sunt & crucem subire coegerũt Vos hũc legatum cupi de recepistis mirificeq; honorastis ingrediẽtem Nunc quia pec catis uestris iratus deus non pluit causam in ipsum uertebatis Ecce iam triduum mortuus est cardinalis cur uobis pluuia non prebet. sceleribus uestris denegatur humor non illi Et in hũc modum plu ra locutus est Ego cardinalis ephitafium feci quod tibi cũ presen tibus mitto Iterum atq; iterum uale Ex Vuienna quarta Iunii Anno.M.cccc.xliiii.

De morte cardinalis poloni.et de rebus cõsilii.

ENeas siluius reuerendissimo in xpristo patri Ioãni cardi nali sancti calixti S.p.d.Pauci dies sunt quibus littere tu e mihi fuerunt reddite que annũ in uia cõsumpserãt uel minus paulo Illis ergo non respondebo quia nil est nunc in eo sta tu quo tunc fuit.solum attingam nouitates aliq̃s ex quibus possis ad res cõciliares uigilantius & utilius intẽdere Regia maiestas sedu lo operam dat ut q̃celeriter norẽbergã petat.nec puto his in parti bus diu manebit Res ecclesie aliquem finem nũc accipient.deus il lum donet.nec sinet amplius tenebrarũ principem dominari Car dinalis aquilegiẽsis die secũda Iunii migrauit ex hac uita.nullum testamẽtum cõdidit Verum est q̃ dici solet.Sicut uiuis ita morie ris Qualis uita talis mors Funus eius non tã dignitate dignũ.q̃ ui ta fuit Sepultus est quarta Iunii luce.apud sanctum stephanũ uni ẽnẽsẽ Nõ puto magno detrimẽto eẽ cõcilio mortẽ eius q̃a nõ mul tũ utilis uita fuit Sui nãq; legatione abutebat. Nec papa id agit qđ hic faciebat Omnia ei plana erant Itaq; murmur fuit aduersus cõciliũ quale uix queam dicere Tu scis q̃ mũdas manus habere oporteat qui aduersarios habet Si deerat aliquid alius ꝓuidus dis pẽsator quem famosa legatio apud poloniam gesta recommẽdat is nũc litteras ãte obitum cardinalis obtinuerat cum omni potestate quam cardinalis habebat Itaq; legatus legatum creabat Ego uidi & legi litteras.reprehẽdiq;.quia non potest legatus de latere facul

tates ſuas ſpeciales ſuper quibus induſtria perſone electa eſt alteri delegare Sed fruſtra clamaui qa nullū ē apud fatuos cōſiliū Neſcio quid facturus ſit homo Aiūt eū adhuc uelle poloniam petere. forſitan facultatibus uult etiā poſt mortem mādantis uti. Is Laurentium ꝑdidit. captureqꝫ ſue ſtructor fuit Me nūc pro liberatiōe ſtudere oportet Nihil formidabilius eſt q̄ homo bilinguis Nihil terribilius q̄ hoſtis familiaris At hic beneficia ex Laurentio plura ſuſceperat. neqꝫ huc ueniſſet niſi expenſas ille feciſſet. Digne patitur Laurentius. quia benefacere malis malefacere eſt Veſtrum eſt cogitare ne apud polonos loquacitas hominis atqꝫ cupiditas fauorē concilii obnubilet Venerabili ac doctiſſimo theologo Franciſco de fuce. refero gracias qui Anthonium luſcum ad me miſit Andreā cōtheologum & confratrem ſaluum dico Neuter eorum miretur ſi non uoco dominos quia nemo dominus eſt abſqꝫ dominio Mendicantibus autem nedum dominium ſed omnis ꝓprietas ē interdicta Valeant igitur ipſi & me compauperem ament Tu quoqꝫ me ut ſoles dilige & inter famulos habe fidos Ex Vuienna die ſexta Iunii Anno. M. cccc. xliii.

7. Laudat ſecretarium pragenenſem. & famam non eē contemnendam dicit.

ENeas ſiluius imperalis ſecretarius Ioāni cuſkoni ſecretario ciuitatis pragenēſis amico primario S. p. d. Epiſtolam tuam diu legi atqꝫ relegi modeſtiſſima cum doctrina pugnātem uidi nāqꝫ cum ornatiſſime ſcribas uereri te tamen ais ad me litteras dare minus comptas Sed obſecro te ne deinceps tali utaris principio quia nihil ad me potes non eleganter ſcribere etiam ſi ornatus qui tuis in ſcriptis elucet maximus· nullus foret Amicitia enim nō eloquētiā ſed rē expedit Tu uero et mihi amicus es & ego te in paucis amo Itaqꝫ ſupplet amor quicquid facūdia negat Que excuſatio non minus mihi q̄ tibi conuenit Tu nāqꝫ cum imperitus uidere uis doctiſſimum te oſtēdis. ego dū aliquid me ſapere iactito

imperitiam prodo meam Quo fit ut meis in litteris arrogãtia cũ in
ſcicia certet non tam honeſte q̃ in tuis certare dixi cũ doctrina mo
deſtiam Sed pretereo iam hec. tuiſq̃ optatis reſpondebo Ais te cu
pere ſi quid noui ediderim tibi ut cõmunicem Gererem tuo deſide
rio morem ſi tam libenter reſcriberes q̃ ſcribo Mihi tamẽ id uicium ẽ
ut plus q̃ ſemel nihil ſcribam Plura poſt tuum abitum cõpilaui Si
giſmundo duci patrueliq̃ regis noſtri. non paruam epiſtolã deſti
naui Pluirma illic bene uiuendi precepta tradendo De paſſione do
mini ymnum edidi regiq̃ domino dedi Litteras nũc ad iſtum nũc
ad illum miſi Exemplaria omnium Vuencelaus noſter habet Is te
poteſt participem facere Sibi plumeus mihi plombeus eſt calamus
Manus illi uelox. mihi tardior Quod ex me cupis. ex illo pete Ni
hil noui ex mea manat officina quod ipſe non ãtea exemplatum re
tineat Si ergo ignorãtias meas tãtopere cupis. ſatis habeto ex me
doceri quomodo uoti cõpos fias Notum in bohemia eneam non ĩ
uitus audio Quia melius eſt nomen bonum q̃ diuitie multe Sed u
tinam ſtabilis eſſet quã de me fama predicas Quod ita demũ erit ſi
fundamẽtum bene iactum eſt ſub petra ueritatis Ego mihi conſci
us ſum non me talem eſſe qualis predicor Vtcũq̃ ſit. laudari poti
us indigne q̃ uituperari digne cupio Eſt enim laus uirtutis excita
mẽtum Quis enim tam malus eſt qui uirtutem illam non aſſequi
ſtudeat de qua ſe percipit laudari Magis ſane magnos ſtimulos ad
eloquentiam capeſcẽdam adhibet is quem de me dicis inter bohe
mos eẽ rumor Et utinã poſſim aliquãdo talis euadere qualis credor
tu uide ne uanus laudator inueniaris Si quis me caſus pragam de
tulerit ubi mea preſentia nomen adumbret In armorum tuorũ de
ſcriptiõe prebebo quam optas operam. uuencelaoq̃ ꝓpuintiam de
mãdabo. cui nihil eſt tui canſa durum facere Frãciſcus regie cancel
larie. uetus mãcipium multa mihi de te cum laude retulit que non
abs uoluptate cognoui Faxit deus ut ſecundiora ſint q̃ diu nixe
ris tua tuorumq̃ fata. tibiq̃ unq̃ me do Frãciſco nũq̃ deficiat Ven

Vuencelaus & ego coluium bibemus ubertim. Vale Ex Vuienna kalendas Maii Anno.M.cccc.xliiii.

¶ Cōmendatur ab amicis amicus.

ENeas ſiluius & Mihael pulēdorp S.p.dicūt & ſeſe dedūt reuerēdo ī xpō pr̄i et illuſtri pr̄icipi domino Cōrado epiſcopo cōſtātiēſi Viros bonos & lr̄aꝝ amatores tue dignationi dilectos eſſe nequaq̄ ambigimus quia ſimilis eſt amare ſimile.m & omnis ꝓbus afficitur probis.nec uirtus poteſt non placere uirtuti Hoc facit ut Ioānem cilium qui tuo indiget auxilio nō multis tibi nerbis cōmendemus Nam cum ſit omni ꝓbitate plenus & omni ex parte laudandus.ſatis in ſe preſidii habet ad tuum fauorē nāciſcendum.nec cōmendatione noſtra magnopere indiget Ne tamen in ſuis neceſſitatibus uerba ſibi noſtra defuiſſe arbitretur.ſcire te uolumus.magni beneficii loco.nos ſuſcepturos:quicquid in eum te boni cōtuliſſe percepimus.Amamus enim hūc.et in amicitia noſtra tertium habemus.nec ſibi quiſq̄ ꝓdeſſe poteſt.quin is nobis gratificetur Non tam pilades oreſtem.aut peritheum theſeus dilexit.q̄ nos inter nos ſeruamus amorem Huic regia magnificēti a.primariarum precum ius prebuit capitulumq̄ zoſingenēſe tue dioceſis ꝓ eo rogatum fecit Iamq̄ in canonicum eſt receptus Prebendam autem aſſequi non poteſt.quoīam alius ſibi impedimento eſt.habet igitur honorem abſq̄ commodo.alius forſitan libentius commodum abſq̄ honore ſuſcepiſſet.quia uulgus utilitatem prefert honori Vera tamen philoſophia nihil utile cenſet.quod nō ſit honorificum Vtrumq̄ ſit noſter Ioānes.optat honori ſuo miſceri commodum.quia caduca res eſt mūdialis honor.niſi pecunia ſuſtētetur Tu ergo qui illic epiſcopus es.incuius manus calix mixto plenus.quicq̄ potes ex hoc in hoc miſcere Iuua hūc amicū noſtrū et fac ut noſtras preces illi cēſeamus fuiſſe ꝓficuas.quod ſi feceris ut de tua humanitate confidimus.non ſolum illum & nos tibi obligabis.ſed imperalis etiam faſtigii erga te gratiā efficies proniorē

Vale ex Vrienna kalendas Maii Anno. M. cccc. xliiii.

¶ Commendatius Ladislai.

FRedericus dei gratia. romanorum rex semper augustus. sanctissimo patri domino Eugenio pape quarto S. p. d. Etsi non dubitemus apostolicam sedē tāq; ueritatis doctri cem. iustamq; uite magistram. quorūlibet iuribus fauorabilem eē. nulliq; prorsus iniuruam facere. quia quidquid ab eo solio manat iusticie lancidus libratur & equitat. non tamen ab re putamus aliq; per nos scribi. quibus beatitudini tue ius seneriſſimi principis ladis lai hūgarie regis patruelis nostri cariſſimi: pueri pupilli & orphani cōmendatum efficiamus. & eorum qui ficta pro ueris referūt impi is resistamus conatibus. scit enim tua beatitudo patruelem nostrū prefatum: qui post obitum diue memorie patrui & anteceſſoris nostri Alberti. romanorum atq; hungarie bohemieq; regis. in ute ro paterno posthumus remansit. ut primum natus fuit. & sacri fō tis unda renatus. adhibitis ex more solemnibus. ueram hungarie et sanctam suscepisse coronam. nūc autem sicut accepimus magnope re quidam instant. ut tua sanctitas titulū regni huius in alium trās ferat. multa illinc emolimēta tū sanctitati tue. tū regno ꝓuētura di centes. que licet nullatenus apostolicam sedē mouere credamus. qa nullum commodum est tam ingens. ꝓ quo bene uēdi iusticia pos sit Mirandus est tamen eorum conatus. qui ex alieno incommodo sunm querentes commodum: altissimi sanguinis puerum & pater no & auito regno cupiūt spoliare. Iniquum ꝓfecto & abominabi le scelus Fecerit enim alius quitis magnalia: sit potēs. sit aptus regi mini: sit per aliquos accersitus. nolumus ista discutere nec cum iniu ria uolumus loqui cuiusq; Nulla tamen racio suadet huic puero suū adimi regnum. q si ꝓpter se nō esset magniputādus. ei tamē prop ter facta paterna uniuersa xp̄ianitas fanorabilis eē deberet Quis enim nostri temporis homo est. qui patris huius glorioſos cōflictus tum cōtra turchos. tū cōtra hussitas non audierit? Debēt preterea

c

et huic puero fauorem prebere. aui ſui clariſſima geſta. & illa eccle
ſie unio: conſtātie reperta. tum uero karoli quarti & Henrici ſepti
mi. quorum ultimus hic ſanguis eſt memoria ceſarum. Tacemus in
clite domus noſtre auſtralis opera: tā pro imperio q̄ pro eccleſia: p̄
noſtros & huius pueri progenitores edita Quis tādem nō compati
deberet innocēti puero: parētibus orbato: uero hungarie heredi ue
roq̄ regi Inſane ꝓfecto mētis: & animi trucis ſunt ac tocius hoſtes
iuſticie. qui tam generoſum puerum regno priuare: & ius tam cla
rum cōculcare nitūtur Sciūt tamen et ipſi. qui talia petūt. inhuma
num eſſe quod optant. atq̄ idcirco extinctum puerum: & nuſq̄ in
ueniri cōfingūt: ut uel hoc colore: regni titulus in alium deriuetur
Sed aliud reperit Viuit enim Ladiſlaus rex: & fauſta et felici fru
itur ſoſpitate. ſcitus puer atq̄ formoſus Is eſt in noua ciuitate uici
nus hūgarie: adiriq̄ ab omnibus poteſt: qui eius uiſendi ſunt cupi
di Spes & noſtra & ōnium eſt: ātecеſſorum ſuorū uirtutes. in hoc
puero reuicturas. Que omnia tue beatitudine recēſemus: ne per ſi
niſtras ſuggeſtiones: aliquid ex curia tua ualeat extorqueri. qd hu
ic patrueli noſtro poſſit eſſe nociuum Vtq̄ querum. iſtis omnibus
īperii principibus ſanguine iūctum: apoſtolice ſedis fauore tua ſāc
titas ꝓſequatur Sic igitur hic rex pupillus in tuo cōſpectu cōmē
datus: ſit āte oculos tue mētis ſua generoſitas: ſua etas: ſua puritas ſu
orum memoria predeceſſorum: & huius iuſticiam: ex qua non ina
nis & ficta: ſed uera & āpla utilitas apoſtolice ſedi redūdare poteſt
āplecti atq̄ tueri uelis Datū uuiēne kelādas maii ānoM. cccc. xliii

¶ Cōmendat uitā agreſtem. & cōmoda ruris.

ENeas ſiluius S. p. d. Ioāni lauterbacenſi ſacerdoti & uiro
ꝓbiſſimo · amicoq̄ optimo Credo te quid agam. & ubi ſū
ex multis percunctari: cum me apud regem non eſſe cog
noſcis Sed hoc tibi nullus exponet: q̄ meus calamus. qui libēter de
ſiderio tuo morē geret ſciens quia me amas. Audi ergo quid accide
rit nobis: in noua ciuitate prius deide qd faciā & udi ſum breuiter

edoceberis. Eramus nuper in curia cesaris apud uiduam quādam
sermonis gnaram ytali: nam & in domo illorum de scola seruiuerat
dum uirgūcula fuit. hec primum magnorum ministrabat equis. e
grotare cepit. ac septima die decessit e uita Moxq; alius ex familia
uir robustus. epydimiam ꝓfessus ē se perpeti: cuius morbi tāta uis
fuit ut eum triduo interfecerit Exinde. mox hospita dolere caput.
& ancilla febricitare ceperunt Germanus quoq; magnifici Gaspa
ris cācellarii. uertiginem patiebatur Pauere omnes: ac de fuga cogi
tare ceperūt Accessit cācellarius: uiamq; fugiendi mortiferam susce
pit Atq; sicut hodie sunt octo dies huc peruenimus Sumus enī hic
in plebe reuerēdi patris electi frisingenēsis oppidum tibi notum ar
bitror prugk nomine. inter duas aquas murā & murzam. que hic
āte oppidum copulātur: & unum faciētes flumen in dranum ferū
tur Hic nūdine sunt. que per octauam diui martini solent perdura
re Ego remissis omnibus curis: nūc merces que huc undiq; afferū
tur cōtemplor: nūc inde egredior montesq; apricos & siluarum lati
bula. ac lucidi fluminis limphas: non absq; singulari mētis oblecta
tione intueor. Habes nūc & ubi locorū degam. & quid rerū agam
Nūc illud te uolo scire: beatum mihi uideri. qui uitam ab negotiis
procul publicis sibi delegit. sicut prisca gēs mortaliū cōsueuit Quis
enim non felicem illum dicat? qui nullo fauore aut ere alieno obli
gatus paterna rura suis bobus exercet Audi q̄ beatus sit. Nempe
non tuci excitatur classico: quo bellum|petere: ac pugnam iubea
tur inire Non horret iratum mare. forum uitat & litigantium iur
gia. non usitat superba diuitum atria. non fastigiosis curialibus est
supplex. sed aut altas populos. adultis uitiū propaginibus maritat
aut in secreta. redactaq; ualle. errātes boues. & armenta pascentia
prospectat Interdum ramos inutiles falce resecat. ac feliciores inse
rit Interdum mella que pressit. puris recundit amphoris: aut oues
tondet. lanasq; recipit At cum antumnus decoꝝ caput: mitibus po
mis per agros extulit: magno afficitur gaudio: pira ex arboribus

decerpẽs.quas ſua manu inſeruit Interdum purpureas uuas colli
git et aut ſuſpendit in uſum hiemis.aut muſtum exprimit Libet il
li iacere.modo ſub antiqua ilice: modo in tenaci gramine. Labũtur
aque ex altis rupibus:queruntur aues in ſiluis.obſtrepeſcunt fon
tes.manãtibus limphis ſomnoſq; leues inuitãt Vt uero hybernus
aduenit annus et ymbres niueſq; dominantur.aut apros multa ca
ne:in obſtentas detrudit plagas:aut rara retia.leui hamite ſeu fur
ca.cõtra edaces turdos ſuſpendit.aut pauidũ leporem.& aduenam
gruem laqueo captat Quod ſi publica mulier illi fuerit:quales olĩ
fuerunt ſabine:ſiue de quibus ſacra ſcriptura meminit.ſara rebecca
uel rachael.que ſolibus peruſta: domum ſeruet & dulces nutriat li
beros.multo beatior fiet.cum illa in aduẽtu laſſi uiri.uetuſtis ligniſ
facrum extruet focum:claudẽſq; textis cratibus letum pecus:diſtẽ
ta ſiccabit ubera & dulcia uina dolio ꝓmens dapes inemptas appa
rabit:quis hanc non laudet & deſideret uitam? Nõne me ãplius lo
crina cõchilia aut rombi uel ſtari nec ex quouis mari uel flumine
queſiti piſces iuuerũt:q̃ leta de pinguiſſimis ramis arborum oliua
decerpta aut agna quam ſolis paſcalibus feſtis ruſtici mactãt.uel e
dus preceptus ab ore lupi Nã quãtũ iuuat iter ruſticales epulas mi
tia poma & caſtaneas molles ac paruas & caſeum paſtas oues uide
re cum domum ꝓperãt.intueriq; feſſos boues inuerſum uomerem
collo trahentes languido Multa ſunt ruris gaudia que nũc ſingula
ꝓſequi non eſt epiſtolarum ãguſtie.Ideo uale & hec ex multis pau
ca notãs amorem ruris aliquãdo indue.Iterum uale mei ut ſoles me
mor Ex oppido prugk die.xiii.Nouẽbris Anno.M.cccc.xliii.

De rebus hungarie.& eccleſie.

ENeas ſiluius Domino Ioanni campiſio perſpicaci philoſo
pho S.p.d. Vrgẽt me res hũgarie tibi ut ſepius ſcribam
Nam & tu illas noſſe deſideras qui Ladiſlao regi bene cu
pis Et illa libẽter cõſcribo que ſcio eẽ ut ſciãt utilia In meis autẽ
ſcriptis plurimũ intereſt cũ uel affirmo aliquid factum uel refero

quod audiui In altero nãq; ueri periculum ad me recipio In alte
ro fidem requiri apud autores uolo Hoc autem ideo dixi.quia ru
morem hic fuisse tibi significaui.regem bosne per quosdã uocatũ
esse:ut hungarie regno potiretur Que res minime secuta est. nec
famam ueritas adequauit Sed nũc quo pacto inter hũgaros cõuen
tum sit .ex me audi Nam certum est.qđ nũc scribo Tu hec domi
no nostro cõmuni cardinali tarentino cõmunicata facito:ut per eũ
non solum sacri collegii aures.sed ipsius quoq; sanctissimi summiq;
sacerdotis. adiere presentiam queãt Nam & sacerrimi illius senatus
interest quid in regno geratur hungarie pnoscere.cum murus sit
illa regio. xpristiane religionis.& nostre fidei solidus paries Credo
igitur te accepisse. proceres illos hũgarie qui estate decursa.cũ car
dinali strigoniensi hic fuerunt:rebus infectis recessisse Nam neq;
regi eorum oblationes satisfecerũt:nec eis rursus regis responsum
placuit Significaui tũc õnia tibi Post hec in hũgariam cũ rediisset
Nicolaus uaynoda transiluanus plurima ptemptauit.sed regnicolis
nulla uia psuaderi potuit:que Ladislaum excluderet Cõuenit igit
alterum uaynoda Iohãnem.Ladislaiq; ius tueri insimul pepigerũt
missisq; clãculum ad cesarem nostrum nunciis.confirmationem suo
rum officiorum obtinuerũt.ac rursus facultatem quamdam cuius
uigore ceteros regniculas ad obedientiam Ladislai reducentes:offi
cia dignitatesq; possent illis cõfirmare.cõuentumq; regni apud al
bam regalem in hoc tempus induxerat Iamq; plures illic sunt:reli
quos expectãtes Sed Laurẽtius palatinus non immemor suaꝝ arti
um Vbi iam figmenta minime ãplius ꝑdesse perpẽdit(nam mors
uenerabilis Ladislai polonie regis õnibus psuasa ẽ.quia.non potest
mẽdatium diu latere)nouum deceptionis genus excogitauit Rumo
rẽ nãq; in populos diuulgauit.se cum duce burgũdie conuenisse.ut
eius filium in hũgariam nauigio trãsmittat Eiusq; rei mediatorem
quẽdam hyspanum fuisse asserit:qui classi põtice noĩe Philippi du
cis preerat:& nuper hac trãsiuit romam petiturus Sed nemo ẽ qui

palatino fidem habeat Nec enim post tot mendatia. dignus cui credatur est Sciũt ĩsuper oẽs ducẽ burgũdorum·unicum duntaxat habere filium :quẽ minime ire perditum uellet cum sit diues ac potẽtissimus. & regi Ladislao sanguine iũctus.cui non est putandum nobilem prĩcipẽ ĩniuriari uelle.& maxime cum eius dominia ab hũgaria remotissima sint:nulloq; possunt usui esse hungaris Que res palatinum nedum mendacem.sed delirum reddunt Hinc ipse.cũ suos conatus in cassum ire perpẽderet.cõuentumq; apud albam teneri Iamq; uuaynodam Ioãnem illuc pergere.& ad uigesimũ lapidem esse in uicina.missis litteris ac nũciis Ioãni indicat insidias.sibi apud albam structas esse.Nicolaumq; uelle in eum manus iniicere Quod si uelit captiuitatem euadere aut mortem·albam ne petat instruit Ioãnes territus hoc nũcio.minime ulterius pergit Accepit hec Nicolaus.uocatisq; ꝓceribus suis:multis inquit fraudibus utit palatinus .sua hec ẽ tegna.ꝙ ad nos Ioãnes uenire timet Sed adibo ego eum:nec timebo eum qui me timet Expurgabo quod mihi ĩgeritur crimen Nec de aliis cogitabo.quod ipse in alios non cogito: neq; saluum cõductum neq; fidem peto ullam Satis tuta ĩnocẽtia est Si quid tamen preter spem euenerit:uiros uos eẽ cõmoneo:meã ut uindicetis iniuriam Atq; sic Nicolaus cũ paucis Ioãnem accessit Interea Giska uir magnificus.nostriq; seculi non paruum decus. qui partes Ladislai apud hũgaros aut solus.aut certe cũ paucis usq; in hanc diem tutatus est.cum Pãcracio stãtibus induciis ꝙ sibi castellum per insicias eripuisset.ulturus iniurias exercitum coegit atq; cum octo milibus pugnatoꝝ ingressus Pãcracii territorium qdda munitissimũ eius oppidũ obsidione cinxit Accersito comite Georgio de sancto Georgio ut sibi auxilio foret Nam is quoq; Pãcracii uicinus & ĩimicus est Georgius uero uuiẽnam mox uenit.auxiliũ q; regis romanorum petiit.multisq; uerbis rogauit ut ãte Calexiũ quod est oppidum magnifici Gasparis cãcellarii ad nouum castrũ pertinẽs.Sed a Pãcracio occupatur obsidionem ponerẽt australes

Que dum sic agũtur Pãcracius qui ãtea dudum litteris securitatis accersitus. cõuẽtum hũgaroꝝ accedere recusauerat nec cẽtum sigil lis credere uoluerat. timore postposito hũgaroꝝ (nam maior Giske istabat metus) cum septem militibus albã prexit In manusq; se ꝑ ceꝝ tradẽs. queritur se Giske conatus opprimi. petitq; auxilium nã se regi Ladislao fidẽ dare ꝑmittit. nec se aliũ uelle habere regẽ te statur nisi Ladislaum. postq; mortuus ẽ rex polonie· cui sese astrin x erat Similiter et oratores ad regem romanoꝝ destinat. se pacem cũ austria perpetuam habituꝝ. nulliq; alteri q̃ Ladislao in hũgaria tã quã regi pariturum asserit Rogatq; scribi Giske ne se infestet Ba rones hũgarie audito Pãcracio sub tutela sua eum recipiunt preser tim Nicolaus uaynoda & Dyonisius cardinalis strigonẽsis. scribũt q; cesari ne deiceps Giskam insultare ꝑmittat. Pãcraciumq; uexare quẽ uigore mãdati sui cũ õnibus eius bonis ad gratia & obediẽtiã ladislai susciperẽt His apd̃ cesarẽ respõsũ ẽ. comiti Georgio austra les nõ posse ãte diẽ sãcti Georgii castrametari. tũ ꝑpter ipedimẽta pluuiaꝝ: tũ q; i cãpis nulle sunt herbe. sed adueniẽte uere (nisi iterĩ qd̃ debitũ eẽ Pãcracius fecerit) paratos eẽ austrie ꝓceres in cãpũ exire· temeritatẽ Pãcracii cõpescere Interim uero tricẽtos equites sibi ex austria in solacium uẽturos exinde rogati sunt oratores Pan cracii. nũquid in mãdatis haberent cum cãcellario Giskaq; rem cõ ponere: quorum bona Pãcracius inuasisset Cum negassent· dictũ est eis ad heꝝ suum ut redirẽt. cui si opus esset maiestas regia per su os nũcios respõdisset Proceribus aũt hũgarie respõsũ ẽ placere cesa ri q; ad Lapislai obediẽtiã Pãcracius uenisset. q; q; uenia sibi sit da ta Non tamen sic ei ignosci debet. ut aliena cum iniuria teneat op pida: bonaq; plurima. nec eam esse unq̃ facultatem cõcessam Mis sunꝝ tamen cesarẽ oratores suos ad eorum cõuentum: & tam super his q̃ super aliis regni negociis respõsurum Sic res hũgarice usq; in hãc diem acte sunt. quas precor ut singulari domino meo episcopo adrienẽsi. quem iam in rauennatem assumptum eẽ audio & gaudeo

cs

cõmunicatas facias. sibiq; me cõmẽdes qui suus sum In rebus eccle sie hec sunt Chiemensis episcopus in rhenum iuit. electoresq; cõ uenit Iamq; hac die cum eis habiturus est in francfordia cõuẽtum bonamq; spem facit ad unionem & pacem ecclesie Nescio quid se quetur Hic magna est admiratio de tarditate legati uestri Nam se cũdum cõuenta iam pluribus diebns in hac curia se debebat osten dere· de quo nihil hic sentiri modo scimus Ingeriturq; magna suspi cio que possit aliquid mali parere: ut scire possunt qui intentiones norunt hic habitas Ex basilea fuerunt apud nos oratores quoꝝ pe ticio fuit ꝙ cesar auctoritatem ecclesie iuxta declaracionem cõstan tie factam et basilee renouatam tueret̃ & manuteneret Vtq; dietã norenbergenensem mandaret teneri. ad quam suos oratores basiliẽ se cõsiliũ cũ plenapotestate mitteret: sup̃ õnibns que ad pacẽ eccle sie pertinerẽt: petiuerunt & saluumconductum cuius uigore ad die tam illam mittere oratores tute possent Ad primam petitionẽ da ta responsio est: cesari semper curam fuisse: & adhuc esse: ut aucto ritas eccesie cũ pace populi xpristiani sicut declarata litteris ac per sanctos doctores & consilia generalia una cum potestate sedis apos tolice cum suo uigore p̃maneat Ad secnndum dictum est urgenti bus causis dietam norẽbergensem esse postpositam. sicut principi bus electoribus chimenẽsis episcopus intimaturus erat Ac sic de sal uocõductu illuc eũdi nõ eẽt opus uerba facere. sed eis cũ quo rece derent nullatenus esset negãdum Sic in affectn responsum q̃uis & ornatius & uerbosius Tantum est qđ ex his partibus tibi possum scribere Vnũ addo qđ mirabere Iam ego subdiaconus sum. quod olim ualde abhorrebã Sed recessit a me illa animi leuitas. qua iter laycos crescere cupiebam Iam nil amo q̃ sacerdotium. fiamq; deo dante infra octendium dyaconus. & suo tẽpore sacerdotalem reci piam dignitatem Hoc si Noxitano nostro & Iacobo caluo dixeris scio tecum mirabunt̃ Sed eligẽdum est aliquãdo uuẽdi genus qđ inter christicolas duplex est. laycoꝝ & clericorum & illa rursus ut

nosti distinguūt. Mihi ī ordine beati Petri manere decretū ē. ī quo gratiā mihi elargiat ut que sibi placeant solū cupiam faciāq. Vale & domino comiti reuerēdo abbati me commenda Ricardū & Iulianum nostrum Iubeto saluos esse Ex Vuienna sexta Martii Anno .M.cccc.xlui.

12. Increpat eū q nō bono ꝓposito amicam nuptui dedit Dicit dietas pregnātes eē & eccīam perire nō posse.

ENeas siluius uiro prestāti & singulari domino Ioānī urūt insignis ciuitatis agrippine secretario & amico suo ꝑcaro S.p.d. Pauci dies sunt quibus tuas recepi litteras ornatas quidem & multa cōtinētes. quibus respōsurus nescio quid primū attingam Sed tamen seruabo morem De puella tua primum dicā quā uiro tradidisti Laudo in ea re factum tuum Quid enim melius est q̄ uuptias cōiūgere? ex quibus soboles fiūt. replent liberis ciuitates Quod autem post factum doles. mirādum est Nec enim solet alicuius operatio uirtutis penitētiā habere Qui uirtuose operat letus est. dolet qui crimen admisit Quomodo ergo fit: ut tu doleas qui actum feciſti uirtutis Nempe arbitror quia bonum feciſti sed non bene Aduerbia sunt mi Ioānes que nos beāt. nō uerba nomina uel participia. non quid hic faciat sed quomodo faciat querēdum est Et in ōmibus rebus finis expectat Si igitur puellam maritasti ut ꝓbro leuareris bene feciſti. si etiam ad rē illam timor accessit dei At si solum quid homines loquerēt cōsideraſti. non satis est. non enim hominibus tātum. sed deo placere debemus Queris remedia: non poeticum antidotum recipe euāgelicum Quid forni cacio est aliud q̄ mors? Tu beatus es si te cognoscis qui materiā delīquēdi a te abiecisti Quiesce obsecro ne ultra memineris tue iuuētutis delicta Scio dices Ecce q̄ seuerus est Eneas. nūc mihi castitatē predicat in Vuienna. & in noua ciuitate cōiugium laudabat. nō nego Ioānes mi amātissime Sed labitur tempus Indies seniores sumus appropīquāt mortis dies Cogitādum est iam nō quomō uiuamus

ſed quomodo moriamur Miſer homo eſt & gratie dei expers q nō aliquādo ad cor reuertit qui ſe non cognoſcit.qui uitam non emendat ſuam Qui non cogitat poſt hoc ſeculum quid in alieno ſit Ego mi Ioānes ſatis erraui & nimium ſatis Iam me cognoſco & utinam non ſic tarde.nūc q̄drageſimale adeſt tēpus Nūc dies ſalutis.nūc tēpus miſericordie Pone extra mentem tuam puellam Finge mortuam eſſe.nūquid uelles uiuere:quid eſt q̄ cum ea poſſis habere ſolacii Qnā breuis eſt uoluptas que cum mulieribus haurit q̄ momentaneum gaudium An ſatis ſtultus eſt qui ꝓpter tpalia & momentanea pdit eterna Hoc dico ſecūdum theologos quia nō uis que potete dicunt audiere.hoc eſt remedium qđ hic in apothecis inuenit Vuiēne Tu obſecro uēdica te tibi ne una te puella uincat.quē uix imperator ſuperet Turpe ē in paruis ſuccūdere q̄ magnis uictor fuit Nec tu mihi de ſucceſſore nouo uerbū facias qđ fuit Ouidii remedium Nam quid ē una muliere relicta amare aliam niſi ex igne in ignem ſaltare Fuge obſecro ōne femineum genus.reliique huiuſmodi peſtem.cum feminam uides dyabolū eſſe credito Sed quid ego tecum hec fero ſcio fruſtra me fari Verbis meis abeſſe fidem Nam tu me pleno ſtomacho reris ieiunium cōmēdare Fateor amātiſſime frater plenus ſum. ſtomachatus ſum.nauſeam mihi femina facit Tū quoq̄ & illud uer̄ eſt langueſcere uires meas Canis aſperſus ſum Aridi nerui ſunt.oſſa carioſa rugis.corpus aratum eſt nec ulli ego femine poſſum eſſe uoluptati.nec uoluptatem mihi afferre femina poteſt Bacho magis q̄ ueneri parētat ſenex Vinū alit ſenē iuuat oblectat beat.hic liquor ſuauis uſq̄ ad mortē durat Sed hoc quoq̄ peccatum eſt ſi ad iocūditatē magis q̄ ad neceſſitatam bibe rimus Tu mi Ioānes ſi fortis es ſi ſanguine ſuccoq̄ plenus. ſi neruis uales non miror te amare q̄uis plurium te uerboꝝ eſſe credam q̄ opeꝝ ſi uel etas uel occupationes uires demunt Sed eſto ut ais robuſtus calidus ꝓmptus intrepidus tūc bonum eſt crimen abiicere cū tu illud relinquis:non teipſum fugit.mihi hercule parū meriti ē

in castitate. nãq; ut uer̃ fatear non sum aptus ueneri Sed ago deo gratias quia non maior est appetitus q̃ potestas Dicis tamen de te non esse ante prelium deserẽdum q̃ hosti victoria cedat Quod uer̃ non est in eis bellis in quibus uincit victor ueneris Preliator q̃ plura cõfecit Is sese pluribus affecit cladibus Sed quid ego tã seuerus sum Omnes quidem dum ualemus recta cõsilia egrotis damus. sic mihi replicare potes & illud therẽcianum obiicere Tu si hic sis aliter sentias Sensi aliquãdo qđ nũc sentis. sed tu aliquãdo senties qđ ego sentio quãdo huc eui uenies Qđ si nũc faceres tanto laudabilior esses. quãto difficilius uiceres Ciceroniq; tibi uerbũ illđ cõueniret. quo difficilius eo preclarius Possem plura in hanc sentẽtiã dicere sed neq; tu ista uis audire nec Ioãnes noster norẽbergẽsis p̃mittit scribere seria. qui uulturis in modum cadaueribus nutritus i capitolino campo uenari uellet Nec iam piper emere formidaret. dũ feras haberet quas posset cõdire Is te amat unice. tuiq; sepe non sine laude mentionem habet cupitq; ut hic uenias qđ Mihael & ego maxime desideramus ut loquamur aliquando simul· rideamus. bibamus .cenemus. & quod littere non prestãt. solamen inuicem recipiamus Nimis remote a nobis uitam ducis raro exinde nũcii ueniunt quibus litteras demus Neq; omnia committi litteris possunt De cõuẽtibus qui super rebus ecclesie fiunt tuam sententiam p̃bo Nec enim dieta fit que dietã non pariat Credo quia femininum est nomẽ libẽter ipregnari dietas & p̃turiere Sed ne hec cõsuetudo p̃iret cõsiliũ norẽbergẽse qđ erat indictũ neutri generis qđ non poterat cõcipere quia fortasse finem dedisset in rebus ecclesie sublatum ẽ et ad dietas reuẽtum p̃plificãtes ut in eternum fiãt cõuentiones maneatq; neutralitas dulce ac suaue nõnullorum aucupium Mirum ẽ tam parue cure teneri ecclesiam Forsitan sic deo placitum est cuius consilia humano nequiunt ingenio deprehendi Ille hinc aliq; uenat utilitatem nobis incognitam Res grãdes & tocius reipublice statũ cõcernẽtes de sursum ordinatur nec qsq; ẽ q futura sciat Cogitãt

homines. deus autem diſponit Vnum ſcimus. beati Petri nauiculã quã eccleſiam nũcupamus: etſi fluctibus agitet. q̃tiatur uentis: ĩnumeris uexetur ꝓcellis. ſubmergi tamen non poteſt. quia futurũ ſecũ ea ſaluator noſter iheſus uſq; ad cõſummationem ſeculi repromiſit Quod de regis coronatione apud te predicari dicis: minime ueꝝ eſt Neq; enim adhuc uerbum fieri audiui: in loco autẽtico de tali coronatione: qđ tamẽ me non fugeret. q̃uis & hic etiam multi multa loquãt. ex opinione magis q̃ ex ſentẽcia Noua hic alia non ſunt niſi ꝙ Vlricus cilie comes poſt diutinam obſidionem caſtri atile qđ eſt in hungaria. ac per Frãconem germanum maticionis baui tenebat tandem uictoria potitus eſt. unoq; illius occiſo filio: aliũ cũ uxore & omni gaza ſecum in captiuitatem abduxit Giſka in campo eſt cũ magno exercitu cõtra Pãcratium Itaq; tota hũgaria trepidat. cõuentumq; habet apud albam regalem. ſpeſq; optima eſt hungaros oẽs ad obediẽciam Ladiſlai reuerſuros Nam Ioãnes & Nicolaus uaynodis trãſiluani. & deſpotus raſcie iam ſeſe recõſiliarunt ac eoꝝ officia cõfirmari ſibi obtinuerũt Quod ſi Pãcracius & Orſacius Mihael i pertinacia ꝑſeuerarit ac Laurẽtii palatini demẽtiã ſequi maluerit· decretum eſt in feſto ſancti Georgii aduerſos eos regalem duci exercitum Cum Mihaele cõueniẽdo modo quo res de quo ſcribis expediri põt is ad te latius ſcribit Meã curã & diligẽciã. nulla ĩ re ũq; tua denegabo Tu me. utere ut tuo. Vale optime & quãdo facultas dat domino coloniẽſi & Germano traiectẽſi. cõmẽdatum me facito. mihiq; ſcribe ſepius nã tuis lr̃is iocũdiſſime fruor Iteꝝ uale Ex Vuiẽna octaua Marcii Anno. M: cccc. xliii.

Remedium cõtra amorem

ENeas ſiluius Ypolito mediolanẽſi S. p. d. Querebaris me cum nocte preterita ꝙ amori operã dares. nec delibatũ ac uictum animum ſoluere poſſes Dixiſti te nec uirginẽ nec nuptam nec uiduam amare. ſed mulierem q̃uis pulcram meretricẽ tamẽ: quibuſlibet uiris precii cauſa ſeſe ſubſternẽtẽ Id tibi moleſtũ

esse aiebas. libenterq; amorem hunc uelle te postergare. sed uiã mo
dũq; nescire quo fieri liber. & amore uacuus posses. nã etsi plures
sacerdotes cõsulueris. neminem tamẽ remedia que tibi uiderẽt effi
cacia ꝓtulisse dicebas Rogabas igit̃ me. magnisq; precibus efflagi
tasti. egritudini tue ut aliquã afferam medelam. ac iter ostenderem
tibi quo possis ardentes amoris flammas effugere Parebo desiderio
tuo. salubriaq; prebebo tibi remedia. si ea amplecti uolueris. nec ue
rebor medici culpam mihi ascribi. si tu obedientis egroti personam
susceperis q̃uis arbitror quos cõsuluisti sacerdotes satis tibi feciisse.
si precepta tenuisses que illi dederũt sed tibi uisa fuerunt fortasse
grauia. nã cũ dicerẽt fuge illũ. nihil sibi loquaris. nihil de illa audi
as. dumq; uerbum uisum est At febricitãs quoq; inuitus audit frigida
pocula sibi negari Si tamen sanari uult: qđ medicus mãdat diligẽter
obseruat tu ergo mi Ypolite si uis amorem euadere liberq; fieri.
prepara ut que precipiam facias. nam scito egrotum te esse. maxi
maq; infirmitate detentum: & ꝓpter sanitatem dura & aspera esse
plurima subeũda. nempe egrotus est mi Ypolite omnis qui amat ac
nedum egrotus sed mẽte etiam captus atq; insanus & amẽs. de amo
re inq̃ illicito nam deum colere. & amare parẽtes: uxorẽ & liberos
uirtutis non est uicii· sanitatisq; non egritudinis At tu amorẽ illici
tum sequeris quid tu esse amorem (de quo iã loqmur) credis? Vete
res. putauerũt illam ex uenere uulcanoq; natum puerum cecũ: ala
tum. sagittas in manibus habẽtem: quibus uiros ac mulieres feriẽs
ardorem dilectionis infũderet Apud uirgilium legimus nunc scio
quid sit amor duris in cotibus illum Ismarus aut radope aut extre
mi garamãtes Nec generis nostri puerum nec sanguinis edũt Sed
error hic mortalis populi fuit. qui ueritatem attingere non potuit
Amor ut in tragediis inquit seneca nihil aliud ẽ nisi uis quedã mag
na mentis blandusq; animi calor. qui iuuẽta gignit̃. luxu ocio & in
ter leta fortuna bona nutrit̃ Hic mẽtem hominis eripit iudiciuꝫ
omne peruertit. sensum hebetat. animũ extinguit. nãq; cũ mulierẽ

diligis. non in te sed in illa uiuis Quid igitur peius est q̄ uiuētem non uiuere q̄ sensum habentem non sentire. q̄ oculis preditum nō uidere? Equidem qui amat in alium mutat' uirum: nec loquit' nec facit que ante solebat Hinc Parmeno apud Therētium Dii boni quid hoc morbi est Adeo homines īmutas ex amore. ut nō cognoscas eūdem esse? Putat comicus morbum esse amorem: nec male putat: Nam & apud Macrobium luxuriam que uel mater amorū est uel filia teterrimi morbi partem Ypocrates dicit Hic morbus plerumq̄ iuuenes aggredit'. sed uiros quoq̄ senes uexat Tātoq̄ periculosior & risu dignior est. quāto persona que capta est etate aut scientia cēset' prestātior Cum ergo Ypolite captus sis amoriq̄ seruias: scias te morbosum esse. si morbosus es liberari stude Nam quis morbum patitur qui curari nō uelit? Sane ut morbus grauior acerbior periculosior eo morboso maior sit de sanitate cura Si tua infirmitas magna est. sit & cure diligētia magna Cogita mi Ypolite quo in statu es Tu nihil te estimas. qcquid tibi eueniat leue est. solum sup amica anxius es Non parētes non necessarios non benefactores magnifacis Solus tuus animus in amica est Illam amas Illam ꝓmoues Illam somnias De illa cogitas De illa loqueris De illa suspiras. nihil agis quin memoriā eius habes En stulticiam · amēciā morbumq̄ teterrimum. an non est petenda cura? Quis non sanari hoc morbo uelit? Cetez ad salutem tuā hec sunt necessaria mi Ypolite. que si feceris sanus eris. si neglexeris. sepelieris in morbo tuo. nec te quisq̄ iuuare poterit Cogita primum q̄ remote a preceptis dei recessisti. qui cum deberes deum ex toto corde diligere. creaturā amasti & i ea oēm tuā delectacionē & oblectacionē posuisti Sic eni factus es ydolorū cultor Nam qui creaturam deo preponit ydolatra est ¶ Negabis te ydolatram esse. cum preponas creatori creatum? At si uez fateri uis plus tuam amicam diligis q̄ deum Nam que deus mādat negligis postergas cōtēnis: que uult amica summa cum diligēcia curas adimplerere Et hoc nēpe est preferre mulierē

deo Heu q̄ magnū est malum q̄ periculosum q̄ detestabile creaturā sic amare ut deum paruifacias Deus cū esses nihil te aliquid esse fecit Nec te lapidē.nec te gētilē.nec iudeū sed hominē xpristianū.fecit·ut possis scire diuina sacramēta & uiā qua it̄ in celū Ipse quoq̄ deus cum ob culpā primi parētis.tu & ceteri hoīes paradisum amisissetis.nasci ꝑ te uoluit.fieri homo.capi.cedi·uituperari.crucifigi.mori:ac suo te precioso redimere sanguine En q̄ magna ingratitudo est:iniquitas.inhumanitas.feritas:hūc q tāta ꝑ te fecerit ꝑpter uilē relīquere mulierculā Hoc satis te ceterosq̄ xpristianos mouere deberet ut omissis amoribus illicitis deo soli seruirēt Sed cogita ulterius:quid ais Ypolite.pulcra tibi uidet̄ amica tua.credis ne sic sē ꝑ pulcra erit Res ē forma fugax ut iqt Tragedius mulier q̄ hodie formosa ē cras deformis erit:qd tu bona ꝑpetua & imutabilia ꝑ caducis mutabilibusq̄ permutas Sit ut putas spectabili forma muli er leue hoc bonum est Nihil enim forma mulieris est nisi moribus sit adiuta Castitas est que feminā laudat nō forma Tu nō castitatē seq̄ris sed solū formā amas Forma hec uti flos agri decidit Rosa mane rubea:sero lāgueſcit Nihil formosius est uirtute atq̄ honestate Si hāc intuereris multo tibi formosior uideret̄ q̄ tua sit amica Eteni nec lucifer.nec hesperus tā decorus ē q̄ ipsa facies honestatis: quā qui reliquit ꝑpter mulierē:existima oro q̄ sit delirus & amēs Ceterū Ypolite ut tecū nō multis utar.quā amas mulier nō tua sola ē id ē cōplures eam habēt.ipsa te nō solū habet sed alios qnoq̄ amat Quid tu in turba uis facere Cogita te eē iā in uespero: iā senē: iā morti ꝑximū Vis ne cū iuuenibus cōtēdere Vis cum robustis pugnare Quid tibi in eo prelio q̄ris in quo uictor succūbis Magna res ē uiq̄ senē a iuuenibus extorq̄re mulierē:si tā es potēs ut extorqueas qui uicisti cū prelīū huiusmodi sit ut uīcēs succūbat Quid ē oro mulier nisi iuuētutis expilatrix. uiroꝝ rapina.senū mors: patrimonii deuoratrix:honoris pnicies: papulū diaboli:ianua mortis: in ferni supplemētū: Cogita Ypolite quot mala ꝑ mulierē obuenerit

cū Salomō cū Holofernes cū Samſon p mulierē decepti fuerīt Nō
te credis ſic fortē eē ut nō illudaris Sed quāto uiris illis debilior es
incautior inprudētior tāto te ab eo loco ſemoue in quo potes decipi
Nihil ē mulieris amor q cū peccato ē Nō ē in muliere ſtabilitas. q̄
nūc te amat: cras alium amabit: & una tecū amabit alios Quid tu
hūc amorē exiſtimes? qui in plures diuiſus ē Nulla mulier tā fixe
aliquē amauit q̄ ueniēte nouo p eo nouiſq; uel precibus uel mune
ribus nō mutauit amorē Mulier ē aīal īpfectū uariū fallax multis
moribus paſſionibuſq; ſubiectū. ſine fide: ſine timore. ſine cōſtātia. ſi
ne pietate De his loquor mulieribus q̄ turpes admittūt amores Nū
q̄ he ſtabiles ſunt Nā q; ut ſemel a recto tramite receſſerūt: iā ſe libe
ras arbitrāt ut quocūq; uelīt uagēt. nec āplius uel amici uel mariti
timorē habēt Credo equidē illā coeūdi fetidā uoluptatē tibi qui iā
ſenio exhauſtus es pay placere Nā quid nedū tibi ātiquo & arido:
ſed iuueni humecto illa inepta & ſpurcida uoluptas cōferre poteſt
quā mox penitudo cōſequit. An nō magna res ē ammonitio illa &
citatio ſiue cōminatio quedā que poſt peccatū eueſtigio mētē hoīs
cruciat Quā iniquus eſt homo qui tociēs āmonitus nō quieſcit: qui
punitus nō emēdat. qui correctus nō efficit melior Quid ille actus
carnalis operat nīſi carnis interitū Vtinam ſolū carnem īterimeret
non occideret animam At duo cū inuicē coeūt uir atq; femina q̄ſi
duo uaſa teſtea mihi uidēt que inter ſe cōfricēt donec rūpantur &
ad nihilum redigātur Tu tamen non in coitu ſed in uiſu ſermone
q; forſitan oblectaris Quid obſecro in uiſu ē tā pulchri ut nō iue
as aliquid pulchrius Pulcritudo q̄ debemus querere in celo eſt cui
nulla poteſt res mundana cōpari In illa oīs pfectio eſt. mūdana ſem
p diminuta ſunt Illa ppetua: hec caduca Illa fixa: hec fluxa Hāc q̄
tu miraris formā paululum poſt febris eripiet Aut ſi morbus ab
fuerit ſenectus nō deerit que illā teretē ſucci plenāq; faciē rugoſā
criſpamq; reddat Fiēt illa que nunc miraris mēbra decurſu tēporis
arida nigra ſqualida fetore ac ſpurcicie plena nō oculi ſplendorem

seruabũt. fetebit os. collũ incuruabit corpus undiq; sicco & arido
trũco fiet simile Cogita hec et auerte spem priusq; fuge q̃ prius
ris Multo enim melius est rẽ cõtemnere q̃ pdere Iã uero de sermo
ne suaui dulci placido & mellifluo quo te dicis oblectari admodũ
miror Quid enim sermo muliebris in se dulce habet Quid dicit ti
bi amica Nẽpe aut querit aut plorat aut minat aut tibi inanes fa
bulas refert Dicit quid uicina fecerit quid somniauerit quot ova
gallina peperit quibus floribus serta cõponant Omnis sermo mu
lieris de re uana leuiq; est In quo qui oblectatur et ipsum leuẽ eũ
oportet Narrat tibi nõnũq; se et cũ alio amatore & quo pacto iacu
erit. quid doni receperit: quã cenã habuerit: qbus uoluptatibus fue
rit usa: que res non gaudiũ tibi sed cruciatũ afferũt Sed accipe que
uelis gaudia in sermone amice Eris ne tã amẽs rationisq; inops ut
nõ magis in alicuius docti uiri uerbis sermonibusq; leteris Resume
õnia simul que in amore sunt gaudia rursusq; tedia. multa ista. pau
ca illa reperies Veramq; illius sentẽtiã dices qui paq; mellis in mul
to felle mersum inquit amorem esse Cũ ergo Ypolite totus amor
de quo loquimur uanus asper amarus dãnosusq; sit & hominẽ mor
bo grauissimo teneat curãdum est ut ab eo libereris Cura autẽ ea
est ut menti tue psuadeas malũ esse amorem Post hec declines ami
ce sermonem ociũ fugias. in negotium semp sis. uiros bonos qui te
instruãt. sequaris nulli ludo: nullo cõuiuio interfs Si qd largita ẽ ti
bi: amica abs te abiicias Nihil penes te sit qd illius ẽ Puta illũ eẽ nũ
ciũ diaboli qui te perdere uelit Sint in memoria tua xpisti benefi
cia que tibi impẽdit Cogita q; benefaciẽti premia in celestibus sedi
bus. & quod male faciẽti supplicia apd inferos preparata sunt Co
gita dies tuos assidue fieri breuiores. instareq; semper ultimũ Co
gita quia irrisui est qui amat. & presertim uir euo maturus Cogita
instabilẽ mulieris animũ Cogita pditionẽ tẽporis. quo nihil est pre
ciosius Cogita dissipationẽ bonoq; Cogita uitã qua uiuimus breuis-
simã in hoc seculo q̃uis uoluptatibns sit dedita Et in alio mũdo quẽ

inquirimus nullum eē uite finem Hec si tecum sedulo cogitaueris preceptaq; ista tenueris: amorē quo cruciaris a te breui tpe relega bis. uirūq; aliū te prestabis deo gratū celoq; dignū. Vale Hec habui que nūc raptim cōtra amorē dicerē. alias ubi otium fuerit pluribus te ammonebo Iterū uale & quod tibi dāno ē auertere stude Ex Vuiēna pridie kalēdas Ianuarii Anno. M. cccc. xliiiii.

De rebus hūgaricis.

ENeas siluius īperialis secretarius S. p. d. Reuerēdo i xpriſto patri & illustri prīcipi Leonardo episcopo pictauiēsi domino suo colēdissimo Quāuis res hūgaricas post obitū diui Sigismundi ptim uideris ptim audiueris usq; in hāc diē quo pacto sint geste Scripturus tamē nunc aliq; de hūgaris cui magis q̄ tue dignitati talia dirigā nō scio Nā etsi uera scripsero autoritatē epistole dabis: & si falsum aliquid intercīderit lima tua eradet. Referā ergo breuissime quod mēti sedet. ut sciāt posteri & a quibus impugnatū Ladislai regis hūgarie ius fuerit. & a quibus defensum Ac ipse postea dum grādiusculus fuerit. nostra legēs scripta si quādo illa in manus suas deuenerit. qui de se bene. & qui mali sint meriti sciat Vt illis premia. & istis si se humiliauerint ueniā tribuat. pertinaces autē in penā rapiat Est enim prīcipis officium parcere subiectis & debellare superbos Sed ne modū ꝓposite breuitatis excedā narrationis hic principium erit. In hūgaria mortuo Sigismundo gener eius Albertus dux austrie regnū susceptt Qui dū uariis bellorū strepitibus fatigat. dumq; caloribus insuetis se miscet: cōtracto morbo relicta Elizabeth uxore pregnāte breui tempore extinctus est Hūgari more hominum qui nouitatibus oblectāt reginā adeūt regnū amplissimum. multisq; hostibus circūdatū rege carere non posse dicūt Viduā quoq; nubere admonēt: extorquēt deniq; Ladislaum polonie regē adhuc ephebum uocari Illa etsi partum expectari cuperet. ubi tamen precibus locū furor negat. oratores mitti annuit: qui Ladislaum accersant Eamq; legem adiicit ut si marem

interea pareat:nulla legationi uis insit. Dum legati uiā faciūt .pri
usq̄ Ladislaum cōueniāt parētē regina. Ladislaus Alberti filius
nascit' scitulus infans & in orbe toto nobilissima ꝓgenies Scribit'
legatis ne quid ulterius attingāt Ladislaus apud albā regalē ex Di
onisii strigoniēsis archiepiscopi manibus coronā quā beati Stepha
ni fuisse putāt inūctusq̄ recepit Nicolaus āt uaynoda trāsiluanus
milicie balteo & gladio eum cinxit. Legati uero in polonia missi
spretis regine iussibus:siue coruppti auro. qs eni nō munere uicit'
siue theutonici nois odio. Nā raro inter uicinos cōcordia est. tāq̄ ni
hil de puero scirēt Vuadislaum accedūt. ꝓmissoq̄ regno secū ī hū
gariā ducūt sibiq̄ budā in aduētu tradūt Scindit' euestigio regnum
et hinc regina puerū defendēte inde polonis impugnātibus infini
te rapine cedesq̄ fiūt Nicolaus uaynoda trāsiluanus siue nouaꝝ cu
pidus reꝝ.siue regine lacessitus iniuriis (quā enim nō fidē cōtemp
tus frangit)ad polonum defecit Et quia ubi fortuna fauet illic &
fauor hominū se inclinat infra paucos dies maiori ꝓcerū pars Vua
dislaum sequit' Erat Vuadislaus adolescens q̄uis corpore debilis. li
beralitate tamē & animi magnitudine dignus laude. Alloquebatur
popnlū absq̄ interprete Quos uirtute prestāte uiros nouit.mune
ribus sibi cōsiliauit Plura donauit. q̄ sibi retinuit Ita diues in modū
regis uideri tamē pauper poterat Nulli rei difficili atq̄ periculose
seipsum negauit Quibus artibus & uulgi sibi & nobiliū animos cō
ciliauit Fit ergo cōuētus regnicolaꝝ apud budā. uocāt' utriusq̄ par
tis prelati atq̄ barones tāq̄ de cōi tocius regni utilitate sit trāsigē
dum: Et ne quis uenire formidet lr̄e saluicōductus quibuslibet acce
dētibus exhibēt' Sub quarū fiducia & Dionisius archiepiscopus
et Ladislaus bauus de gara budā ꝓficiscūt'. Sed nulla est sancta reg
ni societas ut Ennius inquit:nulla pietas fidesq̄ locū habet ubi do
minium q̄rit' Capiūt' igit' archiepiscopus Bauusq̄ licet cētum et
āplius sigillis sese tutos arbitrarēt' & nisi mortem subire uelint. al
ter coronare uouū regē alter iuuare et fidelitatē polono ꝓmittere

cogit᷑ Quod ſi neq; Catho feciſſet neq; Regulus qui uitā ſubmit
tebāt honori non tamē improperādum hoc eſt nr̄o tempore ſi ꝓp
ter uitam facimus que nō uidēt᷑ faciēda: nec enī hi hodie ſumus qui
pro iuſticia capita nr̄a ponamus. q̄us & ſtultū ē ꝓpter iuſticiā mo
ri: ſi uullū iuſticie cōmodum nullumq; iuuamē mors ipſa cōtulerit.
In regine ꝑtibus Albertus dux auſtrie magni cordis adoleſcēs: Vl
ricus cilie comes cōcilio maturus. Ciſka bohemus icōcuſſe uir fidei
cū nōnullis ciuitatibus & aliquibus baronibus ꝓmāſerūt Sed regi
na cū ſe debiliorē uidit imparēq; polono. filium ꝑuulū cū corona ad
Fredericū ceſarē trāſmittit ſibiq; patruelem cōmēdat Archiepiſco
pus āt Bauuſq; ut primū libertatati redditi ſunt ad reginā redeunt
quia nō poteſt eſſe diuturnū qđ uiolētū eſt. nec ſtabile fieri pōt qđ
animis ꝓmittit᷑ inuitis Interiecto deide tpe cū regina ad colloq;ū
cū polono ueniſſet nōnullaq; pacis federa ꝑcuſſiſſet ex matricis do
lore q̄ ſibi familiaris erat uitā & regnū amiſit Quidā ex ueneno ex
tinctā putauere ut ſunt hoies ī malas ſuſpiciones ꝓmpti. & ad cri
minādū magis q̄ ad laudādū nati Poſt hec cū iāFredericus ceſar ex
alienis ꝑtibus accepto dyademate remeaſſet Iulianus ſcī āgeli cardi
nalis. uir et ingenii & animi dotibus ſingularis: qui tūc apoſtolice
ſedis legatus pacē ī regno cōponere ac exercitū cōtra turchos exci
tare iuſſus erat maieſtatē ceſareā apud Vuiēnā cōuenit quē ſecuti
ſunt uuariēſis epiſcopus & decanus cracouiēſis regis polonie orato
res. alter comitate precipua. alter eloquētia maxima memorabilis.
hortatiq; ſunt ceſarē ut cōtra turchos auxilia mitteret: & ut de pa
ce cū rege polonie cōueniret quē regē hūgarie nūcupabāt Sed qa
nec leges pacis offerebāt᷑ q̄ Ladiſlao regi cōducerēt. nec tutū erat
id bellū iuuare ī quo rex polonie prīcipatū teneret qui poſt trium
phū ſicut īſolētes hoies uictoriā facit aduerſus auſtriā ſigna uerteret
īfectis rebus iulianus atq; college remiſſi ſunt Facte fuerunt tamē
paulopoſt ad briēniū īducie q̄bus cautū ē nec ꝑtibus Ladiſlai regis
ꝑ Vuadiſlaū ſuoſq; dare nocumētū. nec rurſus turbari debere qui

regē polonie seqrent: Si qs uiolator federis eēt hūc ābe ptes cōpes
cerent Rex āt polonie iuliani suasu & instigatione regnicolarū cū
exercitu in turchos traiicit Cūq; ad flumē uenisset qđ moronā inco
le uocitāt: auditū ē i ppiquo exercitus hostiū delitescere Itū ē igit
in preliū ac cū bassa cōflictatum Quo uicto duo milia hominū cesa
sunt quatuor milia capta Inter quos ductores tredeci fuere. signa
militaria nouē Sic enī Iulianus suis lr̄is cesari qui in carinthea fuit
significauit. q̄uis alii more hoīm q de magnis maiora loquūt trigin
ta milia hoīm cecidisse suis epistolis ānotarunt Tu quoq; & sophia
urbs uulgaroꝝ nōnullaq; oppida & castella hostiū in deditionē re
cepta sunt Exinde cū fame laboraret exercitus nec āgustias roma
nie trāsire liceret. nā turcho milite custodiebant: dimissis copiis bu
dā reuentum ē: quā Vuadislaus cū magna tocius populi leticia q̄si
triumphator intrauit Sed huius uictorie preter auspiciū nihil ad
eū ptinuit Nā solus Ioānes uuaynoda trāsiluanus rei militaris peri
tissimus cū decē milibus expeditoꝝ militū bellū cōfecit Fracti hac
pugna turchi. nā ex asia cōfugere cogebāt. inducias petūt quas tra
ditis quibusdā arcibus iureiurando firmatas obtinuerūt Sed audito
paulopost classis aduētu quā pōtifex maximus Eugenius ac Philip
pus burgundoꝝ dux in hellespōtū trāsmiserant. tāq; ex asia in euro
pā transire turchos ꝓhibitura foret: elati prioris uictorie successi
bus hungari suadēte Iuliano qui treugas nullius momēti fore dice
bat. iniussu sedis apostolice cum hostibus xpristiani nois factas pa
cē ruperūt Collectoq; grandi exercitu terras hostiū igrediūt Vas
tanteq; ferro & igne quecunq; obuiā fiunt nō lōge ab ādrianopoli
castra locāt Quibus cognitis & ipse magnus turchoꝝ ipator copi
as cōgregat· At si uera ē fama cētū milium uiroꝝ exercitū cōflat
tranatoq; mari ut qdā uolunt circa bolfoꝝ tracie nō sine magna ge
nuēsiū īfamia i europā uēit Nā & q̄dā genuēsium naues prebuisse
trāsitū illis referebāt Cuius tamē ueri piculū ad me nō recipio nec
mihi ꝓsuasum ē tāta q̄mq; auaricia fore. ut xpristianū sanguinē pe

cunia uẽdat niſi quẽ dyabolus in modũ Iude ſubiecerit Aduentus turchorum tã ſubbitus fuit ut prius ueniſſe uiſi ſunt hoſtes. q̃ audi ti uenire Vbi ergo in cõſpectu fuere. uiſaq̃ multitudo ẽ pugnatoꝝ lõge maior q̃ putaret igẽs terror xp̃ianos iuaſit: utfit quãdo ex ꝯ pinato pugnãdũ ẽ Nõ tamẽ detractauere certamẽ hũgari. nec ſang uini defuit aĩus Sed ſtructis ordinibus aciẽ educũt· cõmittit q̃durũ & atro x preliũ At dũ nr̃i ꝑ fide & illi ꝑ ꝑfidia pugnãt. tantũ ſang uinis utriq̃ effundit ut in modũ lacus ſtagnarent. Diu certatũ eſt equis uiribus. dũ xpriſtiani ſuas acies uirtute ſuſtẽtant. turchi ſuas numero ſupplẽt Cũq̃ ꝑ plures horas nũc illi nũc iſti cederent ad extremũ inclinata xpriſtianoꝝ acie. uictores euadũt turchi iuramẽ ta nõ ſolũ domeſticis fidei. ſed etiã hoſtibus ſeruãda demõſtrant In hoc prelio clarus adoleſcẽs aut captus ẽ aut occiſus rex polonie. nec enĩ adhuc eq̃ta ẽ noticia ueritati· Penas tamen certũ ẽ eum dediſſe uſurpati alieni regni q dũ ſpoliare paterno regno Ladiſlaũ q̃rit: ſu um amittit. Ceca ẽ nimiꝝ cupiditas hoĩm q nõ cõtẽti ciuitatibus dominari. ꝑuicias q̃rũt poſt regnũ. Nec ſic deſiſtũt expletis etiam regnis regna cumulare nitũt neſciẽtes qa ꝑua res ẽ q uitã eripit ho minũ oĩbus põpis & dominiis nudũ ĩ momẽto reddit Corpuſcula nr̃a ũde ſpũs euolauit modico ſarcofago cõtẽtãt Et tã leta ſunt ĩter aurũ gẽmaſq̃ recõdita q̃ ĩter feces hoĩm feraꝝq̃ collocata Quod ſi Vuadiſlaus animaduertiſſet qetus ĩ regno ſuo (nã ſatis diciaꝝ poſſi debat) nũq̃ hũgariã attigiſſet ſedſecuti eũ uaradiẽſis & agriẽſis epiſ copi q regnũ ĩ diuiſionẽ adduxerũt. plureſq̃ alii ꝑceres dominiq̃ potẽtes Qui dũ ĩcõſultius q̃ audatius preliãt. hoſtũ gladiis occubu erũt Ceſa ex ãbabus ptibus circiter q̃dragĩta milia referũt Nã & cruẽta lugubriſq̃ victoria hoſtibus fuit: q ut erãt numero plures: ſic etiã ex ſuis plures deſiderarũt Iulianus cardinalis ĩ bello uulnera tus ẽ Ac dũ fugit amiſſo ſãguine deficiẽs apd paludẽ quãdã ĩ ipiis hũgaroꝝ maĩbus nõ ex uolũtate nobilitatis ſed ex furore plebis oc ciſus eſt clarũq̃ illũ ſpiritũ emiſit: q quõdam ſuaui oratiõe generale

cõsiliũ cunctosq; pres basilee cõgregatos ex arbitrio suo guberna
uit. Pauciſſimi ex tãto exercitu supfuert. Hosq; nõ tantũ fuga libe
rauit. q̃tũ hostium timor q dũ se uictos arbitrãt. pseq fugiẽtes neg
ligunt Diu post mors Vuadislai & Iuliani incredita fuerat. Quidã
nanq; ut iuicte uirtutis illos sciebant. sic & imortales eẽ rebãt Que
res p plures mẽses absq; nouitate regnũ suspendit Laurentius pre
terea palatinus hungarie acri uir ingenio nouas indies lr̃as cõfinge
bat. qbus populis mentes pasceret. Nunc Vuadislaũ i polonia sos
pitẽ eẽ. nunc itra dies paucos uẽturũ asserẽs At ubi demũ cõpta mẽ
dacia auctori abrogart fidẽ sic enĩ plectit mendax ut dũ credi sibi
falsa uult. etiã in ueris repellat Cõuentũ regni hr̃i placuit. Et qa
Palatinus budã clauserat In peste q locus pars bude trãs danubiũ
cẽset cõgrẽgatio facta ẽ. Quod ut accepi loci noĩe sum exterritus
sicut & põpeiũ cũ in cipq; uenisset Cathobasilea deterruit qd̃ mala
regina iterpretat Mihi qdẽ in peste qd̃ in malum sonat nihil boni
uidebat cõcludi. nec adhuc meliorẽ spẽ hẽo Illic prelati baroneſq;
regni cõueniẽtes unanimi uoto Ladislaũ Alberti filium in regẽ eli
gunt uicarios regni ordinãt. decreta p cõi pace faciunt. & oratores
noĩant q ad cesarem petituri pueq; destinẽt. Placet tamen i polonia
mitti inuestigari regẽ. ac certo tpe noticiã expectari. Nuncius i po
loniã missus matrẽ regis allocutus nihil certi repperit labit expecta
tionis terminus. Tũ auctores iter arripiunt. sed iterĩ hunzẽses hũga
ri q plura latrocinia in dominiis austrie cõmiserant crudeliores sese
indies ostẽdentes mãsuetudinẽ cesaris ad iracundiã puocart. Qui
preparato exercitu itra paucos dies eos in muris clausit. obsidione
cixit. & ad deditionẽ cõpulit Quo cognito maturat orator aduen
tus iterueniẽtibus tractatibus. Cesar qbudã usq; cũ exercitu pfec
turus fuerat. auditurus hũgaros dimissa milicia uuiẽnã rediit Iã Gis
ka bohemus req; olim gnarus ãteq; cesar i cãpo foret nouã ciuitatẽ i
trauerat. & q facturi eẽnt hũgari predixerat. Is presẽtiã regis La
dislai desiderauit Ad quẽ cũ uenisset pueq; cõspexisset. collacrima

tus est. Et heu ætas inquit ꝑ te labores subii. qđ adiui picula ætum sanguinis ꝑdidi Sed tu hec ꝑpter etatē nō intelligis Vtinā tantū uite mihi detˢ ꝙ tu sensa eloqui possis. & qui tibi cū fide seruierūt cognoscere Nō nullaq; munera puero cōtulit. Tū iohānes magis ter camere imperialis q tūc forte aderat Nic inqt sereniſſime prin ceps diu tuas partes in hūgaria tutatus ē hic tuus dux. tuus tutor tuus defensor. tuusq; rector ē. Cur nō sibi stipēdium prebes. Ad hec puellus diuino quodā spū ductus aptis loculis q iuxta philacte rias iohānis pēdebāt sex numos recepit. giskeq; tradidit· quos ille fi lo aureo ad collū suspendit & usq; in hāc diē ob memoriā puerilis li biralitatis secum defert Sed remeāte ab obsidione cesare ex his qui regni legati fuerant deputati. dionisius cardinalis archiepiscopus strigoniensis uēit. magne prudentie & integritatis pater. & cū eo ladislaus bauus prefectus. & magni generis uir Nycolaus autē uay noda palatini uerbo ætuor exˢ amicis suis trasmisit cū istis. & giska tanq; regnicolā se cōiūxit. iterea comes georgius comes croatenēsis osuualdus de rosgō ad cesarē ꝑfcī sunt. scituri res hūgarie quē exi tum sortirentˢ. Peticio legatoꝝ fuit. qa regnū in peste cōueniēs la dislaū alberti filium in regē elegit. oramus te cesar hūc ad albā r̄ga lem cū sancta corona nobis assignes Nā & ibi eū coronar̄ uolumus. & sibi ut par est homagia prestare Post hec satis erit si eum in reg no coronamq; habuerimus: uerba alia fuerunt: sententia tamē ista Responsum estq coronatus sit. eū nō eē āplius coronādum. Ladisla o & paterno & auito & mr̄no iure regnū dēri hūgarie bene tamē feciſſe hūgaros q uerum suū heredē nō alium elegerant Qđ in reg no puer teneatˢ nō esse inuitum cesarem. ꝙis & alia regna eū ref piciāt & alia dominia Pluraq; alia dicta sunt ut ē in curiis principū mos ad ostentationem magis q̄ aduersitatem· Cum pluribus utrin q; tractatibus habitis. nulla cōcordia inueniri posset. nicolaum ua nodā accersiri placuit Ad quē ladislaus bauus & nō nulli alii missi unt. Sed is nescio q̄ differētia motus uenire noluit. nisi & aliq ex

cõcilio ceſaris ad eũ mitterẽt. Ob q̃ cauſã ulricus comes de ſcaũber
ch adoleſcẽs ſupa etatẽ prudẽs cuius pater ob ſĩgularẽ prudẽtiã al
berto r̃gi acceptiſſimus fuit & mõ apud fredericũ ceſarẽ pcarus in
quouis mago negocio cõſultus habet. tũ gaſp ſlick cãcellarius ige
nio celeri. concilio graui, & ĩ hungaria notiſſimus cum pleriſq̃ aliis
deſtinati ſunt. Hii apud ſupronium conuenientes . Nicolaum in
quadam inhoſpita uilla commorãtem accerſerũt multiſq̃ uerbis ac
p̃miſſioibus ut uuiẽnã peteret ĩduxerũt. nullius tamẽ uerba magis
eũ mouer̃ q̃ gaſperis quẽ ipſe cũ ſigiſmũdo & alberto ceſaribus potẽ
tẽ uiderat & ĩ primis acceptũ. Is ergo i celebritate diui iheronii uui
ẽnã ĩgreſſus ẽ. Comites illi erãt mathias epũs ueſpriniẽſis ãtiquus r̃
gni cancellarius. uir corpe breuis. ſed hõeſta facie atq̃ cãicie uene
rabilis. aderat et emericus d̃ marcellis curie quõdã r̃gie magr̃ ãtiq̃ſ
q̃ r̃gibus carus. plures etiã alii uenerãt dnĩ . nobiles eq̃tatus circa
ter quiq̃gita p̃ſonaq̃: fuerẽt loricati ducẽti q̃drige. q̃tuor & uigiti Ce
ſar illi cũ õni milicia ſigiſmũdoq̃ duce uiuaci et ãimoſo. iuuẽe extra
portas obuiã iuit premiſſis q uainodã monerẽt ne ĩcõſpectu ſuo eq
uũ deſcẽderet Sic enĩ hodie imperii dignitas attenuata ẽ ut uix illi
cõites caput ĩclinẽt cui maxi r̃ges ſeſe ſolebãt ad terrã p̃ſterner̃ Sed ẽ
oĩm poteſtatũ finis nec romanoq̃ ipiũ ut uirgilius credidit ſine fine
datũ ẽ. qd̃ ſic iã uidet egrotũ ut de ſepultura magis q̃ de medico ſit
cogitãdũ. Põpoſus ergo nycolai aduẽtus fuit cui & ceſar obuiã p̃
ceſſit et oĩs ciuitas q̃ſi ad ſpectaculũ effuſa ẽ. hũgaroq̃ quoq̃ ĩtuitu
Ladiſlaus puer q tũc ĩ arce ſuaduniẽſi ubi ſcyriã auſtria termiat tãq̃
ĩ mũitiſſimo loco tenebat uſq̃ ĩ lachſẽburg deductus ẽ poſtq̃ finitis
ſolẽnitatibus ad tractatus reuẽtũ ẽ nicolaus eadẽ poſtulauit q̃ cardi
nalis atq̃ college prius petierãt Dũ uarie collocutões hẽnt hũgari in
cõſiliũ regis ĩtrabãt cũ aliis hũgaris uſq̃ ad p̃bq̃ contenderẽt. Giſka
quoq̃ Nicolaum iurgio aggreſſus eſt q̃ is noua quadam coronati
one ſe qui fidem mutauerat iuſtum oſtendere uellet. & alios qui fi
dem inconcuſſam tenuerant reprobare.

Dolebat enī Giska ꝙ ãplius i cõsilio hũgarorꝝ nõ reciperet. sed clã
eo singula fierẽt. Itaqꝫ postea i cesario cõsilio receptus ẽ. Et q̃uis in
dustria Gasparis cãcellarii & alioꝝ amicoꝝ cũ cõciliis noluit itereẽ
recõciliatus Nicolao fuerat. hungaroꝝ tamẽ cõciliis uoluit intereẽ
Post hec cũ iã hungari in cõuiuio cũ cesare fuissent pluraqꝫ tracta
ta inuanũ uiderẽt. Vltimũ respõsum postulatum ẽ. qđ in hãc fere
sentẽtiã cesar dedit. coronatõnẽ nouã q̃uis necessaria nõ eẽt unctõe
emissa ꝑ pace & uniõe regni ꝑmissuꝝ se fore. Velle tamen publicis
regni lr̃is caueri primã uullatenus uiolari coronationẽ securitatẽqꝫ
dari & pueꝝ & coronã post hoc sibi restitui. q̃m in postimo q̃ ẽ reg
ni locus insignis nutrire uellet nõ noie pueri cuius ẽ arx sibi cõsig
naret. Obligatõem quã hũgari petebãt absqꝫ uolũtate uicarioꝝ reg
ni pueꝝ nisi abduci. fiere nõ decere. cesari solũ tãq̃ ꝓximo cõsangui
neo & ꝑ mr̃em & ꝑ alios cõmẽdatus puer fuisset, ꝑmittebat cũ lr̃is
qꝫ se firmatuꝝ Cesar dicebat deficiente puero nec coronã nec castꝝ
posonii alienari a regno. uideriqꝫ sibi bonũ dicebat prelatos ac ba
rones regni apđ posoniũ cõuenire Vbi de mõ celebrãde coronatõis
cũ securitate. deqꝫ regno gubernãdo cõcluderẽt Sup qbus rebus si
potestatẽ hũgari haberẽt regni noie statĩ se cũ eis determinationẽ
factuꝝ aiebat Sinãt hortatus ẽ talia ad cõmunitatẽ regni deducerẽt
respõsũqꝫ mitterẽt Nouitates ãt fieri magnopere dissuasit predicẽs
eis ueꝝ hungarie regẽ eẽladislaũ. nec sine ipso pacẽ iuenire possecu
ius fudamẽtũ ẽ iusticia. quo respõso turbati hũgari mox se r̃cessu
ros aiebãt Sed q̃primũ ad diuersoria redierẽt uocato Vlrico cilie co
mite uiro cordato atqꝫ sagaci q ꝑpter hmõi tractatus aduenerat gas
parẽ quoqꝫ cãcellariũ appellauere. nã et ei magnã fidẽ habebãt. tũ
qa idustriũ uiꝝ cognoscebãt tũ qa eũ cesari acceptũ putabãt ex res
ponsis que fere omnia ipsius ore ꝑnunciabãt. His aiũt hũgari res
ponsum cesaris iniustnm esse futurumqꝫ regno ingratum Contra
Gaspar atqꝫ Vlricus omnia equa dicunt que cesar responderit. mi
rariqꝫ se hungaros tam aridos sterilesqꝫ ueniisse ut neqꝫ unam regni

arcē assignare Ladislao possent ī q̄ post coronationē iuxta decus regiū habitaret Quid multa Volumus īq̄t hūgari sic nudi recede re Sūt etiā alia si uultis ī quibus licet cōuenire Arx posonii ī ptāte nr̄a nō est:sed albā regalē cesari trademus: q eā dum coronatio celebrat suo ex arbitrio muniat nec plures introire permittat q̄ uelit Nos q sumus hic ex hūgaria & tu comes cilie cum Giska fidē cesari dabimus puerum celebrata coronatione ī hamburgā qnod ē austrie oppidum restituere.coronā ī manibus uicariorū regni seruari uolumus Aut si hoc nō placet sub tua custodia ponet Vlrice.tum quoq̄ & alba regalis Nicolao uaynoda reddēda erit:Referunt hec cesari.quidā īprobāt comites croacie.& hii quor̄ lōge diuersa sentētia fuit aiunt hūgaros humiles factos Nōnulla iusta ꝓmittere.multa tamen plura ꝓmissuros si ꝓpositum teneat Exinde qđ semel possūm est minime placet mutari Nā qđ reges dicant fixum & solidum eē debere cōtendit Incōstantiā cum in priuatis quoq̄ hominibus uitanda sit.in regibus detestandā eē quor̄ uerba ꝓ legibus recipiuntur .Rursus hūgari que supra r̄tulimus offerunt.aditiuntq̄ coronam quoq̄ īmanus cesaris se reddituros.Caueri tamen uolunt ne uelpueri uel cesaris morte.a regno possit alienari. Cesar in cōcilio postq̄ hec audiuit Graue est inquit uiri cōsulares si hūgaris nō cōfidimus regnū.puero ꝓdere grauius est confidendo.regno puerū admittere cōsulite:in mediū mihi iurati fideles q̄ estis nisi fides habeat de puero dubium eē.nec uideri causam cur puer̄ regnicole ꝓdituri crederēt. Nihil tamē ī cōsilio plus repiri potuit q̄ prius· sic re infinita hūgari recesser̄t quos cesar extra urbē comitatus ē Cū rogaret Nicolaus suū regē uisere q suo ꝓximus erat itineri Nescio adhuc īq̄t quē regē sim hiturus. Nec puer̄ hunc uenerabor. nisi prius sciuero meum esse dominum.Quidā ex hungarisaiebant ladislaū se regē hr̄e nec sibi qcq̄ īputādū q ꝓ etatē loq nō posset.ac ꝓpterea cōplures eor̄ tāq̄ suū regē adiuuer̄t muneraq̄ puero tradider̄t Et q̄si diuinū numē ītuerēt genibus flexis multas lacrimas āte ipsū

effuderẽt Viſprimiẽſis ãtiſtes O ĩqt generoſe puer dabit ne ũq̃ deus
ut prius te ĩ regno uideã q̃m hec ſenectus deficiat Creſce puer creſ
ce. nemo te uiro regnũ hũgarie tibi ſurripiet Dioniſius ãt cardina
lis magnã auri patherã i manibus regis dedit oſculatuſq̃ pueꝝ Heu
quot ĩqt ꝑ te labores ſubiui quot dãna ſuſtinui: quot me periculis
ſubieci. Sed oĩa mihi dulcia forẽt: ſi te ſemel ĩ regno uiderẽ Mãſitq̃
triduo poſt apd̃ ceſarẽ. Sic res acta ẽ cũ hungaris Accepi exĩde cõ
uẽtũ regni apd̃ albã regalẽ breui habẽdũ eẽ Vbi reſpõſum ceſaris
ad noticiã regnicolaꝝ deducat̃ Faxit deus ut qd̃ peſtis reliqt ĩfectũ
alba ipſa pficiat & ꝑ regni ſalute & ꝑ iure pueri: de q̃ re nõ deſpo
cum deſpotus raſcie. comes cilie. Giſka. archiepiſcopus ſtrigonẽſis
comes Georgius reſgomẽſis tã firmiter pueri ꝑtes teneant ut nul
la regnicolaꝝ poſſint ſuaſione nullaq̃ uiolẽtia mutari: nec poſſunt
hungari habere regẽ niſi Ladiſlaum pueꝝ. qui & auito & paterno
atq̃ materno iure hungaris ĩperare debet Ex hungaria poſt hec
nouitates allate ſunt Ioannẽ uaynodam tranſiluanum aduerſus tur
chos. & q̃uis felici bello q̃dam caſtella prius obtinuiſſet ad extremũ
tamẽ mutata fortuna q̃ nulli ꝑpetuo bona ẽ ĩgẽtẽ gloriam quã pri
oribus annis adeptus pugnando fuerat uictum occiſumq̃ maculaſ
ſe Veritas tamẽ regi adhuc ĩ obſcuro ẽ Claſſis eugeniana q̃m ĩ põ
to fuiſſe diximus ꝑ hiſtꝝ cõtra fluminis ĩpetum nauigando. xpriſti
anis dum hec flebant opitulabat̃ Nunc qd reꝝ agat ĩcertum ẽ In
bohemia q ꝑaꝝ fidei hẽnt noue res parant̃. q̃ niſi prepediãt̃ in eaꝝ
ortu. poſtq̃ creuerint difficile poterunt emendari: malum cum naſ
cit̃ cunq̃ recẽs ẽ abſq̃ negotio radit̃ · cum adultum ẽ difficile extĩ
guitur In ytalia contra Frãciſcum comitem Eugenius armis regis
aragonum pugnat eſtq̃ ſuperior Sed omnis euentus belli dubius
eſt Sepe qui uictus uidetur uictor exurgit Nemo uere uicit ni
ſi domum qui reuerſus ſibi ſuiſq̃ ſubditis pacem fecit Bononien
ſis poſt occiſionem Hanibalis Bentiuolii & Baptiſte cauſa uetuſ
per ducem mediolani obſidione cincti ſunt Veneti & Florentini

eos iuuāt Si ceſar cū aliquo exercitu ytaliam peteret oīm haȳ reȳ moderator exiſteret Sed nō ſapiūt hec nobis nec nos aliis ſapimus Vt hoīes īperare ſciūt ſic ſubditos habēt obediētes Niſi uos ger mani ad quos īperiū trāſlatū eſt maiorē reip. curā habueritis timeo ne diues illa & īſignis ytaloȳ tellus q̄ quōdā īperii caput fuit & ad huc ſub īperio ſe forte fatet. ī alias deducta manus .et nomē mutet et iugū Hec fuerūt q̄ nūc tibi ſcribēda putabā Cetera que apud nos agūt ex magnificis Gaſpere cācellario·Ioanne de neytpergac Ioāne ūgenad uiris preſtātibus ac cōciliariis regiis qui nūc & ī ba uariā & ī ſueuiā legati mittunt. audiere poteris Nā & ꝑ patauiā ut arbitror uiam faciēt Ego me tue ꝑnitati cōmiſſum do cui parere ſū ꝑnus Ex Vuiēna quīto kalēdas nouēbris Anno M.cccc.xliiii.

De dictis germanicis.

ENeas ſiluius Reuerēdo pr̄i domino Ioanni carnaial iuris cōſulto & apoſtolici palacii cāȳ auditari S.p.d. Accepi cu pide te germaniam repetiſſe. quia & te reuiſere ſpero: quo cū loquor & cōuiuo libēter. q̄uis iter nos ſepe de rebus eccleſie cō certatō ſit Illa nanq̄ nō ꝑtinax aut rancida ē ſed quales iter philo ſophos eē cōſueuit. qui nō ut aperiant ſed ut iueniant uerum diſpu tant. nec rurſus ego is ſum q̄ me ueli iuſte diuiſionis pricipē facere Theologoȳ ē hec diſputatō. mihi ſatis ſentire fuerit qđ plures ſen ſerit Petis ex me de curſu diete ut qd ſperē tibi renūciē Satiſfacit deſiderio tuo q̄tū poteſt cancellarius: Me nec ſcire neq̄ ſignificare plus eo fas ē Sed me tamē diuinare uis qa poetaȳ ē preſagia ſcribe re pauca ſubiūgam Ego tibi ut ueȳ fatear nō puto dietā hanc aliis eē ſterilioꝛē Scis qd hoc uerbo ſentiā Fecūde ſūt oēs diete q̄libet ī uētre alteram hēbit Apđ arabes auis eſt fenix carminibus poetaȳ illuſtris Hec dū ſibi fatū iſtare ſentit (quīgentis enī & q̄dragita an nis uiuit) rogos ſuos iſtruit cīnamis. ex cuius cineribus mox altera ſurgit. & ſp̄ unica fenix eſt Tu hoc ut uis accipe Annis iam pluri bus dietas habemus nec ſtatī finis Res turbulente ſunt. diuiſi animi

Quosdã delectat neutralitatẽ uigere:quia nouũ ẽ aucupiũ possesso
res unionis sunt hostes.quia nulli ius reddi uellẽt Serpẽtẽ qui tibi
suspectus erat uidi audiuiq; nec alius fuit q̃ rebar: Tu morsus eius
psenties prisci nisi antitodũ habes Vix metridates aduersus hoc aco
nitũ tutus iret Habes qđ sperẽ qđq; possem preter iniuriã mei offi
cii dicere Tu uale & si tibi quẽ cõsonãtẽ amas.me etiã ama Ex Vui
ẽna xx:May Anno M.cccc.xliii.

¶ Ciuis gaudet de reditu amici.

Gaspar slick cãcellarius iperialis S.p.d Reuerẽdo pri dnõ
ioãni carnaial iuris cõsulto & apostolici palacii cãr audito
ri Venit ad me nũcius tuus cũ lris qbus mihi significas te
iterũ norẽbergã repetere In qua re ꝓphetã me reddis:scis enĩ hũc
reditum tuũ me tibi predixisse.quia dietas nras pretermittere nõ
potes Et sicut arbitror iter nos libẽter uiuis.nã & nos letis animis
te intuemur Sed uellẽ ego aliã ob cansam te iter germanos cõmora
ri nec sp hoc ecclesie negotium i manibus nris nunq̃ expediẽdum
pẽderet Lõge nãq; plus mali secum affert hec diuisio xpristianoꝝ
qa iuicẽ litigamus.q̃ turchoꝝ ipugnatio aduersus quos cũcti senti
mus idẽ:Sed dabit deus his quoq; finẽ Qđ de diete cursu deposcis
nõ possum cum certitudine scribere.hoc scio & hoc tibi notum fa
cio nr̃m regẽ idies se istruere ut ad dietã ascẽdat Diẽ certã recessus
prescribere neq̃o.sed ois apparatio fit ut q̃totius iter sumatur Quid
ãt ipedierit celeriorẽ recessum dicã tibi cum presẽt:aliter uerba sere
mus.nã & bohemoꝝ & hungaroꝝ res inouate sunt q̃s me referẽte
plenius agnoscesTum etiam quõ i re frisingẽsi successerit tibi api
am q̃q̃ iam audisti germanum meum castrosum et aduersarium me
um castratum eẽ.cui iã adẽpta sunt q̃ iuaserat castra:Sed multe no
bis p basiliẽses iferunt mine aduersus quos opus erit armis tuis ne
iuri nr̃o & apostolice sedi fiat iniuria Noua bona q̃scribis te afferre
leto corde itelligam ut illic fructus aliq̃s emergere possit q̃ te nosq;
leticia cõpleat. Vale optime Ex Vuiẽna. xx. Mai.

¶ Reprehendit cardinalē nō ſcribētē Et itē ceſarē ſcribit ad unionem eccleſie tractaturum.

GAſpar ſlick Cācellarius. Imperialis: S.p.d. Reuerēdiſſimo in xpriſto patri domino Iuliano cardinali ſancti āgeli Ac cedūt nos indies ex buda diuerſi nūcii nec ullus eſt qui me tuis litteris cōſolet. Quid cauſe ſit non ſcio. ſolūq; mirari me reſtat interdū etiam cōiecturis utor. ſepeq; mecum dico Aut nimis ſecū de ſunt res cardinalis q̄ ſeruitoꝝ obliuionē preſtāt. aut nimis aduer ſe q̄s ſcribere nō uult ne me cōtriſtet Sed neq;. hic quieſco Nā cū tuā prudētiā & ſummā ſapiētiā mēti reuoluo ſcio quia nec ꝓſperis rebus iflaris. nec cōtrariis ſuccūbis: ſed quēadmodū de Socrate ſuo dicere Xantippe ſolebat: in ōni fortuna uultū eūdē geris. nec uul tū dūtaxat ut ille ſed aīm quoq; Cur ergo aut ūde ſit hec taciturni tas nō poſſum agnoſcere Is nūcius q mō palatini lr̄as ad me detulit epiſtolā meā īqt ſe tue paternitati reddidiſſe Poſſet aliqs dicere late re te cū aliq huc ueniūt: id fit qa nō ē īquiſitio facta Nō admitto ex purgetōem. aut alcior cā q̄ qeſcere faciet. q̄ nec cogitare poſſū. nec ſōniare Vtcūq; ſit precor tuā dignitatē ne me des obliuioni: neue me tuis ſcriptis priuatū facias Cupio ſcire ſoſpitatē tuā regni hūgarie ſtatū. et qd aduerſus pfidā mahumeti ſectā paret? Scis itaq; nos eē cō dictos. ut & tu mihi hūgarica et ego tibi teuthonica facta renūciē Inter oēs hoies ſeruāda ſūt pacta: et hīc fides dicit?: qa fit qd dictū ē. Si nō ē apd te. papirus. ſcribe more uetuſto ī cereis tabulis et ego ab hīc nauē nō papiro tātū ſed etiā pgamēo p hiſtq; tibi onuſtā mit teř curabo Nūc ne qd r̄prehēdo ipſe faciā ſignificabo qd hic fiat. di latū ē uſq; ī hāc diē iter ad cōuētū norēbergēſem nō ſine magnis et arduis cauſis poſſū dicere nō eē itū Sed cur nō ſit itū et ſi ſcio cau ſas nō poſſūt dici: tu ſcis regibus q̄ite ſint cure: nō tā facile rex mo uet caſtra. q̄ miles equū. aſcēdit. nūc iā ſumus ad iter accīcti Nō pu to me amplius ex his locis tue reuerendiſſime paternitati ſcriptu rum. Ex norenberga meas fortaſſe litteras recipies. 17.

Illuc sequūt̃ regē Albertus & Sigismūdus austrie duces Vlricus cilie comes & dominus de uulasee prīceps teuthonie & oratores co mitatū oēs aderūt Quid secuturū sit in rebus ecclesie nedum scri bere sed cogitare difficillimū est. Sunt enim inter se prīcipes admo dum discordes & alii huc trahūt Ioānes carnatal uir tū doctus: tum sensatus: & Nicolaus cusaus nr̄i sanguinis oculatissimus illic sunt. et alterius partis oratores. Iā tonitrua & choruscatioues inceperūt Vtinā pluuiā nō grādinē habeamus. Sunt nō unlli qui iudicia sua pluris faciūt q̄ tocius orbis sētētiā Voluissem in hoc cōuētu tuam reuerēdissimā paternitatē affuisse Non minus hic utilis sermo tuus fuisset q̄ cōtra turchos bellum apud eos uerbis geret̃. In quo cer tamine scio q̄tum ualuisses Prelium cōtra infideles. etsi militum co hortatōes disideret. & cōsilia matura: manibus tamē q̄ uerbis magis gerēdū est. nec preterea minus est utile unionē in ciuitate tueri q̄ hostes pellere Quid enim ꝑdest eos qui extra ecclesiā sunt compri mere si ab his qui intus sunt lacerāt̃ Sed iam dixi satis Ex ytalia ni hil uoui habeo nisi ꝙ ille cōuentus qui senis ꝑ cōmuni tocius auso nie pace diutius sedit. rebus infectis dissolutus est. nec animi princi pum cōiunctiores sunt q̄ ante fuerunt Tibi forsitan cercius illius terre noua scribunt̃ unde tua origo est. mihi quia solo materno ge nere sum ytalie cōiunctus: non tam diligēter singula patefiūt. Va le optime & me qui semꝑ tuus fui & ero uita comite noli scriptoꝝ tuorum expertem. facere Datum Vuienne die xxiiii. Iunii An no. M. cccc. xliii.

¶ Laudat treugas in regno hungarie fieri & aliqua de unione ecclesie ac de passagio contra turchos inserit.

GAspar slick cācellarius impialis S. p. d. Reuerēdissimo in xpristo pr̄i domino Iuliano cardinali sancti angeli apostolice sedis legato Erā dubius qd cause foret ꝙ ad me diu nō scripsisses Verebar nāq̄ neue mei esses oblitus uel alia tibi molestia cōtigisset que scribere nō ꝑmitteret. Cum lr̄as tuas accepi in die

ascensionis ex buda missas que mihi nō solum dubietatē ademerunt
sed magnā qppe uoluptatē & leticiam prebuere Ex illis nāq; sospi
tatē tuā intellexi. & memoriā mei sp menti tue herere Agnoui quo
q; quo animo lr̄as cernis meas. quod certe ex amicicia prouenit ut
scribis quāuis aliqui inter seruū & dominū nō amicicia sed tātū di
cāt dilectionē uigere. nō ē tamē de re sed de nomine disputatio. mi
hi tā serui qui pro salute dominoꝝ q̄ domini qui pro seruoꝝ capite.
magnis sese obiectāt periculis ueri uident amici Quis enim seruū
illū uere amicū iudicet qni ob uindictā necati amici penoꝝ ipatorē
interemit. captus rides crucem sicut & Liuius scribit & Cicero ni
si fortasse dicere uolumus seruū esse desinere qui domini nāciscitur
amicicia. cū amicus sit alter ego & amicicia nihil sit aliud q̄ diuinaꝝ
& humanaꝝ rerum cum summa caritate cōsensio Inter cuius pome
ria nec seruitus intrat nec dominiū. sed siue hoc siue illud sentimus.
mihi palam est ex amore fieri q̄ epistolis meis benignus ē auditus
tuus Et quia sic confido scribo sepius tue dignationi. nec uereor in
eptias meas ostendere. & nunc res leues nūc irrisione dignas signifi
care dum tui non uidear oblitus qui semper sum memor. Sed utinā
reuerendissima paternitas tua. quo uultu. quo animo. quaq; iocundi
tate & alacritate tuas suscipiam litteras sciret certe nō semestre sed
omnis dies mihi scripta tua differret cum me scribere poscis ipse po
cius scriberes Sed mitto hoc sperans deinceps frequēciores epistо
las ex te me receptuꝝ. Quod de treugis refers congnoui libenter.
nā & ego in hac pte magnā operā prebui ut reciperent. ut qui hū
garie tanq; patrie mee bene esse cupio & illius uideri quietem totis
affecto precordiis nec exercitui contra turchos ituro uellem aliq̄d
obstare tū q̄ subditos meos pacis cōmoditate potiri desidero. Sed ti
meo ne meum desideriū euanescat & plus aliis q̄ mihi mea stultitia
prosit. bene fit q̄ aliis conferimus agros. Nam Pancracii satellites
qui casilii sunt non abstinent boldis meosq; rusticos non sinunt qui
escere. sed grauiores indies exactiones agitāt Vt iam uidere uidear

treugas ipſas que omnibus ſunt accommode. mihi tātummodo nox
ias fore niſi aliter ꝓuideatur. Ego certe apud ceſarem noſtꝝ ſummo
ſtudio nixus ut in agris magnifici palatini holdarum ceſſet exactio
In qua re ſcriptū eſt capitaneo iaurini q̄ntū opus eſt nec illius agri
cole āplius uexabuntur. Cōfido igit̄ palatinum ipſum mihi uiciſſi
tudinē redditurꝝ ſicuti ſibi ſcribo Sed etiā ꝓderit mihi diligētia tua
cum ipſo palatino ſi apud regē polonie & alios ꝓut res deſideraue
rit meam cauſam ꝓmoueris Ad quā rem nō porrigo multas preces
quoniam uiris prudentibus & amantibus ſatis eſt indigētiam denu
daſſe. uulnuſq̄ medico detexiſſe Solum peto ut treuge que publice
ſunt utiles. priuatim quoq̄ frugifere ſint quia nec publica ſine pri
uatis ſunt, nec ſat eſt erarium ciuitatis uel principis abūdare. niſi &
domus priuate ſint opulente . ſcrinea ciuium plena ¶ Magnopere
curādum eſt ut he biennales inducie rate ſint & ſtabiles. quoniam ſi
cut exiſtimas aliqd pariet hec temporanea pax ut melior poſſit ha
beri & longior. Nam ſicut ex paruo bello maius ſequitur ſic ex bre
ui pace gigni diuturnior poteſt. Mollifidabuntur hoc biēnio ſicut
putandum eſt truces animi. ſubibit iniuriarum obliuio commertia
inuicē habita familiaritates parient Ex quibus facile ſi ſic diuine
pietati placuerit uniuerſalis concordia poterit inueniri. quod deus
concedat. Nunc res eccleſiaſticas ingredior ¶ Laudas me q̄ in no
rebergenſi conuentu labores meos pro pace eccleſie & ueritatis de
fenſione ſim poſiturus Hoc non me dignum laude ſed indignū re
prehēſione facit. quia obnoxii ſumus ōnes qui xpriſtiano cēſemur
nomine matrem nr̄am eccleſiā conſolari ueritatē xpriſti tueri. uica
rium honorare. apoſtolice ſedi reuerētiam atq̄ obedientiam impti
ri. Qui ſecus agit dignus eſt opprobrio & anathemate ac eccleſiam
labefactat· hos decet potiſſime inſurgere qui maiori auctoritate &
poteſtate fruuntur Et hi maxime arguendi ſunt ſi negligentes aut
deſides creſcere malum ſinunt. & uirus effundi amplius Me quidē
& mei ſimiles oportet hortari rogare inſtare & inceſſabili uocis tu

ba clamitare ut principes euigilent manumq; opponāt Quod ego pro mea uirili non negligo ſperoq; ſi res non bene iuerit mihi nihil eſſe imputandū qnia ned clauus nec temo in manu eſt mea Iam ibimus norenbergam Nam rex & ſui fratres germanus & patrue lis itineri ſe accīgunt Puto quia circa Ioānis feſtum exibimus auſ triā Quid ſecuturū ſit nec dicere poſſum nec opinari Tot enī capi ta ſunt ut nihil difficilius ſit q̄ uaticinari quo illa diuertāt Quot ho mines tot ſententie Audio plura que me conturbāt. Vtinam ſicut alias ſcripſi tua reuerēdiſſima paternitas in dieta fuiſſet quia & cō cilio & auctoritate multum ad pacem ualuiſſet Quicquid ſequetur forti animo tolerādum erit. q̄uis non putem id obtinere quod pau corum perfidia & ambitio querit. Sed tamen aduerſus hos tua pa ternitas ꝓfuiſſet & cum regia maieſtate & prīcipibus electoribus de paſſagio tranſiere potuiſſet Res ardua & magna. magnos ꝓmo tores deſiderat. nec tot principes in unum conuenire queūt niſi fa cundia boni uiri moneantur. Ipſi per ſe principes nunq̄ iſta ſomni ant. nec fidem prebent ſi quis non maxime auctoritatis uelit per ſuadere. Ego certe reuerēdiſſime pater egregie quod ſcribis cupio nec derideo cogitatus tuos ut ſuſpicaris. ſed probo laudoq;. nec ſcio in qua re poſſis utilius quā in hac inſudare Quid enim uel honeſti us uel ſanctius eſt. q̄ nomen xpriſtianum ampliare. q̄ fidem ſemina re catholicam. q̄ animas diabolica fraude deceptas ad lumen uerita tis reducere. Hoc eſt ſane quod cardines decet eccleſie. hoc eſt opus eccleſiaſtici uiri. hoc dignitati tue precipue conuenit. ſed mihi re uerendiſſime pater impoſſibile uidetur tantum opus ꝑ litteras fie ri Cum athenienſi bello promouerētur. Demoſtenes q tunc exul erat non lr̄is q̄uis ſcribere facundiſſime ſciret. ſed lingua uniuerſas grecie ciuitates in fauorem patrie mouit. Idem mihi tue reuerēdiſ ſime paternitati gerendum uideretur· Suſcipienda legatio foret ad germanie gallie & britannie principes. rogandus rex noſter ut ſicu ti regum primus ē ita & belli principem ſe conſtitueret. Scio quia

mineruam doceo sed non obest Magna res hungaria est. multos ui
ros habet multasq; uires. sed ad pellendum turchos. europamq; ui
dicandum maiori potentia opus est. nec tu id inficiaris qui & ger
manos concurrere cupis & ytalorum classem Sed mihi non persua
deo tantam rem per litteras posse moueri. Ideo uidere uellem reue
rendissimam paternitatē tuam principes nostros adire cum manda
tis & bullis apostolicis & eorū qui cōsentiunt litteris. quo casu ne
dum de passagio greciam ex unguibus mahumeti sed asiam quoq;
liberādam sperarem. Hec uolui dixisse cum uenia Commendo me
tue paternitati reuerendissime Cesar tibi & uirtuti tue mirum in
modum est affectus. Deus secundet iter tuum & quod paras opus
Datum Vuienne xxiiii. Maii.

¶ Commendat amici causam.

ENeas siluius. S. p. d. Magnifico & generoso domino Gas
pari cancellario imperiali. Attulit tibi sicut opinor Har
tongus litteras nostras quibus magnopere postulabā ut
amicum meum sermonem presbiterum missinēsē regie maiestati cō
mendares peticiunculam suam super uicariatu sancti Michaelis ꝑ
mouendo. Nihil exinde mihi respondisti. puto quia non suppedita
uit tempus. Verum cum amici causa non sit deserenda nisi ad finē
usq; perducatur. iterū atq; iterum precor ut mei desiderii memoriā
habeas. & hanc unam mihi gratiam impetres quia ꝑ magno mune
re suscipiam. Ego nunc orationem unam edidi que nouam papirū
implet. quam cum uideris dices me tum tibi tum tuo germano offi
cioſum esse. Itaq; rogo ut pro mercede illius sermonem mihi ꝑmo
tum reddas quia digna est omnino hoc premio. meq; iudice multo
maiori Ideo uelis hanc postulationem mihi impetratā reddere me
q; super hoc cerciorare. De me uero quicquid fieri iusseris id fi
et Intellexi apud te omnia esse precii grauioris ideo manebo hic q̄
diu non uocabor. Que semper mea sententia fuit noue ciuitati uui
nnam esse preponendam. quāquā caput iudeorum & monachoꝝ

plus sit. Nec me nouus benedictinorum habitus siue Bernardini si nit oblectare q̃uis fama est crucem auream fore adiunctam que de collo cuiusq̃ monachi pẽdet Vale optime & nisi norenbergensis cu ra diete nimia regẽ teq̃ grauat nõ nihil mihi rescribe.

20. ¶ Dicit Stephanũ caccium aduocatũ factũ.

ENeas siluius imperialis secretarius Stephano caccio no 20.
uariensi iuris utriusq̃ doctori amico primario S.p.d. Lau
rẽtius rocella uir probus & tibi notus ut fert hera fortu
na per familiam patriarche aquilegiensis dum ille ī ultimis ageret
apprehensus incarceratusq̃ fuit Ego tum propter amicitiam. tum
q̃ iniuste detineri eum uidi pro sua liberatione laboraui. obtinuiq̃
cancellario tamen & me fideiubẽte. Hac de causa oportnit me ire
ad regem qui est in noua ciuitate ab hĩc xx. milibus passuum semo
tus Postquã illic fui. actaire Laurentii. tuam aggressus sum. Iamq̃
impetraui te regnum aduocatum fieri Nec aliud restat nisi litteras
confici. quod faciam ut primum curia insimul erit Nunc nequeo
quia sigillo caremus Tu te tamen scias aduocatum esse & per regẽ
libẽti animo susceptum. nam ut is de tuis uirtutibus certior factus
est. Stephanus inquit me rogat. & eũ rogari a me par fuerat Cog
nosce ergo regis animum · & quia iam suus es causas eius suscipe cõ
mendatas. nam de aquiligiensi & tridentina agetur ecclesia Vide ne
quid fiat qd̃ preter eius sit mentem. Cardinalis arelatensis cui rex
scribit tibi aperiet & quid sit opus. Ego tuas litteras curabo instan
tius expeditas ad te mittere. Vale & apud mercatores de Albertis
cura ut nuntius Laurentii uotiue redeat expeditus. Ex Vuienna
xx. Iunii. M.cccc.xliiii.

21. ¶ Petit insigne impiũ regis anglie p amico.

ENeas siluius imperialis secretarius Reuerendo patri Ade 21.
de mulin apostolice sedis prothonotario ac sereniſſimi re
gis anglie secretario. S.p·d. Tantum est inter nos terraꝝ e iii
maris montium fluminumq̃ ut raro inueniam · qui ad te uel abs te

ueniant sic fit ut nec tu meas litteras ut uellem crebras nec ego tu as uidere possim. Est mihi hoc graue. nam sūmopere quidue fortu narum habeas scire cupio· nunc cum lator presentium ꝑbus ad te uenturum se diceret hāc breuem epistolam statui ad te mittere Ex qua si nonnulla cognosces tuum saltem Eneam bene ualere cognos ces. Verum quia nulla peticio amici causa refutanda est cum litte ratus uir magnaq; uirtute preditus Michael pollentorsius secreta rius imperialis mihi amantissimrs insigne sereniss̄imi prīcipis regis uestri deferre cupiat sitq; hoc munere digniss̄imus. te precor hor tor obtestorq; ut hoc sibi apd̄ regiam maiestatem impetratum red das. litteras mihi transmittas regias per quas ei hoc ferre liceat Qd̄ si feceris mihi singularem complacētiam graciamq; conferes. & ho minem digniss̄imum promouebis. qui regie maiesteti nō minus ho noris prestabit quā ipsa sibi maiestas decus offerat Scis enim tales res illis cōmitti debere qui tueri earum honorificentiam possint. si cut is est de quo tibi scribo Tu fac ut preces mee sicut consueuer̄t apud te bene recepte efficaces̄q; sint. Vale mihiq; omnino rescribe In rebus eccles̄ie breui percipies que maiestati imperatorie mens. extat. Datū Vuiēne xxui octobris Anno M. cccc. xliii.

Agit gratias pro biblia sibi trāsmiss̄a.

ENeas siluias secretarius imperialis. Domino Iohanni tus kani uiro prestanti S. p. d. Procopius eques bohemus cui de rauēsteyn cognomē ē uir sīgularis modestie. bibliā quā ex te cōcupiui ad me detulit Ago tibi gracias ingentes. Volumē nā q; id est quod circumferri cōmode possit Preciū uero minus fuit q̄ tāta scriptura meretur Feciss̄i ut amicum decet. Rem meam qua si tuam curasti Pecuniam ego statim procopio numerauī qui eam tibi restituet Nihil post est quod in hac re dicere sit neces̄sariū. In ter amicos namq; prohibita est uerbositas. Tu scis qui sim. si quid est quod ex me uelis iubere potes. Nunq̄ tuis optatibus me repug nantem inuenies. Vidi quam scripsisti cācellario cedulā. In rebus

publicis is nunc abest in senam missus. Summam scriptorum tuorꝝ q̃tum opus fuit regie maiestati exposui. Ego suadeo tibi ut qnisꝙ consulat. Neminem tamen persecutio q̃uis maxima ex recto fidei tramite depellat Vuenselaum nostrum si quando uides meis uerbis saluum iubeto .dicitoꝙ nullum sacerdotum tanti esse ut calamum sumere dedignetur. Vale & me ut soles ama Ex Vuienna xx. nonẽ bris Anno M.cccc.xxxu.

¶ Suadet pacem pticularem ubi uniuersalis haberi non potest & negat mendaciis utendum esse.

ENeas siluius S.p.d.Magnifico & generoso uiro Gaspari 23.
flick imperiali cãcellario Leonardo selsecker equiti nobi
li qui in saxoniam missus est uerbosas litteras commenda
ui ex itinere ut tue magnificẽtie trãsmitteret Tũcꝙ singula scrip
tu digna recensui. siue rempublicam siue priuatam tuã cõcernerẽt
Spero illas in manus tuas delatũ iri nisi iã delate fuerint Non igit
que tunc scripsi hoc loco repetam. ne sim uerbosior ne dicam tedio
sior Post hec dum essem ī aula regia casu comperi Franciscum stra
soldium insignem equitem tniꝙ obseruatissimus. percũctatus sum
ex eo quid cum Pancratio gestum esset. Is ait uenturum se ad me
relaturumꝙ omnia ex ordine Sic actum est. Conuenit me homo ī
concellaria. legationemꝙ suam & Pancratii responsionem exposu
it. Nec contentus his. ut est uir diligens & amicus. amici suscepto
calamo litteras omnium rerum iudices ad te ferendas dictauit mi
hiꝙ tradidit. quas cum presentibus transmitto Nec plura ī hac di
co quia ex Francisco plenissimã instructionẽ recipies Solum consu
lo ut que pacis sunt amplectaris & consideres nequiciam temporis
Non enim ut uolumus sed ut possumus uiuendum est Coaptanda
est tempori uita nostra Mihi ex integro non uidetur hungaria nos
tris temporibus pacem habitura Quod si qua ꝙa est ut priuatim
sit pax in bonis tuis id probo commendo suadeo. Ex hungaria alla
te sunt apostolice littere que maiestati regie & Ioanni carnaial diri

gebantur Regales in hanc ſententiam ſcripte fuerunt Hungaros
in armis eſſe. magnũ q̃ aduerſus turchorum rabiem exercitũ inſti
tuiſſe ut cladem priori anno receptam ulciſcantur Regis ergo offici
um eſſe. curare ne q̃d ex germanie partibus impedimentum preſte
tur hũgaris quod excepto queat eos itinere reuocare Id ſi rex ege
rit. loco ſubſidii recipiendum eſſe. q̃ in re tanta. tã utili. tã ſancta. tã
neceſſaria romanus princeps preſtare debet. nihil his reſponſum ẽ
Ad Ioannẽ ſue littere per Guidonem duplamatariũ traſmiſſe ſunt
Tabellarius qui ex hungaria uenit ait in feſto diui Nicolai conuẽ
tum regni apud albam regalem eſſe habendum. uenturumq̃ illuc
polonie regem ut eſt hominum audacia affirmauit. Mirares ſi tãto
tempore uel mors uel uita unius hominis ignorari poteſt. Quibuſ
dam mentiri utile eſt dum ſic ſe exaltant Florentinorum prouerbi
ũ eſt. dũ bella uigent utẽdũ eẽ mẽdaciis Quod Palatinus noſter nõ
negligit Sed ſunt omnes puſillanimes uicioſi p̃fidi ſceleſti qui ſe mẽ
datio potius defendunt Socrates in iudicio reus mori potius uoluit
q̃ falſitatis plena. eſchinis oratione liberari Abiecte conditionis eſt
homo qui ne q̃d dignitatis uel fortunaꝝ amittat ad mẽdacia confu
git. Vir fortis & bonus nunq̃ timet dicere fateriq̃ uerum Sed mit
to iſta Viuiana noſtra in iudicio eſt contra Bartholomeum ueronẽ
ſem. cuius cauſa plurimum uacillat. Etſi refutato imperiali iudicio
auſtrie tribunal nacta ſit. quod forſitan ſibi in damnũ uerget Con
feſſa iã eſt ſe bona plurima que fuerũt brunorii obtinuiſſe q̃ illa ex
mariti ſucceſſione ad ſe conueniſſe contenderet Ego ſibi compatior
quam uideo undiq̃ ſpoliari Sed magis Bartholomeo faueo quẽ ſuã
amittere pecuniam iiquum eſſe credo. cui omnino nihil eſt & ſoro
rem habet annis nubilem & forma pulcrã Iudicium craſtina die
habendum eſt. Ego multum hortatus ſum ad concordiam. ut femi
na inclinaretur. ſed durior eſt adamante· Credo ſpem uictorie ſibi
datam eſſe. ſed faciet coacta quod uoluntarie recuſauit. Procopius
ex bohemia reuerſus eſt omnia illic eẽ turbida refert. Litteras tuas

sibi restitui Maynardus de noua domo huc uenturus est sed credo incassum Illustris conthoralis tua apud hiesesteyn bene ualet. Potu isti audiuisse quomodo apud friſingam nuncius germani tui Nico laus ĩterceptus fuit. & cum iuramentis oblgatoriis relaxatus Idem factum est hic Vuienne. nuncio aduersarii qui processus apd̃ mul tas huius urbis ecclesias publicauit. nam omnium rerũ uicissitudo est Et qua mensura utimur in alios. eadem apud nos uti fas ẽ. Scrip si magnificentie tue uuolfgango ut mãdares ne pecunias meas reti neret Habebit enim modum uti spero & satisfaciendi mihi & re seruandi tibi bonam partem. Ego tamen quas recepi pecunias non denegabo in usum cancellarie si opus fuerit Alia nunc scribẽda nõ occurrunt. Commẽdo me tue magnificentie & tuis collegis. Lodo uicum & Vlricum Iubeo saluum esse cum omni familia tua. Iussi bus tuis obediere paratus. Ex Vuienna ipso die Clementis An no M.cccc.xliiii.

De sepulcro patauẽsis episcopi.

ENeas siluius imperialis secretarius S.p.d. Reuediſſimo in xpristo patri & illustri principi. Leonardo episcopo pata uensi Basilicã diui Stephani prothomartiris cui presides. ĩ urbe tua petauensi cum nuper intrassem mirarerq̃ ueterum sepul cra. Nihil inquit magnificus Gaspar cancellarius adhuc uidisti mo derni ispectãdus est lapis. Sequẽtiq̃ die cum uiri prestantes aduenis sent Siluester chiemẽsis epũs ac Ioãnes mgr̃ regie camere. tu illos cum cancellario postq̃ solemniter recreaueras ut lapidem cernerẽt adduxisti Nec dedignatus es me quoq̃ inter spectatores uocare Vi di ergo mirificum marmor quod tam subtili ingenio sculptum erat ut uel Eidie uel Praxitelis opus uideri potuerit Nec meo iudicio qui tamen romanas statuas contemplatus sum. alcioris edificii quic qd̃ huic opi poterat adiũgi Vera illic tua iacebat imago Iob ĩ utro q̃ latere erat isculptus Sup pectus tue imaginis crucifixus residebat

In ifulis quoq; circa beatam uirginem bis tua effigies cernebatur Ad pedes tuos duos leones tam uiuis ſimiles ut terrorem ĩgererẽt aſpicientibus Angeli undiq; quaſi uolantes aſtabant Inſignia tum tue eccleſie in pleriſq; locis uiſebantur Laudaui ergo te mirum in modum qui etſi altum tenes dignitatis gradum. multaſq; poſſides opes non tamẽ te eſſe hominem obliuiſceris Sed quod eſt hominis ſapientis & mortalem te noſti & de morte ſedulo cogitas Quo fit ut te non niſi iuſtum iudicare poſſim Nam qui uiuendo moriturũ ſe continuo meditat̃.is proculdubio & uitam ducit meliorem & cũ dies obitus adeſt minus angitur.quia preuiſa iacula(ſicut Gregorius inquit) minus nocent Et facile contemnit huius mundi blandicias & inquinamenta refugit qui ſe ſemper cogitat moriturũ Vnũ tamẽ in tuo ſepulcro defuit·quia nõ illic erat epythaphiũ te & tuis uirtutibus dignum Volui igitur ſupplere defectum edidiq; non nullos elegos.qui ſi placebunt in aliqua ex lapidibus ſarchofagi tui parte poterunt inſculpi & ad poſteritatis deduci memoriam ut nõ ſolum preſentes ſed etiam futuri populi qualis prelatus fueris & q̃ eccleſie utilis recognoſcant Et qui tibi ſuccedẽt non locum dũtaxat ſed & uirtutes tuas habere procurent Dictaui preterea per hos dies epiſtolam quandam quam uſq; Romam mittere ſtatui ad campiſium philoſoqhum elegantem amicum optimum meum In qua de tuis artibus ac magnificis edificiis mentionem feci Illam tibi nunc edo ut ſi quid emendandum ſit prius iudices q̃ tabellario conſignem quem propediem ſum habiturus. Vale optime & fac q̃ tuus Eneas ſi fas eſt dicere tuiſſimus ſit Ex urbe tua Patauie x.kalendas Iulii Anno M.cccc.xliii.

¶ Exponit quo pacto epiſcopus patauẽſis Frederi cum ceſarem honorauit.

ENeas ſiluius imperialis ſecretarius S·p.d. Iohanni campiſio preſtanti philoſopho & amico ueraci Iubet lex amicitie oĩa inter amicos eſſe cõmunia ſiue modeſta ſiue iocũda

que contigerunt. Te hec philosophia iam dudum & a teneris ut 25.
aiunt unguiculis edocuit ideo non agam hoc pluribus. sed ad rem
ueniam Magna mihi per hos dies oblata uoluptas est ad cuius ple
nitudinem sola tui presentia defuit que mihi omne gaudium solidi
us reddidisset Sed comunicabo tibi litteris quod uerbis nequeo q̄
uis & calamus impotens est omnia referare. Audi tamen & uolup
luptatis mee porciunculam recipe. Fui nuper apd̄ Vuiennam plu
rimum mestus quia cesarem nostrum res tum ecclesie tum imperii
timebam negligere Nam quod dictum & scriptum fuerat de con
uentu norenbergensi uidebam quodammodo postergari Sed adue
nerunt mox regia mandata que nos sequi regem iubebant quoni
am is die iouis ix. iulii ex noua ciuitate recesserat iter suum uersus
norenbergam continuaturus Letati omnes hoc nūcio sumus Ego
cum magnifico cancellario Gaspere tui amante regiam maiestatē
biduo sum secutus Post cum rex opidum suum quoddam extra ui
am positū uisere uellet nos anasum preximus ubi olī ecclesia metro
politica floruit laureacensis dicta Fuit enim laureatum urbs admo
dum insignis in ampla camporū planicie & super flumen quod etiā
anasum uocitant Sed postq̄ Achilla rex hunorum urbem hāc de
leuit ubi arx erat opidum ex nomine fluuii restructum est Sedes
uero metropolitica in saltzburgam translata Hic una nocte conse
dimus. Postera die cum duo miliaria teuthonica confecissemus ne
mus supra collem transiuimus castellum conspicimus ecclesie pata
uensis quod alii aporum planicierum montem appellant Ibi pre
latus insignis residebat Leonardus episcopus pataueusis qui suscep
turus regē illic obuiam uenerat. Tu hominem nosti. Nam & hic
Vuienne fuit cum tu cardinalem sancti angeli secutus regiam ma
iestatem iam annus est uisitasti uir elegantis state blandi collo q̄i
ingenii prudentis ac liberalis qui primum in consilio regio locum
tenet Hic ubi ex alta specula. cancellarium uidit aduenientē mares
callum suū obuiam destinauit qui nos ad secretam uiā deduceret

In publicis autē diuerſoriis preceptū erat ne quid nobis uenūdare
tur uel ad hominum uel equorum uſum Et quia diſpenſator cācel
larii preuenerat iamq; popinam armauerat omnia iuſſit eripi Nec
unum ex familia noſtra paſſus eſt extra arcem eſſe. ſed equis etiam
papula miniſtrauit. quod ubertim triduo factum eſt Venimus igi
tur ad eius cōſpectum Poſtquā hec diuina peregerat Non tam le
tus Herculem ſuſcepit Euander aut Acheſtes Anchiſen q̄ hic noſ
trum cancellarium. Nam & illum & nos ſingulos blando uultu. &
alacribus oculis ad ſe recepit. modeſtoq; riſu quoſlibet amplexabat
ac dulciſſimis uerbis conſalutabat. & ut quilibet ualeret percuncta
batur Nec nos uti ſeruos quod non erat impar. ſed ut filios uel fra
tres pertractabat Nemo crede mihi. eſt Ioannes amantiſſime. quē
unq̄ uiderim. tam benignus atq; humanus in ſuos hoſpites. tā mag
nificus in edificiis. tam ſplendidus in conuiuiis. tam largus erga p̄
ſonas miſerabiles . tam equus in ſubditos . tam iuſtus in omnes q̄
iſtum prelatum accepi. Hoſpitalitatem magnificentiam ac libera
litatem egoipſe ſum contemplatus. Neq; hic ſicut pleriq; bona ec
cleſie iter neceſſarios partitur. aut in alios illaudabiles uſus conuer
tit Sed elargitur pauperibus xpriſti q̄plurima. Nec prīceps eſt his
in partibus ante cuius hoſtium plures paſcantur inopes Taceo ele
moſinas quas clanculum facit Nam & comitibus & baronibus nō
nullis occulte ſubuenit quos rota fortune inſtabilis precipitauit Pa
tet preterea domus eius preclaris ſemper hoſpitibus Et licet ea re
ſiſtentia quam ſibi Albertus auſtrie dux fecit qui poſtea rex hun
garie bohemie ac romauorum fuit in octuaginta milibus aureorū
ſuam eccleſiam damnificauit. hic tamen poſtea quā pacem nactus
eſt in edificiis tum caſtrorum tum eccleſiarum reparandis ſeptem
& uiginti milia florenorum expoſuit In redimendis autem cenſi
bus ac prediis pignori datis tria & uiginti milia Vtinam tales pre
latos tridentina ſortita fuiſſet eccleſia. Sed quid ego iſta commemo
ro. ſequar quod cepi Erat iam prandium opiparis epulis appoſitū

Aſcendimus aulam ibiq; iuxta feneſtram quam leuis aura ꝑflabat conſedimus Primus erat epiſcopus .ſecundus cancellarius .tertius il luſtris comes ortembergẽſis .quartus prepoſitus friſingenẽſis uir & nobili loco natus & iuris interpres Sed nec mihi ultimus locus ĩ tã ſublimi mẽſa negatus ẽ Credo me alienigenam honorare uoluerũt Nihil laucius illa quadra fuit nec tam florentes epulas metellus q̃ſ tor hiſpanie dicitur habuiſſe nec tam exquiſita fercula Criſpinus aut Apicius & alii romani uorabant. Poſtq̃ abrogatis cibariorũ legibus priſca ſeueritas luxu ceſſit maligno. mos germanorum eſt piſces carnibus admiſcere nec felix putatur qui tantum carnibus ueſcitur Suauiſſimi igitur fuerunt piſces appoſiti quos tum danu bius propinquus tum trauna preterlabens adminiſtrabat Neſcio quem accipenſerem laudant antiqui quasue murenas Ego inter e dendum ſepe recordatus ſum eius quem Ariſtotiles dicit collũ gru is optauiſſe .ut quãmaxima ciborum uoluptate perfrueretur In ter carnes autem ardeam commedimus turdos altiles oriĉes ceruũ aprum loporem omitto reliqua Nec dum hec legis ſaliuam in la bra deducas mundatoſq; dentes lactuca fatiges Inter alias autẽ uo luptates iocundiſſimum erat ſeruatas per hiemem glacies in feruen ti eſtu menſe apponi uinaq; illis reddi frigidiora. Quid tibi de ur banitate faceciis miroq; dicendi lepore huius prelati ſatis potuerim dicere Sunt nonnulli qui hoſpites quaſi uerecondia coacti uocitãt omnemq; morſum dinumerant Ac dum agnum lacerari dentibus cernunt non minus triſtantur q̃ ſi propria menbra mandarentur At hic preſul tũc dolebat tũc icrepabat hoſpites cum ceſſare uide bat Nec ꝙ edulia ponerẽt ſed ꝙ nõ eſa fuiſſent querebatur Qđ ſi ut dicimus nobilitat multum frons generoſa dapes. quid tunc dicemus cum laute menſe copioſiſq; apparatibus & uultus leti & uerba gratiſſima adiungnntur Poſtq̃ uero exẽpta fames epulis mẽ ſeq; remote ſũt ducit nos põtifex ꝑ caſtꝝ locaq; ſĩgula mõſtrat .ſitũ

oſtendit & quicquid eſt laudabile in aperto facit Prebe aures pau
lulum locum tibi deſcribam ut cum legeris exhilarari etiam poſſis
Caſtellum hoc in ea terra eſt que inter Bauariam & Auſtriam
iacet marchionatus anaſi Quidam uolunt hanc eſſe portionem auſ
trie poſtq̃ ibi ducatus.erectus eſt Sedet autem caſtellū in rupe tra
mie cui ab oriente auſtria.& ab occidente bauaria Boream ſibi bo
hemia prebet auſtrum ſiria Trauna fluuius eſt mire perſpicuitatis
qui ex alpibus ſirie precipitatus quoſdam lacus efficit Exinde per
quinq̃ginta milia paſſuum diſcurrens. planiciemq̃ peramenam ſe
cans non longe ab hoc caſtello fertur in hiſtrum Habet hic amnis
miri ſaporis piſces Nec ſcio an alius feratior ſit Scripſi iam tibi cur
ſum eius qui admodum breuis eſt Ius in eo piſcandi multorum eſt
Patauenſis eccleſia duodecim habet piſcatores.quorum quilibet
tres miniſtros ſecū ducit Dux auſtrie quatuor Comes de ſcaūber
ga totidē Dominus uualſee prepoſitus ſancti Floriani Domini de
treuna & de lichtenſteyn totidē qui p̄ libitu ſuo piſcant ac famili
as ſuas nutriunt Preter hos tamen qui in horum manus piſces ad
ueniunt.&ad teloneum huius opidi quadraginta piſcīū modii quot
annis dicuntur ex his qui ad menſuram uenundantur Nam gran
diuſculi numeratim uenduntur Modius autem permagna menſu
ra eſt & ultra q̃ reputes capax. Quid plura Nuſquam terram aut
arenam iuxta hoc flumen effodies quin aqua intercreſcente mox
piſces inuenias.Hoc quemadmodum uides ad ornamentum caſtelli
lociq̃ uoluptatem plurimum conducit.Sed adhibe amplius te mihi
totumq̃ intuere melius Mihi ſi caſtrum aliquod detur ihabitandū
ubi ad recreationem uiuere uelim hoc potiſſimum placeret Quid
enī ē ad plenam leticiam neceſſarium quod hic deſideraretur Fate
or nō eſſe hic uineta ſeu oliueta. nō ficus. non cedros. non poma
punica & alia quedam que apud ytalos habentur complurima.
Sed uina hic ex auſtria quam gratiſſima perferuntur amica natu
re. guſtuiq̃ ſuauia. que nos in prandio afatim

bibimus Nec ex atheſi deſunt aut ex tergeſto.quia ubi pecunia eſt illuc & uina uehuntur Quod ſi deſunt racemi & cum ficubus melo nes ſunt pira & poma admodum guſtui ſapida. ſũt ceraſa multimo di generis Eſt aer ſaluberrimus. Ventulus ſuauis Si nudus inceſſe ris ſi os aperueris.ſi uentrem oſtenderis & q̃tumuis flantis aure p ceperis.nihil exinde lederis Cum eſtus eſt quãtũuis alibi maximus ſemper in caſtro flatus reſpirat amenus Proſpectus illinc ad nouẽ decem ue teuthonica miliaria protenditur ¶ Videntur montes.ne mora.fluuii.campi.colles culti.uireta iocunda Hinc trauna currit illic hyſter prolabitur Prata quãplurima ridencia cum tẽpus fert circumſpiciuntur ¶ Pomeria circa caſtella tria ſunt Duo altiſſimis communita foueis.nec actibus omnino nuda ubi ſtationes habent umbracula cõtra ſolem aptiſſima Si piſcare uelis aque in oculis ſũt Si aucupare ſepes quãplurime auiculis referte circunſtant Si tibi uenatio placet uix ad mille paſſus ſilue diſtant.quarumuis ferarum genere plene Eſt ĩ colle proximo nemus umbroſum altiſſimis quer cubus ſeptum quod fouea ſepſq̃ cingit in modum porci ſeu lepora rii. Vbi quãplurime fere concluſe ſunt Illic etiam niſi ſunt quãplu res quos in arboribus humana diligentia ad ordeorum uſum cuſto dit.que ibi porrectis cibis nutriuntur In planicie feraces ſunt a gri tantum frumenti ſiliginiſq̃ reddentes.ut ex eo quod ſupereſt caſtro munito facile poſſit uinum comparari Hec foris ſunt Nunc arcem ipſam interius conſpice Eſt ut dixi ſuper alta rupe conſtruc tum caſtellum ex tribus partibus ex planicie ſurſum erectum ac ſua natura defenſum Pars quarta duplicem habet foueam. pontẽ q̃ duplicem Profunditas fouearum altiſſima eſt In hac parte tur ris eſt in celum tendens undiq̃ propugnabilis communita In cu ius ſummitate cuſtos reſidet q cornu tuba ꝑpetue clamitat Interdũ & ruſticam muſam exagitat ¶ Murus cancelli undiq̃ duplex eſt. & in pleriſq̃ locis triplex In medio uero platea eſt arcularis Ibi q̃ fons ameniſſimus ſcaturit ac ꝑ fiſtulas ereas bis ſex.aquã ꝑpinat

Fontis ambitus marmoreus est. Inter columnas medium est taber
naculum quod desuper eminet ereum mirifice structum ut Elcha
noris opus Diiudices aut Policleti cuius fabrica trecētis et milleau
reis empta est Septem circum procere ac frōdose ulmi tēduntur i
celum que umbram gratissimā reddunt Cena dum estus est in cā
cellis apud hunc fontem parat' Pisces ex fluminibus in fonte tanq̄
in uiuario reseruant' Ac dum sedes in prādio capi pisces & in coq
nam deferri cernis. quos eue stugio coctos manducas Est & alius fōs
lapideus dulces & perlucidas aquas effundens. Tertius in coquina
est cuius cannule limphas in quaslibet ollas igni admotas inferunt
Est preterea huius castri mirum preuilegium siue consuetudo. ru
ricole qui circum habitant obnoxii sunt queuis necessaria ad usum
castri prebere. exceptis his que maiorū habent' sumptus Dant case
um butirum lac lignum & fenum ad cloacas oportunū. gratis mū
dant domum. ligna scindunt. discos mēsarū exhibent scutellas & ca
cabos lauant Post hec capellam uidimus ad diuinum pornatū ubi-
tres are consecrate sunt In ambitu superiori post aulam maiorē ha
bitatio regi pata erat ubi hec loca notaui stufa una tapetibus orna
ta et attrebatensibus pannis. camera perāpla ubi & lectus aureis or
namentis & apparatu regio relucebat Ex qua & fenestra quedam
in capellam prebebat intuitum Erat & studiolum perpulchrū Rur
susq̄ alia camera ꝓpinqua post habitaculum extra murū castri pon
tibus sustentatum undiq̄ patulum in occiduum & septentrionem
meridianumq̄ solem respiciens ubi semper aura suauis respirat cū
alibi feruidus estus sentitur Exinde aditus per pontes in alterā fer
tur cameram que extra murum trabibus sustentata est. & orientē
arctoum & occiduum solem intuetur. quam Marescallus regius i
habitat Secundum locum dux Sigismundus obtinuit qui & aulam
et stufam et thalamum in minori cultu q̄ rex habuit Ipse sibi pon
tifex cancellarium seruauit Vbi rursus alia mansio suis menbris ad
usum principis erat ornata cancellario ꝓpulcrum thalmum i alta

turri & ſub eo uultero regis conciliario. locum caſtri qui reſpicit orientem meridianumq; ſolem prefectus arcis cū coniuge ac nōnul lis nobilibus dominabus occupauit. Nam & ibi māſiones q̄plures fuere tum ample tum decore cellaria ſub caſtro perampla & ſtabu la multa Inter caſtellum & flumen traunam uilla quedam fuit ap ta quam hic pontifex breui tempore cinxit & ad incolentium tu telam armauit. atq; his in locis romanorum regem & Sigiſmundū auſtrie ducem ſuſcepit. honorauit pauit. atq; omnem equitatum pe ditatūq; recreauit Neq; contentus his ſumptibus rurſus cum rex linchiam perrexiſſet cum cancellario uiā preripuit ac patauie apd̄ regiam maieſtatem manſit Eſt autem patauia preclara diueſq; ciui tas inter danubium euumq; ſita quam priſci ceſares eccleſie tradide runt Danubius ex mōtibus ſueuie uenit Euus ex alpibus que ger germaniam ab ytalia diſterminat. atq; hoc i loco mixtus danubio no men amittit ¶ Vrbs ipſa in longum tenditur nec magno negotio formam inſule ſuſciperet. ſiquis ab euo foueam in danubium duce ret Nec enim quingenti paſſus ſunt ex una in alteram aquam Su per euo pons eſt ligneus qui ſexdecim habet arcus & ciuitatis par tem que trans flumen eſt ciuitati maiori coniungit Eſt & alius pōs ſuper danubium per quem uia eſt ad montes qui bohemiam reſpi ciunt Poſt hos montes fluuius alius niger admodum perlabit' qui ex bohemia ueniēs oppidulum iudeorum & tertiam patauie partē diuidens ſub caſtro preſulis danubio quaſi ex oppoſito euo ſe īmiſ cet Itaq; tria flumina uno in loco coniunguntur Ac preterea locū iſtum quidam uerbo ytalico paſſum hoc eſt tranſitum uocitāt Nā & per hunc locum merces ytalie in bohemiam ferebantur. Et ſupe riores teuthonici auſtriam uel hungariam petebant ſicut & hodie fieri uidemus. ¶ In medio urbis templum eſt diui Stephani pri mi martiris huius epiſcopatus patroni egregie ceptum ſed nondū perfectum Chorus hic admodum pulcer edificat' Sed quia parce nimis tū ciuitas tū capitulum ad fabricam conferebat. Leonardus

epiſcopus magnã pecuniam ad hoc opus dedit. Adeoq; iam celeri
ter edificatur. ut quadriennio putet ex integro pfici poſſe Apud
hoc templum edes epiſcopi ſunt ad eam partem que reſpicit euum
tum capaciſſime tũ ſplendidiſſime. In quibus Fredericum ceſarem
ac Sigiſmundum ducem aptiſſime collocauit Eſſet iam admodum
longa epiſtola ſi tibi omnes edium partes uellem deſcribere. ſi uel
capelle reliquias ſanctas uel aureos pannos quibus undiq; muri ueſ
titi erãt oſtendere contenderẽ Noſcio quis princeps non ſe his edi
bus egregie habitare putaret. Ego & regibus & ceſaribus atq; ipſis
eccleſie romane ſummis paſtoribus cõmẽdatiſſima uel conueniẽtiſſi
ma hec palacia iudicaueri Niſi quis forſitan huſſitaq; more nimiũ
ſumptuoſa hec ſacerdotibus exiſtimauerit Sed nec ſolũ hic habita
cula regibus digna ſunt. Trans danubiũ due quoq; ſunt arces epiſ
copi. altera in ſummo mõtis cacumine. altera in radicibus apud aq̃s
ubi danubius & niger bohemie fluuius qui etiã fert uniones cõiũ
gũtur Eſt ad ſubtiliorẽ arcẽ grãdis aſcẽſus atq; difficilis que tãtum
ex uno angulo poteſt oppugnari Sed tot ibi munitiones addite ſũt
tam murorum q̃ fouearum ut expugnari poſſe nulla ui hominum
uideatur. Ibi & aule ſunt & camere ſplendidiſſime quas qui uiderit
nec ornatius nec municius uſq̃ eſſe putauerit At ubi deſcenderis i
arcem que ĩfra iacet ornatum maiorem uidebis. teſtudinatas came
ras & aulas q̃plures. lectos ad regium cultum ſtratos. Mirari ergo
potius q̃ cõmendare potui Sũt meo iudicio teuthonici mirabiles ma
thematici. omneſq; gentes in architectura ſuperant. At hic epiſco
pus precipuus eſt ſiue ſuapte natura in hoc inclinatus. ſiue peritiſſi
mis magiſtris edoctus Vidi ego q̃plurimas arces tum apud ytalos
tum apud alias gentes. Sed & ille uel ad bellum ſuſtinẽdũ cõſtructe
uel ad uoluptatẽ parate fuerunt Has uero Leonardus epũs ad utrã
q; rẽ miro artificio coaptauit. ita ut nec ad iocunditatẽ nec ad tutelã
ulterius qcq̃ deſiderẽt Que oia cãcellario & mihi oſtẽſa fuerẽt dum
patauie regẽ opperiremur. Venit aũt rex die lune cũ Sigiſmundo

duce xii. kalendas iulias. triduoq; mansit quem patauēsis episcopus cum ōni familia tam copiose q̄ splendide pauit. Nec aliquem uel principem uel priuatum hominem qui curiam sequeret' passus est patauie obulum exponere Cūctis ipse sumptus q̄ liberalissime prebuit Si qui fuerunt qui uerecūdia ducti nollent fercula petere. illis usq; in domū ubertim edilia mittebantur & uina. Nec potuit aliqs cibū mordere q nō ex episcopi coquina uenisset Cū rex moneret epūm ne tātis se sūptibus honoraret. tace inquit rex nolo cū hac uita migrauero patronus meus me arguat Stephanus. q scit hec bona sibi p tuos ātecessores elargita digneq; tibi ex illis honorem impendi Ministri preterea esculēta & poculēta. equorūq; papula tam uoluntarie exhibebant. ut tūc seq̄ maxime lucrari putarent. cum effusius dispensarent Ego mi Ioannes non potui dum ista cernerē nō letari. Videbar uidere priscos illos & admirabiles uiros quos tanto pere cōmendat ātiquitas. sicut de Seneca scribūt pisoneq; gneo & cocta quibus & titulis & fascibus maior fuit donandi gloria Fortunet deus hūc presulem. uitāq; cornicis prebeat & ānos Nestoris. sapientiā aūt eā sibi usq; in finē uite prestet quā modo habet. Nā et si multos sub se populos tenet & castella ultra trigīta possidet & diocesim ad trecenta milia passuū extensā ratispona prope usq; in posonium quod est hungari opidum regnat Tanta eius tamen ē prudentia singulariscq; uirtus ut nihil dubium sit sub eius gubernatione prestantissimam hanc ecclesiam tam in spiritualibus q̄ in tēporalibus ꝓsperari Vale campisi optime & huius clarissimi uiri laudes reuerēdissimo dnō tuo meoq; cardinali tarētino & ceteris romane curie senatoribus expone. q̄uis tarētinus ipse prelatū hūc et noscat et amet Ex Patauia x. kalēdas Iulias Anno M. cccc. xliii.

Cōmēdat amici & suoꝝ familiariū causam.

ENeas siluius S. p. d. Magnifico domino Gaspari slick imperiali cancellario. Insignem litteratum militem procopium rauensteyn quātifaciam quanq; amem multis signis

potuisti intelligere. Is nunc ecclesiam budonicensem germano suo conferri petit. Episcopus alius bohemus dicit eam sibi promissam Mihi constat hunc episcopum non uacaturam sed uacantem impetrasse Et quia tunc non uacauit uana fuit eius impetratio Potestq; regia maiestas ut uult inde disponere Consultius uidetur procopii fratrem q̃ illum episcopum promoueri. Multa sentio que scriptis nolo committere. Tu amas procopium & ab eo amaris. ideo nō expedit me multa dicere· Si qd tamē preces mee ualere ꝑ eo possūt. scito omni conatu & integro corde ipsius me commodū cupere. Hospes noster uellet ad te proficisci tuoq; auxilio presentiam regis habere. si saltem triduo in noua ciuitate rex sit māsurus. Quod si huc uenturus sit expectabitur eius aduentus. Tu uelis me quid fieri debeat instructū facere Dum tergesti essem preterita hieme expositi maiestati regie inanes fuisse quas per mediū tuū pro meis familiaribus regias preces impetrauerā quia nō essent uere collationes. Peci iq; alias preces. si locus uacās reperiret Annuit rex presente Vuilhelmo tī ꝑthonotario. Nūc dicit mihi Iacobus locū eē uacuū q̃m in cedula tibi significo Peto ut permittas pro Ioāne familiari meo ad collationem istam preces expediri. quia ex hoc magnum me beneficium recepisse putabo. quamuis tot sint tua erga me merita ut silere potius q̃ amplius petere debeam Sed facio sicut rustici q ꝑost q̃ uident se nō posse obligationibus satisfacere. curant ut obligationes ipse q̃ maxime sint Domini quoq; id solēt q̃rere, ut seruos suos q̃ obligatissimos habeāt Vale & me tuum tuissimū facito Ex Vuiēna die secunda Iunii Anno domini. M. cccc. xliii.

¶ Cōmendat rouarelle negotium.

Eneas siluius S. p. d. Magnifico domino Gaspari slick imperiali cācellario Guido tabellarius apostolice sedis adme hodie uenit. litterasq; mihi ex roma reddidit Ioannis campisii & Petri noxetani q mihi ex tota humani generis societate sūt amicissimi. Hi uenerabilem & ornatissimum uirū Barthotomeum

ronarellam secretarium & cubicularium apostolicum magnopere commendant. Vtq; res suas iuueni non suadent tantum sed cogunt quale negotium sit non scio. Sed id magnificētie tue scribitur tum per eundem Bartholomeū. tum per alios audio illum tui germani causam toto conatu promouisse. dum res ecclesie frisingensis rome tractabatur. Aiunt preterea hunc esse apud summum pontificem magno loco. uirumq; & litteris & uirtutibus ornatum. Quibus ex rebus si quid apud te roboris meis inest precibus. peto rogo & supplex oro ut rem huius uiri expeditam reddas si modo est que possit ipetrari. Nā & gratiā reddes homini bene merito. & amicis meis qui tui sunt serui plus complacebis q̄ si montes auri reddideris. Sic eos in hanc rem affectos uideo. Tuum est morem seruare uetustū qui felicitatem tuā soles in acquirendis amiciciis collocare. Recessum regis suumq; transitum sicut iussisti & Hamistoni & ceteris sociis significaui Sebaldus in balneis est. hospes dubius est uenturus ne ad te sit. ego dissuasi quia & tu huc uenturus es Vale optime Ex Vuienna die tertia Iunii Anno domini. M.cccc.xliiii.

28 Congratulatur episcopo nouiter assumpto. & qualiter uiuat admonet.

ENeas siluius imperialis secretarius S.p.d. Reuerendo patri & claro principi domino Ioāni de aich electo eystenē si Feciſti benigne pater optime q̄ in litteris tuis quas huc ad amicos misisti de tuo successu mei quoq; memoriā habuisti Nec enim Eneam tuum que tibi obuenerāt bona ignorare uoluisti quē sciebas tuo gaudio solide gauisurum. Ego igitur uir prestantissime gratias in primis optimo & maximo deo refero qui te dignis honoribus extulit. Post hoc magnopere laudo capitulum tuum singulos q̄ canonicos qui se prouisorem ecclesie non ut pleriq; faciunt īdoctos imperitos inexpertos inertesq; assumunt. sed te uirum scientia iuris & omnium litterarum pericia clarum. in rebus agendis diu uersatum. apud principes etiam singulari solertia preditū elegerūt

Vtinam horum exemplum & alii ſequerentur. Nempe non ſic laycorum impreſſionibus eccleſie terrerentur ſi earum gubernacula apud eos eſſent quos ſtudere ſapientie contigiſſet Poſtremo tibi admodum regratior qui factus maior non deſpicis me minorem ut plerumq; fieri ſolet. Mos enim hominum eſt ut que infra ſunt ſe per contemnant Hinc uulgo prouerbium eſt.ſocietates hominū dirimi quociens alium alius dignitateuel opibus excedere cepit. Sed iſta inter plebeos contingunt qui non ī uirtute ſed utilitate omnē ūite rationem ponunt Viri autem boni & uirtutis amotores ut magis eleuantur eo magis amicorum meminerunt. Nec enim Africanus iunior. Lelii unquā oblitus eſt.aut eum paruifecit quāuis ipſe duos conſolatus cum ſummo populi deſiderio ſuſcepit.ille uero candidatus ex petitione deiectus fuerit. Nec Peritheus Architan neglexit quamuis fortunatus.ille uero captiuus eēt:ſed libertatem amico impetrauit. Amicicia nāq; que inter uirtuoſos eſt nec uarietate fortune.nec tempore diminuitur. Ita inter nos eſſe uideo bonitate tua. Quia licet iam inter antiſtites eccleſiarum & ſeculi principes ſublimatus ſis qui non priuatus fuiſti: non tamen mei memoriam ponis·Sed inter uarias occupationes que in principiis dignitatum adeptarum euenire ſolent.inter magnas curas interq; diuerſos ſtrepitus de me ſcribere nō neglexiſti Iudiciū eſt hoc mihi maximā firmam eſſe ſtabilem perpetuam & immortalem beniuolentiam noſtram. Verum preſul amantiſſime quamuis ego mihi gaudeo q̄ amicū honoribus auctū & in ſublimi poſitum uideo: tibi tamen ā gaudere debeo hereo Nā tuā dignitatē tuaſq; diuitias multe cure multe anxietates multi metus ſequentur· Nec enim augeri opes poſſunt quin & labores creſcant. Omnis potentia ſubiecta eſt inuidie Qui epiſcopus eſt in ſpecula ſedet.omniumq; oculos in ſe conuerſos habet Si bene facit. feciſſe debitum dicitur. ſi male. linguis omnium carpitur. Addo q̄ nemo tam ſancte uiuere poteſt quin aliqui ſe offenſos putent. Nihil eſt mihi crede in hac uita mortali durius q̄

pontificatum gerere In quo ſi deo places hominibus diſplices. Ser
uare medium arduum eſt. Vtcūq; ſit nauigandum eſt hoc pelagus
pro ſalute communi ſeruiendum ē reipublice. Nec enim nobis na
ti ſumus (ut Plato dicebat) ſed ortus noſtri partem amici partē pa
trie uendicant. Ego autem addo partem quoq; deberi eccleſie. Etſi
nos totos obligatos ſibi dixerim que nos xpriſto regenerauit non
erraverim Exinde cum te intus & in cute nouerim moderationem
q; tui animi ſciam. nullum mihi dubium eſt. quin tuus honor per
petuo duret. cum tua ſit uirtus eterna. Et quia magiſtratus uirum
oſtendit (ut Bias inquit) in hoc pontificio tuo preſtantes animi do
tes que latebant manifeſtabis. Sed omnia hec cum labore multo di
uerſiſq; anxietatibus facies. In omnibus his tamē moneo te precor
obteſtor ne magis populo quā tibi uiuere ſtudeas. Metire tempus
tuum. & aliud reipublice tribue. aliud tibi retine. Relaxa nonnun
quā curas. animumq; oblecta. Scipio Leliuſq; de quibus ſupra me
mini. quamuis magni eſſent uiri. & rempublicam ſuis ingeniis ac
ſtudiis ſuſtinerent. nonnunquam tamem in laurentem agrum exe
untes ſic ſe otio quietiq; dabant ut concas umbelicoſq; legentes ad
magnam diei partem iactu lapillorum oblectarent. Oportet ſic a
gere mihi crede preſul inſignis. Nam qui ſemper ſeria tractat quā
uis non eſt mortuus tamen uiuens moritur. Tu ergo qui iam max
imam dignitatem adeptus es· effice ne te magis dignitas poſſideat.
q̄ tu illam in poteſtate habeas. Multi ſunt modi quibus animus re
laxatur. Interdum libris indulgendum. interdum uenatibus non
prohibitis ac piſcationibus. Multi ſunt modi menti ſeceſſus. Cura
ut fideles comites habeas cum quibus nō aliter q̄ tecum ipſe loqua
ris. Inter omnia hominum oblectamenta. nulla maior uoluptas eſt
nulla iocundior. nulla ſecurior q̄ cum fideles amici inuicem coeunt
Deniq; ita eſt nullius boni (ut Seneca dicit) ſine ſocio iocunda poſ
ſeſſio eſt. Quanto quis maior eſt. quanto ditior. quanto potentior.

tanto fideli amico magis indiget. Tibi hec pluribus uerbis dico q̃
opus ſcit. Tu hoc partim legẽdo. partim inter homines uiuendo di
diciſti Fac ergo uti opus ſis. Ego mihiipſi cõgratulor q̃ te ſic ſubli
matũ audio. Scripſera tibi nuper de miſeriis curialium lõgam epiſ
tolam ſed tu iam in eo ſtatu es ut his ſcriptis non indigeas: Cura
bo tamen ut epiſtolam uideas. Nam quanto maiores ſunt illorum
anxietates qui principibus ſeruientes tedia ſubeunt curiaꝝ. tanto
magis letaberis cum te his liberatum uidebis. Apud ytalos Antho
nius maſſanus ex ordine minoꝝ magnus uerbi dei pedicator fuit
Cuius ſermo tam populo acceptus erat. ut ad magnam diei partẽ
abſq̃ cibo audiretur. Callebatq̃ homo & in grecis & in latinis lit
teris. Hunc ſua uirtus generalem ordinis magiſtrum fecit. poſt epiſ
copum maſſanum. Non tamen tot dignitatibus auctus ſermones
deſeruit. Me preſente ſenis predicare de paupertate cepit. multaq̃
incommoda pauperum multaſq̃ miſerias in medium adduxit. Ex
inde quid dicam inquit. Tot ſunt paupertatis tedia ut nihil ſupra
Ego quidem gratias deo refero qui per epiſcopatum his liberatus
ſum. Sic ergo. & tu dicere potes Nam epiſcopatus ex miſeriis curia
lium te extraxit quod tam mihi iocundum eſt q̃ tibi utile. Tu uide
ut diues factus ſis non pauper. Iam tibi facultas eſt qua potes quã
multos ditare. Cura homines dignos promoueas. Non tamen ſic
te lege hac aſtrinxeris. quin etiam pro tuo libitu aliquibus non ex
cellentibus omnino benefacias. Is cui ſcripſiſti de tua promotione
multum in te ſperat Vir bonus eſt & tui amantiſſimus. Fac ut eius
noticia non ſit apud te infructuoſa. Inter alios autem quos dignos
& uirtute preſtantes ad beneficia eccleſiaſtica promoueris. ſi unũ
uel alterum minus dignum ſubleuaueris non erit reprehendum.
quia non uituperatur qui errat ſemel: ſed qui nimis errat. Conce

dendum eſt aliquid amicicie atq; conſuetudini non tamen cum pre iudicio ueritatis quã Platoni pretulit Ariſtotiles meo iudicio magis fame q̃ ueritatis amore Michael pullẽſtorf ſecretarius regius ex tua promotione mecum letatus eſt ualde Nec ego quẽquã ſcio qui hãc dignitatem in te collocatam non magno pere commendet. Vale. Ex Vuienna die uigeſimaprima Octobris Anno Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimoquinto.

29 ¶ Redarguit arguentem. & ueram ſcientiam dicit ſcire mori.

ENeas ſiluius imperialis ſecretarius. Viro bono & amico conſtanti Frederico tergeſtinorum cancellario. Salutem plurimam dicit. Queſtus es me tibi non ſcribere quãuis mihi ſcripſeris aliq̃ndo Dicisq; id eſſe ſigni nec conſtantis nec ueri amici me fungi officio. ſic enim referunt qui ex te huc proficiſcuntur. Facis ſicut mancipia ſolent que ubi peccarint prius clamare & uociferare incipiunt q̃ domini. crimenq; aliquod excogitant quod heris aſcribentes. obliuionem ſuorum peccatorum inducant. Sed erras non patiar tuam negligentiam inultam. nec propterea excuſatus eris q; prior conqueraris. Scio ego has artes. noui has uerſucias. calleo has tegnas. nec me penitet bafrum eẽ Nihil agis mi Frederice dum me accuſas qui nunq̃ ad me ſcripſiſti poſtq̃ abs te receſſi niſi paucula uerba quibus amici tui cauſam commendabas. Ego uero ad te ſepius ſcripſi & anteq̃ irem Romam & poſtq̃ reuerſus ſũ Si ergo me uincere uis nõ querendo ſed ſcribendo id facies melius.

nunc tamen missa hec facio ueniamq; do. si modo in futurum aliter agas. Ego nunc quod ad te scribam non habeo aliud nisi me tuum dixerim tibiq; uelle complacere te colere. te amare te obseruare u tice. tuumq; bonum statum. ualitudinem optimam. & tuorum fe licem successum optare. Sed ista uetera sunt & tibi notissima. & in ter amicos minime repetenda. qui magis factis q̃ uerbis cognoscun tur. Causa tuorum ciuium nondum est terminata. Ego libenter ui derem harum litium finem qui urbi Tergestine ac ciuibus omni bus sum affectus. Nec placet mihi uidere bonos illos uiros ac sue reipublice amatores tociẽs huc trahi. nec rursus libẽter audio post poni negariq; nostro principi que debentur. Quodsi essent media tores qui studio pacis intenti. que sunt pacis consulerent non tam diu res ista penderet. Melius est mihi crede de suo iure aliquid eradicare cum pace. q̃ totum litigando cosequi. At ista uiderint qui plus sapiunt. Ego mihi uiuere uolo non semper aliis. Iam re gia maiestas beneficia mihi largita est quibus possum honeste uiuere Sequestrabo me tandem ab his curiarum miseriis. Et quia senectus adest urgetq; mors cogitabo quomodo bene moriar. Id enim est recte philosopharı. id est scire. id est eẽ sapientẽ. Nam qui iura nouit & astrorum cursus & pluuiarum uentorumq; causas & argumentãdi rationes & mensuram terre. & carminis. & orationis uires. & omnem armoniam. Is tamem nihil scit: nisi mori sit. Vlti ma humanarum artium mors est. Qui omnia recte fecit & in fine deficit his frustra operatus est. Insulsus poeta est: qui actum quin tum negligit. Sic qui mortem nescit bene concludere demens est. Curandum est ergo mihi ut finem bonum faciam. Satis uixi Sa tis puer & iuuenis fui Satis mundo seruiui. imo nimis Iam hora me admonet redeũdũ est in uiã. Faciã nisi fallor. Idẽ tibi censeo fa ciẽdũ q̃uis ĩ eã rem iã dudũ accĩctus fueris perseuera Cõiugẽ tuã

probam mulierem & honestissimas filias tuas. atq; filium tuum ad huc adolescentem & que iuuentus imperitat facientem iubeo saluere & incolumes esse cupio. Idem Iacobus facit qui iam est plebanus insignis ecclesie sesecq; tibi commendat. Vale & bononium apud uestri senatus principem meis uerbis salutato. Ex noua ciuitate kalendas Iulii Anno Millesimo quadringentesimo xlu.

30 Consolatur amicum super amice fuga & capitolio agrippinensi.

Eneas siluius imperialis secretarius Ioanni urunt secretario insignis ciuitatis Colonie. S. p. d. Plura tibi per hos dies scripsi si litteras meas suscepisti letus sum. q; si secus accidit egre fero. Multa enim fuerunt que alienas manus incidere noluissem. Vtcunq; sit pauca modo ut ex me recipias uelim amicorum more qui tristia dolent· & leta gaudent que amicis accidunt Ioannes secretarius norenbergensis uir bonus doctusq; & tui obseruantissimus ad nos iam reuersus est. aitq; te mestum reliquisse Nam & capitolina clades te quedam affecerat. Nescio quid ex capitolio fugerit quod animum conturbarit tuum. Is retulit suo in recessu te adeo dolentem fuisse. ut ne uerbum effari posses. Non intellexi uirum. Dicebat enim in capitolio fui. Illuc Ioannes sepe delicias ibi habuit. Aufugerunt doluit non inueniuntur. nimis perplexe locutus est. Non potui quid rerum esset agnoscere. solum te mestum percepi nec consolationem recipere. uach mi Ioannes quidnã hoc esse potest. Ego te uirum noui. Vbinam mutatus es. Quid est q; sic te queat alienare. Viri est sic suas rationes constituere ut nihil noui possit accidere. Animaduertenda sunt õnia futura & preparãdus ẽ aĩus ad ea ferẽda si accidãt mala. Nã q̃ preuisa sũt minus feriũt iacula Si amicus mortuus ẽ. moritur; sciebas: si pdite opes sũt sciẽdũ erat hec fortune bona. ad nutũ fortune ponẽda fore. si amica

receſſit conſideranda fuit inſtabilitas mulierum quarum uoluntas in horas mutatur. Nihil incertius animo femineo. Nullus amor fe mine durat diu. Fallax eſt animal mulier uanum crudele. abſq; fide plenum dolis. Verū cum omnibus infideles ſunt femine. ſenibus q̄ dem infideliſſime ſunt Tu mi Ioannes in ueſperum pergis. Nihil eſt quod tibi cum feminis conueniat. Deriſui eē & fabule· Nulla te ſequitur niſi queſtus cauſa. Abſit hoc maledictum a te genus. qđ & burſam exhaurit & animam occidit. Nempe mi Ioannes ſi abiit femina non te leſit. ſed alium leſura receſſit. gaude quia fugit. Ego hec dico qa mihi ſic uidet̄ Ioannes norenbergenſis iudicare. neſcio an uerum ſit Si aliud eſt teipſum cura. Nihil eſt tam acerbū quod tempus non minuat ¶ Conſule tibi Ioannes & merorem pone. Nā qui triſtatur ob rem perditam ſeipſum cruciat & tamen quod per didit non recuperat. Et ut tuſci dicunt. Centum libre meſticie de biti ſummam non exoluunt. Vale ex Vuienna die xx. Nouēbris Anno domini M. cccc. xlui.

¶ Dicit ſuas epiſtolas incultas eſſe & tamen ſe laudari cupit.

Eneas ſiluius. S. p. d. Domino Ioanni ſchindel ſingulari aſ tronomo uiroq; probatiſſimo. Reuerſus nunc ad ceſarem i ſignis miles Procopius rabenſteyn tui meiq; amātiſſimus retulit quod mihi ſumme uoluptati fuit. me tibi dilectum eſſe meaſ q; litteras quas ſepe ad amicos ſcribo tuo iudicio admodum commē dari. Vtrumq; apud me mirum eſt. Quid enim in me eſt quod a te uiro laudatiſſimo diligi debeat? Quid rurſum epiſtole mee in ſe habent quod laude dignum uideatur? Nihil ego unquā erga te boni operatus ſum. Mores mei communes ſunt uiuo ut uulgus hominum facit Nulla ſingularitas in me eſt. nulla preſtantia. nul la uirtus que non aliis communis ſit Epiſtole mee plane ſunt. aper tum ſtilum habent. currenti calamo picte ſunt Nihil his commiſ ſum quod in ſermone uulgari non cadat. Non eſt in illis

ornatus nō lepos nō grauitas. Nude sunt & solū animi mei iudices Cur ergo uel me colas uel illas magnifacias nō scio nisi q̄ homines sunt quidam tanta bonitate prediti ut omnia laudent. econtra quo q̄ malicia tanta quorundam est ut omnia que uident queq̄ audiūt uituperant. Tu inter primos numerari uis & sapis certe qui laudā do potius q̄ uituperando uis excedere. Verum tua laus quam mihi ascribis etsi meritum excedit meum. mihi tamen iocunda est Quis enim non potius indignam laudem q̄ digum uituperium ferat At quia laus ea demum dulcis est que a laudato uiro processit. magno me munere donatum arbitror. dum tuis me uerbis extolli audio. Sumus enim omnes cupidi laudis Et ut Cycero dicit. optimus quis q̄ cupiditate glorie trahitur Leniculus ille Demosthenes etiam susurre muliercule aquam ferētis oblectari se dicebat dum audiret se transeunte. Hic est ille Demosthenes qui & senatum & theatrū sue orationis ui moderatur. Oblector ergo & ego dum me tuis uer bis commendatum audio quamuis non sim is quē tu iudicas Pleri q̄ hoc uituperarent. uellentq̄ potius contemni q̄ laudari Verum ego has laudes tuas non ad iactantiam quia mihi sum conscius. sed ad incitamenta uirtutū recipio. daturus operam ut talis sim qualē me predicas. ne fama quam de me uulgo prebes omnino sit irrita. Plura in hanc sententiam dicere possem. sed absit hoc loco disputa tio. faceſſant argumenta Agamus inuicem ut amicorum est. Nunq̄ ego te uidi. neq̄ tu me uti arbitror uidisti. sed tua fama facit ut te unice obseruē. nā seculi nr̄o precipuum decus censeris qui & syde rum cursus & futuras tempestates & pestes. & steriles & fertiles ā nos solus uere predicere noris. Hinc ego te amo colo obseruo sum q̄ tuus. Nam uirtus huiusmodi & quos nunquā uidimus amare nos facit. Hinc ueteres illos Fabios. Scipiones. Fabricios. Corumcanos ceteros q̄ uirtute prestantes qui multis ante nos seculis uitam exu erunt etiam mortuos diligimus. sicut & fundatores nostre fidei uel apostolos uel martires singulari

deuotione & affectu ueneramur· Virtus namq; sui natura amabi
lis est.uicium uero odibile Tu ergo uir prestātissime iure a me ama
ris quia tua singulari & prestanti uirtute nostrum ornas seculum.
me cur tu diligas non scio.ut tamen diligere non cesses oro & obse
cro.magnifacio namq; tuum amorem & ornari me tua dilectiōe
non ambigo. Perseuera igitur nā etsi non sum quem reris.is tamē
sum qui diligētes me reciproce diligo totisq; uiribus amo. Vale ex
Viiēna uicesima Nouēbris Anno domini M.cccc.xlu.

¶ Hortatur legatos regni hungarie ut Ladislaū absq; condici
ne regem recipiant.

Eneas siluius S.p.d. Dyonisio sancte romane ecclesie car
dinali archiepiscopo strigonensi patri & domino colendis
simo. Si quis me roget prestantissime pater cur ego natus
in etruria de statu regni hungarie loqui presumam respondebo
me hominem esse. & ut therentianus ille Chremes dicebat huma
ni nihil alienum a me putare. Dicas me ytalum scire plures mei ge
neris homines hoc in regno & opibus & honoribus auctos ad mag
nam gloriam euasisse. Dicam me legisse historias inuenisseq; hun
garos multis uictoriis claros nomen ad astra tulisse.atq; idcirco si
cut natura iubet eorum me uirtutibus affici. Quid plura xpristia
num me dicam solicitudinemq; habere ut xpristiana religio in tuto
collocetur. Quod sane fieri non potest nisi & murus eius qui est hū
garia sit incolumis Sum igitur anxius nec aliud hoc tēpore magis
opto q̄ tue legationi bonum finem imponi Verū dū hec mecum se
pius animo reuoluo.multū hoc ex tua & collegarū tuorum uolunta
te dispositioneq; pendere reperio. ¶ Nam cum ubiq; id eueniat ut
tunc res bene concludantur cum nuncii qui eas tractant uoluntarii
proniq; sunt quanto hoc magis nunc sperandum est si uos incli
nati & affecti sitis. qui non solum legati estis regni. sed ipsum

quodammodo regnum in poteſtate habetis.quia quod p uos fieri
contigerit nemo dubitat apud alios quorum nomine ueniſtis habe
ri ratum Sunt igitur he cauſe que me reuerēdiſſime paternitati tue
ſcribere nonnulla compulerunt· que & in bonam partem recipi
precor & aliis collegis tuis communicari. quia etſi ueſtrum acre iu
dicium que regno ueſtro conducant optime uideat. non tamen qđ
exteri ſentiant negligendum eſt· Loquor autem cum dignatione
tua tanq̄ cetri ex collegis audiant. In principioq̄ meorum uerbo
rum id illud fundamenti loco recipiam quicquid homines ex ſuo
arbitrio faciunt id ſibi utile iudicare Nam quod ſibi damno ſit.ne
mo ſciens uolenſq̄ facit. Vos igitur hūgari uiri clariſſimi qui huc
ueniſtis·in conuentu peſtienſi prius fuiſtis ac cum ceteris regni ba
ronibus & accolis Ladiſlaum regem petere decreuiſtis.nunc lega
tionem explentes dari uobis regem cum ſancta corona depoſcitis
Coronari denuo regem uultis.homagia ſibi prebere.& ipſum ex
inde in aliquo regni loco ſub tutela Frederici ceſaris ſui patruelis
conſtitui Hec eſt ſi recte teneo ſumma ueſtre peticionis. Quod mi
nime concluſiſſetis niſi & regno & uobis ſingulis id putaueritis ex
pedire· Quid ad hec reſponſurus ſit ceſar non ſcio. Id tamen ſcio
quia & ſuam quoq̄ utilitatem & patruelis commodum ceſarea ma
ieſtas intuebitur Nec ſcienter aliquid permittet quod ſuo & patru
elis ſtatui poſſet obeſſe Si quis ergo uult inter ceſarem & uos fieri
plenam concordiam is ea afferat que ſunt utriq̄ parti accommoda
Nemo enim ſermonis ornatu & uerborum lenocinio plus ſuadet
q̄ utilitas. Cum ergo his in rebus que nunc aguntur & uos hūga
ri ueſtr̄ cōmodū ſeq̄mini & auſtrales ſuum Libet mihi pauca de ſta
tu conditioneq̄ ueſtri ī medium referre.ſic enim que ſint uobis uti
lia melius intuebimur. nam & apud auſtrales in eadem ſententia
ſepe rationatus ſum Vos qđ ex pura mente ſinceroq̄ corde promit
titur benigna fronte & letis animis audite. & que uobis ſint uſui
quamuis longe melius proſpicitis me referente notare non pigeat.

Status regni hũgarie prochdolor nõ ſine graui dãno tocius xpriſ
tianitatis confractus quaſſatus laceratus & omni ſplẽdore nitoreq̃
priſtino denudatus eſt Tantaq̃ mutatio in regno uſ̃ro a paucis an
nis citra facta eſt ut ſiquis procer̃ ãtiquor̃ iam ab iferis reſurgeret
huugariamq̃ intraret nullatenus ſuã patriã recognoſceret Apud
hiſtoricos ueteres repperi ueſt̃regnum florentiſſimũ quõdã fuiſſe
& hominibus & opibus beatũ Cuius tãta longitudo latitudoq̃ fu
it ut ab ãdrinopoli mariq̃ pontico uſq̃ in auſtriã.& a polonia uſq̃
in ſinũ adriaticũ ꝓtenderet̃ In cuius uẽtre ſeptẽ ãpliſſima regna
claudebãt̃ que a corona hũgarie tãq̃ feuda depẽdebãt ut merito q̃
dem nõ tãtũ regẽ ſed archiregem hũgariã habere dixerĩ Nec ſat
fuit tot gẽtibus hũgaros impare.ſed ex ſe quoq̃ emiſerunt qui õnẽ
illã ytalie ꝓtẽ(que olim gallia trãſalpina uocata eſt Hodie uero ab
ipſis hũgaris lõgas barbas ferẽtibus lũbardia dict̃)occuparent Ex
uobis iſup duces exierũt qui & alemaniã & galliã & hiſpaniã iuaſerũt
Nec gens fuit orbe toto que ueſt̃ tunc regnũ laceſſere auderet ita
uenerabile & clar̃ erat ubiq̃ terrar̃ hũgarorũ nomẽ At tunc lace
rũ q̃ ſcit ueſt̃ regnũ ipſi ſcitis Circũſpicite totũ. Veneti qui quõ
dã ꝓfundo ciuitatis ſue tributa pẽdebãt iã dalmaciam magna ex p
te tenẽt. Turchi qui trãs helleſpõtũ formidare uſ̃ros arcus ſolebãt
ĩipſis hũgarie uiſceribus graſſant̃ Poloni moldaniã ſui iuris feceũt
Nec bohemi ſine porcione ueſtror̃ dominor̃ ſunt nec teuthonici.
Quid ſciſmaticos & hereticos referã ꝑ hũgariam debachãtes Quid
triſtia bella ꝑ uos cũ turchis geſta Quid animas pene infinitas ex
regno hũgarie quotãnis aſportari Quid abigi pecora & õnia ĩ pre
dã duci Quid monaſteria magnaq̃ dei tẽpla ubiq̃ apud uos ruere
O regnũ olĩ opulẽtiſſimũ·o aureã ꝓuinciã.o terrar̃ decus.quomõ
ſic abiit color optimus. Vbi uigor ille tuorũ hominũ ubi reuerẽtia
quã tibi oẽs gẽtes impendebãt Vbi maieſtas regia.ubi gloria Quid
tibi tot uictorie ꝓfuerũt. ſi tã cito in triunphũ duci debebas. Quid
romanor̃ ducũ reſtitiſſe potẽcie iuuit ſi nũc nullor̃ uicinorũ ĩpetus

ferre potes. Heu fortuna Heu rerū uicissitudo // Quamcito īperia uariantur. q̄cito mutātur regna. q̄ repēte dilabūtur potestates Regnū hūgarie cuius uix simile sol uidit sic dissipatū est ut uix iter se partes ulle cohereāt. Que autē tante mutationis & ruine causa nō est ītuere facile. quia occulta sunt iuditia dei. Nō minus hodie q̄ olī fertiles agri sunt. nō minus fecūda pecora assunt. uineārū ꝓuentus reddunt usurā effosse auri & argenti minere. sensati homines sunt. ī dustrii. magnanimes: multarū rer̄ experti. Littere tā uigent q̄ unq̄ Nō possum ego de ceteris loqui quos nō uidi· De uobis qui hic estis illud possum dicere quod de quouis hominū genere dici potest. Video eī uos corpore ꝓceros. forma decoros· uiribus robustos. sermone gratos. & ī ōni conuersatione acceptos. Quid igitur est quod regnū uestr̄ tantopere depressit cum nec uires uīris hominibus desint nec īgenia sicut ex omnibus audio qui uestram regionē pagrarunt. Sūt fortasse nōnulla peccata que deus punire uult quēadmodum in ueteri testamēto factum nōnunq̄ legimus Ob quā rē considerandū ē diligēter ut si quid erratū est emēdet. ut per opera pietatis diuina maiestas mitigetur quam ꝓpter iniquitatē aliquā constat iratam eē Nec miremini si dixerim iter uos aliquid īiquitatis eē Nam nulla ē ōnino ꝓuīcia īiquitatis expers. Ceterū cū his pie & misericorditer deus agit quor̄ delicta in hoc mūdo punit. Deus enī homines ꝓ filiis habet. & quos diligit arguit & castigat. ut per multas aduersitates. ad opera pietatis īducat. Quos autem nihilifacit delicate & deliciose patit uiuere. quia nō putat emēdatione sua dignos Cum ergo regnū uestrū deus multis plagis affligerit signū est quia uos amat & saluos esse desiderat. Nūc uestrū ē ut ōnia emēdetis ī quibus cogitare potestis offensam eē maiestatē diuinā. Inter alia uero que deus egre tulit forsitā illud est quod regi Ladislao infanti orp̄hano sine criuine nō uti par fuerat. fauorabiles extitistis Nā quāuis plerique uestrū ex magna causa illū reliquerīt quoniā sicubi quisq̄ cōsulēdū putauit. regnū tamen totum excusari nō potest

Vtcunq; sit uidendū est ut deus placetur ubi offensus est. Vt & i
de medela ꝓdeat unde uulnus fuit illatū Nempe quantum ego ima
ginari possum ex deo datum est ut regnum hungarie ad suū uerū
& legittimū regē Ladislaum reuertat: sub cuius auspiciis integrari
possit et ad pristinum reduci nitorem Bona est equidē uestra delibe
ratio ꝓbanda. recta. salutifera. sancta. Verū quia & ante desertum
Ladislaum imo & diu ante Sigismūdi potestatē regnū uestrum de
clinare cepit. nullā ego causam uestre ruine maiorem arbitror q̄ dis
cordias uestras Namq; sicut res uestre per concordiam creuerunt.
sic per discordiam sunt diminute. quoniā nulla potestas durare ua
let ubi dissensio regnat. Romani tā diu magni & reꝛ domini fuerī
q̄ diu in caritate uixerūt. Vbi uero ciuilia & intestina bella subor
ta sunt mox & romana maiestas defecit. Sic & athenas & spartā &
carthaginē domestica deleuerūt odia. Ciuiles autē dissensiones. iui
dia & ambitio alūt. que pestes in regno uro crassantes. omniū cōtē
tionum uestrarū & ōnium maloꝛ causa fuere. Et utinā nō etiā ho
die inter uos hi eēnt morbi. Namq; si depositis simultatibus intesti
nisq; odiis cōcordes essetis & unanimi uoto ad cōmune regni bonū
intenderetis. nihil eēt quod uri uicini cōtra uos auderent. Nec eni
prouicia ulla ē q̄ si uiros habet & filii uniti sint. suū nō possit tueri
statū. Difficile monumētū est amor ciuium Impugnabilis ē ciuitas
quā unitas populi tuet: Quod si ꝑua regna sterilia paupcula per cō
cordiā sese tuēt. nec uicinoꝛ īpetus timēt. quātomagis glorioſū reg
nū uestꝛ āplissimū ditissimū & omnium rerū copia abundās insultā
tibus resisteret hostibus si omnes in unum barones regnicoleq; cō
currerent. Sed sunt connexe inuicem nescio quomodo iusticia atq;
concordia. nec unquā altera sine altera repitur nisi fortasse admodi
cum tempus. In malo etiā quidā conspirauerunt sed hi nō possunt
diuturni esse. quia nullius criminis est longeua societas Qui diu cō
cordiā appetunt hos necesse. est in uirtute iacere fundamentū. Di
cā plane quod sentio nec uos egre laturos puto quod in bonū finē

eloquor. Liquidum est apud me idcirco uestrū regnū in magna p
te uastatū esse quia cōcordia caruistis. Concordia uero ꝓptera uos
deseruit. quia iustitiā non amastis. Vosipsi potestis reminiscī multis
in locis apud maiores uestros iustitiā fuisse neglectā. Nostris uero
tpibus magnū illud fuit ꝙ Ladislaū deseruistis ifātē & nullū habē
tem qui suū ius tueret nisi deum q̄is nōnulli uestrū necessitate ma
gis q̄ uoluntate ab eo defecerīt. quibus nihil ē iputandū si metu gra
ui perculsi uite sue cōsulere uoluerūt. Nec enī hi hodie sumus qui
pro iustitia capita nostra ponamus Diximus iā causarū aliquas reg
no q̄ uestro obfuerunt. q̄tnm nos imaginari ualemus. Apud deū
fortasse motorē omniū in cuius manu sunt omnia regna mūdi. alie
sunt quas ignoramus. Nūc de remediis trāsigendū est ut eā inueni
amus quā q̄rimus utilitatē. Nempe uiri prestātissimi si regnum ues
trū uultis instaurare (uultis enim non ambigo) cōtrariis artibus eni
tendū est. Querēda iusticia ē habenda concordia Iungendus amor
Ladislaus qui uerus rex est repetendus: iuuādus. fouendus. ut uio
lata in eo iustitia resarciat. Dicitis forsitā frustra hec loqueris cum
iam ob eā causam huc sumus. Sed hoc haud satis ē. Nam & legatio
uestra conditiones quasdam habet quas possibile est cesarē non ad
mittere. quid tunc facietis? quid si non detur puer ad albā regalem
quia non uidet cesari faciendum. quid si negetur coronatio noua ā
infecto negotio recedetis? Hic deliberādum est. hic consulendum.
hic uidendū est ne iusticia deseratur. & ne quod expedit regno ues
tro negligatur. Scitis quia ius gētium est neq̄ electionē neq̄ coro
nationē regnum dare. sed successionem· Quod si quibusdam ī reg
nis electio regē facit id certe apud uos nō est. Nā & apostolice sed
sententia ē sūccessionē in regno uŕo locum habere. sicut & Boni
facius diffiniuit & uetus obseruatio docet. Est igit uobis ad iusticiā
conseruādam Ladislaus in regē habendus qui Sigismūdi nepos Al
berti & Elisabeth filius auito pr̄no & materno iure regnū uēdicat
Ninus patri Nino successit apd assyrios. Apd macedones Philippꝰ.

ſucceſſor Alexãder extitit. Apud hebreos Salomõ patris Dauid ſo
lium tenuit. Apud romanos cũ ꝑple careret Iulius adoptiuũ filium
Auguſtũ ſucceſſorẽ habuit. Apud troianos Laomedontã pr̃em ſe
cutus eſt Priamus. Apud francos Pippini ſedẽ poſt obitũ. karolus
magnus accepit. Apud gothos autẽ q & ipſi ur̃i generis fuere Al
mas patri Gapt ſucceſſit. Sic & Alberto regi ueſtro par ẽ Ladiſla
um ſuccedere filiũ. niſi &pietatẽ & hũanitatẽ & õniũ populoꝝ gẽti
um nationumqꝫ iura uelimus peruertere. Verũ ne ꝑpoſiti nr̃i me
tas egrediamur cũ iuſtũ ſit Ladiſlaũ apud uos regnare uideamus ã
etiã utile exiſtat. Stoycoꝝ ſentẽtia ẽ nihil utile fore quod nõ ſit idẽ
honeſtũ. Nec ut mihi uidet falſe arbitrãt ſtoyci quia nihil ẽ utile
qđ turpe ſit. uideri põt utile eẽ aut nõ põt· nã turpia & uicioſa cadu
ca ſũt. mutabilia. fluxa. curas ſp atqꝫ moleſtias afferentia. Que iuſta
ſunt & honeſta ea manẽt nec ũq̃ mentẽ turbãt. Sed diſſeramus hec
alio modo. Sũt ut accepi. ſunt nõnulli qui nec uocandũ Ladiſlaũ rẽ
t. nec cũ ceſare quicq̃ pactitãdũ Quidã uero honeſtũ aiũt uti iã fac
tũ ẽ uocari Ladiſlaũ Quod ſi nõ det per aliũ modũ regnũ cõſulen
dũ cenſent. Apud hoſce hoĩes minima ẽ de iuſticia mẽtio. Vtilitatẽ
ſolũmõ ſectãt. Sed neſciũt quia nulla ẽ ſine uirtute utilitatis poſſeſ
ſio. Diſcutiamus ergo iſtoꝝ opĩones reſpõdeamuſqꝫ cõtrariãtibus
Ego quidẽ tũc utile putarẽ regno ur̃o negligi Ladiſlaũ ſi ſine ipſo
& cõcordes eẽ poſſetis & ab hoſtibus regnũ tueri. Qđ ſi hec abſint
quid uobis eẽ utile q̃at. examinemus iſta. Si pacẽ ĩ regno & concor
diã uultis hr̃e aut populare regimẽ aut regale habẽdum ẽ. Dimitto
nũc illã Ariſtotilis quã ĩ politicis de modo regẽdi conſiderationẽ ha
buit. Nã ad hec duo poſſunt oĩa referri. Quid uos obſecro ĩter hec
eligetis. Quis ueſtꝝ ẽ q populare regimẽ audeat ſuadere. Oẽs uos q
hic eſtis nobiles eſtis. At ĩ regimine populari oĩs nobilitas ſuſpecta
ẽ. Surgunt plebei & equato iure rẽp. adminiſtrãt quicquid excellit
amputant. Reſpicite ciuitates que in cõmuni gubernantur Nullus
in atrio nobilis eſt· mercatoris ſunt õnia. Ego non puto quẽq̃ ueſtꝝ

ſub artificibus potius eē uelle q̄ ſub regibus. Veſtrū preterea reg
nū uſq; in hoc eui. ſemper ſub auſpicio regum gubernatū eſt. nec re
or nouitatem uos uelle nūc agere que mater erroris eſſe cōſueuit.
Exinde cū regnum ueſtrū undiq; bellis flagret neceſſariū eſt regē
habere ad quē omnia referant. Vbi pax eſt multitudo regnare po
teſt. Vbi ſunt bella niſi unus ſit qui dirigat ōnia corruūt. Cū cym
bri cum trecentis milibus armatorū. ytaliam peterēt. urbes ytalie q̄
tūc erant libere. ſpōte ſua romanū ſibi prefecerūt Romani autē ma
riū ducem ōniū conſtituere. Nec enī ſine principe frementibus ar
mis poſſunt ꝓuincie defendi. Vos ergo qui cū tnrchis aſſidue bella
geritis neceſſariū eſt regē habere. Sed hic quoq; de rege deliberan
dū eſt Aiunt nōnulli multos eſſe in regno & ſanguine claros & uir
tutibus preditos quos reges eſſe nequaq̄ dedeceat. quod ego nō ne
gaueri. Nā & ex uobis qui hic eſtis nō irem inficias corona dignū
fore· ſiue claritas generis. ſiue forme decus: ſiue animi magnitudo &
probitas requiratur. Veꝝ cum nō poſſit niſi unus rex fieri. inter
uos autē plures ſint dyademate digni. ſitq; magna eq̄litas iter uos. q̄s
nō uidit magnā inuidiā naſci ſiquis ueſtꝝ in regē ſublimet. Inter ī
pares nunq̄ inuidia deeſt. nec equo animo quiſq̄ ſui ſimilem ſibi pre
ferre ſinit. Sūt inter uos diuerſe uolūtates. & ut Comicus ait quot
capita tot ſentētie Quis ūq̄ ſibi ſuadeat tot prelatos tot ꝓceres tot ci
uitates tot īcolas ī unū cōſentire q̄s ex hūgaria preficiat ī regē. Ad
dite q̄ inimici ueſtri circunſtantes turchi ures mox ueſtras cōten
nerent audientes ex uobis eſſe creatū regē. Cū ꝓpterea ſcirēt uos
ab ōnibus xpriſticolis deſtitutos. & a germanis preſertī quoꝝ ſangu
inē p̄ iuriā reliquiſſetis Quid ultra An putādū ē regē boſne depoſ
cūq; raſcie & alios hūgarie magnates· qui uix Sigiſmundū Ludoui
cūue regē ſupra ſe ferebant. iā unū ex uobis equo aīo ſibi domīā
tem pati. Taceo ciuitates que in parte ſunt Ladiſlai. Taceo domū
auſtrie & comitē cilie q̄ nunq̄ ab obediētia pueri recedēt. Quo cir
ca non uideo quomō ex uobis eligi rex poſſit qui & hoſtes repellat

& regnicolis pacem prebeat. Venio extra regnū. nec quo pacto ex aliis gentibus regē habere possitis uideo. Nec eī eo deductos uos arbitror ut ex infidelibus regē accipiatis qui multis nō dicam annis sed seculis fidem xpristi ꝑprio sanguine contra infideliū impetus defendistis. Polonia que uobis regem dare uoluit. ī eo iā statu ē ut uix regem suū habere possit. In alemania quicunq; sunt principes regio digni fastigio Ladislao regi artissima iuncti sunt cōsanguinitate. Nec quisq; est ex his tam regnādi cupidus ut ꝑpriū sanguinē ledat. Bohemia Ladislaū recipit. Cetere nationes remotissime sūt ex quibus si regē uelletis habere, etsi personā haberetis. auxilium tamē ꝑ tot regiones tot gentes tot terraꝝ marisq; spacia non possetis habere. Sed concedamus esse aliquem uel in germania uel alibi qui uestro uocatu regnum accipiat. ut sit ueꝝ qđ usurpare cesar solebat ex eurepide si uiolandū ius est regnādi causa uiolandū est in ceteris rebus pietatē colas An ꝓpterea pacē habebitis· an turchis resistere poteritis an utilitatē quā uultis sequimini. Num hic australes. inde turchi uestrū regnum infestabunt Nū partes in regno erunt que nihil ociose fieri ꝑmittent. Sane uiri prudentissimi & alto sanguine nati. si pacem ī regno uultis habere inimicosq; turchos ꝑcul arcere nec populare habendū est regimen. nec ē ex uobis rex assumendus nec in alia gēte querēdus. q̄ in austria. Hic est de quo locutus sum & quem uos accersitis Ladislaus Alberti filius. In quo si nobilitatē queritis nemo est eo in orbe toto nobilior cuius paternū genus ab ipsa Iulii stirpe deriuatur. Sic enim domus austrie inicium habet in qua plurimi romanorum reges fuere que & bohemie & polonie & aliis regnis persepe reges dedit. Maternū genus ex regibus uestris ꝑdit. mater illi regina uestra Elisabeth fuit. Auus Sigismūdus imperator. ꝑauus karolus quartus. exinde Ioannes rex bohemie ac Hēricus septimus cesarum qui post translationem īpii apd̄ germanos fuit excellentissimus. Vbi nā tanta nobilitas tantaq; sanguinis claritudo. certe hic potissime ex omni xpristianitate dignus est qui

uobis generis claritate pollẽtibus rex eẽ debeatHic ĩter uos natus
ẽ & ĩ ipsa ĩfantia coronã ueſtram adeptus. Nemo in regno ueſtro
uus habet niſi puerulus iſteHic uobis teuthonicos ões amicos red
dere poteſt atq; bohemos coniũgere.Hic pacẽ uobis intrinſicã red
det.Hic deſpotũ & comitẽ cilie in unũ uobiſcũ coniunget.Hic uo
bis Fredericũ ceſarem patruelem ſuũ affectiſſimũ faciet.Hic ões
dominia auſtrie.Hic ducem burgũdie conſanguineũ ſuũ & frantie
domum ſibi coniunctam in ueſtrũ auxiliũ (cum opus fuerit)aduo
cabit.In hoc puero regia maieſtas relucet.Iam in puerili etate libe
ralitatẽ oſtẽdit ac prudentiã preſefert ſingularẽ.Forma illi egregia
& plus q̃ dici poſſit decora. Iamiam paternã magnanimitatem &
auitam ſagacitatẽ indicat.Breui tempore grandiuſculus erit ac per
ſeipſum loqui equitare ac gubernare poterit.Cum hoc extirpare
ſciſmaticos de regno poteritis.cũ hoc turchos repellere.dalmaciam
uindicare & quicquid alienũ eſt ad coronam reducere.paceq; ſanc
ta & optima frui. Quo circa cum tãta & tam euidẽs utilitas apare
at ſi perſeuerare cum Ladiſlo rege uolueritis.q̃is non puto uos ul
lo pacto abſq; deſiderata concluſione receſſuros.ut tamẽ oraciũcule
mee deſtinatũ finẽ imponã circunſpectiones ueſtras oro precor ob
ſecro &obteſtor ut hec tãta regni commoda conſiderãtes cum ceſa
re noſtro cõueniatur.nec in eo uim faciatis .Sed quid ẽ qđ ex uĩris
petitionibus diminuat dummõ rex regni uĩ aliquo modo ſit maieſ
tati ceſaree acceptusNã nec ceſar ipſe quod iuſtũ fuerit denegabit
quia etiã de ſua utilitate agit cũ regnum ueſtr̃ amicũ habet. Nec
moueãt uos inſtitutiões ĩ peſte facte.Nã & uoſipſi potiſſimi aucto
res eaꝝ fuiſtis Nemo nõ modeſte accipiet ſi quid per uos ꝓ regni
pace fuerit ĩmutatũ.Palatinus aũt & q cũ eo ſentiũt allegare peſti
ẽſes ordinatiões.nullo mõ poſſunt· q ab eiſdẽ multis iã modis receſſe
rũt.Sumite igitur animũ uiri preſtantes. concludite cum rege quo
cunq; modo poteſtis.Dicite demum nullius uos regis niſi Ladiſlai
dominatũ paſſuros.Amplectimini iuſticiã pueri.Reſpicite q̃ uobis

utília esse ostendimus. Efficite ut & hungaria tota per uestrã operã se quietã & pacificam intelligat redditã. & puer ipse Ladislaus uester hungarus suũ regnum ꝑ manus uãs. uestraq; studia recuperasse cognoscat. Vt cum uirilẽ togã acceperit te cardinalẽ qui eũ baptisasti. te uispretinẽsem episcopũ qui patri suo seruisti. te Nicolaum uaynodã qui militem eũ creasti. te Ladislaum bauũ qui sanguine sibi coniũgeris. te Eskrã qui eius partes indefessoanimo ſp defendisti te Emericũ qui auo suo carissimus fuisti Et uos omnes legatos presentes tanq̃ suos tutores. suos defensores. suos parentes ueneret' ac honoribus dignitatibus opibus & omnibus officiis & beneficiis sup ceteros regni ꝓceres ex animi iocunditate ꝓsequat' Vuienne kalẽ das Iulii. M.cccc.xlu.

¶ Dãnat uerbosa uolumina.

ENeas siluius Mariano sozimo. S.p.d. Attulit mihi uir ꝑ benignus Ludouicus tuas lr̃as & que sibi commisisti serio se retulit Vidi libenter ipsum tui causa. & tuas lr̃as q̃ unice post meũ ex te recessum apud me sunt. auide legi. Qd̃ mihi mãdasti nõ potui absoluere ut forsitã cito uoluisses ꝓpter recessum regis festinũ q rare uno ĩ loco morat' indies tamẽ ero tui memor & qd̃ feceri aliis lr̃is tibi significabo. Res enĩ hmõi longũ habent tractũ sed postq̃cepte sunt nõ facile dimittũt' nec tantã habẽt uariationẽ ut nostre. Tu tibi ꝑsuadere debes me tuũ eẽ semꝑ cupereq; morẽ ĩ õnibus gerere Et utinã in loco eẽs quo te & tua doctrina uti sepius possem. Gaudeo te p̃emfamilias factũ & rogo diuinã maiestatẽ ut soboles ex tuis lũbis orta similis sit tibi. Cõmẽtarios tuos sup decretalibus etsi facũdos arbitror mirãq; sciẽtiã pre se ferẽtes. uidere tamẽ non cupio qa terruit me librorũ numerus cum eos ĩ quatuor & uiginti uolumina distinctos scripseris· Mos est legistarũ ut lõgi sint Hic Ouidius uerbosas dicit leges. & Iuuenalis de causidicis scribẽs libellos inquit eos in fasce sequi. Tu tamen qui & oratoris & poete & uriſconsulti locum imples deberes ista metiri & modum pagine

facere nec ſcribere in immẽſum. quia & ſcribenti labor ẽ & legenti faſtidiũ Tuas ſortes ſi quãdo ad me miſeris auide uidebo quia illaꝝ codices nõ dixiſti eẽ admodũ numeroſos. De rege aragonũ q̃ ſcripſiſti ex aliis quoq; audiui. Deus illi iter faciat ad ſuũ deſideriũ quia uir eſt uictoria dignus nec qui dominet̃ par eſt ĩ orbe ſibi. Ego illi afficior ꝓpter ſuas uirtutes nũq̃ tamen uidi eũ. Tu uale & Andream iuris interpretẽ Hugonis filiũ quem apud te eẽ audio meo noie ſaluũ dicito. Ex Gretz octauo decẽbris Anno. M. cccc. xliii.

Suadet cõduci Marianũ ſozimũ.

Eneas ſiluius S.p.d. Ioãni maers cancellario auſtrie bene factori ſuo. Alloquet̃ te uir bonus Ludouicus lator preſentiũ in re Mariani ſozimi ſenẽſis utriuſq; iuris doctoris excellẽtiſſimi qui libẽter in hac temporis tribulatione ad germanie partes ſe tranſferret & ius uuiẽne legeret. Quare ſi uides ad eam rem eſſe modum ſupplico ut me inſtructum facias. & ego regi referam. Mihi enim res uidetur utilis & uniuerſitati & patrie & regi. Nam cum ille ſit ex primis ytalie doctoribus multi remanebũt uuienne qui nunc paduam ſtudii cauſa uel papyam pergunt. & omnis bauaria ſueuia franconia & bohemia & etiam hungaria iuris ediſcẽdi cauſa Vuiennam petent. Rex uero in his que iuris ſunt conſulere ipſum poterit. Etſi quando opus habuerit ducet eum quocunq; uoluerit. Ideo ſi uides uiam ad hoc patere. fac me certiorẽ. Et confide quia hominẽ pliberalem ꝓmouebis non doctum in iure ſolũ ſed õnis doctrine peritum. Eius uirtutes ex Ludouico plenius pernoſces Me plura dicere communis patria uetat & amicicia qua illi ſum iunctus ne has res preferre ueritati uidear. Sed confido multos eſſe in germania qui uirum noſcunt qui eius diſcipuli fuerunt qui me ſuccunbere nõ ſinent. Tu communis boni amator & honoris regalis es. quid in hac re potes oſtende. Vale Ex Gretz die octauo Decembris Anno. M. cccc. xliii.

¶ Da bacho & aliquid de amore.

ENeas ſiluius Strēnuo militi domino Procopio bohemo S. p.d. Sūt mihi certa que ſcribis nec unq̄ aliter ratus ſum. Noui enī mores militū inter quos magni ſit fides. que ex eo ē dicta ut Cycero uult quoniā fiat qđ dicit. Tu uero ultra mili cia etiā lr̄as es ſortitus quaꝝ magna ꝑs fidē cōmendat Decipere āt inter uitia ponit. Scio igit te retētū eē cū ſperares ꝓficiſci. nec ego aliud ratus ſum ſed cōmendo te qui reſcripſiſti cām remanſionis & felicē te puto q neq̄ montes neq̄ lutū neq̄ glaciē aut niues experi ri uoluiſti q̄q̄ hec ōnia tollerabilia exiſtimarē ſi bachus apd has gē tes tractabilis eſſet qui rudis eſt aſper indomitus amarus nil habet i ſe ſuauitatis. Vetuſtas bachū quoniā dulcis eēt. & hominē affabilē redderet. in numero deorū collocauit. Hic uero Eumenides cū Cer bero & Hydra locādus eſſet. Quid tibi de mulieribus dicam. Com primam me ne fiam inuidioſus ne aliquis ex noſtris ſociis qui rutilā credunt eſſe Lucreſiā me indies arguat quaſi eoꝝ amori derogaueri Sed amor cecus ē. Ideo Papiflorentinus lucernam quādā ſic adama uit. ut pendentē ex āgulo quocūq̄ iret ferret ſecum & obuiantibus quibuſcunq̄ oſtentans nunquid pulcra lucerna eſſet percunctaba tur. Sic iuuentus noſtra ethiopē quaſi niue ſit candidior colit Facit hoc inopia. Nā & monoculus rex ē inter cecos. Satis dixi. Tu uuiē ne degis ubi ueneris chorus late patet. Sed caue ne uincaris uerbis. aut blandiciis alicuius. quia poſtq̄ ineſcatus ē homo derelinquit ēq̄ deriſui Nullā ames niſi uxor ducēda ſit. De pecuniola mea laudo il lam apud cancellarii fratrē deponas regi. Ero tuus fidelis nūcius & hodie ut puto. Nec mihi hoc erit ꝓ te facere arduū. Vtinā ſeruire tibi āplius poſſem. Nā meritus es ut te omnes ꝓmoueant. Vale & intra bohemiam noli tā diu eſſe ut obliuiſcaris noſtri Quod reſpon ſum rex dederit per alias lr̄as efficiā tibi notum. Ex Gretz die no na decēbris. Anno. M. cccc. xliii.

De mutatione consilioꝝ & incerto curialium statu.

Eneas siluius Gaspari slick cancellario imperiali S.p.d.in litteris aliis quas cū presentibus mitto significaui tibi maiestatem regiā diem sancti Georgii delegisse in quo uellet petere norenbergam & sic in concilio concluſum ē. Sed non est Sibille folium aut immutabile factum quod ī concilio decenit. Viuimus nos in dies & sepe quod heri placuit hodie displicet. Ita gestū nunc est. Terminus enim qui erat ad sanctum Georgiū receptus nunc in ascensionis dominice diem commutatus est qui ni fallor ad mali xiiii. diem pergit. Est hic apud nos de interuallo huius āni nō parua dissensio quoniā nouē alii. octo alii. & rursus alii septē hebdomedas ponūt. Ideo sum ego dubius hereoꝝ rusticoꝝ regule sunt q̄ feriā quartā diē cinerum dicūt eē post incensionē lune que a festo purificationis habet. Certioꝝ mihi īdoctoꝝ norma uidet q̄ discipulina doctoꝝ. Non tamē absq̄ dubio sum. Sed mitto hec & ad rem uenio. Mihi hec mutatio suspecta est. Vereoꝝ ne derisui sit principibus qui dietas alemanoꝝ infinitas aiūt Puto aūt regem idcirco terminū hūc āplexū quia mox instet alius cū bohemis receptus ad natiuitatē beati Ioānis que habet in Iunio. q̄si per hūc modū intē dat rex unū mensem norēberge morari. imperiiq̄ ecclesie facta terminare. atq̄ exinde pragā ire. Nescio tamē an bene metiti sunt terminū qui hūc excogitauerūt. Ego reor neq̄ regē ad diē uētuꝝ. neq̄ mensem ad tot negotia sufficere. uereoꝝ ne dū uno itinere duo negotia uolumus absoluere negligamus utrūq̄. Sed faciat me deus falsum uatem potius q̄ uerū cum tanto damno. Ex his animaduerto conuētionis huius continuationē non habituram locum sicut apud uos erat statutū. qa nimis duꝝ eēt tā diu expectare. Exide intelligo chiemēsē epūm uocari. & te etiā accersiri Et qa epūs huc q̄cito aduēturus ē suadeo ut & tu nihil tardes. scis qd expediet. ꝓpter ecclesiā frisīgēsē tu potuisti sētire qs sit aīus chiemēsis ī hac re puto utile fore ut nō tardior sit tuus q̄ suus accessus. credo me plane cōprehēdis

Comes goricie iam triduo hic est & eius consors·Dispar cōiugiū
una ingressi sunt una edes incolunt una ꝑ opidum pergūt. Si sic se
amāt ut foris significāt beata societas est mirandū ꝙ spectaculū Nu
per uirum uxor captiuum habuit. in uinculis coniecit. ac horridi
criminis reum dixit. Nunc unus lectus utrumꝙ recipit & una pos
cit mensa. Mira res si tantū odiū tam cito poni potest. Inter alios
si hoc accidisset nec uir uxori fidē reconciliate daret. nec uxor uiro
iniuriarū ultionē uerita. Sed hic fortasse nō ut uolumus sed ut qui
mus agendū est. Exitus quis sit utriusꝙ mens patefaciet Albertus
regis frater tardius sperato uenit. Is enī nescio quā ob causam Petꝛ
cotre suū cancellariū apprehendit & coniectū in uinculis compedi
bus ferreis alligauit: Sic uir infelix multoꝝ laborum fert premium
Nemo ē q̄ speret ipsum liberādū Prīcipes nāꝙ hmōi fere oēs sunt
ut quos capiūt nūq̄ dimittāt. Aut ei reus ē q̄ captus ē. & luere pe
nā debet. Aut īnocēs. & ut uideaᶻ nocēs teneᶻ ne prīcipis crimē pa
teat. ne uel ille dimissus īurias questum eat & ulcisci se studeat Bea
ti qui ꝑcul a curiarū tumultibus degunt & contenti sunt que adest
fortuna. Nos animoꝝ impulsu & ceca cupidine ducti regū atria pe
timus. prīcipum in oculis uersari uolumus Quibus si milies cū pīcu
lo capitis seruieris. modicū uero aberraueris mox periisti. Nihil ei
uiolentius est aure tirāni suspicios omnes. Sunt tamen curiales inui
di ꝑmptiꝙ nedū si adsit sed si absit quoꝙ criminari delictū. Pereūt
oīa seruicia si semel speras nō recte et sūt nōnulli q̄ seruū cicius pdūt
cum maiora sunt obseqa Nā cum uideant se multa illi debere punire
potius delictū cupiunt. q̄ obsequiū premiare. Sūt tamē plures qui
ducis Alberti factum ꝑbāt & mihi quoꝙ ita ꝑsuasum est. Nā prī
ceps ille tum sapiens est. tum mitis. nec absꝙ magna causa in tantū
uirum iniecit manus. Sed certe utilius fuerat plebem suam curare
nunc queritur ꝙ illa sibi auferatur. Et aiunt quidem irregularem
esse hominem priuandumꝙ ecclesia in qua uellet nunc ut existi
mo Petrus deo seruire. Sed quia dum facultas fuit

uoluntas defuit nunc uoluntatē facultas deserit· Nemo contētus ē
qui cupiditati terminū nō ponit Qui uero nimios optat honores &
nimias poscit opes. is sibi excelse turris tabulatū erigit unde alcius
cadit maiorēq; dat ruinā. Quā opinionē faxit deus ut sicut nūc nō
habeo sic perpetuo fugiā Tu uale & q̄us huc reditū tuū uideamur
dissuadere q̄primū redito. quia & rex noster nihil tiranni habet &
tu nō cū eo sed cū alio creuisti nec nūc augere sed seruare statū q̄ris
Ex sancto Vito kalēdas Ianuarii Anno domi. M. cccc. xliii.

¶ Cōsulit que sunt agēda in causa frisingēsis ecclesie.

ENeas siluius Gaspari slick cācellario ip̄iali S. p. d. Pauci ad
modū sūt dies qbus p Gasparē sacerdotē nūtiū tuū de sin
gulis quoad potui plene scripsi. nec rē frisingēsem aut ali
am scriptura dignā pretermisi. Volui nanq; potius scriptis ōnibus
longitudine tedios⁹. q̄ pretermissis quibusdā breuitate odios⁹ esse
Sed aduenit mox germanus tuus Hēricus frisingēsis electus & cum
eo simul reuersus nyeperg. Ipse autem electus idcirco huc ꝑfectus
ē quia lr̄is tuis instructus erat ut ꝑ oppidoꝝ possessione īstaret Nā
& tu regi ad eā rē scripseras. sed erat adhuc nescius eoꝝ que gesta
erāt. nōdū enī lr̄e mee ad eum puenerāt quas sibi sup his scripserā
Retuli autē ei seriem rerum & regis respōsum mihi datū & sibi scri
ptum. quo precepto agnouit electus se frustra ꝑfectū huc. Acces
sit tamē nyeperg tanq̄ singularē amicū quo cum in uia sepe contu
lerat de negotio. Narrauit sibi que in causa essent acta cōciliumq;
petiit. Is dixit se uelle regē alloqui & cuius mentis esset perscrutari
An mutari sententia posset. Accessitq; illum heri cū iam nox ru
isset celo petiitq; utrum in re frisingēsi uellet aliquid agere. cū fra
ter cācellarii adeēt. Rex aūt iussit mox electū accersiri quo ueniēte
surrexit ex cubili & nōnullis passibus obuiā ꝑcessit ¶ Tum electus
dixit se huc ueniisse regratiatuꝝ maiestati regie ex cuius munere ꝑ
motus esset supplicatuꝝq; ut possessio daretur in plenitudine gratie
& ad hoc se monitum tuis lr̄is inquit Rex uero habito cōcilio dixit

se iam tibi in hac re reſcripſiſſe teq; uocaſſe & poſtq; reuerteris rem hāc abſoluendā. Gratias ꝑ reſponſo electus egit. ſubiūxitq; ſe ſcire nōnullos uēturos eē etiā uiros magnos qui partē alterā ꝑmouerēt Ideoq; ſe ſupplicem petere ne quid in eius preiudiciū illis reſpon deret. Ad hec dictum eſt regiā maieſtatē cancellariū expectare nec ſe uelle ī eius abſentia aut illo inſcio de hac re ad cuiuſuis inſtātiā ali quid agere. Dixerūtq; cancellarii. Henrice. licet ſcriptum ſit cācel rio ut ueniat. tu tamē ſibi reſcribito & mittito ꝑpriū nunciū omni noq; ipſum adhorteris. ut q̄ feſtinā̄ter ueniat. tū ꝑ rebus huius ec cleſie friſingenſis tū ꝑ negociis regiis in quibus ſua preſentiaē ne ceſſaria. Nā multi caſus poſſunt accidere: qui primū nuncium ipe dirent. Annuit Henricus mihiq; dixit bonū eſſe ut lator preſentiū Anderlinus huic ſe itineri accīgeret. quod mihi quoq; ex uſu uiſū eſt admodū neceſſarium quia neſcio quā diligētiā hebebūt college tui ad mittendū litteras Dū hec agerent uenit ex romana curia oſi liēſis epūs Prutenus quē noſtri. ꝑ hunc putabat Hēricus bullas ſue promiſſionis tranſmiſſas. ſicut Ioānes tolner ſibi ꝑ antea ſcripſerat Acceſſimus ergo diuerſoriū eius ꝑcontati ſumus an bullas afferret Is retulit ſe fuiſſe ordinatū ut ipſe afferret ſed cū expeditio eius lō gior uideretur placuiſſe romano pōtifici ut tabellarius ſuus Guido noīe ad te illas deferret qui cū quīdecī diebus eū preceſſiſſet mira tus ē nō eē nobis traditas bullas. deditq; Hēnico lr̄as ſibi & tibi di rectas ex roma bononiaq; trāſmiſſas Quibus aptis cognouimus uer bū eius ueꝝ fuiſſe. ſicut & tu ex ipſis lr̄is agnoſces Nā ipſas tibi cū preſentibus deſtinamus. Nos uero opinamur bullas eaſdē ad te uel doninū Ioānē carnaial conuolaſſe. Nā Guido ille ut accepimus ad apoſtolicos nūcios lr̄as habuit. Qd̄ ſi ſic nō ē aut uenecijs ſūt apud mercatores. aut Guido corruptus aduerſariis eas uēdidit. uel ſiniſtri aliud accidit Tuū ē pcūctari diligēter. nā maxime expedit has lr̄as hr̄i ī qbus fūdat̄ ius. Nec putat Hēricus auſtrales moueri poſſe ut caſtra tradāt niſi oſtēdāt̄ bulle Ideo curet tua magnificētia eas oīno

secū afferre si apud norēbergā inueniri possunt. alioquin opus erit iteꝝ eas ex curia suscipere. Nūc autē ne mireris ꝙ nunciū ꝓprium destinamus causas subiūgemus. Nā prima ē ꝙ rex sic desiderauit & cōsiliarii persuaserūt. Secūda ē quia uidemus regi necessariū eē redi tū tuū ī multis arduis negotiis qui egre feret sibi te deesse cū opus ē Exīde qui uult prīcipis gr̄am is ī aduersis seruiat. Nā ī secūdis plu res ueniunt̄ seruitores q̄ sit necesse. Post hec uidemus īstare pericu lum ī ecclesia frisingensi nisi ueneris cito. Quod si ueneris bene oīa dirigi posse confidimus. nā & rex bene affectus ē & neytperg adiu tor. Mgr̄ autē curie scripsit in fauorē tuū. & sicut sepe dicit̄ presē tia recipit. absentia perdit. Vlterius scimus dominū treuerēsem uē tuꝝ qui cum sit alter homo q̄ solebat· nec multū tibi afficiat̄. time mus ne quid in hac re sicut ꝓ certo ītellexīmus aggrediatur & ī ali is quoꝙ possit tibi obeē. Scis quid uelimus dicere. & q̄ alias tēptata sunt. Dominus etiā alius uocatus ē ut nosti per alias lr̄as quas neu tralitatis amator & bauarioꝝ fautor nō suadebit tibi dari possessionē Dicet periculū esse & qđ non poterit publice clā tractabit. nisi for tasse per te sit norēberge ꝓsuasus Accedit ad hec alius tibi notus q̄ & ipse clāculū electo suo fauet. & q̄uis nūc absit cito tamē reuertet̄ nā ī ꝓuicīā nō patuit sibi & suis collegis accessus. Itaꝙ oībus his ex causis duximus mittendū esse nunciū ut si alie littere negligant̄. he saltem te cōperiant teꝙ ad ueniendū inducāt quia nullatenus super sedendū est. Intuere aliud qđ ingerit ad scribendum. Allocutus est Henricus quendā regiū cōcialiriaū qui se ostendit sibi affectū. Sed q̄tū ex eius dictis comprehēdimus is magno īpedimēto fuit ad pos sessionē habendā. Inquit enī nullatenus se regi cōsultuꝝ possessio nē dare qui partialis uideret̄. sed suadere uellet ut omnes custodirē tur introitus huius ecclesie et exinde clam subueniretur Henrico ad litem ducendam donec per iusticiam terminaret̄ causa. Sed con ciliū q̄ ꝓnicioſū sit cernis. q̄si honestius sit prīcipi seculari bona ec clesiaꝝ absꝙ ullo titulo detinere q̄ ius habēti cōcedere. Sed nō uidet

oculatus homo quātū dedecus rei reſultaret & q̄tū infamie. & ut p
hūc modū magis ſe odioſum bauaris redderet qui ſe hoſtē faceret et
q̄tis moleſtiis ſe ſubiiceret. Nā caſtritenēs nūc per conciliū nunc p
electū. nunc per principes rogaret restituere. & interī quoq̄ bona
eccleſie diſſiparēt. Sed addidit homo cōciliū magis īſulſum. Ait ei
ſi caſtra in manu ſint regis. p quacūq̄ parte declaratio fiat. ipetra
turū regē ut Hērico eccleſia cōferatur. Qua re neſcio an aliq̄ dici
ſtultior poſſit. nā hoc manifeſtum ē i contrariū agere Solet enī q̄n
do fiunt declarationes obediētiaq̄ illis conſuli qui ſunt in poſſeſſio
ne Et cum aduerſarius iā corpus eccleſie & dioceſis in poſſeſſiōe ha
beat. Henricus uero nihil. quis dubitat meliorē futurā partis aduer
ſe conditionē cum iura ſemper poſſeſſionibus faueāt. Voluit inſup
ille cōparationeē facere huius eccleſie ad patauēſem. ꝓpter quam
Albertus multas expēſas ſubiuit· & tandē ſuccubuit. Sed nō aduer
tit uir meo iudicio nō īprudēs & ſuo ualde ſapiēs ibi Albertū ei fa
uiſſe q̄ nullū ius hūit & ſe pape oppoſuiſſe. nūc rex habētē ius tuet
et papā ſecū hēt cōcurrētē. Poſt hoc ītelligo quoſdā eē q̄ tractare
concordiā uellēt ut cederet Hēricus parti aduerſe cū aliq̄bus emo
limentis & ſpe alterius eccleſie. quod tā decet te facere q̄ famā & no
mē perdere. Nā cū grato animo erga te fuerit Eugenius ac domū
tuā hac ꝓuiſione decoraverit. & preter ōnem conſuetudinē bullas
abſq̄ obligatione miſerit. quid tandem dicere poterit· ſi eius gratia
relicta cum eius hoſte duriſſimo reconcilieris. Plus hinc ignominie
redūdaret q̄ ex ꝓuiſione receptum ſit honoris. Hec non attigo ꝓ
fundius quia melius me noſti. & cū hic eris lacius hec agitabimus.
Poſt hec mittit tibi Henricus ꝓcuratoriū ad reſignandū prebendā
ſuā ratiſponēſem. Itaq̄ rogat ut quādo illac redeundo tranſis. capi
tulū accedas. rogeſq̄ ut aliū germanū tuū eligat in canonicum & li
berās Henricū abſolutione ſtatutoq̄ quieſcere uelit ut ſolū Franciſ
ci nomīe det pecunia. quod exiſtimat per te nō egre īpetrari poſſe
qui apd eos dilectioni es & reuerētie De uia uero per quā tibi rex

cōuenīēdus sit non possumus aliquid certe scribere. sed nobis expe
dientius uidet uuiennā ut ꝓficiscaris Ad regē de uouitatibus scrip
si in aliis litteris ōnia. Post illa uenerūt ex finibus hūgarie regis po
lonie & domini cardinalis epistole magnas & felices nouitates refe
rētes. sed aliud rex. aliud cardinalis scribit. plus ille. hic castius. Exē
plū eaꝝ tibi cum his mitto. De ytalia nihil ē plus noui. nisi quod re
fert osiliensem cōuētū habendū esse inter oēs prīcipes & comitates
ytalie. papa & aragonū rege interfuturis. sed nondū ē de loco cōuē
tū. Id si fiat nō ꝓui momēti erit. Nos illis de rebus nihil olfacimus
Vale feliciter & reuertere absq; mora. uiarū discrimina ut nosti as
tute cauendo. Suadet nayperg ut oino uenias cito si tuū honorē &
exaltationem optas. Henricus hodie uuiennam uersus pergens a
nobis est abiturus. Ex sancto Vito die quinta Ianuarii Anno do
mini. M. cccc. xliii.

38 De coemēdis politicis. & aliquid de Petro nixetano.

IOannes cāpisius Enee siluio impialisecretaro. S. p. d. Lit
teras dedisti pridie ydus Octobris ex uuiēna ad me perfe
rēdas. ego illas rome ydibus Nouēbris Ioāne nr̄o tolner
restituēte accepi. Habeo gratias humanitati tue de tua erga me be
niuolentia qui uti saluti mee timuisti istīc patriā & meos repetentis
ite & sospitati mee gratulatus es cū primū ex meis ad te lr̄is accepi
sti. Senas me hospitē scias aduenisse. res meas fuisse itineri cōmissas
qđ nō nisi tua diligētia & Mathei nr̄i opa peractū estimo imo cer
tū mihi ꝓsuadeo. me cogit. ut īgētes tibi & illi gr̄as & q̄ntas ex aīo
possū agā. etsi ex uenecijs nondū de illis qcq̄ senserī. scripsisti me p
ce res tuas apđ īsubres attigisse. In qno nōnihil accusari a te uideor
Scripsi cās cur mediolanū nō accesserī. quippe q̄ sciui gūfortū apđ
romanā curiā cū Englino abeē. & itē cū nauariā nō ierī. ratio apđ
me fuit & cōciliū nō cōdēnandū. Si mihi credis me excusatū habe
bis. si minus doleo te ex mea quā mihi ascribis negligentia molestiā
ullā accepisse. Tue tamē humanitatis fuerit & nr̄e īter nos ueteris

5

beniuolẽtie & familaritatis ueniã mihi concedere etiamsi minus uti
uis in re tua ociosus fui. desideriũ tuũ & politica Aristotilis conuer
sa q̃primũ in tãta locoꝝ distãtia licuerit assequaris curabo. ipsa alia
aut alia uia ut iubes explere. Nec me pecunie timor afficiet Vtinã
nõ me magis mea que tibi utinã soli nota esset nõ me magis inq̃ so
licitaret aut afficeret egestas A qua tamẽ si me summi põtificis dic
ta & heri mei amor & gracia nõ fallunt magna ex parte leuari pu
to. Et fortassis ipse de hoc aliquid ex me senties priusquam he lit
tere hic ad me ascendant. Sed ad rẽ nostrã uenio credidi bene & qđ
amici & mei officii eẽt facere si te prius de precio libri admonerem
ut & ipse diligẽtiã meã in perquirẽdo libro agnosceres & ego cõstã
tis animi tui liberalitatẽ cernerẽ. Si quidẽ istiusmodi libꝝ qui meus
fuisset habuissem iã dudũ dono ad te mittere curassem. Proinde ne
credideris uoluisse me aut uelle in eo quod mihi tecũ sit negotio in
demnitati mee consulere Sed quod ais si minori precio q̃ scripseris
habere neqt libet id auri conferre. minus te q̃ uoluissem liberalẽ os
tendis. Nã uerbis illis admoneor librũ illũ quanti minoris emã. qđ
argumẽtũ ẽ animi paulo plus ad numos quã oporteat affecti. Ego
uero ut scias q̃ libere ĩ re tua, p usu nr̃e familiaritatis agere. possũ.
curabo p uiribus & ingenio meo ut librũ q̃optimũ hẽas. Ita tamẽ
ut me nõ iprudentẽ ẽptorẽ iudicare possis. tolner nr̃ ita mihi notus
ẽ ut nota magis nulli domus sit sua & iã cũ eo ea de re locutus sum. li
bro reperto & ẽpto cõciliũ capiemus & qđ melius uisum fuerit ut
desiderio tuo satisfiat seq̃mur. ¶ De Petro noxetano nr̃o nisi me
fallat memoria scripsi ad te aliqd posterioribus quas nõdũ accepas.
quasq̃ nũc p Mathiã cãpsorẽ accepisse debuisti. qui ad reuerẽdũ do
minũ meũ legatum iã diu reuersus ẽ. q̃ si nihil scripsi simile certe ut
scribis mõstri ẽ nisi forte debilitas oculoꝝ meoꝝ id effecerit. Noxe
tanus nr̃ optime ualet. ĩdies ditior & tamẽ uir melior & magis ami
cicie cultor euadẽs. Heri mortẽ quã certe humane & grauiter tulit
fert sapienter. Solus uiuit ut idẽ corpe & aĩo liber. Edes conductas

nō ſuꝑbas ſed liderales habet. pueros quoq; & equos quibus eū ro
me uti neceſſe ē. Quid autē officii gerat me rogas. imo quid officio
rū rogare oportuit Et ſcriptor apoſtolicus ē & abbreuiator ē lector
cōtradictaꝝ. cauſas nōnunq; ſolicitat. Vnde lucra ex his ōnibus ca
pit Eſt preterea ī amicos liberalis & ocioſus & adeo officioſus ut in
de me cōſcio plura iā damna & incōmoda receperit que tamē idē ni
hili pēdit. In te uero me teſte eo perſeuerat animo. quo ſp fuit for
tunis tuiſq; honoribus tā letus q̄ dici a me nō pōt. Sepe de te ē iter
nos amicus ſermo. ſepe te preſentē & cōciliorꝝ noſtrorꝝ ꝑticipē fieri
optamus. Sepe dū a laboribus laxare iuuat animos q̄tum inter nr̄as
occupatiōes licet fiūt nobis ob tuā abſentiā quā cōtinuo recolimus
iocūda ſolatia. Q̄ ad te nihil ſcripſerit tuis epiſtolis ut ſcribis ꝓuo
catus miror admodū & apud illū maximā de hoc querelā ꝓponā. et
ſi forte ī noſtra taciturnitatis lege cōfidit. Deinde aduerti que gra
uitaꝫ de generoſo animo. ſcripſiſti q̄lis fuit Alexādri tui exitus. Itē
que de Hanibale quoq; breuiter ſcite tamē a te dicta ſunt. Vale fe
liciter & tibi felicē ac cornicis uitā (qualē Theofraſtus moriens &
naturā accuſās optauit que hoībus tam breuē dediſſet) tribuat ōni
potens deus. Poſt hec noxetanus noſter cum apud fratrē Petrum
querelam quam dixi ex me ꝓpoſitā audiſſet. multa hilaritate fuſus
& riſui uix finē faciēs ac uerba tua iterum atq; iterum relegēs (oſ
tendi enim illi tuas ad me lr̄as) excuſatum apud me fecit ſcripturū
q; omnino ad te pollicitus eſt. confeſſus palā binas duntaxat ex te
litteras accepiſſe. Vegius tuis ꝓſperis rebus exultans ſaluum te ex
animo iubet. Idem facit & Iacobus caluus uenerabilis uir centes ci
uis & canonicus ſenēſ. s homo quo natura neq; meliorē genuit neq;
ſuauiorē. ī cuius pectus aīam credo ꝓſiliſſe meā. ita ut ariſtophones
poeta ait ex duobus corporibus unā factam eſſe inter nos aīam. Is
inq; ſalutes tot tibi mittit (placet enī mihi ſic apud te loqui) quot
ſunt auis in corpore plume. Hec ad te ſcripſi mō rebus ſic exigēti
bus. & ut tibi parerē q iuſſiſti ne legē taciturnitatis nr̄e ſeruarem.

& q̃tū licuerit ſcribā ad te crebrius. eo tamē pacto ut lex ipſa taci turnitatis firma maneat q̃ ē ut liceat nobis adiuicē nō ſcribere Vale itez & me ſine fine quod etiā atq; etiā rogo atq; obſecro cōmēdatū fac magnifico Gaſpari. ī eiuſq; amore & gracia ppetua cōſerua Ro me ydibns Nouēbris Anno domi. M. cccc. xlii.

¶ Cur ſenes ad rem attenti ſint & aliquid de noui tatibus turchorum.

ENeas ſiluius. S. p. d. Sūmo philoſopho Ioāni cāpiſio. Alio rū lr̃as que ad me ſcribūtur ſemel dūtaxat lego. id q; cur ſim. tuas cū reperio nūq̃ ſatis legiſſe uideor. Redeo iterū atq; iterū nūc iſtā nunc illā particulā attīgo. egre illas ex meis abire manibus ſino. Facit hec ornatus ſcribēdi & raritas tū q; cum illis tā q̃ cū teipſo loquor. quo mihi nemo ſuauior ē. Nūc cum Guido ta bellarius tuas mihi litteras redderet quātū uoluptatis acceperī nō poſſum coniunctim exprimere. ſed ptes epiſtole tue ſingulas referē tem me magis intelliges. & quantū attuleris gaudii intueberis meli us. Pretereo res inſubres. nec enim mihi ſuaſum ē te quicquī abſq; cōſilio facere tametſi iocans magis q̃ arguens de parcitate fecerim uerbū Quod de politicis ſcribis admodū placet. Nec te mirari opor tet ſi tibi librū empturo proſpicere uolui. Non enim diffidere eſt amicicie ſed cōſulere quando uiam oſtendimus ſeruandi argentum Q̃d uero minimis me pauloplus affectū dicis q̃ oporteat facis ami ce qui me admones ne quid auaricie in me ſit Te quoq; in hoc phi loſophū prebes cuius eſt quēq; uiciis purgare. Sed ſcis omnes nos cum ſeneſcimus ut Therētii ſentētia ē ad rē fieri attētiores. quauis ab re ſit quo minus reſtat itineris eo plus ſicut Cycero queritᵉ uia tici pare. Credo id accidere quia multas ppeſſi calamitates ī iuuētu te illaz memīmus timemuſq; ne reuertamur ī eas. Animus iuuenis ſanguine ferues ebūllit. furit: inſanit. nil penſi habet nō pecuniam pēdit quoniā ſe facile lucratuz ſperat. Nūc bella metitᵉ. nūc merca turā cogitat. nūc regales curias meditatᵉ. credit amari. credit ſibi ab

ōnibus ſubueniri ſi opus fuerit. Vetulus ſpūs ſit q̄ rare ſunt amicicie. q̄ fallaces amores. q̄lucra difficilia. Scit tēporalia bona ſine quibus negat Ariſtotiles plenā in manu eſſe fortune. que ſi amiſerit illa ī uita recupare nō pōt. Ego mi Ioānes ſatis multa ꝓbaui. pecunias quaſi fimū cōtempſi. Nunc cū illas uellē nuſq̄ apparēt Video uerū eſſe qđ Iuuenalis inquit Haud facile emergunt quoꝝ uirtutibus obſtat res āguſta domi. Si mihi puero ut Virgilio & tolerabile fuiſſet hoſpiciū. potuiſſem & ego cātare ſub ātro pierio qđ nō poteſt ſana paupertas facere. Mihi curādū eſt ut uiuā utq̄ auro nō careā quo nocte: dieq̄: corpus eget. da igit uenīā ſi ēptor: q̄ minimū cupio nā & qui uēdit q̄ maximo optat uēdere. Age tamē ut uis fiat. nulli bi tibi ero aduerſus tāetſi diſputare interdū placeat. Tuū ē curare ut Ariſtotiles ueniat quouis precio emptus ¶ Nec doleat hic philoſophus uēdi. Nam & Platonē uenūdatū legimus q̄q̄ uēdicio hec quā peto etiā Cyceroni & Virgilio ſit accepta. Nā qui ſcribūt nil aliđ uolūt niſi ut poſt obitū ſepiſſime uendāt Tu tamē aliis lr̄is iuuiſſe te aiebas uenalē philoſophū nūc te inuētuꝝ dicis. Sed ille forſitā ſenis māſit. ideo aliū queris. Qđ mihi ſcribis bona te uerba ex ſummo pōtifice audiſſe quibus ſpē cōcipis fortune melioris magna leticia intellexi ſcio enī honori atq̄ bono quouis te dignū Tu tamē ſcis diuitias plerūq̄ indignos comitari eaſq̄ ut philoſophi uolunt q minus ſunt digni poſſident. Ideo tibi minus ſpero. ſed pōt ſummus pōtifex uatū uicere & preſertim ſi ut ſcribis adiutor ſit reuerēdiſſimus dominus tuus meuſq̄. Dico meum quia mihi apud illū noticia ē & putaui me aliquādo ab eo diligi Idēq̄ nūc puto niſi uel ſuus mutatus ē aīus. uel que interciderunt negotia me ſibi alienarint Credo te meū ſermonē capere. Ego tamē illi afficior uirtutēq̄ ſuā miror & colo ¶ Nec ex eo aliud peto niſi uti bonum tuum querat qui uno uerbo ſtatū tuum poteſt mutare. Ipſe philoſophus niſi philoſophū amat deſinit eē quod eſt. nec ego tāti eum faciā. Oportet nōnunq̄ fortunā uicere. eiq̄ reſiſtere ꝓ uiris claris. De noxetano ſatis feciſti

desiderio meo Nō solū enī quid officioꝝ gereret mihi exposuisti sed ipsum quoq; ad me scribere cōpulisti. Ago tibi ꝓpterea gratias. Video tamē nō concordare que scribis his que ab eo accepi. Is se i opē scribit tu eū diuitem dicis. Sed credo te ad ueritatē loqui ipsū ad opinionē. Nemo diues ē cuius cupiditati nō ē satis. Tu qđ suffi cere homini reris id diuitias dicis. Is quia non habet auri montes pauperē se putat. Ego plus tuis litteris de eo q̄ suis sum gauisus Nā si te nō audiuissem prius molestе tulissem eius scripta. Diligo nāq; ipsū & oīs acerbitatis sue: sum ꝓticeps Sed tu leuas magis magnis an gustiis quādo bene illi esse dicis. Nō dicam plura in hoc quia si scri bo puto eū apud te risuꝝ quando expuētes miseria deambulatū itis meiq; memores estis. siue coliseū petitis. siue pōtē emuleū uel cū ter mas uisitatis dioclecianas aut illa sanctoꝝ templa. Iacobū caluū resa luto & bene illi eē cupio. nā mei aliquādo amicus fuit. & nūc ē nisi a micicia pōt frāgi. Multa mihi de cōte nr̄o senēsi uenerabili cubicu lario apostolico scripsisti q̄ oīa iā dudū mihi uuiēne retuleras Et ego uere esse sciebā qui uiꝝ illum nobilē cōterraneū meū a teneris annis noui Puto tamē te illa presente ipso scripsisse qui tā efficax fuisti. Sed quod dixi puto. Certa res ē. Nā tuipse i duobus corpibus unā eē animā dixisti. Quod igit̄ scribis nedū illo presente scribis sed ip se scribit· Nō ergo dicā sibi ut aliud significet. Nā quod de te dico de ipso dico. si tu me habes & ipse habet. testis est Aristophones tuus. Vegiū mihi salutes dicere uoluptati est. nā & illius memor sū Sed optassem que fortuna sit eius: sicuc de Petro scire timeo namq; sibi Nā ōnes poete iacēt surgūtq; iuriste. Iusticia summa putat̄ sci ētia iuris. Poeta uero exurit intactā paridi ni uendat aganen. Arbi tror tamē qui potius ē· uirū illū deū respicere & aliquid iā tribuisse quo sit sibi tuta senectus a tegete & baculo ¶ Nihil modo plus eēt scribēdū nisi q̄ te te scire uolo cardinalē sci angeli cū rege polonie atq; despoto. iā intrasse bulgariā quo in loco bassa turchoꝝ cū uigi ti milibus equitū obuiā uenit. premissisq; leuis armature militibus

xpriſtianoꝝ exercitum infeſtabat. Tū Ioānes trāſiluanoꝝ dux q̄ hungarica lingua dicit᷑ uaynoda receptis decē milibus equitū & peditū moranā flumē traiecit. relictiſq̄ impedimētis baſſam petebat preliū initurus. Timuit baſſa retroceſſitq̄. Ioānes uero urbē nyſam profectus ē. eamq̄ militibus cīxit. nec magno negotio expugnauit Exinde relatū eſt baſſam cū exercitu reuerſum bellū petiuiſſe quo accepto obuiā Ioānes prexit. Dumq̄ in ꝓpinquo fuit ſtructis aciebus certamē iniit Mira res ex turchis duo milia ceſa dicunt᷑. capta quatnor milia. Ex xpriſtianis ſolū decē cecidere. Quibus ꝓ xpriſti nomine certātibus bene putādū eſt obueniſſe. ſigna militaria nouē intercepta ſunt. multa preda aſportata & ſpolia ditiſſima. Reliqui quos fuga morte eripuerat incolaꝝ inſultu periiſſe dicunt᷑. Hec acta ſunt ad diē tertiā nouēbris. ſicut regi nr̄o per ipſum cardinalē & regiis lr̄is ſcriptū ē. Aiūt hoc magnū eē iiciū & ſpē ſummā qua turchi ex europa pellāt᷑ qđ faxit deus tū ꝓpter xpriſtiane religionis augmētū Tū ꝓpter nomē & gloriā cardinalis ipſius quē dignū honore quouis dico cū fidē catolicā defēſurus tātis diſcrimīnibus ſe obiecit Vale & amicoꝝ q̄cq̄d habeo ſaluū dicito. Ex ſcō Vito ī carīthia xu. Ianuarii. Anno domī. M. cccc. xliii.

De monte ueneris.

ENeas ſiluius. S. p. d. Georgio lollio iuriſconſulto fratri ſuo Venit ad me heri lator preſentiū ex me queſitū an uenerīs mōtē apud ytaliā ſcirē. Nā ibi magicas artes tradi dicebat auus auidus & herus ſuus q̄ ſaxo ē & ſūmus aſtronomus. Dixi me ſcire portū ueneris quē alii uenerii dicūt q̄ ē ꝓpe lunā iter liguſticos mōtes. quo i loco tres noctes egi dū baſileā peterē. Inueni etiā apud ſyculos montē fore qui heri x appellat᷑ ueneri ſacer. ſed ī his nihil inueni magicū tradi. Inter cōferēdū āt uenit ī mentē locū eē in ūbria q̄ ꝓuīcia ducatus dicit᷑. non longe ab urbe norſya ubi preruptus mōs ingentē ſpeluncam facit per quā aque fluunt. Illic memi audiſſe me ſtriges eſſe & demones ac nocturnas umbras. Vbi q̄

audaces animi ſunt. ſpūs neq̄ audiunt. alloquūturq̄ & artes ediſcūt magicas· Hec nō uidi nec uidiſſe curaui. Nā quod peccato diſcitur melius ē ignoraſſe. Sec Saninus iuris ciuilis peritus qui apud camil liā inter publica diuerſoria domū habuit. hec mihi uera aſſeuerauit lacū nominauit. & locū deſcripſit. ſed ita ex memoria fugierūt que labilior eſt anguillis. Ideo te rogo ſi Saninus uiuit hūc uiq̄ ad ſe du cas ſibiq̄ eū cōmendes. . nā & ipſe mihi & tu in hoc rē gratiſſimam facietis. Is enī qui nuntiū hūc mittit medicus eſt ducis ſaxonie hō tū diues tū potēs. Poſt hec opus eēt me nonnihil ſcribere patri ce teriſq̄ cōſanguineis. ſed tpūs nō patit & occupationes impediunt Tu tamē mea eris epiſtola diceſq̄ ōnibus mihi bene eē & ſoſpitem ducere uitā: Rogabis etiā p̄em meū ut filiolū florētie natū de quo mihi ſcripſit tollat alatq̄· Nā multa cōcurrūt ex quo Ioānis nr̄i fi liū uerū puto. Sic p̄ri ſcripſi. neſcio l̄ras an meas ſuſceperit. Ideo hoc tibi ſcripſiſſe uolui ut meū animū ſentiat ille p te. Nouitates q̄s mihi ſcripſiſti ītellexi. Ad ſūmū q̄ dicis papā fuiſſe. Senis dū ſcrip tū ē ceſari ī rebus eccleſie ſcio qd ſignificet. Sed id nō ſatiſfacit qa nihil gerēdū ē qd̄ poſtea ſit excuſandū. Me puto plane habes geni trici tue & p̄ri ſcis qd ueli meo noīe dici. tibi arbitriū do idq̄ de oī bus. Maternus amor & ſororia dilectio quid petat ut ego noſti Fin ge te eē me & qd̄ tūc uelles id facito. Vale optime ex ſcō Vito i ca rithia die xui Ianuarii. Anno. M. cccc. xlii.

Agit gr̄as de eo q̄ negotiū ſuū cōmēdatū habet.

Eneas ſiluius. Nicolao arzimboldio doctori preſtāti ac du cali cōſiliario. S. p.d. Suſcepi (nō multi ſunt dies) l̄ras tu as qbus mihi ſpē facis uelle te curā ſuſcipere ut prepoſitu ra mea reſtituat q̄ cōfictus morte ſpoliatus ſum. Id mihi cariſſimū fuit nec aliter de tua erga me caritate putabam: memor noticie nr̄e florētie & alterius cōſuetudinis quā habui mediolani tecū. Proinde cū ſis magnifico cācellario fratris loco. & ego illi nō nihil acceptus ſum credidi hoc quoq̄ mihi p̄deē Accedit illuſtriſſimi p̄cipis du

cis honor cui nō pōt ad laudē cedere me ſeruulū ſuū q ſibi nō uulga
riter ī multis rebus officioſus fui tā īpie ſpoliatū teneri. & nūc pre
ſertī q̄do tāto prīcipi ſeruio q̄tus ē īpator apud quē poſſum nōnū q̄
eidē duci utilis eē. Si paſſeris ē aliquod officiū apud aquilā hoc cre
didi & te animaduertere. nec deceptus ſum q̄tū uideo & q̄tū mihi
ſcribis aut uelle curare rē meā dicis. Ego magnā ſpē hēo ī te ut qđ
facto opus ē p tua ſūma ꝓuidētia ꝓſequaris utq̄ oīno ſtudeas pre
poſiturā meam ad me rediere. Qđ niſi opa tua fiat nullius alterius
auxiliū ſpero. ſcribit maieſtas regia ī fauorē meū Exēplar ſcriptoꝝ
his īcluſum mitto cū hoc poteris audatius meū negotium aggredi
Scriberet tibi mei cauſa ipſe cācellarius ſi adeēt ſed iā menſibus tri
bus abē miſſus ad conuentū norēbergēſē meq̄ hic ſuo loco dimiſit
Is āt infra menſem reuertet. nā cōuentio illa ꝓrogata ē ad diē aſcē
ſioīs & rurſus conuocati ſunt prīcipes ꝓmittitq̄ rex oī remota ex
ceptione ī eā diē ꝓſonalē acceſſum. Noua āt que libenter cupis au
dire nō hēo multa. hoc ſolum ē noui. Cardinalis ſancti angeli qui
apud hūgaros militatlr̄as p hos dies maieſtati regie miſit q̄rū tibi
copiam facio uteas illuſtriſſimo principi coīces meq̄ ſibi cōmēdes
Si qđ ulterius emerſerit nō negligā tibi ſignificare & maxime ubi
ſcuerī uel ipſi principi uel tibi me placiturū. Ex ſcō Vito xx Ia
nuarii. M.cccc.xliii.

Quomodo ſit uxor ducenda. & quomodo prin cipibus ſeruiendum.

Eneas ſiluius uiro preſtanti fr̄īq̄ colēdo Petro noxetano
S.p.d. Magnas habeo gr̄as cāpiſio nr̄o q te mihi ſcribere
cōpulit ſed maiores tu illi hr̄e debes qui eius opa ad te re
uerſus es. Nāq̄ cū ſoleres oīm eē hūaniſſimus. diu extra te fueras ni
hil mihi ſcribēs. q̄ re neſcio q̄ potuerit īmanior eē. Sed uiuat felix cī
piſius q te humanitati reddēs. me uita donauit. Erā ei iā exanguis
morti q̄ ꝓximus nihil tuarū ſuſcipiens lr̄aꝝ. ſed iam rediuiuus ſū
factus ſcriptis tuis tāetſi nulla ſcribis raucida. nā q̄cq̄d tibi moleſtū

eſt id mihi quoq; acerbū eſſe debet. Sed credo plus alijs q̄ tibi de te
Facis ut uirū prudentē decet q de ſe p̄ce loq̄t & oīa ſua īminuit nō
ut miles Traſo auget Tu te pauperem dicis. cāpiſius diuitem aſſerit
nec caſtellanus negat. In hoc duplex ratio eſſe poteſt aut eī nimis
appetis. aut iactantiā uitas. ne te diuitē ſcribēs uenari gloriā uidea
ris. Ego ſiue pauper es ſiue diues tantundē te facio. Nō eī unq̄ for
tunas tuas. ſed te amaui. & illā quam in te ſcitā uirtutem cognoui.
Si diues es petrus es. & uirtus tua ē eadē. Nec iſta immutata ſunt ſi
paup es. quia nulla ex uirtute ſpolia caſus ducit Qđ uero p̄rem tibi
eē atq; ſobolē dicis. Credo ut ſunt. & pietatis ē his ſubuenire. Qui
hoc nō facit is iā nec pius ē nec bonus ſed īmanis belua Quid eī im
manius dici pōt q̄ illi opē negare a quo ſuſcepit uitā O mi Petre ni
mis ē artū p̄ri quo ſumus obnoxii uiculū. q̄is aliquoq; ueſania eo
procedat ut nō ſolū negare parētibus uictū audeāt. ſed etiā eos uici
āt cedāt atq; trucidēt. Sed hec pretereo. Illud āt riſū mihi excuſſit
qđ de Philorcō ſcripſiſti. Siue hāc uolumus Antiphalā dicere Viſus
ſū therētio loq dū tuas plegi lr̄as. nūc mihi Pāphilus nūc Eſchinus
nūc Clinia uidebaris. Sed accedit tibi credo nō ſiniſtre q̄ndo bene
moratā uirginē ſortitus es q̄ tuis cōuenit moribus. q̄ nō ad ſuā ſed
ad tuā ſit uictura cōſuetudinē. Nec tu mihi de paupertate dixeris
Vxorem nāq; ducturus nō aurū ſed feminā ſibi maritat. Vxorem
caſtā formoſā & fecūdā. Volo hec ſi aſſint. nihil plus exigas. Sunt
mihi crede mi Petre multa cū diuitiis uicia. Alie temulēte ſunt alie
ſuperbe. cōtumaces: adultere: malīloque: mū q̄ uiris pacem dant: alie
deformes: egrote: ſteriles. Hec tua non habet mala. Quid minimū
queris ubi ſunt maxima. Tute illam p̄bas: & ſolam accuſas inopiā
Superis ſit laus q̄ tibi ſatis. ē q̄q; officiis lucroſis prees. Marchio ſa
luciarū & nobiliū & potentū faſtidia fugeret. porcariā puellā quam
ī nemoribus uenatiōi dās opā repit matrimonio ſibi cōiūxit. cuius
uita oēs illuſtres feminas īferiores eē mōſtrauit. qd tu dicas aut ages

quando pricipes nō uerēt pauperis domus amplecti cōnubia Ego tibi mi Petre si sic ē ut dicis: si tibi morigera est puella & tuo gustui cōueniens non suadeo ut nuptias ꝓtrahas. Tibi melius q̄ alius eue nit qui periculū fecisti anteq̄ nuberes. Alii sepe decepti sunt. Vxo res ducunt āteq̄ ꝓbent. Et esto uiderīt & faciem laudēt. multi sunt occulti defectus qui post primos hymeneos ī lucem uenientes per petuis cruciatibus uiros affligūt. Ego de peregallo nr̄o faciā cōiec turā q̄ plures se uidisse amasseq̄ feminas ait· q̄ꝝ exīde potitus tedi ū magnū suscepit. nec si maritādus sit uxori se iungēdū affirmat cu ius cōsuetudinē nesciat. Loquor tecū aperte scioq̄ animi tui ptē q̄ mihi uixisti eā uelle cōiugē ducere q̄ se tibi debere plurima fatere tur Ecce iā habes tota qđ mēte petisti uide ut tibi sis cōformis. Ego si quādo dulces reuisam lares & amenam ytaliam repetā (qđ in du bio ē) nihil me feciſſe putabo nisi & te cōueniā & uxorē & liberos honorificus aduētus. Nō enī is sum qui pompā ducere possum Nō arridet mihi tātū hera fortuna ut cū fastu & gloria sperē me patri ā posse reuertere. satis mihi fuerit si mēdicus redeā. Sat erit si mea pecunia uiaticum coemero. quod magis sperē nihil ē. in hoc habeo superis gratias. Suasisti exinde ut pti tue faueā si non alia ex causa saltē ꝓpter te. Hec ē adiuratio q̄dā que non suadet tantum sed etiā cogit. Tu tamen nosti me pricipi seruire qui nullarum est partiū quiq̄ medium tenens unioni studet. nec fas est seruos aliud uelle q̄ domī cupiant. Mihi sanctū uidet regis ꝓpositū cui & faueat deus supplex oro· Nec si mēs regia locū habuerit sors tua deterior erit sed quēadmodū puto longe melior. quia tunc diues est curia & offi ciales opulenti quando ē unio. Quam si deus daret posses & me ad te uocatū facere Sed nescio quādo hoc erit. Interī me regi īsinuabo regi parabo regē sequar: quod is uolet & ego uolam. nulla in re aduersus ero: nec attingam aliquid quod statū respiciat quia pericu losum ē de aliena republicā curam gerere Ego pegrinus sū. Cōsul tū mihi esset Gnatonis officiū suscipere. Aiūt aio. negāt nego. Sed

hoc alienū ē a me. Ipſi ſi fuerīt ſapiētes laudē ferent. ſi ſtulti eorum quoq; dedecus erit. Nulli iuideo gloriā. & nullius dolere īfamia uo lo Qđ mandatū fuerit ſcribā. nō addā nō minuā. Nec uideri uolo prudēs. tacebo & parebo libēs. Si ſecus agerē nō eſſet mihi ex uſu. nec te uelle ſcio aliquid me agere quod poſſet obeē ſtatui meo. ne q ē ꝓuus fiat nullus. Nō dicā plura niſi q̄ te rogo de magr̄o Thoma ſummo theologo & cōterraneo tuo aliqd ſcribas. & qd de nuptiis ſeq̄t̄. Vale ex ſcō Vito die xui. Ianuarii. Anno. M. cccc. xliii.

De rebus tridētinis.

ENeas ſiluius. Frāciſco baſſio doctori eximio. S. p. d. Acce pi te mediolanū petiſſe. quoniā tridēti nō erat tutū eē. Pro bo cōciliū tuū licet mihi dāno ſit. Maius fuiſſet i commo dū meū ſi quid illic tibi detrimēti cōtigiſſet. Fugiēdi rumores ſunt & maxime ciuitatis illius que tot habet uolūtates quot hoīes Nihil iā erat quod ꝓ te geri poſſit qa nō exaudiunt̄ leges inter arma. nec uox aduocati iter tubaꝝ cōcentus reſonat. Iā illi claſſicū intonuit uenerūt atheſini ad tria hominū milia & agros uaſtare tridētinos ce perūt. Nō tamē abſq; cruore iniuriati ſunt. Ceciderūt ex atheſinis cōplures captiq; & uulnerati nō pauciores. Rex auxilio tridētinis ē: ſpeſq; habet̄ nepharios emuloꝝ conatus nō trāſituros abſq; pena qa nulla temeritas tuta ē & nulla iniuria ſtabilis. Sed de his ſatis Ego uellē lr̄is tuis īſtrui qūo res meas dimiſeris tū de plebe tū de prebē da & qūo huius anni redditus ſunt expoſiti. ut ſciam uxor an debi tū habuerit. uellem quomō certiorari. qd ꝓ me ulterius ſit gerendū habes. Exinde ſcribit rex illuſtriſſimo pr̄icipi duci mediolani in fa uorē meū petitq; prepoſiturā mihi reſtitui. Oro uelis ꝓmotor rei eē. Scribo Nicolao arimzīboldo q adiutuꝝ ſe ſpoſpōdit. Hūc adire uelis & ad meā cām hortari. Sic gūfortū ſecretariū cui alias ſcripſi ut uel una uel alia uia finis det̄. ego totū tibi cōmitto. qcqd feceris ratū apđ me erit Laurētius rocella multa ꝓmiſit ſed nūq̄ reſcripſit credo eū plus uerboꝝ hr̄e q̄ factoꝝ. tua ē alia cōſuetudo. plus facis

& minus dicis. Ideo mihi satis ẽ significasse quid uelĩ. Persuadere nõ ẽ opus ꝑsuaso. Reuerẽdũ ꝑrem episcopũ nouariẽsem quẽ spero mihi auxilio futurũ. ipsi ut me cõmẽdes ĩ spe habeo· Vale optime Ex scõ uito ĩ carĩthia die xui Ianuarii. Anno. M. cccc. xliii.

44 Dubitat an uxorẽ ducat cũ sit inops.

DEtrus noxetanus scriptor apostolicus Enee siluio poete et amãtissimo fratri. S. p. d. Cognoui ex lr̃is q̃s estate decursa ꝑ nicolaũ castellanũ ad me dedisti & itẽ ex his q̃s nr̃ cãpisius ex te nup recepit admiratũ te fore q̃ tecũ diu tacuerĩ. Idq̃ propterea factũ putare uideris quia uir magnus & diues euaserim. Sic enĩ scribis. Ego uero irrideri scriptis hmõi me rerer. nisi tuus erga me singularis amor mihi foret exploratissimus. Nã ꝑ tua in me beniuolẽtia & caritate maxima q̃cq̃d ad me scribis ĩ bonã recipio ꝑtẽ. Si tamẽ ut tibi ꝑsuasum ẽ uir magnus & diues eẽm· nõ solũ lr̃is sed donis quoq̃ te sp uisitarẽ nec quẽquẽ spernerẽ. & te presertim quẽ plurimi facio atq̃ ut meipsũ colo amo & obseruo Sed qa cõditio mea tam tenuis ẽ. ut nec amicis nec mihi ꝑdeẽ ualeam. taceo nec amicorũ aures obtundere audeo nil preter uerba offerre ualens. Dũ uixit cardinalis sancte crucis cuius memoria nun̄q̃ ex me delebitur spes erat mihi nõ mediocris que tota cũ illo cecidit. Scriptoriam sicut nosti & itẽ officiũ contradictarum pecuniis emi quarũ pars amicorũ fuit mutuo mihi concessa & eã cum iam restituissem & spera rẽ aliquid ex his officiis cumulare ecce infelix & inopinatus cardinalis obitus quo humi ꝑstratus sum. Oportet nãq̃ ꝑpriis sumptibus me uiuere & ex sudore manuũ mearum Et per deum immorta talẽ Enea mi suauissime hodierna lucra uix alimoniam prebent No sti fluctuationes curie. Si pacata foret ecclesia & ĩtegrã dominus nr̃ haberet obedientiam uiuere ex his officiis possem. Scribẽs tamẽ ab ortu ad solis occasum tãq̃ copiista. Incumbunt preterea multa onera que nõ oẽs norunt. Pater adhuc uiuit. grandeuus & pauper q a me nullo pacto ẽ deserendus. Est & filia mihi florentie nata est ex

puella quā nūq̄ cognoſcere potui cū eēt uirgo. & optimoꝝ moꝝ ni
ſi ꝓmiſſione data matrimonii Et licet nec teſtis adeēt nec aīus occur
reret. urget me tamē cōſcīētia. & preſertī cū iteꝝ grauida ſit et ꝓpe
partū ī humanū puto eā deſerere. Eſt enī bene nata honeſte nutri
ta & oēs bonas partes haberet ſi adeēnt opes. ſed paup ē. Exiſtima
nūc humaniſſime frē quibus īplicer curis. Eqdē uix taleo reſpirare
Que oīa ad te ſcribere dimiſerā ne te dolore afficerē. Vtcūq̄ ē nō
deſpero tamē nec deſperabo ūq̄ quia iuuat deus ī ſe cōfidētes. Ego
te oro ſaltē mei cauſa q & aīo & corpore ſū tuus et ero dū uiuā. ꝓti
ut nr̄e faueas ątū potes Poteris aūt ſi uoles plurimū. nec te penite
bit ī poſteꝝ. Quo aīo erga te ſū cāpiſius nr̄ tibi ſcribit. Ego tui tūc
obliuiſci potero dū moriar ſi ſenſus cū morte peūt. Senis uidi nobi
lē et clariſſimū p̄rem tuū optimū et tibi humanitate et ceteris natu
re atq̄ aī dotibus ſimilē. multaq̄ tū ipſe tū ceteri neceſſarii qbus abū
das obtuler̄t qa me tibi amicū ſciebāt. fuiſſēq̄ his uſus ſi neceſſitas
īcubuiſſet. tu ſi ūq̄ has ptes repetas qđ dii faciāt etiāſi uir maximus
ſis caſulā meā ītrare dignaberis et qđ fuerit appoſitū comedes ſiue
uxorē ducā ſiue ipſa careā. Interea ſi qd ad me ſcribis ī mēſa medi
coꝝ exponi lr̄as iube. Et uale optime ex roma die xuiii. nouēbris.
Anno. M. cccc. xlii.

¶ Leges uariabiles eſſe dicit.

ENeas ſiluius. S. p. d. Ioanni cāpiſio philoſopho. Meas lr̄as
iā te arbitror īueniſſe ąs ꝑ uenecias (mēſis ē) ad te miſi. ī il
lis te rogatū feci politicū ariſtotilis ut mihi coemeres ſicut
uuiēne īterlocuti fueramus. credo id tibi mēti eē ideo breuior ſū tā
tū expecto cupide ut uolumē ueniat. uidi bullas eccleſie friſingēſis
cācellario miſſas q illo abſēte mihi reddite ſunt. ea res multū ꝓderit
ꝓti ur̄e Nā libertas īter ceteras uirtutes maxīe hoīes allicit. nō erit
imēor cācellarius huius rei. ita dicito cardinali tarētino. cui etiā me
cōmiſſū facito. hēbit pōtifex maxīus et ipſe cardinalis ī reditu cā
cellarii lr̄as regraciatorias q̄q̄ magis ſunt fcā q̄ uerba ſpectanda

sed nec fcā deerī Obligatus ē cācellarius maībus pedibusq cognoscere hoc beneficiū Et nisi fallor id faciet. Ita uelis. tu suadere & cardinalibus & pape Exide meis uerbis poetā Vegiū saluū dicito & Petrū no xetanū cui do lr̄as. Et amicoꝝ qcqd me habere scis. tū preserti cōterraneū meū cōtē. Et caue ne āplius legē taciturnitatis obseruues qa tpi leges seruiūt & iuxta oportunitatē mutāt. Ego nolo legē meā maioris eē roboris q̄ sinodales sunt sanctiones q̄ īdies īfringūt. Nulla ciuitas municipalia iura ī ꝑpetuū seruat. & spartani & athenienses & romani īdies cōtrarias ediderī leges. Qd̄ iter ōnes uariat. inter nos decet immutabile ut sit. Vale & q̄tū tacēdo pretermissū ē sermonis tantū scribendo restitue. Ex labaco qd̄ ē undelicū inter carnes oppidū die xuiii. Februarii Anno. M. cccc. xliii.

46 ¶ Relegat cōtinētiā ad philosophos.

ENeas siluius. S. p. d Petro noxetano scriptori apostolico & frī amantissimo. Satis ad te supioribus diebus scripsi tū de mea erga te uoluntate. tū de uxore quā eras ducturus. Nūc addēdū nihil ē nisi ꝙ te rogo ut rescribas successū reꝝ & ā ad huc uir si es. Nā si sic ē dabo tibi onus ut me quoq uiꝝ aliq̄ndo facias si qd̄ iueniris opinioni mee cōueniēs ego nō ītēdo uitā oēm extra ytaliam degere. Et adhuc caui ne sacer ordo īuoluerit. neq ei satis scio ā cōtinere ꝑpetuo possim Cōtinētia nāq etsi magnopere laudāda sit uerbis tamē q̄ factis etate nr̄a ꝓbabilior est. & phīs magis q̄ poetis cōueniēs. Quicqd sit rescribe peticionibus meis. & me tui status scīū facito. & cōfide me nō tātū mei q̄ tui boni cupidū eē gaudere oī tua fortuna. Postremo oēs uias si q̄ īueniri possint ut aliquādo teuthonicus Eneas fiet ytalicus. Vale ex Labaco caruiole die xuiii Februarii Anno. M cccc. xliii.

47 Pollicet suī diligētiā ī rebus cācellarie apd̄ senatū uenetū.

ANdreas donatus eques uenetus. Enee siluio poete doctissimo Salutē plurimā dicit. Nuperrime littere tue obsignate fuere. quas libenter perlegi et eo libencius quo clarius

salutē magnifici Gaſparis cōcepi q̄ mihi ꝑpe domū clariſſima ē Vi
di preterea ex ipſis lr̄is qd de re pecuniaria q̄m cū hoc ſenatu agere
habet ad me ſcribis. qdue nuncii ur̄i huc ꝑfecti ſapiēter attulerint
luculētius ꝓcepi. Deus quidē mihi teſtis ē quē animū quā mētem.
quā diligentiā in omnibus cōmodis eius ſemꝑ habueri. habeā & ha
biturus ſm. cetera pretermittēs. mō ſatiſfacere & inſeruire poſſ:m
ſue magnificentie cui ꝑ eius ſumma in me beniulētia quā magnifa
cio obnoxius ſum nec me ullus labor grauaret aut pōderis quātitas
aut uerboꝝ ꝑlatio q̄ paſſim maxima ē in rep. ex quibus q̄doq̄ au
res aliene obtundūt. Oīa nā in me concurrūt ad rē ipſam bene &
optime cōficiendā quia niſi a me ita magnū fieri poſſit quo beniuo
lentie & dignitati ſue gerere morē mihi ſatis eſſet. ſed ſicut ſcit eius
magnificētia que nouit mores huius reip. cuius uoluntati maiores
et minores ſuccunbūt ſum ciuis huius ciuitatis et q̄q̄ et auctoritatis
et dignitatis locū aliquē teneā tamē deē mihi poteſtas aliquid facie
di ſine auctoritate et mādato huius ſenatus qui regimini ōniū preſi
det. Indulgeat ergo magnificentia ſua ſi ita ſufficiēter uotis eius nō
ſatiſfit cognoſcit enī rerum cauſas quibus res ipſa defert. quod ta
mē differt nō aufert. Semper autē in ea re et ceteris me ꝓmptiſſi
mū habebit qui ōnem operā curā et ſtudiū adhibere nūq̄ deſiſtam
Quod reliquū quidē ē a nūcuis ur̄is ſentētiam et opinionē meā cla
rius uiue uocis oraculo ſenties q̄ eius magnificētie referre poteris.
cui me obnoxiū cōmendatū facies. Vale felix Ex Venecijs die xii.
Ianuarii. Anno. M. cccc. xliii.

De politicis Ariſtotilis. et de Vegio poeta et Leonar di aretini morte.

Iohannes cāpiſius Enee ſiluio poete doctiſſimo ac ſereniſſi
mi domini regis ſecretario. S p.d. Erā animo nimis ꝓtur
bato cū mihi hodie mane ad ſcolas baſilice pr̄icipis apoſto
loꝝ noxitanus noſter lr̄as tuas reſtituerit preſente conte nr̄o ſenē
ſi unico uite mee et auguſtiaꝝ meaꝝ ſolatio atq̄ refugio. Illis lectis

nō potui hilaris p id temporis nō fieri. tū q ex aliis tuis ex sancto Vito ad uicesimumsextum decembris ad me litteris dubius factus extiterā ne mee et noxitani ad te lr̄e minime pueniſſent tū q propter scripta tua cū te mihi attulerr̄t quem sp optime noui. nā & amicitiā tuā solidā esse ostendisti & libertatē loquēdi inter nos ut libet cōstitutā eē pbe atq egregie declarasti. Ex ipsa quoq uerboꝝ tuorū copia et facilitate & reꝝ pōdere ąs nescio ā dicā grauius ā ornacius ā pocius mō utroq attigisti Exhibitus es mihi rethor & poeta nobilissimus dehinc quidē grauis doctissimusq philosophus· Cum iterū atq iteꝝ epistolā tuā relegissē quinimo ut unū dico quod forte ridebis ꝓphetā te certis ī locis epistole tue de me ipso affirmare possem quorū locorū ꝓphetiā libēter aperirē Sed oīa tā litteris mādare q̄ cor̄ā explicare licebit Hēo enī q̄ ut uerbo tuo utar mihi expuēda eēnt q̄ tamē apd noxetanū nō expuere nō potero quo cū officiū et oēs horas dicere & licet et iuuat. Nosti enī q̄ sit ī celebrādo officio et libēs et religiosus Libꝝ politicorū ut alias ad te scripsi senis iueneram sed rome nōdum iuenire uenalē potui &sic non illi iuenieudo exactissīa diligēcia intendere quod mihi credas uelim Nō ē certe rome illa librorꝝ uenaliū copia que florentie gentiliū preserti & horū maxime quorum est noua aretini traductio Tu tamē certe habe me uoti tui implendi gratia nō quieturū nisi faxim ut librum hūc quāprimū licuerit habeas. Et quia difficillinū experior iuenire uēditorē. nec etiā facile est hadere qui illum mihi nisi ad breue commodet. statui scriptorem inuenire qui librum ipsum ueloci manu bona tamē littera transcribat. Et transcriptū mediolanū mittam ad Sigheriū uel Anthoniū ut iubes. aut per aliam uiam illum ad te deferre curabo quēadmodū Ioāni tolner melius uidebit. Habeo gratias humanitati tue q magna leticia itellexisti ut scribis cōcepisse me spē fortune melioris. Verū nimis poeta in postremo sermone fuisti. preserti cū dixisti te mihi minus sperare. De noxetano nostro sic est ut scripsi non muto sententiā. q̄q̄ non illis est fortunis aut honoribus q̄bus

eū dignū censeo Tu recte aptissime locū illum de ipso facetissimeq; attigisti. Verū ut uerius de homine amicissimo nostro accipias ego etsi dixerim me. non mutare: uolo tamē moderari sententiam. nā nō est res sua tam ampla q̄tā forte ipse superioribus ad te litteris scrip si uel tu ex eisdē accepisti. etsi ut affirmauit pueros & equos pascit. nā neq; sunt hoc tempore in curia huiusmodi lucra. sed abundantia ut aiunt cordis locutus sum Caluū nostrum tui nomine resalutaui ut iussisti. Fuit illi resalutatio iocundissima & gratias habet ingētes & tuum se esse ꝓfessus est. Contes nr̄ q̄iocunce litteras tuas totas legerit· & de te q̄auide audiuerit: q̄toq; in sermone de te fuerimus non est ut ultra tibi aperiam quando quidem iam tibi per me cog' nitum exstat unam esse illius & meam more Aristophanis animam Vegii nostri fortuna si ad eum spectes. aut admodū tenuis est: aut nulla. si ad tempora nostra quibus uere ut scribis dicere possumus exurit intactā paridi ni uēdat aganen. Eam uel magnam esse dices uel minimā. Nam preter id ꝙ sacras summi pontifices edes & q̄drā colit datarius est. quod minus tamen haud est illi lucrosum: uolenti se (quod constanter facit) bonum uirum conseruare. Que res facit ut ex eo officio neq; ditior neq; diues fiat· emolimenti tamē aliquid habet ꝙ abbreuiator est. & nouissime sancti Petri in urbe canoni cus factus extitit. Hec ut dixi ad hominē parua sunt. Verumtamē ut maiora sint q̄ que ipse post tot & tantos tamq; uarios tot annoꝝ labores mereri potuerim qui nihil certe preter dedecus & reꝝ ōni um quibus reliquam uitam tueri possim tenuitatē ne dicā indigen tiam possideo. Quo nemo certe ē philosophior si modo philosophi est bonorum externorum omnino nihil habere. Ex his & ex prin cipio epistole ubi me fuisse animo nimis ꝑturbato affirmaui scio ne gaueris me philophum. & recte. Nam etsi sapientum amator sim & mihi placet ipsa sapiētia. & philosophorum studia me aliquando delectarint ac delectarent: si mihi adeēnt facultates. tantū tamē abē ut me philosophū cēseri ab ullo abs te etiā uelī ut nihil a me magis

sit alienū Neq; illā stoycorum aut pipateticorū sapiencia attigisse me ulla ex pte experior. ut uel nulla qđ stoicorū ē. uel moderata qđ pipateticorū animi pt̄batio mentem attingat Sū enim de numero mortaliū. quorū ut quidam poeta apđ ciceronē iquit. Nemo ē quē nō attīgat egestas morbusq;. De rebus legati & exercitus pānonū ī turchos iocundissime legi Tametsi illa uobis iā diu uetera sunt que de euersione sophie ciuitatis in cineres noua certa accepimus apud quos & fama ē sed nōdum certa captam esse andrinopolim primam citra mare magni turchi sedē. captū quoq; & eius filiū. ac ipsos turchos adeo ī fugā esse cōuersos ut finē nōdum faciant fugiendi De quibus rebus iā apđ uos fortassis idē rumor ut ita dicā uolitat Nox itanus ad te scribit. Vale rome die septīa februarii Anno. M. cccc. xliiii. hec iā diu scripta & ad te ferēda fuerūt Verum comperi ex iohāne tolner nūciū iā reuertisse Vnde effectū est ut postea usq; in hāc diem tabellariū non habuerī cui has cōmittere potuerim Interea uero tēpis cū librū politicorū uenalē nullo modo reperirē. tāetsi multorū & maxime librariorū aures obtuderim Vix iuenire licuit qui librum mihi cōmodatū faceret nisi ad ualde paucos dies decrui ut librū ipsum politicorū pocius habeas q̄lemcunq; ipsum hebere possum et id q̄cito. q̄nimiū differēdo expectationē tuā uehementē & honestissimā offendere Itaq; a cardinali de colūna exēplar habui & scriptorē satis eruditū iueni qui celeriter (ut fidē dedit) hoc opus absoluet. absolutum curabo adiutorio tolner qui nūtios patrie nouit et mores ut q̄primū illđ habeas. Erit autē liber hic in papiro ꝓpterea q; scriptorem nōdum habere potui qui ī pgameno ipsum scriberet ea lr̄a & eo tēpore quo cōueniret & oporteret. Nā ut dixi nō possum diu exēplar tenere. Scriptū ergo mittā & deīde si malueris aliū pulcriorē hr̄e q̄ munus meū exiguū tenere. faciā ut iusseris Sed reuera nihil mētior dū tibi quas dixi ī hac re difficultates predico Vt āt nō ignores qbus ifinibus me mea teneāt fcā fui actenus nauigans iter spē & metū fortune melioris. Verū nūc q̄triduo spes

rediere cepit & quidē paulo maior q̄ adhuc apud me fuerit. Nā cū
pro me fortuna rogaret audiui ammonitas eē seras. & talia sunt ref
ponsa ut credi possit me posse certius q̄ ātea sperare. Sed uale. nā dū
tecū libēter loquor inepte ineptius ineptissime tibi homī aptissimo
scribo. Verū dabis familiaritati nr̄e & mee de te fidēie uenīa Ro
me secundus Martii. scriptor iam dimidiū librum politicoꝝ scripsit
Cū absolutus fuerit tolner noster uir certe bonus curam habebit
illū ad te p nūciū fidū trāsmittendi. Vale. datū ut supra. Clausis iā
lr̄is meis & illis iā nr̄o tolner destinatis q illas ad te deferre curaret.
reddite fuerunt mihi littere tue date ī labaco uidelico ut scribis op
pido xuiii. Februarii: Quod de libris politicoꝝ Aristotilis scire op
tas ex lr̄is meis presētibus ītelliges. Ex hac cedula mortē Leonardi
accipies aretini & ī eius officii locū suffectū eē pogiū apd illā florēti
noꝝ democraciā · Placuit mihi & bene a te factū ē q̄ de receptis bul
lis ecclesie frisingēsis & de futuro optimo īperialis cācellarii animo
cū id rediēs rescierit aliquod grauiter certe scripsisti. laudata etiā sū
mi pōtificis & sacri senatus liberalitate. Fui itaq̄ in ea apud domi
nū meū. Is te uehemēter de multis laudauit & cupere se dixit re ip
sa ostēdere q̄ sit plurimū uirtuti tue affectus & q̄ grato erat animo
q̄ illū constanter amas. Quare si quicquid ex eo cupis fac ut sciat
inuenies te apud eū nō paruū neq̄ postremū locū tenere. Et quoni
ā iubes cauebo sumope p uiribus ne legē nr̄e taciturnitatis obseruē
preserti cū sciā te multū hanc abiecisse cur a me seruari nō debeat.
Vale. Datū Rome feria tertia post diē palmaꝝ q̄ die lr̄as tuas acce
pi ex cōte nr̄o. Infinitas & gratias & salutes habe. Apd Vegiū nō
dū fui · Ad noxetanū nr̄m nunc pgo ut ab eo lr̄as ad te capiā si pa
tas habuerit. q̄s cū his meis ad te mittam. Vale itez. Nō potest nō
prodesse mihi cum ad me scripseris ut in lr̄is tuis aliq̄d adiicias uer
boꝝ. quibus ueluti calcaribus quibusdā herus meus ad mihi bene
faciendum urgeri a te uelle uideat. etsi optimo sit erga me animo.
Vale ut supra.

98 Dicit amicos cōstātes eē debere. & laudat defunctus aretinus.

ENeas siluius: Ioānī cāpisio insigni philosopho & amico sin gulari. S. p. d Vellē tibi p singulos dies aliqđ scribere. nec mihi uel stilus grauis uel pretiosa uideret papirus. Iam enī penitet me legē tacit nitatis ꝑmulgasse ut sit quia nihil munda nū. ꝑpetuo placet Sed cogit me uti silētio raritas nūtiorū. Perpau ci sūt qui ex his oris ad te ueniāt aut si ueuiūt ignoti sūt mihi Vix quater ī anno qui ad te ꝑficiscātur īuenio. Hac re factū ē ut litte ris tuis īuitus distulerī respondere Nūc autē quia tabellarius certus romā petit habebis ex me re sponsum Eneāq; tuū loqui tecum acci pies Scribis te meis lr̄is recreatū q̄s apđ basilicā sancti Petri no xita nus nr̄ tibi restituit Placet te cōsolationē r̄cepisse sed īdiguisse cōso lationis nō placet nollē enī aliquid tibi accidere qđ molestum foret egeretq; medico Qđ amicicią meā cōmēdas solidāq; dicis nō audio inuitus. Nam etsi me nolim laudari quia nō sum laude dignus. hoc certe sine rubore dicere possum me postq̄ amare accepi ptinaciter cōtinuare. Nō sum in rapiēdis amiciis facilis. nec quēcūq; dignor amicū. Supbus sum fastidiosiq; stomachi. Nisi melior me sit nemo me habet amicū. Sed ut tarde ad amicicią uenio sic r̄cedo sero. Te nax sū amicoꝝ. Neminē adhuc amaui quem nunc habeā odio Sētio igit tecū dum me stabilem dicis amicū. teq; certū facio nūq̄ me tuā beniuolēcią exituꝝ uel noxitam quos mihi piladis & orestis loco delegi Scio tamē tecū uenturum esse contē qui pars ē altera tui Sed neq; hūc uito quia cōterraneus meus est & uirtute plenus & alter tu. Qđ mea scripta ꝑbas extollisq; facis amice Ego quia omnia di co & scribo q̄ uel in animā uel ī buccā ueniūt nō arrogo mihi tantū Et quippe si alteri scriberē nō essē adeo uerbosus. tibi cum scribo nihil uereor quia tu lima es & qđ erratū est emendas aut tegis Oīa nuda sunt Cū de ꝑphecia legerē quā scribis cepi dolere & irasci fortune q̄ semp cecis ābulat oculis & eos potissime facit locupletes qui minus sunt digni. Dicebāq; in eā En pfida cur non aliquando

aperis oculos uiroſq; bonos puehis. Cāpiſius iā annis quatuordecī curias ſeqt̄ uir preſtans tū lr̄aꝝ peritia tū uirtutis operibus. q̄d tu hunc preteris negligiſq;. An tibi dignus uidet̄ quē ſemp pauperta te premas. Et ubi oro melius q̄ in hoc uiro collocabis diuicias. Nō hic auꝝ claudet ſed utet̄ in uſuſq; tū neceſſarios tū utiles exponet. Ad hec audiui uocē mihi correſpōdētē. Ne mirere ſilui: nō fortu na ē q̄ uiros bonos pecunia priuat. Sed hēnt ipſi minimi neſcio q̄d ſenſus. Sūt enī ambicioſi & honoris cupidi. nō teneri ſed tenere uo lūt. Hic tuus campiſius nō uellet auro ſubeē neq; argētū uenerari ſed eēnt apud eum pecunie quaſi ancille. nūc huic rei nūc illi ſeruiē tes At ipſe q̄tē amāt libenterq; apud auaros ſunt q̄ eas ſcrinio clau dētes ſingulis horis uiſitāt: & honorāt nec alibi cor habent q̄ cū eis Diſplicuit mihi uox q̄uis uera caneret Sed ubi tuā epiſtolā interius legi meliorē ſpē repperi quā ipleri nō minus q̄ tu cupio. Timor ta mē nūq̄ aberit niſi poſtq̄ mihi ſcripſeris gaude mi Enea q̄a iam ſū ex numero beatoꝝ Ariſtotilē ut habeā q̄celerrime. cognoui te libra riū conduxiſſe Iā q; illū ad mediū ſcriptū eſſe. qui ut in calcē finitus erit ex iudicio Iohānis uiri boni & amiciſſimi nr̄i ad me mittet̄ nō laudabo diligētiā tuā que etſi maxima ē nō tamē maior ē q̄ poſtulet amicicia. Librū auide moneo ſi mitti uuiēnā pōt is mihi erit accep tus ut ex norēberga reuerſus hic reperiā q̄d diu q̄ſitū eſt Quāto ſit no xetanus & nūc agnoſco & alias audiui. Vellē tuā manere priorē ſentētiā q̄a nullo bono indignus ē. Ipſe me rogauit ur̄e ut parti fa uerē. ſi nō alia ex cā. ſua ſaltē q̄ ex officiis curie uiuit. Sed miro illū iā mee oblitū eē fortune. Nā q̄ uobiſcū nō ſum ur̄i cā facio ut fecū dior ſit uobis fortuna. dū partē ſequor uobis aduerſā. Nihil aduerſi tuliſtis Si ad uos deficiāt mox fortune impetū ſentietis. q̄a non uult eē ubi ego ſum. Suade igit̄ Petro ne petat quod ſibi nociuū ē. Ego precis magnis eēm rogādus īmicicias tenere Nouit hoc Petrus dū baſilee ſimul eēmus Vegiū inueniſſe ſummi pōtificis gr̄am gaudeo ne cogat̄ aganen paridi uendere. q̄uis ſuadeo ſicut & mea caliope

desertis aganippe fontibus iã migrauit ĩ atria Sed respiciat illũ oro
mitiori lumine si non fortuna is qui fortune imperat deus. Si quis
gallus datarius esset neq; ptusam lenã gereret nec auro gẽmisq; ca
reret Que de cardinali sãcti ãgeli scripsisti & ãdrinopoli capta cog
noui nõ fuisse apd nos certa Sic. n. dicebas. Sed illa apd nos somnia
r̃putantur. nã etsi magna fuerit nostrorũ victoria nũq; andrinopolĩ
puẽtum est. Nec tã insignis tũc triumphus fuit q̃ nunc est metus ĩ
gens. Aiunt eĩ turchos iam magna ui r̃uerti. nec modo expectare
sed inferre bellũ decreuisse: Quare factũ est ut hũgari qui prius su
pbissimi erãt nũc paululũ huĩliati inducias biẽnales cum cesare fe
cerint q̃ & illi utiles sunt. ne dũ turchis r̃sistũt a tergo timeãt. & no
bis accõmoda ne dũ petimus norẽbergã tumultibus patrie reuoce
mur. in norẽberga quid futur̃ sit neq; dicere neq; cõiectari possũ.
quia quot hoies tot sentẽtie Rex ifra decendiũ iturus putat Alber
tus & sigismũdus austrie duces Comes salliceus & dominus ualsen
sis preter familiã solitã regẽ sequentur. ois germania illuc cõuenit.
Velint supi ut bonũ sit qd tãto conatu q̃rit Soror r̃gia hodie huc
uenit mãsura apd uuiẽnam dũ rex abẽ. Res athesis ex palatio ptiũ
norẽberge cõpoĩ debent Item suisenses Leonardũ aretinum ex. te
primũ sensi obiisse Dent eius umbre tenuem & sine pondere teri á
superi spirãtesq; crocos & ĩ urna ꝑpetuũ uer Qui laciũ ornauit lr̃is
Quo nemo post lactãtium ciceroĩ ꝓximior fuit. Gaudeo pogium
eius locũ apd florẽtinos tenere. sed maluisse potius locũ nõ uacasse.
ne tãto splẽdore caruisset etruria. Multos adduc grecos nobis dare
latinos potuisset Sed instat oĩbus suus dies. nec ĩdoctũ nec doctum
mors preterit Felix qui sic uiuit ut nihil timeat mori Vẽtus ẽ hec
uita mi iohãnes Iã me tedet mũdi huius Nec aliud opto nisi ut me
uẽdicẽ tecũq; sim ut philosophemur inuicẽ q̃uis te negem philoso
phũ. Credo si simul erimus aliquãdo stoycos pre ceteris imitari stu
debimus qui sunt auãgelio ꝓpinquiores Sed timeo ne ꝑ quiete la
borãtes sp labori subiiciamur Reuerẽdissimũ herũ tuum cardinalẽ

tarẽtinũ me amare mihiq; bene cupere maximifacio. illiq; ut me dedas peto sibiq; dicito me tũc ab illo diligi cognituꝝ cũ te suis fauoribus uel ditatum uel extra miserias positum sensero. quia qđ tibi prestiterit & mihi datũ putabo. In ecclesia frisingẽsi maxime lites sunt Cãcellarii tamẽ fr̃ maiorẽ castroꝝ obtinet partẽ. norẽbergensis conuentus litem huiusmodi aut dirimet aut ampliabit. Conti & Iacobo caluo etiã si tacuero salutes ut dicas uolo. qa ĩ medio sedẽt Tu uale & Aristotilẽ cũ tempus fuerit mittito nulla pecuniaꝝ ãxitate turbatus. Ex uuiẽna xxu. Iulii. Anno. M. cccc. xliii.

De bello turchoꝝ & hungarorum in quo rex polonie & cardinalis sci angeli ceciderunt.

ENeas siluius impialis secretarius. S. d. d. Illustrissimo principi & excellẽtissimo domino Philippo Marie ãglo duci mediolanẽsi papie angleriecq; comiti ac genue domino Etsi fauoris mihi nõ multũ hactenus tua celsitudo ĩpẽderit: q̃ post tradita ecclesie sci Laurẽtii maioris mediolanẽsis possessionẽ. spoliatorẽ meũ preteritus & cõtra lr̃as regias in meũ fauorẽ sepius scriptas tuas. In tantũ tamẽ celsitudini tue sum deditus ut pretermittere nullatenus possim quĩ nouitates ad nos delatas eidẽ significẽ. que tametsi nõ hmõi sint ut audiri libenter debeãt expedit tamẽ & secunda & aduersa cognoscere. Accipe igit̃ ex seruulo tuo que apud nos noua ferunt̃ Quĩdecĩ aut eo plures sunt dies quibus huc fama delata est. fama malũ inquã quo nõ aliud uelocius ullũ mobilitate uiget & q̃ uires ut Virgilius ait acquirit eundo. Hec igit̃ maximũ & nobilissimũ pricpẽ Vuadislaũ polonie regẽ qui regnũ hungarie occupauerat ĩ bello cũ toto exercitu ꝓstratũ uulgauit. quia tamẽ multe uenerãt littere nullusq; certus auctor habebat̃ ficta res credita est. nec multũ post. epistole ex hungaria misse sunt regẽ polonie superatis cõflictisq; turchis uictorẽ reuerti. eratq; nõ pua trepidatio ne sicut uictoria sui natura insolẽs & superba. rex idẽ cum hungaris aduer

sus austriā & styriā castra moueret. Iamq; uir magni nominis dyo
nisius archiepiscopus strigoniēsis & alii qui Ladislai regis partibus
fauent. auxilia romanoꝝ regis efflagitabāt. Studuerāt enī qui regē
polonie apd hūgaros manutenebāt cōflictū eius tegere siue q; rede
unte regi q̄uis fugato cōsulere uolebāt. siue q; statū suū eo melius i
terī putabāt posse dirigere. Sed nihil est mēdatio instabilius nihilq;
ueritate cōstātius. Aduenerūt eī hodie mirabile dictu ē ex diuersissi
mis remotissimisq; regionibus una in hora diuersi nūcii: nō tamē di
uersa sed eadē noua portātes. Scripsit illustris cilie comes. scripserūt
ex ptibus trāsiluanis alii & rursus alii & hūgarie barones nouitates
istas regie maiestati que licet xpristiano populo lugubres sint. &
admodū nociue nō tamē taceri debēt. sed tāto diligētius iter xpristi
colas diuulgari q̄to catholice fidei maius imminet piculū. Nisi religio
sissimi prīcipes i unū cōueniētes de mediis resistendi scē crucis inimi
cis & hostibus xpristi cogitauerīt: Noua igitur ista sunt. Aiūt oēs
nūcii uno ore regē polonie cū cardinali scī āgeli multisq; hungaris
sed pluribus uualachis & bulgaris atq; ruthenis in romaniā usq; p
fectos tot bellādo successus habuisse ut nō longe ad ādrinopoli cas
trā posuerit. Qd postq̄ turchoꝝ impator accepit collecto i asia ex
ercitu q̄draginta miliū pugnatoꝝ mare traiecit Classis nāq; i helles
pōtū ad phibēdum ex asia i europā trāsitu hac estate preterita mis
sa ut isti referunt iā retrocesserat. patronis eius pecunia & asiatica
gaza corruptis. quod mihī nō fit uerisimile nec psuaderi mihi pote
rit tāta pfidia usos illos fuisse ut xpristianū sanguinē mahumetis
auro uenderēt. Illud āt credibilius ē deficiēte cōmeatu classē ulteri
us nō potuisse pcedere. sicuti iā suis lr̄is timere se iulianus cardinalis
significauerat. Vtcūq; sit libeꝝ mare turchis patuit. Qui trāseūtes
i greciā iūctiq; suis cis mare manētibus cū magno exercitu xpianos
aggressi sūt. Nec nr̄i detractauere certamen sed i ipsa sci Nartini
festiuitate bellum cōmissū est qd tā atrox & aspeꝝ fuit ut raro iter

mortales tale fuisse putet. Diu prelium anceps extitit diuq; uiribus utrimq; paribus ē pugnatū. Atq; dū nr̄i p̄ Xpristo & illi p̄ mahumeto cōtēdūt. tā acres utriusq; partis animi fuere ut cesis iter utrūq; exercitū circiter quindecī milibus hominū cum pugna par esset adhuc cessare noluerunt. sed quo plus sanguinis fundebat eo feroces utrimq; acies turmeq; preliabant. Defecerunt tamē utriusq; uires fessisq; brachiis nec uersare gladios amplius. nec arcus tendere ualebāt. Que res quiescere ābas partes ad magnā horā coegit donec resumptis uiribus ac spiritibus redeūtibus instauratū ē preliū In quo uicit ad extremū turchoꝝ siue uirtus fuit siue fatū. siue q̄ numero plures erāt: Affirmāt qui ex bello fugerūt p̄m nr̄oꝝ memoria nullū tota i europa tā cruentū bellū fuisse cōmissum. nec pauciores ex turchis q̄ ex hūgaris cecidisse. Etsi uerus est rumor octuagīta milia uiroꝝ in hac pugna sunt cesa. De rege polonie īcerta uox ē quidā occubuisse eū ferūt quidā captū putant. Illud inter oēs cōstat regē polonie ad hūgaros nō esse reuersum. Nec desunt qui eū i facie uulnus suscepisse inter preliādū asserāt. Quo fit ut adolescenti tā nobili tātiq; animi admodū cōdodēdū sit q nō suo iudicio (nō ei p̄ter etatē aliena regna cupiebat) sed suoꝝ suasu ex pacifico regno i alienū non ad pacē sed ad bellū. non ad opes possidēdas sed ad mortē uel captiuitatē ē tractus. Murmur etiā ē in hoc prelio uirū nr̄i tēporis tū eloquētissimū: tū prudentissimū Iulianū cardinalē sancti angeli cecidisse ac suū illum nobilissimū spūm ad oīa quecūq; ageret diuinitus aptū exalasse. Quidā astruunt cum Ioāne uaynoda. trā siluano uiro magnifico & nisi timiditate uictus aufugerit animosissimo cū paucis euasisse qđ magis optaueri. Sed mors sua mihi p̄babilior ē q nō fuit in bellis fortunatus. Nā & aduersus bohemos cū exercitu p̄fectus fugatus ē. nisi forsitā & idē sibi nunc arbitrari uolumus. Sed assueuit fortuna quos uno ex bello fugatos fecit. i alio interēptos reddere. Quecunq; sors eius fuerit uō puto male actū cū eo q p̄ xpristi fide pugnauit. pro q̄ si ē mortuus ut isti fert. nulli

dubiū esse debet quin ad eum transierit cuius causā tutabat. Occisi cū eo sunt agriēsis uaradiēsis episcopi & alii cōplures regni ꝓceres quoꝝ nōdū nomina sunt trāscripta. Plures ī hoc prelio illustres aīe uel ī celū uel ad inferos trāsierunt Insignis est hic annus multis clādibus Nā & suicēses apud basileā cesi sunt & delphinus q̄plures alemanie ciuitates occupauit. & rex frācie tullū uerdunūq̄ cepit Nicolaus piceninus uita functus est & alii q̄plures magni uiri mortui. q̄ tue dignatiōi q̄ mihi sunt notiores Hūgari iā icipiūt ladislaū regē petere. Res noua ē & recēs nec magis explicanda q̄ tradita sit: Nouā idies certiora mittē. q̄ nō omittā scribere si sciuero meas lr̄as in cōspectu celsitudinis tue acceptas esse & nō magis aduersariū meū q̄ me ī ecclesia sc̄i Laurētii que mea ē cōfoueri. Ex noua ciuitate. die xiii. Decēbris. Anno. M. cccc· xliiii.

¶ Fedus ītер uenetos & ducē mediolani factum esse.

IAcobus de arzamboldus doctor Enee siluio poete singulari q̄ amico. S. p. d. Gratissimū fuit nuper ex tuis intellexisse lr̄is te eē sospitem & eo dignitatis gradu ꝓuectū esse quo serenissimus dominis nr̄ romanoꝝ rex dignū te officio secretarii iudicauit Et recte quidē ut cetera oīa pro summa sua prudentia siue fidē siue doctrinā siue multarum & maximarum rerum experienti am fuerit cōtemplatus. Ego certe ita hoc augmento tue dignitatis gaudeo acsi eodē mecum parente genitus esses. quando quidem ex ipso presertim tempore una uiuentes familiaritatem & beniuolentiā diutina consuetudine & honestis autoribus hausimus Te semp germani fratris loco dilexi. Potes igitur summa confidentia oī opa mea ubicunq̄ sensuram illam cognoueris ad augmentum aut cōseruationē rei uel honoris tui non minus uti q̄ fr̄e & optimo amico faceres. Ego qđ de prepositura mihi addidisti onus libēs & āplector & ad exitū usq̄ ꝓducā: uires aut ingeniū modo nō defuerīt. Interī cura bo ea sarcina que reliquias quasdā mee largitionis habet me explicare De hinc quicq̄d fieri poterit quidue facto fuerit opus te meis

reddā certiorem litteris Vale: & ubi aliquid otii fuerit si res digne occurrerint quas dietī cumulatiores euēturas confido fac me ptici pē. Ego quid scribā nūc nihil aliud dignū habeo q̄ eē deo iuuante i ter illustrissimū dominū meū & ducē illustrē ligā factam non recon ciliationis modo omniū preteritarū iniuriaꝝ rubiginē extergētem sed societatē amicicią & quod ipse ego desperabā talem animorum unitatē ut unius īcōmoda ab alterius dānis secerni nō possunt Vale ex mediolano die. xiii. Octobris. Anno. M. cccc. xliii.

¶ Cur plixe scribat. & de pace ecclesie cōsiliū. & plu res nouitates exponit.

Eneas siluius S. p. d. Magnifico Gaspari slick cācellario im periali· Sex & decē dies apud nos est Gaspar quē tu & col lege tui semper rebus ecclesie ad regiū culmen destinatis. Is regem in oppido gretensi cōuenit. Et quia illic absolui negotiū suum nequiuit usq̄ huc secutus est curiā neq̄ adhuc finem habet ullum. Grauia nanq̄ negotia magnum habent tractū & in ultimis reseruāt. Ego per ipsum Gasparē epistolas tuas recepi. quibus nūc responsurus. eē breuis nō possum. nā & referēda sunt gesta plura & tu de multis instrui cupis que paucis uerbis complecti non queo. nec enī ego ille sum cuius hodie festum colimus: qui apocalipsim scribēs tot uerba posuit quot sētētias. sed accidit qđ Oratio qui dū breuis esse laboro obscurus fio atq̄ idcirco plixitatē ī me reprehen di q̄ obscuritatē cupio. Scribo enī ut intelligar. nec mihi soli scribo sed his qui legunt. Et qa plures sunt da mihi quod edippi sermonē aptū habeā q̄uis longū. Sed iā ueniēdū est quo uolumus. Binas epis tolas ī re frisingēsis ecclesie regie maiestati. easq̄ ambas sibi reddidi responsum exegi. De primis quid successerit iam rescripsi. Secūdas presētē Vlrico i regias manus dedi· que mox legēde Vlrico dedite fuerūt Et uidi regē in earum auditione satis attētū. qui & hec uer ba subiūxit. Cōsiliarii mei dicūt piculosum esse ī hoc negotio q̄cq̄ agere sed opórtet nōnū q̄ etiā cū piculo res aggredi. Qđ dictū spē

mihi fecit possessionis habēde. Vlricus quoq; admodū letatus ē spe rās opa sua hāc rē cōcludi. Vltimo dixit rex uelle se ad cōsiliū hoc deducere. sed qa in crastinū abiturus erat nihil illic factū ē Scis per hos montes non eē diuersoria ut ī urbibus insignia nec escaꝝ copiā cancellarieq; nostre malum iter patere iter milites. hoc fecit ut nr̄i per diē post regē, pficisci uellent Ego uero timēs ne inter eundum res frisingēsis tractaret. putansq; bonā esse presentiā meā ut adierē cācellarios & amicicie tue memoriā facerē. accersito Iacobo & uno familiari regia castra secutus sū Sed ī uia nihil gestū ē quoniā nusq; rex qeuit. at cū eēmus ī burgo iudeoꝝ uidēs qa cōciliū tenebat cō monui regē tui ut memor eēt. Qui postq; inquit quiete erimus me cōmonefacito. Hoc āt īfra triduū erit & sic usq; huc pducti sumus re infecta: Ego interī auisamēta nōnulla cōfeci q̄ Michael ex latino uertit in teuthonicū. heriq; regi obtuli petēs in cōcilio legi iuberet rē frisingēsem expeditioni daret Cōuenerā ātea cōciliarios quosq; singulatim & uerbis que mihi ydonea uidebantur sum allocutus. Sed uerum est quod dici solet. bonos consulares malum collegium. Omnes uno se ore & tuos esse & causas cordi habere dixerunt. Cō siliarii uero presentes hi sunt· magr̄ camere. Ioānes ebestorf. Vual terus zebinger. Lupoldus aspach: ceteri absunt: Inter hos res ges ta. Legitq; magr̄ Vlricus instructiones q̄s feci. & q̄ꝝ copiā cū pre sentibus magificētie tue transmitto. Relatus fuit tuarū lr̄aꝝ tenor. sed oīa in uanū transire. Hoc eī mihi demū responsum ē regē ī pre sentiaꝝ certis ex cāis uelle supsedere rogareq; tuā magnificētā ne egreferret. qa boni respectus eēnt: Mādatūq; ē Vlrico ut lr̄is regi is te ad curiā aduocet. hec ī cā frisingēsi psuadeo mihi tuā absentiā his rebus admodū nocuisse qa presēti dat absēti detrahit. Et ueꝝ ē tritū sermone ꝓuerbiū. Facies hoīs facies leonis Oēs hodie simulati sumus amici. amare fingimus: nō amamus Atq; idcirco ubi ades sub seruio tibi obsequor. qcqd iubes facio. ut uidear diligere Vbi absis nihili te pēdo. qa uel nō redibis. uel si remeaueris dicam me feciſſe

omnem diligẽtiam & alios in culpa fuisse q̃ res tua nõ sit expedita.
Ita certe adulatores sumus. nõ amatores. nec fictus amor ĩter habẽ
tes aliquid habet uigoris. Credo me plane ĩtelligas. Sed fingẽdum
est postq̃ omnes fingunt· Nã & Ihesus finxit se longius ire Vt ho
mines sunt ita utamur. Extrahendũ est ex petra mel & oleũ de saxo
durissimo: Existimo ĩ tuo reditu omnia resarciri Cũ enĩ regis aĩus
bonus sit necesse ẽ ut reliqui subsequãt: quia quod illũ uelle sciũt
nõ audent dissuadere. Que autem causa sit ꝓpter quã rex dicat se
nũc supsedere nõ scio ꝓpter mutationẽ athesis. Forsitã ĩtẽdit baua
ros duces aduersus plebẽ illã ĩ sui fauorẽ trahere & ob eã rẽnõ uult
nũc ipsis displicere si tibi possessionẽ tribuerit. De bullis apostolicis
quas plumbatas iã esse in austria dicis nihil scribo. quod si ueꝝ esset
iã Hẽricus me commonuisset. Sed uidet mihi rursus instandũ apd
Iohãnẽ carnaial ut littere ueniãt. Rursus rex scripsit cõcilio ut cir
ca cõfirmationẽ partis aduerse supersederet. Idq̃ ad ꝓpositũ uenit
Obiit enĩ per hos dies brixinensis epũs ut qui mane sospes erat ĩ se
ro sepultus ẽ Genus mortis felicissimũ si bene illi cum deo fuerit si
minus miserrimus trãsitus. Quis tã iustus est ut confessione nõ ege
at? Quis mũdus a peccato? Nihil mihi conscius sum apostolus iq̃t
nõ tamen in hoc iustificatus sum. quid nos dicamus: Absit a nobis
mortis subitanee casus deturq̃ spatiũ penitẽtie tãto magis q̃to plus
deliquimus. Ob hãc necẽ scriptũ ẽ & concilio & pape metropolita
noq̃. ne circa ꝓuisionẽ brixinẽsis huius ecclesie quicq̃ agãt priusꝙ
q̃ cogitauerĩt in quẽ prelatũ regius animus inclinet. Neue electũ
aut postulatũ cõfirmẽt aliquẽ. Ego puto ecclesiã illã duos hr̃e spõ
sos. nec tertius forsitã aberit. Illi eĩ canonici eligent. nec papa care
re suo iure uolet. & eius ĩ iuidiã consilium dabit tertium. Felix ux
or tot maritos habitura. si modo id potest fieri ut non sint adulteri
Hoc malum facit ecclesiastica diuisio. ad quam tollendam nimis su
mus torpẽtes Vidi qd reges scribũt ex litteraq̃ exẽplis. nec despero
rẽ bene posse cõduci si aggredi uelimus negotium oĩbus eĩ ut uides

displicet scisma omnes abhorrēt Viā autē sopiēdi hoc malū karolus rex francie nisi fallor & tutā & breuē ostendit. ut fiat cōuentus prī cipum uel eorū oratoꝝ in cōi aliquo loco. Ibiq; una recipiat cōclu sio per omnes. Ad hoc aūt peragendū opus eēt rursus scribere cūc tis regibus ut oratores suos argētinā uel constantiā mitterēt pleno mādato suffultos ad pacē ecclesie pertractādā. Fienda eēt rursus ex pensa que anno preterito fcā est uix trecentoꝝ aureoꝝ. Parū plus constantinus in cōgregatione nyceni cōsilii exposuit. Hec uia non posset claudi. nec papa nec consiliū īpedire possēt tāq; hoc absq; ip sis fieri nequiret. Licet enī principibus secularibus conuenire ali quādo ītuito clero. & tamē illic fieri unio posset. nā ille papa indubi tatus esset cui omnes principes obedirent. non uideo clericos qui ue lint pro ista uel illa parte martirium ferre omnes hanc fidem habe mus quam nostri prīcipes qui si colerent ydola & nos etiam colere mus & non solum papam sed xpristū etiam negaremus seculari po testate urgente. quia refriguit caritas & omnis interiit fides. Vtcū q; sit pacē desideramus que siue per illud consiliū siue per conuen tū principū detur nihilipēdo. non eī de noīe sed de re contendēdū est Voca panem si placet lapidem. & da mihi dum famesco. non uo cetur concilium uocetur conuētus uocetur conciliabulū. congrega tio synagoga. nihil intereſt dū scisma depellatur. Ideo mihi admodū placet quod rex francie scribit eiusq; sententie inhererē. nam uide tur regi nostro pmittere huius congregationis uocationē. nobilis il le qui secum fuit cui & instructiones dedisti reuersus est sed nullas attulit litteras. Nūc ad res atheſis reuertor que turbulentissime sūt & nescio an regem moueant. nā semp unius ē uultus. Licet res sua geratur. Me certe cuius nimium interest ymo nihil nisi regis causa maxime conturbat. Oratores ex atheſi gretz uenerunt. eorum peti cio fuit. ut Sigismundus & thesaurus remitteretur. quia iam prete riit īscriptionis tempus. Postq; in atheſi uenissēt Sigismūdus cōcilia rios dari sibi patria si uellet et iureiurādo astringere Tūq; si cū eoꝝ

cōsilio Sigismūdus uellet patriā suā regi cōmittere uel duci Alberto parituri eēnt. Hec legatio eorū fuit. His responsum ē regē nō tene ri ad hec secūq; Sigismundū unanimē fore. Oratores ī athesini miſ sos hac de causa quoꝝ responsum expectaret. Cupere tamē regē ut athesini mitterēt aliquos potestate tractādi cōcordiā ne res ī tali diſ turbio ꝑseuerātes. magni alicuius mali forēt origo. Cūq; his remiſ si sunt oratores preuenerat eos cōstantiensis epūs q se mediatorem iterponere cupiebat. Huic licet nō magna fides sit prebita ꝓpter frem qui nouādis rebus causam dedit. multa sunt tamē cōmissa eiq; mādata ē concordie practica. Iāq; ī athesi se recepit quid egerit nō scio. Oratores regii non sunt admissi sed expectant in rubeo burga ubi clausura ē: Vuilhelmus illic numerat pisces qui ꝑ flumen tran seūt. Multum enī ocii habet· Idipsum & college faciunt. q̄q̄ & ali quādo ludit alea perno x. Rustica illic plebs in armis ē & aditū q̄si sepulcrū domini custodit nō tamen dormit ut Pylati satellites. sed die noctuq; bibit. Receperunt enī athesini ducales redditus & cū his plebē ī armis alunt nulluſq; aditus caret custode. Sentētia omni bus una ē aut Sigismundū recuperare: aut in libertatē se uindicare qui si non satis sua spōte insaniunt. Snicenses instigatores habent qui se adiutores nephādi ꝓpositi repromittūt Tridentini adhuc in fide manēt. q̄uis per alios indies stimulēt. Dicunt se id acturos qđ eorum epūs iusserit. Ex cuius iussu adhuc regi usq; ad menses qua tuor sunt obnoxii: Rex ad eos nō habet aditū nisi ꝑ dominia ueneto rū. & per uiā hanc mittent nunc oratores illuc Dicūt aliqui comitē galiaseū cū peditibus quadringētis tridēti esse & partē regis tueri qđ mihi nō est ōnino compertū Sunt qui putāt obitū brixiēsis epi copi. accōmodū esse. quoniā is occulte mala hec fuerit orsus me alia sententia tenet. Arbitror ei euestigio prīcipes factionis accurriſſe brixinā ibiq; operā dediſſe ut ex eoꝝ sententia fiat episcopus. Inte rea uero iā arces custodiri ꝑ eos. Sed licet cuilibet opinari. uaticina ri paucis. quoniā futuroꝝ euētum solus nouit deus. Humane mētes

in tenebris degũt .nec uidere sed argumentari possũt ex preteritis & instãtibus qnd sit futuꝝ. In eoꝙ sepe fallũt ut qui ꝑ uitrũ ultra ispiciũt aut in aquis iactãt usum. Hec scripsi kalẽdas Ianuarii pu tãs me statim missuꝝ lr̃as. Nunc qa supest spatiũ adiciã reliqua Iu nior comes cilie huc heri aduenit. Dux albertus horatim expecta tur similiter & comes goricie cum eius uxore. Accepi goricie comi tẽ feuda susceptuꝝ quod si fit nõ nihil ad cãcellariam ueniet Cum his ut cõiecto utꝙ ꝓcepi tractabitur de modo intrãdi athesim. Aiũt enĩ quidam ꝑ terras goricie accessũ patere athesinosꝙ timere comi tem cilie .agetꝫ quoꝙ ut subodero q̃ hic cilienſi ĩ curia pseueret Sed nemo his ĩ rebus utilior eẽt tua magnificẽtia Nemo hic ẽ qui sciat q̃ les habiti sunt tractatus cũ comite isto & ad registrũ recurritur Vx oꝛ comitis q̃re huc adueniat nescio nisi q̃stura iniurias uiri quẽ aiũt ultra q̃ dici possit iniuriũ Qd̃ eõ minus licet qa uir etate confectus & forma ineptus cõsortem pene diuinã sortitus fuerat. Qua si be ne usus fuisset nemo eẽt beatior eo Inter hũanas namꝙ felicitates hec uel maxima est ut cõiugẽ quis pulcrã sortiatꝫ & bonã tamen qd̃ est terciũ fecũdã sicut hanc eẽ referũt Quidã rentꝫ eã ideo diuorciũ petiturã qa uite sue timeat: q̃is cõiunx mirũ ĩ modũ blãdiatur. Dũ hic ãbo erũt alcius rẽ inuestigabo Hec satis ad res corinthianas Nũc in hũgariã ꝓgo Scripsi dudũ tibi cõuẽtionem certã ĩdictã fuisse per hũgaros Et ãbe ptes bude cõuenirẽt ac de regni cõmodo transige rent Quod mihi admodũ displicebat ꝓpter locum in quo nil agi posse cernebã nisi ex arbitrio unius ptis. timebãꝙ nostrũ ĩfantulũ iure priuari suo. Sed respicit illũ deus Et quia hũana destitutus est ope. ex alto repperit auxiliũ Nondũ ꝑdita spes nec tã felix ẽ aduer sarius q̃ fama predixit. Scias igitur me esse animi tui. Plus mihi pla cet hodiernũ ouum q̃m gallina crastina. nescimus quid. uesperat Quod habemus tenẽdũ est Ideo tibi supplico in hac re ut me adiu ues uel scriptis uel uerbis si redieris. qd̃ oĩno curare debes. non mei cã hoc dico Ego enĩ parui momẽti sũ Sed ꝓpter ratõnes predictas

& ut triſtes ſint q te abeſſe ſunt leti. nō potui adhuc ſcire p quā uiā tibi redeūdum ſit. ſed ſciens mox ſcribā. nā ſi rex rediret in auſtriā aliud iter ē aliud ſi ſuperius tranſferret. De lr̄is arelatēſis alias tibi ſcripſi Cū illaꝝ uidebis copiā credo me nō magnopere dices erraſſe aut ſi error ē uenīā meret. Tu uale optime cū liberis & cōiuge q bus relictis ad nos reuerti cura. Ex ſcō Vito quinto kalendas Ianua rii. Anno. M. cccc. xliiii.

¶ Remediū ad reſarciēdū eccleſie pacē.

ENeas ſiluius. S. p. d. Reuerendo in Xpriſto patri dnō Sil ueſtro epō chimēſi dnō ſuo. Nō miror q ad me nihil ſcri bis qa nihil me īdiges Id mirādū eēt ſi ego ad te nō ſcribe rē q & gratia tua ſp egeo & beneficia cōplura accepi. Vna tamen res me reddit excuſatū quia ianiter ſcribere hoīs ē abutentis ocio & lr̄is. hac de cā tacui hactenus. nūc uero res ſe obtulit q mihi ſcribēdi materiā prebuit Vidi nup exēplaria lr̄aꝝ q̄s reges impatori noſtro ſcribunt in rebus eccleſie. perpēdiq; oēs egreferre ſciſma quo xpriſ tianus populus in preſentiarū conturbat: Multumq; demiratus ſū regis frācie iudiciū quod cōcurrere cū tuo cognoui. Memini ei cū alias ſimul eēmus. deq; hac ipſa re ferremus ſermonē. quonā pacto eccleſia pacari quiret. dixiſſe te. Ego ſi ceſaris eſſem loco. uellē cūc tos rogare prīcipes unū in locū mitterent oratores. qui plenā potef tē haberent res eccleſie cōponendi. Nā q prīcipes facerent & po pulus ſeqret & clerus. Ecce quia rex frācie ceſari nr̄o congregatio nis huius uocationē ſuadet. Vos qui rem habetis in manibus āplec ti hoc dētis regiq; noſtro & electoribus ſuadere ne oblatā negligāt uiā quia ſalus hinc pēdet maxīa. Nec hic oportet uel papā require re uel cōſiliū. Velīt nolitq; illi. prīcipes cōuenire poſſunt ſeq; īhāc uel īillā ptē declinare. at nō erit cōciliū hoc cōſiliū nō ſit qd ad nos Non de nomine ſed de re queſtio eſt. Satis eſt ſi ſciſma de medio au ferat. Vocet quocūq; nomine qui aufert ſciſma. Stultus quidā ſe nis debitorem in iudicio traxit tanq; is negaret debitū qui ſolidū ſe

ſnſcepiſſe fatebat cū ſtultus. xii. denarios peteret. Apud ſenēſes ta mē idē ē ſolidus quod &. xii. denarii. Sic & in re noſtra ſtultus erit qui tolli ſciſma per cōuentū prīcipū negauerit quia cōſiliū nō uo citet. Illa congregatio uocet ſynagoga uel cōuenticulū nō curo dū pacis exīde ſequeret effectus. Sed tu & college tui in cāpo eſtis ubi hoc gerit bellū. & in hac area ubi hec palea terit. Vide ut fabā be ne cudatis. ne dū ſciſma eccleſie tollere curatis diuiſionē in īperio in ducatis. Hec nō dico uīi cā quia rectū ſcio ꝓpoſitū ueſtrū ſed ut la boretis ꝙ germania unius animi ſit. unūq; papā colat & in unius fi dei ſinceritate gradiat. Hec uolui ſcripſiſſe quia gauiſus ſum regis frācie ſententiā cōuenire cū tua. Tu tātū ſtude ut illi ſit locus niſi qd melius īterī cogitaſti. Vale optime & me extra memorie ſinum noli abiicere quia tuus ſum quātuluſcūq; ſum. Ex ſancto Vito An no. M. cccc. xliii.

¶ Laudat legatū qui pecuniā neglexit.

Eneas ſiluius. Domino Thome heſſeuuach ſacre theologie magro. S. p. d. Lras ꝙs ad me nup miſiſti regie maieſtati oſtēſas effeci. ut que foret erga te mēs illius ꝓſentirē. Pla cuit regi diligentia tua dixitq; te melius feciſſe q̄ hi q̄ dationē pecu nie ſuſpēderēt. Is ut noſti pauca loquit ſed ex his paucis plura colli gi queūt. Naturā eius noſti & mores. cogita qd hec uerba īportēt tu tamē nullatenus heſitare debes quī bene agendo gratus pricipi ſis Feciſti eī ut uiq; decet bonū. & cōmunis cōmodi zelatorē. q rēp. ſue prefert. Potuiſſet ſcīdalū grāde cōtigere ſi remāſiſſes pecuniā expectādo. cū oia monumēta apud te forēt qbus ī cōuētu agēdum erat. Nūc res bene directa ē & iā pecunie tibi miſſe ſunt & amplio res mittentur. Quomodo autē in reliquum ſit ꝓducēdum ex apici bus regiis cognoſces. Vale & me tui amoris particīpem facito q̄q̄ non putam me fore illius expertem. Ex ſancto Vito in carinthia Anno. M. cccc. xliii.

Laudat amicū qui diligēter amici cnrauit rē.

ENeas filuius: Frācisco bassio iurisco sulto. S.p. Accepi tres litteraꝝ tuaꝝ unius sententie. Exponebāt ei mihi rē gestā oēs apud sarātanos deinde suadebāt ut consensum l. principis domī Sigismūdi circa iuspatronatus īpetrarē quia sic res mea iuada foret. Ego tuū erga me animū qualis esset iā dudū habebā p fectū. Sed īdies superas opinionē meā & nedū querele mihi locū eripis. sed facultatē quoq referēdi grās aufers. Gaudeo ego me talem amicū eē fortitū cuius plura sint erga me beneficia q̄ nedū premia re nō possum sed etiā numerare. Tu autē cōsciētia tua letari debes quādo sic amici negotiū geris ut tuū putet. Rata sunt apd̄ me oīa p te gesta nec ullus me grauat sumptus mirorq te nō plura expo suisse Volui qd̄ suadebas a Sigismūdo īpetrare sed terruit me nouitas apd̄ athesinos orta. tuūq ne rex egreferret tāq qd̄ eēt a se gestū rueret putaui differēdū donec cācellarius reuerteret. Interī ex parte regis rogatus sum hāc plebē ut aduersario dimittere qa de meliori uellet sua maiestas mihi ꝓuidere. Hoc rex ad preces aliquoꝝ fecit Respōdi me uelle cancellariū expectare qui me ꝓmouerat & factu rū quod ille iuberet. Sic nūc res se hēt. Sed hoc sepultū eē optet. ne quid parochiani persentiāt. quos stude in deuotione seruare. Ego adueniēte cancellario quid suggesserit tibi scribā. Miserā lr̄as ad te & ad parochianos ut suasisti. sed audio nūcios regios qui illas deferebant nō eē dimissos. arbitrorq lr̄is meis trāsitū nō patere. Ideo has confeci ut scires me tuas suscepisse & quo in statu apud nos eēt negotiū. Quid uero ulterius expediat nihil dicā. quia suis nō ē miner uā docere Vnum tibi notū uolo ut scias res capitulares melius dicere. cōuentionē scilicet norenbergēsem ad festū ascensionis ꝓrogatā esse quo tempore iterū rex per suas litteras affirmat. Vltra non dicam plus. Nec hoc dicerē nisi iam hic publicū esset. Vale & me canonicis recommissum effice. Cū deus uolet erimus simul & uitam ducemus beatā extra curie clamores atq miserias. Ex sancto Vito

in carinthia.iii.kalẽdas Ianuarii.Anno.M.cccc.xliii.

¶ Dicit diuitibus nõ conducere bellum.

ENeas siluius.Nicolao ueneto canonico tridentino.S.p.d. Scribo Frãciſco baſſio lr̃as q̃s cũ his mitto.Sed accepi uiꝝ terrore ꝓculſũ tridẽto abiiſſe pataiũ qꝫ petiſſe qa non placet ſibi urbẽ ĩcolere plenã tumultibus ſicut nũc tua ciuitas ẽ q̃ ob ſidionẽ expectat Laudo ego conſiliũ ſuũ.Nã q põt ĩ pace uiuere is dãnãdus ẽ ſi ſe ĩgerat bellis· Nemĩ bellũ eſt utile niſi cui ſtatus preſẽs ẽ grauis Frãciſcus uir diues ẽ & ſua fortuna cõtentus·Sapit certe rumores fugiẽs & lites ex qbus nihil lucrari põt.Scit aliđ eẽ hoc iudiciũ q̃ illud ex quo ditatus ẽ rote.Nã hic manibus cã defẽdit.illic ligua Tu ſcis ubi ẽ.iõ rogo meas lr̃as ſic hẽat ut mitto.& in eius abſẽtia me tuearis.ne qd ĩnouet ĩ canonicatu quẽ illic hẽo.Et ſic te i re mea habe ſicut de tua ꝓbitate & amicicia ſpero.nõ puto has tribulatiões diu mãſuras qa ĩtẽdit rex uobis auxilio eẽ atqꝫ fauori Vale & me tuũ puta ubicũqꝫ ſim.Ex ſcõ Vito.Anno.M.cccc.xliiii.

¶ Cõmẽdat eũ qui ꝓ ſãguine claro pugnat & ꝓ iuſticia.

ENeas ſiluius.Magnifico galeazio comiti de archo.S.p.d. Accipio te ueniſſe tridẽtũ militariqꝫ manu regis ptes tueri.Id quoqꝫ rex accepit ac ꝓpterea te amat colitqꝫ.maxĩes hmõi tibi & domui tue honori erit & utilitati q̃tũ ſẽtio. Perge igit & dũ occaſio adẽ uiꝝ qs es te demõſtra. multoꝝ uirtus iacet qa campus deẽ ubi ſe oſtẽderẽt.Tibi facultas eſt qua tũ animũ tum ĩgenium patefacias tuum Res quã tueris iuſta eſt & ꝓ ſanguine claro aduerſus plebẽ & icertũ uulgus pugnã habes.Vide ut periculũ facias tui monſtreſqꝫ ſanguinis illuſtris q̃tum obſcuro preſtet ſis is q crederis.Rex de te bene ſperat.opinionẽ ſuã ĩple & õniũ q apud ſe ſũt.Sic cũ ſis magnus poteris fieri maxĩus.Hec ſcripſi qa te amo & uidẽs tibi bonũ nomẽ eẽ cupio ut illud maneat augeat qꝫ Frĩ tuo me dede & mihi ut ſoles amorẽ tuũ communicatũ fac. Vale Ex ſcõ Vito die prima Ianuarii.Anno.M.cccc.xliii.

ENeas ſiluius. Ioanni peregallo ſcriptori apoſtolico frīq̄ amātiſſimo|S.p.d. Veteres ſunt apud me lr̄e tue qbus nō reſpōdi quoniā nūc ī ſyria.nūc ī carīthia.nūc in cariuola īter medios barbaros ſeuaſq̄ nationes cōſtitutus nūc apud hyſtriā & ſup oras ſuperi maris cū tergeſtinis uerſatus. nullū habui cui cō mittere lr̄as poſſē ad te pferēdas. Nūc quia nūcius dat̄ baſileā peti turus ſtatui nōnihil ad te ſcribere ut & me uiuū ſcias & ſoſpitē ac tui memorē. Nec eī poſſum obliuiſci tui ſp̄q̄ tua dulcis imago mē ti heret mee. Habe igit̄ has ex me lr̄as & illū timorē quē de aduen tu familiaris tui īdueras abiice. Nihil ē eī qđ āplius illīc uereare Vi di eū. ſanūq̄ uidi: Apđ quē tui cā uiſus amice ſū uelut eius ſocius q̄ tū ītelligo uos reuiſere ipſe manere decreuit. Ego utriq̄ abitū pſua ſi. At ubi nō p̄feci libēq̄ dimiſi arbitriū q̄a nil iuuat calcibus mu p̄ tūdere aut eos uētis dare. Fiat qđ eis placet. nihil ē qđ ī damnū uer gat. Tuus ille fr̄ cautus ē ſibiq̄ magis q̄ uoluptati uiuit. nec breue gaudiū lōge preponit utilitati. Tute mirareris ſi hominē cerneres ſiquādo cōbibit nihil p̄iculi. nemus magnū ē uuiēna multeq̄ īter di uerſas quercus ad fōtē ſunt uie. Obloq̄ p̄ōt aliq̄s. eloq̄ nō p̄ōt. nec tuis dictis amicicie & monitorio plenis dicta eē nolo q̄to famulo cō ueniūt. De me āt tibi ut pſuadeas cupio. nec eī gr̄a minor aut ſpes ē deterior ſolito. Qđ mihi ſcripſiſti de abſolutione cuiuſdā homoci dii. ſicut Philippus nr̄ optabat nō p̄ōt nūc īpleri. Veniet hō norē bergā. Illic p̄fici res poterit. nec iā hic dubiū fit quī rex uadat. quo ī loco ſpero res uniuerſalis eccīe ſic dirigi ut & tu & oēs q̄ bonū cō mune cupitis ex ſētētia iudicetis eueniſſe. Idq̄ mei noīe dici cupio cardinali ſcī calixti uiro bono & ueri amātiſſimo. Cui & me cōmē des peto. & una uiris theologia plenis Frācīſco & Andree minoris ordinis p̄feſſoribus. Quibus ſi nūc latius nō ſcribo ut ueniam dēt ora q̄a officio meo parere me cōuenit. nec eī alia cā ſecretarius uo cor niſi ut q̄ audio q̄q̄ uideo digna ſilētio ī abditis mei pectoris clau dā. Scriptorie officiū qđ illic hēo ſi ēptorē repperit precium mihi

reſcribe.etſiſieri pōt utiliter illo me leuē quia nō ſum eius aī ut ad uos redeā. De tridētino arbitror te audiſſe non nihil.Hic fama eſt atheſinos tridētū obtinuiſſe Veritas adhuc nubiloſa ē.Frāciſcus nr̄ decanus illīc abiit.quoniā poſtq̄ uidit ſapiēti ſue ſentētie locū non eē recedere potius irriſus uoluit q̄ manere dānificatus. Ego nō ſpero illā rē mihi utilē eē nec uſq̄ in rebus eccleſiaſticis ſū fortunatus Laurētius rotella nihil mei cā mediolani obtinuit Nō ſua culpa me ā ei cauſā axacte ꝓmouit.Sed noſti pr̄ie mores Nolo īillū dicere q̄ pōt ꝓſcribere. Lōge manus prīcipū ſunt atq̄ timēde & etiā princi pes priuatoꝝ hoīm ſunt īdigni. Ego nullū facia pluris q̄ tenear Tu uale & mihi ſepe ſcribe meq̄ ſepe uiſita. qa nihil ē qđ tuis ſcriptis īoculis meis extat acceptius. Andreā pauigaliū & Iacobū cerneri ū tā affectuoſe meo noīe iube ſaluere q̄ me ſcis illos amare Gaſparē nouariēſē arbitror cū auūculo repr̄iaſſe ſi tamē illic ſit ne mee ſalutationis expers maneat facito. Vale ex noua ciuitate. xui. Aprilis Anno. M. cccc. xliii.

Qđ hoīes dērēt ſe moribus coaptare nec ſublitate iuris utēdū eē. 57.

ENeas ſiluius. Stephano cacie nouariēſi iuriſcōſulto S.p.d.

Reuerſus ex uīdelicis īueni munera q̄ mihi uuiēnā barbatus ex te detulerat tā precioſa ut mittēte magis q̄ recipiēte ſunt digna Mos hic alexādri fuit q dona ſp ex ſe metiebat Ago ita q̄ gr̄as q̄q̄ ferre tale ornamentū ubi mos nō ē minime deceat Scis qa nō regiones nobis aptīde ſūt ſed nos ipſis regionibus cōformes reddere debemus. Ego tibi hec uerſus mediolanū ſcripſerā qa te reliquiſſe cōciliū rumor erat Nūc uero admonitus ꝑegalli lr̄is baſilee te eē didici:qđ mihi eo gratius ē quo te poſſū meis ſcriptis ſepius uiſitare. q̄q̄ id tibi & honorabilius & utilius puto qa frugifer illic cāpus ē & pauci meſſores. Et q̄q̄ plures eēnt tibi tamē priores ſp debēt ꝓptes Obtuli me alias curatuꝝ ut regius aduocatus fr̄es ſi res fri ſingēſis apd uŕam dimocraciā bene trāſirēt.quā cōdicionē ſcis non eſſe cōpletā.te quoq̄ patronū fuiſſe ptis aduerſe quo fit ut ſolutus

promiſſo ſi iuris apice uelī frui .Sed qa ſūmū ius ſūma ē iniuria ego preterea tibi nō uerbis ſed animis ſum ligatus.ſcioq; me nunq; tan tū conari tui cā poſſe quī ultra ſim debitor. Qua ꝓpter etſi durū ſit obtinere quod ſpeſpōdi. ſpero me tamē uoti cōpotē fieri ut tibi gerat' mos.Sed eſt moderator & arbiter ōniū tēpus.Rogo itaq; te ut parūp expectes mihiq; fidē habeas.quia aut Eneas eē deſinā aut tue cupiditati parebo. Nec me gallico more loq cēſeas q paruā mo rā quatuor & decē ānos cōputāt.Credo ꝓphetas imitari cupiunt qui cito uētuq; dicebāt Iheſum qui ānis poſt quīgentis uenit: Ego nō annos ſed paucos mēſes peto ut rē tibi cōfectā donem. Vale & amicis ſalutē dicito.dominis uero me commēda. Ex uuienna.xuii. Maii.Anno.M.cccc.xliii.

9. Nouitates hūgarie & de cōuentu norēbergēſi.

60 ENeas ſiluius Domino Ioāni urūt agrippine ciuitatis ſecre tario.S.p.d.Nō habeo quod tibi ſcribā & cupio ſcribere ut iter meas epiſtolas tuū quoq; nomē iueniat' Mēdicabo ergo materiā & nouitates que apud nos ſunt tibi enarrabo. Quas tamē uti reor nō iuitus audies.cōducunt enī ad res norēberge trac tādas Scis te ſepe ueritū eſſe ne peſtē nobis aliq; pareret que regē his ī partibus detineret.Hic iā timor abē.Inducias nāq; biennales habemus quas quomō ſumus uenati paucis aduerte docebo. Miſe rat rex polonie lr̄as quaſdā ceſari nr̄o.formāq; dederat iuxta quā pacē depoſceret. Nō libuit ceſari qd petebat' formamq; aliā dicta uit per quā nō ſolū auſtria ſtyria atq; carithia cū cariuola. ſed ōnis etiā obediētia regis Ladiſlai cōprehēdebat'. Oratoreſq; cū eadē mi ſit quibus regē polonie petētibus poſt expeditionē legationis certi deputati ſunt uiri cū quibus cōferrēt.Inter quos Iulianus cardina lis. Nicolaus decanus cracouiēſis & Laurētius palatinus fuere. In ter hos cū lecta eēt forma per ceſarē data magnus rumor exortus ē quoniā Ladiſlaus rex hūgarie uocitabat'.Ex hoc inquit decanus iā ſe ceſar partialē facit qui regnū hūgarie Ladiſlao attribuit. Nos er

go nihil tractabimus secū qa cesar in hūgarie regnū manū extēdit Ad hec oratores. Vos īquiūt nodū ī scirpo queritis. quid ūra īter est si cesar suū patruelē ornat titulis. Dominus ūr se hūgarie regē scribit. nec cesar suas respuit lr̄as. quoniā nec ūra scripta ius auferr̄t Ladislao. nec apices regii si qđ habetis uobis ius adimunt. Ad hoc retulit palatinus. At Vuadislaus uerus ē hūgaroꝝ rex. Non par ē Tū oratores Haud hic locus ē de iure disputādi. postq̄ unita eccle sia ius poterit in hac causa discuti At ego palatinus īquit & coram summo pōtifice & corā cardinalibus nihil negocii habere hanc tue ri causam. & plana & ꝑspicua res est Nec tā inops sensus est quispi ā qui regnicolis auferat eligēdi regē potestatē. nō disputaturi ueni mus īquiūt oratores sed de pace acturi. Si pacē uultis pacē damus: si bellum plus placet nō detractamus certamē. ¦ Vestrū est eligere qđ. hoꝝ uelitis. Hinc decanus. nō sic exhausti sumus inquit neq̄ tā ue cordes ut tā ignominosam pacem uelimus amplecti. Vires adhuc sunt nobis & animi nec quēq̄ timemus. Tū oratores. nec nos aiunt aut inopes sumus aut exangues. Si aliena inuadere non possumus at tueri nostra cōmode ualemus. Idq̄ bonis uiris sat ē: Nobis a tergo tuta sunt ōnia. In fronte habemus quibus potētes sumus resistere si malignari uolueritis Vos īter nos & turchos estis medii: uidete ne retro & āte feriamini. Tū palatinus scimus cesarem uestrum opu lentū esse. sed regnum etiā hoc plenū est nobis. nemo terrori est. Pa cem uestram uobiscū referte. Referimus inquiunt oratores abinui cemq̄ discedere uolunt. Exinde Iulianus cardinalis per deum oro uiri magnifici complectimini pacem Si progredi aduersus turchos uolumus. pax necessaria est. Sinite ut hoc pauper regnum respiret Nolite campos xpristiani sanguinis ūda commaculari. Sed frustra uociferatio eius fuit. abitum est re infecta. In crastinum tamen nū ciatum est oratoribus ne discederent quia non regis nomine respō sum eis fuisset. Expectatum est iterūq̄ disputatum. postea res ī tha lamo regis trutinata ē Tandē uenit ī publicū rex & ī hūc modum

hūgarica līgua locutus ē Reuertimī oratores ad ceſarē. ſalutēq; ſibi
noie nr̄o dicite Poſt referte nos pacē p eū miſſā q̄uis nō īdigeamus
illā ſui cā ut ſibi cōplaceamus libēter acceptaſſe & ī oībus eius arti
culos ſicut iacēt eē cōplexos ſup q̄ re lr̄as nr̄as īfra octēdiū poſonii
recipietis ubi & ceſarios apices eē curabitis nobis tradendos. Sic er
go cōcluſa res ēEt agūt hūgari iā īter ſe quo pacto formidabiliores
ī t̄chos ꝑficiſcāt̄. ueneciis quiq; & uigiti triremes armāt̄ q̄ p menſē
Iunii ī helleſpōtū trauicere dēnt. Ceſari nr̄o nō eſt alia cura niſi ut
q̄feſtināter & q̄honorifice norenbergā petat Puto ab hīc dies xu.
eius erit receſſus. Albertus & Sigiſmūdus duces ſequēt̄ & uti ſub
murmurari ſētio comes cilie iunior & dominus uualſee. Vtcūq; ſit
bene actū putabo ſi eius tātū ꝑſona illuc uenerit qđ iā mihi nō eſt
magni dubii niſi qa futuri nulla ē certitudo. ī cā tua multū uerboꝝ
ꝑdidi. Nil uidi qđ fieri q̄at niſi poſtq̄ norēberge fuerimus. ubi arti
bus erit utēdū & nouis & maioribus. aduerſarius tuus diē obiit fili
oq; nullā hereditatē preter lites reliqt. deus illi miſertus ſit ſiue iuſ
ta fuit eius cā ſiue īiuſta. Vale ex uuiēna u. ydus Ianuarii. āno. M
cccc. xliiii.

¶ Epiſtola iocoſa.

IOānes ꝑegallus ſcriptor apoſtolicus. Petro gemīgero. S.
p. d. Philorciū quā hic amaſti tumidū uētrē gerit ſiue is
uētus ē ſiue cibus nimius Ioānes norēbergēſis ſecretarius
utrē putauit illius uētrē uino plenū aſcēditq; ſup calcauit preſſit oi
q; ſtudio nixus ē ut uinū deprimeret ſednihil preter uētū exiuit. oſi
lacrimas cerneres & plāctus audires q̄bus miſera poſt tuū abitū ſe
macerauit. certe niſi ioānes opē tuliſſet aīam exalaſſet miſella. qa neſ
ciūt muliercule ut uiri flāmas amoris ferre. Sed abiit nūc quoq; Io
ānes neſcio qd actura ſit īfelix. mihi ſi eēt theutonicus ſermo adirē
feminā ſolarer & bandis uerbis recrearē. Sed nihil mihi cū uiris ale
manis preter tactū ē Ipſe īſipidus ē niſi & uerba ſint. Subdelegabo
igit̄ michaelē nr̄m q & uerbis ulixes & factis achilles. Tu uale &
mei memoriā geſta Ex baſilea Anno domī. M. cccc. xliiii.

61. Petit cõfirmari priuilegia heremi camaldulenſis.

Ambroſius camaldulẽſis ſereniſſimo & ſacratiſſimo ip̃atori Sigiſmũdo ſp auguſto. felicitatẽ et ſubiectõẽ Qđ ferraria tã repẽte diſceſſi ne q̃ſo negligẽcie aſcribat aut contẽptui maieſtas tua Fuit enim rationabilis ꝓfecto cauſa q̃ me urgeret ad exitũ. ſatiſq; feciſſe & offitio & affectui meo uiſus ſum. q & auguſtã faciẽ tuã uidere & initi illo tuo ac ſuauiſſimo eloquio frui meruiſſẽ Accedebat q̃ ſingularis amoris tui uadẽ acceperã cũ priuilegiũ auguſte memorie karoli p̃ris tui ſumptũ ex manibus meis quo tãtus ille uir camaldulẽſẽ heremũ & ordinẽ ſub ꝓtectionis ſue cura ſuſceperat imitatus maioreſq; ſuos. confirmare atq; inouare te uelle tua ſpõte benigniſſime pollicitus eras cũ uiciſſim dulce amoris nr̃i pignus criſoſtimi uitã a me cõuerſã ex greco benigna ſuauitate ſuſcepiſſes. nihil dedignatus exiguũ munus qđ ꝓ dignitate materie maximũ exiſtimares. His ergo raciõibus auguſte ceſar iductus cũctatus nõ ſũ neceſſitate ipellẽte maturare ad reditũ. Lr̃as tamẽ dare ad clemẽtiã tuã cõſiliũ fuit. qbus & officioſiſſimũ i te aiũm meũ tueq; maieſtati deditũ & penitus obnoxiũ declararẽ. & poſtularẽ ſupplex ut inouationẽ illã p̃rni priuilegii quã tãta libertate ꝓmiſeras accelerari gratiſq; expedire iuberes. neq; ei ut corã excuſaui argẽtũ aut aurũ mihi ẽ emulo apoſtolice pauꝓtatis quo lr̃as illas tã gratis idultas queã redimere ſi precio taxet ea gr̃a. Abs te igit ꝓ ſerenitatẽ tuã dulcẽq; clemẽtiã peto ceſar iuicte ut id qđcũq; ẽ muneris ipii tui famulo digneris elargiri. quo fit & pietas notior et uberior: Decet ei regiã maieſtatẽ dono ſingularis libertatis excellere id te iſtitutũ preter ceteros maiores tuos imitari ſolitũ. atq; ãplexari magna cõſtãtia ꝓgere. qa mihi ꝓſuaſũ ẽ ne agã pluribus ut qđ cupio ipetrẽ ne diffuſus uidear eximie pietati tue. Sereniſſimũ dominũ meũ trãqlla romani iperii pace fruẽtẽ et barbarice feritatis domitorẽ Xpriſtus dominus nr̃ õnipotẽs ſeruare diutiſſime dignet icolumẽ et euo donare felici et ex corde petimus et oramus. Bononie xiii. ſeptẽbris.

62.

62 Excusat taciturnitatē & neutralitē difficulter tollēdā dicit.

Eneas siluius. S. p. d. Iuliano cardinali sācti āgeli pri reue
63 rēdissimo. Nūq ad te ueniret nūcius meis lris nō onustus
nisi magnificus cācellarius me preueniret. Qui tā serioſe
& accurate tibi oīa refert ut mihi nihil relīquat scribēdū. Quo fit
ut tacere potius q̄ scribere malī. Nā res nouas itep cōculcare obtū
dētis ē. ianua uero attīgere & nihil nisi uerba dare demētis Hoc oro
ut tua pr̄nitas aīaduertat. mihiq̄ ueniā det tacēti potius q̄ iutiliter
scribēti. Satis ē si me tuū eē scis mācipiū qa me habes ad oīa mādata
uolūtariū & ꝓmptū. Scribe mihi quādo res expoſcit & iube para
to parere. Noui nihil ē qđ scriptu arbitror dignū. Nr̄a ytalia parū
p respirat. Sed nescio qd paritura sit illa cōuētio senis habita. q̄ nō
dū dissoluta ē. Vtinā martini ne dicā saturni aliquādo redirēt secu
la. Vellē & ego reuisere p̄riam & ossa parēti reddere. Nihil plus ti
meo q̄ ī pegrina terra iacere. q̄uis ūdiq̄ tātūdē ē & ad inferos & ad
superos ua. Sed habet minus nescio qd doloris īter ulnas fr̄m soroꝝ
filioꝝ atq̄ nepotū mori Et licet ubiq̄ amici cause parere possīt. nul
le tamē familiariores tā dulces aut stabiles sūt q̄ ī p̄riaSi pacē hēret
eccia de pace ytalie magis sperarē. Nescio qd allatura sit norēber
gēsis cōuētio · qa diuisi aī sunt. Neutralitas difficulter aboleri pote
rit pluribus utilis. Pauci sūt quep sequāt. Oēs fere qđ suū ē q̄rūt
placet hoc nouū neutralitatis aucupiū qa seu iuste seu iniuste qs te
neat repelli non pōt. Et ordinarii ꝓ suo arbitrio conferṫ beneficia
Nō ē facile mihi crede ex ore lupi predā eripere. Quātū sētio tua
xpristianitas eugenii seqt̄ partes. Germania tātū diuisa ē quā ego
semel utinā uidere uellē meq̄ illi cōformare quia multū tribuo nati
oni huic que nō metu sed suo libito suoq̄ iudicio ducit̄. Quocūq̄
rex cum electoribus se inflexerit eo & animula mea sequet̄ nec mi
hi plus q̄ aliis credā. Hec uolui scripsisse ne ōnino nihil scribere & ut in futurum excusatus sim taciturus. Vale feliciter & me ꝓ tuo placito utere. Ex Vuiēna. Anno domi. M. cccc. xliii.

Laudat eloquētiā eāq; dicit ad britānos usq; ꝓfectā.

ENeas siluius. Reuerēdo patri Ade de mulin āglico aposto
lide sedis ꝓthonotario. S.p.d. Regius tabellarius ex anglia
dudum reuersus tuā mihi epistolā reddidit cuius tot sentē
cie fuerūt quot uerba Legi cupide q̄ scripsisti. miratusq; sum roma
nā facundiā in britaniā usq; ꝓfectam esse Sed fuerunt & alii apud
anglos tulliane cultores eloquēcie Inter quos uenerabilem bedam
nemo nō ponit. Petrus blesensis longe inferior fuit cuius epistolis
hanc tuā ꝓbreuem antepono Congratulor tibi & anglie quia iam
dicendi ornatū suscepistis Sed magne ob hanc causam referēde sūt
grates clarissimo illi & doctissimo prīcipi Cleocestrie duci. qui stu
dia humanitatis summo studio i regnū uestrū recepit. Et sicut mihi
relatum ē & poetas mirifice colit & oratores magnopere uenerat
Ideo enī nimirū fit ut plures anglo; eloquentes euadāt. quia qua
les sunt prīcipes tales & ciues esse consueuerūt. Et imitantur serui
studia dominoꝝ. Perge igitur mi Adam here. Eloquētiā quam ha
bes tene & āplifica. tibiq; honorificentissimum puta in ea re presta
re hoībus. i q̄ ceteros animātes. hoies ipsi precellūt. Magna res ē fa
cūdia. Etsi ue; fateri uelimus nihil ē ꝙ tam regat orbē q̄ eloquētia
quoniā quicquid agimus in rep. persuasi uerbis agimus. Et illius in
populis sentētia manet qui melius nouit persuadere. Tu ista scis iō
missa facio. In rebus ecclesie qualis sit animus tuus & tabellarius
idē ut uoluisti mihi retulit. id & frācfordie prius senserā. Laudo te
q pacē preponis bello & pacatā uidere cupis ecclesiā. Audio te no
rēbergā petitu; ibi latius iuicē colloq̄mur cesar iā itineri se accigit
ītra futu; mēsē ut spes ē iueniemur Dux Albertus fr̄ & Sigismū
dus patruelis eo quoq; se cōfert Vtinā pax ut optamus fiat Finisq;
tādē neutralitati det ut sciamus ubi agnū comedere debeamus. Mu
nus tuū q̄ mihi gratissimū fuerit. nec scribere nec dicere possem qa
nec os nec calamus satis aī possūt explicare cōceptū. Faxit deus ut
bene sit illi uirgini nepti tue prenobili q̄ talis ē operis artifex. Cui

nec Penolpe nec Aragne fuerit comparāda. Eueniat illi uir dignus tanta uirtute & ſobolē ita ꝓgeneret & matris imitatricē. Oblationi bus tuis uterer quociens res expoſceret. Nec minus ī opere q̄ ī uer bis apud te inuenire putarē Idē tibi ut de me ꝓſuadeas cupio Vale dignitate parēs. etate fr̄. dilectioneq̄ ſocie & me ut facis ama ſed nō ut facis utere. Ex Vuiēna Anno. M. cccc. xliiii.

De palatio budēſi & aliquid cōtra baſiliēſe cōciliū.

AMbroſius camaldulēſis. Reuerēdiſſimo ac ſacratiſſimo īp atori Sigiſmūdo ſemper auguſto fidelitatē & ſubiectionē Habeo gratias ingētes maieſtati tue clemētiſſime prīceps q̄ priuſq̄ pānonia diſcederē pulcerrimi & magnificētiſſimi ōnium quod ūq̄ uiderī ſpectaculi me eſſe participē uoluiſti. Inſpeximus ſū ma cū admiratione precipuoq̄ ſtupore edificatū abs te palatiū tāta q̄ occurrūt ſingulariter mirāda ut qđ magis mirari qđ primū pre dicare debemus nō occurreret. Tā multa ad ſe trahebāt atq̄ ī ſe ra piebāt obtutū affectūq̄ noſtrū. Deniq̄ ſtructure moles tā uaſta eſt ut nullā toto orbe maiorē reperiri poſſe arbitremur. Eius oīa mē bra adeo magnifice tā decēter inſtructa ſunt. ut ad gr̄am nihil poſ ſit accedere. ſinguleq̄ ut dictū ē partes ſecū de pulcritudine & mag nificētia certare uidēt ut qđ primū admiremur nō occurrit. niſi q̄ ſimul oīa inſpecta excedūt ōnē admirationē. uixq̄ arbitremur per ſis illā formoſiſſimā regiā. de qua tā multa predicāt huic tue cōferē dā. Trāſimus ad cōtuēdū peripatū illum ſpacioſiſſimū ꝓfectū ōni no mirabilē plenumq̄ uoluptatis. Neq̄ his cōtenti piſcinas quoq̄ & ortos circuire plena occurrebāt oculis. Pauca de multis que me mouēt in unū congeſſi execratione digna tueq̄ ſerenitatis oculis le gēda ſubieci. Equidē cōſideratis ſcādalis que īdies ex huius ꝓpetua tione cōcilii ꝓdeunt huius ſententie ſum ut ꝓ firmo & rato habeā nihil a tua pietate poſſe fieri uel deo gratius uel acceptius ſeculo uel eccleſie mr̄i utilius q̄ huius enaruationē abominationis ꝓ uiribus moliaris. Et oro ne tua me pietas temeritatis arguat ita ſentientem

Nam ſi ex abūdantia cordis os loquit' ego iſtam ſentētiam ex alto cordis eructo. Deus autem nr̄ ōnipotēs ſerenitati tue que ad pacē ſunt īſpirare dignet' annoſq; tuos benedicere religioſiſſime priceps & auguſte piiſſime. Ex uuiēna. Anno. M. cccc. xliii.

¶ Suadet de amici ꝓmotione.

IVlianus cardinalis ſācti āgeli apoſtolice ſedis legatus. Do 66.
ctiſſimo uiro Enee ſiluio. ſenenſi amico cariſſimo ſereniſſi
mi domini regis romanorum ſecretario. S. p. d. Amātiſſi
me Enea gaudeo te eē apud ſereniſſimū dominū regē in honorabili
loco & te digno licet ut animi mei affectū fatear mallē te in ytalia ī
loco etiā tue uirtuti correſpōdēti fore. Congratulor cancellarie īp
iali q̄ talē uirū ſortita ē cuius īgenio nō pax̄ florebit. Iā locus ille la
tinā redolebit facūdiā. Ego te ꝓpediē uidebo &. āplexabor. ſimulq;
redarguā q̄ miſiſti me ſub cōditiōe ſalutari Si ſcires q̄tū te ſp dilexi
& diligo. q̄tūq; tuis afficior uirtutibus ꝓfecto omiſiſſes cōditionē
illā. Et cū p officiū cui prees ad me cōmode uenire nō poteras ſcrip
ſiſſes ſaltē lr̄as more tuo ſuauiſſimas. Sed ignoſco modeſtie tue &qc
qd facis ipſe mecū ī meliorē accipio ptē. Sed deinceps ueli te mecū
cōfidētius agere & nō obliuiſci eius q̄ iter nos ſp fuit beniuolentie
atq; amicicie Familiarē hūc meū ut celerius expediat' adiuua. Cupio
ꝑmaxime mox eē apd̄ ceſarē ut aliqd ꝓ qete huius regni poſſī effi
cere quo melius faciliuſq; expeditio militaris cōtra turchos fidei
catholice ſeuiſſimos hoſtes iſtituta parari poſſit. Ad hec enim duo
ſacratiſſima opa iuxta legatōis apoſtolice mihi iniūcte officiū totus
āhelo ac ferueo. quāadmodū ī rebus bohemicis olī me feruere con
ſpexiſti Vale fideliter Ex buda kalēdas Maii. Anno. M. cccc. xlii.

¶ De laude litterarū:

ENeas ſiluius nepoti ſuo anthonio. S. p. d. Retulit mihi Nā 67.
nes pater tuus te dū puer adhuc eēs miro litterar̄ amore
fuiſſe incēſum. poſtq̄ uero ex ephebis exceſſiſti neminē eē
qui tibi āplius ut ſtudeas queat ꝓſuadere. Que res nō miratantum

mihi sed stupenda fuit. Ceteri enī puericiā simul & stulticiā depo
nūt uirilē togā & prudētiā induentes. Tu ecōtra sapiens puer. stul
tus uir cupis uideri. & barbā quasi umbraculū uirtutis recipis. Do
leo certe tui cā ne quid de te futurū sit scio. Iubet Cicero noster ut
quilibet in adolescentia uiā eligat & genus uite quo uti debeat. Idē
Hercules factitauit Nā cū ꝑ quietē due sibi mulieres supra humanā
formā uenuste apparerēt & altera sibi uoluptatem. laborē altera ꝑ
mitteret. Hanc secutus est sciens quia post labores premiū certami
nis datʾ. Nec coronatʾ ut inquit apostolus. nisi qui legittime certaue
rit Tu uero ut audio uagari semp uis nec aliqđ genus uite saltē ho
nestū amplecti Lr̄as quas puer amasti iā uir odio habes Pudet me
tui causa Nescio enī quid esse possis absq; lr̄is. nisi asinus bipes. qđ
enī homo ē absq; doctrina quātūuis diues quātūuis potēs Quid in
ter hominē illitteratū & marmoreā statuā interē. Non dux nō rex
nō imperator alicuius precii est lr̄aꝝ ignarus Videmus nostri secu
li pr̄cipes quoniā rudes sunt & nedū latinū sed maternū quodāmō
ignorātes sermonē quātum despectui sunt qūo negligunt ʾqūo uitu
perantʾ Quod si quis eoꝝ obedientiam in subditis habet non amor
sed metus id facit. quī ut Cycero ait non ē diuturnus magister offi
cii At ubi metus abē mox deserunt ʾ. Interdū etiā neci dantʾ Quid
ergo tu miser despicis studia litteraꝝ qui paup es. qui nisi ꝑ mag
nā uirtutem euadere in uirū clarū non potes. Quid facis obsecro.
quid speras. Rerisne semp iuuente florē tibi durare. An nescis qꝑ
tanq̄ flos agri iuuētus ē qui mane nitet. uespere uero arescit Nihil
enī uelocius tpe. nihil qđ magis fugiat. Volat sp irremeabile tēpus
Tu tibi pulcer uideris. dū etas robusta. dū iuuētus florida uiret Nō
cogitas instare senectutē. Nō uides quia dies quelibet aliqd detra
hit forme tue Aliq̄ forsitā formosa puella tuo capta nitore te cepit
teq; q̄si catenis ligatū retinet. Tu eius delicias sequeris beatūq; te
putas dum in amplexus uenis illius . Sed longe deceptus es. Nam
dū formā istius miraris formosiorē deseris adolescētē: nō enī lucifer

aut hesperus tã pulcher q̃ sapia q̃ studiis acquiritur lr̃aq̃ Vnde et dicere plato solebat. qp si uideri eius forma possit mirabiles sui amatores excitaret Tu tamẽ hec oĩa deseruisti ut tuus genitor dixit uicit te ut opinor impetus iuuẽtutis Sed cogita mi Anthoni quia nõ sp iuuenes sumus Redi obsecro in uiã et teipsum ibi uẽdica Linq̃ ĩ eptias iuuẽtutis et uiq̃ te esse memento Oĩa hec pretereunt quibus modo letaris Etas. ualitudo. forma. delicie. uoluptates Sola nos si semel recepta fuerit usq̃ ad mortẽ sapiencia comitatur. et post mortẽ uitam aliã beatissimam prebet Hanc igitur rogo mi anthoni ut oĩbus aliis rebus post tergũ positis adipisci studeas. qd̃ tunc demũ facies si philosophie dederis operã Et quod assidua lectione didiceris ĩ opus deduxeris Ad quã rem iã tps est ut te accingas. Nec cum hodie possis bene uiuere cras dicas incipiam Vale

67 De laudibus agriculture

ENeas siluius s p d Iohãni ptholomeo patruo suo Elegisti ut audio senectuti tue cõueniẽtissimã uitã Ortulis q̃dẽ rigãdis & rei rustice studes Res ẽ te digna et senio tuo Dulce hoc ociũ est honestũ negocium. modesta uoluptas. Iã non armis aptus es. grauis galea eẽt molesta lorica. intolerabile scutũ Rursus quoq̃ ĩ req̃ ciuiliũ uersari fluctibus. carere sõno. cibũ nõ sumere ĩ tẽpore. mortifera res est senibus At rusticatio uitã quietam liberã honestã & frugalitati cõueniẽtem prebet Nec tu primus ex sapiẽtibus uiris in hoc uiuẽdi genus ex rebus publicis conuolasti Nulla uoluptas maior Oratio fuit q̃ rure sese recipere. quo cũ ueniisset uix illinc poterat octauiani cesaris tocius mũdi domini iussibus auocari Cũ ergo in urbe eẽt miro desiderio ruris assidue tenebatur Hĩc ad mecenatẽ scribẽs O rus inqt quãdo ego teaspiciã. Perlege epistolas senece. qd illic magis. q̃ agroq̃ cultus collaudat Plãtauit ille platanos sua manu. piscinas fodit. aq̃s deduxit. nullibi libẽcius q̃ ĩ agris erat qd ĩ cathone maiore cycero scripsit q̃s utilitates ex agricultura pcepi ostẽdit. q̃ uberrimos questus. q̃tã illic uoluptatẽ cõsistere. q̃tã

mētis qꝫtē quātā curaꝫ remiſſionē. quātā naturalē oblectationem
Hoc genus uite ſolū nature hoīm uſuiqꝫ precipue ē accōmodatum
qđ oīa aduictū cultūqꝫ nr̄m ſpectātia nobis ſuppeditat Sapis eqdē
qui hāc uitā delegeris a tēpeſtatibus ciuilis īſanie remotiſſimā Hīc
potes tāꝫ ex altiſſima ſpecula nos curialibus negotiis īplicitos q̄ſi
naufragātes deſpicere. Hinc potes tibi ſoli uacare te colere te frui
Dyocletianus cui orbis parebat depoſitis īperii faſcibus ī uilla ſale
ne agriculture ſtudiis ſeſe tradidit. Feciſſetqꝫ idē Auguſtus ut qđā
ſcribūt niſi timuiſſet īlidias. Cyrus pſaꝫ rex gloriari plurimū ſoli
tus erat cū ueniētibus ad ſe ortū oſtēderet ſuis manibus conſitū. &
arbores ī ordinē poſitas. Sed ne mortalia tātū exēpla ſeqmur deus
ipſe cū hoīem primo creaſſet ubinā illū poſuit. niſi ī ortis deliciaꝫ.
Et illū cū hīc expulit quonī obſecro niſi in agros miſit Facis ergo
mi Ioānes qđ te decet qđqꝫ ego ſi potero aliquādo faciā. Nā degē
tē rure hoīem cōmēdo. curā laudo. reꝫ ruſticaꝫ cōſerēdi plātādiqꝫ
ſolertiā ꝓbo. Noneo tamē ut labor lenis ſit qui corpus nō atterat.
ſed exercicio quodā corroboret. Ibi modeſte uiues. Integritatē ui
te ſeruabis Nō ibi curioſitas ſupuacua. & āxia te tenebit ſolicitudo
Vt qcquid ubiqꝫ gerat pernoſcas. Non ſomnū adimere poterūt cu
re: Inuidia peſtilētia & edaci carebis liuore Nulli fraudi locus erit
nulli ſcelerum officine patebit acceſſus. Sed dulcis ſecuritas. quies
tranquilla. otiū frugi uita officio plena urbanis honoribus atqꝫ di
uiciis omnibus anteferēda te habebit. Sequere igitur ut cepiſti &
agrū ſimul & teipſū ita excultū redde ut cū egredi e uita opteat ad
ortos illos ꝓuenias qbus nec pluuia nocet nec eſtas. Vale.

Epiſtola familiaris & cōmēdaticia.

Wenſelaus bohemus. S: p.d. Canonicis uuratiſlauiēſis eccle
ſie Nihil dubii apđ nos arbitror quī Ioānes ploſo uir bo
nus & frugi. plenū ius & certū habeat ī altari qđ ſibi reſig
nauī. Sunt tamē qdē adeo ſitibūdi beneficioꝫ. adeo ābicioſi atqꝫ ne
pharii ut nihil pacificū uelīt dimittere. ſed nūc hos nūc illos moleſ

tent quoꝝ conatibus tanto diligencius eſt reſiſtendū q̄to iurias fe
ri ab eis noſcimus iniquiores Idē agere uos ſenſio circa eccleſie ueſ
tre beneficiatos quos aduerſus moleſtatores cōſueuiſtis.ſemp tueri
Si tamen aliquid preces mee apud uos ualēt oro precor obſecro ut
iohānis iuribus faueatis.eūq̄ defendatis ne opprimi iniuſte queat. q̄
in re & ipſum et me cōſolabimini & in immēſum obligabitis Nam
etſi teneor uobis ꝑ ueſtris i me quā plurimis beneficiis:placitum
tamē eſt ut eciā iohānis cauſa uobis obnoxius maneā.quē ueluti pa
trē optimū diligo amoq̄.& cuius intuitu q̄cūq̄ poſſem facerē Nec
plura circa hoc Noua que hic ſunt libēter uobis cōmunico Hic eſt
unus legatus ſacri bāſiliēſis cōſilii alexāder dux maſonie in cardina
lē per felicem creatus Intra non multos dies uēturus ē alius ex par
te eugenii cardinalis ſancti āgeli.Debet enī in feſto aſcenſionis do
minice de pace regni hūgarie trāſigi.Eugenius ſenis ē receſſitq̄ ex
florētia cū magna uenetoꝝ & florētinoꝝ indignatione.in tantū ut
prelatos ab eius curia reuocarīt.Bohemi hic ſunt ut ſcitis·quid ege
rīt ab eis poſtmodū redeuntibus ꝓnoſcetis.Rex noſter ad unionē ec
cleſie reitegrandī paratus eſt totis conatibus laborare.Valete opti
me me ut ſeruitorē uīm cōmendatū ſuſcipientes.Ex Vuiēna.

¶ Dolet de amici abſentia.

OAſpar nouarienſis.S.p.d. Enee ſiluio preceptori ſuo.Ni
hil lr̄is meis preterq̄ ſingularē quādā dilectionē quā in te
habeo ſignificare ſtudeo.Intellexi tamen ꝑfecto ut opi
nor iā dudū me tibi illā hr̄e.tāetſi nullo effectu īdicaueri.Sed quid
res mea atq̄ cōditio uſq̄ in hanc diē effici paſſa fuit ut effectu ipſo
uolūtatē meā patefacerē.Solū hoc mihi de te ꝓmiſſum fuit ut ad te
nūq̄ uenirē quī doctior abirē Idcirco te ſūope accedere ſepius cona
bar & id mihi opere preciū fuit tuo quoq̄ fruor cōcilio uſq̄ oblec
tatus ſum & me ut ita dixeri te magr̄o uerſificatorē putē Nec qui
dē receſſum tuū uidere mihi facile fuit.q & cōcilio & re ipſa prode
ras.Nēpe ut preſēs mētis mee ſuauiū eras.ita abſens triſticia factus

es. Atq; ut comici nr̃i uerbis utar. Haut uer̃ ẽ qđ uulgo dici ſolet diẽ adimere egritudinẽ homini. Nã mihi quotidie nõ de filio ut ip ſe ait. ſed te mgr̃o ac pr̃e integraſcit dolor. Vnũ ẽ tamẽ qđ mẽtẽ meam letat̃. tui uidelicet ſtatus augmentum quod incommodo meo ĩterdũ eq̃paro & ĩ ipſo mee mẽtis arcano tibi ſtationẽ facio. Mecũ taliter mãducas & bibis. Et quoniã de tuis uerſibus quos ĩdies ſua uiores facis, nullus ad me uenit. expedit me quãdoq; quos feceris fi gere & ĩde tanq̃ tuipſe eos feceris gaudere. Nouiſſime aũt unã & il lã uoco eglogã feci in q̃ martinũ gallũ felicianũ cõſecretariũ tuũ tecũ altricãtẽ merito quidẽ introduxi. Illũ quidẽ poſt te in magi ſtr̃i meũ aſſũpſerã. illoq; pauculos dies potitus ſum qui confeſtĩ cũ felice nr̃o ab hac urbe deceſſit. Stephanũ deĩde auũculũ meũ altri cationis ur̃e iudicẽ ſtatui. Et id duas ob cauſas factũ ẽ. Prima eq̃dẽ ut nec ipſe arbitraret̃ memoriã eius apđ me prſus periſſe ſiue uilẽ effectã eẽ. Altera uero ut illos uerſiculos nõ tanq̃ a uobis ſed a diſci pulo ur̃o editos eſſe corrigeret priuſq̃ ĩ alienas p̃tes diuulgarẽt̃ Ha bes nũc omnẽ uſq; a pr̃icipio cauſã quare hec condita ſit in hunc modũ. Vale ut opto & me ama ut ſoles atq; age ut non diu reſpon ſum expectẽ. Si quid tibi qđ rei mee euenire iudices euenerit mei memineris q̃ſo. Cupio qdẽ tecũ eẽ. Iter̃ uale ex baſilea.

ENeas ſiluius. S. p. d. Orlãdo uiro magnifico. Reddidit mi hi familiaris tuus tũ ex te tũ ex Petro iuliani l̃ras ĩ eũ finẽ tẽdẽtes ut apud magnificũ cãcellariũ rem tuã curarẽ. Fe ci id libenter. ſed minime opus erat currenti equo calcar admouere Sua eteni ſp̃te tãtũ ipſe cãcellarius tui cauſa ĩcenſus erit ut omnes apud eũ preces ſup̃flue uiderẽt̃ & eſſent. Diligit ei te ſummo cor de libẽterq; ſe in his exercet q̃ tuũ reſpiciũt cõmodum. Itaq; adhi bita ẽ ĩ tuo ingenio ſumma diligẽtia. factus eſt & cũ rege & cũ can cellariis ſermo plixus Quid exinde h̃ri potuerit ex l̃ris cancellarii percipies Puto bonũ cõcilium eẽ qđ de plũbino dat̃ & tu alias ape ruiſti. Nã ex illo recup̃ares debitum tuũ & maieſtatis regie gratiã

ad maiora nãciſceris. q̃q̃ puto regũ & principũ gr̃as tibi iam eẽ faſ
tidio qui poſt martinũ nullum es niſi oneroſum expertus dominũ
Iutelligo ex lr̃is tuis te ad ius repreſaliariũ uelle recurrere Id eſt in
certũ & periculoſum remediũ multumq̃ iniuſticie ſecũ defert cum
hi ſepiſſime luant penã qui ſunt exptes peccati Tum uero id ĩcita
mẽtum eſt belloꝝ: quoniã qui ledũtur rurſus ſe ulciſci uolunt totq̃
undiq̃ repreſalie fiũt donec apertũ exardeſcit bellũ Tu tamẽ quid
tibi. cõueniat magis ſcis Ego dicã ſicut ad curionem ſcribit cycero
aut te in meã ſententiã adducã aut certe teſtatũ apud animũ tuũ r̃
linquã quid ſenſerim Vt ſi quãdo diſplicere tibi tuũ cõſilium cepe
rit poſſis meũ imo uerius cãcellarii recordari Atq̃ de his ſatis reſ
pondiſſẽ petro iuliani niſi nũcius tuus ituꝝ illũ ad regẽ aragonum
ex parte ducis mediolani ſignificaſſet. Vbicũq̃ tamẽ ſit gr̃as ſibi
refero pro ſuis hũaniſſimis lr̃is. eiuſq̃ filiũ tibi efficio cõmendatũ
uale optime meiq̃ ſuiq̃ memor Ex uuienna

Gracias agit.

Bartholomeus epiſcopus cornetanus ſ̃ p d Enee ſiluio pro
thonotario Iocũdiſſimis lr̃is tuis uir clariſſime qbus gene
roſi militis ac tua opa me aſſumptũ eẽ ad cõciliariatũ ceſa
ris nũciabas a duobus mẽſibus reſponderã per alias ſuperiores meas
lr̃as. quas ſi habueris letor Cognoſces enĩ quãtam ex eo mihi iocũ
ditatẽ attuleris. uidebis et gr̃as quas huiuſce rei nobis cooperatori
bus offerebam ob hoc inſigne munus quod noſti. q̃to ego cũ ſtu
dio flagitarim dũ una eſſemus in germania apd̃ regẽ Poſt hoc nul
lus alteris tuis lr̃is quicq̃ de te cõcepi niſi quẽadmodũ enũciat pere
gallus noſter te ualere. & apud eũ ceſarẽ indies pluris exiſtimari et
ad utrãq̃ cancellariã in ꝑthonotariũ iuſſu regio aſſumptum Quo
gratulor cupioq̃ ut indies feliciores ſucceſſus de te ſenciã Vnde
ne hoc meũ deſiderium fruſtra ſit ſtude precor ſemper ut ceſareis r̃
bus ĩtẽtus ſis ac illi cõtinuo morẽ geras. Qd̃ ſi effeceris crede mihi
melius ſecundaberis & eos oẽs quos tibi amicos habes letos & perio

cũdos efficies Vey ut ad rẽ meã regrediar uereor ne lr̃as sup cõci liariatu q̃s ex lr̃is Iacobi ad me nuprime obsignatis ĩtelligo fuisse traditas uuilhelmo de cõstãtia ut illas aut ad me mitteret aut daret ob ipsius amiseri fortasse portitoris iuidiã. cũ nũq̃ eas ad me mise rit: & qd̃ me magis excruciat nec mittet ex cãis q̃s tu tecũ ipẽ cõiecta beris. Nã ipẽ apd̃ cõstãtiẽsẽ epũm & nos abnegauit Intelligis iã qd ĩ ea re actũ sit & nisi tu itey iueris priuabor munere hoc ingenti. Quare uelĩ sicq̃ oro te ut eas lr̃as una cũ iacobo cui scribo renouari cures. qd̃ facile impetrabis· Et cũ donũ ad me mittes secretiori mõ ad manus hoĩs boni adsignari mãdabis. nec usq̃ hoc ingens obseqũ oblitterabunt tpa nec etates. nulla ex regionibus ytalicis altera no ua apud nos sunt que ad te scribã nisi uenetos & florẽtinos parare maritimas & terrestres copias q̃ingẽtes. Rursus apd̃ põtificẽ max mũ due practice sũt sereniss̃imi regis aragonũ ꝑ quo ad mẽsẽ hic fu it reuerẽdiss̃imus uicẽsis ac illustris comit's Frãciscꝰ nũcius. a quo miss̃us ẽ Thomas reatinus quẽ noscis & eũ uidisti apd̃ cesarẽ quos tractatus & practicas põtifex nr̃ ex aĩo & corde cõplectit ut ex u trauis hay q̃bene sperẽ & quẽadmodũ res ipsa succedit etiã post ĩ telliges Rei iacobi nõ secus q̃ mee ĩtẽtus sũ & ei scribo ubere. a quo scire ualebis oia aspicieseq̃ ex bullis desup cõfectis Scito tamã ꝑegal lũ nr̃m ꝑ minuta & grossa prime littere dediss̃e pecunias Sepius ac sepius me cõmendatum facias cesari & iterato gr̃as ꝑ cõciliariatu sue maiestati reddes nomine meo cui ero obseruãtiss̃imus & genero siss̃imi noĩs sui predicator indefessus Itidẽ & facies apud reuerẽdũ patrẽ meũ cbiemensem. Et tu uale ac amorẽ nr̃m & amicicĩã obser ua corde· Vale itey. Ex clausano.

Excusatoria q̃ raro scripserit.

ENeas siluius. Nicolao anudano iuris cõsulto. S. p. d. Si nu mey epistolay ultrocitroq̃ miss̃ay pẽsamus nil est qd̃ tibi debeã qppe q̃ meũ post abitũ & tu meis & ego tuis lr̃is u nis dũtaxat uisitati fuerimus iuicẽ. rursus uero si uerba supputemus

teneor tibi multa reſcribere ſicut multa mihi ſignificaſti Accedit huc ꝙ amicicia non eſt cōputatrix beneficioꝝ q̄ nō ad numerū uel qualitatē ſed ad affectū retribuit. Scribā ergo tibi ſiue obligatus ſī ſiue ſolutus. rſpondeboq̄ tuis lr̄is q̄ potero breuiter & ſuccinte ne uel tibi lecturo uel mihi ſcribēti ſim moleſtus Congaudeo primū tibi ꝙ domū grauiſſimi & oim doctiſſimi iuriſcōſulti cardinalis pa normitani intraueris. ibiq̄ magiſtratū ſuſceperis Nā id tibi admo dū proderit q ex illius uberātiſſimo ſciaꝝ fōte indies potans docti or euades Et mihi utilis eris gr̄am quā in ſua p̄nitate repperi con firmās continuāſq̄ Taceo ꝙ ſub eius umbra ad magnas tibi digni tates patebit acceſſus Reliquū ē te ut horter ad ꝑſeuerāciā quā ita demū adipiſceris ſi multe pacie te tradideris. qđ unicū remedium ē cōtra inuidiā ualētiſſimum Vterer maiori cohortatiōe ſi tua mihi uirtus pfecte nota nō eēt Sed noui quia ſis aduerſus quoſlibet for tūe impetus tuis dotibus & philoſophie inſtitutis armatus Qđ autē ad archipreſbiteratū electus fueris id ita demū laudo. ſi abſq̄ deſer tiōe nr̄aꝝ pciū potes eo ꝑuenire Qđ niſi poſſis. melius eſt officio q̄ fide carere Arbitror te ſentire de auctoritate eccīe nō quod multi ſed qđ boni doctiq̄ ſenciūt Ita mihi dū baſilee fui de te concepta opīo eſt & tū ꝓpter multas uirtutes tū ꝓpter conſortiū fidei maxīe te dilexi Itaq̄ nō puto epiſcopatū ne dicā preſbiteratū poſſe te no bis auferre Placet tamē quod ſcripſiſti te uiā inueniſſe ꝑ quā & ſi dē poſſis & dignitatē tenere De tuo in me amore nihil eſt quod te ſcribere op teat Illū eī nō ſolū uidi oculis ſed palpaui manibus. atq̄ hic factū ē ut te germani diligā loco· qđ mihi q̄ tibi ē longe facili us Ego enim fratribus careo: tu fulcitus es. ſed ſpero tuos meos eē Nihil plus de amicicia dicā. ea enim nō uerba ſed facta cupit Vlti mū eſt qđ de nouitatibus tetigiſti Ille etſi auditu grate fuerit non tamē faciēt ut tibi gr̄as agā qđ ē īter amicos abſonū Nihil eni ami cus facere pōt qđ nō ſit debitū atq̄ idcirco expers grē. Rogo tamē ut ſepe ſic facias Tu nūc audi ex nobis qđ noui ſit Vuladiſlaus rex

polonie q̄uis adoleſcens hūgariā habet magnūq; conatum belli ad uerſus thurcos xp̄iani noīs perpetuos hoſtes cogit. Inde fauorem ſuaꝝ partiū querēs Sortituſq; ē ad rē hāc optimū īſtrumētū cardi nalē ſancti āgeli uiꝝ & fama clarū & eloquētia potētē q ſub colore paſſagii p̄tes ſuas tueri ſtudet Sed nō cōſueuit hic hō fortūatus eē in bellis ſicut bohemia oſtēdit Deus tātū opus nō finē ſpectet & xp̄iaitati potius q̄ cupiditati hoīnū cōſulat.reliq̄ ex peregallo nr̄o q̄re Reuerēdiſſimo domīo cōi me dede Et aīcoꝝ qcq̄d habeo meo noīe ſaluū dicito Tu uale & aīcitie nr̄e tāto tenatior eſto quāto ſu mus remotiores Datū uuiēne.

¶ Excuſatoria cur non uiſitauerit.

74 ENeas ſiluius Reuerēdo ī xpriſto domino leonardo p̄pō putauenſi. S·P. d. Qđ me tuo cōſpectui nō ſepius offero q̄q̄ tuas edes nō uiſito nec ſupbie nec negligētie mihi aſ ſcribas quaꝝ alterā abhomīor alterā ſp̄ fugi. Rurſus quoq; nec occu patiōibus īpedior meis Cui multū ē ocii.qd igit̄ ē qđ me retrahit Dicā ſi ſcire uis.nimiū magni locū tenes.nō cōuenit mihi ſuper tā ta dignitate. Veniūt p̄rīcipes barōes eqtes illis patet ianua tua nil mea toga īter tot aureas ueſtes momēti habet Pudet me illis admiſ ſis āte hoſtiū expectar̄ Et fateor iuſtū eē illos preferri. Quid ergo ſup ē nil ne tecū cōmūicabo Nō ſic agā ſed qđ dicturus erā ſcriptis exprimā Audio te affutuꝝ eē idq; breui Vnū dūtaxat ex te expe cto ut ſi qd ſit ī abſētia tua qđ mea cura poſſit abſolui nec mihi nec meis laboribus ignoſcas ſed ut māgipio tuo me utaris ·hoc dicturus eram cū hodie ad te uenirē.cūq; intrātibus aliis retrocederem Sed non minus ē ſcriptū q̄ dictū.cū illud maneat.hoc fugiat. hoc nega ri.illud perpetuo poſſit ꝓbari Suſcipe igit̄ cyrographū hoc quaſi mee erga te fidei uadē Et ſicuti ſcribo ita de mea mēte mec q̄animo cōfide quia ſū & eē uolo ꝑpetuo tuus Vale optīe Ex uuiēna.

¶ De ſermōe etruſco.

75 IVlianus cardīalis ſcī āgeli aplīce ſedis legatus doctiſſimo

uiro dnō Enee ſiluio de ſeīs aīco cariſſīo ſereniſſī dnī regis rōanoꝝ ſecretario. S. P. d. Optīe enea nō minus iuuit me uidere eplām tnā etruſco ſermōe cōſcriptā q̄ ſi latīa fuiſſet Et cū rara ſepe delectent qa diu hmōi lr̄as nō uidi delectatus ſū i eis nō paꝝ Multūq̄ diligē ter cōmiſſa mihi facis negocia magifici cācellarii Recte agis & debi to tuo facis ſatis Dignus. n. ē ꝑ meritis ſuis & ut tu & oēs alii res e ius cordi hēatis & eas totis ꝑmoueatis uiribus Quātū āt ad ꝑſonam meā attīet id mīme nccē erat Cū ei eū ut frēm diligā negocia ſua mea eē exiſtīo. & mea ſpōte ſine hortatu cuiuſpiā illa curar̄ merito dēo Qđ ſi r̄gni negocia ī meliori eēnt ſtatu & maior eēt obediētia erga illos qbus ſeruit plus ipī cācellario facere poſſē Et qa ſibi ſu per hīs plene ſcribo & tibi īnoteſcūt oia nō opus ē ea r̄petā Certū ei facito ꝙ nihil ē tā grāde qđ ꝑ ipō & eius hōre nō facerē non ſe cus q̄ ſi meus germanus eēt Vale fideliter Datū bude.

De nouitatibus ytale.

ENeas ſiluius. S. P. d. Reuerēdiſſīo ī xpō dnō Iulīāo cardīa li ſci āgeli Nō opus ē reuerēdiſſiē pr̄ & dnē mi colēdiſſīe multis ī preſētiaꝝ ager̄ qa qđ aliis lr̄is etruſco ſermōe & mihi iā ob litterato ſcripti s optauerā diligēti opa ꝑ te curatū ē ſicut & maie ſtati regie & cācellario tū ꝑ te tū ꝑ ſereniſſimū dnīm regē polonie ſcriptū uidi Solū aliqua ſcitu digna tibi mō referā. ſcio nāq̄ ꝙ apđ hūgaros nō quēadmodū apđ nos ytalice nouitates đcurrūt. & tamē naturale ē qđ patria belle percrebro ſētire. Nec eī aut alpes iulie aut danubius ſicut arbitror amorē pr̄ie ex toto pectore ademerūt Sed puto id tibi cōtīgere qđ mihi. q q̄to lōgius a pr̄nis r̄cedo lari bus q̄to diutius ſuauiſſiē auſonio celo priuor. tātomagis đſidero na tale ſolū uidere ibiq̄ uiuere & mori Scribā igit pauca de pr̄ia noſ tra & magna & uera ſi uera ſunt que magni uiri ad ceſaris đducūt noticiā Primū ē bononiam more ſuo que ſupra mercurio fūdata ē motū feciſſe. frācīſcumq̄ piccinīū ī uinculis cōieciſſe Ante quoq̄ ſoror illius ienua & ſub eodē aſtro cōſtructa thomā fulgoſiū ducē

ſuū de tribunali i carcerē traxerat. eiq; raphaelē adurnū ſuffecerat
Sed hec paululū ātiquiora ſunt. credo recētiora cupis nec iſta deſūt
Vberē ſp materiā nouitatis habet ytalia Eugeniū ſenis eſſe nō ig
noras Is cū rege aragonū & duce mediolani ac Nicolao piccinio &
tota factione illa fedus pcuſſit Cuius rei uigore reuocaturus ē rex
ſuos ex baſiliēſi cōcilio prelatos ea lege ut i eugeniana curia ſuis dig
nitabus potiāt q̄uis ātea gallici minati fuerit ulterius ſe nō preſta
turos obediētiā eugenio niſi apto bello regē illum īpeteret Vene
ti quoq; florētini ienuēſes & bōniēſes nouā iter ſe cōfederationē fe
cerūt. Iāq; florētinoꝝ & uenetoꝝ copie īgreſſe ſūt nec ſpes ē illā poſ
ſe p piccinīū recupari tāetſi adhuc eius noīe arx defēdat Marchio
farrariēſis quoniā filiā regis aragonū deſpōſatā habet copias uene
toꝝ p ſuū territoriū trāſire phibuit que res eū ſuſpectū reddit Ille
āt nauigio rauennā applicuerunt atq; illinc i emuliam pfecte ſunt
bononiāq; ingreſſe circa quā ſoli aloyſius uermius & dominus fauē
tie caſtrametabant. ſed fauentinus iā ad ſua tutāda reuerſus eſt ne
ſe abſente per florētinos qui eos agros populabant expugnari urbs
poſſit Nicolaus pyccinius circa tuſcanellā & comes Franciſcus cir
ſanctū Seuerinū caſtra tenēt. q. ſortiti puincias deuaſtādas eaq; lex
ſit ut iſte unā· ille aliam exhauriat puinciā & ſic miſera fūditus yta
lia lacerat Que unica ſolū cā facit ut exiliū qđ mihi ad tpūs delege
rā: diucius ptrahā quoniā minus grauia ſunt aliq̄tulū que audiunt
q̄ que uident mala. Hec ſcripſi ne ſcriberē nihil: tuis humaniſſimis
lr̄is puocatus. Non ut exinde mētem pturbem tuā que in uiro ſa
piente qetiſſima eſt. Sed ut mihi pocius leuamē aucupari narrando
poſſem. Valeat optime tua pr̄nitas meq; ut facit ſeruoꝝ ſuoꝝ i nu
mero ſp habeat. Ex noua ciuitate.

¶ Quales magr̄atus eē debeāt. Et aliquid de cōcilio.

11. ENeas ſiluius S. p. d. Lupo ualaſci portugalienſi legum doc
tori & fr̄i optimo. Litteris tuas q̄s baſilee ſuſcepi iā ānus
ē nō potui reſpōdere qa mox ceſarē ſum ſecutus & ab eo

in secretariū receptus. postea per quē scriberē nullus affuit tabel
larius Sed reuertit nūc in portugaliam Blasius alphonci ī decretis
baccalarius qui apud regiā maiestatē infantis Petri ducis Corum
brie fuit orator Is si uolet hanc meā epistolā tibi reddet: sibi eī com
missa est. non tamen nunc tangenda sunt que dudum scripsisti Illa
enim omnia immuta sunt Vnum tamen uolo scias me scilicet so
lide tua gaudia gaudere: magnamq; leticiā mihi attulisse nuncium
quo te presidē olisbonēsem significasti. Libuit enī id mihi uehemē
ter Tū q; amico bene cupio Tū q; inte uiro ex omni parte ꝓbato
q̄libet dignitas optime sedet Scio nāq; non te ꝓpter dignitatē sed
illam abs te. illustrari. Laudoq; ex hoc maxime regii gubernatoris
circūspectionē qui beneficia sua bene locare scit. Ad rēpublicā gu
bernandam uiros aduocat sapientie studiosos Vtinā omnibus prin
cipibus idem animus esset quia non sic ōnes ignorātie plene forent
prouicie nec summi magistratus ꝓpter iniusticiā officialiū deturpa
rentur. Sed de hoc satis. Consilii basiliēsis quis status sit iam te ar
bitror audiuisse. Rex cuius meministi more pricipum. nō regnū fi
dei sed fidē regno seruari uult prelatosq; suos ex basilea iussit abi
re In oibus rebus preclarus ī hoc mirabilis. Rursus gallici ueneti &
florentini qui pōtificē Eugeniū. q. deū uenerabāt: excluso ex apu
lia renato rege fidē aliā induerūt. Mira rer mutatio ut q ātea faue
bāt cōcilio iā illd ipugnēt Et q ipugnabāt iā faueāt ei. ludus iā ec
clesia ē: qualē de pila fieri uidemus. dū huc atq; illuc ipellit lusorū
ictu repcussa. Sed aspicit ista ex alto deus & q̄is raro in terris ex
pēdere hoīes digna supplicia cogat nullū tamē in summo eius iudi
cio malū ipunitū reliquet. Liberū nobis arbitriū dedit Viuere nos
ut libet sinit. laxas diisit mortalibus habēas: rationē rer oīm dum ui
dicabit orbē exacturus ē Tūcq; uidebūt pricipes ā ꝓpter eos regna
fuerit īstituta. ā ipsi ꝓpter regna creati q suis oīa seruire libidinibus
uolūt. Spero tamē in hoc eccie negotio. per cesarē nr̄m & electores
ipii bonos terminos inueniri. q ad unionē & pacē eccīastici ordinis

totis uiribus operas nauant Et puto ī ꝓximo norēbergēsi conuētu
q̄ ad festum sancti Martini inductus est nouū cōsilium conuocari
nominari q̄ locum Deus faxit ut euentus hebeant res ecclesie salu
tares Tu scis ubi terrarum sum et quantum in me potestatis hēas
non ignoras Nisi me usus ꝓ arbitrio fueris non mandatarii sed mā
dantis culpe assc̄ribēdū erit Vale tā mei magis memor q̄ a me remo
tior Ego ꝓ ueteri familiaritate te colo obseruoq̄ Ex noua ciuitate.

¶ De dignitate palatinatus et aliqua de comitibus Cilie.

ENeas siluius S.p.d.Reuerēdissīo ī xpō pr̄i domino Iuliāo
cardinali sancti Angeli apostolice sedis legato Nō cogit
me necessitas sed amor scribere:litteris namq̄ tuis q̄s ex
buda xuii.huius mēsis die ad me designasti ꝑmagnificū cācellariū sa
tisfactū ē Nihil eī ille ex me petebāt nisi ut creationē cuiusdā ꝓlati
ni comitis ꝓmouerē. In hoc qd factū sit: & qd nō factū: ex cācella
rio cognosces:Ego illud adiicio.fecisse mihi uerba super hac re Ni
colaū castellanū cum hac trāsiret meq̄ id sibi respōdisse qd̄ nūc se
cutū ē Sic pricipes sunt fere oēs cū opionē aliquā induer̄t. magna
opus ē arte ut sentētiā mutent. Persuasum regi ē iutilē fore hanc co
mitū creationē: Nec omnino errat. Quis enī nō uituperet usq̄ ad
mercatores sordidasq̄ artes hoc decus egregium descendisse. Sed ta
mē dum ꝓhibere uult quod fieri nō debet:id etiā uetat qd̄ fuerat
faciēdnm. Seruandus est in omnibus rebus modus & (quā philoso
phi ponunt)mediocritas quedam tenenda. Sed hoc magnis autori
bus persuaderi debet.Mihi non plus fidēi est q̄ pecunie.Ideo q̄ tol
lero paciēter quādo & me maiores eodē haberi mō tractari q̄ uideo
Sed de his finē facio ne dū loqui ꝓpono uidear oblocutus Nouitates
quoq̄ uix ulle sunt q̄ per me scribi debeāt.Si quid erat cancellrius
preoccupauit. Vnū tamē qd̄ ille preterit ex me notū hēbis.comes
eī cilie q diu uuiēne & hic fuit petita erratoꝝ uenia gr̄am regis me
ruit oīoq̄ ī cōcordiā rediit.nec aliqd regia maiestas ab eo uoluit qd̄
nō integre reprotauerit.senior comes nūc ī gr̄am uenire dēt regiq̄

ſe ꝓſternere & oīa filii facta cōprobare. debebat rex cicius illuc ꝓficiſci ſed plures eū occupationes detinuere. Nūc ſcio ſi uera ſunt q̄ ipſius ore cadūt: ituꝝ ipſū ante ſeptēdiū. quia reuerti eū uuiēnā ad res bohemicas īfra mēſē oportet: De cathelanis mutatis galliciſq̄ uariatis nihil ſcribā. quia ex aliis cōfluere ad te noua nō ābigo. De us nobis unionē cōcedat q̄liſcūq̄ ea fuerit tādē. quoniā ſi a deo ma la eē nō poterit. Ex ytalia miror nullā inſignē per hos dies nouita tē miſſā. Friſingēſis epūs qui tuus amicus nō uulgaris fuit: preter opinatū ōniū uita exceſſit. Rex ſucceſſorē optat germanū cācella rii. Res ī capitulo & apud Eugeniū diuerſimode uētilat. Nec certū adhuc nec ueriſimile habeo quis debeat uoto potiri. Ego deſideriis meis omnibus: germano cācellarii maxime faueo. Det deus illi & ſe cunda ſint uniuerſa. Vale optime diuq̄ meq̄ (ut mea fert opinio) commendatum habe.

De ſuperbia gallica.

ENeas ſilurius. S. p. d. Gaſpi nouariēſi adoleſcēti primario Recipio ſp libēter tuas lr̄as & qa te amo gaudeo q̄ īdies limatior fias & doctior Expurgatōem quā de Martino ſe ciſti ꝓno aīo admitto & ut ſcribis ita eē cōfido. Et q̄uis illū tibi eſſe hūaniorē uellē tue utilitatis cā letor: tamē opīonē de illo meā apud te cōprobatā eē cuius ſupbiā idcirco nō admiror qa patriū uiciū ē. Mihi ei ut credas ueli nullā eē gētē q̄ iſtoꝝ ſupet ambicionē. Nr̄i preterea īimici ſunt nec unq̄ noſtri ſanguinis hominē diligūt. Nā cum ſint ipſi pleni faſtu uideriq̄ optimi uelint potius q̄ eſſe. ytalos maxīe oderunt q ſe precellūt. Et qa eos neq̄ant uirtute imitari iui dia ꝓſequūt. & qbus ipſi potiſſimū abūdant uiciis ea generi noſtro aſcribūt. Sed de his ſatis q̄ nō ſcribo ut publices. nā hec ſcribere q̄ uis uera ſint plenū diſcrīs ē Alias loq̄mur liberius. Nūc iſta ſepulta ap̄d te ſīt ſufficiatq̄ ſoli tibi ſcripſiſſe aut cū ſtephano uiro optīo & doctiſſimo tātū cui et me cōmēdes peto. te āt cōfidas mihi cariſſimū eē eāq̄ fore meā ītētōem ut aīo iter nos ſimus abſētes quo preſētes

fuimus qđ de te ſperare de me preſtare poſſū ut Ciceronis utar uer
bis. Carmina habeo nulla nūc edēda quia oīoi ſolute operā his die
bus preſtiti. Vale & me reuerēdiſſimo domino cardinali nr̄o effice
cōmēdatū Ex Vuiēna kalēdas Iulii.

¶ Epiſtola reſpōſiua nouitates aliq̄s & iocos continēs.

Gaſpar ſlick Cancellarius impialis. S. p. d. Domino Iulia
no cardinali ſcī ăgeli apoſtolice ſedis legato. Scripſit mihi
crebro tua dignitas ī oībus quidē lr̄is hūanis nūc ſeria nūc
iocos interſerēdo: qbus ita oblector ut ſepe faſtidiis curie ſtomacha
tus eaq̄ lectione recreer. & illaq̄ preſertī q̄ penultime apud me ſūt
qbus nūc paucis reſpōdebo. Primūq̄ res graues attīgā. poſt ſi uide
bit̄ ſatiſfaciā ſalibus ¶ Tria ſunt q̄ pōdus habent maius ¶ Primū ē
q̄ in factis meis actū ſcribis. tū de donatione ſcole reuocata. tū de
uerbis Pācratio factis. Pro quibus rebus gr̄as agerē tibi ex cuius
hec officina ꝓdiſſe nō ābigo niſi ius beniuolētie uiolare uidear. que
gr̄as nō uerbis ſed factis repēdi uult Scio preterea tuā dignitatē al
tiorē expectare mercedē q̄ ego poſſū referre. Nā cū rē dei agas: in
eo quoq̄ ipſe ſpē tuā iactā eē qs dubitet hoc ſapiētes faciūt quoq̄ ex
tra numeq̄ nemo te ponit. Agnoſco ego qa prudēter cogitas faciſ
q̄ ſpē ī dnō reponēdo. Ille nāq̄ abūde retribuit nec ullū fruſtrat̄
premio uirtutis Nō tamē idcirco īmemorē me eē decet erga tuā pa
ternitatē cuius affectū magis pēdo q̄ rem. ¶ Secundum eſt quod
littere tue depoſcunt ut apud regiā maieſtatē ſupplex litteras impe
trem apud capitaneum. Iaurinenſē ne moleſtiam comiti palatino
in ſuis poſſeſſionibus īferat. Ipſumq̄ fuiſſe & eſſe amicum meum
ſignificas. Et primo loco apud ſereniſſimum polonie regem haberi
Multumq̄ expedire putas ad pacem hungaricam pertractandam
ſibi cōplaceri. cum nauis hec clauum regat & quo uelit ratē impel
lat. Cōſona his uerba maieſtati regie ſcribis. Ego tibi fateor poſtq̄
noui palatinū (q̄ res iā ē uetuſta) me ſp eius uirtute fuiſſe affectum
illū q̄ fratris loco & amaſſe & complexū fuiſſe. Nec ab hoc animo

ſum alienus memor & ſuoꝝ erga me meritoꝝ. nec meoꝝ erga ipſū
oblitus. Itaq; ꝓnus ſum deſideriis eius quoad poſſū parere. Ac eā
ob cauſā regiā maieſtatē ſuꝑ re ſua nō cōibus uerbis ſed quibus ꝓ
moueri res amici ſolet ſum allocutus Nec maieſtatē ipſam abhorrē
tē inueni ſed auidā. Tū palatini cōmodis ſubuenire. Tū precibus
tuis annuere. Ideoq; accerſitis mox iaurimēſibus q̄buſdā q̄ forte ad
erāt ſcrutiniū ſuꝑ negotio illo habuit. repperitq; nō poſſe ſe de re
bus quas poſcis ad preſens intromittere. Poſſeſſiones nāq; palatini
ātea ſibi ſublate fuerāt. q̄ regia maieſtas pupilli noīe de regno ſe in
tromitteret: quo tempore ꝓmiſit hūgaris & teuthonicis ad ſuā obe
diētiā ueniētibus tueri eos in poſſeſſionibus uniuerſis quas tunc te
nerēt. Nec aliquid innouare uelle quod uel eis uel pupilli iuribus
preiudiciū afferret. Nō poſſet igit̄ rex ꝓmiſſis ſuis contrarius eſſe
Verbū enī regiū quaſi oraculū habet̄ firmūq; ſemper & conſtans
debet eſſe. Nā cauſā habet palatinus aduerſus regē. querele de geſ
tis ante regimen ſuū. Sed debet potius tolerare donec illa cōuētio
fiat inter reges quā tua paternitss excogitauit. Tunc enim aderit
ipſe. aderunt alii & ad concordiā nauabit̄ opera. Etſi pax regni cō
cludi poterit non deerunt modi quibus ipſe palatinus reddat̄ cōtē
tus Interim maieſtas regia nihil īnouare: ſed cū fratre ſuo rege po
lonie bonā tenere amiciciam· depoſita eſt. niſi fuerit (ut ſepius dic
tū ē) ꝓuocata. Quod ſi rē meam cum hac parificare uelles equū
q̄ diceres itidē mihi fieri. reſpōderem non eſſe parem cauſam: eius
qui bellis interfuit ut alterā partē ſecutus alterā īpugnauit: cū illo
qui ciuili bello fragrāti ſe ſubduxit nec uidere uoluit ignē quo reg
nū īcēderet̄ ſtudio pacis ſemꝑ intentus. Tertio loco tuaꝝ lr̄aꝝ poſ
cebas comitatū palatinū Alberto de bonacoſſis ferrarieſi ex regio
cōcedi munere. Sūme preces tuo noīe ſerenitati regie facte ſūt Sed
nihil ē q̄d ab ea difficilius īpetret̄ Nemo adhuc dignitatē iſtī obti
nuit niſi uir magne nobilitatis regiq; uiſus & hi nōdū quatuor fu
ere Vult ī hac re ꝓfuſā (ut opinor) Sigiſmundi ceſaris conceſſionē

reſtricta & parca donatione cõpenſare. Nec ſane indigne Nã (ſi ue
rũ fateri uolumus) nimis paſſim hec honeſta & ãpla dignitas repit
conceſſa. Nõ tamẽ ꝓpterea deſperãdũ amico tuo dixeri Nã ſi con
tigerit te rurſus eſſe. apud hũc prĩcipẽ: nõ negabitur (ut eſtimo)
tibi quod lr̃is tuis nõ eſt conceſſum. Idcirco rẽ hanc in aliud tẽpus
differas quia nõ eſt quod epiſtolis tuis ualeat ipetrari aut per domeſ
ticos obtineri. ¶ Iamq; de ſeriis ſat quoꝝ ſcopulis intromiſſis pla
nũ pelagus ĩgredimur faceciaꝝ. Iocat mecũ tua paternitas. Audio
libẽter iocos idq; nõ ĩprobari a philoſophis didici qui medios inter
ruſticitatẽ & ſcurrilitatẽ iocos poſuere ac dãnatis extremis media ꝓ
bãt. Iocemur igit auda ter. Exercitus ĩquit ĩdies ſtruit ſed adeo lẽ
te ut uerear ne adueniẽte Mihaelis feſto ĩproperes mihi: quod ali
as Vuienne dixiſti ut cum tempus uenerit memineris eorum que
dixi tibi Quid ego dixi tibi Nempe non exiturum hac eſta te ad
uerſus turchos exercitum. Tu contra tanta ſpe ducebaris ut uix
crederes tã cito budã attĩgere quĩ prius in armis oĩs hungaria ſur
rexiſſet Hec tibi ĩproperari times Queris an potius mẽdax uelim
q̃ uerus inueniri ꝓpheta. Vtiliuſq; hic mẽdatiũ q̃ ueritatem putas
Nec ego alterius ſũ opĩonis. Nãq; (ut animi mei nucleũ pandã) cur
ego nõ potius falſus cũ xpriſtianitatis utilitate & honore ueli uideri
q̃ uerus cũ dãno & dedecore noĩs xpriſtiani. Nõ ſum tã auarus fa
me mee nec rumores pono ante ſalutẽ publicã. Vtinã falſus uates
utinã falſus predicator huius rei cõperiar Sed noui ego mores quoꝝ
dã. Scio me multos habere amicos quibus carior q̃ mihi ſum. Vere
or ne illi plus mee q̃ ſue cupidi fame ſint. timeo ne ut meũ nomẽ il
leſũ ſeruẽt ſuũ cõmaculẽt. Ego illis afficior. & illi mihi quaſi Pilades
& Oreſtes. Ita ſuũ ſeruare Oreſtẽ Pilades & Piladẽ mallebat Oreſ
tes cũ alterũ occũbere oporteret. Inter nos nõ fame. nõ uite certa
mẽ eſt. Et alter alterius magis caripẽdit honorẽ: & ſane magis me
obtinere expediret. tũ regno hũgarie tũ xpriſtiane reip. q̃latiſſima
ſit. nec ego qui ſepe in expeditionibus bellicis aduerſus turchos ꝓ

salute hūgarie & facultates & corpus cū effusione sanguinis presto fui exponere: nūc ꝑcerem fame dum res agit eadē. Sed cogor inui tus ut uideo uidere & uates haberi & predicator ueritatis admiran dus qđ ne in hac re fiat deū supplex iterum atq; iterū posco. Sub iūgis magnificum Ioānem uaynodam etsi omnes deficiāt solū uel le cum trāsiluanis aggredi hostes Illumq; iā equites curruſq; bohe mico more instructos habere. ꝑ quoꝝ expeditione quadragīta mi lia florenoꝝ exposuerit. Ad quē iā iter feciſſes nisi peditū cōparan dorum curam tibi mādasset. Quos nō facile apud nos dicis repiri Subdelegareſq; mihi diligētiā hanc nisi breuitas tpis impediret qa stat sententia q̄ celeriter castra mouere. Nec rursus in me fidē hēs ꝙ in rē eēm pronus Tu uuiennen. times q tres galeas & loricas to tidem: dū ab eis recedēs egre asportari tulerunt De meo animo iā dictū est nihil est qđ inde dubitare te oporteat Crede mihi ꝙ nēo polorum q̄ ego in eā rem ꝓnior eēt. Nec uuinnen. obstarent quā do pecunias ubertim afferri uiderent Sed noluerunt ꝑ re modica se intromittere. Hi eī ideo tuis armis molesti fuerunt quia uidebāt tribus loricis non posse europā tutari sed aduersus australes arcus tres hūgaros recdituros Qđ uero de tpe interseris id ego in contra riū suſcipio quia meā solicitudinem & affectū quo ducor: in hoc o pus nosti. Nō audes mihi mandare ut pedites cōducā: times nāq; ne prius uenirēt q̄ ceteri eēnt īstructi exercitus: excusariq; potius super peditibus non inuētis q̄ impatis argui uis Libet iocari libet ridere & animū his comitatibus relaxare. Nec inter sales intēpesti ue nouitates erunt. tu lr̄is quibus per superiora satis respōsum est narras cardinalem uenetiaꝝ apostolice sedis legatum ꝑ classe mari tima uenetias applicuisse iāq; nauare sue cōmissioni opam. mihi ex romana curia littere misse sunt quibus significat parum spei fore i uenetis Earum exemplum cum presentibus mitto ut plene omnia ponderes. Videt. n. i regem aragonū spes cōuersa nauigii: ducēq; Burgūdie ex nicia missuꝝ classem putant Ante cuius aduētū satis

ſpacii erit ad iueniẽdos pedites ſiue apud nos eos uelis querere ſiue apud polonos Oportet nanq; ex nicia ituros in helleſpontum infe rũ mare ꝑtranſiꝛ ſcilleis ſe gurgutibus credeꝛ Tũ creticũ Tũ ioni ũ Tum egeum ꝑcurrere pelagns. Multi ſcopuli uitãdi. cerauia fu gienda. radẽda epyrus. circuẽda peloponeſus. tum pliades hyadeſq; timende et ſidus helene perniciоſiſſimum nauigantibus. Et nihil in hieme formidabilius mari quod qui ingreſſus non eſt neſcit quid ſic periculum & fruſtra Neptunum accuſat qui naufragiũ patit Vides q̃tum temporis ad cõducendos pedites tibi elargior. Mitte aurum mihi ſi non ante aduẽtum claſſis ĩgentem miſero peditatũ cruci me obnoxiũ dedo. Ex baſilea quoq; nobis non deeſt materia ioci. Illi enim cardinales qui tanto tempore auctoritatem eccleſie ac generaliũ predicabant conciliorum ut mori ꝑ illa uelle uideren tur unis ſui regis litteris quibus non mors ſed priuatio beneficioꝝ mandabat. Baſileam dimiſere Sapiũt quippe. fide potius q̃ plebe uolunt carere. non tamen procul abierunt ſed apud ſolotꝝ reſidẽt ſecundos iuſſus expectantes Recedunt enim inuiti: ſed magis ſtrin git burſa q̃ honor. Quid enim ſaluis infamia numis Credo iam ſa tis luſum eſſe ideo & nouitatibus & iocis facio finem ſupplicãs om nia ſalibus aſcribi: nihil ſcõmatibus quia procul ab his ſum. nec mi hi animus niſi ſale conditus eſt Cõmẽdo me paternitati tue reuerẽ diſſime ad cuius mãdata ſũ meo ex corde atq; debito prõptiſſimus Datum in noua ciuitate M·cccc.lxiii.

De cicilia an ſit duplex·

ENeas ſiluius ſ.p.d. alberico malecte papienſi comiti atq; doctori ſereniſſimi regis aragonũ oratori. Cuius precla ras uirtutes non ſolum homines: ſed ipſa fata loquuntur Epiſtolam quandam ceſari noſtro & marchionis tabellarius reddi dit ſicut & tu mihi futurum ſignificaſti In ea titulus erat qui utri uſq; cicilie mentionem efficiebat: quam rem ſatis ſum demiratus Legi nanq; ſatis multas hiſtorias. Coſmographiam quoq; perſcru

ratus ſū:nec unq̄ ciciliā repperi niſi unā q̄ tum ſicama.tū trinacri
a dicta ē quā nonnulli ex ueteribus cōiūctam olim ytalie tradūt
fuiſſe:ſed ipulſi cōtinuo ſuperi atq̄ inferi maris diſiectam eē terrā
que regiū polorumq̄ cōiungebat:moxq̄ ſcille atq̄ caribdis inter
abrupta mōtiū & immania ātra locū mōſtris fabuloſe datū. Quod
uero ea ytalie porcio que quōdā magna grecia dicebat cicilie nomē
habuerit nec legi ūq̄ nec audiui niſi nūc qđ mihi abſurdū uī Nec
ſatis cē mihi prebet q̄ reges q̄ cicilie neapolim tenuerūt duo reg
na fecerint :alteq̄ ultra farū alteq̄ citra Nā hoc regnum apulie
illud cicilie dicebat:nō utrūq̄ cicilie Hoc ad lr̄as regis.nūc ad tuas
uenio Scribis te uelle mihi reſpōdere duabus eplis meis q̄s diuerſis
temporibus ſuſcepiſti Prelegi oīa q̄ ſcribis.nihil iuenio q̄ meis pe
titis reſpōdeas.De rebus nāq̄ eccē quas tibi cōmēdaui nullū ſcis
uerbum ſed oīs ſermo tuus i marchiōis cā uerſat Plus amas(ut ui
deo)tuū prīcipē quā putarē.Cū ei ſua igredieris negocia nihil eſt
qđ amplius recorderis Vtinā ſciret ille tuā fidelitatē Nā cū ſit in
oēs bonus in te optimus eēt Suades mihi rē ſuā cordi habeā Nō lo
q̄ris muto Sū tibi ſimilis Nō minus q̄ tu cupio marchiōi cōſultum
eē Tū ꝓpter multas eius uirtutes quibus nr̄m ornat ſeculū. Tū qa
eū fauere igeniis & ſcio & gaudeo Curā meā & ſtudiū ac ſollicitu
dinē uniuerſā apud cācellariū & apud regē adhibui. Si cām egiſſē
meā nec tā ardēs fuiſſem nec tā facūdus Cācellarius non idignit
ſtimulo ipſe ſibi calcar erat. Qđ noui hītū ē.hoc ē ut mille aurei q̄
uenire quotānis in cēſum petebāt:i pānos aureos aut argētea uaſa
cōuertāt ne ſordida uideat pecuniaq̄ preſtatio.Nihil plus ē qđ pre
cibus ſit cōceſſū Vos nūc conſulite qđ in rē ueſtrā ſit Ego nō tāti
facerē qđ mutari poteſt Qđ mea deuotio domino marchiōi ſit no
ta preclarum ē ſi modo & ſua erga me caritas extēdat. Cupit enī
oīs dilectio redamari.Qđ tūc in me fieri ſciā cum mihi ſcripſeris
gaude ſilui quia ex mūificētia mei prīcipis pingue nactus es bene
ficiū. Vale & iocis ut iocis utere.ſeria uti ſūt recipe Dominū Dani

elem si quãdo ad te uenit aut si quãdo ei scribis meis uerbis saluum facito Ex gretz opido stirie ydibus septembris.

¶ Reprobat amicus qui se falso scripsisse dicit.

ENeas siluius impialis secretarius. S.p.d Frãciſco rõno ad uocato consistoriali Quereris mi franciſce q̃ mihi plures dederis litteras & a me nullas suſceperis Sed solet ista neg ligentiũ eẽ cautela quotiẽs nihil scribunt tociẽs se multũ scripsisse iactant Ego tuas litteras recepi nullas Vide an te uel me decipias Non credo tuis litteris magis q̃ aliis clausum iter esse Ceterorum enim littere ad me oẽs deferuntur Sed mitte hanc obsecro quere lam apud me qui calleo has uersucias Cũ aliis hisce utere & ad me si uis scribere: scribe quia nunq̃ impune me uisitabis. De re quam nunc postulas hoc habe me uelle & commodo & honori tuo semp consulere Sed cã nũc occurrit nulla pinguis. Hec pro qua nũc agi tur nihil habet preter onus. Ideo te qui aliquid lucri queris nolui facere grauatum. Quãdo materia se offert non essem immemor tui quia te amo & tibi cupio bene eẽ Vale Ex gretz die xx. septẽbris.

¶ De rege Ladislao.

ENeas siluius Reuerẽdissimo in xpristo pr̃i domino dyoni sio archiepiscopo strigoniẽsi scẽ rõane eccẽ cardinali. S.p. d. Res noua pr̃ colendissime & fortasse mira uidebit̃ q̃ ego pr̃nitati tue scribam qui nihil hẽo tecum negocii qq̃ nec noie nec corpore apud te sum notus Sed postfacio ista dum me compla citurum tue reuerendissime paternitati nõ ambigo: Nanq̃ cũ ptes sereniſſimi domini regis ladislai inter primarios teneas defendasq̃ quis dubitet gratum tibi fore illius audire sospitatem quẽ toto co natu defendis. Ego quidẽ certus sum pr̃nitatẽ tuã reuerendissimã nihil in terris magis desiderare q̃ puerum illum bene optimeq̃ ua lere De qua re cum dubia mens tua ex uuienna nuper (ut accepi) recesserit non ẽ ab re meis lr̃is scribi: qd̃ oculis uidi meis. ut cũfũdã t̃ q̃ passiõi cõsulẽtes sue: nõ rei uerba sed rẽ uerbis aptare nituntur

Scribam igit᷑ tue dignatiõi quid nup᷒ de puero & a puero ĩ ſtirya
ſit actũ: quod niſi uerum cõperias. ſubiicio me cuiuſuis iudico etiã
inimici & aſcribo pene quã falſi teſtes merent᷑ Iamq᷒ rem ꝓſequor
Stirye fluuius ẽ qui ex alpibus precipitatus dranum influit amnẽ
ac exinde per hiſtᷓ fertur in pontum murã incole uocitant Prope
huius ripam opidum iacet gentili nomine gretz dictũ. Hic ex me
dio campoᷓ equore ingens tumulus ſurgit preruptis undiq᷒ ſcopu
lis liber: cuius cacumen arx tenet & natura loci & opis humãe pre
ſidio mũita ad regiã quoq᷒ faſtigiata magnificẽtiã. Hic ſpes auſtrie
hũgarie deſideriũ & bohemorum cura nutritus eſt rex Ladiſlaus
puer quẽ ydibus ſeptembris in aula regia corã Frederico ceſare pa
truele ſuo (magna baronum ſtipãte caterua) ſum cõtemplatus Ad
hibe (obſecro) aures tibiq᷒ & puerum & mores deſcribam. Nec ſiẽ
uoluptate (ut opinor) que referã audies. Annos natus tres erat pu
ellus: iãq᷒ attigerat quartum ſed etatem maturiorem Tũ ꝓceritas
pueri tum intellectus mentiebatur Tu enim eũ aliquãdo in ulnis
habuiſti quãdo coronam regio imponeres capiti: nunc dimittis ſer
unm tuũ domine dixiſti quia uiderunt oculi ſalutare tuũ. Sed alia
nunc pueri facies ẽ. Aſpectus eius omnes qui aderant ĩcredibili uo
luptate impleuit. Incedebat nanq᷒ per aulam tanq᷑ ſciret ſe regẽ eẽ
deberiq᷒ ſibi ab omnibus reuerẽtiã oculoſq᷒ nũc huc nunc illuc nõ
ſine maieſtate quadam deflectens: candidulam manum porrigebat
aſtantibus. Tãtaq᷒ relucebat in puero grauitas ut ſepe minorẽ grã
deui reges preferant. Anteq᷑ patruelis adeſſet nutricẽ percũctatus
eſt ſepe ubinam eẽt. At ubi ueniẽtem didicit in honorantis modum
ſuapte caput inflexit Et tanq᷑ ſciret ducalis dignitas q᷑tũ ab impiali
diſtaret: aliter Sigiſmundo duci aliter ceſari ſe obuiũ dedit. Dũ hĩc
illinc in circulo interpellaret᷑ ethiopem forte uidit moxq᷒ ĩ ceſaris
fugiẽs ſinũ: heu q᷑ inquit deformis es. Demiratus eſt ceſar confugi
entis ad ſe pueri confidẽtiam qui priori tempore nunq᷑ in eũ diri
gere luia uoluiſſet: letuſq᷒ nouitatem circũſtãtibus expõebat Tum

magnificus cācellarius gaſper Ne mirere inquit impator Numen
in puero eſt nec regius ſanguis dīni ſpiritus tutela caret Matrē ha
buit cū te antea ſpreuit Nūc illa defuncta preter te hēt neminem
ideoq; tibi tāq; patri alludit Tu illi pr̄.tu mater.tu auus es In te il
li ſpes ī te ſubſidiū.ī te ſalus eſt Scit hoc puellus & quia pupillus ē
orphanuſq; auxiliū tuū implorat Te ſibi patronum petit.tutorē
aduocatum ꝓtectorem. Ego deſertus ſum inquit.hinc poloni hun
gariā occupant hinc bohemi nouas res moliri ſtudent Ētas mea cō
temnit² Et quia annos nō habeo nec ius credor habere.at ſi tu me
ceſar iuueris maxima hec duo regna mihi obedient Nec preter te
maiorem regem q̄ ego ero:europa uidebit Sin deſeris ex rege coro
nato paruulus fiā dux Ex quibus rebus altera domū noſtrā tollet
in celum.altera in ꝓfundum mergz Sed obſecro ut curam mei ha
beas ceſar Vt familie noſtre honori conſulas & tuā ſerues dignita
tem ne ius meū aliēi uſurpent meaq; abutant² etate.Hoc uult puer
o ceſar cū ad te uenit.hoc ille blandicie poſtulāt hoc eſt qđ ad te cō
fugit nō ſine aliqua diuinitatis inſtigatione.tu pueri.tu pupilli. tu
orphani & ſanguinis tui miſerere. Mouerunt ceſarem. tum puelli
blandimenta Tum Gaſparis uerba.ac poſt morulam Non deſerā
ſquit gaſper ſanguinem meū.nec ſi romanum imperiū aut auſtria
quicq̄ poterit periclitari Iuſtitiā pueri ſuſtinebo. Sicq; locutus pa
truelē brachiis eleuans media fronte ſuauitatis eſt. erat puer ultra
q̄ dici poſſit formoſus Naſum aui materni & frontem ſuſceperat.
Oculos ex patre mutuatus erat Pectus & humeros ex utroq;. cete
ra matris erant. Ore paruo·malis ad gr̄am tumeſcentibus.ſucci ple
nus:ac plus lactis habens q̄ ſanguinis Capillis criſpis & ī auri ful
gorem nitentibus.riſu cum uerecundia mixto Nihil in puero mē
da dignum Si nudum ſolumq; in nemore quis reperiſſet regiū ge
nus in puero cognouiſſet nec aut illi cāis aut lupa defuiſſet nutrix
ſicut de cyro referunt ac romulo. O ſi pueꝝ hinc uiderent hūgari
tui qui tecū ī fide māſerūt. O ſi eū tāgere aut audire poſſent quos

animos ſumerent.quas acies ducerent.que bella gererent.quas ede
rent hoſtiũ ſtrages ⁊tupebã olim ego cum legerẽ macedones cum
illiriẽſibus preliãtes quoniã prima pugna ſuccubuiſſent ſequẽti die
certamen inſtauraſſe infantemq; ob cuius regnũ certabant ad bel
lum iacẽtem in cunis detuliſſe quo uiſo tantus ardor inuaſerat mi
lites ut hinc leones illinc pecudes crediti fuerint preliãtes Accẽdit
nanq; uirtutem cõmoratio pueri quẽ indigne priuari regno cerne
bant Verſi ergo in fugam Ilirici victoriã hoſtibus reddiderũt re
cognoſcentes priori certamine non uires illis aut animos ſed regis
auſpicia defuiſſe Que cum mihi prius fabuloſa uiderent̃ ladiſlaus
puer auitis regnis ſpoliatus credibilia prebuit Nam ſi ego alienige
na ſub imperio natus romano:commoueri uiſcera & õnes mutari af
fectus ex aſpectu pueri ſenſi.quid inq̃ facturi ſunt illi q̃bus hũc na
tura dominum tradidit.quos pater eius & mater & auus rexere: q̃
eum inter ſe naſci uiderunt: q caput eius adhuc infans diademate ci
xerũt:qui iureinrando ꝓmiſerunt obediẽtiã Nempe(ſi ueꝝ mea ſẽ
tentia fert)nõ ſolũ fideles preſentia pueri cõmoueret:ſed ipſos etiã
qui fidẽ cũ fortũa mutauerunt ad commiſeratiõnẽ traheret.ymo &
ipſos hoſtiũ truces animos frãgeret Nec telũ eſſet tã aſpeꝝ cuius
acies i pueꝝ poſſet adeo generoſum Nec ullius orõ tãtum momẽti
haberet in populos quãtum ſeipſum puer in medio multitudinis e
rigens:ſiue is eẽt quem mirabant̃ athene ſiue quẽ uniuerſi ſeq̃bãt̃
quirites.Habet enim latẽtẽ quandam energiã regis facies Nec ul
lus eſt tam durus.tam aſper.tam ferus.aut immanis qui regibus in
digna ferentibus nõ compaciatur Sed tũc precipue miſer icordia
creſcit cũ his q patit̃ ſuã calamitatẽ effari ꝑ etatẽ neſcit:ac ubi flẽ
dũ eẽt riſu diffundit̃:ubi ridendũ plãctu:qualẽ cernimus ladiſlaũ
qui etſi maximã hẽat plorãdi materiã:ſepulto patre ortus:matre ac
regnis denudatus.alacritatẽ tamẽ oſtẽdit:equũ aſcẽdit ligneũ totãq;
letabũdus obequitat aulã O generoſum pueꝝ Quis ẽ qui te ſpnit
regẽ:quis ẽ q tibi nolit ſubeẽ:q̃ illi nobilitas ſatis erit cui tua minor

uidetur Nemo eſt orbe toto qui te generis claritate precellat Ne
mo par ē:multūq; diſtat neceſſe eſt qui tibi ſecūdus ponat. Fabulā
tur gallici troyanā proſapiā:ſed illa iā diu defecit terq; poſt frācoꝝ
in galliā trāſitum regiā ſtirpē gallici uariauerunt Aiūt gallici bru
tū quēdam euerſo ylio ad ſe ueniſſe unde reges eoꝝ trahant originē
q; nullus hiſtoricoꝝ tradidit preter Anglicū quēdā parū eruditū
qui uolens romano generi inſularē equare ſanguinē qđ Liuius at
q; ſaluſtius graues autores de Enea narrauerūt finxit de bruto quā
q̄ & poſtea ſarones britanniā magna ui inuadētes pulſis prioribus
incolis nouos cultores induxerīt ac reges & linguā mutarint At te
cū ladiſlae nihil oportet fingere Vtinā ueritati ſatiſfaceret calamus
noſtraq; poſſet oratio fieri uero conformis Sed ſuperat ōnē ſermo
nem tua nobilitas:nāq; ut pretereā nobiliſſime auſtralis domus ori
ginem ad altū uſq; Iulii ſanguinē repetendā genitorem tuū romāi
hūgari atq; bohemi regē ſuū uenerabant. Cuius opa tantū i orbē
uulgata ſunt ꝓ tutela fidei & augmento nominis xpriſtiani geſta
Auus iſdē prefuit regnis. Thurcos plurimis preliis laceſſiuit Sci
thas plurimos domauit. Omnibus infidelibus terrori fuit. Sciſſam
eccleſiā treſq; colentē pontifices in cōſtantienſi cōcilio traxit ad u
nionē Gallos anglicos infeſtiſſimos hoſtes cōpoſuit Hiſpaniā paca
uit Italiā ter intrauit coronāq; ceſareā ſuſcepit Cuius frēs reges
fuerunt Pr̄ illi karolus quartus fuit & illi abauus hēricus ſeptimus
ceſaꝝ qui poſt Theodoſiū regnauere. tum ſapiētiſſimus: tū glorio
ſiſſimus ſub quo germania & ytalia. q. colōbe ſub aqla tremebunde
tulerūt ipiū Cuius maiores lōga ſerie rōanā rēp. gubernauerunt:
quā nūc & tuus patruelis Fredericus admīſtrat O ſplēdidū genus
pueri O glām O laudē Vbinā ſāguis illuſtrior ubinā ſerie tante
nobilitatis iuenies: Obſcuritatē q̄rūt q poſt tātā gēroſitatē aliū pe
tunt regē Infātis ſplēdorē hūgari fugiūt quē nec macedōes:nec ba
bilonii nec rōani cōtēnerēt ſed ultro ſibi regē depoſcerēt:cuius e
gregia īdoles preſagiū facit pr̄nā i eo fortitudinē:auitā prudētiā &

utriuſq; liberalitatem reuicturã Nec tantam de ſe ſpem aut Aſca
nius enee aut hector priamo aut alexãder philippo: prebuit quantũ
in hac etate ladiſlaus ſe uiſẽtibus exhibet Hũc ceſar ꝓpediẽ ĩ auſt
riã ſecum adducet. hũgarieq; uicinũ prebebit ut uideri ab his qui
amãt: & timeri ab his q odiũt Faxit deus uita ut illi lõgior ſit ut &
Neſtoris equet annos & anguſti felicitatem ſuperet Hec habui que
de ladiſlao nunc ſcriberẽ que cũ ſcierẽ tibi iocunda ſilere nolui Tu
ſi uiſum fuerit & aĩcis & ĩmicis hec cõmũicare poteris illis ad gau
diũ: iſtis ad penã: quorum tandem oculos diuina pietas adaperiat:
ut ad cor reuerſi dominũ ſuũ agnoſcãt eiuſq; potius ueniã q̃ ultio
nẽ expectẽt. Tu uale feliciter bonoq; aio ꝓuelli regis: etatẽ tolera
quo uirilẽ togã ſumente: & tu & tui oẽs plus ĩuenietis leticie q̃ ſpa
re fas fuerit. Ex gretz xui. kalen. octobris Anno M. cccc. lxiii.

De ſobole.

ENeas ſiluius poeta laureatus Gẽitori ſuo ſiluio. S. p. d. Le
teris: ã doleas ꝙ mihi ſobolẽ deus dederit ĩcertũ te ſcribis
pr̃ At ego leticie cãm uideo doloris nõ uiđo. qd eĩ dulci
us ĩ hũanis ẽ q̃ gigner̃ ſibi ſilẽm q̃ ſuũ extẽder̃ ſãguinẽ & hẽre quẽ
poſt te r̃liquas Quid ĩ terris beatius q̃ natos uidere natoꝝ Mihi eq
dẽ ĩgẽs uoluptas ẽ: ꝙ ſemẽ meũ fructificauerit: ꝙq; anteq̃ moriar a
liquid de me ſupſit Gr̃aſq; domino refero q ꝑtũ femine ſignaue
rit ĩ marẽ & apud te patrẽ meãq; matrem aliqs paruulus ludat
Eneas: & ſolacia preſtet aĩo q̃ dẽbat pr̃ impendere Qđ ſi tibi geni
tor gaudio fuit meus ortus: cur filius meus mihi nõ ſit leticie An
ne te quoq; letificabit ĩfãtuli uultus cũ meã ĩ eo uidebis effigiẽ. Nũ
qd tibi iocũdũ erit cũ puulus pẽdebit ex collo nepos puerileſq; blã
dicias agitabit. Sed ais fortaſſe dolere meũ crimẽ ꝙ ex peccato gẽu
eri filiũ Neſcio quã de me finxeris tibi opiõem Certe nec lapideũ
nec ferreũ gẽuiſti filiũ Cũ eſſes tu carneus ſcis qualis gallus fuiſti
At nec ego caſtratus ſũ nec ex frigidoꝝ numero Nec ſum ypocri
ta ut uideri bonus q̃ eẽ malim. Fatebor ingenue meũ erratum

nec ſanctior ſum dauid rege nec ſalomõe ſapientior Antiquũ & ue
tus eſt hoc delictũ nec ſcio quis hoc careat Late patet hec peſtis ſi
peſtis ẽ naturalibus uti: quãquã nõ uideo cur tãtopere dãnari coe
tus dẽat cum natura (que nihil perperã operat) omnibus ĩgenue
rit animãtibus hũc appetitum ut genus cõtinuaret humanũ Sed
dicis (ut arbitror) certos eſſe limites ĩter quos hoc liceat nec extra
legittimas matrimonii faces ꝓgredi debet Ita eſt ſane Et ſepe ĩter
ipſa nuptiarum clauſtra ſcelus admittitur Bibendi quoq; comeden
di & loquẽdi certi ſunt termini Sed quis ſeruat illos Quis tã iuſtus
ut ſepties in die nõ cadat Loquat ypocrita ſeq; nullius culpe ſanc
tũ dicat. Ego nullum meritum ĩ me ſcio. ſola diuina pietas ſpem fa
cit mĩe que nos labiles ſcit & ad laſciuiã ꝓcliues nec nobis (q patet
omnibus) fontẽ uenie claudet. Sed de hoc ſatis. nũc Quia cõiectu
ras petis ne alienum ꝓ meo nutrias quomõ res ſe habuerit paucis
exponã Nondum anni duo effluxi ſunt ex eo tpe quo Argẽtie ge
rebam oratoris munus Quĩquageſima tũc currebat q ãte ꝓximã
preteritã fluxit Ibi cũ ocioſus diebus eẽm pluribus mulier ex britã
nia ueniẽs diũſoriũ meũ petens in unis edibus mecum fuit non in
uenuſta: nõ etate confecta Hec quia ſermonẽ ytalicũ egregie noue
rat me uerbis ſalutauit etruſcis qđ illa ĩ regiõe tãtomagis placuit q
to rarius erat Oblectatus ſũ faceciis feĩe cuius in ore maximus le
por erat Moxq; ĩ mẽtẽ uẽit cleopr̃e facũdia q nõ ſolũ ãthoniũ ſed
iuliũ quoq; ceſarẽ eloquẽtia ineſcauit Mecũq; aio. qs reprehẽdet ſi
ego homuncio id faciã qđ maximi uiri nõ ſũt aſpnati Interdũ ia
cob: ĩterdũ ariſtotilem nõnunq; xpriſtiãos in exẽplũ ſumebã qd
plura uicit Cupido: incalui Mulierẽ arſi multiſq; blãdimẽtis ador
ſus ſũ Sed ut aſpis cautibus unda repellit freti ſic uerba hec mea cõ
tẽpſit triduoq; ſuſpẽdit Erat illi filiola ãnoꝝ quĩq; quã Miluichus
pr̃ hoſpiti nr̃o cõmẽdauerat Verebat q; mulier ne qd hoſpes pre
ſẽtiret. filiã q; poſthac q̃ſi moris mat ni abdicaret. ĩſtabat nox ſequẽti
q; die r̃ceſſura mulier erat Timeo ne abeat preda Rogo ĩ noctẽ ne

hostio camere pessulum obdat. Dico me intẽpesta nocte uẽtuꝝ. ne
gat nec spem ullam facit. instо semp. idem responsum est Itur dor
mitum Mecum ego Quid scio an illa utiussi fecerit Recordor zi
me Florẽtini: forsitã illius amicã hec imitabit? Tẽtãdũ ẽ inq̃. Post
q̃ silenciũ undiqꝫ sentio thalamũ mulieris accedo Clausũ hostiũ ẽ
non firmatum Aperio Ingredior Muliere potior Hic natus est
filius Mulier elisabeth uocat? Et ydibus februarii ad alias ydus no
uẽbris menses currunt qui patrui dant? Hoc mihi dixerat mulier
dũ basilee postea fuit. ego quãuis ipsam non pecunia ulla sed max
imis emissem precibus ut ẽ ars femĩarum credebam: hec auri cor
rodendi cã dici nec uerbis prebui fidẽ. nũc quia uideo eã hoc assere
re quãdo nihil a me separe põt quãdo nomẽ cõuenit tempusqꝫ pu
erꝫ meũ puto Teqꝫ mi pr̃ rogo ut nepotem suscipias alasqꝫ donec
grãdiusculus factus ad me ualeat ꝓficisci meisqꝫ imbui disciplis. nec
puta feminã diuitẽ mentiri uelle in filio. nunc alia ꝓsequar Scribis
te senio cũ matre confectum· Hoc mi pater tibi sibiqꝫ iocundũ esse
debet q̃ eos annos attigisti quos optabas iuuenis Iamqꝫ libere &
expedite potes deo seruire omnibus spoliatus passionibus que men
tes iuuenũ a deo alienãt. nec mihi dixeris oĩa fert etas aĩmũ quoqꝫ
Vt ex hoc pire aĩmũ putes q̃ dĩnus ẽ atqꝫ ĩmortalis Sed uoluit po
eta significare etatis cursu uigorẽ illũ animi tepescere qui est in iu
uenibus ardens Sed ille magis ad uicia q̃ ad uirtutes iclinat In seni
bus purgatus est animus nihil preter honestum cupiẽs q̃lẽ tibi &
matri mee spo eẽ q̃uis illa nũq̃ mũdãis desideriis inheserit sed hero
yca quadã uirtute soli deo seruire beatũ duxerit Hoc fit in senio iõ
minus tristor. Si enĩ iuuenes eẽtis timerẽ de uobis magis q̃ de filiis
helene Quod scribis. certum est apud me gratumqꝫ. Tuũ est cura
re ut litteras discat que sole hoĩes tollunt sup alios Ego cũ statũ me
um firmiorẽ uidero alterã mihi assiscam· Iacobus baldeus si ad me
scripserit respõso nõ carebit ꝓuocari litteris nõ expectet Tociẽs
enĩ necessario scribo ut nihil ad libitũ uacat Lcũra eius ordinaria

salario q̄ letatus sum famā q̄ suā indies crescere cum leticia p̄cipio Bartholomeo cum presentibus litteras do: nec eius obliuiscor ūq̄ ꝑ suis erga te matrē q̄ meritis & quia sororē meā cōiugem suā unice amat: matrem tibi commendo tueq̄ fidei: deum q̄ rogo ut patriam petens superstites omnes inueniam: conuentum nanq̄ cum leticia celebrabimus: & qūo id quod restat uiuamus spaciū ex tuo trāsige mus arbitrio: nec mihi in te ulla erit cōtrouersia. Amicos oēs iube ex me saluos eē. filiolum suscipe & quicquid egeris mihi rescribe. Vale ex constancia. xx. die septembris Anno domini M.cccclxiii.

¶ Hortant̄ ad ferendā penam ꝑ delicto.

Eneas siluius Gasperi adolescenti primario. S. p. d. Oblec tant me littere tue q̄s & familiariter & ornate scribis He uero nouissime cum ornatu facecias quo q̄ attulerunt atq̄ idcirco magis placuere. Vnū tamē ī illis sū demiratus ꝑ triduanū ieiunīū id q̄ īterpellatū tātope exhorrueris Nec ꝑfecto aliā cām in terpretari possū nisi cardīalis nimiā facilitatē: qui tibi iacobo q̄ mis īdulget Vosq̄ cattorum ex more q̄tomagis dimulcemini tāto altius caudā eleuatis Loquor tecū libere quia tu te uis eē discipulū dū me mgr̄m uocitas quo noīe honoratū me sentio. Sed loq̄mur obsecro recipiamus uite staterā delictū q̄ cū pena trutinātes. An cardīalis magis: an tu erraueris uideamus Ducit̄ mulier clāculū ī e des ut amatori coniaceat: neq̄ exire ut ītroiuit occulte: pādit̄ tibi scelus Tu cām aīci suscipiēs emittēdi mulierculā studio uacas: rēq̄ pficis Cardīalē celas. Scio te illius eē prudētie ne te cōsulēte addu ci potuerit mulier. Id eī graue delictū erat & ꝑditio q̄dā ī dominū cuius hōri multū poterat detrahi. Post scelus emissū aīco cōsulere nō fuit erroris nisi plus domīo q̄ aīco debuisses. Aīcitia enī nullius iuri ꝺrogat nec aliq̄ admittit turpe. Sed dic te oīno decuisse amici delictū tegere Sit ita Nēpe ut tibi hōr amici: sic cardīnali ꝑprius cura eē dēt Tu cardīali iacobum pretulisti: cur nō te. cardīalis sibi postponat: seq̄ prepōat tibi. Tu eius seruitor es: eius panē comedis

uinumq; bibis:cur si peccas in eū non punieris Sed ais penā durio
rem & iudicem asperum esse. Vide q̄ inique agis postq̄ sinistre car
dinalem incusas Sciūt peccatum uestigio: non tamen statim cog
noscere causam punireq; uolunt Cur hoc Nempe ne dum ita face
ret rationis tramitem iudicando preteriret Quid hoc Nunqd soro
rium est illi platonis facto:qui aduersus deditum ueneri seruum ira
percitus uocato sororis filio speusippo:abi dixit hunc uerberato nā
ego nimia exagitor ira Architas tarentinus sūmus philosophus ex
bello rediēs cum agrum incultum squalētemq; offendisset accersito
illius uillico nisi iratus forē lueres ait Timebat quippe uir sapiēs
ne ira animum a cognitione ueri reuocaret ultionemq; differendā
in tpus duxit· Idem cardinalis factitauit qui comperto scelere nolu
it prius ad punitionem procedere q̄m ira triduo sedaret Virū cer
te quem prisca etas in philosophos numerasset Vidimus modū p
cedendi ad iudicium:sententiam nunc uideamus Quid durum qd
asperū qd acerbū hic mādauit. Alius familiares suos hmōi perpetrā
tes aut domo expulisset aut uirgis cedi mandasset Cardinalis sanc
ti eustacii sepe ob minores reatus compedes dedit At hic uir māsue
tus qui iuuētutis uicia nouit:& q̄ difficile sit aculeos carnis cumpri
mere non ignorat:nihil horum fecit. At tibi gasper triduanū ieiu
nium indixit Tu hoc graue & importabile iugum reris. Nempe si
ita pergis gasper suadeo ne curias sequaris Nā si hoc tam mite im
piū ferre nō potes nullū poteris ferre: Nō sūt (mihi crede) durio
ra castra q̄ curie prīcipū Vbi īuidie. sīltates. detractiōs. odia. īimici
tie. cōtumelie. īurie. pene īfinite q̄ res nullo mō q̄ per paciētiam ui
ci possūt He res ī curiis eccāsticoꝝ prelatoꝝ tāto maiores sūt q̄to
q; illis uersant sunt doctiores īgeniaq; sua nō ī bonum:sed ī malū
pleraq; uertunt. Qd si tu ieiunare non potes nec illa ferre poteris.
ego te tamē scio uir robustū eē q & mediā & sitī tolerare q̄as. Sed
nihil apd te difficilius ē q̄ animū domare:nā cū sis iuuenis facis ut
iuuenis cuius ppriū est semp uicere uelle At iuuenes non possunt

peruenire quo uolũt niſi iuuenes eẽ deſinãt:ſeq; aliquãdo uinci patiantur Ideo & ego tibi ſuadeo mi Gaſper ut animũ flectas tuũ:tibi q; & tuipſe domineris & alios aliquãdo domiari ſinas maxĩe uiros preſtãtes qualis eſt cardinalis & auũculus tuus. Necuelis omnia ex tuo capite facere ſed ex aliorũ ſenſu aliquãdo uiuas. Nos enĩ maxime quãdo iuuenes ſumus parum nobis uidemus ¶ Nihil eſt tutius q; ex iudicio amãtis uiuere. Ego ea qua nunc etate es diebus. xii. expane aquaq; uixi & diutius uixiſſem niſi uoti fuiſſet finis. Nec deus ille opifex rerum noſtriq; ſator & alitor aliud ab inicio nobis alimenti prebuit q; glandes & aquam. Qđ ſi noſtra poſtmodũ luxuria alia cibaria ĩuenerit nõ tamẽ nature bõitas preteriit qn adhuc illis poſſimus uiuere cibis q nr̃os aluerunt parentes: ¶ Tibi illud plus oblatũ ẽ qđ ãte uineã noe nõ erat. Ideo rogo ut querelam ponas teq; cardinalis ſubiicias ſentẽtie quã tanto iuſtiorẽ fatearis q̃to durior tibi eſt uiſa. De aliis que ſcribis alias agemus Tabellarius fugiẽs ſcribere plura non ſinit. Cardinali me cõmẽda & iacobũ ſaluum dicito Ex uuiẽna die. u. octobris Anno M. cccc. lxiii.

¶ Hortat amicum ut p ſe poſſeſſionẽ beneficii accipiat.

ENeas ſiluius. S. p. d. Domino Ioãni auanch canonico tridẽtino & cõfratri ſuo Qđ tibi non ſcribo ſepius cã ẽ: tua in rebus meis diligẽtia. Ita enĩ res meas curas ut nihil ſit opus ſcribere niſi uelim gr̃as tibi agere q̃ p factis nõ ẽ digna cõpẽſatio Nec nũc alqd ſcriberẽ niſi nouus caſus emerſiſſet q tuo ĩdiget auxilio Credo te ſcire plebẽ ſarantane uallis p decanũ nr̃m meo noĩe acceptã eẽ In eius potiẽda poſſeſſiõe uis fit:neq; abſq; timore ſum q alius illuc ſe ĩtruſerit Tu p curatoris mei officiũ geris. patronus meus es. aduocatus p tector. Sicut in prebenda feciſti ita in eccleſia facias rogo Pr̃ meus frãciſcus boſcius te admõebit Si q̃ ĩ reo pus ſit admiculo tuo:illi obſecro auſculta:& ĩ oĩ meo negocio ipſũ q̃ ſi me audi:q nõ ſolũ ĩ rebus meis ſed in corpe & ĩ anima ius habet

Ego quia mihi pro te possum nihil facio Animus adest si facultas preberetur Tu si scis emolimento aliquo: honori: uoluptati: bene placito tibi me esse: iniuriã feceris amico nisi cõmonueris Vale Ex uuiẽna die xi. octobris Anno M.cccc.lxiii.

Exhortatoria ad unionem ecclesie.

ENeas filuius S.p.d. Ade de Mulyn anglico apostolice sedis ꝓthonotario pr̃i & amico optimo. Quo i statu sit res publica xpristianoꝝ uides. lacerata eccã est. nec in populo nec i clero pax est. Dolet super his iuictissimus imperator noster & ut ad uocatum decet ecclesie operam nauare cepit: ut subortum scisma possit eradicari Ad hoc nullus aptior uidet modus q̃ generale cogi cõciliũ. Hũc ille ãplexus est & super eos ceteris regibus ac pricipibus scribit. Inter alios autẽ precipuã spem habet i sereniss̃imo pr̃icipe dnõ tuo meoq̃ rege Anglie eũq̃ rogat ut secum ad uiendam eccãm uelit cõcurrere sicut ex litteris ad eũ missis ꝓspicies. Qđ iõ ad te scribo ut cũ sis uir bonus & prelatus optimus adiuuare domi nr̃i ipatoris ꝓpõitũ uelis & pacẽ eccẽ ꝓmouere Ad quã rẽ horta rer te pluribus uerbis nisi zelus tuus ad cõe bõm eẽt mihi pspect us. Scio naq̃ uolũtatẽ optimã tibi neq̃q̃ deeẽ sed nec ptãs abẽ. Intelligo ei ex oĩbus q ad nos uenũt ab ãglia teq̃ noscũt primũ te ui ꝛ eẽ aut prio ꝓximũ ex his q regie serenitati sũt cari Qđ tũ ꝓpter priuatã q̃ tibi afficior aĩcitiã. tũ ꝓpter cõemutilitatẽ tã mihi placet q̃ tuis dẽt nccãriis placer̃ Mime nãq̃ dubito qn̓ eo loco sublimatus scẽ mr̃i eccẽ multũ ꝓsis & nũc preferti cũ uia apta est ad cõciliũ ꝓ pace xpiani populi celebrãdũ. Qđ si apud maiestatẽ regiã (sicut spo) ꝓmoueris sũmã laudẽ cõsequeris Nec plura i hoc tãtũ hortor ut ea pes mediteris: cogites q̃ eẽ in eo prelato dẽnt q scit afflictam eccãm & oppressã miseris tpibus nr̃is & pditis hominũ moribus & cupit ut i pristinã dignitatẽ & libertatẽ uẽdicari possit Ego apud cesarẽ nr̃m secretarii locũ teneo Qđ tibi ideo significatum facio

ut si quid sit qđ a me uelis enea tuo cõfidenter utare q cũ ẽt plus cõtẽderim q̃ possim minus tamẽ faceo q̃ debeo. Qđ te singulari numero appellaueri scio tibi nõ esse molestũ qui & italoꝝ morẽ & omniũ ueterum nonignoras cõsuetudinẽ Vale & nullatenus id cõ mitte ut per latorem presentiũ de regia intentiõe mihi non reseri bas Datum uuiẽne xuiii. Iulii anno.m.cccc.lxiii.

¶ Redarguit cõsanguineũ auxiliũ a se petentem.

WEnselaus regie cancellarie scriba: S.P.d. Ioãni de bachol lis fratri kariſſimo. Pulsas me crebris lr̃is ut hospiti tuo panẽ soluã quẽ cõmedisti quasi tuus cibus meapinguedo sit At ego non inebrior uino qđ bibis. nec mea tua pulmẽtaria iu uãt. tu da pecuniã qui cõsumsisti cibaria Ego meũ cur dẽ: qui uix tantũ scribendo erado quãtum ad uitã sufficit Tbagus hispaniam preterfluit. pactolus asiã qui duo fluuii arenas dn̄ aureas habere Huc tibi eũdum est si auꝝ petis. Cãcellaria regia inops est uixq̃ suos ascripticios nutrit Ego plus prebui tibi q̃ debẽrẽ qui uestem quã emeram nouã dedi ut te ab hospite quasi captiuũ redimerem Martinus quẽ pannonia genuit. ytalia nutrit. gallia pastorem ha buit & omnis xpristiana ueneratur religio nudo pauperi medium paludimẽtum prebuit ego solidam dedi pallam Nunc quereris nõ satis esse hanc. qđ ad me tu uideris Quod potui hoc feci Nisi suffi cit quere aliũde quod sufficiat. Vir maturus es etate longeuus Nõ tibi honori est alienum subsidiũ querere cum possis ex tuo officio uiuere Quod si tenue est. qđ ad me Proximius sum egomet mihi. Vide tu sibi. ego mihi uidebo non curo quid hospes dicat Vestem sibi non me dedi utatur ut libet. Si satis ẽ habet quod suũ est. si mi nus in te actio est Me satis ẽ uestem amisisse Nihil ad me uxoris iob uerba nihil maledictio. nemo ledit̃ nisi a seipso ¶ Cupiat mihi mala quicũq̃ uult. nisi opa factio malo digna: inuanũ maledicitur

mihi Ego te rogo & alios mei conſanguinis homines me ut iã miſſũ
faciatis quia non ſum in ſpem natus omnibus qui uix mihi ſum ſa
tis Viuite uos ut poteſtis & me nunq̃ fuiſſe natum credite Co
gitate omnes qũo lucrifacere animã poſſitis Id quoq; ego curabo
Reliqua uana:caduca:nulla ſunt.hodie ſumus cras non erimus Ido
edificemus illic ubi neq; tinea neq; erugo eſt:ubi uec fur nocet nec
latro Illuc meus fert cogitatus :illic & me queras uolo & utinã in
ueniar De liberis aliiſq; rebus tuis fac quod iuſti ẽ Et aliquãdo co
gita ſine me poſſe uiuẽ & poſſũ & ſtatim mori & multũ uiuere Sed
oĩa in manu dei ſunt ideo illi ſeruiẽdum eſt. Tu uale & deſine me ã
plius laceſſere iniuriis Datum uuiẽne xii.octobris Anno M.cccc.
lxiii.

Accuſat locorum mutationẽ & amicitie officiũ aperit. 89.

ENeas ſiluius impialis ſecretarius.S.p.d. Viro optimo &
fratri ſuo amãtiſſimo richardo de ualentia ſcriptori apoſ
tolico.Ex pluribus lr̃is quas ad te mitto une ſaltẽ ita feli
ces erunt ut te cõueniãt Nam quid ẽ mi Richarde ut cũ medyola
ni te quero baſilee ſis Tum rurſus baſilee te peto Mediolanum
abiiſti Credo more hominum te agere:qui ea que aſſunt nihil cu
rant que abſunt maxime Et nullibi minus eſſe uolunt q̃ ubi ſunt
Italiã habens germaniã cupis In germania uero ytaliã.& ſic fit ut
& tu nũq̃ quieſcas & ego te meis litteris reperire nullibi poſſũ Sed
faciet forſitan deus tui nũc copiã quãdo aliena negocia tue cur̃ cõ
miſſa mediolani tetenent Id ſperãs hanc epiſtolã Laurentio de ro
tella utriuſq; noſtrum amantiſſimo tibi obſignatam cõmiſi duas ob
cãs Alterã ut ſcias non eſſe me tui oblitũ cuius mẽoria mihi ſemper
eſt iocũdiſſima Alterã ut in re mee prepoſiture patronũ te facerẽ
Res eſt tibi nota ideo illã non repeto Scribit p̃ me regia maieſtas
neruoſeq; rogat ut mihi eccã reſtituat Neſcio quãtum proderũt re
gie preces Illud ãt ſcio:niſi adiute fuerint nihil agent Lr̃e ſemel
tantũ loquũt.aliquãdo ẽt nũq̃ Maxĩe ĩ ducali curia ubi epiſtole

undecumq; ueniant per secretarios aperiuntur &si libet illis duci
ostendunt. sin uero aut cloacas incidũt aut tabernas aromatũ plp
aut crocum contecture Ideo mihi opus ẽ auxilio tuo ut litteras iu
ues quaꝫ copiã tibi ostendit laurẽtius noti sunt tibi uniuersi & ai
ci & inimici mei Illis utere his resiste: & fac ut tui laboris sentiã
fructũ nisi scirẽ quãtum me ames efficatius scriberẽ sed nolo uideri
amicitie nr̃e diffidere quã tantifacio ut te mihi orestem & me tibi
pyladem arbitror esse Ne scipionis & lelii aut syculorum amicoꝫ
quos alii pictagoricos uocant nostre beniuolentie preferã amicitias
Satis est tibi nosse quid uelim In calce epistole illud subiũgendum
est ut alterum te philippum meũ meis uerbis saluũ dicas Et noua
riẽsi antistiti me cõmẽdes: & causam meã studiũ meũ ĩ tuis obseqis
offerre ius nostre dilectionis nõ fert quia nec oblatiões nec preces
amicitie cãcellos ingrediũt. Quibus ĩ rebus utilitati tibi possim eẽ
si scis & me non uteris tua ẽ culpa Et meũ eẽt detestabile uiciũ ni
si morẽ tue uoluptati gererem mihi note Vale ex uuiẽna nonis oc
tobris Anno M.cccc·xliii.

¶ Que sit homini patria.

EAro Antique sunt apud me ieronime amantissime littere
tue quibus actenus nõ respõdi Nã ituꝫ te in apuliã sensi
Nunc quia potes iã rediisse hec pauca ex me habe: nihil dubito mi
ieronime te fortunã omnẽ meã & honores si quos habeo sp oblecta
re Scio enim quia me amas: & amantis est amati prosperitatẽ: suã
dicere Itidẽ ego erga te facio Quicqd boni de te audio (sepe audio
)miꝫ in modũ me letificat Qđ hortaris studia litterarum ut sedu
lius incũbam facio quoad possum dum ocium suppeditat. Sed dist
rahunt me tum occupationes multe tum cure diuerse Quod supẽ
totum litteris dedo ne poete titulum inaniter uidear suscepisse De
patria qđ ais mẽorie teneo sed mihi crede omne solũ forti patria ẽ
Ego quidẽ malo extra patriã bene uiuere q̃ in patria male. Nec nos

ī terra sed ī celo patriā oportet īquirere Socrates cū aliquādo inter
rogatus fuisset cuias esset. mundanū se dixit. Nos si melius respōde
re uelimus celestes dicemus eē: quia illinc originē ducimus & illuc
si bene uixerimus reuertemur Sed nimiū uerba extendo Vnū rest
tat quod ex te uolo Cā mee prepositure tibi notissima ē In illa scri
bit regia maiestas solicitator erit laurētius de rotella quē optie nos
ti precor ut assis Etsi forte idē prepeditus fuerit rē totā in te susci
pias & ad calcē deducas Pauca amico sufficiunt sat ē te nosse deside
riū meū Vale & uiro doctissimo cristofero me cōmēda: quē etiā si
occupatōes sinūt ī cām meā accerse pr̄onū Exſuuiēna. M. cccc. lxiii

¶ Epistola cōmēdatoria cē sue.

ENeas siluius. S. p. d. Gumforto iurisc̄onsulto ac serenissimi
domī ducis mediolāi secretario. Ex lepōsiis hac preterita
hyeme sup re prepositure mee: lr̄as ad te dedi ut illustris
simo pricipi duci mediolani ꝑ me loquereris te rogās: obsecrās: ni
hil exinde respōsi a te suscepi: qđ nō tibi sed tuis occupatiōibus im
puto Scripsit āt mihi paucis ante diebus q̄ moreret mediolanēn an
tistes de tua erga me optima uolūtate dixitq; tuū eē cōsiliū ut cesa
ris lr̄as ad ducē impetrarē Factū ē ut ābo suasistis Lr̄as defert uir
urbanus & tuus meiq; amātissimus laurētius de rotella canōicus me
us tridētinus Is te alloquet et meā agitabit cām Precor illi cōsilio
& auxilio ut sis Vtq; reprobes qđ epistolis de te mihi prefatus re
ꝑmiserit antistes Habeo ī te quicqd spei hēo. Fiā uoti cōpos si me
iueris Sin deseras. nil ē qđ sperē Scio mores curie ur̄e & aliaq; Ne
mo aliqd obtīet nisi magnis fultis amicis Ego &si iusticiā ꝑsequar
nisi te habeā ad quē recurrā habeo neminē Nec te quo iure teneā
uideo qui nullis beneficiis mihi obligaris. Sed cōfido in tua hūanita
te Similiterq; studia & officia quibus dediti sumus paria fiduciam
prebent ut opa cōsilio: auctoritate & gr̄a tua. amice utar Ego si qd
intelligā aut ad uoluptatē aut adcōmodū. aut ad āplitudinē tuā ꝑti
nere: etiā nō rogatus faciā nec ad me unq; ꝑ te uel ꝑ tuis frustra

scribes.si modo qđ petieris in mea fuerit potestate Vale & spem meã imple Ex uuiẽna sexto ydus Iulii.

Acceptat anthoniũ luscũ dono mittendum.

ENeas siluius.S.p.d Frãcisco de fuste theologo & oratori optio Anthoniũ luscũ super orões cyceronis q̃tũ deside raueri basilee dũ essemus itellexisti: quẽ ẽt manu mea trã scribere statuerã si ociũ fuisset Sed obstitit repẽtinus meus r̃cessus Post ea curaui ut ꝑ aliũ mihi rescriberet Id quoq; negatũ ẽ qa libe rarius nusq̃ apud nos peritus iuẽtus ẽ q hoc opus recte absoluere posset Nup uero scripsit ad me ꝑgallus uelle te mee auditati sati ffacere libꝝq; mihi dono mittere Quã oblatiõem si corã te essem nõ auderẽ suscipere: graue ẽ enĩ hõi prudẽti ab his donari de qbus nihil se meritũ putet Veꝝ qa eplã ut cicero đt nõ erubescit absẽs acceptabo qđ renuissẽ presens Nec uerebor a te per litteras reci pere qđ maxime cupio & aliter hr̃e non possum. Nec timebo ne su stinere tua uel inumerabilia i me beneficia possim Et qa ai ẽ igenui cui multũ dẽas eiđ plurimũ uelle dẽre ãplector libẽs tuũ munus qđ apud me pignus erit ꝑpetuũ aicitie caritatisq; nr̃e Tu si ex me ali quid uolueris qđ possim prestare nũq̃ frustra postulabis Noua q̃ apđ nos sũt ex pegallo cognosces quẽ uolo tibi oia cõmũicare Vale optime: & reuerẽdissimo dnõ nr̃o cõmũi ac mgr̃o andree si quãdo mei meor ẽ me totũ dede Ex uuiẽna kal. Iulii Anno. M. cccc. lxiii.

Mãdat politicos Aristotilis & regẽ aragonũ laudat.

ENeas siluius impialis secretarius Ioãi cãpisio philosopho tutũ & sospitẽ aduẽisse qđ uoluptati mihi fuit. timẽti ne uiaꝝ discrimia icidisses Cupiũt lr̃e tue de rebus quas an dree de marano cõmẽdasti scire qd factũ sit Percõtatus sum ex ma theo pisano sicut iussisti Is refert illas iãdudũ ligatas ꝑ put reliq̃as itineri cõmissas Iãq; se reri uenecias ꝑuẽisse & se tibi cõmẽdat Que apud insubres gessisti oia facta eẽ cũ cõcilio nõ ãbigo quãus illaꝑ ce attigeris Politicorum libros ex aretini traductõe cõscriptos iue

nisse te coemereq; istitui Etsi minori precio q̃ scripseris haberi ne
queũt libet id auri cõferre Rogaui matheũ apud sigericũ galle
ranũ uel ioãnẽ panigarolũ hanc pecuniã psolui ut curaret ¶ Qui
mox lr̃as scripsit cauitq; ut quãprimũ illuc libr̃ miseris pecunia d̃
tur Tuũ ẽ ergo mi ioãnes mercatorẽ aliquẽ in curia iuenire qui o
nus mittẽdi mediolanũ hos libros suscipiat. ibiq; aurũ recipiat Scio
te amicorum tantum habere ut facile hoc sit tibi. Q̃d si ioãnes tol
ner uir prestans & summus amicus magnifici cancellarii: onus mit
tendi librũ suscipere uellet per uenecias remitterem sibi pecuniã.
Ideo si eũ nosti eius animũ tempta idq; agito ut opera tua politicũ
assequar aristotilem quãdo id magnopere suasisti Et ne timor pecu
nie te afficiat: potes si uis anteq̃ librum mittas expectare lr̃as unius
illoq; mediolanẽn qui te certiorem reddat se tuo nomine aurum pos
sideṽ Scis nunc desiderium meũ & qũo tue indẽnitati possis cõsulere
Curate uel amicũ qui es ostẽdas De petro nr̃o noxetano te scrip
sisse mõstri simile: est cũ scias me auidum eius nosse fortunam Ro
go me instruas quid ei obtigerit: quo animo heri mortem ferat: quo
cum uiuat: quid officii gerat: qua spe sit: & quo in me animo. quã
do nihil ad me scribit nec meis epistolis ꝓuocatus ¶ Regem arago
num tantũ extendisse alas suas nescio an cõducat ytalie q̃q̃ illa tã
fessa est ut respirare sub quocunq; desideret Viderint tamẽ nostri
ne serpẽtem in gremio nutriãt Alta est dominandi cupido nec ter
minis claudit̃ ullis Hanibali non satis africa fuit. que ps orbis ter
cia credit̃ Alexandro in modũ carceris angusti fines mũdi uidebã
tur Nemo existimet generosum: unius regni terminis conquiescer̃
Ego tamen illi faueo qui fortume impetus perseuerantie clipeo do
muit· continuãdoq; id fecit ut aduersam exptus: secundissimã iã sit
adeptus fortunam Faxit deus uita ut illi cornicis sit: & qualẽ theo
frastus moriẽs exoptauit Tu uale & rescribe nec ãplius legẽ tacit̃
nitatis: iter nos serua Ex uuiẽna pridie idus octo. An. M.cccc.xliii

¶ De trãsitu ipatoris i ytaliã.

Gaſper ſllick S p d Nicolao de azimboldis amico optio

Recepi litteras tuas quas ſup facto plumbini ad me mi
ſiſti petendo ut prouiderem qp aliqđ fundamētū habers
quo mediante tractare de feudo plumbini poſſes ne inuanū incipe
res ¶ Oſtendi litteras tuas regie ſublimitati.obtinuiqꝫ ut tibi ſcri
beretur q̄admodum ex litteris regiis intelliges quas tibi cū preſēti
bus mitto.ſuadens ut rem iſtam inchoes uideaſqꝫ an urſinus uelit
ſūmā q̄ rex petit exburſare.cui hoc ꝑſuadere potes pluībus mōis
Nā cū dominium illud ad imperiū deuolutū ſit.nō ē dubiū qui ō
nes redditus regie maieſtati debeātur itaqꝫ reueretur pro pluībus
annis Exinde dēt ipſe conſiderare qđ et ſenēn et florentini et alii il
lud dominiū petunt non peruam pecuīaꝫ ſūmā offerētes Etſi rex
illis cōplaceret bene ſcierēt ipſi poſſeſſiōem adipiſci Et plura alia di
cer potes que animū eius mouere habeāt cum nulla poteſtas ſit diu
turna que iuris careat fundamēto Si tamē ōnino uides ſummā per
regem petitā obtineri nō poſſe:uideas an xiii. uel xu. milia ad mi
nus poſſint haberi quia ego modū reperiā qp regia maieſtas qeſcat
& curabo qp tibi exinde ſatis fiat ꝑ tuis tribus milibus florēn ſicut
alias tibi ſcripſi Ideoqꝫ uelis in hac re tuas operas & ſolitā diligen
tiā impartiri quia & regi cōplacebis & tue utilitati conſules Nec
deſperes regiā maieſtatem in ytaliā uenturā quia hoc ſibi multum
cordi eſt:nec res ytalas ſpernit ſed uidebis quāprimū res eccē cōpo
ſite fuerīt Et licet tu putes germanicos non curare ytaliā & ꝓpte
rea ytalos germaniā nihilipēdere dicis Aliter res ſe habet Nos ger
mani tardiores ſumus ad mōtū q̄ ytali:ſed ubi incipimus nō tā faci
le deſiſtimus quēadmodū ytali Hec natura noſtra ē Vt homīes ſūt
ſic uti eis debemus.Mihi ſpes eſt magna in rege noſtro nec ābigo
ipſū ytaliā petiturum & iura uēdicaturum imperii & totius xpriſ
tiānitatis ꝓſperitatē Tu uale& me ut ſoles ama Dat.uuiēne xui.oct
obris Anno M.cccc.xliii.

¶ Hortatoria epiſtola ad conciliū cōgregādum.

Gaſper ſlick Imperialis cācellarius Magnifico unguetoni de cōtrariis ducatus mediolani gubernati aico precipuo. S.p.d. Nō putabā me nūc tuas lr̄as ſuſceptuꝝ Nā cū regimini ducali preſis inumeriſq; curis detinearis ſatis ee̅ ſupq; ſatis cēſebā iter tot occupatōs rē meā tibi fuiſſe ſtudio. quā ſicut ex lr̄s de aziboldis agnoui egregie abſoluiſti. ita ut poſt illuſtriſſimū meū principē dominū meū ducē nulli magis'q; tue magnificentie gratias debeā Sed ſuperat oēm humanitatē: tua benignitas: que nō cōtenta ē deſideriū meū ipleſſe niſi etiā ſuauiſſimis litteris ſuis me uiſitet quas cū magno munere penes me habeo tāq; tui erga me amoris ꝑpetuos teſtes Illud tamē ī his mihi moleſtū eſt ꝙ tue magnificēcie digne regrāri nō poſſum Nāq; ut omittā facta: uix uerba reperio que mihi ad reddēdā gratiā ydonea uideāt Sed ſcio tuā prudētiam animū magis q̄ uires intueri qui certe talis eſt ut nihil poſſibile ſit neglecturus quod tibi ee̅ nouerit cōmodo uel honori Idēq; ueli ſp de me tue magnificencie perſuaſum fore Nunc eā partem epiſtole tue attingā qua mirari uideris ſereniſſimū regem noſtrum cū ceteris xpriſtianitatis principibus ſcripſerit ꝑ conuētione in feſto ſancti martini iā ꝓximo tenenda & ſolum principē ducem mediolani neglexiſſe Circa quā rem ego quoq; miratus ſum illum ee̅ neglectum qui inter primos & nominatos & apud regiā maieſtatem dilectus eſt Sed ſtupui regios apices ſibi non eſſe redditos Nāq; cū lr̄e in orbem mittende ſcriberentur: iāq; preceptū eſſet potiſſime prefato duci ſcribi: affuit laurentius de rotella canonicus tridentinus q̄ ſe laturum regia ſcripta ſpopondit & intra dies xu. mediolani futurum: reſponſumq; remiſſurum Qui ſi litteras non reddidit aut malo concilio fecit aut aliquo impedimēto preuētus fuit Et certe nos hic ualde turbati ſumus reſponſum non ee̅ habitū: cum ille illinc circa. xx. die̅ Iulii receſſerit Effectus āt lr̄arum erat ꝙ & dominus dux prefatus ad tollendū ſciſma qd̄ nunc uiget ꝓ uiā cōcilii gnālis nouiter cōgregādi cū maieſtate regia et pricipibus & electoribus

concurreret tãq̃ imperii pricipis & cõis utilitatis zelator de sua i
tentiõe ante festũ predictũ respõdẽdo Quod si postea nõ habuerit
prefatus dux rogo ut ista sue celsitudini referes ne se uel neglectã
putet uel spretã cum regia maiestas sibi ultra omnes impii priceps
tãq̃ cõsanguineo & iperii fidelissimo afficiat' Eũq̃ adhortari uelis
ut oratores quos preelegerat trãsmittat & i facto eccẽ cum uoto re
gie maiestatis qđ purum & sincer̃ est ad unionẽ eccẽ ꝓcurãdã con
currat Exinde cũ uideã tuã magnificẽtiã rogatibus meis ꝓnissimã
nõ erubescã postq̃ meã rẽ perfeciſti abuti humanitate tua regios
seruitores & amicos eidẽ recõmẽdando Est enĩ cãcellaria nr̃a regi
us secretarius eneas siluius senẽn mihi admodũ dilectus & regie ma
iestati percarus quẽ leonardus de lasarrata clericus uercellẽn prepo
situra sancti laurẽtii maioris mediolãi spoliauit ipsum basilee figen
do Scripsit ꝑ prefatum laurẽtiũ regia serenitas duci ut eidẽ enee su
a prepositura restitueret' Nescio qd secutũ sit Nãq̃ si lr̃e alie r̃ddi
te nõ sũt. neq̃ iste uerisimilius presẽtate Iõ precor tuã magnifice
tiã ut eneã ipsũ recõmẽdatũ suscipiẽs ducalẽ excellẽciã iformare de
hac re uelit: & regie maiestatis intuitu q̃ iã ꝑ enea scripsit & mer̃
ob respectũ rogare ut prepositura restituat' Nouitates uero hab̃ ꝑ
tiũ alias. ĩ presẽtiab̃ scribere nequeo nisi ꝙ hic bohemi sũt i magno
numero petentes ꝙ maiestas regia admĩistratõem regni noie regis
ladislai pupilli sufficiat cũ qbus i tractatibus sumus cõclusionẽ bo
nã auctore domino prestolãtes Vale optie & me ducali ãplitudĩ fa
cias recõmissũ q ad eius & tua mãdata ꝓnus sũ & ero quoad uixero
Dat. uuiẽnie die. xii. decembris. An. M. cccc. xliii.

¶ Cõmẽdat salutem anime.

ENeas siluius reuerẽdo i xpõ pr̃i bartholomeo uicecõiti e
piscopo nouariẽn & cõiti S. p. d. Magna & inũerabilia sũt
beneficia tua q̃ a te recepi. nec ego illis cõdignã possẽ uicẽ
repẽdere ẽt si mille ãnoz̃ mihi uita donaret' qđ tamẽ possũ: hoc fa
cere nõ omitt̃ Nihil ẽ aĩa prestãtius Hãc colere hãc curar̃ pre ce

teris:debemus alia caduca ſũt:fluxa:mortalia:hec ĩ eternum manet Cui ſi bene ſtuduerimus eterna gaudia:ſi male eternos cruciatus ꝑ illã ſẽtiemus:q̃ cõſideratõe ductus ſtatui tibi copiã lr̃aꝝ deſtinar̃ q̃ nũc ad curiã regiã ex oriẽtalibus ꝑtibus miſſe ſunt q̃ꝝ tenorẽ uelis aĩaduertere & monitiões audire ut ea faciẽs que ĩ illis ſuadẽt eterne uite beatitudinẽ aſſeq̃ris. Vale ex uuiẽna xix.oct.A.M.cccc.xlii

¶ Suadet regni hũgarie pacẽ.

GAſper ſlick cãcellarius Impialis Magnifico uiro laurẽtio palatino hũgarie:ueteri & preſtãti amico ac fr̃i S.p.d.in telle xi tũ ex lr̃is tuis mihi directis tũ ex his que regie ma ieſtati ſcribis queremoniã tuã quã facis de damnis tibi per capitane os laurinẽn illatis Et pro iure ueteris amicitie noſtre que in me nũ q̃ extinguet uiuo Regie ſerenitati ſupplicaui ut ſuper his uellet pro uideꝛ magnificẽciã tuã commẽdatam ſuſcipiẽdo Diſplicuit regi au diuiſſe dãnũ tuũ ſũmeq̃ ſibi hec genera ĩuriaꝝ hĩcide facta moleſ ta eſſe reſpõdit doletq̃ ſe nõ poſſe ut uellet ꝓuidere.Ait tamẽ ĩ fcõ tuo uelle ſe ſcrutiniũ hẽr̃ Et qcqd bõi ꝑ te poſſit libẽti aio facere. ego ãt ſicut alias ſcripſiſſe me memĩ:uideo ſic r̃s illius ĩcliti hũgarie r̃gni ſe hẽr̃ ut ĩpoſſibile putẽ ſigulares hoiẽs pace gaudere: niſi cũ uniuerſo r̃gno.quoniã hoc tpe dũ iſte diſiões ſũt mãdata regũ cõtẽ nũt Nulla obediẽtia ẽ ſed qlibet ſibi uult eẽ dominus.q̃ ego quo q̃ cũ magna iactura expior Licet.n.ſerenitas regis polonie pãcra cio & ſcole mãdauerit ut a r̃bus meis manus r̃traherẽt.ego tamẽꝑ illos maiora ĩdies patior ꝺtrimẽta:nec aliq̃s ẽ his ĩ ꝑtibus ſuperiori bus quẽ illi magis uexẽt q̃ me q̃ſi mãdata r̃gis ĩ cõtrariũ ĩterpretẽt iuſſiq̃ ſit me unum ĩpetere moleſtare.ꝓſeq extirpare Ego tamẽ ſu ꝑ his nõ regi polonie ſuccẽſeo ſed cõditiõibus tempis Sic& magni ficentiã tuã hortor facere:quoniã alia uia nõ eſt ꝑ quã poſſumus q eſcere niſi ꝑ pacẽ uniuerſalẽ tocius r̃gni quã ꝓcurar̃ & ꝑ nr̃o pri uato & ꝑ cõmũi bono tẽnemur Ad quã rẽ tantomagis te rogo q̃to

scio cōcilīū tuū pre ceteris magis audiri Ego idipsū ex hac ꝑte faci
ā sp ad tua ꝓmptus beneplacita Dat.uuiēnie die.xx.oct. Mcccc.

QUales cācellarie scribe. (lxiii

SCribe iperialis cancellarie.S.p.dicūt Bartholdo luneburgēn uiro liberali & semiprodigo Accepimus epistolā tuā qua nos cenatū uocas:acceptamus onus uētresq; nr̄os paratimus Tu uideris ne uacuos esce remittas Hospitē abeē nihil cure est si eius uicē ꝑdices caponesq; impleuerūt Hospitā uidebimus libēter āplexabimur Qđ si plus licuerit nō erimus inertes:qui sēp mayū habemus & quasi eq & muli ferimur in libidinē Tu si qd iuris illic hēs caue ne cōmūices qcquid enī i mediū uenerit ꝑprium eē desīt Scis michaelis manus q̄ adunce sunt.uulgofangi liguā nosti q̄ persuadere sciat Vuēcelai cauda nihil furiosius ē Iacobus figit se puꝝ Tu tamē lardū ne cōmiseris muscipule alias catto ēt si quadrageſima fuerit Ludouicus nihil dicet sed muris i modū oīa foramīa ptētabit Si ergo uis nos hr̄e aut oīa cōmūicata fac:aut nihil Vnū tamē remediū ē si uini tātū prebueris ut somni magis q̄ uēris cupido sit Nos tamē ueniemus ēt si deficiētibus reliquis te deuorare oporteat Vale ex uuiēna xxi.oct.An.M.cccc.lxiii.

HortatZ ut impatoris sentētia equo aīo feratZ.

ENeas siluius.S.p.d.Ioāni urūt inclite cīatis colonien se cretario Tabellarius tue īlignis celebrisq; cīatis nō sicut optabas sed ut curie uisū ē expeditus ad te redit Meo tamē presidio nō caruit qa libēter gero tibi ī oībus morē. Vir quoq; doctus hartūgus auxilio fuit Sed nō licet ī rep.plus hoiēs cōtēdere q̄ ꝑbar̄.possūt rōibus Tuū ē qđ supē ita regēr ne īdignatōis rubigo aut hīc aut illic oriatZ qa nō facile extiguitZ ut accēditZ ignis Cesarea ptās nulli i tpalibus subē & oībus preē qcqd ab ea manat đcet cū reuerēcia deuotōeq; suscipi ēt si durū uideatZ quoniā calix i manu eius plenus musto:pōtq; illi dare illi negare Nec ouibus fas ē ī pastorē erigēr cornuatu ꝑ te ista scis iō pedē r̄trahe fac ut đfēsuꝝ

cauſam i curia te q̄primū uiſam:quia & michael tuus & ego.tua ſu
aui cōuerſatōe iuuti caremus Nec te uultus ullius teneat.nā & auſ
tria pōt qđplaceat dare Vale&ueni Ex uuiēna xxii.oct.Anno.M
cccc xliii.

Diſſoluit argumēta p̄ pte eugenii facta.

ENeas ſiluius Impialis ſecretarius.S.p.d.reuerēdo pri dnō
Ioāni carnaiali oratori aplico atq̄iuriſcōſulto Erat aīmus
meus poſtq̄ ex baſilea receſſi ſup rebus eccē p̄petuo uti ſi
lēcio cū eas nō dīni ſpūs ductu regi:ſed hōim gubernari affectibus
uidrē Tu nūc me cogis aliq̄ dicer̄ q armatū eneā imitari me ſuaꝺs
Vellē tacere potius q̄ loq:quoniā nulli p̄tiū ſermo meus placiturus
ē ſicut& nulla ps mihi placet Tu uis ut dicā parebo ſed uide ne au
diās qđ nō uis Tu p̄tis unius tueris ius qđ ego tibi placitū dicā nul
lā p̄tē laudās Obſeq̄r tamē:ſilēciū q̄ rūpā:quādo id optar̄ uideris.
Lōgū mihi miſiſti cyrographū ut cācellario legerē Facturus ſum
quādo id p̄ ociū licebit:mihi iā p̄ſpexi totū.rogas q̄ a te ſcripta ſūt
ut laudē tuear q̄:faciā id ſi mō ue㇏ te dicere agnouero:ubi uero ali
ter uidero nō faciā Parmēo ſū plenuſq̄ ria㇏ nō potero tacer̄ ſi qđ
nō ue㇏ audiā. Tu uera oīa putas q̄ ſcribis Hec ego đ tua p̄bitate
credo.nō tamē ita ē ut reris.qđ tibi paucis oſtēdā.dicis baſiliēn cep
to cōcilio legatōem eius pape expoſuiſſe:nō eē ſpādū đ illius ſinodi
p̄greſſu p̄pter uicia bella& alias cās Hoc nūq̄ ſynōus pape narra
ri uſſit Dicis plus papā germāie prīcipibus cōceſſiſſe & ſe hūiliaſ
ſe q̄ ūq̄ ſit đ rōais prīcipibus auditū.ruſticis hec hiſtoria㇏ ignaris
narrāda ſūt Adriānus papa& leo rōais īpatoribus ius ordināꝺi aplī
cā ſedē & epōs p̄ ipiū nōināꝺi cōceſſerūt Leo ille ſāctus quē tu &
doctores euāgelii tubā appellatis:cū uellet ī ytalia conciliū hr̄e in
quo plures poſſent de occidētalibus partibus conuenire marciano
ceſari cōciliū in oriēte poſtulāti annuit.tuncq̄ ſynodus calcedonēn
habita eſt Refers domium ſancte crucis miſſum eſſe ut papam pur
garet:conciliumq̄ germanis offert ¶ Non dicis poteſtatem

habuisse cardinalem illū subeūdi sentētiā postq̄ ꝓbata fuissent cri
mina Ais romanos pōtifices solitos esse dicere: si quid aliq uolunt
ad sedem apostolicā ueniāt Petrus primus pōtifex īcrepatus q̄ ad
gentes introisset ultro se purgauit Leo quartus scribit Ludouico
augusto: nos si incōpetēter aliquid egimus & in subditis iuste legis
tramitem non seruauimus uestro ac ministrorum uestroꝝ cūcta uo
lumus emendare iudicio Hispanorum legationē hortatu pape basi
leā uenisse contendis Verius poteras dicere: plures ne illuc irent a
postolicis litteris fuisse ꝓhibitos uniuersos reges per concilia triū
statuū uetuisse basiliēn ne papam deponerent Dū asseris: mihi ne
te decipias: refers tres casus esse quibus pars minor uniuersitatis.
potest inuita maiori aliquid agere Sed facta capitulorum & uniuer
sitatū que superiorē habent non sunt equāda gestis conciliorū: ubi
solum deus ut aliqui uolunt ē superior & a qnibus non appellatur
Dicis ī cōstātiēn concilio plenā potestatem datā eē rōanis pōtifici
bus locū eligendi in quo aliud celebrari cōciliū debet In casu nr̄o
specialiter reseruata fuit electio loci cōcilio: sicut cōuētōes hīte cū
grecis māifestāt Pretēdis sanxitū eē basilee ne ꝓpter locū oriri dif
ferentia possit Inane argumētū ē narrat decretum nō placere gre
cis basileā Velleq̄ aliū locum: dicit synodus nolle ꝓpter locū idē
basileā tātū bonū omittere Qui aliter sētit a đcreto recedit Tu uis
me his cōsētire Nō possū Dices me ex ꝓposito errar̄ Mihi adūsus
te hec opitulabit obiectō. Nihil ad me qs obtineat. īpatori seruio
q uniōem ꝓcurat Illā cupio. illā ꝓmoueo. ꝓ hac magīs laboribus
me expōerē Tu quoq̄ & ps tua uniōem uelles sed mō tuo Maneat
papa tuus pōtifex & unio sit Idē ēt pars altera cupit Nemo pacē
nemo unionē aspernat: nemo tamen pacē amplectit q̄ sibi đtrahit
Oēs uolūt uincē. nemo se flectit Dure ceruicis hoēs Est ne subiec
ta eccā ut ꝓpter hūc uel illū hoīem tā uarie uexari dēat Si nō pōt
pascere: sine aliū eē pastorē Sed nō ē đ pastu ouiū q̄stio sed de lana
Nō tātū litis erat dū paup eccā fuit Scio te iā mihi irasci qm̄ dcā tua

reuello quasi uidear aliã tueri ptẽNe rere hoc Dixi tibi utrũqꝫ mi hi odiũ esse nõ placet mihi auinionẽn electio:abhorreo cõgregatio nis leuitatẽ Mime his cõsentio dũ sedẽ apostolicã uolũt auferre ro manis Nõ ꝓbo cũ decreta que faciũt ipsi nõ seruãt Cardialis san cti petri uiri sancti & grauissimi snia mihi placet:q neqꝫ hos neqꝫ il los laudare solebat Vos conciliũ rome uultis:sed illa iã i angulo est xpistiani orbis:hi basilee manere uolũt.ad hec urbs multis odiosa est. Tu tamen deliberari illic putas.An numerosius dẽt cõgregari conciliũ:sperasqꝫ id obtineri cõplaceriqꝫ cesari Alii aliud sentiunt. Videriscꝫputare nõ eẽ absqꝫ cõsensu regũ alioꝝ conciliũ cõcedẽdũ quasi cesarẽ parẽ facias ceteris Quid parẽ ymo & minorẽ ostendis quãdo regi frãcie offers cõciliũ:cesari non uis cõcedere Noli hec se creta putare Omnes hec sciũt:sic alterius ptis cõcilia nota sunt . Ego omnes conmẽdarem si uiderẽ pacẽ:his atqꝫ illis placere: etiã cũ icõmõ suo qui nõ nobis sed reipublice nati sumus. Nec plus uelle debemus q̃ cõsensus cõmunis nobis ꝓmittat. Non qui tenere digni tatem sed q pacem uult magis laudatur Prisci uiri sanctiqꝫhoies di fficilius ad põtificatũ uocabãt q̃ nunc ex illo amouẽt. Bonus ani mus ingeniũqꝫ benignũ:nõ quo dimitteret regimen:sed q̃ cito dimit teret studiũ hẽt Hec uolui tibi dixisse cũ uenia tua:q nõ loquor hic ut armatus eneas Hũc gerã ille mihi ãtistes erit quẽ ulis eccẽ cõsẽ sus dederit Dũ germania q̃ orbis xpiani maior ps heret:dubius sũ paratus tamẽ aio sũ cõmũi snie auscultare:nec mihi i rebus fidei so li credã Vale ex uuiẽna.xxiii.octobris M.cccc.xliii.

100 De noua ciuitate & aliquid de amicitia.

ENeas siluius.S.p.d.Gaspi slick Impiali cãcellario Nihil nouꝝ post tuũ recessũ emersit qđ i eplãm cadere dignũ sit nisi ꝓ hodie uẽturus ẽ pãcracius tuus:quẽ aiũt eqtes secũ qnq̃gita dcũꝝ Rex tamẽ mime illũ expectare uoluit: sed hoc mãe ãteq̃ dies eluceſceret ad ortos hespiđ iter arripuit Ignotis fortasse uerbis utor Ortos nãqꝫ hespiđ poete ultra athlãtẽ in africa sitos

finxere sed hos nostra etas habet in ciuitate noua austrie urbe ubi perpetuus pheacū autumnus ē & oē genus pomi suapte gignitur Ideo rex hūc unū amat locū Recte sane ubi tot aquaꝝ scaturigiēs tot uiridātia prata que uerno tpe diuerso floꝝ splendore ridere uidēt Huc se nunc rex contulit:quādo illinc abiturus sit tā certum est q̄ anti xpristi aduētus:qui per hos dies omnes populos suo rūo re deterruit Opera tamē tua ꝓceribus curie ipsiq̄ regi rem fictā aut saltem dubiā ꝓ certa exposuisti Dum hec scribo allatū est nun ciū regem balnea petiisse ubi ad dies octo mansurus sit Nec nos il lic diuersoriū habere possumus In nouā itaq̄ urbem recta uia mi grabimus Si tamē pancraciū ire ad balnea sensero me quoq̄ illuc conferam ut de re tua possim curare. Nec omittam ex mandatis tuis unum dum uires erunt Aiunt regem cariualam petiturꝝ aut saltem carinthiam. post uero athesim Exinde spes sit norenbergam peti debere Quod tamen ex magistro thoma plenius intelliges Cancellarii regii adhuc sunt hic:ipsos consulam quid facere nos o portet De frisingēn ecclesia nihil est quod nō fuerit prius tibi no tum Nemo ex curia uenit Magistrum thomam commonui de pe cuniis norenberge instructionē hēret:qui me presente magistrum curie percūctatatus ē.respōsumq̄ habet Scripturas sibi cōsignaui oēs quas mihi dimisisti Capitula uenctoꝝ repperi extraxiq̄ Auditor ad uos iter fecit plenis querimoniaꝝ ꝙ in recessu tuo te nō arripu it Para aures tuas ut q̄ hic auditurus fuisti illic audias:Hō tuus est & aīcus utilis q̄ solet plus honesto placere Hec enī aīcitia hodie ui get cui utilitas ē ānexa.stoycoꝝ illa sola uirtute gaudēs iādudū ex plosa ē Nō puto has lr̄as cito ad te uēturas quia nec tu ad eas festi nabis Ipsi norēbergā usq̄ ꝓficiscēt:sed tu eo nō uenies uti opiōr nisi uxoris prius aut licētia aut societas iterceſſerit Phisicus r̄gius īq̄t ego si meā semel uxorē attigero quādo illic abdicar nescio Vid ne itid tibi cōtīgat Regis negocia tibi curar̄ hēs Nō bene cōueīūt nec ī una sede morāt rerūpub. cura& amor uxorius Tu tamē illā

ducere potes eo loci ubi ꝓpinqua sit curie: sepeqꝫ possit ī ā plexus ue
nire tuos Ego ex his sum q melius sciūt predicare q̄ facere Si loco
tuo essem aliter sentirē Vale optime & disputationes auditoris ad
magistꝝ thomā remitte ut equū sit utrūqꝫ examen Ex uuiēna kal.
nouēbris Anno M.cccc.xliii.

Cōsolatoria epistola ad prīcipē qui egrotauit.

Gasper slick. S.p.d. Illustri ioāni frācisco marchiōi mātue
domio & affini carissimo Affers mihi litteris tuis sīgulare
gaudiū quociēs ad me scribis: qa & amorē erga me tuum
& humanitatē qua me ꝓseqris quasi uidēs: ī illis lego Vellē tamē le
tiora audisse de sospitate tua Nā cū scribis te superioribus diebus
egrotasse nec adhuc pristinam recuperasse sanitatem non leuē mo
lestiā capio. qui ōne tuū incommodum meū dico Scio tamē necessa
riū esse omnes qui uiuūt: nunc ualidos nūc debiles fieri. nec status
hominis firmus ē: nec ulli datur perpetua frui alacritate. Nostrū
itaqꝫ est armare mētem cōtra omnē fortūe ipetū. scireqꝫ & sanitatē
ferre & egritudinē Et cum patitur corpus adiumenta q̄ possumus
illi cōferre Qd maxīe decet prīcipis facere ex quoꝝ uita salus mul
toꝝ pēdet. Et q̄q̄ nō dubitē te nihil omittere ex necāriis: hortor ta
mē qa amor ipellit ut cōualescētie tue tāto āplius studeas q̄to plurs
sūt ī psonā tuā q dirigūt oculos. quos tua sospitate uelis reddere cō
solatos iter quos me letū efficies q optimā tuam ualitudinem non
minus libenter audiā q̄ sentio meam Vide preter hec quam diligē
tiam facis ut regia maiestas de nouitatibus ytalie reddatur certior
in qua re plurimum sibi complaceas q̄ tuo statui tuoqꝫ honori ad
modū afficiatur. Recepi enī capitula federis iter. l. ducem mediolāi
ac uenetos florētios eaqꝫ serenissimo dnō nr̄o plegi q tibi gr̄as agit
ex īstructōe hmōi Cupide nāqꝫ agnoscit res italas: ut q suo tpe spe
rat iura īperii uēdicare Cur āt dux mediolani ad hoc cōdescēderit
nec scire possum nec ymaginari: qui cās urgētes nullas ītueor nisi
ad hec palam ueniāt Ille tamen sapientissimus hēt. nec putandū ē

eius prudentiam absq; ratione moueri Aliquid latet alios quod est illi notum Sed uelit deus ut bene omnia cedant Nos hic non habemus alia noua nisi q; is diebus magni tractatus habiti sunt cum bohemis qui huc uenerunt Res optime absoluta est ista ut maiestas regia tutorio nomine dominus illius regni censeat Super factis ecclesie mittuntur oratores ad norẽbergam: inter quos etiã unus sũ designatus Eroq; ibidem deo dante cum aliis in festo sancti martini proximo Quid sequet sciri adhuc non potest. quia uarie sunt uoluntates Ibi tamen aliqua conclusio reperietur que utinã salubris sit Regie maiestati facio sepe de te mentionem semper tibi illam affectam inuenio Me non expedit ut offeram: quia iam dudũ sum tuus Mandare potes in omnibus parato parere ¶ Commendo me tibi supplicans ut me sepe de occurrentibus instructũ efficias Ex uuienna die xxiiii. octobris Anno. M. cccc. xliii.

¶ Regraciatoria & aliquid de studiis hũanitatis.

ENeas siluius Salutem plurimam dicit Magnifico & generoso comiti galeazio de archo Aggressus est me nudiustertius uir suauis & tui amãtissimus iacobus ledroneus miles tuasq; & magnifici germani tui comitis franciſci litteras aperuit que magno mihi testimonio fuerunt amoris: erga me uestri: cũ in utrisq; multa salute iussus me esset iacobus impertiri Quod & si persuasum ante mihi esset: quia noui animi uestri constancia Iuuit me tamen cernere quod meditabar. Sed ne pluribus immorer sciũ uos uolo non truncum a uobis coli: qui non sentit: neq; asinum q non intelligit sed hominem quãuis pusillum: beneficioq; tamẽ memorem & qui nunq; animo est ingrato Non est quod nunc scribam amplius ne pelagus ingrediar quod non facile egrediar ¶ Nã cũ affeceris me dudũ desiderio tui nimis multa essem scripturus si uellem animo satisfacere sed omnia melius coram expono Spero eni

cesarem ad uos ꝓpediē migraturum quē sequar ut soleo Etsi deus dabit te cōuenīā Rem tuā bene absolutam esse tum ex litteris ia cobi tū ipso facto itelliges Plus gratie ī oculis regis habes q̄ reris. Comiti frācisco me dederis Dico eius musam quāuis suauē scrinia regis īcolē ibiq̄ diliteſcere:quia nō sapit hec seges:sepultū q̄ ē quic quid hmōi hic porrigit Studia nāq̄ humanitatis rarum habēt ex tra ytaliā domiciliū Scis quid appellē studia humanitatis. hoc enim noie uolūt nostri oratorias & poeticas litteras designari: que apud lacīū late patent:apud alios plerūq̄ ignote Sed uale iā tādē q̄is ma nus īuita eēt & calamus papiꝝ habeat ut quē tecū loqui delectet At mihi nō suppetit ociū & regi magis q̄ meo seruiēdum est amico qa non sum liber dum alienū comedo panem Iterum uale. & tu cessa manus ut lingue supersit qđ dicat dū tridēti erimus Ex noua ciui tate xuii.kal.decēbris Anno.M.cccc.xliii

Ad pacē hungarie.

Gaſper ſlick īpialis cācellarius.S.p.d. Marikombano scla uonie & laurētio palētino hungarie magnificis fratribus & aīcis carissimis Gauisus sū nō modice uīris ex lr̄is mihi nouissime redditis:internā illā & uetustā cognouisse beniuolētiā: q̄ me ꝓsequi solebatis nōdum eē extinctī:sed potius tpe auctā Nā id quod ex ꝑte mea cōtigit:que uobis īdies magis ac magis afficior & ardētissimi amoris erga uos repēdo uicissitudinē:singulares uirtu tes uestras tantū amās quātū demiror Hic certissimus sum statū & locū quē apud serenissimū dominū romanoꝝ regē teneo uobis cō placere:ac fore gratissimū cum optimorum sit fratrū & amicorū fraternos optare & libēter uidēr successus Nec dubitare debēt ma gnificentie uestre me ī quocūq̄ statu ad īclīti regni hūgarie pacem & cōmodū uigilare & oē studiū ad eius utilitatē cōuertere. Nāq̄ cū diu illo ī regno fuerī multaq̄ beneficia illic scripserī īgrati uiri officiū foret.nō esse ad ipsius cōmoda studiosum. & precipue cum o

r̃gnum illud christianitatis clipeus ac murus aduersus fidei hostes
existat Ex quo sicut cum bene habet omnia christianorum r̃gna
fructum percipiunt sic cū opprimitur detrimentū cōmūe esse ui
det Hoc et maiestas nostri r̃gis aperte cognoscit atq; idcirco ope
ram dat ut dissensiones et itestina bella ex regno tollantur Quod
maxime posse fieri confidit si ad dietā illam per suam serenitatem
i cōfinibus hungarie aut austrie instututā utriusq; partis barones
ac prelati conuenerit. put et uocati sūt p regias litteras q̄ iā erā tex
pedite et trāmisse anteq̄ ego ad r̃giā curiam de domo mea redirem
Itaq; ꝺliberationibus illis neq̄q̄ interfui sed cū rē uniūsā itellexi
iustissimā illā sanctissimāq; iudicaui Quid.n. utilius qd rectius qdue
honestius fiēi potest q̄ pacē iter cristicolas ꝓcurare Nō latēt uos
quot rapine tumultus icēdia uastitatesq; i hūgria fiāt propter hanc
q̄ pruchdolor orta ē ꝺ r̃gno discordiā Palā ē quō opidū cōtra opi
dū et nobiles cōtra nobiles isurrexer̃t. quoq; mō inimiciarū gladii
crassent ubiq; Quibus malis obuiaturus rex nr̃ cōuētū idixit ut
qui scit se ex debito Roāne r̃gie dignitatis orphaōs ac pupillos debe
re ꝓtegeř. et uniuersoꝝ r̃gnoꝝ paci et trāquillitati cōsuleř sperās p
cōuētionē ea oia fiēi posse ad q̄ bono aīo magnificēcias uestras au
dio exhortari ut persōaliter uēir̃ uelitis uobiscūq; potestis ąpluios
prelatos nobilesq; traheř ut tāto illic melius firmiusq; hūgarie unio
perfici possit et unusquisq; in iusticia sua māuteneri quo pluēs dig
nioresq; cōseserit Vos preserti qui una mecū ab auo et pr̃e domi
nr̃i r̃gis ladislai et honores et beneficia imēsa susceptis Hec.n. con
uēcio ē p quā potest r̃gnū illꝺ pacari et ad pristinā r̃duci fortunā.
Vt nō solū r̃sisteř turchis sed eos laceścer̃ queat. Nec ego uobiscū
sentio qui propter cōuētū hmōi t̄bari passagiū adūsus t̄chos ichoa
tū dicitis Nā lōge aliter est. cū nisi cōuētio hec fuisset idicta iā max
imus ignis arderet in hungaria ¶ Iamq; non latrocinia. singulares
q; cedes sed grauissima prelia cū seuissimis stragibus exarsissēt Sūt
enim pluimi germanie barones et prīcipes qui uidentes serenissim

regem ladislaum ꝓpterea quia puellus & pupillus & orphanus
suo iure opprimit miseratiõe commoti & tam amore iusticie q̃ san
guinis ꝓpinquitate excitati cũ ualidissimis auxilijs hungariã pete
re dispoſuerãt. Similiter quoq; & bohemi q̃ ã in maximo numero
barones & nobiles ad maiestatẽ r̃gią ĩ legatiõe miserũt q̃ nũc uuiẽ
ne ẽ ab illo ꝓpoſito nõ dissentiũt Quos õnes cõuẽtiõis nomẽ reti
nuit & usq; ĩ eius exitu retinebit. quia cũ rex romanoꝝ (ut dicitis
& ueritas ẽ) tocius cristianitatis. sit caput. et ad eũ potissime ꝑtineat
cristianoꝝ iniurias ꝓpulsar̃ uidẽs sua maiestas turchoꝝ ĩsolẽtias nõ
posse cõpesci nisi cristiani prius uniti extiterint: ad pacẽ ut predic
tum ẽ in hungaria redintegrãdã predictam conuentiõem indixit
rẽ iudicio omni q̃ absq; parcialitate exiſtunt passagio de quo facis
mẽtionẽ nõ utilẽ tĩtũ sed penitus necessariã. cũ nulla potẽcia r̃siste
re hostibus possit nisi munita fuerit unitate Pulcre siqdẽ apd̃ cris
pũ legimus Cõcordia parue res crescũt. discordia maxĩe dilabũt.
Verũ de mãtina classe ꝑ sanctissimũ eugeniũ parãda facitis mentio
nem Ego ita. illius mẽtem fuisse dispoſitam concedere possum sed
doleo quomiam modũ executiõis nõ nideo Classis. n. si fieri debet
uenetijs parãda ẽ. sed iã inimicicie iuter eugenium & uenetos orte
sunt. ꝓpter receſſum ex florentia factũ In tantũ. ut ꝓhibiti sint
prelati uenetoꝝ curiã seq. Que res maritimã expeditionẽ ꝓculdu
bio ꝑturbatura ẽ Exercitũ ãt fieri ut scribis maximum in hũgaria
cõtra thurcos apprime laudo cupioq; ut felicẽ sorciat euentũ Qd̃
si fieri posset iteꝝ atq; iteꝝ uos oro & obsecro ut de pace hungarie
prius cogitãtes cõuẽtũ accedatis predictũ. ĩtestinas discordias una
cũ aliis q̃ aderũt sublaturi Ad quã rem & ad passagiũ postea pera
gẽdum maiestatẽ regiã animatã & me pusillũ paratissimũ sp̃ habe
bitis. Datũ ĩ noua cĩtate xuii. calendas decembris Anno. M. cccc.
xlii.

¶ Hortatur ad scribendum.

RIchardus ualētinus ſcriptor apoſtolicus Enee ſiluio amico optīo. S.p.d. Tāta ē uis amoris i te mei ut iteꝝ ad te ſcribere cogar. Quod tamē plibēter facio q̄q̄ tu ad me nunq̄ ſcripſeris uel meis lr̄is ꝓpulſatus uel tuo nutu motus poſtq̄ & hōore & dignitate & emolimētis āplius es decoratus. Cui nō equidem iuideo ſed cōgratulor potius felicitati tue. Precor autē ſi aliquādo p otiū licet ſaltē tua manu ad me ſcribas. ne iter nos ꝓbari uideatur quod noſtra ī patria uulgatum ē Remotus ab oculis remotus a corde. Reuerēdiſſimus patriarcha aquilegiēſis qui me ſuū cōmēſalem & ſecretariū fecit hinc breui ē receſſurus ad ſerenitatē romanoꝝ regis: recta uia primo. ac deinde in regnū polonie ac hūgarie ꝓfecturus. functuruſq̄ ibidē legatione ſua. Requiritq̄ me aut una ſecū ab eā aut ꝓ quibuſdā eius negotiis mediolanū abcedā. Quā ꝓfectionē arripiā nondū decretū eſt. Cū dominatione eius libētius irē ut ī tuum cōplexū ueniā. Attamen ubiuis gentiū fuero tibi penitus dedi tus ſum Ex baſilea xxi. Aprilis. Anno domini. M. cccc. xliii.

Hortat ad ſcribēdum.

ENeas ſiluius. S.p.d. Nicolao amidano canonico mātuanēſi & amādo frī. Parū tecum negociū habui Nicolae amātiſſime dū baſilee fui. ſed nec plus habuiſſe uolueri. Nāq̄ ſi modicē coſuetudinis cā tantū moleſte fero te priuatus. quid tādē facerē ſi ſalis ut aiunt modiū tecū cōſumpſiſſē. Mirū in modū grauis eſt mihi abſentia tua Atq̄ ideo longe grauior qa inter exteros ſum meos modū meūq̄ uiuēdi morē penitus abhorrētes. Sed ſtatui oīa ferre dū ſperē mihi bene eē: ut tamē facilius tollerare poſſim obſecro ne tibi calamus plumbeus ſit. neue papirus aurea quā diſſipare formides. Multa ſunt q̄ mihi īdies potes ſcribere. ualitudinē tuā ꝑ gallicq̄ nouitates. illinc paſſim defluētes. & quid in cōſilio q̄due in curia fiat. Et ſi deſint cetera Andree cupiditas ſaltē materiā poteſt dare. De qua nūq̄ tantū ſcribes q̄tū audiā libēter Effice igitur qđ cupio Me autē an ſcripturum illa exiſtimes uel ex eo potes intelli

gere quia prior do litteras Nec plura mō. nos ulmā pgimus. Deīde
ı ſpructā poſt carīthiā petituri Incertū ē an norenbergā uenturi ſu
mus. Iā uela uētis ſolui & intimū mare deuoluor īdies a te ceteriſq
meis caris remotior Vale ex cōſtantia. Anno. M. cccc. xliii.

¶ De utilitate litterarū.

Gregorius lollius ſenēſis. S. p. d. Enee ſiluio patrueli ſuo Ie 107
ronimi uetus admodū ſentētia ē pbatiſſima. lr̄aq inter ce
teras hanc eē utilitatē ut abſentes preſentes faciāt Predla
re q̄lem Nā abſentes his loquimur uidemus tranſmarinos. animiq
noſtri cogitacio ſine uoce. notaq picturis atq lineamētis denūciat
que certe utilius quiſq aut humano generi antiquius nō facile iuef
tigari poſſet. Verū cū huiuſmodi uiciſſim pfrui poſſumus. ut litati
aut alterius fortune conſcii letarēt. altero tantū ſatis habes te ſcili
cet uirū huius prerogatū pticipē. Eſt id quidē mihi carū. ſed mul
to carius ſi alternas mutuaſq exaraueris ut & tuas dū legerē te al
loquerer. tuiſq pictas notulas digitis parētū oculis offerrē qui tan
topere obſeruaui ut filium tuū ut pium decet. De his actenus Va
le ex ſenis.

Redit in beniuolentiam:

Eneas ſiluius. S. p. d. Reuerēdiſſimo in xpriſto patri domi 108
no Frāciſco picciolpaſſis archipreſuli mediolanēſi. Si cui
unq libenter ſcripſi amplitudini quidē tue ſcripſi libentiſ
ſime dum eſſem baſilee. Nā te domini & patris habebā loco. memi
nerāq pluriū tuoq in me meritoq que ſatis mente mea nūq excidēt
At cū uiderē te lr̄is meis non reſpondere. arbitratus ſum id quod
erat. te. ſ. offenſum baſilienſibus rebus. nauſeāq inde capere. Reſti
tui igit diuq ſiluī tū ne tibi impudēs diſplicerem. tū qđ graue erat
tot lr̄as reſpōſo indignas mitterem Sed q̄uis ſcribere omiſerī amare
nō deſtiti cupiens ſp in eū gradū res reſtitui ex quo uiciſſitudines
litteraq currere poſſent Idq nūc arbitror eueniſſe quādo me neq o
querētē neq ſomniantem quidē ceſar nr̄ Fredericus auguſtus in iii

suū secretariū accersiuit. Cui iā seruio istatu graduq; minime inho
norato. quo ex loco scribēti mihi non arbitror te respōsionem ne
gaturum. Nāq; si recte intelligo: idē est cesaris quod tuū desideriū
nulli ex cōtendētibus magis fauēs q̄ alteri. Cupit enim unire & re
dintegrare laceratam eccām atq; ad id operam dat & spero cōfoue
re ut uoti compos existat Et licet his diebus basilee fuerit: & q̄ tuā
dignitatem arbitror audisse fecerit: nihil tamen in hanc magis q̄ in
illā partem pendet. Et idipsum flōrentie feciſſet si tamen illuc fuis
set propīquus Secutusq; est sigismundi exēplum & sequet in hac
re unionem eccē usq; ad calcem Tu ergo pater optime scribe mihi
aliquādo cum unus ex differentibus factus sum Nec quid aīmi ha
beā querito: dum uerba & opera mea a uoluntate prīcipis mei nō
discordent. Repetamus igit ueterem consuetudinem. emancipatū
q; filiū iā readopta & ut solebas utere p tuo: Ego itez ad patrem &
dominum redeo quasi ex postliminio Deīde si uides me poetā sub
scriptum non mirere quoniā talem me cesar esse uoluit Etsi archi
presbiter papiēn & ysidorus de rosato totaq; illa nebulonum turba
iurisconsulti nomen arrogat auroq; cingit: cur ego poete titulum
uerebor assumere. Libet & mihi inter alios insanire q̄q̄ & hec dig
nitas maioris ad studiū uiolentie causa erit Nicolaus filius tuus fra
ter meus libellum quēdam meū non limatum neq; ut oportebat re
uisum secum ad tuū examen detulit neq; remisit unq̄ Opto illius
custos sit fidus neq; edat rem imperfectam Nouū enim opus uti
scis iubet oracius in nouū promi annū Vir maturus & sensu & eta
te marispheus de mugglano si quādo ad te uenit meo noīne saluus
sit Id quoq; de candido dixerim eloquētie fluuio gumforti ducali se
cretario apprime merito cui sup re mee prepositure scribo Rogo
ut me aliquādo cōmissum facias quā p uicīā si nicolao delegaueris
spero libenter assumet Vale optime meiq; memor Ex felchirca le
ponciaz nonis decembris. M. cccc. xliii.

¶ Laudat fredericum cesarem.

FRanciscus de piccolapsis dei gratia sancte mediolanēn ec
clesie presul. Ornatissimo uiro domio enee siluio poete lau
reato. S.p.d. Ingēti uoluptate & gaudeo eloquētissiē enea
mi in xpristi caritate dilectissime afficit me epistola tua data in fel
chircē nonis decēbris mihi reddita yd bus eiusdē cū recensioe uete
rū tū p more inter nos mutuaꝝ scriptionū tū ipsa serie cōtentorū.
Cūq; p lepore stili: serie ac facultate dicēdi & extiatioe quā de te
facimus ꝓq; cordiali erga te amore nro tua scripta sp legerī. non
minus auide q̄ libēter ēt ubi fortasse nō quādoq; responderī Hic
maxime nūc quādo quidē itelligā opante diuina gra eo te loci euec
tū ubi sicut uirtute cōcēdisti ita poteris ipsa uirtutis uia proficere
plurimū ad reipu. eccēq; pacē glorioſissimoq; pricipi. nō modo tuū
ueꝝ & uniuersoꝝ: ac plurimis tibiq; ipsi & honori tuo cōferre non
modicū Atq; quoniā te nouimus tuūq; ingeniū desideriūq; nō te
superuacuo exhortamur ac p ista translatōe tua & animi dispositi
one cōgratulamur Iteꝝ atq; iterum colletemur tibi cui cōcessum ē
ex loco & officii dignitate ut te ualeas demōstrare: si qnā dabis ope
rā fideliter & prudēter spero expeto et expecto Animo. n. ratione
dispōsito & diligenter ad bona uadēti oīa prospe cedūt Iusta nāq;
desideria dīna semp pietas comitat Age itaq; & pseuera feliciter ut
magno cepisti principio Exerce ad pietatē q̄ scdm apostolū ad oīa
utilis ꝓmissionē habet uite q̄ nūc est & future ut asseqū l. laureā ue
rā. s. coronā iustitie & eternitatis Dicas & cū apostolo ad festū Nō
insanio optime feste sed ueritatis & sobrietatis uerba eloquor Ad
que maximū icitamētū tibi & hōi xpristiano & lr̄ato coroa laurea
quā assumpsisti uel accepisti Ego uero deiceps crebriores expecto
lr̄as tuas reꝝ iudices tuiq; successus neq; tardus ero in reddēdo me
as dūmō intelligā ad te posse deferri. Nūc enī ad fortunā scribo. iō
q; tardius q̄ debuerī Nō facile enī pducūt incerta & fortassis etiā
multo serius ad te pueniūt: licet uariis & multiplicatis lr̄is enita
mur ut uel saltē huiusmōi rescriptionū nraꝝ quicq̄ reddat quādo

qꝫ tibi Nã ſicut ambiguitas fruſtrãdi laboris reddit hominẽ pigri
orem: ita per diligentiã ſuperet̃ neceſſe ſit Et quidẽ libẽter ſcribo
& ſcriptitabo intelligẽs & cõſiderans tũ ex epiſtola tua tũ ex aliis co
ditionẽ dotis tam nature q̃ uirtutis & ſacratiſſimã auguſtiſſimamqꝫ
intentionẽ ceſaris noſtri preſentis qui uelut nouũ quoddã ſidus emi
cuit hac tempeſtate neceſſariũ ut ſperemus: uelut auguſtus illi ſuo
ſeculo pacẽ reddidit & fũdauit ſic iſtum ſuo Ego quidẽ ita mihi ſua
deo non incerta ſpei ratione: eſt enim ut in primis audio priceps iſ
te catholicus & pius etate florida: quã ſapia grauitas. & uite integri
tas comitat̃ Cani ſunt eni ſenſus hoꝛis & etas ſenectutis uita imacu
lata Corpore ſtrennuus uegetuſqꝫ & robuſtus aptus & paciẽs ad la
bores: fortis conſtanſqꝫ animi: ſobrietatis cultor precipuus Cũ ut
ſcribit̃ in ſapia ſobrietatem. n. docere prudẽtiã & iuſtitiã & uirtutẽ
quibus utilius nihil ẽ i uita hoꝛibus Attẽde qa premittit ſobrietatẽ
q̃ huic pricipi maxie inſita ẽ. ceter̃ ſubnexe ſunt uirtutes Et cathoꝛ
qebat nõ legiſſe ſe neqꝫ uidiſſe hominẽ ſobriũ inuadẽtẽ rẽp. preter
ceſarẽ Audio & hũc nr̃m pricipẽ obſeruatiſſimũ ac parciſſimũ ita
eẽ tpis & utilẽ locatorẽ ut ne qdẽ pũctũ terat: q̃d potiſſiẽ pat ſobri
etas Eſtqꝫ mẽor ſapiẽtis Nihil. n. precioſius tpe qd̃ nec auro nec ul
la potẽtia redẽi põt elapſum Soluſqꝫ ſapiẽs eo ſcit uti & in ſuã redi
gere poteſtatem & efficere quecũqꝫ magna ẽt atqꝫ ẽt cũ uulgo ſeu
indoctis ocioſus appet. Eſt preterea liberalis iuxta exigẽtiã rerũ &
tpm & cõſequẽter pmiſſoꝝ ſuoꝝ tũ in re dapſili tũ ceteris & obſer
uãtiſſimus & utilis diſpẽſator Q̃d utrũqꝫ reqrit̃ precipue i pricipe
Nã benefacta male locata cycerone pbãte malefacta arbitrantur.
Ennius. Quid eſt enim uiolari predari oneribus intollerabilibus ſu
bditos torquere q̃ effuſione ſplendeas ſpargas & diſſipes niſi glorie
ris in malis & roboã filii & regis ſucceſſoris ſalomonis more pares
ipſe tui ruinam Mendax uero omnis cum improbet̃ ut ſcribit̃ ex
ecrabilior multo princeps Iuſti et magnatũ et pricipis ẽ uerbũ tẽr
ſuũ ut ſcriptũ ẽ Verbũ regis uerbum ueritatis: ſubditos regere cõ

fouere ac tueri uelut bonus paterfamilias. uectigaliaq; eo ordine di
ſpenſare ne cogat̄ iniicere manus in aliena q̄d ſp euitauit traianus
ceſar ille auguſtiſſimus atq; piiſſimus gratiſq; ſeruire in proprios
ut facile glorioſus ap̄d alienos efficiatur In malis ſeſeq; ſimul cōdē
net deo et mundo magis inglorius et impotens ad omnia factus
Impoſſibile nāq; eſt ut inquit ariſtotules ī ethicis aut certe non fa
cile. preclara ab eo agi cui deſunt facultates Nec dubiū quin mag
no ſint adiumento diuicie in gerendis grauibus ei q liberaliter et p
be ſciuerit uti. ſuiſq; locis et temporibus exīde diſpēſare Quimo ſe
cus ab oī conatu et gloria inchoatoq; coget̄ cū ignominia r̄ſilire
Quod ſiquidem prudens et magnanimus noſter ceſar euitabit ut
peſtem tam ꝑprio cōſilio q̄ ſuoq;. qbus ut audio cōiter et eccleſiaſ
ticoq; et ſeculariū excellēcium inſigniū et litteratoq; quos uenerat̄
et lateri cōgregat ſuo: iuxta morē ceſaq; et prioq; pricipū predeceſſo
q;ſuorū Ne ſibi obiiciatur euāgelicū illud Ecce hō q cepit edificare
et non potuit cōſūmare cum ſit ipſe ꝑuidentiſſimus atq; ornatiſ
ſimus in uita et in oībus geſtis ſuis. Que cū ſint ita ſuauiſſime mi e
nea ceſarq; opibus abundat potenciaq; numero hoīm et copia gen
cium. etaſq; prudēcia et magnanimitas cōueniat q̄ pricipua ſūt ad
res arduas capeſcendas. conditioq; tpm et plurima ſe offerant q̄ ſuf
fragentur: non dubito ſi uoluerit dūmō duret ſuperſtes iuxta dies
nature futurū in poteſtate ſua ut pacem det eccē et cōponat non
modo principatus et omnen populum xpriſtianū ſed et uniuerſum
orbem ad unicam ueram fidē xpriſtianā et ſanctā deducat eccām
ad altiſſimi dei gloriā et honorē ſublimitationēq; troni ſui cū lau
de ꝑpetua et eterna ſalute. Quod ut diebus noſtris cōſpicere ualea
mus pietas diuina cōcedat. Sicq; culmen diuine maieſtatis exhorta
tare noīe meo et me nimiū cōmēdatū fac ſue clemētie. deuotiſſimū
q̄dē ſeruulū uirtutū ſuaq; et effice tāte tāq; ſcē ſpei auidiſſimū expe
ctatorem Preterea de re tua cū ſereniſſio ac doctiſſio gūforto nr̄o
ſecretario ducali: uerbum habuit nicolaus tuus noſterq; Cōueniens

eū domi qui ſubſequēter nobiſcū fuit Agrauimuſq; qua eēt ſcedē
dū: uia p honeſti tui deſiderii complemēto qui ita ſe promptū ut in
re ꝓpria offert Deindeq; arbitramur ſimulq; arbitrati ſumus ut li
tteras ceſaris quas ei ꝓponis impetres ad illuſtriſſimum principem
noſtrum nec tua confectas manu nec ſcriptione noſtrarum: & mi
ttere ſtudeas ad manus ipſius gumforti qui commodius materiam i
grediatur: Meq; uel: nicolaum commonefacito cum litteras ipſas d
deris q; ſollicitatione non deſit nec diligentia. Ea enim eſt qua ad
empta perrara impetrari queunt. Librum demum tuum dialogoꝝ
habuimus & penes nos conſeruamus. De rebus ytalie accipe que
ad preſens ſic ſe habent Romanus pontifex non obſtantibus publi
cis edictis ſeu enunciationibus conſcriptis de tranſlatione ad urbē
romanam que debuit eſſe ſeptima Ianuarii proxime lapſi: etiā flo
rentie ſedet nec motui ſuo ſimile uidet quicq̄. Rex aragonum uic
tor in regno neapolitano copias congregat tī equites q̄ pedeſtres
longo ut dicitur numero uiginti milium equitum & ped. tum i co
pia Idem & hic illuſtriſſimus princeps noſter etiam poſt victoriā
percuſſerāt inuicem fedus ſeu potius renouarunt Et manēt ueneti
iuxta conſueta magiſtri milicie: reliqui ut prius tam iuxta inſubri
am ſeu per longobardiā q̄ per picenum & tuſciam. Duo tamē mi
licie principes abſunt ut diu ex patria iſta adinuicem cunctātes ſeu
male concordes apud picenum & patriā peruſinam ꝓximo uere d
tegent ea que ꝓducere conſueuit Dum apud nos interim bella ce
ſſant & patria iſta ytalie flos reſpirat: ciuitas tua quieſcit Reueren
diſſimus cardinalis placentinus uel mortē obiit uel ꝓpe febribus &
etate decrepita correptus apud caſtellionem ſuum deſideratū imo
heri ut ordinatum xpriſtianum decet obdormiuit in domino. Va
le felix ī dnō amātiſſiē ī xpō fili Da. mediolāi. iiii. febr. m. cccc. xlvii

Cōmendat cauſam ſuam.

ENeas ſiluius. S. p. d. gū fortoutriuſq; iuris doctori ducali q;
ſecretario aīco precipuo. ea ſubleuatio ſtatus tui uir āpliſſiē

quã nuper mediolanẽn prĩcipem feciſſe intellexi tanto mihi iocun
dior fuit quanto illã uideo tuis uirtutibus tuiſq; ſtudiis magis con
ueniẽtẽ.nãq; ſicut mihi uidet neq; ducalis cancellaria aptiorẽ recto
rem habere poterat nec tibi paleſtra cõueniẽtior dari: q̃q̃ nõ dubi
tem plus illã ex te habituram ornamẽti: q̃ ex te illa ſuſceptuq; hõris
uerũ in hac tua exaltatiõe rogo ne idẽ facias qđ ex hũano ingenio
pleriq; faciũt:õnes poſt ſe deſpiciẽtes cũ ipſi ſubleuati ſunt. Serua
mihi oro aliquẽ locum ĩ amicitia tua ubi me ponas. non poſtulabo
in primis aut ĩ ſecundis ſed ſaltẽ in ultimis.nãq; ſi cetera deſunt q̃ a
micitiã conflare inter nos debeãt:illud ſufficere põt officioq; ſcilicet
ꝓfeſſio eadem: quia & ego ceſaris nr̃i frederici ſecretarius ſum.q̃
lõge indignus:hec tamen res facit ut beniuolẽtiã tuã obtineri non
deſperẽ:ſed quaſi iã illã nactus ſum ſtatui amicoq; more abſq; prefa
cionibus qđ mihi neceſſariũ ſit tibi aperire tuũq; cõciliũ & auxiliũ
expoſcere Vacauit alias in baſiliẽn cõcilio prepoſitura ſancti laurẽ
tii mediolanẽn. Eã mihi ſancta ſinodus quã tũc oẽs agnoſcebãt ilico
cõtulit. Priceps mediolanẽn aliũ ex domo landrionoq; eligi curauit
& dare ei Poſſeſſionem Eugenius cuidã leonardo uercellẽn de illa
ꝓuidit. Veni ergo mox mediolanum fauoreq; amicoq; & ex gratia
prĩcipis excluſo qui iã erat ĩtruſus poſſeſſionem obtinui: ſolutis ta
men ita ut fiebat theodeſcino .l. ducali aureis ¶ Moxq; iuſſu ba
ſileã repecii. At hinc triẽniũ peſtis magna concilium inuaſit. Dux
ſuos reuocanit.ego quia bonum ibi officiũ habebam recedere non
potui. Morbum incidi:ſubitoq; orta fama eſt me mortẽ obiiſſe:Sci
tũ eſt illud mediolani. Leonardus cui eugenius ꝓuiderat:ſublatum
me de medio gaudẽs poſſeſſionem prepoſiture poſtulabat: obtiẽtq;
Ego poſtmodũ cõualeſcẽs & audiẽs me ſpoliatũ ſcribo litteras ad ai
cos:facio fidẽ me uiuũ eẽ:peto reſtitui. Sed quia baſilee erã nũq; ob
tinere potui:credoq; nũq; prĩcipi rẽ expoſitã Quare cũ tu eo ĩ loco
ſis quo te cupio & gaudeo:rogo& obſecro ut apireiſta prĩcipi uelis
ſupplicareq; ut eccãm meã mihi reſtitui mãdet. Etſi aduerſarius

dicit ſe ius hr̃e nō fugio mediolanēſē archiepiſcopū uirum ſanctiſſi
mū aut nouariēſem pōtificē integerrimū patrē cauſe iudicē dūmō
quod iuris ē ante ōnia reſtituat me in gradū priſtinū. Iā autem nō
poteſt dici quia de obediētia alia ſim. regi ſeruio qui eſt oīno idiffe
rēs Plura ſcriberē ſi mihi cū hoīe minus perito res eēt tibi autē om
ne parū ſufficit. Me iī habes Rogaſſem regē ut ſcriberet niſi rē p
uiā putarē. Si tamē ita cōſulis neq; aliter fieri pōt non unas ſed cētū
habeo lr̃as. Tu obſecro mihi quid ſperes & quid facto ſit opus re
ſcribe. & iuua ut potes ſciēs quia neq; ingratū pmouebis amicū Va
le & me ſic fruere ut ſtrēnuo milite ac doctori eximio iacobo de caſ
tro romano uteris tāto tamē minus q̃to & ſcio & poſſū minus Et tā
to plus q̃to plura mihi q̃ illi licēt. Iteq; uale. Ex felchircē.

¶ Hortat' ad ſcribendum.

IOannes de bogania cardinalis ſancti Calixti. S. p. d. Enee
ſiluio uiro clariſſimo Ternas ſupioribus diebus tū ad nos
tū dilectū noſtrū Ioānē peregallū uidimus lr̃as tuas q̃ no
bis (put ſp cōſueuer̃t ſcripta tua) gratiſſime fuer̃t. & rei q̃ dirigi
feliciter uteq; nr̃m exoptat non parū pficue. Quare ꝓpter diligē
tiā atq; uirutē tuā ſūmope commēdātes precordiales tibi gr̃as qui
ſp ut conſueuiſti memor es noſtri: Nec diſtātia locoq; aut ullis occu
pationibus ſeu laboribus aſcribēdo retrahere ſed aſſidue itimare ꝓ
curas q̃ ad rē cōducere poſſit de qua nūc agit'. Vnde clariſſimum
de illa quā ite eē nunq̃ dubitauimus fide capimus experimētū. Ro
gamuſq; ut quēadmodū cepiſti ita in poſteq; agere pgas Neq; te re
trahat ab aſſumpto ope multitudo immenſa laboq; quos ſubire idi
es & pati te oportet. quoniā ad hoc omnes nati ſumus & eorum pre
cipue uirtus extollit' qui pectore firmo pſiſtunt. Sec ne inter max
imas occupationes tuas nos hic eſſe ocioſos exiſtimes mittimus cum
preſentibus gloſam aurelianenſē que communi ꝓuerbio cōtradicit
textui ad reſpōſionē eugenii datā regis oratoribus atq; aliis ꝓ nos
editā q̃ iudicio nr̃o nō modicū ad rē facit et ꝓ quā emulis reſpōdeꝝ

ptesq; nr̃as tueri ac alias ꝑ ut expediẽs fuerit te iuuare poteris. publicando & communicãdo eã sicut uidebit. Alia hec occurrentia ꝑ nunc reticẽda censemus cũ nudiusquartus ex medis ut ita loq̃mur rebus ad te accesserit reuerẽdissimus cardinalis aquilegiẽsis ꝑ illas ꝑtes legatus de latere & cũ eo plures de his õnibus informatissimi. Ex quibus intelligere poteris quid apud nos agat quidue de rebus sperãdũ s.t. uale feliciter. Ex basilea: Anno M.cccc.xliii

Excusat se q̃ non scribat.

Wenseslaus bohemus. Ioãni canonico uuratislauiensi amico ꝑcaro. S.p.d. Debes uenia dare occupationibus meis si ad te ut cupis & ego optarẽ nõ sepe scribo. uix ei spatiũ sõni cibiq; sumendi hẽo. Ita me supremus cãcellarius fatigatũ reddit. Inter oẽs tamen labores sum memor sp tui. nec unq̃ ex corde recedis meo. Etsi possẽ in aliquo tibi ꝑdesse ambabus manibus facerẽ: noui tates ãt & ista leuia scribere nec otiũ habeo nec curo. Si quid esset quod te uellẽ mei cã facere. statim rebus omissis aliis tibi significarẽ Ille & facere te uellẽ erga me Sed sumere calamũ gratis cũ tota die inuitis sit ĩ manibus nõ uideo cur me debeas adhortari. ne tamẽ hac uice retrogradus tibi sim hec de nouo ad te deducã. bohemos. s.cũ maiestate regia diuersos habisse tractatus tandẽq; conuenisse ut in festo sancti Michaelis alia hic teneat cõuentio cũ eis ut res omnes perficiantur quia ut spes est oĩa bene terminabuntur. Oratores regis polonie hic sunt & cũ eis cardinalis sancti ãgeli. Iãq; tractari de rebus hungarie hic debet. Vale Ex uuienna Anno domini. M .cccc.xliii.

Excusatoria epistola taciturnitatis.

Nicolaus amidanus S.p.d. Enee siluio poete prestãti & amico singulari. Credo te uehemẽter admirari Enea dulcissime q̃ postq̃ istic abiisti lr̃aꝝ meaꝝ nihil susceperis preserti cũ & ego ãtea pollicitus sepe fuerĩ. me crebro ad te scripturum de his q̃ apud nos ĩdies agerentur. & tu iã pridem unas ad me litteras

dederis. Ego quoniã reuerẽdiſſimus cardinalis ſancti laurencii ĩ da
maſco ad ſereniſſimos romanoꝝ & polonie reges legatus ꝑ hanc ſa
crã ſinodũ deſtinatus craſtino mãe a nobis ẽ receſſurus & una ſecũ
laurẽtius nr̃ cui preſentes cõmiſi. Iãq; maxima ꝑs noctis effluxit.
nõ poſſũ excuſationes meas & ſilẽcii cãs ad te ſcribere· precipue cũ
multarũ reꝝ plenus ſum quas ꝑ lr̃as tecũ cõmunicare libẽter uellẽ
Sed qnia ꝓhibẽte ãguſtia tpis id efficere ullo mõ nõ poſſum. malo
hoc modicũ tpis qđ mihi ſupẽ ĩ aliis ſcribẽdis q̃ ĩexcuſatiõe mea cõ
ſumer̃ Scio enĩ qꝓtu q̃ oĩbus in rebus grauiſſimo ſp iudicio uſus es ſi
lẽtiũ meũ ĩ bonã ptẽ accipias Qđ ſi forſitã & culpabilẽ & punitio
ne aliq̃ me dignũ iudicaueris paratus iã & ꝑmtus ſũ correctionem
tuã õnẽ ſubire Quã etſi aſpimã animo tuo forſ tã cõcepturus ſis eã u
nica pegilli iterce ſiõe leniri poſſe cõfido Quare nõ ẽ qđ ſerenita
tem tuam multum formidem quando qnidem certiſſimus ſum ar
ma mihi parata qbus ſuperrare te facilime poſſim Accipe igit̃ ex
multis hec pauca Vale ex baſilea. M.cccc.xliii.

¶ Gaudet beniuolentiam magni uiri ſe nactum eẽ

ENeas ſiluius S p d Reuerẽdiſſimo in criſto patri ſuigueo
cardinali cracouienſi . Epiſtolã meã quã ex francfordia ti
bi trãſmiſi libẽter audio in tuis oculis grãm inueniſſe. ſi ta
mẽ eſt ut ſpectatus miles iacobus chianes ordinis ſancti iohannis ie
roſolimitani appoſtolicus nuncius mihi retulit Qui nõ ſolum pla
cuiſſe letteras meas ſed me iam inter familiares tuos admodum ca
ros eſſe cõfirmauit Multum illinc letatus ſum. Mea namq; ſenten
tia eſt ut nihil inter mortales felicius ſit q̃ preclarorum hominum
familiaritate potiri ab hiſq; diligi & obſeruari Quod cum mihi in
telligã apđ te cõtigiſſe gaudeo mecũ ꝑſepe et q̃ſi theſauꝝ magnũ ꝑ
ceperĩ uoluptate fruor igẽti nec ab re utor cõpatiõe nã q̃ theſauꝝ
iuenit niſi potẽs ſ t illũ cuſtodir̃ ſepe defraudat̃ et aut prĩcipis rapa
ces manus aut acutos furiũ ũgues ſp timet Itidẽ mihi accidit Quo
namq; pacto tuam ſeruare beniuolentiam poſſim non plane uideo

Cōciliatrix eī bēiuolēcie ūtus ē et cuſtos: nec abſq; hac poteſt ullū aīcicie uīculū eſſe ppetuū At hec ī me ā nulla ē ā mīma Quid igit̄ faciā ut tua erga me uoluntas maneat· qua uia in hac gr̄a perſeuera bo. quo mō hec caritas alligabitur Peritura ē breui ut uideo hec mea uoluptas ſi ad me tantum reſpicio At ſi tuam p̄rnitatem intu ear ſpes eſt manſurum diu et ſolidum ac firmū eſſe huiuſmodi gau dium. Benignitas enim tua. que amare ut audio dicit. manſura eſt q̄diu uixeris .Faxit autem deus ut longiſſimo ac neſtoris euo frua ris Ego uero curabo eūdem me ſp exhibere qualis erā dū hec orta bēiuolētia ē Et ſi quid potēo āplius preſtaē nō ſubterfugiā Aſſeru it autē idē iacobus auidā eſſe tuā p̄rnitatē ut quas noſſē nouitates ſibi r̄ſcriberē Parebo libēs. et quecūq; emerſerit nouiter hiis ī parti bus ſcriptu digna epiſtolari claudā breuitate ne uel legēti tediū uel r̄ſcribēti laborē nimiū pareat narratio is cā Caput r̄ditus r̄gis dabit q ex reni ptibus februario mēſe ī auſtriā r̄meauit Eius aduētū om nes īcole admirati ſunt. nec eī arbitrabātur fiēi poſſe ut regiū dya dēa tā facile cōſequeret Sed admiracio hec reuerēciā pepit More ei hūano accidit ut illos magis uereremur quoz opa demiramur Haud aliter nūc factū e Albertus dux auſtrie q̄q̄ diu ifēſus fratri ſuo regi fuiſſet bellū q; ſecū apte geſſiſſet ut eū audiuit adeſſe ad ſex tū) ut romāi dicebāt) lapidē obuiā p̄eſſit unaq; ſecū uuiēnā igreſ ſus ē urbē. paucis poſt diebus iteꝝ regē adiens cū ī noua ciuitate eſ ſet refectis ōnibus cōtroūſiis ī fraternā receptus ē ſocietatem Hec ſunt q̄ mihi d̄ nouo ſcribēda occurrūt omiſſis nugis & aliis leuibus rebus de qbus ī uulgo ſp ē rumor Affert iacobus epiſtolam quādā ex meis quas hiis diebus edidi. eī rogo ut uideas. iudiceſq; quoniam cū tiore de rebus fidei ſcribo Librarius q trāſcripſit nō erat ualde peritus Itaq; plūa uicia poſſūt ī ea eſſe q̄ ego poſuerī Vale ex uuiē na Anno. m cccc. xliii.

114 Vocat cum deſiderio amicum

115

Eneas siluius Ioāni cōpisio. S. p. d. ex lr̄is pluribus reuerē
dissimi cardīalis sancti angeli ad regiā maiestatem directis
percepi te esse apud ipsū & pollā & tua manu scripte erāt
& tuā dicendi suauitatem redolebant Id quoq; & postmodum uir
suauis & tni amātissimus nicolaus tifernas cōfirmauit: que res mihi
maxime uoluptati fuit speranti te ꝓpediē uidere deosculari atq; am
plecti quodq; dulcissimum inter nos esse solebat officiū instaurare
ac de medicina non nihil conferre cuius te arbitror plures īdies lec
tiones audire cum ubiq; medicorum sit copia. expecto itaq; te mi
campisi magna cum desiderii anxietate: & quāuis te pluribus āīis
priuatus fuerim & absq; te uiuere didicerī nunc tamen nescio q̄d
factum sit Vt postq̄ te uēturum sensi: miseram mihi existimem ui
tam dum tuus differtur aduentus Quapropter si me amas ut soles
cura ut q̄primū uenias ego te ueteri ex amore obseruo coloq;: nec
propter silenciū quod inter nos diutinum fuit amori nostro· detra
ctum est aliquid Seruari nanq; legem inter nos dictam ut amicitiā
nostram q̄nam animorum conformitas & morum similitudo con
flauerat: litterarum omissio non aboleret Quod ita a me factum est
ut puto auctam potius q̄ diminutam beniuolētiam meā. nec aliter
opinor de tua caritate que amicitiam non paruulorum more uari
andam existimare solebas sed philosophorum legibus immutabilē
Quod autem in his partibus esse me audis nolo ut admireris Voca
tus enim a rege & in secretarium receptus fui: quodq; mihi grauis
simo est oneri laureati poete nomen assumpsi quod mihi longe sit i
par: non tamen a tali datum debuit refutari Apud hunc igit̄ prin
cipem me reperies Ad quem cum in hac tempestate ecclesie ac
cersirer tanq̄ in tutissimum portum libenter me contuli ut procul
ab hmōi prelatorum dissentionibus agam uitam & meipso fruar.
Vale ex uuienna.

Dolet de amici & patris absentia.

ENeas siluius. S. p. d. Georgio andrentio senēn amico p 116
bo & constanti Litteris tuis quas plumbini accepi utor io
cundissime quas lectitasse milies nequaq̄ sat est Scis enī cū
presentes essemus nullam potuisse diē preterire sine colloquio nr̄o
Namq̄ aut ego te aut tu meipsum queritabas: quo magis me tecū
uiuere fiebat q̄ cum aliis omnibus In absentia uero littere tue illo
officio fungūt: quibus tu olim utebare cum his uitam duco: he mi
hi te primum inter omnes afferunt. His fruor has amplector deos
culorq̄ Ex his solaciū si quod habeo a te puenit Eas cum legi deū
testor non ualuisse lacrimas continere. Fleui fateor Iterum atq̄ ite
rum fleui: heu inquam ubi amicus ille meus dulcissimus Dimisisse
ipsum certe scio: si quando reuisam nescio Vrgebat autem ad lacri
mandum precipue quod de genitore meo siluio narrabas. tūc enim
uisum est nescio quod aculei corculum meū tetigisse. Memineram
paterni amoris: participabantq̄ cum patre amaritudinem. Sed de
his omne nimis. nam cum iuditio in hanc rem uideor prsus emori
Te autem patri meo adoptatum gratissime tuli unde intelligo & il
lius furorem diminutum & te germanū adquisiuisse. quibus rebus
non potui respondere plumbini. Abii autem ilico receptis litteris
nunc mediolani me scias commorari. citoq̄ germaniā petam Itaq̄
si quas litteras ad me uis dare iubebis exponi basilee. Cetera non
habeo que scribam Andrētio petrutio litteras nostras dedo ampli
ssimas ubi gemina eius cunctosq̄ mores pro ingenio comprehēdo.
quas tibi ostendi nomine meo exorabis Vale atq̄ iterum uale cō
munesq̄ omnes amicos nostros iubeto saluere. Etsi quando genito
rem meum offendas uerbis tuis solabere quoad pōt. Ex mediolano
Anno. M. cccc. xliii.

Magnificat beniuolentiā auriſpe.

ENeas siluius. S. p. d. Ioanni auriſpe siculo. nescio quid cāe 117
sit mi ioānes dulcissime cum nequeam etiā paruo tpe imo
breuissimo momento immemor eē tui. Es enī memoria

ſemper mea & ipſa recordatio tui gratiſſima eſt qua te abſẽte nihil habeo dulcius: Hoc dum ſepius conſidero unde ꝓcedat. multa cum enumerare poſſim: humanitatem tamen tuã potiſſime ratus dediſſe cauſam: Nam cum e patauo redirẽ ſenas: ſubſiſterem q̃ farrarie nõ nullis diebus tantum in te urbanitatis eſſe cognoui tãtum caritatis ac beniuolentie in omnes etiam infimos ut opinor te nullum fore benigniorem faciliorẽq̃: nam & me uoluiſti inter cunctos tuos ami cos cõnumerare. hac de re tanto amore tibi afficior ut ſi quos ad te profecturos comperiã ſine litteris meis uacuos non poſſum dimitte re In preſentia uero cum reperiſſem nicolaũ illuſtris marchionis nuncium de te diligenter interrogaui Et cum iocunda oĩa retuliſſ et longe gauiſus ſum letorq̃ uehementer ſi quid eſt cordi tibi ac io cunditati: nihil eſt enim quod magis affectem q̃ te ſanum hilarẽq̃ eſſe & me tibi caꝝ fore ut eſſe coniecturo capio atq̃ intelligo: unũ itaq̃ oratum uolo ut oſtendas ſcilicet tuã erga me beniuolentiã ex tinctam nõ eẽ quã rem ſcribendo ſepius efficies Vale et magiſtro hugoni & natis ſuis me commẽdatum facito Ex plumbino.

Se libellũ edidiſſe nymphilexim appellatũ dicit.

ENeas ſiluius. S.p.d. Coſimo preſtanti & amico optimo.
Quatuor iã mẽſibus ad te litteras dedi quas utrũ habueris certum nihil habeo Sententia tamen eaꝝ fuit ut opuſcu lum eſſe perfectum ſcires quod me ſepius rogaueras. editum quod ideo feci non ut ydoneum me fore exiſtimares cõdẽdis operibus au ctorem: ſed ut intelligeres amoris erga te mei tantam eſſe uim ne quid tibi negare ualeã. Abſolui ergo libellum hunc tuo nomini de dicatum uerſuũ ultra duo milia quem appellaui nymphilexim: eũ uidit nicolaus noſterarum litterarũ lator. Cui uidendum ideo tri bui quo teſtis eſſet ydoneus qui de uiſu referre poſſit ut nature le ges imperitant: Libri ãt memet latorem ſpero quoniã iſtuc breui ꝓ ficiſcar habeo enim multa tibi recenſere que nõ erãt lr̃is inſerẽda Vale & genitori tuo & ioãni auriſpe me cõmẽdato. uerbiſq̃ meis

germanũ tuũ andreã iubeto ſaluere Iterum uale ex baſilea kalẽdas Anno. M.cccc.xliii.

¶ Excuſat yronice non ſcribentem.

Eneas ſiluius S p d.petro noxitano aĩco primario. Mira bar dudũ qd rei eẽt qp ad me uichil ſcriberes.ſed herẽ tẽ me cõiecturis atq; ãcipitẽ uir ſuanis et utriuſq; amã tiſſ mus nicolaus tifernas ex dubio mouit.q te diuitem factũ r̃tulit quo audito At iq̃ ſubito hĩc illa ĩtermiſſio lr̃aꝝ hĩc illa mei obliuio lõgiſſima more hoĩm uenit ut diciores effecti pauperiores negligãt Sed non eſt mihi moleſta hec taciturnitas tua: quãdo ex cauſa tua utili puenit: longius nãq; dulcius mihi eſt te locupletẽ eſſe tacẽdo q̃ ſcribẽdo inopem. Oro tamen ſi facultates tue aliquod preſtant. mei ut memor aliquid aliquando ſcribas nam &ſi diuitie occupatio nes dant maximas tempuſq; auferant. papiri tamen copiã ſubminiſ trant Cuius ſi quolibet menſe paginam unam ad me tin xeris. mag nam gratiã feceris amico tuo & duplnm recipies. Scriberem tibi harum partiũ nouitates: niſi nicolaus inſtructus ueniret omnium quẽ libencius audies q̃ meas litteras leges. Accipe te uel patrem fa ctum uel breui futurum eſſe. quod mihi uoluptati eſt Mirorq; no luiſſe huius gaudii me fore participem qui nihil ſignificaueris tuo enee Deũ oro ut natum hunc diu uiuere ſinat patri ſimilem. uerũ ne omnino exiſtimes te meis carpi ſermõibus illud te ſcire uolo qa litterarum tuarum unas ſuſcepi per oratores regios qui florẽtie fu erunt: quas p magno munere habui. tam &ſi pluriũ annorum paꝝ ſit una epiſtola compenſare. ſilentiũ. uale & me reuerendiſſimo car dinali ſancte crucis ut uiro ſingularis doctrine magiſtro thome & ceteris amicis effice commendatum ex noua ciuitate.

Preceptio bene uiuẽdi breuis.

Eneas ſiluius Ioanni peregallo ſcriptori apoſtolico. S.p. d.rẽ longe maiorem quã poſſum preſtare quotidiano cõ uicio ex me petis breuẽ tibi ut bene uiuẽdi preceptionem

conſcribam. Temptatio iſta non cõſultatio ẽ. Quãdo enim fieri poteſt ut meis mõitis tu idigeas q ſtudioſus phie ſp fuiſti: cui ſi aliquid deeẽ preſto adſunt diuini atq humãi iuris doctores qui baſilicam quaſi athenas ornatam reddũt: Illos cõſulere & facilius erat & utilius. In auſtria uero demẽtis eſt querere romã: & platonem apd hungariã inueſtigare: non tamen ꝓpterea tibi non reſpondebo: Tãta eſt enim tuoꝝ erga me magnitudo meritoꝝ ut non ſolum petitionibus quas ſerio ſed etiam quas ioco facis tentatiõibus tuis parere obnoxiũ me exiſtimẽ Satiſfaciã igit breuiter peticiũcule tue: Nec phõrum more precepta dabo ſed ut patreſſamilias cũ filiis ſolent agam tecum. Norma ẽ breuiſſima quã ſi ſeruaueris recta in celo uia trãſibus. neſcio ſi unq ingreſſus es mare Illic ſi unq fuiſti ſcio te cũ ꝓcellis inflari. pelagus & naufragiũ impeti contrariis uẽtis: cernebas multa deo uouiſſe: Si ergo uis fieri ſaluus rectecq uiuere que ꝓmiſiſti dum tẽpeſtas in mari fuit ea ſeruato. Qd ſi fretũ nũq carcerẽq aliquãdo ꝓtuliſti cura ut egreſſus talis ſis qualem te futurum ſi exires ſpondebas in carcere Atq ſi neq hoc neq illud expertus es rediũ terciũ ſuperẽ. non dubito quin aliquãdo egrotus fueris. quis enim ẽ qui ad triſeſimũ annũ abſq graui aliqua inualitudine attigerit Multe peſtes humão imminẽt corpi: minimaq res eſt que nos uel tollit e uita uel moribus teterrimis afficit Memẽto ergo mi ioã nes cum i lectulo reſupinus iaceres: cum renes arderent cũ ylia rumperẽt: cũ fauces areſcerent: cum te ſitis incẽderet: quid tecum ipſe diceres quid deo ꝓmitteres ſi ſanitas reſtitueretur. Certus ſum qã de modo uiuẽdi ſepius cogitaſti & uicia dimittere. uirtutes uero ãplecti ſpopõdiſti: nunc igitur quoniã diuino muẽre ſoſpes es ſtude ut impleas que ꝓmiſiſti egrotus. hec regula eſt bene uiuẽdi breuis & certa. Hãc ſeruato. Sed accipe aliã breuiorẽ. Si uis recte agere uitã. nihil facias qd deũ uidere non putes: nihil ſecreto exoptes. quod preſẽte populo optare non audeas. Iuuẽaliſq nri memieris qui ait Optãdũ ẽ ut ſit mẽs ſana i corpore ſano. Cetera ex aliis quere.

Ego qđ breuius dicere posſem non habui. Vale & me quãdo id re
ciprocum eſt ama. Ex uuiẽna: Anno. M. cccc. xliii.

¶ De uerbo turpis.

ENeas ſiluius. S. p. d. Ioãni cãpiſio phõ preſtãti. Demira
tus es ioãnes mi amantiſſime uerſus cũ meos legeres mu
lierẽ turpẽ ꝓ deformi poſitũ eẽ cũ uſurpatiſſimũ apud om
nes auctores pereque ſit & aĩ uiciũ potius q̃ corporis turpitudo đ
mõſtret: ſicut & illud Iuuẽalis. filiolã turpi uetule ꝓducere turpem
Et alibi breue ſit qđ turpiter audes. Et iterũ nec fedũ alii nec t̃pe
putarent Et hoꝝ exemplorum mille Cicero qꝫ i officiorum libris đ
turpi ſic loquitur ut de re que honeſto opponit̃ Honeſtatẽ ãt non
in corpore ſed in aĩo locauit. unde & eius cõtrariũ quod ẽ turpitu
do omniũ intuet̃. At ego nec rõe nec auctoritate careo Licere mi
hi uidet̃ ut quẽadmodũ pro pulchro hõeſtũ ponitur ita & turpe ꝓ
deformi ꝛ̃cipiat̃. nõ nũq̃ Virgilius enĩ &corpe honeſto ĩquit quod
Seruimus id ẽ pulchro exponit Rurſus apud ciceronem in iiſdem
officioꝝ libris qđ ſignificat decorum ſcis. ¶ Iuuẽalis tamẽ id ad cor
pus retulit Tanti eſt querẽdi cura decoris. quod ſi decoꝝ ad corpus
animũq̃ perducimus cur non ẽ eadẽ de turpi licẽcia. Sed ne te mul
tis morer auctoritatẽ ſubiicio. inter eximios poetas ouidius non ĩfe
riori ẽ loco quẽ lactãtius ingenioſũ uocat. Is in eo qui de faſtis libro
inſcribit̃ hos uerſus ponit. ¶ Vtq̃ fere uides turpes in pelice uul
tus. Huius ĩ ãplexus iupiter inquit ea. loquit̃ ãt de caliſtene qne
in urſam cõuerſa eſt. cuius uultus turpes dicens. nihil aliud ſignifi
care uoluit q̃ deformes: nec uirgilii nobis auctoritas abẽ qui de api
bus loquẽs in georgicis& puluere turpes dixit. nec tunc animum
ſed corpuſculum denotauit. hos ego ſecutus ſum. q̃ſi ariſtotilis ami
cus culparet. Imitari potius uellẽ naſonis atq̃ maronis doctam neg
ligẽtiã q̃ illius obſcurã diligẽtiã. uale ex uuiẽna. An. M. cccc. xliii.

¶ Commendat cauſam friſ ngẽn eccẽ.

ENeas ſiluius: ꝫ. p. d. Reuerendiſſimo in xpriſto patri &

domino colendiſſimo ludouico cardinali arelatēn. Recepi nuper lit
teras tuas admodum longas & cum his fuerunt capitula pacis & li
ge inter eugeniū & regem aragonum concordate. Poſt hec ſignifi
cabas receſſum illorum cardinaliū ex baſilea quos abiiſſe inuitos a
ſſeruiſti. Cupiebaſq; ut omnia maieſtati regie referarem Sed iam
omnia ex ytalia erant ſibi nota: nec latet regem noſtrum pleroſq;
principes eſſe qui magis ſua querunt q̄ illa que ſunt ieſu xpriſti. nō
nulli tamen mirant in quorum numero meipſum pono quoniam
gallici qui propter regimen ſcicilie partē alteram ſequebātur. nūc
illa perdita in priſtina ſententia perſeuerant. Cum dici ſolet effec
tum tolli ceſſante cauſa ſenſiſſemus nos gallicorum mentem ſi ioan
nes oſſenburgēn litteras in franciam deferendas diligenter miſiſſet
Sed timeo ne fuerit piger in repu. qui ſolet in priuata diligentiſſi
mus eſſe. Scripſit nuper ſerenitas ceſarea ſacro concilio in fauorem
henrici uiri optimi & litterati ut eum friſingēn eccleſie preficeret
epiſcopum Exiſtimaui tantum principem exauditū iri. preter ſpē
accidit ut preces eius reiecte fuerint. Interim electus eſt per capi
tulum ſiue iure ſiue iniuria cardinalis ſancti martini. Is recurſum
ad uos habebit confirmationis cauſa: rurſus ſcribit ceſareū culmen
ut ſuperſidere uelitis confirmationem q̄ differatis Ego itidē ſuadeo
& precor itidem ꝓpter bonum ſacri concilii: ne ſpernatis hāc peti
tionem ſicuti p̄mam dētis enim hunc tantum principem ad quē
ceteri omnes oculos dirigūt quiq; nec muneribus nec precibus ad
aliquam īuſtitiā mouetur. uobis & cōcilio fauorabilem facere Ne
irritantes ſuā clementiā cogatis eum iter flectere. Scis preterea q̄
tum apud eū poſſit magnificus gaſper cancellarius qui ſi uobis fa
uerit nihil eſt: q̄ alios timere habeatis Allicite igitur hunc uirū &
beneficiis deuicite: maxime hoc tempore quādo cōuētus norenber
gēn inſtat qui per totam xpriſtianitatem eſt uulgatus: quando &
carnaial & alii inſtant ut rex ſe pro altera parte declaret Et cardina
lis ſancti angeli apud hungariam ꝓ uiribus dominum ſuū tuetur

quãdo eugenius nec congregari aliud concilĩ nec fieri declaratio
nem uult nisi pro se fiat. nec enĩ ambigo. quãdo rex aragonũ aliter
respondisset in factis eccẽ nisi per ipsum fuisset perturbatus. Vide
bitis in breui conuẽtum fieri ad quem si rex non inerit .put time
t̃ saltẽ mittet plenum mandatũ sicut eius lr̃e in orbẽ misse decãtãt
Etsi uota ueniẽtiũ cõsonauerint ad cõgregationem indubitati cõci
lii ꝓcelet̃. Id si nequeat obtineri declaratio fiet quã deus bonã det
Sed ad hoc oportet nos prĩcipẽ hũc affectũ habere. eius preces ex
audire & seruitores suos ꝓmouere Maximeq; uobis est opus cãcel
larii uotis annuere ut eius fr̃ obtineat eccãm frisingẽn nã si confir
matio cardinalis non maturet̃ a lerũt uie que uestrã partẽ iuuabũt
plurime. & uos postea in conuẽtu norẽbergẽn maiorẽ fauorem ha
bebitis Et presertim si eo miseritis oratores q̃ potestatem habeant
regie maiestati co nplacere non autẽ uerba dare que uẽtrẽ non im
plent. Quod autẽ suades ut facta eccẽ regi commẽdẽ. ego non sum
tanti In eo tamen ꝙaudeo ꝙ hunc prĩcipẽ religiosum uideo & nul
lius mali auidum Electores essent in hanc rem hortandi q̃ consulto
res sunt & membra imperii. nõ eneas qui uermiculus ẽ & cuius uer
ba ĩ fumũ trãseãt Vale & me ut soles ĩter seruitores ama. ex gretz.

¶ Offert operas suas in cã frisingẽn.

FRãciscus quadratinus aduocatus cõsistorialis Enee siluio
S. p. d. Recepi mi enea lr̃as tuas lõgo tpe expectatas qui
bus plectis ex eaq; pricipio ꝓcepi nil aliud: nisi te crede
re me falsa persuasione usum: uersuciisq; uacare Ha mi enea si cete
ros uersutos appẽllas qui cũ ueritate nitũt̃ uersutus ero & in hãc ꝓ
tem uersucias traxi In presentiaq; ãt cũ & uatũ nũero aggregatus
sis non uersucias sed delie sciẽtiam me captasse excogitare debes.
Quesiui ego illa ipsa poemata que minime repire qui. Credo deliã
oĩa traxisse que ut primũ affuerit lyrã reassumam. tuãq; gloriã lau
ree immortalẽ reddã Ceteq; mi enea licet tua eplã ĩ cã quã nosti ni
hil lucri assereret. ego tamẽ q̃primũ uidi lr̃as regis sereniss̃imi a nẽi

ne ꝑmotas. expeditõemq; rei ꝑ cardinali futuram: ac tres sacras di
sputatões ꝑ eo ī unũ cõcur rſſe ꝑ ſereniſſimo rege memet licet irre
quiſitus oppoſui: cauſamq; ſic peroraui ut ibi effectũ ſit. Vt expedi
tio que celeris credebat retardationem ſortiret indies. Et poſt fac
tũ totaliter hic impedimẽtũ ẽ uſq; ad aduẽtũ lr̃aꝝ cõfirmatiõis fac
te ꝑ metropoliticũ Si rões aſſignate ī lr̃is r̃gis uere ſũt electõ & cõ
firmatõ nihil opitulãt. oĩa ruũt. quã rẽ copioſius & ſerioſius ſcribo
gaſpi cuius negociũ agit Idcirco mi enea & ſi i dicta cã nullũ lucrũ
ẽ tamẽ reſtiti ſine lucro quia nõ oĩa lucꝝ petũt Sed illud uetus pro
uerbiũ te mihi excuſatum reddit: neptunũ nayades petũt in futuꝝ
Sis mẽor tui frãſciſci qui te ad animã diligit Deũ teſtor q̃ primum
ĩgeniũ reaſſumã tibi inſultũ dabo Recõmiſſum me uelim regie ma
geſtati ſereniſſime cui me ut romanũ indies offer et ſtrennuo militi
gaſperi cui ad plenum ſcripſi. nec nõ eximio arciũ medicie doctori
iacobo ceſareo medico . Vale et me ama ut ſoles Et baſilea Anno
.m.cccc.xliii.

¶ Commemorat opas ſuas et italas nouitates

Arianus ſozimus Enee ſiluio S p d Olim nullas ad te de
di litteras quia nec intellexi aliquẽ de te recta uia ueniẽtẽ
Tuas tamen ex gregorio frequẽtes ſalutatiõẽs accepi A
quo eciã intellexi felices ſucceſſus tuos qui mihi gratiſſimi et iocũ
diſſimi extitere. felitioreſq; milites expecto Cetez hic ludouicus q
ſereniſſimũ iperatorem accedit tui cognitionem aſſeruit habere q̃
re quedam tibi exponẽda cũ eo cõtulit Tu igit fidem adhibebis.
meiq; amore & cõtemplatione ſi illi officioſus eſſe potes id agas ex
oro Ego iſto anno lecture renunciaui. quoniã aliquãdo uiuere non
ſemper degere inſtitui. tu uero cogitabis & opã dabis his que ab iſ
to ludouico mei ex parte erunt expoſita. Poſt tui ultimum diſceſſũ
tres filii maſculi mihi nati ſunt Ex quibus duos habeo & indies ali
um expecto Super decretalibus commẽtarios edidi & xxiiii. tract
tatus cõpoſui & nouiſſime opuſculũ de ſortibus ad reuerendiſſimũ

cardĩalem nicenũ trãſmiſi: que oĩa ſi tempus cõceſſum fuiſſet ad te
dediſſem. ſed dabo q̃ primum potero · Poſtremo nil aliud ſuperẽ niſi
ut ualeas & noſtri memor exiſtas. noueris clariſſ. mũ regẽ aragonũ
& victorioſ. ſſimum ducem nicolaum picininũ p̃ ſacratiſſimo domi
no noſtro eugenio totam marchiã & patrimoniũ recupaſſe: firmo
atq̃ eſculo dumtaxat exceptis p̃tẽq̃ romãdiole plures. n. ab eo con
ductores defecerũt ex his quos fideliſſimos arbitrabat. ſanctiſſiũs
dominus nr̃ xui. kal. octobris hinc iocũdiſſimus & letiſſimus abiit
eritq̃ rome infra paucos dies Vale ex ſenis.

¶ Epiſtola reſponſiua & exhortatiua ad ſcribendum. 125

HAdam de mulin ãglicus apoſtolice ſedis p̃tonotarius. Enee
ſiluio poete. S. p. d. Amantiſſime ſocie modico iam ſuperio
ri tempore delatas ad me preſentium per latorem dulciſſi
mas epiſtolas tuas libentiſſime recepi earumq̃ exigentiam pro ui
rili mea ſum ſecutus. ita q̃ regia celſitudo in preſentiarum bene in
clinata eſt: habitoq̃ aduiſamento ſui magni concilii. id plene ſpero
fiet de quo animus tuus contentus erit Aperui mentem meã latori
huius. cuius grauitas & induſtria plenam uendicant adhiberi ſibi fi
dem: quã mei ex p̃te ſibi queſo dare uelis & nomine meo ab eo dig
nanter recipere burſulã paruulã quã tibi mittit de manu ſua labora
tã uirgo nobilis neptis mea Optie mi enea ſignificare queſo digne
ris mihi ade tuo ſi qd ĩ anglia tibi gratũ fiẽdũ erit & ante oĩa accõ
moda mihi ſepe epiſtolas tuas q̃s potero ad tui mẽoriã ĩ cõſpectu
p̃ĩcipis oſtẽdere quoniã tali adiutorio digne ſunt. Rogo & iterum
rogo mihi ſepe ſcribe & uale felix optime & antique ſocie Ex lon
doniis Anno. M. cccc. xliii·

¶ Agit gratias pro conſiliariatu. 125

BArtholomeus epũs cõetanus. S. p. d. Enee ſiluio ſenẽ po 126
ete clariſſiõ & aĩco preſtãti. dulce mihi admodũ et ſuaueẽ uir
clariſſie q̃ ualeas dũmodo recte ualeas: quãdo te apud tuũ ceſarem

honore primum & commodis non carere existimem: sed apud eum indies te ob ingentes uirtutes tuas & doctrinam magni pendi sciam & intelligã Scripsissem ad te crebrius nisi ꝓuolutus uisitationi episcopatus gebennẽn quã ob grauẽ meã penuriã ut uiuerẽ sumpsi ꝓtus. Cum enim ut solent uisitatores ipso in exercicio per eã dyocesim currurẽ discolus non potui nec crebrius nec plus scribere ad te cui in scribẽdo ac omnibus ferme more ferreo stringor Scias itaq̃me ualere cũ omni familia q̃q̃ misere: susceptisseq̃ conciliariatus fungii ad quas tu tantope laborasti. mihi quidem caras & gratas & inter res alteras cariores Et ea ꝓpter cesari tuo primum qui tanta in me humanitate usus est. tibiq̃ ac iacobo qui & inicio & incepte rei finem prebuisti ago gratias inde fessas. non recusans si mõ possim uestris: honori & commodo prebere uices. Restat aliud ut commũi rei nr̃e tractande nunc admotis calcaribus totis uiribus te exhibeas in medium pro ueritate neminen extimescens. Potes enim nunc quo gratulor rei nostre apprime fauere. & uales ad cesarem & õnes suos Idcirco tanq̃ fortis atletha ac certator in medium campũ occurras: & ut res successerit me certum reddas Etsi ut gliscimus successerint apud regem & suos rem meam que tua est singulari affectu commendatam suscipies ut sic uideam te alterum esse in re mea quemadmodum & in tuis agerem idefessus. Vale & me ama ut ceperas licet absentem & insudes gratificari tuo humanissimo cesari. Ex gebennis tercia die octobris. An. M. cccc. xliii.

¶ Epistole Enee Episcopi senēn ad petrum noxetanum equitē & comitem palatinum.

ENeas dei gratia Episcopus senēn domino petro noxetano equiti & comiti palatino amico singulari. S.p.d. Pupugerunt cor meum littere tue quas nudiusquartus ex oratore florentino accepi lacrimasq; meis ex oculis non paucas excusserunt ¶ Nam & tristes uidebantur miseriam quandam pre se ferentes & manu tua scripte nescio quid latentis energie ad commiserationem puocandī amplius attulerunt ¶ Videbar cum illas legerem teipsum uideri & alloqui cui prefero neminem & quem ante sex annos non uidissem. Legi ergo scripta tua non sine lacrimis quas partim iocunda recordatio mutui amoris partim commisseratio tuarum aduersitatum prouocauit. Lacrimas nobis aliquando īsperatum gaudium aliquando inopinatus meror extorquet. utrūq; in causa fuit Nam suauis epistola tua non speranti mihi reddita est que absētem carissimum amicum presentem reddidit: sed te preter opiniōem mestum atq; afflictum ostendit. Itaq; cum primum tue manus caracteres inspexi oborte lacrime testimoniū leticie prebuerunt Cum tuā cognoui calamitatem merori meo astipulate sūt neq; enī cum flente amico non flere & cum dolēte nō dolere fas fuit At postq̄ melius ad me rediī cū aiaduerterē te respōsū exigere statui satisfacere desiderio tuo imo uerius meo Nā quomō fieri pōt ut

ego ſcribenti amico non reſcribam qui neq; his reſponſionē ſoleo
negare qui me oderunt Multa ſunt petre amantiſſime in tuis litte
ris reſponſione egētia quibus capitulatim annotatis: & tibi & mi
hi q̄ breuius potero morem geram. Ais ergo in primis permoleſtū
tibi fuiſſe q̄ me alloqui florentie nequiueris Credo equidem & eo
mihi acerbius fuit quo magis preter ſpem tuo colloquio ſū priua
tus Acceperam namq; bononie te roma reuerſum florentie morā
agere atq; ideo ſpe plenus iter acceleraui Cum ueni florentiā didi
ci ex roberto martello communi amico te ualitudinis cauſa in uilla
lauari Scripſi ad te ſi cōmodo tuo poſſes in urbem rēdires dum mā
data ceſaris apud magiſtrum ciuitatis exequerer. Demoratus ſum
illic biduo ſed neq; tu aduenisti neq; reſcripſiſti quicquā Veniſſē
ad te in uilla niſi putaſſem oneri me futurum homini qui cum cōiu
ge ac liberis ſeceſſiſſet Abii ergo rurſum Poſtea cognoui martellū
cui litteras credidi non fuiſſe in reddendis illis ut ꝓmiſerat diligē
tem Senis autem manſi apud neceſſarios meos dies octo. neq; metu
us homo conuenit quem dicis a te miſſum qui me alloqueret. Cū
eſſem rome paucis que ad me ſcripſiſti abūde reſpōdi Et iteq; poſt
reſponſum alteras ad te lr̄as dedi quas cōiecto tibi fuiſſe non reddi
tas qui nullam earum mētionem facis. Exiſtimaui deniq; cum redi
rem in germaniam te mihi nullo modo eripi poſſe quin florētie cō
ueniremus Valedixi romane curie & collectis ſacrinulis: ſenas re
petii eo animo ut ordinatis eccē mee rebus ad īperatorē qui me re
uocauerat q̄primum redirem teq; ī trāſitu florētie uiserē Sed que
cōſilia hoīm certa q̄ cogitatōes rate. obſiſtit. uotis meis caritas pr̄ieq̄
diutio afflicta bello pacis egēa. qetis auida alphōſum regē aragonū
me petere hortata ē ab eo ut ſalutē ſibi impetrarē Fredericus quoq;
impator q cum nouiſſet iniuſto bello ſenēn circūuētos eſſe mutato
reuocatiōis mee ꝓpoſito de cōponendis tuſcie rebus mihi mādatū
dedit. Vtq; romam & neapolim me conferrem ea de cauſa

iussit. Ego quãuis in me nullum esset in tanto negocio momentum patrie tamẽ non misereri non potui. neq; imperatori non obedire licebat. Redii romã ibiq; mensibus quatuor sũ retentus anteq̃ hinc daret exeũdi facultas. nunc hic menses duos ago Nescio quis erit req; finis scio quid uellẽ iuideo qđ nollem Sp illud uirgilianũ anteo culos mẽtis mee uersat bella horrida bella & tybrim multo spumã tem sanguine cerno. At que iam uis hec syderum tam iniqua que fatorum diritas. Cum quiesceret omnis ytalia patria mea quietẽ habere non potuit quinquẽnale bellum senẽn ducunt Et que ciui tas tam opulenta est que non exhauriat exinaniatur tam diutino belli malo. Nemo tam robustus est quem non atterat continua fe bris. Dicat aliquis Dabit deus his quoq; finem Scio enim neq; tẽ pestas est quam non sequitur tranquillitas At multi pereunt prius q̃ positis uẽtis sternatur equor Omniũ rerũ uicissitudo est. Fateor sed nos interea patimur. Verum hec mora non solum patrie causa mihi molestissima est: sed ea quoq; rõne qp tunc pacem quero neq; illã neq; te inuenire possim: fero tamen patienter qđ sine mea cul pa cecidit te quoq; p sapientia tua idem facere uelim Sed pgo ulte rius In tuis litteris dicis te õnibus in rebus erga me uere amicitie officio functum. Confiteor istud Neq; ego me amicum habuisse unq̃ scio qui te uerior aut sincerior fuerit Nam &si solent res scđe ĩ mutare homines te tamen nulla fortune amplitudo mutauit Fuisti enee tuo semper idem: Nescio quid de te alii dicant. ego te mihi al terum scipionem alterum piladem atq; ut nostris utamur exemplis alterum ionatham sum expertus Quecunq; uolui ex romano põ tifice te adiuuante sum consecutus Fores tue que pre magnitudie negociorum quibus destinabantur sepe cardinalibus obserate fue runt. non mihi tantum uerum & internunciis meis omni tpe patue runt Cũq; ego me satis a nicolao papa euectum supq; satis existia rem nihilq; ultra peterem. tibi nullus in me collatus honor suffici ẽs uidebat q̃uis epũs ab illo creatus eẽm & iter principes eccẽ sedrẽ

Cardinalatum quē ego mihi neq; arrogabam neq; optabam q̄dē
enee tuo cepisti querere. Cum tui pse credo coniugio alligatus id
consequi non posses te unum a me dilectū esse qui eo pueheretur
quo tua te uirtus extulisset nisi matrimoniū contraxisses Arbitra
baris igitur quantum sentio honorem quo ego fungerer tuū esse
& te dici cardinalem si tuus filius eneas rubio pilio donaret effectū
est igit tua opera ut impatori a nicolao ꝓmissum sit Nam & is
me pmoueri optabat inter primos qui creādi cardinales eēnt eneā
nullo pacto preteritū iri Idq; nicolaus ipse cesari affirmauit & mi
hi Idem quoq; duo uberrimi testes imperatori suis litteris as
seruerunt sancti petri & sancti angeli cardinales quorum scripta &
quidē signata impator ipse mihi restituit. Sed obiit ille pmissi ple
nus Credidit plus sibi uite supereſſe ut aiunt poete .plus staminis
Deceptus est uon decepit pius & optimus pater Quem pro sua
integritate non ambigo celicolarum choris annumeratum. Iamq;
non cum ioue illo quem summum ceca dixit antiquitas sed cū xpri
sto maximo & singulari deo nectarea pocula siccare & de genimie
uitis in regno patris bibere: sessurum in iudicio cū xii. aplis tribus
yſrael iudicaturum. At quīuis promissa irrita sint inuanūq; tui co
natus ierint non sum tamen minus obnoxius. Voluntatē non fact
um metior Teq; ut ipse dicis amicitie sancte legibus ōni tem por
satisfeciſſe non eā ifficias Sed quorsum hoc mi petre. nūq̄ te accusa
ui nūq̄ de te male sensi Quid igit an tu forte ingratū me iudicas q
non sum tui memor: qui cum fortuna a te receſſerim Nam cur te
ius amicitie seruasse dixeris nisi illud me uiolasse contendas Nolim
petre ita de me opineris: & ipse leges amicitie inuiolatas custodio.
Sed times fortasse ne modo in uestram beniuolentiā peccare icipiā
nec sequar alios qui tua ope magni potentesq; facti nunc te perse
quuntur Pessimum genus hominum genimina uiperaꝝ. semē dya
boli Sed late patet uiciū In đū xpristū q nos creauit igrati sumus
q̄d miri ē si hoīes fallimus. ferre nos optet quos deus ipē sustinet nō

sunt omnes accepti beneficii mẽores Nagna pars hominũ eos peri
isse expetunt ex qbus beneficia cõsecuti sunt Sic enĩ se uinculo sol
ui quo teneret̃ Neqꝫ id falsum omnino est quod sigismũdũ impera
torem frequẽti sermone usurpasse ferunt. Pecunie uel gratuitum
mutuũ multos immeritos fecere Pauci quos equus amauit iupiter
aut ardens euexit ad ethera uirtus benefacti memores extitere. In
ter quos ego meũ nomen dare haud dubito Nã &si multa me uicia
occuparũt diua tamen mihi cooperante gratia ingratitudinẽ tamẽ
semper odiui: hisqꝫ totum me dedi quos mei amantes noui. Nũc tu
me illis annumeres qui te post casum reliquere Dispar est illorum
& mea ratio Illi tum primum te colere atqꝫ obseruare ceperunt
cum primus eẽs in apostolico palatio: pinguedinem mellis tãq̃ mus
ce sequebant̃: amicum pontificis non petrum amauere officio non
homĩ alludebant Mutati sunt te mutato: abierũt ubi cessauit stilla
re fauũ. non sunt iniurii nihil ẽ quod illis imputes. Quesiuerũt in
te magnũ secretariũ & cum non inuenissent alia de nocte. ¶ Ludus
hic fortune est huius mundi consuetudo. At ego te dilexi anteq̃ pa
latium ingrederẽris. Dilexi pauperem dilexi diuitem: quomodo nõ
diligam ad priora reuersum. q̃q̃ nec ista priora sunt nec tu pauper
es Cur me tuus casus alienauerit cũ tuus ascensus te minime trans
mutauerit Nihil ap̃ te petere uariatum est Solida & incorrupta
caritas que tibi me semel cõiunxit. nũq̃ dissoluta beiuolẽtia est. Sũ
hodie qd̃ olim fui: nihil est imminutus amor: uihil ignoro nihil im
memori de tuis erga me officiis narras Omnia sunt ante oculos ue
teris conuersationis illius cum e plumbino soluentes corsicam cir
cuiuimus: cum nos pene in africano tempestas litore illisit. ¶ Subit
adhuc recordatio quo tedio inter nautas apud spediam & in portu
ueneti pernoctauimus cum sentine correpti sub dumo dormire
maluimus quam sub tecto quamuis horrida deseuiret hyemps
Vidimus una genuam ligurum metropolim ¶ Superauimus ap
penninum ac transmisso pado philippum illum inclitum

tum longobardorum ducem apud mediolanum ducem adiuimus. Transmisimus celo uicinas alpes & formidabilem pontem & lucri num lacum & campos eluetiorum Venimus basileā & sub domīo cardinalis tui que tunc sancte marie inuiolate cognomine fuit. nūc sancte crucis appellatur In consilio magno fuimus. q̄dulcis cōuer satio nostra fuit q̄ suauis in omni fortuna societas. nihil mihi graue te comite uidebat Memini memini adhuc petre cum simul uno cu biculo dormiremus quotiens mihi ad multam noctem uigilanti ac nunc unum uunc alterum poetam legenti subridens dixeris Quid te maceras enea: doctisq̄ ac indoctis fortuna consulit At cum dōi nico quāuis esset is benignus & optimus pater cum paupertate eo tempe premeret perseuerare minime potuimus. disiūcti aliquot an nis fuimus: sed iterum nos fortuna coniunxit apud nicolaū sancte crucis uenerandum patrem & omniū opinione sanctissimum Qui cum e florentia rursus mediolanum petiuimus & supato iouis mō te per locum lemannum tonomum uenimus. memorandamq̄ illā repallie heremum introiuimus. In qua dux sabandie amedeus detu lit. habitu cultuq̄ sancto cupiā heremite simil' quem uiri decem e questri ordine sequebantur: qui seculo renūciās ꝓmissam barbam & hispidum pallium & retortum bacillum mundanis opibus pre tulerat. Inde basileā rediuimus coloniam agrippinam petentes per belgas atrebatum uenimus ibi conuētus ille maximus celebratus ē In qua pace galliarum constituta philippus burgundie dux a bri tannis qui nunc anglici appellantur ad regem frācie defecit. Vixi mus ibi sicuti & alibi concordibus animis. nec nos luzelli cupido di siunxit. quāuis ambo idem officium idem lucrum sectaremur. Inde ego in ultimam britanniam que hodie scocia dicitur missus sū. quo in itinere multa pericula aduersa quippe qui duodecim diebus i ꝓ fundo occeani fui terris nusq̄ apparentibus ac ui tempestatis in ul timam ad septentrionem norwegiā actus uix tandem bonitate dī destinatum iter tenere potui Sed nihil mihi grauius uidebatur q̄

carebam cuius consolatione in omni aduersitate leuari solebam Re
uersus ex britannia te basilee conueni neq; ibi diu mansimus p sue
nos renos lacum brigantinum & tridentinas alpes bononiã indeq;
mediolanum repetiuimus cardinalem nostrum sicuti qui de pace
ytalie inter senatum uenetum & mediolanensem principẽ acturus
erat Illic tercio disiuncti sumus & tu quidem romauã curiã secu
tus es. ego basileã reuersus in concilio pluribus annis perseueraui.
Et licet inter romanum pontificem & basiliẽn synodum graues ini
micitie maligneq; lites intercediſſent & tu. pontificis & ego synodi
partes sequeremur· nihil tamen beniuolentie nostre detractũ ẽ pub
licam illam finimus Cuius rei epistole nostre ultro citroq; misse te
stes sunt in quibus noster amor expressus est Itaq; non dubito te
confessum habere dum latuimus dum fuimus ambo pauperes icõ
cussam stetisse amicitiã nostram Tolerant enim se facile tenues ne
q; miseriam cognoscit inuidia Cum uero ditatus es atq; in te unũ
quãtum potest fortuna ostendere uoluit unusq; palacium apostoli
cum gubernasti: scio non arguis me leges amicitie reliquisse Quis
enim letam amici fortunam deseruit Illud uereor ne me tibi cũ mu
lta posses obsequentem adulari crederes Est enim omnis beniuolen
tia suspecta potẽtibus Minime igit̃ oblitum me tui fuisse dices cũ
felix habebaris Sed accusas me forsitan quia post euersam potẽtiã
tuam: te obseruare desierim. Imo uero nihil est enim a me pretermi
ssum quod boni amici esset. qui ut primum cognoui nicolaũ papã
quo cum creueras nature debitum persoluisse mox ex noua ciuita
te austrie ad te scripsi bonoq; ut esses animo iussi. Nam etsi pontifi
cem maximum fortuna tibi abstulisset Fredericum tamen impera
torem reliquisset. apud quẽ si uelles locum te dignum ĩuenires quo
niã is te maximum faceret Idq; non ex meipso sed ex ore cesaris a
struebam· receptum esse qui ita me scribere iussisset cum te illi cõ
mendassem Nescio an hmõi lr̃e tibi reddite fuerint. nam de illis ni
hil significas Cum ueni florẽtiã quesiui de te diligẽter ut supra re

latū est. In roma uero beat:ſſmo calixto pape de te dixi q̄ de uiro bono & amico optimo dicenda fuerunt. Et ubicūq̄ de te ſermo habitus est tuas ꝑtes egregie defendi: q̄uis pauci me corā te accuſarīt ſiue quia graue est innocētem criminari ſiue quia ſciūt omnes tuū honorem ad me tangi. tuāq̄ ledi quomō famā: me minime paſſurū eſſe. Perſuade igitur tibi petre amantiſſime dū ſpiritus hos regit artus animū erga te meū immutari non poſſe Nāq̄ neq̄ tu committes ut mutari oporteat. neq̄ is ſum qui quiq̄ & uigiti annoꝝ amicitiā ſine cauſa diſſoluā Nec me turbatum fugiētē uidebis quocunq̄ me in ſtatu fortuna tenuerit Is ero erga te qui fui cū eſſemus baſilee Neq̄ tu dum petrus eris: eneas eſſe deſierim Neq̄ plura in accuſationem tuā dixerim Sequar alias epiſtole tue particulas Ais te putare que cum nicolao pontifice de me cepta ſunt apud calixtum perfici debere. id ē in cardinalatus ordinem me ſuſceptū iri. Idq̄ cupis & q̄a futuꝝ ſperas gaudes meq̄ rogas poſtq̄ id factū ſit unū ex tuis neceſſariis uti capellanum admittā. Fortaſſe omnia que ſcribis huc tendūt Amico uoluiſti ſatiſfacere Et quia non es ea potentia qua olim fuiſti ſcribis multa ut impetres pauca Opinaris enim que prius uno uerbo obtinuiſſes nunc uix pluribus obtineri poſſe Hoc fortaſſis apud alios ita uſui euenit. apud me tua tanta eſt auctoritas quāta omni tempore fuit Reſpondebo tamen ad hec aliquid Cardinalatū ego non quero non expecto quāuis ceſar mei cā ſolli tus ſit Si tamen quod nequaq̄ opinor id honoris ſors aliqua ad me ꝺ tulerit. nō est quod roges hoc aut illud. Non minus tibi q̄ mihi mea domus obediet Quod autem arbitraris in fundamentis apud nicolaū factis edificiū ſuperducendum eſſe falleris mea ſententia. Longe enim aliter preterita docent. Nouus rex ut in prouerbio nouā legem edit. Nam quotus ſucceſſor inuētus est qui predeceſſoris ai cos dilexerit quippe adeo noſtros anteceſſores odimus ut certiſſimū argumentum putetur Hunc pontifex amauit qui nouiſſime mortuus est. igitur huic odio est qui uiuit Et creaſſet hunc cardinalem

ille si amplius uixisset. non igit̃ inter eos nominabit̃ qui modo creã
di sunt Quod si fuisset aliqua causa que me in eũ ordinem assumen
dum suaderet. hec satis ẽ ne assumat. quoniam ex illorum numero
fui quorum dignitas apud nicolaũ amplificanda credebat̃ Quod
autem mei honoris augmentum cupias haud est apud me dubium
Quis enim amicus est & amici gloriã non expetit At ego mi petre
si hanc dignitatem expectem demens sum qui maiora meis hume
ris imponi onera exoptem q̃ illi ferre queant ¶ Videarq; non dico
erga fortunam sed erga magnificentiã dei ingratus qui longe ma
gis honoratus q̃ par sit non quiescam. Eteni mi petre superos oro
ut sileã de maximo deo a quo est omne datum optimum & õne do
num perfectum. quid est quod ego de lege fortune ac fatorũ q̃rar
Nam quem domum egrediẽtem meliori flatu q̃ me fortuna prose
cuta est. Nam quãuis annos sex & xx. natus cum darem iuri ciuili
operam exorto bello patriã & studiũ coactus sum relinquere Acce
ssi tamen grande illud basiliẽn conciliũ inueniq; gratiã in oculis pa
trum. Scriba in synodo fui & litterarum abbreuiator. & duodecim
uir qui magistratus illic quasi censorius habebat̃ ¶ Neq; enim sine
duodecimuiris ad consultandũ de rebus consiliaribus quisq̃ admitte
bat̃ & admissi qui non inuenirent̃ ydonei his iubentibus cõmoue
bant̃ Erant in concilio quatuor conuẽtus qui deputationes appel
labant̃ de fide & pace de reformatorio de communibus presidẽtes
He suos singule singulis mensibus elegerunt. In deputatione fidei
in qua eram inscriptus sepe presedi Inter collatores quoq; benefici
orum bis sum electus. Legatus ab ipso concilio ad complures prin
cipes missus Cum pontificatum amedeus dux sabandie suscepisset
felix nuncupatus in secretarium sum ab eo accitus ¶ Nec diu post
uocatus ad Fredericum imperatorem prothonotariatus officiũ ab
eo sum adeptus (sic germani secretariatum appellant) dum legatio
nes cesaris obeo uniuersam ferme germaniam circuiui. Dissidebãt o ii
teuthones cum eugenio maximo pontifice. At neq; illi neq; Felici

obediẽtes neutrales uocabant. Concordia pluribus inconuentibus
agitata est quibus iubente cesare semper interfui Bis cum tractatu
pacis ad eugeniũ ueni. tercio nationis illius apostolice sedi obediẽtiã
attuli. Secretariatus et subdiaconatus honorem ab eugenio & mox
illo defuncto a nicolao suscepi. Cuius conclauis cũ eligeret cũ cete
ris: prĩcipum legationibus custodie prefui. Lapsum est postea bre
ue tempus in quo me nicolaus tergestine ecclesie nihil tale morantẽ
prefecit episcopum. quadriennio q̃ abinde decurso senensis urbis
unde mihi origo est pontificatũ ad me detulit Cesar uero a quo in
consiliariorum ordine susceptus essem neapolim me petere iussit.
Quo in loco matrimoniũ inter ipsum cesarem & leonoram portiga
lie regis sororem alphonsiniq̃ neptem cõtraxi. eãdemq̃ imperatri
cem anno post nauigio uectam e pisis ad imperatorem senis agẽtẽ
conduxi. Cum id mihi uni committeret In coronatione cesaris q̃
rome celebrata est nosti que mee partes fuerint. Quippe qui me se
pius imperatorio nomine apud romanum pontificem & publice &
priuatim loquẽtem audiuisti Reuerso in germaniã legatio mihi a
postolice sedis per bohemiam & omnes puincias austrie ducũ com
missa est. In conuẽtu germanorum qui ratispone habitus est quo &
philippus burgũdie & ludouicus bauarie duces & alii q̃plures pri
cipes & reguli conuenerunt de salute christiane reipu. agentes ipe
ratorias uices tenui Simili modo & in francfordeũ concilio ubi &
germanos aduersus thurcos decernere bellum dicta oratione suasi
mus quãuis postea negligentia & inscicia eorum qui cuncta sibi de
cere putant germani tepuerunt Mortuo nicolao calixtum succes
orem eius qui nunc sedet imperatorio nomine tãq̃ successorem ue
rum christi uicarium recognouimus In hisce nos hõribus petre
uersati sumus Nec tamen intelligimus cur adeo diuina pietas nost
ram prauitatem extulerit non doctrina non uite bonitas hec meru
it. Cognoscimus imperfectum nostrum & nosipsos sepe cogitantes

non extollimur quidem sed magis erubescimus & cõfundimur q; p
tantis beneficiis nõ sumus grati Respicimus aliquãdo retro & quo
niam multi uiri nobilibus orti natalibus uirtute & doctrina presta
biles abiecti & incogniti iaceant cõsideramus Fateor q; plurimi sũt
qui opibus & honoribus antecedunt. sed multo plures sequũtur.
Pluribus commiserei q; inuidere possum Et illi quidem qui me di
gnitate precedunt etiã uirtute superant Ego his qui sequũt nulla
ratione sum melior O quot uiri sunt qui non centum aureos ãnu
is ex beneficiis ecclesiasticis haurire possunt. Iuris diuini atq; hũa
ni interpretes quorum non essem dignus corrigiam calciamẽti sol
uere. Atq; ego ignarus hebes atq; uiciorum mole pressus atq; iniq
tate circundatus qui aliquo beneficiolo contentus extitissem uel
minimo iam annuos mille aureos possideo. quod q; magis mirere dũ
germaniam petii episcopatum in patria consequor Magna hec mi
petre in quibus non mea solũ putas sed magna uirtus q;escere poss
it. Apud tres episcopos & totidem cardinales dictandarum epistо
larum officium exercui Hi tres quoq; pontifices maximi secretari
orum collegio me ascripserunt eugenius nicolaus & felix quamuis
hunc adulterinum dixerint Apud cesarem nõ secretariatus modo
sed consiliariatus & principatus honore auctus sum Neq; ego ista
fortune imputo quãuis nescio causam sed ipsius rectori & domĩato
ri omnium deo cuius est in quẽcunq; uoluerit usum uasa formare
Neq; humane corruptioni subiiciuntur que libera sunt. eiusq; libe
rtati gratias agere decet qui dat omnibus abũdanter & nõ ĩpperat
An nos igit tanta miseratione preuenti cardinalatum anxii expe
ctauimus. atq; hunc quoq; nobis honorem deberi putabimus Vti
nam dignitati quam cõsecuti sumus pares inueniamur & ita qđ su
pereſt eui traducamus ne q; possit in nobis ingratitu donotari. porro
cardinalatus fastigium maius existimamus q; nostris humeris cõmi
tti debeat Vtinam ea dignatio his credat qui afferre illi potius q;
ab ea recipere glãm possint. q;les nos esse nullo pacto cognoscimus

Reſtat ultimo loco de conſolatione aliquid dicere quando & te illi
us egentem oſtendis. Duo fuerunt ut ſcripta tua edocent que te cō
turbauerunt. mala ualitudo tua & obitus nicolai pontificis quo cū
ipſe cecidiſti: qua in calamitate cōſtituto nemo tibi amicorum affu
it. Egritudinem corporis & oneroſam tibi & moleſtiſſimam fuiſſe
non miror ¶ Vix enim quiſq; reperitur qui non morbo ſuccumbat
doloribuſq; uincat. belle quidem tum multi cum ualent recta cōſi
lia egrotis prebent: ac ipſi ſi doleant mente excidant In natura cō
peratum eſt uerbum q̄ multi philoſophant. reipſa admodum pauci
Vtcunq; ſit non oportuit uitam optare diuturnam niſi & ſeneſce
re uellemus Cum ſenio autem circumſilit agmine facto morborū
omne genus quorum ſi nomina queras. promptius expediā quot a
marit hippia mechos Parati ergo ad hec eſſe debemus & nunc yliū
& nūc capitis dolorem expectare. & ad omnia mala noſipſos arma
re quibus contribules noſtros affligi cernimus. Si quid minus acci
dat in lucro deputare Cum uero dolor incipit non ob amicis ſed a
noſipſis ſolatia expetere Nihil habent certi qui ſunt in aliena pote
ſtate: que noſipſi poſſumus mutui noſtro nunq̄ deſunt ¶ Tibi ergo
cum egrotares a teipſo & conſilium expetendum & auxilium req̄
rendum fuit qui te uideo non neglexiſſe cum deum tibi affuiſſe cō
ſolatorem dicas. Optimus hic proculdubio & certiſſimus in omnie
gritudine medicus qui non corporis tantum ſed mentis morbos ex
pellit. Eſtq; deus ſi ſenece credimus quiſq; ſibi Namq; dum nobis
ipſis recte conſulimus mentem noſtram diuinitas incolit. At tu q̄q̄
corpore uales non tamen adhuc mentis egritudinem poſuiſti ¶ Eſt
uulnus adhuc animi recens & amiſſi regni fortunam merens Mon
ſtri ſimile mihi eſt te uirum qui multa legeris & mundi uices ſis cō
templatus idcirco angi quia blandus fortūe uultus tibi mutatus ſit
Cogitare te oportuit q̄primum aſcenderes Neq; eni fortuna quē
q̄ extollit de quo reiiciendi poteſtatem non ſibi reſeruet Hac con

ditione aſcendimus ut cum illa uelit e ueſtigio deſcendamus Nunc longum tenet uua comas nunc populus umbras īquit ille. Caduca omnia ſub luna quanto altius extollimur tanto piculoſius cadimus Volubilis rota fortune eſt.nemo illi clauum affixit Inconſtans & infidelis hero fortuna.nulli perpetuo bona eſt.Alexandrum illum macedonem quem mundi dominum fecerat.in ipſo iuuentutis flore ueneno extinxit Pompeius magnus centies uicies ſemel octuagī tatria hoīnū milia fudit fugauit occidit in deditionē accepit.naues octingentas quadragintaſex piratarum depreſſit aut cepit Caſtella aut oppida mille & quinquaginta triginta octo in fidem recepit. Terras omnes a meoti ad rubrum mare ſubegit.Sed huic quoque fortuna quamuis ſeni abſtulit caput. Ceſarem dictatorem ī ſenatu truci dauit quamuis eius ductu undecies centena nonaginta duo milia uirorum in preliis interiſſent non computatis illis qui bellis ciuilibus interierunt.In gayo mario quantum fortuna luſerit nō ignoras quem modo uictum apud minotauros expectare ſupplicium modo uictorem truci uultu quantum neces imperaret legiſti.Magna de lucio marcello eſt opinio quaſi fortuna huic uni ſemper arriſerit. Fuit enim bis conſul dictator magiſter equitum duodeciuir agris claudis elephantes primus ex primo punico bello duxit In triumpho primarius bellator habitus optimus orator fortiſſimus īperator auſpicio ſuo maxime res geſte magno honore uſus ſūma ſapientia ſummus ſenator pecuniam magnam bono modo inuenit liberos multos reliquit:clariſſimus in ciuitate fuit. At is orbam lūinibus egit ſenectam amiſſis incendio cum paladium repeteret ex ede ueſte memorabili caſu ſed euentu miſero ut plinius ait. Huius quoque nepos metellus macedonicus fortunati nomen habuit.qui a quatuor filiis illatus eſt rogo.uno pretore.tribus conſularibus. duobus triumphalibus uno cenſorio At hi in flore dignationis ſue

a catino labione tribuno plebis quem senatu censor eiecerat e capi
tolio ad tarpeiam raptus est ut inde precipitaret Sed intercedente
altero tribuno alumne ereptus alieno beneficio postea uixit Sed o
ctauianum augustum fortasse obiiceres qui uictor orbis annis sex
& quinquagita imperauit qui super garamantas & indos pertulit
imperium Exemplum hic unicum humane felicitatis esse uidetur
his qui eius secreta ignorant Sed multa huic aduersa apud auuncu
lum in magisterio equitum repulsam tulit contra peticionem eius
prelato lepido in prelio filipeo fuga notatus est & in palude triduo
egrotauit Vita eius sepe insidiis petita est.luxit liberorum mortes
& adulterium neptis ac filie:afflixiteum rebellio illirici.pestilentia
urbis.uaria clades.fames ytalie.quatriduanam inediam sustinuit.
moriendi cupidus herede nō suo filio uita excessit. Etut ad nostra re
deamus saul regno potitus.uictoriis clarus.ad extremum insanie &
in prelio uictus serui manum qua percutiatur supplex erat. Ab o
uiū custodia uocatus ad regnum dauid post claras ex hoste uictori
as a filio pellit.contra quem sumptis armis non satis intelligit uice
re uelit an uinci ¶ Dicat aliquis salomonem sapientem ac pacificū
regem perpetuo fortune afflatu beatum qui usq; ad mortem q̄eto
tranquilloq; regno potitus est Sed neq;hic regnare sine fratricidio
potuit & amicorum sepe neces impetrauit ac postremumq; cōcubi
no seruicio pressus diis alienis atq; ipsis demonibus sacrificauit In
qua re miserrimū eum uel suo iudicio nemo dubitauerit Euo nostro
unum omnes felicem philippum mariam mediolanēn ducem iudi
cauimus qui non florentinos modo sed uenetos & uniuersam italiā
contriuit & regem alphonsum fratresq; cum uniuerso procerum
comitatu nauali prelio superatos captosq; domi sue uidit ¶ Verum
hic ante obitum ianuam amisit.agri magna parte mulctatus. adeo
q; uenetorum armis attritus est ut uix mediolani sese tueretur. Et

quãuis ultra citraq; montes regum auxilia ĩploraret. nullius tamẽ opem senſit. amiſſo uiſu. rege quem captiuum habuerat. herede in ſtituto deceſſit Franciſco foſtaro duci uenetiarum diu adulata fortuna eſt. ſub quo ſupra quinq; & uiginti annos ſenatus ille populusq; uenetus mirum in modum auctus brixeam bargamum & maximam partem gallie tranſpadane in ſuam ditionem redegit Sed gloriam eius offuſcauit: felicitatemq; obrupit filius ob turpem cauſam bis in exilium actus. Hec cum tibi notiſſima eſſent petre non debuiſti uel dolere uel admirari ſi & tecum ſuam conſuetudinem fortũa ſeruauit que iure ſuo ueteri & in omnes etates preſcripto uſa eſt. Nihil de tuo tibi abſtulit. quod ſuum erat repetiit. potentiã quam ad tempus conceſſerat in eo quem ſtatuerat termino ſubtraxit. Quid obſecro eſt qđ de fortuna conqueraris Quid tecum illa duxit egit Nicolao pape uitam eripuit. At moriturum eum iam pridẽ noueras. Illo mortuo & tua potentia mortua eſt At nicolao cadẽte ſciebas te ſtare non poſſe Nihil tibi aduerſi accidit quod non preuideris. Preter ſpem uero ſi recte iudicas non pauca bona tibi fortũe beneficio ſiue ut melius loqnamur diuina miſeratione relicta ſunt Ex palatio ſaluus exiiſti collegiſti ſarcinas tuas

es lucello quod ad te detulit.

Secretariatus officium cum cõiuge cũ liberis abſq; ulla cõtumelia dimiſſus es Hoc tu beneficium nõ põderas qđ tãto maius ẽ quãto rarius accidit Etenim quot memorantur qui potẽtes i palacio poſt obitũ pontificis nõ maximas calamitetes inciderint Nepotẽ boni facii noni mẽdicare panem noſtra etas uidit. quem ut editus ĩlucẽ fuerat in calatis roſarum obtulerant patruo Martino quinto fatis functo qui fuerunt apud eum potentes alii bonis omnibus excuſſi ſunt alii in carcerem rapti alii in exilio miſſi. alii in crucem ſublati alii alio modo necati Neqne ego crederim omnes qui martino placuerunt pena fuiſſe dignos. Sed ita mos inoleuit . odio eſt ſucceſſori quiſquis anteceſſori acceptus fuit. At te calixti clementia con

seruauit q̄ de te siniſtre credere noluit. quamuis essent qui te accusa
rent non pauci hostes id est minimi tui corona tua & quidem preci
osissima Hoc est petre q̄ integer creditus intactus abiisti Hanc tu
laudem ad posteros pene solus transmittes. nomenq̄ tui minores ex
te clarum habebūt. Vnus enim ex palacio pontificis omni indicio
existimatus es qui saluus euaderes. Fateor non tanta tibi erunt lu
cra quanta fuerunt nicolao uiuente Neq̄ iam tibi assurgent homi
nes quocunq̄ ieris. Sed ego tibi satis pecuniarum esse arbitror si ad
ueritatem non ad opinionem uitam ducere uolueris Querende pe
cunie nullus est finis His qui uulgo uiuant: Crescit amor nūmi q̄
tum ipsa pecunia crescit. Si uolumus esse diuites non pecunie adi
ciendum est sed cupiditati detrahendum Cum propheta dicēdum
est. Diuicias & paupertates ne dederis mihi sed tantū victui meo
tribue necessaria. Non habes opes cosmi. at marcelli habes. Nō eris
florentie primus. at uel luce uel senis esse potes tuoque cū oratio

At precor integra cum mente non turpem senectam degere nunc
cithara carentē Nec uero tu tibi subtractos honores dixeris Adu
lationes ille non honores fuerunt Potentie tue non tibi detexit tur
ba caput. sepe manum tuam osculata est que tunicam illam optauit
Fumus ille ac uentus fuit qui cum fortuna non cum uirtute decur
rit Age quid illa tua potentia miserabilius fuit quam te tantopere
amisisse doles Recogita obsecro quo ex loco sis delapsus. non tu ex
paridiso deliciarum cum primo parente in terram erumnosam de
scendisti sed uerius ex ꝑcelloso mari tranquillum portum enauiga
sti Nam quid est romana curia his qui summam tenent nisi turpis
simum pelagus uentis undiq̄ durissimisq̄ tempestatibus agitatum.
Auaricie ibi atq̄ inuidie procella uix quemquā intactum preterit
laudātī faciem. a tergo ciconia pinsit Quis tela enumeret quein po
(tentes iaciuntur

Tot tibi retia mi petre tot insidie tendebantur ut mortuo nicolao iure dicere posses Laqueus contritus est & nos liberati sumus. Nã obitu illius carcerem exiuisti Nam curiam miseram reliquisti non potentiã: seruitutem posuisti non gloriam. bellum effugisti nõ pacem Eras enim mancipium nicolai. nulla tibi edendi nulla dormiẽdi certa hora fuit. Non comites alloqui non exire ĩ lucem poteras In aere tetro in puluere in fetore latebas. Nunc quãuis libertate donatus ex tuo arbitrio uiuis In hac uita nemo mortaliũ felix Bene atq; indulgenter cum eo agitur qui uere dici non infelix potest Nã quotus est cuius non plura mala q̃ bona inuenias. cuius leticiã non superauit meror. nemo uiuit qui feliciter optet Quam multos afflixere imperia q̃ multos perdidere diuitie & ultimis iniecere supplicijs Moriendum est tãdem. nobis uel inuitis duo nobis ex hac luce migrantibus itinera occurrunt altero celum petimus altero ĩferos Illic cum diis hic cũ sceleratis deputamur Illic regnum hic suppliciũ expectamus. Iter eligere licet dum uiuimus Ex uite merito patet uia. post mortẽ nulla merendi facultas Et nos ergo amantissime petre dũ uita comes est ad opa pietatis exerceamur Absint uoluptates illecebra odia simultates Absit auaritia & honorum immensa cupido satis nobis deus ipse superq; satis elargitus est Nec tibi cardinalatum cupias: nec ego tibi optem potentiã curialẽ. Nimis enim potentes & hõrati fuimus: tu apud romanum presulem. ego apud ĩperatorem Nam si uirtutũ exequio que uocãt bona distribuantur nõ tu mediũ eius quod obtinuisti accipias. nec ego quartam partẽ eius quod mihi diuina bonitas elargita ẽ consequar Vale ex neapoli nonas may Anno domini. M. cccc. lui. Inductione quarta Pontificatus sanctissimi in xpristo patris & domini nostri domini calixti pape tercii anno secundo.

¶ Enee ſiluii uiri clariſſimi tituli ſancte ſabine cardīalis
Familiarium rerum epiſtole. Feliciter Incipiunt.

Duo imperatori Frederico anguſto domino ſuo Eneas
ſacroſancte romane eccleſie tituli ſancte ſabine preſbi
ter cardinalis & epiſcopus ſenēn. S. p. d. Qđ iā dudum
optaſti ꝓcuraſti q̄ ceſar in ꝑſona mea nūc demū cōple
tum eſt Habes tota quod mente petiſti Nā quod ſancte memorie
nicolaus papa quintus tue manſuetudini ſepe pollicitus eſt. beatiſſi
mus pōtifex maximus calixtus tercius impleuit Qui nō meis meri
tis nulla enim me uirtus honore dignum effecit: ſed ſua incredibili
bonitate que uſq̄ ad indignos ꝓtenditur & tua potiſſimū īterceſſi
one his diebus ad cardīalatus ordinē cū quīq̄ aliis uenerabilibus &
magne auctoritatis epīs me puexit Intelligo quātū debeo tue ſubli
mitati & unde ꝑſoluere poſſim debitū nō intelligo Conabor tamē
dū ſpūs hos regit artus ita me r̄gere ut oēs ītelligāt adhāc me digni
tatē tuo fauore & ex tua curia ꝓueniſſe meq̄ teutonicū magis. q̄ y
talicū cardīalē eē Tuū erit nihil mecū remiſſius agere q̄ prius. Nā
ego ꝓ tua maieſtate ꝓ ſacro īpio ꝓ inclita domo auſtrie ꝓ tuis qui
buſcūq̄ caris nullos uſq̄ labores nullas curas effugiā. Nihil enī unq̄
tue mānſuetudini negabit quod mea opera effici poſſit Vale ex ur
be die. xxii. decebris.. M. cccc. luii.

Sereniſſime īpatrici leonore auguſte domīe ſue Eneas ſacro
ſcē rōane eccē tituli ſancte ſabine preſbiter cardīalis & e
piſcopus ſenēn. S. p. d. Nō meis meritis q̄ nulla ſūt ſed tua
ac cōſortis tui diui Frederici rōanoꝝ īpatoris auguſti ītercessiōe ad
cardīalatus hōrē ſupioribus diebus pietas aplīca me ꝓuexit. Multa
extāt tua īme beneficia: ſed hoc maximū ē ꝙ hac dignitate me dignū

725
127.

iudicasti. & ut illam consequerer nihil omisisti Quando & summo pontifici & sacro collegio & auunculo tuo regi aragonū potentissimo me sepius commendasti Habes igit² apud sedem apostolicā hōinē tue magnitudini deditissimum. qui ꝑte tuoq; splendore gloria ālitudine omni tpe curiosus erit Neq; enim ullus me ūq; grauabit labor quē tua causa susceperim Tue maiestatis deinceps erit ita me uti quēadmodum ingentia que mihi contulisti beneficia deposcunt Vale ex urbe ro. die. xxii. decēbr. M. cccc. lu.

3. Sereniſſimo & potentiſſimo principi Ladiſlao hungarie atq; bohemie regi Eneas cardinalis senēn.. S. p. d. Qđ me summus pontifex his diebus ad cardinalatus ordinem ac cersiuerit tua interceſſione magna ex parte factum esse non ābigo cum sepe numero & litteris & nunciis apostolice pietati me cōmē daueris Scio itaq; me obnoxiū quoad uiuam & facultas adsit tuis omnibus desideriis morem gerere Neq; id negligam quidem. Nā si quid est qđ noua dignitas mihi credita uel tue ālitudini uel subditorum tuoꝝ utilitati cōferre possit ad tantum negabit² q̄tū ipē r̄ grere postposueris Nec mihi res ulla iocundior fuerit q̄ tue uolup tati cōplacuisse Tuisq; regnis & reliqs prīcipibus usui aliquādo fu isse ex urbe ro. die xxii. decēbr. An. M. cccc. lui.

4. ENeas cardinalis senēn iacobo picholomeo. S. p. d Dine bonitati cuius cōcilia nobis īpscrutabilia sūt uisū ē hōres augere nr̄os. atq; ī corde sūmi pōtificis ponere ut nos ad cardialatus ordinē assumeret. & ita factū ē Scimus tibi id futuꝝ gratū Illud nobis tamē molestū ē ꝙ nos impes tanto muneri cernimus. Vtcūq; fit fratrē ista latere nolumus Tu deū rogabis ut q dignita tē tribuit. id quoq; prestet ꝑ qđ dignitati satisfaciamus. Insup quo nīa illustris dux mutine sp nobis aīcus fuit singularis ut nos sibi cō mēdes rogamus Et q̄ possumus aut i futuꝝ poterimus excellencie sue plēo offeras ore. qa nos sibi pleno corde cupimus cōplacere. Et

hanc cardinalatus dignitatem si quid habet utilitatis magis suã esse uolumus q̃ nostram Vale cum consorte & liberis. Ex urbe romana die. xxii. decẽbris.

ENeas cardinalis Ioãni cardinali sancti angeli. S. p. d. Q̃ ãnis iã plurimis reuerendissime p̃ tuo filio concupiuisti quesiuisti q̃ nũc demũ cõpletũ est Sũma cum cõcordia sacri collegii calixtus pontifex maximus ad cardinalatus ordinẽ me uocauit atq̃ assumpsit Scio quanto alcius euectus sum q̃ merui. Sed ita suasiones tue precesq̃ cesaris effecerunt. Non sum ego qui gratias agere possum tue erga me caritati. nam quid prestare tãto domino seruus possit: uoluntas mea iam dudum tua ẽ. quecũq̃ post modũ accessere illam sequũt̃. Fui tuus cum essem paup presbiter. neq̃ me manu tua epãtus eripuit. Sũ tuus etiã cardinalis Habes in collegio complures amicos & me seruũ. nisi me ueluti mancipio ũta ris Nihil in me culpe fuit sed uelut emancipatus filius aut mãumissus seruus nõ minus agã q̃ par fuẽ. t. uale optie ex urbe ro. die. xxii.

ENeas cardialis Alphõso regi aragonũ. (decẽ. m. cccc. lui S. p. d. Serui q mõ quocũq̃ peculiũ augẽt rex sereniſſie ac potentissime infideles damnandiq̃ fuerint nisi dominis suis rõem lucri reddiderint Eã ob causam cum hodie maximus põtifex calixtus tercius me uel minus merentẽ ad cardinalatus hõrẽ puexit. peculiumq̃ meum adauxerit Officiiq̃ mei esse putaui id tue maiestati cuius sum mãcipium q̃is inutile tamẽ fidele notũ ef ficere Vt si quid est in ea dignitate mihi credita uel decoris uel utilitatis id totum tuũ ẽe noueris. Ad me labor tantũ molestiaq̃ suscepti officii ptinebit In quo tanto magis affligẽdũ me scio q̃to indignior hoc mũeris sũ cõsecutus. ex urbe ro. die. xxiiii. de. m. cccc. lui.

ENeas cardialis Ioãni cardĩali papiẽn. S. p. d. Si q̃ mihi uoluptas ẽ ad cardĩalatus hõrẽ eẽ assũptũ. Inde tãtũ ẽ q̃ tua dignatõ mihi collega & pater & dominus traditus ẽ quo cũ uiuere dulcissimũ erat Nũc tui labores premia susceperũt. nũc

tue uirtuti quod ſuū erat creditum eſt Scio quid lucri acceperit ſa cer ſenatus ex tua ꝓmotione Magnum lumen romana ſuſcedit ec cleſia Tua nobilitas tua doctrina meam ignorantiā & ignobilitatē obteget Sub ſcuto tuo indignus ego ſecurus militabo. Veni igitur ſitibundi expectamus ōnes reditum tuū Iam ſatis alemania gallia ꝙ & hūgaria te tenuit Italia nunc & ipſa mater orbis roma tepfrui uult Hiſi redieris cito & ipſe tibris maledicet abſentie tue Non fu iſti in bello & uiciſti Scies que pugna facta eſt cum redieris Nulli unq̄ cardinales egrius q̄ nos collegiū intrauere Iam enī rubigo cardines ita obduxerat ut uerti hoſtiū & aperiri non poſſet. Arieti bus & oī machinarum genere uſus eſt calixtus pontifex ut ualuas apiret domūꝙ arte nō modica belli feratas poſtes portaſꝙ refregit Vale ex urbe romana xxui die decēbris. . An. M. cccc. lu.

ENeas cardinalis Nicolao liſtio legū doctori. S. p. d. Quā uis cognoſcimus noſipſos impares dignitati cardinalatus ad quam uocati ſumus. Quia tamen amicis omnia commu nicare ſolemus que nobis accidunt ſiue ſecunda ſiue aduerſa ſint Et nos te inter amicos habemus precipuū hoc te latere nolumus Vtſi quidē in ea dignitate nobis credita uel hōris uel utilitatis Itēꝙ d decoris uel dāni id tibi nobiſcum cōmune eſſe nō neſcias Nā nos le gē amicitie quāuis altius euecti nullatenus preterire ītēdimus Nec nobis cardinalatus aut tuā aut alterius cuiuſpiā beniuolentiā mino rabit. Datū rome. xxuiii die decēbris: M. cccc. lui.

ENeas cardīalis. uicolao cardīali ſancti petri ad nīcula. S. p d. Placuit altiſſimo & domino nr̄o pape calixto ꝑ hos dies me lōge īmeritum ad cardinalatus ordinē aſſumere Vr̄o ꝙ ſacro cetui aggregare Scio q̄tū pōderis ſubiui. nec uideo quo pa cto credite mihi dignitati ſatiſfaciam niſi fortaſſe tua reuerēdiſſīa p̄nitas ad curiā rediret Tūc enim īſtructus ab ea ſecurius in hoc

procelloso mari nauigarem Precor igitur si preces seruitoris audiẽ de sunt ut iam demum in patriam redeas Nam cardíali sola roma patria est Etiam si apud indos is natus fuerit aut recusasse pilleum oportuit aut certe receptum rome gestare. & matri omniũ sedi con sulere Neq; illa excusatio ydonea est Non audior recta monens. Mutant̃ enim tempora: & qui olim contemptui fuit nũc precipue honorat̃ Veni igit̃ obsecro ueni Neq; enim tua uirtus est que in ter niues & umbrosas clausa ualles: langueſcere debeat Scio cõplu res esse qui te uidere audire & sequi cupiunt inter quos me semper auditorem discipulumq; obsequentem inuenies Ex urbe romana die. xxuiii. decembris. An. M. cccc. lu.

ENeas cardinalis senensis Ioanni uaradiẽsi episcopo. S. p. d Quod ex nicolao pontifice maximo magnopere efflagi tasti ad nostri honoris augmentũ iam nũc calixtus succes sor eius executus ẽ Is enim pximis quatuor temporibus exactis ad cardinalatus ordinem nos assumpsit Qua de re longe magis tuã pa ternitatem letari q̃ nosipsos non dubitamus Neq; ab re quidem. Nam nos parum gauisi sumus ex hac pmotione cum intelligamus honorem non merenti creditum ignominiã potius esse q̃ decus. Tua uero dignatio que me pluris existimat longe q̃ ualeo. Nõ mi rum si amicum libenter audit subleuatum. Vtcũq; sit id sibi psua deat tua amicitia uolumus quod re ipsa comperiet nos suos eẽ Nec aliam ob causam magis cupide hanc dignitatem cardinalitus acce pisse q̃ ut sibi aliquando in aliqua re digna morẽ gerere possimus Datum rome die xxuii. decẽbris. M. cccc. luii:

ENeas cardinalis senẽn senatui senensi. S. p. d Que credi mus expedire ut uester senatus intelligat non tacebimus dum poterimus honeste litteris aut nunciis committere. Nunc quod significemus hoc est Rex aragonũ grauiter egrotauit

deinde conualuit Nobis relatum est eum recidiuasse nescimus an uerum sit id Comes talocenus pridem mortem obiit. que res nō ni hil nouitatis paritura uidet. Nam comes euersus hereditatem petit Abbas ursinus contra nititᵗ. Comes urbinas bellum fertur indixis se malatestis Hec ad alios pertinent In rebus uestris hec sunt. Ora tor ducis mediolani communicatio nobiscum consilio enixe cōitatē uestram summo pontifici commendauit Quod habuerit ab eo res ponsum scietis. Dominus ribias pro custodia montis acuti petit au reos trecentos Dicit enim se tenuisse famulos plures pro custodia. Cui cum diceremus non fuisse necessariū Replicauit penitus opor tuisse pro securitate pascuorum at quid significet ipsi intelligitis. Nunc de nouo reuerendissimus cardinalis de ursinis petit a sanctis simo domino nostro aureos trecentos quos mutuauit sibi tempore exercitus Papa uero respondit illos pertinere ad rationes uestras. Scitis quid in hac re agere debeatis. nobis consultissimum uidetur ut oratores uestros hic habeatis qui loqui aperte ualeant. nobis nō licēt omnia Iuuabimus tamen oratores ipsos cum fuerint summa fide. uestreq; reipu. quantum facultas tulerit nunq; deerimus Da tum rome die xxxi .decēbrs. M.cccc.lii.

ENeas cardinalis senēn Ioāni bithio senensi. S.p.d. Sciētes quātum pro nobis conatus es in magistratu tuo illo capi taneatus populi reprehēs biles fuerimus nisi nosipsos gra tos ostendamus Sed hoc modo prestare non possumus Quippe q non uerbis sed rebus reddendas esse gratias non ignoramus At si quando facultas se obtulerit cognosces nos tui amantes esse & acce pti beneficii memores Nunc non est aliud quod scribamus nisi qđ pro repu. uestra censemus expediens apud hunc pontificem orato res uestros commorari Quia multa indies occurrūt pōderosa & ue strā ciuitatē tāgentia Scis quia non oīa nobis licent sed oratoribus uestris fideliter assistemus. ex urbe. ro. die. xxiiii. decēbr̄. m cccc. lu

ENeas cardinalis senensis Alabindio senensi. S. p. d. Credimus ut scribis ꝓmotionem nostram tibi iocũditati fuisse Ita enim exposcebat uetus amicitia nostra. Nos autẽ ex hac dignitate nescimus tristari an letari debeamus. Nam sublime decus non merenti traditum oneri potius q̃ honori est Venit ĩ mẽtem illud apollinis preceptum quo iubet ut nosipsos cognoscamus Considerabamus imperfectũ nostrum Et dum hinc paruitatem nostram inde altitudinem dignitatis adepte metimur horrescimus & trepidamus Nam quãto altior est ascensus tãto periculosior casus Inter hec tam anxie mentis dubia nullũ occurrit nobis aliud remedium nisi ad deum ipsum recurramus. & ei supplicemus ut q̃ dedit honorem & ipse conseruet. & nos eam uitam ducere donet que tante dignitati par sit Tu uero de nobis persuadeto tibi quoniam illi erga te sumus q̃ semꝑ fuimus & amicitie iuã ĩcõminuta seruabimus Vale & amicos illos nostros metropolitanos nostro nomine saluere iubeto. anthonium panormitam. matheũ malseritum. bartholomeum facium. matheum ioãnem & reliquos quibus nos offerto & dato Ex urbe roma die decẽbris. M·cccc.lu.

ENeas cardinalis senensis leonardo beneuolenti senẽ. S. p. d. Si quicquam amicitie nr̃e detractũ arbitraris quoniam aucti honore uidemur longe falleris Nam ueram aĩcitiã nulla dignitas tollit Sumus qui fuimus dum pedibus simul petere mus romam si potuisset adiici beniuolentie nostre aliquid cardĩala tus noster ꝓfecto addidisset Sed plena que sũt uascula nihil ãplius admittunt nos igit̃ erga te iidem erimus uita comite Nec de te aliter arbitramur De domino dominico preposito nepote tuo sumus memores Et qa breui senis uenire non possumus. cogitabimus quo modo rem illam hic diffiniamus Erimusq̃ illi fauentes quãtũ fert equitas que comes amicitie inseperabilis est Vos uiri senenses more uestro ꝓuidi fueritis si hac in curia sedulo habebitis oratores.

718
120

& nos magna fide assistemus Vale Laurētiū nostrum iube saluere & nos sibi offerto & dominum galganū pari mō quia scribere non possumus oībus Ex roma die xxix.decēbris.M.cccc.lui.

ENeas cardīalis senēn Nicolao pistoriēsi doctori utriusq; iuris.S.p.d Nihil nobis ē dubii te ut scribis nostra ꝓmotione letatum eē Quis enim amicus amici honorē nō libenter intuet? Scis quo te loco habemus & quāti te facimus Quid ni ergo leteris nos auctos dignitate eē Cum & tu una creueris.si mō creuimus.&enī nobis nondū liquet an letari an flere potius debeamus ad tante dignitatis culmen euecti Nam quid miserius est q̄ id officii gerere cui nequeas satisfacere.Onus grauissimū & humeris nr̄is omnino imp̄ subiuimus nisi miserator dominus qui dedit honorem & retinēdi facultatē prebeat.Intelligimus quātū imminet precipiciū atq; idcirco de nobisipsis nescimus iudiciū utcūq; sit nostra erga te beniuolentia nunq̄ minuet.nā qui te dileximus ī episcopatu ī cardīalatu magis ac magis amabimus.Famulos quos polliceris recipe non possumus supra q̄ nostra ferat facultas onerati Tibi uero sp̄erit in domo nr̄a seruatus locus:si saltē dignaberis apud nos esse & nos illi sumus q tibi usui possumus esse Optamus mulā aliquā perquiras ꝓ nobis:& requiras preciū anteq̄ emas:ut tibi per bancū de miraballis pecuniā mittamus Vale & dominū Ambrosiū ac dominū alexiū nostrum iubeto saluere:nosq; illis offerto & dato Silencio amplius dicito:ne omnino fidei renūciet quāuis indies indignos ad maiores assumi dignitates aduertit ut nobis modo factū est.nam diuina potentia tūc potissime demonstrat cū subleuat que sunt minima:& consilia eius nostra non possunt ingenia attingere Itez ua le Datū rome die xxiii.decēbris.M.cccc.lui.

ENeas cardinalis senēn Alexio epō clusino.S.p.d.Cognouimus ex his q̄senas ad nos uenerūt ꝓmotōem nr̄am tibi

iocundam fuisse: idq; multis signis mõstratum ẽ. Multa actenus ti bi debuimus ꝓ tua erga nos solita caritate. sed nunc magis ac magis obligamur Erimus itaq; tui semper memores. Et quamuis dignitas nobis credita parum merentibus oneri potius q̃ honori sit. Si tamẽ in ea boni aliquid erit id commũe nobis cum tua dignatione futuꝝ est atq; ita cupimus persuasum esse Vale ex urbe die xxiiii. decẽb. M.cccc.lu.

ENeas cardinalis senensis Ioãni epõ grossitano. S.p.d. Si cui ꝓmotiõem nostrã placuisse credimus id ꝓfecto de tua reuerenda paternitate non dubitamus Scimus enim quia nos solide amas At ꝓpterea nostri honoris augmentũ ueluti tuam gloriã ducis. neq; falleris Minime enim honorari possumus quin particeps nobiscum sis: nos tamẽ ignoramus an hec dignitas nobis credita cardinalatus decori sit cum impares sumus tanto muneri. Confidimus in deo qui dedit ut uires tribuat ad conseruationẽ hu ius status. utcumq; sit tibiipsi persuadere uolumus nos erga te esse qui olim fuimus ad emolimenta & honores tuos omni tẽpore uolen tes Tantum rogamus ut siqui sint qui episcopatum senẽsem desi rent id ex capite coneris detrahere quoniam uiui non intendimus ecclesie senensi dulcissime matri & sponse nostre renunciare. Vale ex roma die xxix. decembris. Anno. M. cccc. lxii.

ENeas cardinalis senẽs Petro cardinali sancti Marci. S.p d. Refero gratias humanitati tue que se tam benigne ob tulit in materia camerariatus sacri collegii Volũtatem ꝓ facto suscipio At cum intelligam id alteri officiũ haberi. supplico ne ulterius rem ꝓmoueas quia nulli reuerendissimoꝝ dominorum meoꝝ uel grauis uel iniuriosus esse uolo Maloq; pauper amari q̃ di ues odiri Spero tamẽ tuo auxilio & sanctissimi domini nostri clemẽ tia ita mihi aliquando prouisum iri ut honeste uitam traducere p̃ ssim Ex urbe die xxix. decẽbris. Anno. M. cccc. lxii.

I 29 151

19

Eneas cardinalis senēn Diuo Frederico cesari. S. p. d Audi es ex latore presentium q̄ mirabilia & incredibilia damna fecerit terremotus in regno apulie. Nam multa opida fun ditus corruerunt Alia magna ex parte collapsa sunt In neapoli oēs fere ecclesie & maxima palacia ceciderunt plus q̄ trigīta milia cor pora oppressa ruinis traduntur. populus omnis habitat ī tentoriis Rex aragonum qui aberat audito nouo incidit in febrem & colicā passionem ferebatur curatus. nunc dicitur recidiuasse & uita eius in periculo esse creditur Quod si moriatur tātus rex (quod absit) non frustra cometam uidimus: cum turchi fugati & magna ex par te cesi fuerunt gubernator hungarie & frater Ioānes obierūt. Co mes cicilie interfectus occubuerit Et prefectus urbis comes taglo tonus uita functus sit Sed uelit pietas diuina tātum regem adhuc diucius terris concedere cuius obitus magnam ytalie & hispanie p tem conturbaret Datum rome die xxuiii. dec. Anno. M. cccc. lu.

20

Eneas cardinalis senēn Mariano zozino senensi. S. p. d. p motionem nostram ad cardinalatus ordinem iam te acce pisse nō ambigimus. aucti honore preter merita sumus Pondus longe maius impositum nobis est q̄ ferre possumus Siquid tamen est in hac dignitate nobis credita quod tibi tuisq̄ conducere queat nisi libere nos requisiueris amicitie nostre ueteri iniuriā fece ris Nam beniuolentia que uera est superueniente quouis honorū cumulo plus augeri q̄ minui consueuit Nos te tuisq̄ rebus deīceps ita utemur quemadmodum olim soliti sumus Tu si erga nos secus feceris hominis officio fungeris haud recte de amicitia sentiētis Va le ex urbe die. xxx. decembris. Anno. M. cccc. luii.

21

Eneas cardinalis senēn Magistratui Balie. S. p. d. Nō mea uirtus que scio q̄ tenuis est sed bonitas summi presulis ca

lixti & ītercessio diui cesaris Frederici ad cardinalatus honorem ho
die me ꝓduexit Non est cur ex hoc meus turgeat animus. nam dig
nitas minus merenti credita oneri potius est q̄ honori Itaq̄ nō ue
luti iactabundus collegio uestro ꝓmotionem meam significo Sed
quia dignum existimo quecunq̄ mihi obueniunt uobis nota efficе
re.nam siquid erit in hac noua dignitate mea uel honoris uel emoli
menti id totum desugat dulcissima patria uolo Ad me nihil nisi la
bores molestieq̄ pertinebunt Datum rome die xxuii. decembris.
M.cccc.luii.

FRanciscus pychonius Enee cardinali senensi .S.p.d.Gra
tulor ytalie & reipublice xpristianorum & nostre ciuitati
quibus ob tuam ꝓmotionem bene euenisse putaui Com
mune est bonum & communis de te est omnibus leticia. nunq̄ fuit
hic ciuitati tantus animorum consensus in idem gaudium Hec di
uinitus instituta credendum est.nam de sua ecclesia deo cura est.
Videt quāta est hominis id esttue reuerendissime paternitatis:pre
stantia cui benigna est mens hominum deorumq̄ Ego quanto gau
dio afficiar non possum litteris explicare quādo quidem uincit gau
dium magnitudinem omnium epistolarum.Domini de balia elege
runt me oratorem necdum me mittant. Spero tamen ante festa na
talis iter aperire Interea rogo tuam reuerendissimam dignitatem
digneris me auditorem tuum eligere. Potes apud te hominem me
peritiorem inuenire:hominem uero deditissimum tue reuerendissi
me paternitati ut ego sum: qui te tuaq̄ omnia diligat:inuenire nec
in ytalia nec in germania poteris.Recommendo me tue reuerendi
ssime.p.Ex senis die xxii.decembris.M.cccc.lu.

GEorgius lollius doctor Enee cardinali senēn .S.p.d. Gau
deo reuerendissime pater domine mi sacrosancte romane
eccē q̄ talē uirum in sacro admisit senatu per quē res sua

ſumma in agendo induſtria & optimo in ꝓuidendo concilio guber
net. Gaudeo reuerendiſſime dominationi tue·cui maximis in nego
ciis labor:& ſummis in periculis fortitudo innumereq; ac ingentes
uirtutes partim debitis honeſtat premiis &ſi non ignoremlabores
cum gloria augeri letor patrie que tantū glorie aſſecuta eſt quātū
fere petere decuit. Quod etiam ad ſummum reipu. maxime ꝓfutu
rum non dubitat preſertim in hac tam maxima tempoꝝ difficulta
te Gaudeo letorq; omnibus bonis:quibus uehementius adaucta eē
bene agendi auiditatem:quis non putet Cum uirtutes extolli. pre
miis adornari uident precipue litterarum ſtudiis dediti cum talem
pre ſe ſtudiorum ſuorum ducē intueat Letor ſumope mihiipſi.
Cui tota ciuitas gaudet:uniuerſus populus letat.ſinguli ciues con
gratulant Cateruatim domum uentitant quaſi hec omnia ipſe ſim
adeptus Et id quidem iure:quid enim maius hoc in ſeculo aſſequi
poſſim q̄ ſūma gloīa extolli eū q me ab incunabulis uſq; ſeu a tene
ris unguiculis ſemp atq; unice dilexit. Cui magis q̄ genitori ſū ob
noxius niſi reus ſim ſumme ingratitudinis quo crimine apud ꝓſas
nil olim deteſtabilius Etſi non ignorem fortem & conſtātem reue
rendiſſime dominationis tue animū hmōi in rebus minime offerri.
ſed inconcuſſum geri ut magnanimum decet Onus autem qđcun
q; ꝓ xpriſti religione & ſacroſancte eccē ſtatu equo animo ac libē
ti ſubire. Hoc tamen totum ut tibi bonum felix fauſtūq; ſit deum
immortalem oro obſecroq; Sitq; reuerēdiſſime dominationi tue ſp
ꝓpicius Ego autē & ſibi & reuerendiſſime do. tue commēdatus op
time ac feliciter ualeo Senis xx. decembris. Anno. M. cccc. lvii.

ENeas cardinalis ſenēn Petro noxetano. S. p. d. Quod cepi
ſti apud nicolaum pōtificē maximū nunc diuus calixtus
conſummauit ſacro collegio cardinalium ſumus aggrega
ti immeriti & indigni quidem Sed tunc oſtentant principes ſuā po
tentiā cū ex infimis ſublimes faciūt Quod aduertens alexander ma

cedo in asia ortulanū quēdam ad regni fastigiū euexit Et nos igit summus dominus noster erexit ex puluere: fecitq; cum prīcipibus ecclesie sedere: In qua re siquid boni ē id commune tibi nobiscū eē uolumus Nam si quādo te basilee dileximus nūc maxime amamus Hoc te scire uoluimus Vale ex urbe roma die xxuiii. decembris. M.cccc.luii.

ENeas cardinalis senensis Ioāni cāpisio episcopo placētino S.p.d. Audisti ex aliis opinamur nos cardinalatus ordinē adeptos. Et quāuis indigni hoc honore sumus id tamen ti bi gratum eē confidimus. Quis enī amicus ē & amici exaltationem nō querit. At p meritis dices amicū amici dignitatem expetere. Is tā amicitiā stoicorum fortasse sentētia dictauit Amicitia nr̄a ex me ra philosophia est & pingui quadā minerna res metit suas Vtcūq; nobiscum actū ē nr̄am ꝓmotiōem tibi dulcissimā fuisse cōfidimus Cū ad nos nunciū eius delatum est. uellemus id primi enūciasse pa tri amātissimo Sed nulla litterarum uelocitas est q̄ famā imitari pos sit: audisti ex aliis nobis cardinalatus creditā dignitatē audi & nunc ex nobis. et persuade tibi nos eos esse erga te qui Papie Mediolani basilee romeq; fuimus Et nobis p ueteri amicitia tanq̄ fratre aman tissimo utere Ex roma die xxuiii. decembris Anno. M.cccc.luii.

ENeas cardinalis senēn Comiti Iacobo piccinino. S.p.d. Illustris & magnifice comes amice carissime accepimus humanissimas litteras tuas quibus de ꝓmotōe nr̄a ad cardi nalatum congratularis Offers officia & opas tuas ad beneplacita nostra & teipsum efficis nobis cōmendatū. rogās ut negocia tua cū frequētius requiramur gratioso fauore exequamur. Respondebi mus breuiter huiusmodi argumenta tractāti qui facta magis q̄ uer ba requirit De gratulatione quam sincero ex animo ꝓdire non am bigimus gratias agimus idemq; pro tuis oblationibus dicimus sen

tientes nos propterea tue magnificentie plurimum obligatos Ho nori tuo & commodo ubi per nos aliquid agendum occurrat bono animo fauebimus Vellemus inter te & senẽ eam uigere beniuolẽ tiam que inter eos clareq; memorie genitorem tuũ olim uiguit. Sic enim liberiori & promptiori animo & loqui & scribere & sub uenire alter alteri ualeremus. Datum rome die xuiii. Ianuarii. M. cccc. luii.

De consolatõe super morte.

ENeas cardinalis senẽ Ioãni Miraballio equiti neopolita no. S. p. d. Nõ scripsimus tibi statim cũ audiuimus dilecti ssimũ filiũ tuũ mortẽ obiisse. neq; enĩ cõsolari magnificẽtiã tuã poteramus ipsi consolatõe idigẽtes. Nihil enim minus me affli xit prudẽtis & ornatissimi uiri raptus q̃ te eius parẽtẽ. quippe tu fi lii mortẽ (ut natura iubet) grauiter & acerbe tulisti. nos & illius obi tus & tuus meror nõ mediocri dolore affecit At nunc paululũ ad nos reuersi & hũarum reꝝ conditiões aĩo reuoluẽtes arbitramur te ꝑ tua sapĩa finẽ luctui posuisse. neq; amplius uelle angi sup̃ his q̃ mutari nõ possunt. Oĩbus una cõditõ põita ẽ Tãdẽ mori: lex natu re ẽ imutabilis que licet unũ q̃ alterum serius apprehẽdit bono ta mẽ uiro nunq̃ tẽpestiuior putanda est q ex tenebris trãsit ad lucem & ex laboribus ad quietẽ. ex miseria ad felicitatẽ Cũ ergo filius tu us uitã mũdã atq; optimã duxit congaudere illi debemus qa terrẽa & trãsitoria ꝑ celestibus atq; eternis ꝑmutauit Oramus igit ut q̃sti bus & lacrimis modum ponens tibi & reliquis filiis tuis hilaritatẽ sumens consulas: neq; enim nobis & ipsi ꝑpli tue quicq̃ gratius autac ceptius prestare potes · q̃ tuã uitã cũ iocũditate & leticia traducere qd̃ certe facies cũ cogitabis dĩnã pietatẽ de donis inũerabilibus cu mulasse Nã & uitã lõgã & opes ãplissimas & regũ gr̃am et sobolẽ elcissimã te nomẽ bonũ et iter oẽs ytalos atq; externos maximam

reputationem deus ipse magnus & misericors cum sapiētiā ante do
nasset liberaliter elargitus est Datum rome die xuiii. Ianuarii An
no. M·cccc.luii:

POgius florentinus Enee cardinali senensi. S.p.d. Cum au
dissem pater mi reuerendissime te factum esse sancte rōa
ne ecclesie cardinalem gauisus sum Sane maiorem in mo
dum prout amor in me tuus: & mea erga te obseruātia postulabat.
Id uero maxime mihi fuit uoluptati cernere eā dignitatem (q̄ max
ima est) in te collocatam que non ambitu nel gratia sed uirtutū stu
diis quesita esse uideretur Accedit ad consolationem meā & summā
iocunditatem q̄ uir eloquētissimus optimisq̄ artibus eruditus fru
ctum eloquentie & doctrine sit (quod perraro accidit) cōsecutus.
In quo gloriari quodammō mihi merito uideor posse nostri quōdā
ordinis uirum. hoc ē eloquētie studiis & dicēdi exercitio prestantē
eo in statu esse collocatū ut sue doctrine emulos extollere & eis pre
sidio atq̄ ornamēto esse possit. Magnum ꝑfecto eloquētibus uiris
suffragiū ex hac dignitate ꝓpositum esse uidet cū sint habituri ue
luti certum refugiū in quo illorum desideria cōquiescāt Ego quid
primum tua tum uero mea: tum eloquētiū omniū cā gratulor & ex
ulto te tā ī insigni loco positū non secus acsi aliq̄ mihi ꝓspa fortūa
accessisset & illū mihi diē illuxisse felicē puto q̄ declaratus es cardi
nalis cū palā fcūm sit locū eē ꝓbitati & doctrīe & nō sp neglectā ia
cere uirtutē Q̄d uero ad me attiet magnū rebus meis existīo eē fru
ctū Scio·n. te maiori aīo ac ꝓmptiori diligētia curaturq̄ que ad me
ptinēt q̄ hi quoq̄ mēs & uolūtas remissior ē ī doctis uiris subleuāndis
Sētiāt alii q̄d uelīt: uiq̄ doctissimū & ornatū uirtutibus nccē ē doctos
diligere ac bōs Nō mihi tamē tātū arrogo ut ꝓfitear me doctrīa &
uirtute preditū eē. Id dicā dedisse me opā quoad facultas tulit ut nō
ī postrēos eēm reiciēdus. nolo (ut plēs solēt) cōmorari ī tuis laudi
bus aut meritis enumerandis ne uidearq̄d uiciū ꝓcul abest a meis

moribus) adulatoris officiū assumpsisse Hoc tamen ꝓfitear tāte dignitatis tibi gradum tanq̄ tuarum uirtutum premiū fuisse tributū Vale & pogii tui memor Florētie die. iii. Ianuarii An. M. cccc. lu

29.

ENeas cardinalis senensis Magistratui Balie. S. p. d. Decreuerat per hos dies sanctissimus dominus noster certū oratorē suum ad uos transmittere: qui uobiscum ad ea intercedat per que pax uestre ciuitatis & securitas libertatis & regiminis uestri: solidari posset. Et quantum eius mentem capere potuimus: sua sanctitas aliena non esset: ad certam uobiscum intelligentiā habendam: per quam & uestra erga eum deuotio & sua in uos ꝓtectio: confirmaretur augereturq̄ Ad quam rem etiam nos suam pietatem hortati sumus Veretur tamen ipse pontifex maximus ne suus orator frustra de his apud uos ageret: que res nō esset apostolice sedi honorifica atq̄ ideo suspendit illius missionem. Quod si uestre magnificentie ad hoc animate sint: cupiantq̄ uerā & efficacem habere intelligētiā cum ipso summo pastore idq̄ nobis significauerit. speramus ita efficere q̄ orator predictus ad uos trāsmittet & ad effectus predictos opas suas iterpōat. Nos āt aduertētes aīo quātas snpioribus diebus uestra respu. passa est calamitates: & ad ea sedulo intēdentes per q̄ uestrꝝ regimen patrie uestre (ut qdē putamus) saluberrimum cōfoueat & stabiliat: nihil arbitramur utilius q̄ hoc tpe cītatē uram cū ōnibus bonā aicitiā & uicinitatē: cū sūmo uero pōtifice spēalē habere itelligētiā: qua ille uos ut filios tueat & uos eū ut patrem reuereamini Super qua re uestrum responsum prestolamur Datum Rome xxii. Ianuarii Anno. M. cccc. lu.

30.

ENeas cardinalis senēn Ioāni bichio ciui senēsi. S. p. d. Videbis q̄ scribimus mgr̄atui balie cogita sup illis & nobis r̄ scribe Nos salutē uri regimis i eo consistere arbitramur ut cum uicinis oībus bonam aīcitiā tenentes cum summo pontifice

ſpecialem intelligentiã habeatis. &enim uos cum papa p̃re omniũ ſpecialiter colligatos nemo infeſtabit De aliis autem ueſtr̃ ſit cogitare. Preterea non habebunt locũ rebelles ueſtri ũde quouis pacto uos offendant ſi pape uniti eritis. Verum hec cogitari nullo modo queunt niſi res pecuniaria a uobis abſoluatur Suademus ne cum illo qui uobis libertatem tutatus eſt & in futurũ tueri poteſt& unlt ſi uos uolueritis de pecunia modica contendatis. Nos inſuper ſcientes tibi commiſſam eſſe expeditionem crediti noſtri cõmendamus eam rem amico optimo & ſingulari quem ſcimus nobis non defuturum Ex urbe xxii. Ianuarii. M. cccc. lu.

ENeas cardinalis ſenẽ Chriſtofero gabrielis ciui ſenenſi .S.p.d. Scribimus magiſtratui balie aliqua que credimus ad utilitatem reipu. pertinere Ea uidebis & intelliges Scimus magiſtratus ueſtros omnia melius intelligere p̧ ſeſe q̃ nos cogitare poſſumus Tum ut hi qui patrie noſtre tenemur cõſulere cogitauimus que credimus eſſe ſalubria eidẽ Rogamus examines oia & que uobis meliora uident nobis ſignifices Nos enim ubi uidemus p̃rie u̾re & preſenti eius regimĩ poſſe bene conſulere nõ deerimus Inſuper quia tibi cõmiſſa eſt & aliqbus aliis expeditio nr̃i crediti petimus ut tãq̃ aĩcus nr̃ (de quo plurimũ cõfidimus) opas tuas ĩpti aris cũ effectu ut nobis fiat ſatis quia multis urgemur oneribus. Datum rome. xxii. Ianuarii. M. cccc. lu.

ENeas cardinalis ſenẽ Leonardo de beneuolentibus ciui ſenẽn. S.p.d. Sepe ſimul locuti ſumus de rep. ſenẽn. Fuit q̧ noſtra (ſi recte meminimus) ſentẽtia expedire ciuitati ſenẽn cũ uicinis oĩbus pacem h̃re illiſq̧ morem gerere ubi ſine detrimẽto magno id fieri poſſit cum papa uero omnium cõmnni patre amplius atq̧ amplius ſeſe intelligere. Nam pape colligatos nullus ytalie potentatus uexare audebit. Secus ſi alterius principis:

aut populi uŕa respu. federibus ĩplicet. perseueramus nos eoipso i ꝓpositoq; ideo dominis balie super ea rescribimus Fac rogemus ut respōsū det. Nāq; si uŕos aĩos ad eam rē uolentes ĩuenerimus arbitramur salubrem rem ꝓcuratumiri ciuitati & pŕie uŕe & poti ssime regimini presenti auferetq; uestris hostibus nocēdi facultas Verum difficile ē de his aliquid tractare nisi res pecuniaria cōpōa tur & que pape & q̄ piccinino debet. Nec nobis aut honorificum aut utile uidet uestris magistratibus cum eo de pecunia cōtēdere q ciuitatē ipsam uŕam de morte reuocauit ad uitā. De ꝓposito tuo cu rabimus ea fieri que digna sunt Iamq; capitulo uŕo scripsimus res ponsumq; prestolamur Datū ro. die xxui. Ianuarii. M.cccc.luii.

Orcius dux Mutine Enee cardinali senēn. S.p.d. Cū pri mum nobis nunciatum est cadrinalatus dignitatē ad tere uerendissime pater esse delatā maximum ĩ modū gratulati & gauisi sumus Nā cum tua uirtus. doctrina. moꝝ elegan tia. & uite sanctimonia nobis iāpridē cognita & perfecta eēt. eā ti bi iure optimo deferri cupiebamus. Augebat hmōi desideriū nŕm mutua caritas & singularis beniuolētia qua ĩuicem obstringimur. itaq; certo teneas maiorem etiā quā declarare possumus ex tātomu nere uoluptatē cepisse Sic ipse dominus nŕ a quo oia bona ꝓcedūt lōgeuū te faciat prestetq; ut eo bene beateq; sp̄ usq; ad extremū p frui possis. Referente clarissimo iurisconsulto domīo iacobo nŕo in telleximus q̄pleno cordis affectu tua reuerēdissima dnātio nobis af ficiat. Et ꝓ de ea deq; statu suo ōniū quātūuis āplissimo nō minus q̄ de nobisipsis ac nŕo disponere possemus Et ita hac spe & fiducia freti de cetero ĩ his q̄ nobis rome sp̄ tractāda erūt ad tuā reuerēdis simā domīationē ut ad dominum & presulem in quo summā fidem & spem locauimus audacter recurremus Quoduero reliquū ē tue reuerēdissime dnātioni nos nostraq; omnia pleniissimis māibus offe rimus ita ut eis uti & abuti possit ꝓ sua uolūtate & arbitrio. qđ quā to liberius id fecerit reuerēdissima. d. tua sciat nobis tanto gratius

esse futurum. Belag tardie. xu. Ianuarii. M. cccc. lu.

DRiores & gubernatores citatis senarũ Borcio duci Mutine. S. p. d. Nuncius hodierna die nobis allatus est quoddam nuper cardinales eẽ designatos immortalis dei gratia inter quos unum esse reuerendissimum in xpristo patrem & dominum: dominũ eneam ciuem & episcopum nostrum dignissimum. Quem uirum iã dudum cognouimus integerrimis moribus: sũma ꝓbitate: mirificisq; uirtutibus & doctrina preditũ: natumq; claris parentibus & ex modesta & antiquissima familia nostre ciuitatis. Quod quidẽ non modo urbi nostre uerũ uniuerse reipu. salutare admodum faustũq; fore existimauimus Idcirco cũ oia que accidãt cõmunia nobis esse cũ tua illustrissima dominatõe arbitremur significandũ duximus cõgratulandum quoq; eidẽ illi dominatiõi tue quã perpetuo felicẽ eẽ uehemẽter cupimus Ex senis die xix decembris Anno. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis senẽn Ioãni frunt ꝓthonotario colonieñsi S. p. d. Accepimus lr̃as tuas quibus rem tue prepositure nobis efficis commeudatam Amamus te & semp loco fratris amauimus. Nec modo de nostra mẽte decidisti nec decidere potes dum fruimur aura: obtulimus ꝓcuratori uestro nostras operas Si quid erit quod ille nobis expetierit haud quicquã frustrabitur si modo res erit que uires nostras non superet. Cupimus te uidere atq; amplecti aliquãdo (si deus dederit) anteq̃ hac luce migremus. Ex ueteribus enĩ ueris ac solidis amicis quos basilee dilexímus pauci tecũ supersunt & uita nr̃a instar fluminis rapidi abit Nõ possumus tenere lacrĩas cũ prisce bẽiuolẽtie nr̃e mẽtio ĩcidit Itaq; iã uale & reuerẽdiss̃io dnõ colõn cõmẽdatos nos effice nã sui sumus Tilmãno preposito sãcti Florini & Ioãni polart nr̃o nomĩe salutes dicito simulq; Ioanni uuinderos nosq; illis ad queuis beneplacita offerto. Iterum uale.

Dicholaus liscius doctor legum Enee cardīali senēn. S.p.d. Nanderalba locus marti & dyane dicatus qui supiore esta te historicis materiā scribēdi abūde exibuit: īpresentiaꝝ ne scriptoribus tragediaꝝ farrago deesset cede ulrici cōitis cilie cuius seriē doīnatiōi tue narrabo tragediis &cetera· Vale & me de tua ualitudine(de q̄ dubius sū)rogo fac certiorē Ex cornu. xi. kal. decēbris. M. cccc. lu.

Neas cardinalis senēn Anthonio petri collēn. S.p.d. Tā iocunde fuerunt nobis littere tue quibus de susceptō cardialatus honore cōgratularis q̄ tibi gratā respōsionē nostrā eē cōfidimus. Nihil nobis dubiū ē & anthonio & tibi nostꝝ oē decus sumope acceptū esse Sed utinā dignitati satisfacere possimus & ita nobis deus agere uitā tribuat ue munus quod nobis splēdori est: ex nobis polluatur: quādoquidē impes sumus qui hoc gradu potiri debeamus Spamus (si deus ānuerit) estate ꝓxima patriā reuisere. Tūq & āthoniū & te illic cōuenire & āplecti Quos amamus & amabimus dū presenti fruimur aura neq uera beniuolētia supuentu dignitatis auferetur Rogasti ut rescriberemus: fecimus non inuiti & manu ꝓpria qđ iā nobis prarū ē breuē hāc eplām exaraui mus Sumus ī scribēdo breues In loquēdo longiores erimus Vale & nomine nostro āthoniū ualere iubeto Ex nrbe die xxii. februarii. Anno. M. cccc. luii.

Neas cardīalis senēn Dorothee scē moniali sue cōsobrine S.p.d. kmīa soror & filia ī xpō amātissima letati sumus tuis lr̄is q̄s tua uice uidemus. Cōsolat nos tua uita. deo (ut cōfidimus) accepta. ꝓge & seruito deo q seruos suos sui regni cōsortes facit. Cōgratularis nobis pro dignitate cardinalatus. Graue pōdus accepimus & magis quā nostri queant humeri ferre. Tu ā cilla dei fac qđ dicis roga deū ꝓ nobis Idem quoq ut relique soro

res tue faciāt exhortare. niſi enim diuina opitulet gratia non eſt
q̄ tantam ferre ſarcinam ualeamus Confidimus in tuis oratiōibus
& aliarum perſonarum deo dedicatarum Prioriſſam tuam ut nr̄o
nomine ſalutatam reddas uolumus. quā ſanctam eſſe uirginem &
matrem accepimus & optime filias ſuas in monaſterio gubernare.
Placet deo. placet ciuitati & nobis. Perſeuerate omnis breuis ē uita
Et quāuis eſt labor eſſe incluſum: non ſunt tamen paſſiones huius
ſeculi que cōparari poſſent ad futuram gloriā que reuelabit in no
bis Gregorius Iollius frater tuus & noſter nobiſcum eſt & beneha
bet noli eius cauſa te afflictare. Bene uale. Ex roma die. xxii. febru
arii. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis ſenenſis Magiſtratui balie. S. p. d. Retinu
imus tabelliariū ueſtr̄ in hanc uſq̄ diē ut (ſi poſſemus) rei
ueſtre melius conſuleremus & circa negocia tritici & cir
ca montem acutum ſed non potuimus aliud obtinere q̄ pridē imo
neſcimus ūde ꝓcedat ſanctiſſimus dominus noſter qui prius ait ue
lle pecunias ex paſcuis ꝓuenientes conuerti in ſolutionem caſtri cu
ſtodie. nunc mutatus eſt neq̄ audire uult uerbum Itaq̄ (ſicut i aliis
litteris uobis ſcripſimus) utile uidet nobis mitti huc aliquē oratorē
laicum qui audacter loqui poſſit. nam ſua ſanctitas ſtatim nos tace
re iubet cum de hac re loquimur Et dignum eſt nobis obedire.
Oratori ueſtro aliter eueniet cui nos etiā aſſiſtemus. Et ꝓfecto quā
to plus hec materia montis acuti differt tanto peius eſt. Speramus
ſi mittetis oratorem fortaſſe dominus de urſinis contentabit de pa
ſcuis ſi tamen ꝓueniat ſolutio eo. um Alioquin de burſa pape nih
il extrahet in mora periculum eſt multis reſpectibus Videbitis q̄
ſcribit dominus noſter in breui ſuo & de paſcuis mutatū eſt ut pre
fert De tritico non eſt mirum ſi haberi nequit: nam nec perufini
ſubditi eccleſie triticum (ut petebant) habuere potuerunt. Et fran

ciscus uenerio ob rem frumētariam male administratam ī carcere
coniectus est.itaq; desperata est hmōi materia . Scripsimus nup̄ do
mino Gregorio facietis nobis rem gratissimā si eū absoluatis ab im
positis sibi calumniis.neq; dignū est ut ad relationem nepharii ho
minis & in tortura loquētis ac de auditu asserentis:non de uisu uir
bone fame doctor insignis:& ciuis non ex ultimis dehonestet. Cū
si ceteri deessent illud suffragari deberet q̄p nr̄ fr̄ ē & uiuit nobiscū
qui uere reipu.nō uulgariter seruiuimus &in futur̄ (si uita comes
fuerit)possimus aliquādo ꝓdesse Quod fecimus & faciemus omni
tp̄e animo uolenti Mittimus uobis quitantiā pape per suū breue no
bis directū & comitis.Iacobi per publicum instrumētū Super ē ut
de futuris solutionibus in tempore ꝓuideatis Datū rome die xxii.
februarii..M·ccxc.luii.

ENeas cardinalis senēn Theodrico archiepō colonien.S'.p 70.
d.Scio semper me car̄ ac acceptū fuisse dignationi tue po
st̄q̄ germaniā incolui a quo tp̄e iā.iiii.&.xx.āni decurre
rūt.Plurima enī beneficia plurimosq; fauores impēdisti mihi .sed
non ualui repēdere uicem Quid enim ego uermiculus cōtra tātū
principē prestare poteram Nō fui tamē ingratus(siquidē gratia
etiā solo animo ipendit)colui ego dignationem tuā amaui obserua
ui supra ceteros nostri seculi principes:& cū aliud nihil possem no
men tuū quocunq; diuertebam &si nō paribus uirtuti tue At saltē
quibus poterā laudibus extollebā. Nihil ē quod ultra tunc pricipi
de me optime merito adhibere q̄rem Nunc fortasse &si minimū ē
qđ ualeo aliquid tamen plus dignationi tue cōferre q̄ prius licebit
quādo cardinalatus honorē non meis ullis meritis sed diuina carita
te & summi presulis beneficentia sum obsecutus Atq; hoc ēqđ his
litteris tue dignationi notificare libuit. nam ego qui tuus clericus
presbiter & epūs fui:tuus quoq; cardinalis esse nō desinā . Vtatur
me igit dignatio tua neq; mihi ullo ī tp̄e ullo in labore ignoscat.nā
tūc me uiuere iuuabit cū ꝓ te.tuis cōsanguineis. amicis. beniuolis

Datum rome xxiii.februarii.M.cccc.luii.

ENeas cardinalis senēn Roderico cardinali sancti nicolai. .S.p.d. Trine iā mihi reddite sunt littere tue suo more su auissime & ab amantissimo pectore ꝑdeūtes. prioribus re spondi nō ut debui sed ut potui Quis.n.tā euiscerate caritati satis facere possit Scio quid dēo.facio qđ ualeo Ad ultīa scripta ꝑpero nō repeto qđ de beniuolentia ultro citroꝙ dici posset.meus aimus tuus ē.dabūt aliquādo testimonia nō uerba sed opa Sūmo pontifici nō desino.de kmīo sibi nepote cū se offert occasio loq. nec pretereo intactā cācellariā. nihil adhuc solidi ē manet arbitror alta mēte repo stū cōciliū Nō oīa ꝑdit senex.que facturus ē cū negat tūc maxie cupit Nō cessabo cū licebit iteꝝ atꝙ iteꝝ ploq. fama hic ē uacasse episcopatū tullēsem Epūs eius loci monasteriū cōmēdatum habuit cuius annuus ualor mille & quīgētoꝝ aureorū eē fert̄ sub ditōe du cis burgūdie Dominus nr̄ id tibi cōmēdatuꝝ se ait.rothomagēn eius rei ꝑmotor fuit Ex usu erit illi scribere & rogare eū ut rē ꝑgat Qđ si feceris noli me quoquo mō noīare.atꝙ hec secreta sint Ita.n expedit.Intellexi que scribis de presidatu fabriani.Rogo uelis ho rtari ciues eius oppidi ut ex nūc eligāt bartholomeū massanū illum doctorē & affinē meū:neptis mee uiꝝ:ꝑ sex mēsibus sequētibus aī cum magistri symonis.Electio.n.solet fieri post ītroitū ptātis noui iter.ii.mēses Itaꝙ utile fuerit preuenire Scio illos cōplacituros dig nationi tue Sūmus pōtifex bene ualet Datarius (ut fama ē (thesau rarius creabit̄ & bartholomeus regnacius ꝑthonotarius dignitatē assequet̄ cardinalis papiēn infra biduū aduēturus fert̄. De neapo litano nihil est certi cum rex ille nō oīno cū pietate aplica consonet Florētini arbitrali domini nr̄i sentētia in xuiii. milibus aureoꝝ dā nati sunt dominis de gābatricis:ob certa que illis opida abstulerūt nihil plus noui ē Commēdamus nos tibi cui seruire presto sumus Ex urbe die xxiii.februarii.M.cccc.lu.

ENeas cardinalis senēn Francisco picholomeo. S.p.d. Ac
cepimus tuas lr̄as triplicatas Ad priores respondimus qui
bus de locatione episcopatus mirari uideris Nihil ē qp in
de cōmotearis: nos clero nr̄o nūq̄ oneri fuimus nec uolimus eē. qp
pe qui plebem nōmodo clerū affectu colimus singulari Nō dispone
mus ut putamus de illo regimine ante aduētum uestr̄ Et tunc faci
emus ut bonum pastorē decet qui nō commēdat oues lupis Placet
q̄ fecisti cū clero Sumusq̄ de ducētis ducatis cōtētissimi: scīētes in
opiī in qua estis Placet quoq̄ differre ad tempus exactōem medie
partis. Volumus ut nostro nomine ipsi clero gratias agas: & dicas
non semp futuros ad ea que illis cōducāt paratos Miramur capitu
lum in facto prepositi nō aliter de nobis q̄ scribat fidem adhibuis
se. nec scimus an uelimus hoc onus iudiciale accipe & strepitū illum
audire cupimus leonardo beneuolēti hec ipsa referas. In facto gre
gorii laudamus diligētiā tuā utq̄ cōtinues hortamur donec bonus
assit exitus Nā gregorius ut uidimus ex copia citatiōis p̄rsus est ī
nocens Ait enim qui eū crimīat Anno domini. M.cccc.liii. mense
aprili locutū esse gregoriū cum aliquibus in scō desiderio Iterū eo
dē mense paulo post fuisse ī domo omnimode bellātibus Iteṛ eodē
mense paulo post fuisse ut audiuit accusator ipsum gregoriū ī domo
oratoris ueneti: & ibi scripsisse cū aliis cū iacobo piccinino Vides
cū nō ponat dies mensis rē p̄tendi ueriſimiliter ad xu. & xx. diem
aprilis anteq̄ scriberet piccinino. at gregorius quarta mēsis die ex
senis abiit ad regem aragonū: accusator insup de audito loqt. Ista
non coherēt Preterea uelis hominē innocentē iuuare & potissime
nr̄o ītuitu imo iussu. Tibi enī precipimus ut prelatus tuus: ne quo
pacto hāc defensionē pretereas. Scimus uiros magnificos. Ioānem
gucci & frāciscū luctiū & xpristofeṛ nātis amicos eē nr̄os nobisq̄
fauere. Hos autē alios adito & cura hāc causam p̄ nr̄o desiderio ter
minari quādoquid nos sp ad ea tēdimus q̄ sūt illi regimini utilia &
honorifica. Vale ex ro. die xxiii. februarii. Anno M.cccc.lu.

43.44

De nepte nr̃a dicito cum parentibus nos manus lauimus.

ENeas cardinalis senẽn Lodusio crebello mediolanensi. S. p.d. Accepimus carmen tuum Lodusi nobis amãtissime: nõ sine animi singulari uoluptate·quãuis nobis plura tri bui uis q̃ debita sunt Scimus imperfectum nostr̃: & q̃ꝑcul ab eo si mus homine quẽ describis non ignoramus At si peccari erga nos aliquẽ oportet malimus laudando q̃ uituperando metas ab illo trãs gredi Feciſti qđ amãtes consueuere. Dixisti de nobis non q̃ modo sciebas.uerumetiã que uoluisses eẽ uera Permittimus omnia dilecti oni tue Nesciebamus ãte hos dies ubi locorum esses uel que te for tuna teneret.nunc certiorati sumus:& tuis scriptis & ducalis ora toris uerbis eẽ te optimo loco apud illustrissimũ & magnanimũ du cem mediolani ab eoq̃ diligi.Id ẽ supra modum nobis gratissimũ Videmus enim tue uirtuti quã semp magnifecimus suũ locũ eẽ tri butum Dignus est ille cui seruias.Nam cũ hoc tempore honestius famuleris q̃ ei qui totius ytalie splendor eẽ & decus singulare õniũ iudicio existimat̃ Perge oramus & illi ut tua ꝑbitas te hortat̃ inde fesse tuos prebe labores.Neq̃ enĩ sinet ille tuã uirtutẽ iacere. Cũ autem facultas aderit nos illius excellentie cõmendatos efficies.q̃ꝑ singulari munere feremus siquãdo aliquid accidat ĩ quo sibi seruir̃ ac ꝑdesse possimus: Vale.ex urbe die xuii.febr.An·M.cccc.lu.

44.

ENeas cardinalis senẽn. Stephano de curte.S.p.d. Expec tauimus insignis eques post nostram ad cardinalatũ assum ptionem·duos menses si forte aliquid nobis scriberes Vi debat̃ enim nobis a te scribẽdi inicĩũ sumendum: ne gloriabũde no uam dignitatem nobis creditã significare uideremur: nescimus qd factũ sit Nulle ad nos tue littere allate sunt nec de te quicquã audi uimus Fatemur nos uictos eẽ silentio tuo:neq̃ posse tã diu tacere q̃ diu ipse taces.Fortasse tibi equs uidet̃ nos antescribere debuisse. Credimus tibi & ab optimo singulariq̃ aĩco nõ egre uĩcimur. Ha beto igit̃ has lr̃as quibus nõ ꝓmotionẽ nr̃am (quã ꝑ multorũ cog

nouisti litteras) sed animū nostrū erga te illum eē scias qui sp fuit. Amauimus te unice in episcopatu Amamus & in cardinalatu non minus Tu nosti naturā & mores nostros. nō tumemus nouis honoribus quos nobis oneri cognoscimus: horrescimus cum eo loco nos euectos cernimus: quē uiris clarissimis debitum intelligimus Veremurq; ne gradus: nostra uirtute altior: ad ruinam nobis sit. atq; iō si unq; amicis eguimus nūc potissime illorum nobis copia necessaria est Et quoniā te ueracem & amantissimum experti sumus nō possumus te p ueteri consuetudine non colere & obseruare. Cupimusq; idem erga nos te agere & eūdem esse modo qui fuisti actenus Expectamus tuas litteras quibus de tua fortuna & tui prīcipis optīa ualitudīe atq; felicitate certiores nos efficias. Gratū autē nobis fuerit si nosipsos domino duci commendaueris. & quanta sit nostra ī eum deuotio demonstraueris. Est. n. si quis prīcipum est ytalici nominis cuius psperitati faueamus. Is unus ē cuius ingēti uirtute & clarissimis rebus gestis nr̄m seculum illustrabit. Cūq; ille ī hac curia plurimos habeat seruitores nobis quidē circūspectōe. doctrina. auctoritate prestātiores At fide & effectu qui nos erga eū superet neminem Atq; hoc te illi nomine nostro dicere & affirmare optamus. Vale Ex urbe die iii. febr. M. cccc. lu.

ANdreas cōtarius uenetus Enee cardinali senēn. S. p. d. Postq; mihi neapoli allatum ē reuerendissime pr̄ & domine sacrosancto collegio te associatum Sane (ut debui) congratulatus sum eccē dei. Debinc ut tui amantissimus atq; obseruatissimus maximo gaudio ita me deus amet atq; incredibili leticia affectus sum. Tu. n. reuerendissime pater cū p uiribus de sacrosancta rōana eccā nūc publice nūc priuatī sp bene meritus sis pfecto nūc egregie tue uirtutis premia cū ingenti laude & gloria pulcherrime es cōsecutus Preserti cū sp ea de te omniū eēt opinio p tuis amplissimis atq; maximis in remp. xpristianā meritis & officiis. p gloria rerum a te gestarū. p tua summa ītegritate. cōstantia. religione. san

ctimonia.prudētia.doctrina eloquentia &(ut uno uerbo pſtrīgā) diuinaꝝ atq; humanaꝝ ſciētia ut ab omnibus ſummo ſacerdocio dig niſſimus habereris. Non ſcribo hec temere.noui animū.noui īgeni um.noui conſiliū tuū·nempe quanti fecerit te uir ille diuinus Ni colaus quītus pontifex maximus qui quidē cū eſſet(ut ita dicam) ſpectator perſonaꝝ:ut ōnibus notū ē.miꝝ in modū delectat' ſuaui tate ingenii tui ꝓbitate.uirtute.innocētia atq; īcredibili ſapiētia ut te nō ſolū dilexerit ueꝝ ēt amauerit ardentius Argumēto ſunt ſuis in rebus maximis & grauiſſimis ad mundi reges & prīcipes tot cla riſſime legationes quibus quidē ꝓ rep. ꝓ eccā dei ac ꝓ totius xpri ſtiani populi pulcherrime.integerrime atq; ſanctiſſime functus es Quid dicā de illuſtriſſimis atq; inuictiſſimis orbis prīcipibns.ſ.Fre derico ceſare augnſto romanoꝝ impatore:atq; aragonum rege īcli to alphonſo quoꝝ alteri tuis preſtātiſſimis rebus geſtis q̄carus q̄io cundus q̄q; gratiſſimus fueris quippe ampliſſima atq; maxima iſta tua fortuna atq; dignitas declarat Alter uero ſepenumero multis au diētibus ita regie ita honorifice ita generoſe ita magnifice atq; ſplē dide de te loquit' & quidē cū ſummo omniū fauore atq; aſſenſu ut & mihi dictu fortaſſis & tibi ſuaſu difficile eēt Sed quid ago. rp. ſa ne cū in preſentiaꝝ cōgrātulatione utendū eſſet·abundantia quadā amoris mei erga te ut tibi animus meus multo notior atq; illuſtrior eſſet:hoc tēpore facere non potui quī paꝝ de tuis laudibus ſcriberē Veꝝ conſultius eas in aliud tempus differamus Deniq; ne longior ſim excellentiā tuam oro ut poſtq̄ fauente deo immortali ad tante dignitatis culmē euectus es. Hoc eſt ad apicē cardinalatus q̄ huma niſſime quēadmodum ſuperiori parte ſolebas me animo cōplectar' Is enī ſum reuerendiſſime pater & domine qui ꝓ mea uice fide ca ritate ac beniuolentia uehementer cupio excellētiā uidere tuā & al loqui quod breui ſpero me cōſecutuꝝ Valeat excellentia tua. Ex neapoli pridie ydus Ianuarii An.M.cccc.luii.

C2870

46.

Bartholomeus factius Enee cardinali senēn. S.p.d. Et litteras meas reuerendissime pr̄ domiatiōi tue a legato senēsi redditas & cōgratulatōem tibi gratā extitisse letor Teq̄ existimare magne mihi uoluptati fuisse dignitatis tue ascēsionem. Ego enī nullū meū ī te officiū sine magna reprehēsiōe uideor mihi posse preterire Tāta ē.n. tui erga me amoris magnitudo ut q̄is maxima tibi optare: atq̄ amplitudini tue seruire dēam. Habere te multos existimo qui dignitati tue faueāt quiq̄ te in āplissimo statu cupiant Sed certe nō cōcedam ut eoꝝ quisq̄ tibi aut uehemētius affectus aut honoris tui cupidior sit De quo plura ad te scribere uereor ne dubitare uidear animū ī te meū domiationi tue nō satis exploratū esse. Policitatiōes tuas mihi gratissimas fuisse scio preserti q̄ eas ab optīo animo ꝓfectas scio ac ꝓ his dominationi tue gratias ago Vbi opus fuerit. & opera tua libenter utar. & quid a te agi uelim prescribā. Expectamus regē breui ex apulia beneuētū iā ꝓfectū Ego ad urbē redii quāuis de terremotu nōnulla adhuc suspicio sit: libq̄ quē de uiris illustribus scripsi regi dedicaui ac tradidi. In quo ope ut aliquādo uidebis si nō quātum uirtutū tuarū magnitudo postularet. At quātum ingenii mei paruitas potuit quātūcunq̄ res ipsa passa ē tibi a me tributū cognosces Siquid uero ē qđ a me agi dominatio tua cupiat iube. Vale pr̄ reuerēdissime & dnē mi precipue Ex neapoli die.

47.

Aeneas cardinalis senēn Bartholomeo massano. S.p.d. Intelleximus eximiedoctor & filiū amātissime q̄ ad nos scribis de fr̄e nr̄o gregorio: nō tuo ex iudicio ꝓdisse sed aliū quēpiā ut ad nos ea scriberes suasisse. Respōdebimus tamē tibi breuiter gregoriū nos iuste dānatū nō arbitramur mō. Sed scimus si tamē pena ea eēt que tollerari ab eo posset suaderemus collū sūmitteret et fortūe nouercāti cederet Sed quid tibi ut uidet ducētos aureos soluere & uigīti ānis relegari Quo argēto papiā gregorius petet oī ere uacuus: & nihiloīnus auro mulctatus faciet qđ sibi libue

rit impoſſibilia non ſuadebimus Quod ſi patria idcirco nobis idig
nabit ſi populi ſenenſis fauore priuabimur: ſi maledictis & oppro
briis ſubiiciemur Nō erit hoc primū. Sufficit nobis conſciētia nr̄a
Scimus indigna nos eſſe paſſuros Et id quidē uerum ē. Omnes qui
pie ac iuſte uiuere uolūt perſecutiōem patiūt Seruiuimus actenus
patrie magnis in rebus & fideliter & utiliter: nō meremur hec pre
mia fratrē noſtr̄ in domo noſtra manentem uirū bonū ac innocētiſ
ſimum de rep. optime meritū tā atroci ſententia opprimi Putaba
mus etiā: ſi noxius idē fuiſſet: ob noſtra tamē in patriā merita eūdē
nobis condonari: & tu bone uir times ne populare auram: & plebis
rumuſculos admittamus: utent arbitrio ſuo ſenēn Nunquid i nobis
cauſam inuenīet cur nos oderint Si gregorius ius ſuū apud romanū
pontificē ꝓſequat & auxiliū petat: oppreſſus uir ē etatem habet ꝓ
ſe reſpōdebit. Nos nihil male eū agere arbitramur qui iudiciali uia
ſuā innocentiā oſtendere conatur· Scripſimus balie & ciuibus pluri
bus: nihil ualuere preces noſtre. patimur. nec ꝓpterea populo idig
namur At ſi populus contra nos ipſe mouet. deus inter nos diſiudi
cabit. tu (ut uideris) ſenis perſeuerare uis ꝓcul a ꝓpoſito de quo oli
locuti ſumus: & ad ſtepbanum ſcribis Vīcat tuus ſenſus. & tibi ha
be delicias ſenēn: nos rome etiam ſine te tuiſq; uiuemus: nunc ꝓfici
ſcit ad uos epiſcopus aretinus legatus pape Iube eū i domo nr̄a re
cipi & ſibi cuncta miniſtrari ꝓ perſona ac iumentis dū ibi māſerit.
Vale Ex Ro· die. iiii. Marcii. Anno. M. cccc. lvii.

Æneas cardinalis ſenēn Bartholomeo ꝓcuratori ſuo. S. p.
d. Venit in preſentiarū ad ciuitatem ſenēn reuerēdus pater
dominus Angelus epūs Aretinus ſanctiſſimi domini nr̄i
legatus ꝓ nonnullis rebus arduis Et inter cetera ēt de Gregorio no
ſtro uerba faciet Volumus igit ut eū in domo noſtra recipias ſibi
q; & familie ſue iumentiſq;: honeſtas ac decētes miniſtrare ſtudeas
expēſas dum ibi manſerit: & ita ſecum te & cum ſuis habeas ut in
reditu eius optimā de te relationē habeamus. Tu quoq;: & uicarius

noſter ſibi ī agēdis aſſiſtetis:ita tamē ut nō meticuloſe (ut ſoletis) ſed ardenti animo & audaci mente cauſam iuſtiſſimā Gregorii tue amini & ita noſtro noīe ipſi uicario dices: Scripturas iſup de qbus ſcripſiſti nr̄as p̄ ipſum epūm ad nos remittere poteris.cogitauimus de tritico ſonitille:utile uidet̄ id adhuc nō alienari niſi aliud ſcripſe rimus & ita illi preſbitero iubebis Datū rome die iiii.Marcii.An. M.cccc.lui.

49. ENeas cardinalis ſenēn Ludouico cardinali ſcōq.iiii: coro natoq legato bononie.S.p.d. Nihil ſcripſi reuerēdiſſime p̄rnitati tue ab ea die q̄ hīc receſſiſti uſq nūc. Nihil.n. e rat ſcripſiōe dignū Fuit tamē aimus meus erga dominatiōem tuā ſp itētus:mēorq ſuauiſſime cōuerſatiōis nr̄e:nec mō quicq ē qđ mag nope memorandū ſit Sed uincendū fuit ſilētiū ne taciturnitas affec tionē diminutā ſignificaret:cupio noſſe qui ſint tue reuerēdiſſime dominationis ſucceſſus Neq ego quicq audiā libētius q̄ p uoto cūc ta tibi ſuccedere Hinc qđ ſcribā nihil aliud ē niſi ſanctiſſimū domi num nr̄m bene optīeq ualere & reip. p ſua cōſuetudie utiliter pre eē Si q̄ ſint ī quibus dignatiōi tue aut uolūtati utilis eē poſſem: cu pio p ipio tuo me utaris ad mādata patiſſimū Amicū ambroſii nr̄i Io.de ſpānochiis digneris cōmēdatū habere qui ābo tui ſunt. nec plura Recōmēdo me itēq atq itēq tibi ex ro die uiii.marcii.Anno .M.cccc.lu.

50. ENeas cardīalis ſenēn Mgr̄atui balie.S.p.d·Que de Iaco bo ſcribitis accepimus etiam aliunde ſed abſq fundamēto Neq putauimus dignam rem eſſe quā ſcriberemus:nunc quoq nō arbitramur futuq hoc ipſū:ſed accepimus aliquos ex cōi tiua illius uēturos in auxiliū comitis euerſi cōtra urſinos q̄primum herba uireat pazalia:& neſcimus qs aliū peditū ductores multi ſūt dies caſſi ſūt nō a capitaneo ſed ab ipō dnō nr̄o cū nimis multa pe terēt, ā hi ſūt q cū luca ſclauo territoriū ur̄m īuader̄ cōent ignoraꝰ

Vtile eſt oportune ꝓuidere & reip. bene conſulere nos papam allo
quemur (ut petitis) & reſpōſum ſignificabimus Gaudemus de ad
uentu leonardi oratoris veſtri quē uiꝝ & ſolertē & circūſpectū no
uimus Vtilis erit eius mora in hoc loco De gregorio noſtro longe
aliter q̄ nos ſentitis. Non enī miſericorditer ſed ſeuere & dire ſecū
egiſtis: nec ſatis facit dicitis menſem datum ad purgatōem ſi qui
uelīt ſe innocētes oſtēdere: niſi id fieret in loco tuto Videbimus ta
mē quō reſpōdebitis oratori aplīco. Et ſiquid ualent dicta pape &
preces noſtre Datū ro. uiii. die marcii. M. cccc. lu.

ENeas cardīalis ſenēn Sacre īperiali maieſtati .S. p.d. Re
uertitur ad maieſtatē tuā uir bonus & honore dignus hen
ricus ſeudeben ſublimitati tue & impio ſacro deditiſſimus
mihi autē ſingularis amicus Et qui iuſſu tuo ꝓmotionē meā magna
fide exacta ac ſinguları prudētia ꝓſecutus ē Non ē cur eū tuo cul
mini cōmēdē quē ſcio acceptiſſimum Is referet q̄ apud nos agunt
oīa & habet ī mādatis exhortari uice oratoris ſerenitatē tuā ī expe
ditōe cōtra turchos: Perſuadeo mihi eā rē tue glē perſuaſā eē Nā ꝓ
fecto nihil ē qđ nōi tuo autoritatiq̄ auguſtali magis cōueniat q̄ ꝓ
defenſione fidei catholice & xpriſtiana ſalute arma & ſcutū ſumere
Cum omnes in tuam maieſtatem oculos ita intentos habeāt ut ea
proficiſcente ꝓfecturi ea quieſcenti quieturi uideant Scribo hec ꝓ
fide qua tuo ſolio ſum aſtrictus: nihil heſitans oīa ī partē recipi me
liorem Verum ſereniſſime ceſar cū ego tuo munere ad cardīalatus
honorem aſſumptus ſim: nihilq̄ magis mihi in hoc officio incūbat
q̄ ea gerere que putem glorie tuę cōducere Reliquum eſt ut de meo
ſtatu cogitare digneris ut habeam unde uiuā Nam ego actenus fui
diues ſatis: & quamq̄ pauca poſſideā erant tamen illa dignitati mee
ſufficientia Nunc uero pauperrimus ſū & iā primū quid ſit miſeria
experior Tua ſublimitas abſq̄ damno ſuo inopie mee cōſulere poteſt
ſi patit aliq̄ beneficia ex ſuis territoriis me īpetrare quēadmodum
prefatus hēricus latius māſuetudinē tuā alloq̄t Cui precor in his

que nomine meo dixerit plenā digneris fidē & benignas aures adhi bere. Ex ro. die uiii. marcii. M. cccc. lui.

ENeas cardinalis senēn Ioāni cardinali sancti Angeli: S. p. d. Persuaues (ut optaui) per longas epistolas tuas redditas nobis xi. ianuarii die cognoui quas conscribis de cōflictu turchoꝝ illum. s. non sine cura & diligentia tua diuinitus datū Nec ego secus quid arbitrabar: quāuis scripserim dignationem tuā mea opiōe egre ferre q̄ ubi gesta res ē nō interfuisti: non ē q̄ his addā aliquid doleo obiisse illum xpristiani exercitus ducē uaynodā siue (ut aiūt) humatem. Nā morte illius spes quoq; nr̄a interiisse uide tur Nil. n. reliqui xpristianorum pricipes cogitare uident. nemo opponit p̄ nostra salute manum Pōtifex maximus clamat & nō au ditur: minat & non timetur Et q̄ sua. b. p. nō sufficit tāte bellorum moli Rex portugalie aduēturus fert Sed timeo ne alioꝝ desidia illi us diligētiā impediat. Quid. n. solus agat ex ultimis terraꝝ & occi dentis finibus ī greciā: asiāq; p̄fecturus: nisi data opera ut teutho nes bohemi hungari cōmuni animo copias parent Non intelligo quid alii acturi sunt. Hec dixi patri optimo Papiēn cardinalis ex a lemania decretaq; sibi p̄uincia reuersus ait teuthones ad expeditio nem inclinatos esse sua opera si modo conuentus agere permittere tur at sine conueutibus nihil putat eos acturos Cardinalis neapoli tanus apud diem ingressurus creditur: cum rege aragonum nō est ea sinceritas que nostra requirerent Ex francia multa referunt: q̄ mihi pro nugis. Rex uester castelle in granatam ducturus dicitur. Patit & decimas & īdulgētias ī suis regnis predicare: medietatē pecu niarum prouenientem sibi in id bellum recipit ¶ Alteram medie tatem contra turchos pape largitur ¶ Domino sancti marci cardi nali commissum est ut de uacatione ecclesie pragensis se informet ut ille preficiatur in archiepiscopum datarius pape. ¶ Hec ba be ex nobis et dilige tuum eneam ut soles. ¶ Tuam omnem fami liam cum dignatione tua optime cupio ualere ¶ Ex urbe romana

uiii.die.marcii.M.cccc.luii.

ENeas cardinalis senēn Vlrico epō surgēn.S.p.d. Reuer
titur ad te henricus seudebē utriusq; nostrū amantissimus
Nō est cur multa scribamus:ipse nostra erit epistola qui
nouit animi nostri secreta. Qui fuimus oli erga te illi iidem semper
erimus:nec obliuiscemur unq̄ suauissime cōsuetudinis nostre. nec i
memores erimus tuorum erga nos meritorum. Cupimus si q̄ sunt
que tibi grata possumus ne nobis ignoscas. Confide in hac curia
nullum habes qui maiori affectu tua negocia sit acturus q̄ nos quā
uis plurimi sint tui amantes qui plura q̄ nos possunt. Sed quid agi
mus. Iniuriam henrico facimus dum tot scribimus . Ipsi oia cōmit
timus. Illud tantum addimus ut nos diuo cesari & modo & semper
commendare uelis cui ōnia debemus cū ab eo omnia habeamus. Da
tum rome die.iii. marcii. Anno.M.cccc.luii.

ENeas cardinalis senēn. Diue leonore imperatrici. S.p.d.
Nihil ē sereniſſima augusta quod nūc aliud ueli nisi mā sue
tudinem tuam bene ualere & p suo desiderio felicitate po
tiri Ego qui consortis tui diui cesaris rogatibus ad cardinalatum nil
meritus sum uocatus debeo tanti doni tantiq̄ boni omni tempore
memoriam tenere.et ita facio quidem atq̄ idcirco & sibi & tibi se
pius scripsi & nūc scribo scribamq̄ frequēter:ut opa mea fideliſſimi
mancipii omnibus in rebus utamini. Nam beatum tunc me existi
mabo cum uetris negociis exercebor. Nil aliud his litteris uolui cō
mendo me sublimitati tue:quam ut diuina pietas ad uota dirigat fe
liciter obsecro. Ex urbe ro.die.x.marcii.M.cccc.luii.

ENeas cardinalis senēn Ioāni unguardio īperiali camerario
.S.p.d.Reuertitur ad cesarem uenerabilis uir hēricus seu
debēn Cui papa nonnulla commisit cesareo culmini refe
renda super expeditione contra turchos ducenda. Velis suadere

cesari ut circa rē illā animum intendat suū quoniā ita glorie sue cō petit Omnes enim ī suā maiestatem oculos direxere & nisi sua ma iestas aliquid agat. timendum est ne xpristiani plaga affligantur. Insuper aliqua nostro nomine dicet tibi hēricus. Velis ei benignas aures & fauores ut speramus gratos ipertiri. Dat. ro. die. x. marcii. M. cccc. lui.

57 ENeas cardinalis senēn. Ioāni nibili astronimo bohemie S. p. d. Ex henrico seudebēn itelliges que apud nos agūt Et qd roratus somniet i eccā pragēn & q̄ in tua dispēsatio ne acta sunt. Nos tui cōmodi sp erimus auidi eque ac tuipse Perge ut nos ama & ut soles Si qd hēricus nr̄o noīe ex te petierit assistito sibi & facito, p nobis ut cōsueuisti Vale ex ro. x. marcii. m. cccc. lui

58 ENeas cardinalis senēn Dionisio cardinali strigoniēn. S. p. d. Que fuerit mens mea. quis antehac animus erga te nō ignoras. Nam sp dignationem tuam optimi patris & be nignissimi domini loco ueneratus sum Ita tua bonitas merebatur. Verum si unq̄ fui tuus uel filius uel seruus. nunc me potissimum id prestare oportet quādo ad eum ordinem sine meritis sum uocatus in quo tu iure optimo iam dudum sedes Placuit apostolice pietati me cardinalium collegio nil merentem aggregare Sentio quātū & tue dignationi & ceteris reuerendissimis patribus debeo Precor igi t̄ meā uoluntatem amplectaris Et me ueterem seruitorem iā factū nouum mancipiū tuū intelligas. Imperes mihi omni tpe si quid est i quo tibi obsequi possim. nā mihi uoluptas erit quotiēs uidero ī tu is aut ī tuoꝝ āicoꝝ negociis me posse exerceri. Cupio insup serenis simo regi & domino cōmuni aliquādo me cōmēdes ut sit mēor sua maiestas que deuotio fidei erga se mee. quia omnibus meis scriptis. & uerbis ubicūq̄ fui ius suū ī regno hūgarie cōtra polonos tueri sum conatus Valeat optīe dignatio tua. Cui me humillime cōmēdo Ex ro. die x. marcii. An. M. cccc. lui.

ENeas cardinalis senēn uaradiēn epō. S.p.d. Scripsimus nu
per de nostra ad cardinalatum assumptiōe quā tua ꝓmoti
one factā nō ambigimus quātum tibi teneamur id etiam
tunc diximus. Non est cur modo iam dicta repetamus Nos in hac
dignitate cōstituti quātum hungarie regno quātū regie psone quā
tum dignationi tue debeamus ante oculos semp habebimus. Tuum
erit opa uolūtarii hoīs uti. nobis ī tuis negociis exerceri uoluptas.
Interea rogamus regie sublimitati nos cōmēdes. studeasq; ut de no
stra ꝓmotiōe summo pontifici & sacro collegio gratias agat. cū pro
nobis sepius scripserit. Vale optime & nos ut soles ama. nā nos dig
nationē tuā uti patrē colimus & obseruabimus. Ex urbe romana
die. xi. marcii. liiii.

ENeas cardinalis senēn. Nicholao listio. S.p.d. Gratissime
fuerunt nobis littere tue quas de nece comitis cilie ad nos
scripsisti. nō ꝙ mors illius nos letificaret. neq; enī alicuius
malo gaudemus sed ꝙ rem gestā ex ordine narrasti quam prius cō
fusam accipiebamus Ecce q̄ uana est huius seculi pompa q̄ caduca
gloria q̄ breuis potentia Cecidit qui suo nutu maxima regna rexit
At qui sanguinem sitiuit in sanguine periit. Percussit gladio alios
& ipse gladio percussus interiit. non potest ueritas nostra mentiri
que ait gladio ferientes gladio perituros Sed ignoscat illius anime
deus: & regno hungarie consulat ne discidiis agitetur Scribimus do
mino procopio aliqua de archiepiscopatu pragensi fac ut ipse ad
nos rescribat. Res enim in periculo est Insuper cupimus desoperā
ut regia maiestas sanctissimo domino nostro & sacro collegio gra
tias agat de nostra promotione quod ad suas preces nos extulerint
Cupimus etiam aduertas ut quando scribitur de negociis hunga
ricis domino nostro & cardinalibus ita efficias ut uideamur quod
sumus ipsi scilicet regi etiam affectissimi. ¶ Nam sunt quidam qui
nos superare nituntur tanquam magis regii sint quam nos.

Putamus tamen suam maiestatem non esse oblitam nostre erga se deuotiõis ac fidelitatis · & eorum que sibi puero scripsimus · & quo modo contra polonos omni tempore ius suũ defendimus Impar fuerit si noui recentesq; locum nostr̃ inuaserint Hec rogamus agites cum reuerendissimis dominis nr̃is strigoniẽn cardinali & episcopo uaradiẽn quibus nos cõmendatos reddas. In eccã colocẽsi fecimus q̃ cunq; potuimus ut plane referre poterit nũcius ad cãm missus. Iterum uale Ex ro. die x. marcii. Anno domini. M. cccc. luii.

61

ENeas cardinalis senẽn procopio Cancellario bohemie. S ·p.d. Perraro sunt littere ad nos tue. uellemus frequẽtius scriberes qui te unice amamus & tuas epistolas ueluti apollinis oracula ducimus scripsimus tibi quid egerimus in re bohemica neq; a te responsum habemus Interea tuus roratus. homo multi uolus & magniuolus ex bohemia ꝓcurauit offerri postulatiõẽ ad pragensem eccãm cuiusdam datarii apostolici boni quidẽ uiri sed cathelani & sermonis bohemici ꝓrsus ignari · Postulationem attulit lucas tibi notus monachus quem lucrifasiũ appellare soles Impediuimus hucusq; ꝓmotionem huius rei. ne rei nostre nocumentum ī ferret Timemus ne diucius impedire possimus Nam datarius plurimos fauentes habet Et roratus die nocteq; hos illos adit: suadens nil regno esse utilius q̃ ꝓmotionem hanc fieri Velis de his & regẽ & gubernatorem commonefacere ut sciant quibus in terminis res sunt Et an ista placent eis nos certiores facito. Nam regi & regno uestro seruire presto sumus. Cupimus des operam ut rex dn̄a ꝓmotione summo pontifici & sacro collegio gratias agat. Idq; q̃prium Et quotiens aliquid emergit ut nobis scribatur quia maiestati sue semper erimus ad seruiendum ꝓni & uoluntarii Ex roma die x marcii. Anno domini M. cccc. luii.

60

61 62

ENeas cardinalis senēn. Ioānī troster teuthonico. S.p.d. Ingrata est nobis eque ac tibi que & fortuna exagitat. Vellemus tibi quietū esse locū in quo tibi & musis uiuere posses. et aliquādo nobis. nunc tamen q̄ apud archiepiscopū salburgēn diuertisti speramus rem tuā meliorem futuram. neq̄ enim ille est qui suos amicos iacere sinat Dabit᷑ tue uirtuti premiū Et post te nebras sequit᷑ aliquādo lux Cupimus ipsi archiepiscopo cōmenda tos nos efficias & offeras q̄cūq̄ possumus ad eius nutū ꝑata Tu uero si quid uides posse nos tibi prestare scito illud facile obtētū: & persuade tibi te nobis carissimū esse. Ioānē quoq̄ lacerbanēn nr̄o noī ne saluum esse iubeto Ex ro. die xiii. marcii.. Anno. M. cccc. lui.

62 63

ENeas cardinalis senēn. Ladislao hūgarie atq̄ bohemie regi serenissimo. S.p.d. Nonnulla meo nomine refert maiestati tue uenerabilis henricus seudebēn decanus uratislauiensis que concernunt partim regnum tuū bohemie. partim meipsum. Rogo ut illi plenam credētie fidem prestare digneris: & ī agēdis eum fauorem de tua sublimitate mihi persuadeo Postremo me ipsum regie mansuetudini & do & commendo Ex roma die x. mēsis marcii. lxii.

63

FRedericus diuina fauente clementia romanorum īpator semper augustus & austrie stirie carithie & carniole dux et comes tirolis Enee sancte romane eccē cardinali. Episcopo senēn principi ac consiliario nostro carissimo. Salutem ex litteris henrici seudebēn conciliarii nostri ulrico episcopo surgensi etiā principi ac conciliario nostro pridem ex urbe destinatis accepimus paternitatē uestram nuper in ꝓximis quatuor temporibus ꝑ sanctissimū dominū nostr̄ papā ad dignitatem cardinalatus ꝓmotam extitisse. de quo ꝓfecto leticiā et consolationem habuimus ualde singularē presertim cum id multo iā tpe desiderauimus et summoperē expectauimus. Gaudemus enim nos uoti nostri compotes effectos

ac tot preces & ſcripta noſtra nō uſq; quaq; incaſſum porrecta fuiſſe. Quā q̄ paternitas ueſtra hmōi gradum in eccā ſuis etiā meritis & laboribus pro ſede apoſtolica multipliciter perſpectis digne fuerit conſecuta Optamus itaq; ut ea dignitas uobis felix fauſta ac lōgo tēpore duratura exiſtat Sperātes per hanc apertā eē uiā p̄nita ti ueſtre ad maius aliquod faſtigiū domino concedente cōſcendēdi quēadmodū & ſepius ſumus auguriati. Nec dubitamus eā quidem dignitatem in primis ſancte romane eccleſie & uobis plurimum decoris & ornamēti: nobis uero & ſacro romano imperio ac inclite domui noſtre auſtrie (cui in minoribus ſemp fructuoſe & utiliter prefuiſtis) non mediocriter commodum & utilitatem allaturam cū id longe magis efficere poterit. Cōfidimus enim ac ꝑ certo tenemus paternitatem ueſtrā in ea dignitate & loco ea que perſonam nr̄am ſtatum atq; dignitatem noſtram & ſacri imperii necnō dicte iā domus noſtre ac noſtr̄ ac noſtrorum honorē cōmodum atq; utilitatē reſpicere uidebunt ꝑ ſua ſolita in nos fidelitate & cōſuetudine nec non ſinguları prudentia ueſtra tā apud ſanctiſſimum dominum noſtrū quā etiā ſacrum collegium cui modo ſcripta eſt: diligenter promoturam & ubicunq; opus fuerit optime defenſurā. Rogamus aūt & hortamur paternitatem ueſtrā quatenus nos ſuis litteris nobis ſp iocundiſſimis crebro uiſitare nec ſuum circa nos officiū intermittere uelit. Et nos ꝑ occurrentibus ſingulis ad uos tanq; patronum & ꝑmotorem negociorum apud ſedem apoſtolicā agēdor̄ continuo recurremus Paternitatem ueſtram bene ualere & optīe ſucceſſibus ꝑſperare deſiderans Datum in brerē die dominica. xxx. menſis Ianuarii. Anno. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis ſenēn Bartholomeo factio genuēſi .S. p. d. Iocundiſſime fuerunt nobis littere tue quibus amicitiā inter nos apud neapolim contractā ex tuo latere affirmas inconcuſſam ſolidamq; permanere Itē tibi perſuadeas uolumus ex parte nr̄a fieri: Neq; n. ſumus q more adoleſcētuloꝝ nūc amemus

nunc odio habeamus. non sumus in contrahenda amicitia faciles. at neq; postq̃ contracta ẽ illam leuiter dissoluimus Dileximus te post q̃ nouimus quãti esses neq; decepti sumus in eo quod de te iudiciũ fecimus· Itaq; par ẽ: amorem erga te nostr̃ dum uixerimus duratu rum quãdo & tua uirtus te minime relictura est Quod scribis i eo quẽ de uiris illustribus eui nostri composuisti libro datum nobis esse locũ non meritis nostris sed tue caritati ascribimus Et in hoc quidem confitemur imbecillitatẽ nostrã: non tam inuiti supra meri tum laudamur q̃ uituperamur Ita enĩ natura compatũ est ut nulli laus onerosa uideat̃: nos enim libr̃ cum uolueris cupide uidebimus legemusq;. Nũc quod tibi aliud scribamus nihil se offert. Cupimus anthoniũ panormitã illustrẽ poetam & matheũ malfericũ Iurisco sultũ egregiũ &si quãdo cãdidũ oratorẽ prestabilem offenderis no stro nomine saluos dicas Carissimũ quoq; fuerit si quando maiesta ti regie nos cõmendaueris: quã p ceteris nostri seculi potestatibus & ueneramur & colimus Ex Ro· die. xxu. marcii. .M.cccc.lui.

65 66

ENeas cardinalis senẽsis Ludouico pucio mgr̃o de mõfesio S. p. d· Quãuis ex uulgato sermone & rebus hispanicis ad nos scribis: plurimũ tamẽ oblectãt nos littere tue. multũ e nĩ salis in illis multum beniuolentie ad nos ostẽdit̃ Scimus nos ama ri a te. & id quidẽ nobis est iocundissimũ: diligimur enĩ a magno & p̃bato uiro. Et ab ipso quẽ nos p̃ sua ingenti uirtute p̃q; suis i nos meritis & amamus & obseruamus unice. quod refers de caritate er ga nos regia quãuis responso egeat: respõsum tamẽ non inuenit. nã quid nos uermiculi dicamus cur tanti regis gratiã adepti sumus. Superat hoc non uerba solũ uerũẽt cogitationes· Vtinã possimus aliquãdo unã saltẽ in re monstrare quãtum nos illi excellentissimo regi deberi fatemur Veꝝ cum sciamus nihil eẽ in nobis cur ab eo culmine diligamur petimus rogamusq; ut tu hãc nobis gratiã con seruare studeas Etsi enim indigni sumus quos primus nostri seculi

rex amet. nollemus tamen non amari: & tantum bonum perdere.
Q̄ ſuades eius maieſtati ſepius ſcribamus. parebimus conſilio tuo
Et nunc quidem cum his litteras noſtras habebis. quas regie mā ſue
tudini noſtro nomīe reſtituas Eiq̄ nos & commendes ſimul & des
nam mancipii loco nos ſemper habebit. nepoti tuo nobili & modeſt
iſſimo uiro quotiens ab eo requiſiti fuerimus nunq̄ deerimus nec
minus in eis curioſi erimus q̄ tuipſe. Vale optime Ex urbe romana
die xxu. marcii Anno. M. cccc. lui.

66

ENeas cardinalis ſenēn. Alphonſo aragonum cecilie regi.
S. p. d. Si maieſtati tue rarius ſcribo. nihil obſecro uel ne
gligētie uel aduerſe uoluntati aſcribat Cupio ſiquidem
frequentes litteras meas in manus tuas dari. nam ſic potiſſime mēo
riā mei tua manſuetudo tenacius apud ſe haberet. Verum materia
quam ego ſcribere uellem non occurrit. que occurrit hanc ſcribēr
nolo. neq̄ enim tutum eſt omnia mandare litteris & hoc preſertim
tempore quo nec qui uia recta incedunt careāt ſuſpitione. Ceterū
que in hac curia gerunt ſunt q̄ plures qui tui ſublimitati ea cōſcri
bunt. Et nonnulli quidē multo plura & ſecretiora q̄ ego nouerunt:
De germania tantum eſt ſic arbitror q̄ emulante nullo ſignificār
poſſum. Curabo igit quotiens illis ex regionibus ad me aliqua rfe
rant nota digna ne per me tuam maieſtatem lateant nunc uero q̄
habeā paucis explicabo. Vlricum cilie comitem apud albāgrecam
quam uocant alii albā occiſum. iā pridem accepiſti hoc oppidū noſ
tri belgradum. uocitant apud ueteres taurinum dictum inuenio q̄
fauum flumen miſceri danubio apud thaurinū tradunt In quo lo
co nunc belgradum iacere conſtat. Occiſorem comitis nō ē ambi
guū ladiſlaum fuiſſe filium ioānis humatis eius qui ſepe turchos de
bellauit. Et hoc anno ſuperbiā machumetis apud eūdem locum cō
fregit. Creditum eſt non minus filium ꝓfuiſſe reip. chriſtiane ioc
ciſōe comitis q̄ patrem in ꝓfligatione mahumetis Cum mahume
tes & comes hoſtes religionis eſſent Ille externus. iſte domeſticus.

Memorabilis hic annus ē quo turchi deflati sunt & magnus comes magni regis gubernator obtruncatus est. Cometes qui uisus hoc anno est opinioni que de se fuit abunde satisfecit. Apud thaurinū namq; que dicta sunt patrauit Terram in regno suo supra auditū antea sic horribiliter mouit. Impletisq; ciuitatibus seditiones etī tauit:maxime apud senam urbem:unde non parua ciuium pars ex cluſa est.Pestis multis in locis debachata magnam populi partē & presertim in hungaria deleuit Caritas annone non ytaliam modo sed germaniam greciam & orientis plurimas regiones afflixit.Sed maiora sunt que astrorum periti uel uates.timenda predicāt Quos deus ut deus ipse mendaces arguat optandum est: Sed ut ad germa niam redeam.morte comitis apud austriam cognita nō parua de he reditate eius controuersia suborta est. Que fuerūt illi bona sub co rona hungarie ad regem ladislaum sine contentione pertinēt. Que sub imperio iacent multi sibi pertinere asserunt.alii ab ītestato. alii ex testamento heredes se dictantes:ut albertus & sigismundus aust rie duces:tum michael comes madeburgēn & ulrici comitis garicie filius Sed potissimum ius ad imperatorem spectare usum est. Con cilium prelatorum baronumq; & ciuitatum scirie carinthie carnio leq; & marchi sclauonite haberi placuit apud goerum baioraricū. In eo auditi sunt omnes qui comitis cilienſis hereditatem ad se dix erunt pertinere Deniq; diffinitum est oppida castella arcesq; que comitis cilie sub imperio fuissent in manu imperatoris tradi. Tum si quis ius in illis sibi competere dixerit ab eo petendum esse: atq; hoc pacto prefecti urbium locorumq; quorumcunq; possessionem imperatori tradere. Ita multo melior hodie cesaris conditio est quā pridem fuit quando ab hoste liberatus est pessimo:sed & q̄ fuerunt illi uires.sibi accesserunt.Hec uolui scribere serenitati tue haud ig narus cuncta ei esse gratissima q̄ ad gloriā cesaree maiestatis cedunt Imperatrix ipsa augusta optime ualet. De apparatu contra tur chos in hungaria cum nihil certi habeam nihil scribo Sāctissimus

tamen dominus noſter & germanos & hungaros nūc litteris & nūc nunciis excitare atq; urgere conat' Mihi non magna ſpes fuerit: niſi uiderim celſitudinem tuam claſſe inſtructa in magne illius me morande nauis puppe armatam: ſignum ꝓfectionis cōtra turchos dare Nam reliquis orbis principibus. & ſi uoluntas eſt non adē fa cultas qua greciā iuadere poſſint. Tue ſublimitati ſi uoluntas affu erit nihil deerit. neq; plura modo. me tue māſuetūdini dedo. a cuius mandatis nunq̄ diſcedam. Ex roma die ui. kal. aprilis. Anno. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis ſenēn. Ioāni ſolario electo barthinonenſi .S.p.d. Quāuis raro preſentia tua fruamur eius tamē me moria apud nos dulciſſima ē quotiens eius conſuetudinis que inter nos neapoli fuit recordamur. quod quidem ſepe contigit neq; enim obliuiſci poſſumus amicitie ſuauiſſime que & lucꝝ ē qđ ex neapoli reportauimus. exiſtimamus enim magni tuā beniuolen tiā nos eſſe conſecutos. cupimuſq; ea ut perpetua ſit quāuis non ali ter credere debeamus. cum uera ſit amicitia noſtra ex honeſta con uerſatione nata Amicitia uero q̄ deſinere poteſt. ut iheronimo pla cet nunq̄ uera fuit. ſed de hac ſatis. Cupimus nos aliquando regie manſuetudini commendatos efficias. Sui enim non minus ſumus q̄ illi qui ex aragonia uel cathelonia nati ſunt. quāuis quoddā natura le ius eos regie maieſtati obnoxios teneat. nos beneficia que ab eo re cepimus obligauerint Verum illorum aliqui fortaſſe abſq; ſcelere ſe nihil regi debere dixerint. nos abſq; ingratitudine quod eſt uicio rum peſſimum id dicere non ualemus. Sciat per te clementia regia nos fateri debitū & cupidos eſſe id perſoluere & ſi obligatio maior eſt q̄ per nos dilui poſſit Inſuper dominū de monteſio amamus ar dēter qui nobis amiciſſimus fuit Rogamus ut illi noſtrā operā adq̄ uis eius beneplacita offeras Poſtremo ſi quid eſt qđ tui cauſa effice re ualeamus ſcis nos eſſe quibus uti ꝓ uoluntate poſſis Eccleſiam barthinonēn cōfidimus tuam eſſe futuram. Etſi modo aliqđ ſubeſt

ipedimẽti.tẽpus oĩa domat. Vale ex ro. xxui. Marcii. M. cccc. lui.

68 69

ENeas cardinalis senẽn. Ioãni miraballio equiti neapolitão .S.p.d. Referunt qui ex neapoli ad nos ueniũt. magificẽtiam tuam adhuc mestã esse & consolationem nullam accipere de morte filii id nobis molestũ est Rogamus ne temet affligas non est super ea re dolendum que amissa nequit recuperari Sũt tibi alii filii uirtute fama honore prestãtes. Isti tibi in terra seruiunt In celo ille locum parat. age. cogita. quid est huius mundi gloria. Caduca sunt omnia que in terris adquirimus. nihil stabile. nihil certum. nemo sibi horam uite ꝓmittere potest. nemo de crastino habet noticiam. fugit etas. fugit omnis terrena uoluptas. nihil habemus nisi presens & id momentaueum est Quid igit̃ tristamur si priuamur momentaneo bono. Dicimus hec sapienti uiro. & qui ista optime nouit. libet tamen dicere homini amico & bene de nobis merẽti. Precamur ne deinceps in hac re scribere cogamur. quod tunc fi et cum magnificentiã tuam hilarem atq; iocundam eẽ audiuerimus alioquĩ non possumus tacere. cum tua mestitia nostra sit molestia. Cupimus te indulgere bone ualitudini & uiuere animo leto Sic. n. & nos & reliquos amicos tnos consolaberis Albericum filiũ tuum optamus bene ualere. Alexander florẽtie bene ualet uir magni precii & uerus tuus filius in quo tui mores expresse sunt. Vale ex ro die xxu. Marcii M. cccc. lui.

69 70

ENeas cardinalis senẽn. urbano episcopo Sabinẽn. S.p.d. Ex aladia ad nos tue littere deuenerunt quibus de nostra ad cardinalatum uocatione congratularis. non est noua erga nos tua caritas Scimus te nos amasse ab eo tempore quo uuiẽne simul uersati sumus usq; hodie absq; simulatiõe nec nos minus te dileximus & diligimus. Itaq; si quid honoris nobis accessit & tibi auc ta dignitas est. quãdo iter amicos ueros omnia esse communia decet Tu itaq; deinceps cardinalatum nobis creditum & tibi cõmũicatũ

ꝑ nostra inuicem caritate iudicabis. Quod speras amplius de nobis rogamus ex cerebro tuo ꝓcul amoueas. nã qꝫ huc euecti sumus plus est q̃ meruimus. Et utinam nos geramus auxilante deo ne dedecori dignitati simus. Liberationem tuam audiuisse priusq̃ capturã uo luptati fuit. nam si prius te captum accepissemus non caruissemus grandi molestia: nunc euasisse te periculum dulce est & aliquando suaue tibi fuerit memisse laboris. Vale & nos ama ut soles Ex ro.

ENeas cardinalis senẽn Roderico cardinali sancti nicholai .S.p.d. Quod nihil tuarum lr̃arum iam pridem acceperi causam eẽ arbitror ingẽtes ac grauissimas occupatiões tu as & illaꝝ terrarum pericula Ego tamẽ gaudeo qꝫ in aduersis & ar duis rebus tua uirtus elucet. nam qui ex agro piceno ueniunt tua cura diligẽtia studio & singulariss̃imo ingenio ex grauiss̃imo discri mine seruatam ꝓuinciam aiunt In senatu apostolico magnifice sũ mi sacerdotis uerbis tua dignatio commẽdata ẽ Senatus ipse omnis se obnoxium ꝓbitati tue fatet cum tua opera ciuitas esculana salua ta sit: qua perdita non marchia solum sed omne patrimonium beati petri ibat pessum Perge igit incumbe comuni cure. intẽde neruos ꝓ conseruatione rerum eccl̃asticarum. ut facis Hinc. n. gloria hinc sempiternum decus non tue solum dignationi sed uniuerse burgio rum familie redundabit Prothonotarius tuus allocutus me est tuã qꝫ erga me caritatem mihi quidem notissimam conatus est amplius atqꝫ amplius inculcare. Sed ita mihi persuasus est amor tuus ut per suaderi magis non possit. ait ille cupere dignationem tuam huc re uerti. utinam id det & q̃ celerius: Etenim utiliss̃imus esset reditus tu us. Consolareris grãdeuũ illum sum num põtificem patruum tuũ qui assiduis curis intentus nullum habet leuamẽ. Presentia aũt tua in primis letificaret eũ. neqꝫ enim sine dulcedine quadam mentis & anime suo sanguine sanguis heret. Exinde partem curarum susci pe res nec oporteret illũ oĩa solũ subire onera Curia quoqꝫ uniuersa

tuo aduentu exultaret habēs hoīem ad quē posset urgente necessi
tate recurrere. nā mō multi frustrant non ualētes aditū hre pōtifi
cis. qnāuis audiētie die nocteq; sua sanctitas sine intermissione intē
ta ē. nescio qd deliberabit de tuo reditu. Ego quidem si quid i eā rē
potero nō ero deses Scripserā usq; huc cū tue mihi lre redditesunt
eloquio plene suauissimo Mirabar prius nō te scribere. nunc demi
ror in tāta req; mole qua premeris id ocii fuisse ut ad me dare lras
potueris Sed nihil ē amāti difficile. Omnia uincit amor. nullus gra
uis labor qui non leuissimus ei uideat qui ex amore opat Intelligo
igit esse nō uanā opinionem meā qui me amari a te arbitror & mi
hipsi prorsus suadeo sed de hoc fortasse nimis inter ueros amantes.
Queris que apud nos nouitates. eas rescribam & dicā breuiter qđ
audio Iacobus piccininus ad pontificē misit qui se purgarēt in escu
lanis insidiis nihil a se ꝓdisse. Pontifex respondit id magno regi ara
gonum suadendum eē qui eius expromissior fuit. Sunt qui pūtant
comitē iacobum uelut indignabundū (nā ei stipēdia negata sunt) a
liquid noui paratuq; incendii. Alii referunt eū ad maiestatē regiā ꝓ
fecturum. siue ut se expurget. siue ut aliqua exquirat in rem suam
Vtcūq; sit uigilādum ē ne quid detrimenti ager eccē patiat. Inter
comitē euersum & ursinorum dominū feruet discordia. Cōcordia
sepius agitata in lucem non ꝓdiit. Nocte āte hāc diē tercia transiue
runt copie comitis euersi per hāc urbē deceptis portaq; custodibus
Premiserunt enim quatuor uiros qui se germani tui illustris capita
nei famulos dicerent sumptis uestibus que fidem facerent ad morē
eorum qui capitaneo seruiunt. & hi intromissi captis custodibus ia
nuas aperuere uehemēti exercertui comitis euersi. Hee autē copie
ꝓfecte sunt ad opidum cui mōticello nomen est illud cum arce se
runt occupasse. Non habemus rem comptam. Sepe enim plura re
ferunt in hac urbe que ab ipso uero ꝓcul sunt Et id qnidē uicium
late patet apud omnes gentes De turchis hec ferunt dispotus ras
cie senior mortē obiit. filii eius ad turchos defecere. turchi magnas

parant copias rursus hungariam inuasuri. In hungaria non est pa
ratus exercitus. nec auxilia expectãt ex alemania quecito illuc per
gere possint. In gallia & super rodanum triremes fiunt breuiq; ar
mande credunt ut in turchos eant. Rex portugallie in ꝓposito pse
uerat. nescio tamen quid facturus sit ubi uiderit paucos secum prin
cipes ituros. Dominus noster ꝓ suo more feruet desiderio ex termi
nandi mahumeticã superstitionem. & que ab eo pendent summa cu
ra ꝓsequit. De beneficiis sum curiosus & tibi & mihi consulã Sed
decipimur & fallimur falsis rumoribus. Is qui nuper apud noren
bergam obiisse ferebatur. ꝓximis diebus hic fuit & mecum pran
sus fuit. Similiter & tullẽ epũs qui apud nouam ciuitatem austrie
defunctus uita affirmabat. ad ducem burgundie incolimus rediit.
Ero tamen attentus si quid uacet. sed tua dignatio habet optimum
ꝓcuratorem dominum nostrum sanctissimũ. Et puto iam tibi aliq̃
monasteria commendanda esse per curatorem cuiusdam ꝓthonota
rii de monte ferrato ad quandam abbaciã ditissimam. Spero etiã cũ
rege aragonum si uera sint que ferunt concordia fiet dignatiõi tue
admodum utilis. Nec plura modo Commẽdo me dignatiõi tue cui
cupio complacere omni tpe Ex roma die prima Aprilis. M.cccc.
lui.

ENeas cardinalis senẽn. Ioãni cardĩali scĩ Angeli. S. p. d. 11
Quãuis nihil modo scriptione dignum offerat. nẽ tamen
sine meis lr̃is ad te nuncii ex hoc loco ptingãt· scribã pau
ca ex his q̃ apd nos agũt. Sũmus sacerdos corpore & mẽte ita ualet
ut ante cõplures annos. Animus illi ad exterminationem mahume
tice secte magnus est & ardẽs Nihil ab eo pretermittit ex his q̃ suo
arbitrio pendent Vtinam principes eius desiderio satisfacerent.
Sed quid germani. galli. hispani. hungari. poloni faciant tu melius
quam ego nouisti. ytalia ipsa pace fruitur duobus tantum in locis
fremunt. apud genuam liguris caput. Et circa nos inter:

comitem euersum & familiã ursinoꝝ. Quesita concordia nõdum ẽ inuenta. Summi tamen pontificis sapientia hanc rem optimo seda bit termino Comes iacobus piccininus his diebus delatus ẽ ad põ tificem tanꝙ esculum furto uoluerit occupare. Is sese multis argu mentis purgat. nõdum tamen pontifici fidem fecit Timor ẽ ne ꝙ es ytalica turbet. nimis enim diu quieuimus. & a nr̃o more procul fuimus Hec est ytalia Cupio dignationi tue ita bene esse ut cupis Scio durum esse ꝓuinciã tuã neꝙ aliud ab inicio putaui. nunꝙ iudi cio meo res hungarica bene a turchis defendet̃ nisi & impator unũ sapiat· Pereant qui discidii sunt auctores Hec uolui scripsisse Vale optie. Ex urbe ro. kal. Aprilis. Anno. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis senẽn. Nicholao liscio uulaterano .S.p.d Scripsimus ad te iampridẽ Itidẽ ꝓcopio cancellario de re bohemica. exinde sperauimus non nihil in eo negocio fi eri posse. nihil audiuimus Miramur & feremus molesto animo tot nos incassum subiisse labores: perisseꝙ salutiferum & necessarium o pus Fortasse ita deo placitũ ẽ. de pragẽn eccã. multi sermones habi ti sunt. admittenteꝙ rorato nr̃o cã cõmissa fuit cardiali sancti mar ci ut plebi bohemice datarius pape preficeret̃ epũs Est ille qdẽ uir bonus & doctus & quẽ dignũ hoc honore putamus. nobis tamẽnõ ẽ usum ad talẽ eccãm quẽꝙ pmoueri nisi cõsulto rege. Ideoꝙ quo ad potuimus differri ꝓmotõem conati sumus Tu hec ꝓcopio dici to & curato ut responsum habeamus. uellemus regia sublimitas ꝓ ipso cancellario instaret Arbitramur enim non frustra conaretur Que nobis de comite cilie scripsisti cognouimus & cõmũicauimus. non sine tua laude Plurimum optamus sepe ad nos scribas & nihil subticeas de turchis & rebus aliis cognitione dignis Apud nos tior belli est futuri Credimus tamẽ summi presulis sapiẽtia obuiã ibit Rogamus ꝓcopiũ regie maiestati nos efficiat cõmẽdatos Tu uero reuerendissimis dominis strigonẽn cardialis & uaradiẽsi epõ cõmẽ dabis Ex urbe Ro. kal. Aprilis. Anno. M. cccc. luii.

948 150

74

ENeas cardinalis senēn. Henrico seuflebēn. S.p.d. Credi mus te ad curiam cesaris incolumen peruenisse Idq; cupi mus Rogamus igit̄ imperatorie maiestati nos commen datos efficias Cesar enim est quē in terra unice colimus. & illi pre ceteris qui uiuāt obligati sumus. loquere secum de rebus commissis diligentie tue Maxime autem horteris suam excellentiā ad bellum contra turchos gerendum Excitandosq; germanie populos quoniā ipse primus est quem xpristiani respiciunt. Hic enim rumor est nō sine auctore certo. magnas apparare copias turchorum dominum ut rursus hungariam inuadat Quod si teuthones presidio fuerīt ac tum de regno illo non dubitat̄. Hec agito cum reuerendissimo pa tre nostro epō gurgēsi & singulariſſimo amico preposito frigingē si quos nostro nomīe iube bene ualere nescimus qūo

ad aures ꝓcuratoris delata est prutenoꝝ: ille tamē non os tendit se credere. mora periculosa ē Nos si difficultas eēt in reserua tione ꝓpterea qa in cardinalatu sumus offerimus aplīcas lr̄as obtine re q̄bus reseruatio auferat̄. quēadmod̄ & plures alii fecere cardina les in gallia & alemania Reliqua cōmittimus prudentie tue. Vale optime Ex roma iiii. Aprilis. Anno. M. cccc. luii.

73.

75

ENeas cardinalis senēn Vlrico epō gurgēn. S.p.d. Que sunt apud nos nouitates scribimus cesari. non repetimus q̄ illis in litteris uidebis. Precamur nos cesareo culmini com mendes: eiq; contra turchos expeditionem suadeas Ita enim expos cit xpristiane religionis necessitas. Dilationem a creditoribus tui predecessoris obtinuit henricus senflebēn sicut ab eo relatum tibi non ambigimus Si qua amplius sunt que cupias ex nobis. tantum aderit uoluntas quantum sinet potestas. Scimus enim nos tibi esse obnoxios & cupimus aliquando partem debiti persoluere. Vale Ex Roma die quarta. Aprilis Anno domini Millesimo quadringē tesimo quīquagesimo quīto.

74.

ENeas cardinalis senēn. Vlrico ridre. S.p.d. Henricus seu
flebēn. tuus & noster apud te est & que sunt apud nos sci
tu digna tibi exposuit. Non est cur fatigemus aures tuas.
cum post eius abitum nihil noui emerserit scitu dignum Rogamus
ut exhorteris cesaream maiestatem ad bellum contra turchos. Ita
enim suus honor & reip. xpristiane salus exposcit. Nam turchi ut
fama non uana est ꝓxima estate rursus hungariā sunt inuasuri. Si
q̄ sūt quecupias ex nobis scis nos esse tui amantes & cupere uolunta
ti tue morē gerere Velis nos mgr̄o camere commēdatos facere. Et
artongū nr̄o noie saluū dicere. Ex urbe die iiii. aprilis. Anno domi
.M.cccc.lui.

ENeas cardinalis senēn. Diuo frederico imperatori. S.p.d
Que nunc scribam pauca sunt. Fama hic ē. dispotū rascie
seniorem obiisse mortem filios eius ad turchos defeciſſe.
Iāq̄ xpristianis insidiari. si ita ē credimus non latere maiestatē tuā
Accipio illoꝝ sororē esse in castro cilie que fuit uxor comitis Ca
uēdum est ne mulier fr̄nā labē sequat̄ At puto sublimitatem tuam
id non negligere. Quia tamē aliqui iusserunt me hoc scribere non
fuit conciliū ut reticerem In ꝑtibus motus ē futuri belli Et multa
eius rei signa sunt. deus melius cōsulat. Ciuitas senēn discordiis ciui
libus agitat̄ Rex aragonū suo more uenatiōibus operam dat. fuit
q̄ ut aiūt in periculo ꝓximis diebus ne per aprū interficeret̄ cū ce
cidisset in quo sedebat equus. Rex portugalie uēturus cum classe
affirmat̄ mēse ꝓximo. qd̄ mihi non fit uerisimile cū nec terrestris
per hūgariā paret̄ exercitus. nec ex ytalia classis alia paranda pute
t̄ nisi aplica Indigemus dei auxilio Sed bene optamus uestras res di
rigi. Cōmendo me tue sublimitati ad eius mādata ꝓmptissimū Ex
ro. die iiii. Aprilis. Anno. M. cccc·lui.

ENeas cardinalis senēn Ioāni inderbach. S.p.d. Ex fr̄e tuo
credimus te nosse q̄ hic agunt̄. nos rem tue prepositure

accepimus apud dominum nostrum. de prebenda ratisponẽn facie
mus que poterimus. Sed durus est aduersarius tuus: & fauorem ha
bet cardinalis zomerẽn. quẽ nosti dominum esse immutabilẽ nos ta
men ut amicum decet tuas preces iuuabimus. nouitates que apud
nos sunt scribimis cesari: uidebis litteras nostras. nõ est cur laborem
sumamus inanem. ¶ Vtinã annus iste preterito & quietior sit. &
melior. mẽdaces⁊ uates & astrologos faciat. quorum iudicia raro a
liquid boni presagiunt. nos ea tempora optauerimus q̃ aduersa sint
⁊phetar⁊ & astrologorũ iudiciis Cupimus amicos nostros iacobũ
de lodrano nobilẽ equitem: ioãnem nihili astronimũ prestabilẽ nos
tro noie saluos dicas Imperatrici autẽ auguste nos humillime com
mendatos facias. cui parere & uoluntarii & accĩcti sumus quotiens
nobis aliquid ipetrauerit qđ i nr̃a fuerit facultate ¶ Vale ex roma
die u. Aprilis Anno. M. cccc. luii.

75 ENeas cardinalis senẽn. Ioanni solerti. S. p. d. Pergrate fue
runt nobis littere tue quibus bonam ualitudinem tuã &
animum tuum erga nos eũ esse qui prius fuit abũde intel
leximus. Illud quoq⁊ nobis iocundissimum fuit ⁊ regiã maiestatem
paruitatis nostre memoriã tenere: & nos amare asseueras. Nihil est
enim quod magis cupiamus q̃ inter seruitores suos cõnumerari: q̃
do quidẽ ipse rex unus est qui nost⁊ exornat seculum Vnus autẽ
inter prĩcipes doctus ẽ. & terrarũ cultor. unus liberalissimus: unus
in armis peritissimus: Vnus q domi belliq⁊ manus euo nr̃o uideri
possit. Vnus deniq⁊ qui religioni indefesse seruiat. Qđ si animũ ad
perdẽdum turchor⁊ perfidiã intenderet. ut sepe ⁊fessus est. nõ mõ
q nũc uiuũt regibus preferẽdus erit. sed oẽs ⁊culdubio antecedet
quos prisca secula ĩclitos cõmẽorãt uiros. Est igitur nobis dulciss
mum cũ tanti regis seruitores sumus & credimur. De re tua nõ mi
nus cupidi sumus q̃ tuipẽ: ymo uel tantomagis quãto tu per hũilita
tẽ tuas uirtutes extenuas nos p ueritatem illas magnificamus. Sci
mus. n. q̃ sunt merita tua & que tibi debeãt premia & que possunt

tibi dignitates committi. Quod si aliquādo ut speramus res tua in
medium adducet̄.audient cardinales quale de te iudiciū faciamus.
Nullus tamen est qui ꝓbitate ac doctrine non sit affectus. Illud so
lum impedimento est ꝓmotioni tue ꝙ alia negocia non cōponūtur
Atq; ita fit ut utile per inutile uiciet̄ quod leges abhorrere solent
Putamus tamen his rebus breui modum imponi & honori tuo cō
sultum iri Suadendum est sublimitati regie ut in ꝓmotionibus eccā
rum ea media complectatur q̄ tollerari possunt Valde autem con
ducit xpristiane rei hos duos principes esse caritate coniunctos. Et
qui dissidium querunt neutrum amant. Audimus libenter que scri
bis de uoluntate regia erga senenses. Alterum uero quod subnec
tis ut senenses ipsi cauti sint neq; seipsos implicent malis. quibus cū
uelint explicare nequeant salubre consilium est Sed nos multum il
li reipublice timemus. tum ꝙ ciuilis discordia populum exagitat.
tum quod presidia querunt qualia fugienda essent Sed ipsi uiderīt
nos patrie &si bene uolumus illi tamen consulere non possumus ꝙa
nobis non creditur. Cardinalis sancti Angeli scribit turchum ꝓxi
ma estate in hungariam maiori conatu quam prius uenerit reditu
rum: Non esse hungaros ad resistendum potentes nisi externa ha
beant auxilia. Petit classem apostolicam augeri & infestare mariti
mas turchorum oras. nostro iudicio regis opus hoc magis q̄ pape
fuerit. nec plura modo Rogamus sublimitati regie iterum atq; ite
rum nos commendes. Et dominum de montesia singularem amicū
nostris uerbis saluere iubeas ex roma die u. Aprilisi. An. M·cccc.
luii.

ENeas cardinalis senēn. Alphōso aragonū regi cecilieq;. S.
p.d. Hac ipā die rex iclite ac potētissime allate sūt lr̄e ex
hūgaria sūmo pōtifici oēmq; curiā cōturbarūt Referunt
eni mahumetē turchoꝝ dominū cū saldano egipti cū caramāno cili
cie cū tarcaro scichie inito federe coactis ingentibus copiis rursum

ad hungariā ꝓperare. albam. qđ alii caſtrum belgradū uocāt ſūmis uiribus obſeſſurum Iāq; iter accepiſſe. nec dubiū eſt quin diebus quīdeci cum toto exercitu ante oppidum ſeſe collocet Ferunt quoq; iuraſſe eum & etiā ſi aſie maiorem partē amiſſam audierit nō ſeſe retro abiturum Hec albenſes legato apoſtolico ſcribunt pleni metu Quippe quibus ſola ſpes eſt: neq; enī tam ſecuri hoīes dei. quin hūanū expectāt auxiliū. Incredulū eſt mortale genus neq; ille pō derat quod ſcriptum eſt in ſacris eloquiis maledictus hō qui confidit in hoīe. Sed miſerandū illis eſt. ſi ſemel diuinitus liberati rurſus pietatē diuinam tēptare uerent. Percuſſit de celo deus hoc āno turchos: neq; enim humana victoria fuit que apud albā parta ē Voluit experiri deus quidnā reges agerent: ceteriq; xpriſtiani populi rectores: ꝓfligauit hoſtes: occidit qui ferotiores uidebāt. Abſtulit innumerabiles machinas: ſpaciū dedit quo ſi uellent xpriſtiani populi ſeſe accingerent: redituroq; turcho armati occurrerent Sed quanto magis indulget deus tanto negligētiores ſumus abutentes ocio. Ecce redit hoſtis & nemo eſt qui laboranti hungarie opem ferat. & uereor ne hungaria peſſum eat: & nobile illud regnum hoſtis gladius euertat. Quod ſi deus tulerit cadit murus noſtre religiōis. & itinere plano per carnos & foꝝ iulii in ytaliā turchorum turme decurrent Ad hec accedit filiorum olim gubernatores hungarie captura qui per regē in arce budenſi deprehenſi cuſtodiūt. Cumq; his non parui nominis prelatus interceptus eſt. Ioānes uaradiēn epūs Inferūt & aliis pleriſq; nobilibus inclita uincula incomptaē adhuc cauſa Sed uero ſimile ē necem comitis cilie hoc peperiſſe. Infelices xpriſtiani: quos tanta cecitas exagitat ut nec premētibus hoſtibus domeſtica deponant odia. Surgat igitur tua ſerenitas: & quod potuerit huic periculo remedium adhibeat Ceteri principes in tuam ſublimitatem cuncti fere contorquent oculos eam ipſam quicquid egerit ſecuturi. Neq; enim rex eſt in orbe xpiano apd quem plus

auctoritatis q̃ apud te sit:qui regnorum potentia.rei militaris peri cia:experiẽtia rerum multarum:& incredibili sapientia ceteros eu rope principes antecellit Hec per me ad tuam mansuetudinem fide dicta sint. Datum rome die uii.aprilis Anno.M.cccc.lui.

ENeas cardinalis senẽn Ioãni solerico.S.p.d.Scribimus ali qua de turchis sublimitati regie.que cupimus sibi offeras legasq̃ Nisi enim ipse laboranti xpiane religioni opem fe rat:id imminet discrimẽ ex quo uix alius liberare non possit. Nũc opus est arte ingenio & uiribus uti. Nec apud eũ nisi inueniamus ubi perquirẽda sint ignoramus. Vale ex ro.die uii.apr.m.cccc.lui

ENeas cardinalis senẽn. Ioãni indebachio. S.p.d. Ad nos de statu curie cesaris nouitas peruenit. Ita se humane res habent:nunc iacemus:nunc in alto sumus deo laus qui ce sarem omni periculo liberauit.Dolemus uicem gurgẽn episcopi no stri amici optimi.commiseri sumus& unguodio cui non dubitamus admodum nocere diuicias.Facta sunt hec que fieri potuere: execu toriales misse littere & modo nuncius apostolicus eo pergit sacre theologie ꝓfessor laurencius reuarella:quem tibi commendamus si eum uideris Ambrosio nostro diximus que misisti Expectabit ad huc aliquãtulum Et si molestũ fert tã diu suspensum teneri de pre posito bartheseandẽn expectabimus quid agas Cupimus si qd̃ mo nasteriũ uacare contigerit id nobis significes ut tandem aliquid cõ sequi possimus quo leuior fiat nostra paupertas.In causa prebẽde tue uexamur maxime ob dominũ zamorẽn qui tuũ aduersariũ tuet̃ Iuuamus tamẽ te quod possumus Vale & senatui tergestino episcopoq̃ ac prepposito pisini nostro nomine salutes dicito. Ex ur be romana die iiii.Iulii.Anno.M.cccc.lui.

ENeas cardinalis senẽn Ioãni cardinali sancti Angeli.S.p d.Scripsi nuper reuerendissime pater & domine mi collen

dissime non paucas litteras dignationi tue. nescio an potuerīt ad te penetrare cum audiuerim te postea dimissa hungaria bosnam peti uisse. nunc pauca subiiciam & casui mea scripta committam. nam q̄ littere tot montes tot flumina tot barbaras nationes nisi casus īopīa tus pertransire iubeat Scripsisti mihi de pragensi ecclesia tuo mor pauciſſima uerba. sed preter consuetudinem mordentia. Dicis enī nos hic omnia bene expedituros. nec dubium est quin sermo tuus yronicus fuerit. non dicam āplius. & si non opinor quorsum ea uerba tendant me non ignorare Ego pro mei animi libertate semper aperte cum dignatione tua sum locutus Et ita faciam si quando redieris quod deus breuissime concedat cum sospitate & honore Tunc si quid erit quod mihi uelit tua paternitas obiicere. audiam patienter Et uel obiecta purgabo uel petam ueniam. nisi quod plerīq; agunt alta mente archanum tuum inducere uolueris Et de hoc satis Audiui ut dictum est de tuo transitu. credo fuisse urgentē causam Sed doleo armis plenam esse hungariam quibus non in turchos sed in sese barones eius terre depugnent. Illud quoq; molestissimum est q̄ inter imperatorem & hungarie regem uetuste contentiones reuirescunt. Mallem tua studia huic morbo mederi. & que sunt in uiscer ibus nostris auferre mala conari potius q̄ que cutem attīgūt Sed cuncta optime nouit prudentia tua. cuius iudicium nunq̄ meo postposuerim. Venio ad res ytalicas. Dominus noster bene ualet ad cruciatam totis intentus animis Apud esculum latrones cum iosia & octauiano arcem munitissimam ecclesie occupauere. Legatus adductis eo copiis omnes in deditionem accepit. Vrsini cum comite euerso contendunt. & colonienses qui actenus quieuere. nouissime se bello miscuerunt. Rex aragonum cum genuēsibus bellum gerit De pace nullum uerbum Dux mediolani quiescit & ueneti quam uis nuper nonnulli ciues in exilium acti sunt & aliqui manus amiserint. Senenses intestino morbo laborant. piccininus regis homo est

nec putatur hoc anno arma sumpturus. Ex reno audiuimus aliqua que non placent. nescio an erūt uera. papa nuper interrogauit cur nō impedires. respondi ut soleo libere tuā sanctitatem cū esset ī hiſ pania. ytalica negocia curare non potuisse. tuā reuerendissimam pa ternitatem in bosna ualde a reno distare. Camerarius legatus orien tis duos pape nepotes in uicula cōiecit qui ciprū populati fuerant Que scribam alia nō habeo. Ex urbe die quarta Iulii. āno. m. cccc. quinquagesimoseptimo.

ENeas cardinalis senensis Illustri prīcipi ludouico duci ba uarie. S p d Reddite sunt nobis littere tue humanitatis et beniuolencie plene quibus rogas ut illustri principi rup to nepoti tuo ad consequēdam ecclesiā ratisponensem nostros fauo res impertiamur Reducisq; nobis ad memoriā clare memorie genito ris tui erga nos caritatem. et tuā illam quā simul habuinus in noua ciuitate consuetudinem Vidimus libenti animo epistolam tuam et mirati sumus subscripsionem proprie manus. Scribis enī optīe qđ ē in tanto principe ualde laudabile. Recordamur quociēs in curia ce tis inquisitionem faceres. Tenemus memorie ī ditiōe tua possedisse nos ecclesiā hispacensem et fuisse a genitore tuo benigne tractatos Scimus q̄ nobilissima est īclita domus bauarie. et q̄ illi sedes apostoli ca tenetur Intelligis uti confidimus nos non esse ingratos. de nepo te tuo sunt egregia testimonia quia tamen cōmissarii sumus ī cā hu ius ecclesie ratisponensis. non possumus aliud dicere nisi q̄ inuenies nos ueram relationem feciisse et paratos esse nūc et in futurū ut tue uoluntati morem geramus. Datum in urbe romana die. u. Iulii.

ENeas cardinalis senensis nicholao missio uullatriano. S. p. d. Audiuimus uario relatu inclitum hūgarie regem uuien nam rediisse & nobis placet p̄ q̄ete illius regis ut sit extra turbinem hungarie. Dolemus tamen regnum illud īter se diuisum

esse ueremurq; ne xpristiāi iter dissensiões turchis aperiant ianuas deus meliora permittat. Nos in italia magnis etiam afflictamur malis. Rex aragonum cum genuensibus bello implicitus est Magnam romani agri partem ursini & comes euersus uastant. Senēn discidium indies augent. nouiq; indies ciues aut plectunt aut in exilium agunt. Nec uidemus quo pacto quiescere possint. Aiunt cancellarium ad uos ex bohemia rediisse dicito illi multas nostro nomine salutes. Commendamus tibi laurentium rouarellam nunciū apostolicum qui has tibi restituet. non fuit in austria prius. Commoni to eum instruito in agendis. Si non est dimissus episcopus uaradiē sis p eo uerbum faciet & litteras affert quarum nos ꝓmotores fuimus p ueteri amicitia & quia inocentem esse confidimus. Vale ex urbe die quarta Iulii. M.cccc.quinquagesimoseptimo.

86

ENeas cardinalis senēn. Henrico seufleben S.p.d. Dominus noster sanctissimus mittit laurentium rouarellam qui has litteras secum affert ad sereniss imū hūgarie regē Nō fuit hō alias in austria Necessaria erit ei instructio & directio tua Commendamus eum tibi. bonus uir est. doctus theologus. Cura eius erit ut captiui imperatoris dimittant. uaradiēn relaxetur. Et pax si fieri potest illas demum partes inspiciat. Ab eo itelliges yta licarum rerum & huius urbis statum. plus mali q̄ boni audies. Neq; enim ytalia quiescere consueuit. Vosq; germani didicistis mores nostros. & non modo uicini sed fratres atq; ipsos parētes bello premitis. Nihil est usq̄ tutum Damnosissimum est ꝙ austrie inclita domus in seipsa discidium habet. Deus illos principes aliquando meliori respiciat oculo Et quos fecit maximos faciat amicissimos In causa uarimēn expectamus quid sequat quia ibi multum spei collocauimus. alioquin ad mendicitatem redacti sumus Sed si quid in partibus illis uacat quod obtineri posse confidas. uelis nobis significare gratias agito regie maiestati pro litteris missis pape regratiando de

85

f. iii

mea ꝓmotione. Bene uale. Ex roma die iiii. Iulii. an. m.cccc.lvii.

86 87

ENeas cardinalis senensis Ioāni nihili. S.p.d. Que scripsis
ti de curia nostri cesaris iam pridem noueramus. Fuit no
bis res permolesta agimus deo gratias qui personam cesa
ris custodiuit. Credimus imperatricē animo conturbatam eē. eiuſ
q̄ conpatimur adolescētie. que ad calamitates in germaniā uenit
perferendas. Putamus tamen eam ipsam sibi consulere. & consolati
ones querere. Conflictiones hūgarie didicimus. omnia sunt ad tur
chorum potentiā augendam. ferenda sunt. que deo uolente fiunt.
Ille ex malo bonum elicit. Si dabit aliquādo facultas cogitabimus
de te non aliter q̄ de nostro fideli & singulari amico Laurentiū ro
uarellam qui cum presentibus ad te ueniet nuncium apostolicum
tibi commendamus ut assistas ei & consulas si qua ex te quesierit.
Tu quoq̄ si aliquod monasterium uel prepositurā bonam uacare
perceperis fac nos q̄primum certos. Potes per uenetias mittere lit
teras. Illinc enim frequentes ad nos currunt tabellarii mercatorū
querenda suffragia sunt Vale ex roma die. iii. Iulii. M.cccc.lvii.

87 88

ENeas cardinalis senēn Procopio rabensteyno. S.p.d. Ex
uuienna tuas accepimus litteras cum bohemiam peteres
Nescimus an redieris Audiuimus insignem fratrē tuum
& amicum nostrū singularem Ioānem equitem extremo die fūctū
Credimus te turbido & amarulento esse animo Nam & nos tali so
cio priuati non dolere uehemēter non possumus Sed quid agamus
trita est hec uia. aut non nasci oportet. aut natum mori Nos paren
tes preiere. fratres sorores. pauci admodum sunt cum quibus iā ui
uere delectet. Nam etate graues. parare nouos amicos nescimus Et
ueteres paucis demptis mors abstulit Nec modo aliud expectamus
nisi aut eripi nobis eos quos amamus reliquos. aut nos auferri ab il
lis. Atq̄ quādocunq̄ dies illa uenerit nō erimus inuiti ut olī. q̄bus

ad maiorem amicorum cumulum erit eundem Credimus te ista ēt meditari nec egere consolatione. ideo preterimus hec. Accepimus turbulentas esse res germanie. neq; imperatori bene esse cum rege hūgarie. Dolemus Nam res pessima est & noxia nō modo austrie sed uniuerse reipublice xpristiāe Deus meliora pmittat. Cupimus de rebus bohemicis fieri certiores sed & quid sperādum sit. Laurē tium rouarellam qui has ad te defert. Cupimus tibi commēdatum esse: frater est archiepiscopi rauennatis tibi amicissimi. consiliū tuū optabit in rebus agendis. Ne desit sibi rogamus prudentia tua Va le & nicolaum nostr̄ p tua consuetudine commendatum habe. Ex urbe die iii. Iulii Millesimo quadringentesimo quīquagesimo uii.

ENeas cardinalis senēn. Casimiro regi polonie. S. p. d. Cū 83
uacaret nuper eccā uarimēn conueniētes canonici eius in glogonia maiori & cogitantes de futuro pōtifice uota sua in me direxerunt. postulantes a summo pontifice ut eccām illā mi hi committeret. Idemq; fecerunt sereniſſimi principes domini īpa tor & rex hungarie atq; bohemie consanguinei & affines tui. An nuit beatissimus pontifex precibus eorum. & summo cardinaliū cō sensu eccām illam mihi commēdauit Mittam ppediem procuratores meos ad serenitatem tuam cum litteris apostolicis. quibus precor ut ad possessionem capiendam necessarios uelis impertiri fauores Scio enim quia sine tua opera parum pficerent. cum iam prusia ī manu tua pene tota esse ferat Intelligo me magno munere donatū a tua mansuetudine. si mei procuratores ut non ābigo tuis adiuti pre sidiis eccē possessionem consequant. Facies rem gratissimā summo pontifici & sacro collegio. simulq; imperatori & regi hungarie quos non dubito maiestati tue p me scripturos esse. Ego uero conabor nocte dieq; omni studio & diligentia tue serenitati me gratum ostē dere. atq; ita efficere ut mihi pfuisse tuam clementiā nō peniteat. iiii.
Iamq; p mea uirili in sacro collegio. honorem tuū tutare cepi. nāq;

cum ageret de culmine ecclesie p qua scripseras erātq; qui omnino illā committendam esse dicerent pcuratori magni magistri ordinis beate marie teuthonicorum Ego prorsus restiti. meaq; suasione fa ctum est ut res suspensa sit. cum tue maiestatis preconia. simulq; ge nitoris tui. & germani qui p fide catholica in bello contra turchos obiit clarissimas uirtutes retulissem Quibus auditis sedes apostolica q̄ prius inclinata erat ad pmouendum pcuratorem ordinis mox sē tentiam mutauit. decreuitq; supersidere. ut īterea temporis aliquid de concordia & pace illarum partium tractari possit. & medio tem pore rectorem aliquem siue administratorem illi eccē dare. q tue se renitati merito displicere non debeat. Verum ergo p ea q̄ tuo cul mini deuotione afficior. audeo suadere. idq; utile arbitror. ut tua se renitas. simul cum illis de terra prusie oratores suos ad sedem apo stolicam mittere q̄totius studeat. uiros prestabiles & auctoritate in signes. qui offerentes uiam iuris ac concordie cum aduersarijs corā sanctissimo domino nostro censuras eccāsticas in terra prusie quo modolibet fulminatas aut tolli aut suspendi petant. Spero enim eo modo res magnifice ad honorem tue sublimitatis & illarum partiū tranquillitatem cōduci posse. cum sanctissimus dominus noster ad hec optime sit inclinatus. Et multi sunt in sacro collegio cardinales reuerendissimi qui maiestati tue sunt affectissimi. Inter quos est re uerendissimus dominus rothomagēn Ego uero minimus iter ōnes nihil omittam ex his que ad augmentum status & glorie ptineant tue sublimitatis. Cui me humillime recommendo. Ex roma die ulti ma augusti M.cccc.luii.

ENeas cardinalis senensis Othoni & ludouico bauarie du cibus. S.p.d. Obtinuistis tandem eccām ratispanēn. reue rendo pri ruperto filio & nepoti uestro commēdari Satis factum est desiderio uestro. Merebat inclita domus uestra exaudi ri i suis precibus Nec talis est eccā ratispanēn que uel probitati uel nobilitati eiusdem ruperti satisfaciat. Duo tamē obstabāt petiōibus

ueſtris etas ſcilicet ꝓmouendi minor. & capituli ipſius eccleſie deſi
derium a quo erat alius electus non indignus neq; ignobilis. Sed cū
repperiſſet pietas domini noſtri electionem ipſam minus canonicā
eſſe & hinc ruperti merita libraret. pretulit nobiliorem. Nec pu
tauit in etate momentum eſſe faciendum. quam tante domus clari
tas communiſſet Eſt igit̄ ueſtrum recognoſcere hoc beneficiū ab
ipſo domino noſtro ſanctiſſimo. Qui &ſi fecit quod debuit. honorā
dus eſt tamen iuuandus: & extollendus qui hoc tempore nobilitatis
cultor & conſeruator exiſtit. Verum cum eccām ratiſponēn que o
lim florentiſſima fuit. & a progenitoribus ueſtris fundata magnis o
pibus abundauit. iam pauperem. ac pene ruētem & undiq; lacerā
eſſe intelligamus. nobilitatem ueſtram rogamus obnixe. ut poſtquā
ad manus ueſtras rediit. & caro ueſtra illi preeſt. ita efficere uelitis
ut palam omnibus fiat uos non uerbo ſed opere ipſius eccē ꝓtecto
res & aduocatos exiſtere. Sit uobis commendata cleri libertas. date
operam ut diſtracta & impignorata bona ipſius eccē abſq; grauami
ne cleri recuperēt̄. Sit ipſe rupertus ouium ſuarum non lupus ſed
paſtor. ſit canonicorum & aliorum clericorum non tyrānus ſed pa
ter. Meminerit quia iubet apoſtolus ut non domiemur in clero ſed
tanq̄ forma facti gregis eccē preſideamus Nouerit non ſe eccē ſed
eccām ſibi commendatā eſſe Commendamus deniq; etiam excellen
tie ueſtre uenerabilem henricum de haſperis. cuius electio nō ſuis
demeritis ſed ꝓpter omiſſas iuris ſolēnitates reiecta ē dignus ē certe
cui rupertus & qui res ſuas gerunt non inſultent ſed compatiāt̄ nō
iniurient̄ ſed faueant potius & ipſum ament. Eſt enim uir bonus
nobilitati. ingenui correſpōdent mores. Et enī manifeſta ē nobis eius
ꝓbitas. Nam licet multa in eum queſita ſunt teſtimonia ad eius fa
mam denigrandam. nemo tamen repertus teſtis eſt qui eius honori
detraxerit Paſſus eſt uir bonus non modicā iacturam Venit romā
cū grauibus expenſis. fuit hic ea parte anni quādo eſt ardētior & pe
riculoſior aer: & perpeſſus eſt complures labores & tādē ſuccubuit

Proſequebat causam ſuam. queſierat honorem quem ſibi debitum exiſtimabat fecit quod ceteri mortales agunt Nam quis ē qui electus in epiſcopatu alicuius eccleſie non tenetur electionem ſuā tueri. & a ſummo pontifice confirmationem ſuā obtinere Qui epiſcopatum querit inquit apoſtolus. bonum opus querit. Verū ea uſusē modeſtia. ea grauitate in ſuo iure ꝓſequēdo. ut nullius unq̄ honori detraxerit nullius fame preiudicauerit. nullius perſonā in diſcrimē adduxerit. Idem fecere. & qui cum eo miſſi ſunt a capitulo. Teſtes nos ſumus coram quibus cauſa agit. Tantum ē quāuis in electum ipſum. & eligentes nonnulla crimina obiicerent per ꝓcuratores ruperti Ipſe tamen electus & ſequaces nihil aliud queſiuere q̄ ſe purgatos atq̄ innocentes oſtendere. De ruperto nihil unq̄ reprehenſione dignum dixere. Sed tam ipſum q̄ ꝓgenitores ſuos & excellentias ueſtras. ipſamq̄ bauarie domum cum magna ueneratōe cū ſuma reuerentia & ſingulari quadam maieſtate nominauerunt. Quibus ex rebus iuſtum & ſupra q̄ iuſtum eſſe putamus. ut eūdem hericum & qui cum eo uenere commendatiſſimos ſuſcipiatis. eiſq̄ fauentes ac conſiliis aſſiſtentes & auxiliis quod eſt uere nobilitatis erga eos oſtendatis. que uiciſſe contenta non inſultat uicto ſed uictū ſepe iacentem eleuat & in partem felicitatis aſſumit Hec ꝓ noſtra erga uos caritate & inclitam domum ueſtrā affectione dixiſſe uolumus. quāuis ſciremus nobilitatem ueſtram quod ſcripſimus per ſe ipſam id fuiſſe facturam Datū rome die iiii. ſeptembris Anno M. cccc. lui.

(W) ENeas cardinalis ſenenſis Othoni & ludouico bauarie ducibus. S. p. d. Annuit ſanctiſſimus dominus noſter precibus ueſtris ac ratiſpanēn eccām reuerendo patri domino ruperto filio & nepoti ueſtro commendauit. Voluiſſet apoſtolica pietas eā eccām multo maiorem & ditiorem fuiſſe. & talem que nobilitati & moribus ipſius ruperti ſatiſfaceret Sed qualiſcunq̄ eſt recipi debet alacri animo. & habende ſunt ingētes gr̄e eidē domino. q̄ualde

libere desiderio uro studuit cõplacere. Cõmẽdamus igit excellẽtie ure eccam ipsam & cleꝝ eius. quis certi sumus fũdatõem ꝓgẽitoꝝ uroꝝ ĩ maibus uri sanguis cõstitutã felicibus icremẽtis augẽdã esse Insup qa uenerabilis uir hẽricus de haspis q fuit elcũs a caplõ ĩ ꝓ secutõe iuris sui modestissime se habuit. idẽq fecerũt. qcũ eo missi fu erunt ad confirmatõem electõis petendã. dignum censemus ut eos benigne recipere & tractare uelitis. non pmittentes eis aliquã infer ri molestiã uel iniuriã Nã cum ipsi tã de prefato rupto q̃ de uobis & inclita domo bauarie cũ summa semꝑ ueneratõe locuti sint. & ꝓ sequendi ius suũ honestam modestiã habuerunt. nõ eẽt ꝓpterea iu stum eos iacture aliqd ferre. Scimus hec per se nota eẽ prudẽtie ues tre ideo non plura scribimus Tantũ rogamus ut si qui sint. qui eos ĩ conspcũ uro crimiari uoluerĩt tanq̃ litigando in hac curia honori uro detraxerit. nolite illis credeꝛ. sed potius nobis fidẽ prebeꝛ corã quibus ẽ cã agitata & qui uobis scripsimus. Datũ rome die uii. sep tẽbris. An. M. cccc. luii.

91.

92. ENeas cardialis senẽn. Impatori Frederico. S. p. d. Accepi supioribus diebus lras tuas sup negocio cõcernẽte reuerẽ dũ prem epũm lauriẽn. itroduxi ad sactissimũ doinũ nrm nũtiũ tuũ. obtinui lras fieri scdm desideriũ maiestatis tue q̃s idẽ nũ tius apportabit. Supplico serenitati tue digneris ita facere ut capi taneus ĩ uorchtẽsteyn nõ sit nimis onerosus illi eccẽ lauriẽn qa re uera multũ exorbitat et grauat clerũ. tua maiestas sp pia fuit et sa cre religiõi affcã. Cõtinuet in hac sua gloria tua pietas nec paciat a suis officialibus uexari cleꝝ quẽ sp misericorditer tractauisti Hec dico quia cupio sp honori tuo bene cõsultum eẽ Accepi et alias lit teras quas ĩ fcõ ratisp anẽn eccẽ transmisisti. ruperto fauẽtes iã ille ꝓmotus erat ad ipsam eccam quia reperta fuerat electio capituli ĩ ualida Causa mihi cõmissa erat. Et ego in consistorio relationẽ fece ram. Postq̃ dominus noster considerauit scripta que prius tua ma iestas miserat fundata sup electiõe canõica non dubitauit. quin ea

reperta inualida ꝓmotionem ruperti commendares quod ego etiã
ita putaui futurum. Et ita complacitum eſt illi nobiliſſime domui
Inſuper gratias ago maieſtati tue pro litteris ſanctiſſimo domĩo no
ſtro & ſacro collegio ſuper facto uariẽn eccẽ in meum fauorem mi
ſſis Nũc cum idem dominus noſter eccãm illam mihi commẽdauit
ſupplex oro ut digneris litteras oportunas in bona forma ſcribẽ
ad ſereniſſimum polonie regem ſubſcribendo illas manu ꝓpria. ut
maior uideat affectio. rogantes eum ut ꝓcuratoribus meis poſſeſſi
onem ipſius eccẽ aſſignari faciat. Veniet enim infra paucos dies u
nus ex ꝓcuratoribus ipſis ad ſerenitatem tuam ꝓ litteris accipiẽdis
quem cupio celeriter expediri. De nouitatibus harum partium
hoc tantummodo ſcribere poſſum Rex aragonum maximam & po
tentiſſimam habet in mari claſſem. minatur genuenſibus Sed & ali
is q̃ pluribus terrorem incutit. Comes iacobus piccininus cum ex
ercitu regnum apulie exiturus ẽ ꝓpediem. Dicit ſe contra ſigiſmũ
dum maleteſtam arma ſumpturum. ſunt tamen qui ſenenſibus &
qui eccẽ romane timendum putant. Vrſini & comes euerſus inter
ſe contendunt. nec finis poteſt inueniri diſcordie Cardinalis de ur
ſinis quaſi papam timeret. Ex urbe iam pridem receſſit. & inde ſi
multates non pauce exorte ſunt inter ipſum & romanum preſulẽ.
Miſſus eſt modo tamen per collegiũ cardinalis ſancti marci qui eũ
apoſtolice pietati reconciliet Neſcio quis fructus ſequet Non ſu
mus ſine periculo inteſtini belli ſi urſinorum domus implicata remã
ſerit Ex oriente nouitas allata eſt. fratrem cardinalis portugaliẽſis
ueneno periiſſe in cipro qui regnaturus eo ꝓfectus erat ac filiã re
gis duxerat. Turchorum claſſis mithelenam inſulam conatu uexa
tura fertur. ſed auxilio illi erit legatus apoſtolicus cum triremibus
ſuis & rodienſi manu. Alia que ſcribam non habeo Commẽdo me
humillime. ſublimitati tue ad cuius mandata ſemper ero patus. Ex
roma die undecima ſeptembris Anno domini Milleſimoquadrin
genteſimo quinquageſimoſeptimo.

93

ENeas cardinalis senēn. Ladislao regi hungarie. S. p. d. 92
Que scripsisti m̄i nuper de negocio uratislauiēn electi. cu
raui atq; diligenter peregi. quāuis res esset difficilis & pe
cuniaria. gestus est mos tue serenitati Et remissa est electo magna
pecunie pars. Laboraui ut satisfieret desiderio tuo circa ratispanēn
eccām & obtenta est tua uoluntas. Prefectus est enim illi eccē illus
tris princeps rupertus bauarie dux consanguineus tuus. fui ego in
ea causa commissarius. & quēadmodum debui conatus sum eā relati
onem facere. que cum ueritate eidem ruperto utilis esset Feci id li
benter quia intellegebam me sublimitati tue. simul & inclite domui
bauarie complacere. & ecclesie illi bene consulere. nec de hoc plura
Verum sereniss̄ime rex cum tua pietas dignata fuerit domino nr̄o
pape p̄ me scribere atq; instanter supplicare ut eccā uarmiēn mihi
commendaretur. Idq; iam factum est rogo & supplico ut ceptum
continnans beneficium. sereniss̄imo regi polonie sororio tuo urgen
ter scribere digneris p̄ possessione ipsius eccē meis p̄curatoribus dā
da quemadmodum Henricus seufleben uratislauiēn tue sublimita
ti latius declarabit necessarium esse. Idem etiam celsitudini tue no
uitates harum partium quas sibi scribo seriosus expōet. Nec aliud
inpresentiarum nisi q̄ me tue sublimitati iterum atq; iterum cōmē
do ad eius semper mandata paratum Ex roma die xi . Septembris
An. M. cccc. lui.

94

ENeas cardinalis senēn Hērico seufleben. S. p. d. Scripsisti 93.
nobis his diebus frequētes litteras p̄ q̄bus gratias agimus
tibi q̄ ueri & optimi amici officiū īples. Intelleximus illa
rū disturbia ptiū. Dolemus principes uestros nō tā se beniuolētia
q̄ sanguine contingere Cuius rei causam nō ipsis ascribimus sed il
lis quorum uoces pre ceteris audiūt. Infortuniū est hoc nostri tē
poris ut tūc potissime diuisi simus cū expediret maxīe eē unitos. sed
dabit deus his quoq; finem. Pro electo uratislauiēn laborauimus

diligenter. & tandem confecimus quod petebat. Nam tria milia fer
me ducatorum remissa sunt . In qua re intelliges ex uenceslao que
fuerint partes nostre. Rogamus uelis esse cum maiestate regia: &
ab ea litteras oportunas impetrare ad serenissimum polonie regem
& alios ut opus esse putabis duplicatas Nam ipse uenesslaus offert
se iturum nomine suorum dominorum in poloniā. & nos statī mit
temus bartholomeum canōicum uariniēn cum lr̄is & ꝓcuratoriis
oportunis. & necessarium ē ꝙ ambo habeāt litteras regias · Nā nos
eisdem ducibus per hos dies non paruū obsequiū fecimus. qui pug
nantibus fere ceteris cardinalibus. sanctissimo domino nostro suasi
mus. consanguineū eorum rupertum ad ratispanēn eccām ꝓmouē
dum esse. cum essemus commissarii. & alterius electionem iueniſſe
mus nō ualere. Mittimus tibi litteras credēciales quaꝝ uigore pote
ris eis supplicare ut tibi assistant ad regias litteras impetrādas. Pro
copio & nicolao scribimus quos arbitramur suos fauores non nega
turos. Cardinalem sancti āgeli uellemus apud se esse ut eius summa
prudentia lites austrālice cōponerent. Rogamus ut uestras litteras
sibi trāsmittas. Et deniq̄ cures ut ueniētibus dictis uenceslao & bar
tholomeo littere que necessarie sunt in ꝓmptu habeant. De nouita
tibus harum partiū pauca sunt q̄ scribere possumus Eaq̄ sūt hmōi
ut supra ī lr̄a impatoris. Vale optime ex roma die uii. decēbris An
no. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis senensis. Procopio cancellario bohemie.
S. p. d. Quamuis raro nobis scribis Ex Nicolao tamen si
mulque Henrico seufleben intelligimus te ueterem erga
nos beniuolentiam retinere. & omni officio ueri amici satisfacere.
non repetimus que pro nobis feciſti. Sunt enim plurima. nec nos
hi sumus qui referre gratias ualeamus. Illud tamen quod possumus
facimus . Redamamus magnificentiam tuam. Et animum habe
mus paratum omnia facere que tibi grata sunt & nobis possibilia
id ostendemus si quando pro uenerabili germano tuo prepositō:

uice gradē aliquid acciderit quod ſibi utile futurum putemus & ī
noſtra poteſtate conſiſtat. Interea rogamus te ut perſeueres in offi
cio caritatis & tui enee ſemper memineris Inſuperq; mittemus ꝑ
pediem ꝑcuratores noſtros cum litteris apoſtolicis ad capiēdā poſ
ſeſſionē uariniēn eccleſie ſi ſaltē haberi poterit. Rogamus amicitiā
tuam ut eas litteras impetrare uelis a regia maieſtate quas henricus
predictus dixerit oportunas Nam tātum pondus huiuſce rei cōſe
quēde in ſereniſſimo rege ipſo hungarie atq; bohemie conſiſtit. &
qui ceperit perficiat Erimus in eternum ſue maieſtati & tibi obli
gati. Quippe qui eccleſiam eam ſuo & tuo fauore obtinuerimus.
Conati inq; ſemꝑ ſumus nos gratos oſtendere Credimus cardinalē
ſancti angeli iam apud uos conſtitutum eſſe Quod ſi ita eſt commē
da nos ſue dignitati tanq; patri ueneratu digniſſimo. Que sūt apud
nos noua ſcribimus ipſi henrico tibi communicāda. Feruet apoſtoli
ca mens deſiderio exterminandi turchos ſed principes xpriſtiani in
ter ſe diſcidētes pium ꝓpoſitum ꝑrſus deſerunt. Deus meliora pre
beat. quod ſperamus. Vale optime Ex Roma die xi. Septembris
An. M. cccc. lvii.

96 ENeas cardinalis ſenēn. Ioāni cardinali ſancti angeli. S. p. d
Breues more tuo ſcripſiſti ad me nuꝑ epiſtolas. Vidi eas
libenter quia ſignificabant te ex boſna reuerſum ꝓpe hū
gariā degere. ac bene ualere qđ pre ceteris mihi iocūdiſſimū fuit.
Spo hec ſcripta mea reptura eē ī auſtria ꝑſonā tuā. inter mitiores
gētes. Vtinā ita fiat. Nā preſētia tua futuꝝ opinor ut prīcipes illa
rū ptiū ꝑrſus cōponāt. Ait enī cardinalis papiēnſe cū āno ſuperio
ri ageret ī auſtria oēs lites iter imperatorē & regem hungarie adeo
attenuaſſe ut parū ad integram concordiam ſuperfuit. Cōpoſuiſſet
omnino ꝓtes ipſas ut eſt opinio niſi coactus fuiſſet norenbergam aſ
cendere Exiſtimo igitur haud dubie dignatiōem tuam fide debito
terminaturam quod ille infectum reliquit. ſi tamen ita eſt ut

compositioni tam parua ut referunt res defuerit. Vtcunq; sit elabo
randum est eo negocio Nec minus erit compositurum imperatorē &
regem q̄ turchum deleuisse Et eo quidem hanc coronam tue digna
tioni auguror & opto. Nouitates harum partium non dubito ītel
ligis ex aliorum litteris. Ex me tamen hec pauca habe. Rex arago
num maximam habet in mari classem galearum supra xxx. magna
rum onerariarum septem. minorum nauigiorum q̄plurium ¶ Di
cit se iturum in catholoniam ut inde fortior redeat contra turchos
Inde factum est ut rex portugalie aduentum suū suspenderit. Ge
nuenses hanc regis classem contra se armatam putant. Simulq; cū
eis florentini & senenses timent. certitudo nulla est quid tandē rex
intendat. Comes iacobus piccininus cum exercitu circiter duorum
milium bellatorum exiturus bellum fert² ¶ Territat ecclesiā simul
q; senenses. cum se contra sigismundum maletestam profecturum
minat². Vrsini & comes euersus adhuc inter se litigant. Cardinalis
de ursinis iam pluribus diebus e curia recessit. ueritus ne quid sibi
sinistri accideret. cū papa exercitum misisset aduersus fratres eius.
Nunc rex aragonum ursinorum familiam in suam ꝓtectionem re
cepisse fert². Timor est ne romanus ager nouis inuoluat² litibus.
Missus est cardinalis sancti marci ex parte collegii ad ipsum domi
num de ursinis ut si possibile est controuersie componāt². Domīus
noster sanctissimus iterum duas galeas cum pecunia ad legatum mit
tit in orientem. facit pius pater quod potest. sed relinquit² a prīci
pibus nec solus potest tāti belli molem sufferre. Imperator turcho
rum cōtra mithelenam missurus classem fertur non modicā. sed do
minus insule spe legati fretus & auxilio genuensium nauale bellū
instupidus manet In albania dicunt scanderberchiū magnalia ꝑpe
trasse cōtra turchos. Qđ si ue q̄ ē melius tua p̄rnitas reuerēdissiā q̄
per idtpis ꝓpe fuit exploratū habuit cupio ut tādē redeas necuelis
triēniū cōplere nisi prīcipes cōtra turchos excitari posse cōfidis. re
cōmēdo me dignatiōi tue ad eius mandata sp paratum ¶ Ex Roma

758 160

die xi. Septembris Anno domini. M. cccc. lvii.

96

96 ENeas cardīalis senēn. Nicolao listio. S. p. d. Grate fuerūt nobis littere tue quibus germanica negocia nobis significasti utinā melius se res haberent. Sed ferenda sunt q̄ nobis tempora dant. Faxit deus ut principes illi uestri aliquando concordes sint. ne qui sunt sanguine ꝓximi odio disiungāt. Gaudemus ꝓcopium conualuisse & nostri memorem esse. Cupimus nos sue magnificentie sepius efficias commendatos. Scribimus regie maiestati & sibi de litteris necessariis ad obtinendam ecclesiam uariniēn. Rogamus in ea re tuo more sis uigil Et ita efficias quēadmodum hēricus seufleben expetierit qui conditiones illius patrie nouit. & noster est fidelissimus amicus. Ab eo scies que sunt hic noua. Fluctuamus & nos more hominum nauigātium Frater tuus uulterras repetiit. ytalia multis i locis peste laborat. sed potissime sena. Nā q̄ bello afflicta fuit & caritate ānone. nūc quod tertiū erat morbo lāguescit Vale & nobis sepius scribe Datum Rome die xi. Septembris. Anno domini. M. cccc. lvii.

97

97 ENeas cardinalis senēn. Vlrico rider. S. p. d. Recepimus litteras tuas quas reddidit nobis iacobus imperatorie maiestatis nuncius Agimus tibi gratias ꝓ litteris scriptis in facto ecclesie uariniēn. Scimus enim te eas dictasse & expediri feciisse Nūc opus est ut alias iterum expediri facias ad sereniissimum regē polonie & alios pro ut opus fuerit. latius te admonebit procurator noster quem statim mittemus ad possessionem capiendam. Super facto laurionēn expediuimus litteras iuxta desiderium maiestatis imperatorie quas ipse iacobus secum apportabit. Rogauit enim nos ut concederemus sibi pecunias. Concessimus primo sex aureos. Et deinde iterum rogauit nos ut alias sibi pecunias mutuaremus pro reditu necessarias. Fecimus sibi illas per bancum concedi. Et obligauimus nos pro eo intuitu maiestatis imperatorie cui :

debemus ōnia. Voluiſſemus ꝙ ipſe habuiſſet aliqua ſcripta uel ma
ieſtatis eiuſdem uel tua. Libentius ſibi ſubueniſſemus. tamen quia
nuncius imperatoris. noluimus eum derelinquerere ſicut ab eo itel
liges. Rogamus des operam cum eo poſtꝙ redierit ut nobis ſatiſfaci
at. Intelleximus de diſpenſatione tua. erimus cum correctore. & ui
debimus quid faciendum ſit: ſcito ꝙ littere nulle poſſunt obtineri
gratis ab iſto papa: niſi ꝑ perſona imperatoris. Si uis ꝙ exponamus
pecunias ꝑ te ſcribe nobis & libenter id faciemus. quāuis pauperes
ſimus adhuc tamen ꝑ te inueniemus centum aureos cū opus fuerit
Habebis cum preſentibus litteras ad ioannē inderbachium. Roga
mus eas ſibi mittas ubicunqꝫ fuerit Et nos ſublimitati imperatorie
commendes ad cuius mandata paratiſſimi ſumus Ex urbe die unde
cima Septembris. Anno. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis ſenēn. Ioāni hinderbachio. S. p. d. Labo
rauimus diu tui cauſa aduerſus aduerſarium tuum ſuper
prebēn ratiſpanēn & deīde peperimus tibi pacem Obti
nuimus namqꝫ prebendam ꝑ uiſi ratiſpanēn dari domino humāno
ut tibi quies eſſet. Et ita factum eſt Hoc ſcribimus ad conſolationē
tuam Rogamus ut nos imperatorie maieſtati cōmēdes & iuues nos
ad poſſeſſionem habendam eccleſie uarinien. Vale optime. Ex Ro
ma die xi. Septēbris. Anno. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis ſenēn Ludouico bauarie duci. S. p. d.
Veniet ad excellentiā tuā uenerabilis uir henricus & ali
qua noſtro nomine referet Cui rogamus ut plenā credē
tie fidem preſtare uelis Et in his que uice noſtra petierit benignū
impertiri fauorem quemadmodū de tua erga nos caritate plene cō
fidimus. Ab eo ēt ſcies negotiū eccleſie ratiſpanēn ꝑ tuo deſiderio
expeditum eſſe. In qua re fecimus quod uires noſtre potuere ut ho
nori tuo ſatiſfieret. Ex Roma ut ſupra.

ENeas cardinalis ſenēn. Ludouico duci bauarie. S. p. d. Si
giſmūdus ſenuetil bone īdolis adoleſcēs primus huc uenit

in causa ecclesie ratispanēn Primusq; litteras tuas nobis reddidit. Institit die noctuq; diligētissime laborās ut desiderio tuo satisfieret Cum res sit ad uotum expedita dignus est qui digno fauore tract et Rogamus igit ut ruperto administratori ratispanēn consangui neo tuo eum commendare uelis. atq; ita efficere ut de primo benefi cio uacaturo & conuenīēti. sibi omnino ꝓuideat Reddes enim mer cedem condignam suis laboribus. & nobis singularem complacētiā facies. qui eum iam pridem nouimus. & ꝓ sua uirtute dileximus. Datum rome die xi. septembris Anno do. M. cccc. lui.

ENeas cardinalis senēn. Martino maier. S. p. d. Sunt nōnul li nationis tue homines parum pensi habētes. quibus roāi pontificis auctoritas neq; necessaria eē uidet neq; a xpris to instituta. Contra quos hanc epistolam scribere & tibi transmit tere decreuimus. ut si quando tales homines te adierint habeas ex nobis quo gladio. eorum temeritatem confodias. Nam quando eos non solum scripta iura reuellunt & auctoritas eccē longe lateq; dif fusa. sed ipsa quoq; naturalis ratio eis aduersa est. que lex nature im mobilis & inuariabilis adeo fixa est ut neq; epykeiam ferat Audi ergo quo modo istos reuincimus reuellimus ꝓsternimus. cum xpri stianis nobis questio ē qui euangelium recipiunt & xpristū filium dei ꝓ nostra salute incarnatum & passum fatent. Hi nobis alia quo q; negabunt sacramenta in eccā ab ipso filio dei īstituta quibus ad salutem nostram utimur. baptismi confirmatiōis. eucharistie. peni tentie ordinis. matrimonii & unctionis extreme. quorum unū quod est principalissimum. s. ordinis aliorum duorum que potissima esse uident eucharistie ac penitentie misterium in se continet Nam sa cerdotes hac potissimum causa sunt instituti. ut purgantes per pēi tentiā homines a peccatis suis & in gratiam dei redeuntes. ydoneos faciant ad corpus xpristi participandum Deinde corpus xpristi cō secrantes illud eius administrent. Videmus autem natura ita cōpa

ratum esse ut omnis potestas que ad principalem aliquem ordiata
est effectum. inferiores ordines sibi subseruiētes habeat. quod max
ime in artibus apparet Nam arti que formam materialem inducit
alie subseruiunt que materiam disponunt Et rursus ars illa que for
mam induit alteri seruit ad quam pertinet finis perfecti operis Nā
q ligna cedit arti nauifactiue deseruit Et hec rursus gubernatorie
illa uero militari uel yconomice quemadmodum ad diuersos ordinā
tur fines Cum ergo potestas ordinis in eum finem cōstituta sit ut
purgatis hominibus corpus xpristi ministret palam est inferiores
ordines ei deseruire ea preparantes que ad hoc opus necessaria sunt
Et infimi quidem ordines sacerdotali deseruiūt populum preparā
tes ostiarii quidem arcendo infideles a cetu fidelium Lectores istru
endo cathecuminos elementa fidei tradentes. ꝓpter quod eis scrip
tura ueteris testamenti legenda committit. Exorciste uero eos pur
gant qui per demoniorum uexationes a sacramentorum perceptio
ne impediunt. Atq; ita hi tres ordines disponendi populi curā ha
bent Et est quartus acholitorum ordo. cui uasa nō sacra credita sūt
in quibus sacramenti materia preparat Subdyaconi uero ministeri
um habent super uasa sacra & super dispositiōe materie nondū cō
secrate. Dyaconi uero ulterius ꝓcedunt administrant enim atq; cō
tingunt materiam iam consecratam xpristi sanguinem populo dis
pensantes. Subseruiunt autem hi ordines sacerdotales etiam prepa
ratiōe populi. Nam dyaconibus committit euāgelica doctrina pre
paranda populo Subdyaconibus epistola. Acholitis luminis cōmis
sa est cura quod ad solemnitatem doctrine ꝓculdubio pertinet. At
q; ita hi sex ordines ad septimum referunt qui sacramētalis appel
latur. At cum ordinum horum collatio cum sacramento quodam
perficiatur. sacramenta autem eccē dispensatores requirunt ydone
os. necessarium est superiorem aliquam potestatem esse in ecclesia
altioris ministerii que ordinis sacramenta dispenset. Hanc autē ma

tores nostri episcopalem appellauere. que quamuis in consecratõe corporis xpristi sacerdotalem non excedat superat tamen in his q̄ ad regimen populi pertinent. Nam & ipsa sacerdotalis potestas ab episcopali diriuat̄ Et que sunt ardua circa populi curam episcopis reseruant̄ Nec sacerdotes ipsi dum corpus xpristi conficiũt rebus aliis utunt̄ q̄ per episcopum consecratis ut altari calice uestibus. Est igitur manifestum summam regiminis quod in populo xpristiano geritur ad episcopalem pertinere potestatem. Verum quãuis populi per diuersas dioceses ac ciuitates distinguantur. sicut tamen una est eccã sponsa xpristi. ita & unum oportet esse populum xpristianum Et sicut in uno populo speciali unus requiritur episcopus ad quem summa rei deferatur. ita & in toto populo xpristiano per necessarium est totius eccẽ caput unum preceptorem atq; mg̃rm ad quem maxima queq; & difficilia referant̄. Cumq; ad unitatem ecclesie conseruandam illud potissimum requirat̄ ut una sit omniũ fides. circa ea uero que fidei sunt questiones uarias suboriri contingat unum esse principem unumq; caput oportet & supremũ iudicẽ qui questiones ipsas dissoluat Alioquin sententiarum diuersitas ecclãm ipsam diuideret. atq; solueret unitatem. Quẽadmodum factũ esse uidemus ante concilium nycenũ dum sibi quisque uiuebat & ad romanam eccãm paruus habebatur respectus ¶ Et nos quidem palam uidemus omnes qui tempestate nostra peregrina inuenerint dogmata. & errores predicãt illud in primis sibi usurpare ut romane eccẽ auctoritatem & principatum diffiteantur ¶ At cum xpristus deus noster sponsam suam eccãm tam feruenti amore dilexerit ut sanguinem suum pro ea effuderit crucis tormentum ppessus. Nequaquam credendum est eum in his que necessaria sunt ecclesie non oportune consuluisse cum de synagoga per ysaiam dicat quid ultra facere debui uinee mee & non feci ¶ Itaq; cum necesse sit ad perfectum regimen unum preesse a quo ceteri depẽdeant. minime

dubitandum est quin ex ordinatione xpristi unus eccē presit. Et nos hunc romanum presulem appellamus.uulgus papam nominat Insuper cum ecclesie regimen ab eo istitutum sit per quem reges regnant & legis conditores iusta decernunt non est ambigendum qui eccē regimen optime sit ordinatum Optimum autem multitudinis regimen illud est quod ab uno regitur. Id autem ex fine patet.Nam finis optimi regiminis pax est & unitas subditorum V nitatem autem que pacis est nutrix nemo dubitauerit.longe melius ab uno seruari q̄ a pluribus. Vnus enim dignitati congruit ¶ Ob quam rem non est ambiguum qui eccē regimini tanq̄ optimo presit unus Huc accedit quod in apocalipsi Ioannes ait se scilicet uidisse ierusalem descendentem de celo Et moysi mandatum est ut omnia faceret secundum exemplar ei monstratum in monte. Quibus ex uerbis quid aliud colligimus quam militantem in terris ecclesiam instar esse triumphantis ecclesie in celo. At cum in illa unus sit dominus dicente eodem ioanne rursus in apocalipsi.ipsi populus eius erunt.&ipse deus cum eis erit eorum deus.Quis non intelligit eccē militantis unum esse principem oportere.Recte igitur osee primo scriptum est. ¶ Congregabuntur filii iuda & filii israel pariter & ponent sibimet caput unum. ¶ Dominus quoque apud ioannem ait.Fiet unum ouile & unus pastor.Et ad ephesios doctor gētium paulus.Soliciti inquit sitis seruare unitatem spiritus in uinculo pacis Vnum corpus & unus spiritus sicut uocati estis una spe uocationis uestre. Vnus dominus.una fides:unum baptisma. unus deus.Sed dices fortasse unum caput.& unus pastor eccē xpristus est q̄ est unus & unius ecclesie sponsus.& hic cuncta gubernat.nec opus est alium adhibere pastorem. Vana est argumentatio tua Nam cū omnia ecclesiastica sacramenta xpristus ipse perficiat. Ipse est enī qui baptisat & peccata dimittit.Ipse est enim uerus sacerdos qui se se obtulit ī ara crucis.& cuius uirtute corpus eius quotidie cōsecra

tur possemus dicere mime necessarios sacerdotes qđ quãtꝫ sit absur
ditatis nequaq̃ te latet. Scimus ei christũ cũ ex hoc mũdo trãsiturus
esset ad patrẽ. cũ corpore affuturus erat. Eligisse mĩstros per quos
sacramẽta fidelibus dispẽsaret. ¶ Eadem ei rõe necessarium fuit ali
quẽ eligere cui uniuersalis eccẽ curã cõmitteret quod fecit. Dixit
enĩ petro ante assensionem suã Pasce oues meas et ante passionem
tu ĩterim confirma frẽs tuos Et rursus petro ait Tibi dabo claues
regni celoꝝ ¶ Quibus uerbis palam ostendit potestatẽ clauium per
petrum ad alios deriuandam ut ecclesie obseruaret unitas. Nec fasẽ
dicere hanc dignitatem petro datam ad successores eius non deriua
ri. Nam xpristus ecclesiam usq̃ ad finem seculi duraturam ĩstituit
secundum illud Isaie decimoquarto capitulo. Super solium dauid
& super regnum eius sedebit ut confirmet & corroboret in iudicio
& iustitia ammodo & usq̃ in sempiternum. Nam potestas apud e
os qui cum xpristo uixere. ita instituta est ut ad posteros deriuaret
pro unitate ecclesie usque ad finem seculi. Et hoc est quod ipse sal
uator ait. Math. ultimo. Ego uobiscum sum usque ad consummati
onem seculi. Itaque liquet unum esse pontificem qui presit ecclesie
uniuerse Et hic post xpristum petrus fuit. Illo autem uita functo
successores eius usque ad cali xtum tertium xpristi uicariatum tenu
ere. Nec potest alia quepiam ecclesia hac prerogatiua gaudẽ Nec
ipsa quidem iherosolimitana in qua fuit officina nostre salutis. Et
cui iacobus frater domini magnus prefuit apostolus ¶ Nam xpri
stus cum uicarium suum petrum elegit. ei loco hanc dignitatem cõ
cessit quem petrus ipse suo sanguine consecraret. ¶ Iherosolimita
nam autem eccãm quamuis nycena synodus ab omnibus honoran
dam esse uoluerit. saluum tamen esse decreuit ius cesaree palestine
que tunc eius erat metropolis. ¶ Romana igitur eccã ut sacri cão
nes aiunt caput omnium est que principis apostolorum & doctoris
gentium sanguine dedicata ibi apud se celeste regnum habere me
ruit. ubi terrenum usque ad summum creuerat imperium ¶ Nam

ſicut romulus & remus inicium ibi mortalis imperii fecere. Ita petrus & panlus celeſte regnum fundauere.

ENeas cardinalis ſenēn. Epiſcopo ouetēn. S.p.d. Litteris tuis & letati & oblectati ſumus. Letati quidem q̄ tempa noſtra claris florere ingeniis & uim eloquētie paſſim creſcere atq̄ ad exteras penetrare nationes animaduertimus. Oblectati autem q̄ in epiſtola tua multum leporis: multumq̄ ſalis īuenimus Et cum omnia que ſcribis grauia dignaq̄ philoſopho proculdubio ſint. tum nobis illud precipuam quandam exhibuit uoluptatem q̄ in exemplis ietro & moyſe quibus impugnabaris. quaſi armaturis tuis. quibus & defēdereris & aduerſarium tuum ferires uti nouiſti Eſt enim ſimile hoc illi quod de uirgilio legimus. qui cum crimini ſibi daretur. q̄ homeri uerſus operi inſereret ſuo. At hoc inquit q̄d uituperatis laude precipua dignum eſt. tāq̄ ego clauā ex manu herculis arripuerim. Hoc itidem & nos de tuo ingenio dicimus. Perge igitur & florentes eloquii tui uires ſepe exerce. Sic enim erit īter diſertos oratores non uulgare nomen tuum. ¶ Vale quanti es. ex urbe tercio octobris. Anno domini. Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimoſeptimo:

ENeas cardinalis ſenēn. Leodriſio cribello. S.p.d. Affecerunt nos haud modica uoluptate preſtans uir & amice ſingularis littere tue quaſ ex mediolano. xuii. kalendas Septēbris ad nos ſcripſiſti. legimus ioannis Chriſoſtomi epiſtolam quam ex athica romanam feciſti. Neſciebamus te āte greci ſermonis gnarum eſſe. prius. tranſlationem hanc uidimus quam te grece doctum audiremus. ¶ Tanto te magis extimamus quanto magis eſt duas līguas quam unam noſſe Non ē nobis iudicium de grecis. At quod latine ſcriptum eſt ex greco uerſum. ¶ Si quid eſt quod ſentimus admodum laudabile eſt. terſum. ſuaue. nitidum. Gaudemus te huic

doctrine profectū ut laudari ab omnibus tua scripta debeant. At quod de nobis iudicium facis. Lōge maius est q̄ nostra exigant me rita. Noscimus nosipsos nec fallimur cum laudamur. Quod ad car dinalatum euecti sumus diuine miserationis est. Non nostre uirtu tis Nec omnia consilia dei humana potest inuestigare cogitatio. Se pe ad nostram ruinam tendunt que nos quasi felicia uel cupimus: uel admiramur. Neq̄ dignitas cardinalium tantum in se boni ha bet quantum pre se ferre uidet̄ & quidem nobis tante glorie imp es sumus instar est potius miserie quam felicitatis. Itaq̄ p̄be ad nos epistolam de exilio militis misisti ut solamen nostre calamitati affer res aliquod .egemus enim consolatione non parua. Nam sicut pre stantissimi patres inter uiles exulant homines. itaq̄ & ignari nr̄i q̄ similes quasi a patria fugati sunt cum cetui admiscent̄ p̄batissimo rum Id q̄ nobis accidit in sacrum collegium accersitis in quo treme tes uiuimus. Faxit deus ut si non implemus opiniones hominum. at saltem ne confundamus eos qui de nobis bona predicant. Viri prestantes & euo nostro singulares Nicolaus arcemboldus & scēa cortensis dum nos commendant faciunt magis quod se decet quam quod meremur Stephanus cacia nouariēn ad quem scribebas diem obiit. Nos loco suo tuas legimus litteras. Amauit te ille. & amat p culdubio in paradiso uiuens Non enim perit anima cum a corpor̄ abit neq̄ uiri boni & Stephano pares ad inferos migrāt dum fatis fungunt̄ sed recta uia celum petūt ei seruituri. eoq̄ fruituri a quo receperunt esse. ¶ Ex urbe .Romana die uicesimasecunda Octo bris. ¶ Anno domini. Millesimo quadringentesimo quinquagesi moseptimo.

ENeas cardinalis senensis. Nicolao arimboldo. S. p.d. Mil le annis si tacuisses nihil ad me aut de me scribens. Nihil tamen de nostro erga te amore diminuissemus. Neq̄ en̄ nos latet quocunque in statu simus nos caros esse & amatos i mēte

tua. Accepimus modo litteras tuas quibus amicum comariū nobis commendas Erit nobis cure causa sua. & intelliget si opus fuerit tu as commendationes sibi fuisse utiles. Hic cardinalatus quem sine ul lis meritis consecuti sumus. nulla in re nobis uoluptati est. nisi ut a liquando ꝑdesse possimus amicis nostris inter quos tua ꝑbitas pre cipuum habet locum. Tuū est igitur ut opera nostra confidenter utaris. Cupimus tibi consortiq; & liberis bene esse. Vale optime & nos quando facultas sese exhibet domino duci commendatos effice Ex roma die xxii. octobris. Anno millesimo quadringentesimoquī quagesimouii.

¶ Leodrisius Crebellus ad Eneam siluium Cardinalem senēn in epistolam Ioānis Chrisostomi prologus Incipit.

AD patrem reuerentia cultuq; digniſſimum dominū Eneā siluiū episcopum senēsem & sacrosce romane eccē presbi terum cardinalem benemeritissimum. Leodrisius crebel ius. S. p. d. Existimo digniſſime presul ingētē iam eē litterarū acer uum earum que ex omni ytalia germaniaq; & ab optimo quoq; ui ro studio congratulādi per hos mēses ad tuam dignitatem sunt con scripte. Et quāuis uirtutes alias. alia merita. spes etiā in futurū ube riores singillatim & facile & uere. ex magna copia ut cuiusq; aīmus tulit (&si non iisdē uerbis) annotauerit. eādem tamen seriē eandēq; uoluptatem uidere uideor omnes imitatos esse Quo numero cū & ipse fuerim ab āplitudine tua nō ab īgenio meo uires capiēs. statui impresentiaꝝ. nouo ac diuerso scemate felicitatē tibi tuā & dīne ma ieſtatis ꝓpiciū numē ante oculos ponere. Hec ē epistola ioānis chri sostomi qui cū ex pontificiali throno suo pulsus & exilio damnatus esset. aīciq; exide sui sueq; sanctitatis & eloquii diuini cultores mero re & cruciatibus afficerent ad ciriacū epūm exilio dānatū hāc epis tolā luctus & miseriarū primo. deide cōsolatōis plenā scripsit. Quā ego dū e greco latinā feciſſem statui prestātiſſime dignitati tue : ea

potissimū cā dare.ut intelligas quanto meliore conditiōe tecum di uina pietas agat.Illum enim uiꝝ sapiētia & sanctitate primarium. inimicoꝝ fraus potētiaqꝫ pessumdedit Tu ōniū aduersantiū inuidiā mirabili īgenio & uite cādore supasti. Ille ex patria crudeliter pul sus est. Tu a remotis regionibus quāuis ibi etiā feliciter degeres fe licius tamē ī patriā es reuocatus. Ille de throno suo electus ē tu ad maiorē sublimatus es Illius ruina suos omnes miserabili calamitate inuoluit.tua uero felicitas cum ceteris oībus amicis & cliētibus tuis tū mihi maxīe perennis leticie materiā prebuit.Itaqꝫ leges hec diui chrisostomi scripta nō ingratis oculis Sed ita tamē ut scribētis gra uitas interpretis nouitate nō ledat. Tuā uero reuerēdissimā pr̄nita tem diutissime bene ualere precibus precor. cuius grauissimi pre cōnes.nicolaus archēboldus & scena curtēsis nō in hoc clarissimo se natu tantū sed ī ōni ytalia primarii uiri sese eidē sūmo affectu cōmē dāt Mediolani xui.kal.septembris.

¶ Ioānis Chrisostomi Archiepī Cōstātinopolitāi ī exi lio cōstituti ad Cyriacū epūm & ipsū exulē Eplā e greco ī latinū traducta a leodrisio Crebello.

HGe rursus exhauriā merorē tui uultus & dissipabo cogita tōes q̄ hāc nubē efficiāt. Quid.n.ē qꝫ contristaris & meres quia grauis ē ꝓcella & acerbū naufragium quibus eccā p turbat. Hec & ego scio nec quisq̄ inficiabit. Sed si uelis haꝫ tibi re rum ymaginem fingam.mare cum uidet ab imo fundo uentis con uelli .nautas uero ipsos & clauis & remis manus genibus cōplicare & ꝑpter tempestatem desperatione deficere.non celum aspicientes non pelagus.non aridam.sed per transtra iacētes lamētari et flere. atqꝫ hec quidem in mari ꝓueniūt.Nunc autē in nr̄o mari peior tu multus peiores ēt fluctus sed tu roga dnūm nr̄m iesū xpūm q nō arte supat tēpestatē:sed spūscō ꝓcellā dissoluit Et q̄uis rogaueris ne qꝫ exauditus sis ne deficias aio Hmōi enī cōsuetudinē seruat benig nus deus.nec enī ille tres pueros liberare nō poterat ne in fornacē

ignis mitterent. sed cū captiui facti essent & in barbarorum regio
nē deportati. nudati insup pr̄na hereditate. & ab oībus derelicti. ni
hilq; eis reliquum supereſt. tū subito xpristus uerus deus repētino
miraculo dissipauit ignē. Cū enim sanctorum uirtutes ignis non p
ferret. exiliit foras. & quotquot circa fornacē inuenit caldeoꝝ assū
psit Eccā igitur illis fuit fornax. ipsi uero creaturam oēm īuocabāt
uisibiliaq; āgelos & potestates. atq; ita oīa colligētes dicebāt. Be
nedicite oīa opa domini dominū. Vides ut scōꝝ patiētia & ignē
& rorē mutauit & tyrānū cōuertit litteris enim in uniuersum orbē
dimisſis. magnus īquit deus sydrac misac & abdenago Quātā insup
quāq; acerbam penam imposuit si quis uerbum aduersus eos ꝓtulis
set. publicet eius domus omnisq; substantia diripiat. Ne igit deiec
to atq; pusillo animo esto. Nā & ego cū a ciuitate expellebar nihil
horum nō cogitabā sed mecum ipse dicebā Si quidem uoluerit ipe
ratrix me exilio dānare dānet. Domini ē terra & plenitudo eius.
si mediū secari uoluerit. secet. Isaiā habeo ī exēplū. Si ī pelagus me
ꝓiici iubeat. ionā reminiscor. Si me uelit in fornacem mitti. tres
pueros habeo hoc perpessos. Si me uult feris obiicere danielem in
fouea leonibus appositum recordor. Si me lapidare uoluerit lapida
bit. stephanus mecum est ꝓthomartir. Si caput auferre. auferat ha
beo iohannem baptistam. Si facultates arripere arripiat nudus. ex
iui de uentre matris mee & nudus reuertar. Hortat me apostolus
dicens Personam hominis deus non accipit. sed si hominibus place
rem xpristi seruus non essem. Armat me dauid inquiens. Loq̄bar ī
conspectu regum & non confundebar. Multa aduersum me con
finxerunt dicentes me in communionem quasdam accepisse postq̄
iam commediſſēt. Quod si quidem a me factum est deleatur nomē
meum de libro aplōrum. Neq; scribatur in libro fidei orthodoxe
Nā si huiusmodi quippiā a me factū sit eiiceret me xpristus de reg
no suo Si uero maxime hec dicētes contēdunt cōdemnēt & paulum

qui cena facta integram domum baptisauit Condēnēt & ipsū xpri
stum q̄ postq̄ cēasset aplis cōmūionē dedit. dicūt me cū muliere iacu
isse nudate corpus meū & īuenietis mēbrorum meorū mortificatio
nem. Veꝝ hec oīa liuore impulsi fecerunt. Tu āt ualde cōtristaris
ciriace frater ꝓpterea q̄ hi quibus auctoribus in exilium pulsi su
mus summa fiducia per forum ambulant stipati satellitū turba Ve
rū & tu rursus diuitē & lasarum memoria repete. utri eorū in presē
ti seculo afflictōes utri gaudia cōtigēt Quid illi nocuit pauptas nū
quid uelut athleta & uictor in sinu abrahe deportatus ē Quid autē
illi ꝓfuere diuicie in purpura & bisso superbiēti. ubi lictores. ubi sa
tellites ubi in aureis frenis equi. ubi pasiti & regalis mēsa Nunquid
tanq̄ latro ducebat ad monumentū nudā animā de mundo efferens
& exclamat inani uoce. Pater abrahā mitte lasarū ut irriget extre
mum digiti & refrigeret mihi linguā Vror. n. uehementer. Quid
patrem uocasabraham cuius uitā non es imitatus. Ille domus sue cū
ctis hoībus hospicium prebuit. tu autem nullius pauperis unq̄ curā
egisti. Non est q̄ lugeamus aut defleamus. Nam qui tātarum erat
diuiciarum dominus aque gutta dignus non fuit. Cum participem
miserarum non faceret pauperem. guttam aque nō recepit In hye
me nō semīauit misericordiā uenit estas & nō messuit Et hec dnī est
dispēsatio q̄ ex aduerso statuit pditiōem īpiis & iustis retributionē
ut sese respiciāt & inuicē cognoscāt Tūc &enim quilibet martir ꝓ
priū tyrannū cognoscet. & tyrannus ꝓprium martirem quē affli x
it. sed nequaquam hec mea uerba sūt Tu audi sapiētiam dicētem
Tūc in multa fiducia stabit iustus & in conspectu tribulantiū se
Quemadmodū enim uiator in estu perambulās sitiq̄ ardens si lim
pidissimum inuenerit fontem. & multa correptus fame si ad mensā
omnibus repletā cibariis consederit. ꝓhibeat ā āt a potētiore aliquo
mēsam attingere aut cibis uesci torq̄bit uehementi animi dolore. et
affliget quoniā iuxta fōtē cōsederit aq̄ usus neget. Sic ī die iudicii

uidebunt impii exultantes ſanctos a regalis autem menſe fruitione
arcebuntur & bona tantummodo uidentes eorum uſu carebunt.
Etenim cum uellet deus ulciſci adam. fecit e regione paradiſi terrā
ut per ſingulas horas ad illam reſpiciens optatam regionē unde exi
erat animi dolore torqueretur. Sic & nos hic inuicem non congre
dimur. Illic enim nullus nos a mutua conuerſatione prohibebit.
Videbimus āt illos qui nos in exilium dederūt quēadmodū lazarus
diuitem & martires tyrannos ſuos. Ne igit̄ deſperaueris ſed recor
dare ꝓphete dicētis. ſubſannationem hominum ne timueritis & eo
rū cōtēptu ne uincamini. Sicut. n. lana a tinea ſic corrodent̄ & tāq̄
ueſtis inueteraſcent. Animaduerte autē & ipſum dominū quēadmo
dū ſtatī ab īcunabulis perſecutōem patit̄ & ī barbarā terrā eiicit̄.
Is qui mundū cōtinet exemplū nobis factus ne moleſte aduerſa fera
mus. Memoria repete ſaluatoris paſſionem quāta opprobria ꝓpter
nos ſuſtinuit. Quidā. n. eum ſamaritanum uocabāt. quidā uero dēo
niacum & guloſum & pſeudo ꝓphetā Dicūt. n. Ecce homo edax &
uini potator qui in principe demoniorꝝ demonia eiicit. Quid autē
cū eum ad patibulum ducerent Quid etiā cum aceto & felle pota
rent eum Quid cum caput eius arundine ꝓcuterent. Quid inſuper
cum clamidem indurent & ſpinis eum coronarent & ꝓcidētes eum
illuderent. omnemq̄ in illū cōtumelie ſpēm exercētes Cūq̄ circum
ducerent illum ſanguinarii illi canes tunc cum nudus ad paſſiōis lo
cū conduceret̄. Cumq̄ illum omnes deſeruiſſent diſcipuli. & unus
quidem ipſum negauit. alius uero eum ꝓdidit. ceteri fuga ſeſe occul
tarent. Et ſolus ſtetit in medio turbe illius. Dies enim feſtus tunc
omnes congregauerat tanquam maleficium in medio ſceleratorum
eum crucifixerunt. ¶ Cumq̄ inſepultus penderet. non ante eum
a cruce depoſuerunt quam ipſum quidam expetiit quoniam ſepul
tura cum ceteris dignus non iudebatur. Cum tamen nullam in eū
culpam adinueniſſent Et dixerunt quod non reſurexit. ſed furati:

sunt eum discipuli eius. Recordare rursus et apostolos quēadmodū omnibus ex locis persecutiones patiebantur abscondebanturque p̄ ciuitates cum non possent in publicum p̄dire quēadmodū petrus apud symonen coriarium latuit. & paulus apud uēditricem purpu re mulierem. Nec enim diuitibus fidebant. Postmodum autem om nia plana facta sunt eis ¶ Tu quoque non tristeris Audiui enim & ego de illo delirante nectario. quem constituit imperatrix in thro no quod fratres & uirgines afflixit. qui communicare secum nolue rint. multi etiam eorum p̄pter me in carcere mortui sunt Etenim sub spē ouis. Lupus ille figuram ostendit episcopi Mechus autē existit. Sicut enim mulier adultera est que uiuēte marito alteri iū gitur. Sic & ipse adulter est non carnis sed spiritus. uiuente me eccē mee thronum inuasit. Hec enim tibi scripsi a syracuso cecilie ubi nos regina mandauit exulare. Multe uero tribulationes in uia no bis acciderunt. at nos nullius curam fecimus Cum autem uenisse mus in regionem capadocum & in thauro ceciliam. coree inquam nobis obuie fuerunt patrū sanctorū uiroꝝ. nec solū hi sed & multi tudines monachorum & uirginum immortales lacrimarum fontes effundentium Flebant cum uiderent nos exilium abeūtes dicebāt q̄ secum utilius solis radios obscurari q̄ a ioānis ore silentium agi. Hec me pturbauerunt et afflixerunt cum uiderem omnes flentes circa me qui cetera omnia paruifeceram. ¶ Valde autem benigne nos suscepit episcopus ciuitatis huius. multamq̄ in nos ca ritatē ostendit ut etiā si possibile esset thronum suū nobis concessis set nisi nos lege teneremur Obsecro et tua genua tangēdo obtestor abiice huius mestitie luctum p̄ nobis memoriam habens ad deum Vt et nobis scribas obsecramus.

103 103.

ENeas cardinalis senensis Pogio florentino. S.p.d. Rure datas pogi amantissime lr̄as tuas accepimus que nobis et:

iocunditati & uoluptati fuerũt Neq; enim est alius quisq; hominũ cuius scripta libentius q̃ tua legamus ¶ Est enim in eis & dicendi ornatus & sine quo sacrificium ueteres fieri noluerunt debiti sa lis condimentum. Gaudemus te bene ualere Et inter rusticandum philosophari. Vtinam & nos par uita teneret. Sunt qui egreferunt inter rusticos uitam agere ex quibus nihil queant discere. Nobis autem molestum est inter eos uersari quos nihil docere possumus. Tedet semp discere & magistri uoces omnibus horis auribus ĩculca ri nostris. Quod si alterum eligendum est auditores libentius quã doctores feremus. Nam si pueris molestum est sp audire quid senes agant Poeta insignis in opis sui inicio ¶ Semp ego ĩquit auditor tã tum nunq̃ ne reponam uexatus totiens rauci theseide codri. Mul ti sunt hodie & codri & trasones quis audire inuite cogimur & ni hil discentes discere. Nos igitur te felicem dicimus qui apud eos e uum traducis qui te plane sapientem fatentur & audiunt pcupide. Quamuis alio in loco fueris idem tibi accidat necesse est. cuius etiã apud patres nostros nomen laudatissimum fuit Ad oblatões tuas ni hil modo respondemus. Cum prioribus litteris & quo te loco habe amus & quales erga te sumus abũde a nobis scriptum fuerit Credi mus te arbitrari nos & tibi & tuis esse deditissimos. q̃ si eo es animo nihil falleris. Nos oĩa de te nobis persuademus Vale. Ex urbe xu. kal. decembris.. An. M. cccc. lui.

ENeas cardinalis senẽn. Ioãni cardĩali sci ãgeli. S. p. d. Ex buda itez lr̃as tuas accepi p̃ colẽdissime. Ex quibus didi ci nõ cõpto cõuẽtu apud australes reges dignatiõem tuã cũ laurinũ uenisset retrocessisse. Nõ ẽ mihi dubiũ quodcũq; facis optio cõsilio fieri Turbiẽs illaz partiũ nõdũ esse sedatos: & publi ca & priuata cã molestе fero Sed nouit deus (sine cuius nutu nihil a git) qd rei xpriane expediat. qd redeas in germaniã pragãq; peto & ꝓbo & laudo ¶ Quod times in re bohemica. credito nihil ego

temptabo. ſileo & ſilebo quãdiu uolueris non tamen adolabor Non ſum in opinione tua ut ſcandaliſari teuthones illa in re putẽ Sed q̃ uis mihi non perſuadeas Non tamen plus mihi quam tibi credo. Cedo & captiuo ingenium meum. & ubi non eſt ratio. auctoritati conſentio Illud tamen uaticinor. Nunquam uel tua dignatio uel mea paruitas. bohemiam ex integro apoſtolice ſedi unitam uidebit Atq̃ ego utinam fallax ſim uates & ĩueniar in hac ꝓphecia ignauus De rebus noſtris nihil eſt quod ſcribã memoratu dignum. Vrſini cum comite euerſo ſicut heri & nudiuſtertius bello ſeſe agitant Concordia ſepe queſita nunq̃ inuenta eſt Cardinalis eius familie abeſt neq̃ ſe tutum rome arbitrat. Apoſtolica pietas eo eſt uultu quo fuit dum abiiſti Prefectus urbis e grauiſſima febre cõualuit. Piccininus e regno neapolitano cum copiis ſuis in agrum piccininum ꝓfectus ſigiſmundo malateſte bellum intulit. caſtellaq̃ non nulla ei ademit. Genuenſes a regis claſſe admodum opprimuntur. Legatus marcie indies expectat cancellariam ĩtraturus. Que ſcribam non habeo plura Commendo me reuerẽdiſſime dignatõi tue rogans ut ſi regem hũgarie adeas Apud eum cauſam eccleſie mee uariniẽ adiuuas Nam is cum rege polonie plurimũ põt.

DOgius florentinus Enee cardinali ſenenſi .S.p.d. Cum q̃ rerem aliquod epiſtole argumẽtum pr̃ & domine mi reuerẽdiſſime nihil ſane occurrebat quod aut mea ſcribere aut tua ſcire maxĩe intereſt. Et tamen cũ ſcribere cupiam. recurram ad aliud qd̃ teipſum credere arbitror. me penitus tuũ eſſe tibiq̃ ſatiſfaciendi cupidũ ſi qua in re mea tibi cura ſtudio opere diligẽtia opus eſſet. quãuis hec mea pollicitatio inanis eſſe uidet. cum rure habitẽ ubi nec mihi qdẽ uideor ſatiſfacere poſſe. nedũ aliis meã operã pollicerí Receſſi iã dudum cum familia ab urbe. declinãdi morbi gratia Vbi ſuffultus libris ĩter hos ruſticos aliqd mihi ſape uideor legens tamẽ ſepius mitigo ſolitudinẽ q̃ hoc tpe uidet eẽ ſalubris. ſed legẽdo (aſſequor

ut minime uidear esse solus sed in prestantissimorum uirorum cetu quorum uocibus melior fio. & ab inani appetitu remotior. Verū quod ī primis scribi oportuit postremum erit. ago tibi gratias quā tas possum maximas ꝑ litteris quibus mee epistole tam elegāter tā humaniter tam amice respondisti atq; adeo suauiter & beniuole ut ne filio quidem parens aliquis tanta caritate ac beniuolentia scribē potuisset Hec scripsi paucis tecum loquendi materiam querēs. Ne forte mea taciturnitate antique me beniuolentie obliuiscaris. Vale diu & felix & me ut soles ama Die tertia Nouēbris rure.

ENeas cardinalis senēn. Frederico imperatori. S. p. d. Ac cepi litteras a bartholomeo canonico uariniēn ꝓcuratore meo: qui scribit mihi se circa negocium meum benignissi mum & humanissimum habuisse respōsum. Nam ut retulit sibi hē ricus rider: tua maiestas litteras requisitas ad sereniſſimum regē po lonie mei causa scribi iussit Fecit tua clementia ut cōsueuit erga me seruulum suum cuius auxilio atq; fauore ad cardinalatum eleuatus sum. Sed seruauit etiā suam in me consuetudinem cancellarius ulri cus qui rogatus & interpellatus multis uicibus quas iussus erat litte ras expedire contempsit Expectauit ꝓcurator meus sex diebus & tandem sine litteris tue maiestatis recessit. Ob quā rem negociū me um magnum patiet̄ detrimentum cum uidebor tuo fauore priua tus Nescio cur me ille adeo persequatur Nam si ego illam eccleſiā non obtinuero non tamen aliquis amicus suus eā adipiscet̄ Suppli co igitur ut tua clementia per aliam cancellariam litteras requisitas expediri iubeat Et deinceps si quid occurrat mea causa scribēdum in cancellaria austrie dignet̄ māsuetudo tua id committere expediē dum Nam ego ulrici gratiam inuenire non possum nescio sua an mea culpa. Ego his diebus suum consanguineum apud pontificem maximum adiuui & cum illi deesset pecunia ī domo mea alui donec expediret̄. Deus sibi meliorem mentem prebeat Noua istarū ꝓtiū

hec sunt. Vrsini & comes euersus adhuc bello se uexãt. Comes Iacobus piccininus sigismundum maletestam armis lacessit. rex arago nũ genuẽses classe premit & ĩ riparia genue plura oppida ui & tractatu cepit. Papa sospes est & in rẽ contra turchum feruentior ĩdies assurgit Ex oriente certum ẽ nuncium allatum turchos apud mitelenam bello uictos fugatosq; esse Alia non occurrunt Facio me commendatũ sublimitati tue ad eius semper mandata paratum. Ex urbe xxii. decembris. Anno Millesimo cccc. lui.

ENeas cardinalis senensis. Ioãni nihili. S. p. d. Accepimus litteras. quibus rogas prepositurã brumẽn tibi ipetremus Voluissemus nõ preuẽtam amicitiã tuã. Feciss̃emus ꝑ te q̃ nr̃e uires potuissent Nam te sincere amamus & fr̃is habemus loco Sed iã circiter menses tres elapsi sunt q̃ dominus uicesslaus bohemus. cũ hic eẽt orator dominorum de rosis eã in nr̃a presentia a domino nr̃o petiuit. & papa nobis cõmisit ut adueniẽte tpe sibi ad mẽtem deduceremus Itaq; non poteramus fidẽ non seruare. Heri ea prepositura uicesslao collata ẽ quãuis maiestas regia reseruari illam postulato cupet. Rogamus igitur ut equo animo feras quod factũ est Nos deinceps curabimus ꝑ uiribus tue uoluntati morẽ gerere. Si quid occurrat i quo possimus tibi adiumento esse Nã certe anxii sumus ꝑ tua uirtute tibi nõ eẽ ꝑpuisum Si obtineremus uariniẽn eccl̃am ibi aliq̃d pigue tibi cõcederemus. Sed res lõga ẽ atq; ꝑplexa Agimus tibi gr̃as q̃ nouitates illaꝝ ptiũ nobis sepe numero scribis Idq; ut sedulo facias rogamus Datũ Rome xxii. die nouẽbris. Anno. M:cccc. lui.

ENeas cardinalis senẽn. Ioãni inderbachio. S. p. d. Accepimus ex l̃r̃is Bartholomei canonici uariniẽn procuratoris nr̃i l̃r̃as ĩ cã nr̃a petitas. q̃uis a cesarea maiestate concessas nõ tamẽ obtẽtas fuisse. quoniã cãcellarius eas expedire suo mõ neglexisset. Ob quã cãm bartholomeus q̃uis sex diebus expectasset sine

illis receſſit Et licet artongus illas ad nouã ciuitatem deferre debui
ſſet nihil tamẽ factũ ẽ Nõ miramur de cancellario . Ille enim erga
nos ſeruat ſuã conſuetudinẽ. Sed miramur te paſſurum eſſe res no
ſtras ĩ manus illius peruenisſe qui noſti & nos & illum Poteras in
ſuper cũ eius ꝑcraſtiationẽ uidebas ceſarẽ accedere & rei nr̃e alio
modo cõſuleꝛ̃.nos hic nullam hẽmus curã aliã q̃ ceſari et ſuis morẽ
gerere et ſcimus id nos obnoxios facere nec ceſſabimus uita comite
Equũ tamẽ putamns aliter nos in curia ceſaẽa tractari Et cũ nõ du
bitemus pr̃icipis grãm nos hr̃e nõ poſſumus nõ uehemẽter admiã
ri rẽ ita nr̃am eẽ neglectã.cetez̃cũ preterita r̃prehẽdi facilius q̃ cor
rigi queãt Rogamus deiceps nõ patiaris qd̃ nos tãgit ad imperialẽ
deferri cãcellariã & cũ nos hic ur̃i ſimus uos illic nõ ſitis nobis aliẽi
Si uidet aliqua uia ꝙ adhuc lr̃e mitti ad regẽ polonie poſſit.facito
qd̃ amico credis eẽ utile & purga morã Vale ex roma die xxii octo
bris. Anno milleſimo.cccc.luii

ENeas cardalis ſenẽn Vlrico ricer S p d Lr̃e ceſaree ad re
gẽ polonie nr̃i cã ſcribẽde ut ex bartholomeo ſumus edoc
ti q̃uis a ceſare cõceſſi benigne.obtinere nõ potuerũt Neſ
cimus an uel ulrici culpa renuit expeditionẽ an tua qui hõi nobis
paz̃ aice expeditionẽ cõmiſiſti Nos certe nõ ſine grãdi dãno fruſtra
ti ſumus Si qd̃ a nobis ẽ ꝑpter qd̃ ita debeamus ĩ curia ur̃a tractãi
rogamus nos cerciores efficias Etſi peccatũ nr̃m ẽ id emẽdabimus
Nos certe q a ceſare ueniũt ſũma eos diligentia ꝑſequimur.ac non
ſolũ uerbis ſed eciã pecuniis adiuuamus uelit deiceps tua aicicia ne
gocia que nos concernũt ad aliã deferre cãcellariã ubi amicos habe
mus Et lr̃as nr̃as ceſareo culmini legito Dat.ro.xxii.nouẽbr̃. M.
cccc.luii.

ENeas cardĩalis ſenẽn Vlrico epõ gurgẽn. S.p.d. Gaude
mus de reditu tuo & ꝙ maluiſti magnã pecuniã q̃ corpus
negligere Si potuiſſemus tibi eẽ adiumẽto id quidẽ cupiẽ
egiſſemus neq̃ negleximus qd̃ ĩ nobis fuit q̃uis ꝑfuit nihil Ita nũc

se res habēt. neq; humana neq; diuina iura pōdus habēt. Sed puta mus adhuc illum daturū penas qui tantū admisit scelus Nūc quod scribamus nō ē aliud. nisi q; tecū cōquerimur nō potuisse nos i cu ria cesarea litteras obtinuisse ad regē polonie commēdatiuas Quod quidē nō de cesare dicimus nam sua māsuetudo benigne annuit lit teras scribi debere. Sed cācellaria impedimēto fuit Cuius rector ꝑ crastinādo negauit expeditōem & ꝑcurator nr̄ delusus abiit non si ne dāno magno nr̄o. q litteras cesareas nobis admodū ꝑfuturas ar bitramur Rogamus te ut cesareo culmini exponere uelis. Etsi quis est ꝑuidēdi modus rei mee cōsulito. Ex ro. die xxii nouēbris.

ENeas cardinalis senēn. Frācisco philepho. S. p. d. Lr̄as tu as frācisce amātissime & qdē suauissimas accepimus medio lani ad uiii. kal. nouēbris scriptas. Cūq; his dulce carmen sale cōditū otpinio Priores quoq; nobis reddite fuerāt & uersus ipa res ex officina tua periocūdi tersiq;. qbus iā pridē respōdimus. Nūc pauca ad noua scripta dicemus Ioānes papa tercius & xx. cū plus equo laudaret. scio iqt me ludi. sed flā quoq; laus me delectat Idē & nos dixerimus. nō sūt nr̄e q̄s nobis attribuis laudes. Scimus quo pe de claudicamus. quē dolemus dētē Laudari tamē flō q̄ uero uitupe rari malimus. Tibi gr̄as hēmus q nos immortales facis Libr̄ tuum iā dudū i cathaloniā abiisse putamus. Nihil ē qđ de illo spes Vacua bibliotheca ē. preter uerbosas leges nihil hēt. zenofōtē filiū tuum optimū adolescētē & tuis imbutū disciplinis i familiā nr̄am recepis semus & sui & tui cā libēter si facultates nr̄e tulissent Sed nō sūt opes nr̄e q lōgū ferāt famulor̄ ordinē & curiā splēdidā Viuimus tenui mēsa & iter ultimos haberi cardīales satis eē putamus. Vale & nos perge amare. quādoqdē id reciprocū sit Ex urbe ro. uii. kal. decēbris An. Millesimo cccc. lxii.

ENeas cardinalis senensis. Henrico seufleben. S. p. d. Neg̃. ligēter factū ē ꝙ lr̄e ipiales nō sunt hīte Ita illi amici sunt

nos aliter cū eis agimus Curandū ē ne desint Fortasse ita placet deo regi tamē sumus obnoxii. Scimus imperatorem nō eē in culpa cu ius benignitatem expti sumus. ulrici ea. malignitas ē. Cura expe diende rei tua ē. Quodcūq; mandatū ꝓcuratoribus nr̄is dederis. id uolumus ratū eē Credimus tamen necesse erit: paulum eo ꝓficisci alioquī paꝝ spamus cū te huc reditur audiamus. Alia que mō scri bamus nō occurrūt. ytalia ita se habet sicut heri & nudiustertius. nepos pape adhuc egrotat & putat euasurus Legatus ex marchia ꝓpediē rediturus expectat Vale optime ex urbe romana die xxii nouembris.

ENeas cardalis senēn Vuenceslao bohemio .S.p.d. Seruauimus qđ ꝓmisimus & annuēte deo satisfecimus tue uolū tati Prepositurā brumēn consecutus es & munere apostolico & nr̄a potissimū solicitudine qui iuuāte reuerēdissimo domīo romthomagēsi cardinalē papiēn alteri cōsulētē uicimus Tuum nūc ē ut possessionē assequi studeas & ꝑ nobis in eccā uarmiēn tuas operas impertiaris. īqua re noue indies difficultates emergūt. Faciūt domini de rosis rē nobis gratissimam si hac de cā ad regē polonie te miserint Vale ex urbe romana octauo kalendas decembris.

ENeas cardīalis senēn Latino cardinali de ursinis. S.p.d. Quāuis non scripsi actenus p̄nitati tue nō tamen minus illi & deditus & affectus fui. Sed cām mee taciturnitatis tua singularis prudētia per sese optime nouit Non sunt ea tpa que missitatōes lr̄aꝝ exposcāt Nec uidi meis litteris aliqđ afferri posse presidium rebus tuis qđ si uidissem ēt cū piculo scripsissem. Ita enī dignatio tua de me merita ē. Nūc uero taceo & simul supos oro ut finē aliquādo tuis tēpestatibus tribuāt & reddāt nobis personā tuā q̄ non sine īcommodo sacrum collegiū caret. Nouitates nullas hēo scribēdas quas non putē dignatōi tue notas nisi forte germanicas sed īpliciti bello ꝓprio hoies non solēt externa curare. Hec scripsi

ne perpetuū ſilētiū meū accuſares quāuis ſcio tuā circūſpectionem ita me ſuū ſeruitorē amare ut nihil in ſiniſtrā partē recipiat Com mēdo me itez atq; itez pr̄nitati tue ad eius mādata paratiſſimum. Ex urbe die xxui menſis nouēbris. An. Milleſimo cccc. lui.

119.

ENeas cardinalis ſenēn. Theodrico Archiepō Colonienſi .S.p.d. Ex lr̄is quas mihi quaſq; ſanctiſſimo domino nr̄o ſcripſiſti. ſerenitatē tuā erga ſcām romanā primāq; ſedem plane cognoui neq; ābigo ubi tua dignatio ſit ibi nihil cōcludi poſ ſe non iuſtū ſctūmq; Ago gratias benignitati tue q̄ palā mihi dig nata ē apire qđ ſētit Vez qa certificatus eſt dominus nr̄ in cōuen tionibus que in germania fiūt aliqua tractari que hāc ſedē concer nunt Oro ne tua circūſpectio his aures adhibeat qui nouitates effi cere cupiūt ut uel ſic emergāt Nāq; ſi romane ſedis auctoritas de primeret. credito quia nec tua nec aliorū epiſcopoz ſalua manebit. Audito tamē q̄ cōſulis ut hic quoq; ea reformēt q̄ odiū tue natōis pariūt. & ego ſi mea uox audiet ad id operam dabo. Nā & hic aliq̄ committūt q̄ nō laudo oia. Vez illud ſalubre puto ut ſup grauami nibus q̄ uŕi allegāt ad romanū pōtificē recurſus hēat q nō negabit aſſēſū iuſta petētibus. mihi ea cura ē ut ea ſpagā q̄ natōi tue de q̄ quo dāmō unum me puto & honori & utilitati ſint In rebus āt que tue ꝓprie ſunt ita me hēo & hēbo quoad uixerim tanq̄ mee ſint. Scio enī quātū dignatōi tue dēo cuius hūanitas multis me affecit benefi ciis Ceterum quia prepoſitura ſantenſis que nunc mihi commēda ta eſt in dioceſi ac dominiis tuis ſita eſt. placeat patētibus litteris mā dare ut officialibus meis quatenus conſuetum eſt abſq; controuer ſia pareant. ita ut gaudeat ea dignitas ſe mihi commiſſam eſſe. Et cardinalem ſenenſem apud preſulē colonien intelligat non eſſe i ul timo loco. Nec alia modo Commendo me tibi ex romana urbe q̄r to nonas decembris. An. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis senensis Vlrico episcopo gurgēn. S. p. d. Susceptis lr̄is tuis uocauimus ad nos eueſtigio ꝓcuratorē herfordēſiū cum quo plura locuti ſumus Illud ab eo tādē obtinuimus ut in cā illa teſtamentaria non ꝓcedat nobis inſciis. Et putamus eū quieturū iuxta deſiderium tuū donec adueniat nr̄ ſeu fleben. Eſt. n. hic ꝓcurator uir bonus & ifortunio tuo cōpatit. So lum timet ne principales ſui eū tergiuerſari ſuſpicent Nec alia mō Rogamus ut nos maieſtati ceſaree cōmēdes & nos i gratia eius reti neas quia ipſe eſt cui pre ceteris qui uiuunt obligati ſumus Diſpli cet nobis nō habuiſſe nos illā fortunā ut ꝓ nobis ceſarea maieſtas r̄ gi polonie ſcripſerit in cā uarmiēn eccē. Fecit hec uetus ulrici con ſuetudo qui gratiā ceſaris nobis impediuit Id nobis eſt non damno ſolū ſed ēt ifamie Nā qui nos annis xu. ſeruiſſe ceſari ſciūt noſtram paruifaciūt exiſtiatōem. cū lr̄as cōmēditicias ex curia eius obtinere nequiuerimus Deīde rogamus aliter agat nobiſcū qui dies noctes ꝙ ceſari ſeruire & ſuis curialibus morē gerere ſtudemus. Vale opti me Ex ro. die ui. nouēbris. Anno milleſimo. cccc. luii

ENeas cardīalis ſenēn Ioāni frunt. S. p. d. Affecerunt nos littere tue non paruo gaudio uir preſtans & amice ſingu laris quādo nude ſcribis & interna animi tui pandis. Credimus te uti nō iſulſo cōſilioſi cū neqas cōtinere: coniugū q̄r̄s quāuis id prius cogitādū fuerat antequā iniciareris ſacris ordinibus Sed nō ſumus dii oēs qui futura ꝓſpicere ualeamus Quando huc uētum eſt ut legi carnis reſiſtere nequeas. melius eſt nubere q̄ uri non tamē hec pōtificis ſentētia ut diſpēſandū cenſeat. ſtat in ſua ſe renitate. nec putat uni concedendum quod multos. in noxiū uertat malum Et unum pati ꝓ multis non incōueniens arbitrat Expecta dus ē ergo ut tute agas alterius apoſtolatus qui mitior ſit Neſcimus tamē an uita tā diu comes erit. Nā ſepius agni premoriūt ouibus. Tu quā de nobis geris opīonē ut deponas rogamus neꝙ nos hi ſu

mus quos arbitraris. Vtinã ita uiuamus ne cardinalatũ ĩdigne uide amur adepti. Cupimus nos sepe reuerẽdissio patri domino nr̃o co lonjẽsi facias comẽdatos cuius uitã diuturnã cupimus et sue digna tioni rẽ gratã facere optamus Preposito ſãcti florini et tilmãno ut nos offeras petimus quos inter amicos obseruamus Nec secus de Iohãne polart dicimus. Sumus enĩ oĩbus obligati Vale et ꝑcurato res nostros ut aliqd cõseq̃mur adiuua Datũ rome die. uii. decẽbris. Anno M:cccc.luii.

ENeas cardinalis senensis . Iohãni zolnar. S. p d. Que scri bis oĩa cũ uoluptate legimus aduertentes q̃ nos animi ſice ritate et amore prosequaris. Tua nobis et fides et ꝓuiden tia magno emolimẽto est. circa rem prepositure expectamus deca nũ ꝓcuratorem. Sed ille fortasse ideo tardior ẽ quia sperat nouis q̃ cudluntur legibus sese magnũ fieri ¶ Vtinam magnus sit cum rei publice utilitate xpristiane Intelligimus eccãm quã nobis ꝓ prepo situra dimittẽ intẽdit domũ habere ruinosã quã palatinus comes ecclesie sumptibus reparari uult. Quod si forte r̃dditus pluriũ ãno rum in eam cõferant id nobis eẽt onerosum Rogamus igit attẽte ista penses & cuncta nobis rescribas Pro eccĩa collegiata ĩpetraui mus septem ãnorũ indulgẽtias plures obtinere ne quimus. et illas ad. x. ãnos duraturas Si uolũt expedire poterunt hi quibus ea cura cõmissa est Nos que possumus cũ honestate pro eccĩa uarimẽsi effi cere uolũtarii sumus Cõmenda nos episcopo & decano ac iohanni de batheſtein amicis optimis Ft uale in domino sp Fx roma die sep tima septembris. M. cccc. luii.

ENeas cardĩalis senẽn Iohanni cardinali sancti angeli . S. p .d. Accepi ex laurino litteras tuas Scripsisti nos hic omĩa bene agere Putaui id yronice dictum esse nũc yroniã oẽm abfuisse Cõtẽdis Cedo uĩcentiq̃ do manũ De re altera bohemica nõ est q̃ mõ disputemus. libris non litteris eẽ agẽda et tãdem sua cuiq̃ snĩa remaneret Vellẽ dignatio tua in germania potius q̃ ĩ hũgaria dege

ret Idq; putarē utilius Res ꝓnitioſe agitāt. qui cōtra nos ſunt galli
canā appetunt ſanctionē. qui nobiſcū ſentiūt papatū ex apoſtolica
ſede requirūt Tua prudētia multum utilis ē ad obuiādū priuſq; uul
nus īfligat. Sunt quidā de hic ſtātibus qui ſe omnia uno uerbo mo
dificaturos aiūt: ſi cum imperio ad ꝓtes illas emitterēt. Sed ita ē hu
mana conditio omnes pluris apud noſipſos q̄ apud alios ſumus. Cū
uerba fiūt de tua ꝓuiſiōe apud pontificem maximum abunde ſe
ſua ſanctitas tue dignationi neceſſaria miniſtrare affirmat. De be
neficiis hiſpanicis ſcis nō dubito meā uocem eē tenuiſſimam q̄ nec
ſenēſia impetrare ualeo Noua ſūt apud nos ſicut heri & nudiuſter
tius Rex aragonum claſſe ingēti liguribus minat. & tuſcos territat
Iacobus piccininus obſidionē tenere fert. contra ꝓgulā ſigiſmundi
oppidum Sed metus ē maximus ne ſigiſmūdus & ipſe ſimul cōueni
entes iuſſu regis cōtra ſenam ꝓficiſcāt. diuiſionibus laborātem Nā
finito octobri non ē iacobus amplius ſenenſibus obligatus. Nec a
lia modo Cōmendo me reuerendiſſime paternitati tue ad eius man
data paratum Ex ro. die. ii. nouēbris. Anno. M. cccc. luii.

ENeas cardinalis ſenēſis Procopio rabeſtein. S. p. d. Preſūp
tio noſtra fortaſſe eſt q̄ tibi ī patria iter nccārios iter dul
ces amicos cōſtituto lr̄as dātes ab illis te uertere adſcripta
nr̄a cōfidimus Sed nos ſumus ēt amici & timemus ne inter delicias
tuas obliuioni demur quod ſi preſumimus nimis preſumptionē ca
ritas peperit Tibi certe nō erit facultas quin uiſo epigramate nr̄o
ad interiora trāſeas inquirēda Scis. n. quia non fruſtra ſolemus ſcri
bere Sed quid ē dicis Magnū ē Scis quāto labore concluſionē in re
bohemica deduximus. Scis quot ſint ꝑduerſantes & magni & rubri
capitis Nūc tēpus eſt neruos itendas tuos & operam naues dū rex
apud te eſt. cudito ferrū dum calet & nobis q̄ celerrime ſcribito q̄
nunq̄ in facto illo deerimus Neſcimus an cardinalis ſancti āgeli pr̄
optimus ad te uēturus ſit quēadmodūm papa ſibi mādauit. credere

mus dignatõem tuã utilem eẽ ĩ tãto cõuẽtu qđ deus cõcedat Roga
mus te ut ĩ cã uariniẽn eos fauores nobis prebeas quos ſperamus.
Nã luko tibi notus nobis aduerſat᷑ & hẽt fauorẽ regis polonie.ita
lia ſatis qeſcit.Sed metus maximus ẽ ne finito mẽſe octobri.rex ara
gonũ etruriã infeſtis ſignis terra mariq̃ petat.Nã & claſſẽ hẽt ĩgẽ
tẽ.& iacobũ piccininũ cũ exercitu miſit ĩ marchiã Deus meliora p
mittat In cã olonunrenſi faciemus cõtẽplatõe tui q̃cũq̃ poterimus
Tu ãt deiceps curato ut lr̃e regie ad papã dirigẽde ĩ cãis epiſcopali
bus ad nos trãſmittãt᷑:Et ſic poterimus magis prodeſſe Nã cẽ illis
cõmitti ſolẽt q lr̃as regias preſẽtãt & ita nũc fcũm ẽ cũ dnũs papi
ẽn illas hũiſſet Expedit igit᷑ poſt hec cõſiderare q ſit illi qbus lr̃e
cõmittũt᷑ afferẽde.Cupimus ut nos maieſtati regie & magnifico gu
bernatori ſepius cõmẽdes.uale optie ex ro die ii.decẽb.m.cccc.lui.

Aeneas cardialis ſenẽn.Hẽrico ſeuflebẽ.S.p.d.lr̃e tue xxuii
ſeptẽbris ſcripte hodie nobis reddite ſunt.Cognouimus
rerum geſtaꝝ apud uos ordinem Omnia placẽt preterq̃
diſcordia q̃ pr̃icipes exagitat Sed poſt bellũ erit aliquãdo paci locus
Rouarella ſi cõmẽdauit aĩcum non miramur.ambo gallizãt. ardet
homo incredibili deſiderio ut teuthonicus uideat᷑. & teuthõice rec
tor Rex ſi ſapiat his utet᷑ cum quibus ſalis comedit modiũ Cardina
lem ſancti angeli ꝑbatiſſimũ pr̃em cupimus albaniã reuiſere & cõ
ſulere rebus agẽdis.mitto ſibi lr̃as aplr̃icas ſuꝑ facto uariniẽn eccliẽ
in fauorẽ nr̃m & contra lutikonẽ curato ut ſibi q̃ celerrime tradã
t᷑.ne nr̃i ꝓcuratores impediãt᷑ circa poſſeſſionem ſi quis per mẽda
tia regẽ detineret.ſcribẽdoqꝑpapa ſpẽ daret ꝑ lutikone.cõmẽdamus
tibi paulũ legendorf ut iuues eum in adipiſcenda poſſeſſione deca
natus glogonie maioris quem ſibi conferri fecimus. bonus uir.ẽ &
omni fauore dignus.Si placuiſſet tibi olomunzẽn eccleſia.Idq̃ tuis
litteris itelleXiſſemus omiſiſſemus ad honorem tuum ꝓcurandũ ſed
uiſum ẽ reuerẽtiã tuã nõ habere in ea re animũ.ideo ſuꝑſedimus ne
credẽtes placere diſpliceremus.Hic nõ ſũt noua memoratu gdiua

niſi q̄ piccininus iā eſt in marchia & obſidet locū cui nomē ē ꝑgula ſigiſmundi maleteſte Prefectus urbis egrotat ſed conualiturus cre ditur Vale optie ex urbe ro. die. ii. nouēbris Anno M. cccc. luii.

ENeas cardinalis ſenēn. Iohāi rhodo ſecretario regio S p d Facis ꝑbe q̄ ad nos ſepe ſcribis Oſtēdis eī te nr̄i amicū. & uoluptate nos afficis ornatiſſīo dicēdi genere Regiam maieſtatē nihil credimus nō iuſte nō prudēter ager̄ Tum quia ſua natura ī bonū fertur Tū quia ſtipatus ē cōſiliariis optimis. Cupi mus eius nupcias fauſtas eē & orbi futuras quales ſperāt̄ Cōmen daſſe rouarellā ī ſuo r̄ceſſu hoiem de quo ſcribis nihil miramur. am bo pariſius ſtuduer̄. ābo galliſāt. ſed maior ille rectorē ſe germanie & patrē regis uideri uult Regia ueō maieſtas ſi more patrio utet̄ il lis ſe cerdet quibus cū ſalis modiū edidit & aīcicias ueteres prepoēt nouis. Gaudemus te cōſecutū eē beneficiū & iā denīq̄ obligatū eccīe uidebimus te ꝑculdubio magnū ſi uixerimus Es eī apud eū regē q̄ tue uirtuti debita nō denegabit premia. tātū perge ut cepiſti et op tīo r̄gis latere nūq̄ diſcedito Cui ſi nos aliquādo cōmēdaueris facies q̄d de tua erga nos caritate nō dubitamus Datū die iii nouembris Anno. M cccc luii.

ENeas cardinalis ſenēn. Nicolao liſtio Salutem plurimam dicit Credimus te miro perfrui gaudio in bohemiam re uerſum Rogamus ne diuicie pragenſes memoriam tibi no ſtri auferant. ſed cures pocius quō res īchoata cōcordie ſuū teneat curſum et nobis reſcribas perſepe Cauſam quoque uariniēn eccle ſie tanquam tuam tibi commendamus neque enim nobis ſine te fru gifera erit ſtude ut frequētibus lr̄is ex curia regis ꝑcuratores nr̄i ad poſſeſſionē capiēdā miſſi iuuamē hēant & cōfūdāt̄ tuo p̄ocinio q̄ nobis aduerſi ſūt uidebis q̄ ſcribimus magnifico cācellario Cura ita fieri ut cupimus ne plus apud regē uideāt̄ ualere q̄ iuniores ſūt i eius gr̄a Credimus te plane intelligere q̄ dicimus. Nr̄a ytalia nūc

(qeſcit. ſoli genuēſes cū rege

aragonū lires habent & sigismūdus maletesta cōtra quē missus ē ia cobus piccininus sed magnus timor ē ne sigismundus ipse cū comi te iacobo cōueniēs aduersus etruscos nr̄os incendiū uertat & regia classis thelamonem aggrediat. Nā id iā hoies augurari uidēt. Ce tera apud nos quiescunt. Vale optime et serenitati regie simulq; gubernatorinos aliquando commenda. Ex Roma.

128.

ENeas cardialis senēn. Vlrico rider. S.p.d. Miramur non esse reuersū eū cui mutuas dedimus pecunias. cū in causa lauriniēn ab impatoria maiestate fuisset missus Si quid de eo audiueris uelis ꝓcurare ut nobis fiat satisfactio De tua dispēsati one faciemus cū domio correctore q̄tū erit nobis possibile qa cogno scimus nos eē obligatos i oibus morē gerere uolūtati tue q̄tū facul tas adest Fuisset tamē nccē ut alias cū de prioribus dispēsationibus noticiā nō habeamus In cā uariniēn credimus iā te expediuisse nū cium nr̄m si quid fiēdum deinceps ē. causam illā amicitie tue cōmē damus Gaudemus reuerēdum p̄rem dominum burcēn libertati re stitum eē Sed dolemus graui eū pecunia mulctatum. sue sapiētie fu it equo animo tolerare huius mūdi consuetudinē in qno nihil ē cer ti Cupimus tandē pacē eē inter cesarē & regē quā deus ipse largi at. Nos hic alia non habemus noua. nisi ꝙ rex aragonum comitem iacobū piccininum contra sigismundum maletestam misit. sed mul torum opinio est illos duos duces inter se concordiā habituros. iun ctis uiribus cōtra senam ituros Nescimus de futuris iudicare. Cla sis magna regis tyrenum nauigat equor & dum genuensibus mina tur. genuēn & florentinos simul territat. Reliqua omnia quiescunt Hec imperatorie maiestati significare poteris. Nosq; sibi Commē dare ad eius semper mandata paratum. Datum Rome secunda Nouembris Anno domini. Millesimo quadringentesimo quinqua gesimoseptimo.

de busco quē nosti. uocabimus eū & uolūtatē summi pōtificis notā sibi fecimus Is parituꝝ se ait. ubi cōstiterit illū cōtra cōcordata uel ex ari & nūc id discutit. quātū nr̄e facultatis erit nō uiolabit concor dia natōis ꝑ cuius hōre sp pugnabimus Per uigandū secretariū mo guntini misimus tibi alphabetū & nūc duplicamus si forsitā illud nō recepisti. poteris scribere mētis tue cōceptū. & cōsulere. eccē necessitati Notū est nobis acumē ingenii tui multūqꝫ tuo iudicio deferi mus Labore tuo nr̄oqꝫ quietē cōsecuta ē eccā nr̄is diebus apd̄ ger manos faxit deus ne lacerari uideamus qd̄ aliquādo resarciuimus: Multa rumor affert. & germanos fieri gallos imitatōe cōtēdit No bis illa uia salubrior eē uidet q̄ pr̄es nr̄i ambulauere. Si noua tenta būtur itinera nouaqꝫ pericula inuenīet Nec facile sua i dioceſi qſqꝫ pōtifex papatū habebit ut sunt qui querunt & eius rei causa nigꝫ in candida uertunt Sed tu bene uale Audies uocationem oratoris. principum que hic facta est Vtinam ea aliquid boni pariat Datū Rome iii. die Nouembris.

ENeas cardinalis senensis. Ioanni zolner Accepimus litte ras tuas ꝑ quibus gratias tibi agimus qui nostris in rebus fideli solicitudine uteris grauamus te. sed non pōt fieri quin amicorum utamur opera. Et nos aliquando si deus dabit aliqd ꝑ te faciemus Expectamus cyriacū qui ueniet in facto prepositur̄ & quātum in nobis erit concordabimus cum decano quia postq̄ ꝑ missum est nolumus retrocedere De prebenda uuormacienſi scrip simus ut petro morē gereres. hita aliq̄ recompēsa. nescimus quid ille fecerit tecū Idē quoqꝫ de prebēda collegiata sentire cupimus qūo se habuerit ille cui ꝑmisimus cedere. Qd̄ nouissime accepta sit alia prebēda noīe nr̄o nō placet Volumus eē in pace cū istis paruis be neficiis nec itēdimus si possumus cuipiā eē molesti. beneficia quoqꝫ cōtra cōcordata uolumus acceptare id est monastoria. & utinā pos semus facere ēt sine prepositura quia nollemus illi nationi quouis

modo displicere. sed necĩtas urget. si statũ tenere debemus cõuenien
tẽ & reputamus nos eẽ germãos q tãto tpe illi natõi seruiuimus Qđ
si natio illa nos prsus excludere uult. feremus equo aĩo nec minimũ
beneficiũ ãplius ĩ illa queremus Qđ de benignitate illorũ prelato
rũ nõ arbitramur eẽ Vale ex ro. quarta nouembris.

QNeas cardĩalis senẽn Ludouico btõꝝ q̃tuor corõatoꝝ car
dĩali legato bononiẽn · S. p. d Et oliuas & tucera qbus me
hõrare uoluisti cupidissime accepi. tũ q hoc genus alimen
ti hic rarꝝ & precioſũ ẽ Tũ q id genus alimẽti ex amãtissimo & mi
hi precipuo & benefactori ſingulari uenerit A quo q̃cũq uenerĩt
nõ possũt mihi nõ eẽ gratissiã et encenia quidẽ tãto acceptiora sũt
quãto is q mittit amãtior ẽ Qua rõe nõ potuissent munera tua apđ
me eẽ iocũdiora q̃ sũt quoniã & me amari a dignatõe tua nõ uulga
riter sũ exptus & ego tue reuerẽdissime pr̃nitati tãq pr̃i optimo &
domio benignissimo sũ affectus Vellẽ ãt ea ĩ me facultas eẽt q̃ pos
sem me gratũ ostẽdere nõ uerbo sed facto Scio tamẽ prudẽtiam &
mãsuetudinẽ tuã ex me nihil ãplius expectare q̃ possim & ĩ redditi
onẽ beneficiorꝝ animi tãtũ inspicere pmptitudinẽ Sed ne mult is dig
natõem tuã morer qđ semel dictũ ẽ id nũq indictũ erit Nosti q̃ fue
rũt iter nos uerba dũ ageret de mea ad cardĩalatũ pmotõe nunq̃
ex aĩo meo illa cadẽt nec unq̃ id cõmittã ut tãti beneficii ĩmemor
dici possim Qđ si nõ scribo ad tuã benignitatẽ nõ minor ẽ mea de
uotio nec minus amo Id tua reuerẽdissima pr̃nitas expiet si quain
re mihi possibili mea opa uti dignabit Nec plura mõ . Datũ rome
die uiii. marcii. An. M. cccc. luii.

QNeas cardĩalis senẽn Latio cardiali ursino. S. p. d. Reddi
te fuerũt nobis lr̃e tue qbus gũdissalui familiaris tui cãm
cõmẽdas Legi tua scripta nõ sine iocũditate cũ plẽa eẽnt
caritatis & beniuolẽtie Illud autem molestum fuit q desiderio tuo

morem gerere non potui. Nam iudex in causa constitutus solū ue
rum sequi debui neq; fas fuit ad dexteram uel ad siniſtram declina
re quoad tamen licuit partem familiaris tui iuuare non destiti. Ac
cersiui ad discussionem negocii tres ex rota uiros prestabiles quos
partes ipse delegerunt cum his fuit & auditor meus & Ioānes dece
sarinis non indoctus legum interpres uiderunt hi registra & pluri
bus inter se diebus de meritis cause consultarunt Postea coram con
stituti retulerunt familiari tuo haud quoq; ius competere Idq; pre
ter unum omnes affirmauere Volui & ipse cognoscere causam ne
lippis oculis iudicarem Neq; his cōtētus seorsum aduocaui aliquos
iurisconsultos & deniq; nemo fuit qui gundissalui partes tuendas di
ceret Ea ppter interpellatus p sententia feci quod iudicis fuit. Si
tua reuerendissima paternitas iudex fuisset. haud aliter sese habuis
set q̄ ego Vnum quod potui non obmisi. induxi autem partem ad
uersam ad expensarum dimissionem. si familiaris tuus non appella
uerit. Hec acta sunt per me in causa gundissalui Doleo non fuisse
ius p eo. secutus sum iudicia collectorum auditorum Scio dignatio
nem tuā non plus ex me uelle q̄ ferat honestas De reliquis q̄ apud
nos agunt̄ non scribo paternitati tue quia nihil hic fit quod te fu
giat. De germania credo audiuisti Mathiam uaynode filium in
regem electum hungarie annis xuiii. natum quāuis in bohemia es
set captiuus. sed quiquaginta milibus aureis redimit̄ Bohemie reg
num adhuc pendet & status austrie ad bohemiam aspirat Dux sax
onie uuilhelmus. & gubernator regni georgius dispotus rascie mor
tuus est Cardinalis auunionēn reuersurus breui credit̄ Vtinā idē
faceres. cum tuo honore & commodo tuipse posses. Ex. Roma die
ix Marcii. An. M. cccc lxii.

ENeas cardinalis senēn. Ioāni roct. S. p. d. Calamitatem il
lam lugubrem deplorandamq; regis ladislai mortem alio
rum officio tue dignationi innotuisse autumo Ob quam
rem p tua erga ipsum deuotione iā plene inueterata. incredibili te

dolore affectū eē certe nescio .Nūc autem e praga ad quā infausto totius orbis auspitio cum regia celsitudine concessi uuiēnam remi grassem .putaui mihi de hac re ad te aliquid scribendū eē.conātem tamen id facere suspiria lacrime & singultus ita impediūt ut mihi: ex ea morte cōceptus dolor nō mō renouari sed augeri uidet. Quid autē potissimum in hac publica clade explicem nescio Magna ē ua rietas sermonum quo genere mortis fatum obierit .Ego uero &si scio nemini ꝑsus me cedere oportere habitudine noticie huiusce rei qui quā creberrime apud regem ēt egrotantē sī uersatus.tamē silendū potius eē dico hoc tpe q̄ loquēdum.sciam rē illam īdies ma gis clarescere An adolescētē regem robustissimū nullum ꝑsus uel doloris indiciū sentiētem.cum quo die lune pretereunte mortē. us q̄ ad octis horam tertiam summa postrema & facili leticia fui .tri gītaseptē horarum iteruallo aliquod genus mortis naturalis ꝑter neē potuisset ante quem uel minimus quisq̄ ex eius familia neque post eum ullus etiā eorum qui ei egrotanti quotidie astetimus aut aliorum quispiā minime sortis hoc genere mortis interiit.Sed repri mā ego me ne dolori nimium indulgere uidear Scio ꝑcopiū & nico laum tuū aliter ad te scripsisse quibus certe nihil cedo huius rei no ticia Nam neuter eorum regē egrotātem alias uidit Et ut quisque optime de bohemis sentit ita hanc rē maxime dissimulat. De hoc sa tis ego hic ago dies admodum molestos ita & legati illi qui omnem franciā petierunt ꝑ regio thalamo Legati illi qui infelici hoī frā ciā petierunt ꝑ regio thalamo ad nuptias sepulcrum comperirent. O inanes nostras cogitationes O caducam fallacēq̄ spem ex tanto & tam magnifico nuptiarum apparatu & splendore tā incredibilē merorem subito interuenire posse quis credere quiuisset.Sed illam cladem qua totus orbis perculsus est in salutem mutare nequimus Et tantum de ꝑblico detrimento De priuatis rebus nihil ē quod magnopere tue pietati scribere queā. Ea que mihi nunc scribis de electo olomunzēn curare ut mihi mos gerat. magna uoluptate per

cepi Deus faxit ut ſedulitas tua uoto patiat² Dux albertus hic agit
expectans portionē hereditatis ex regia morte ad ſe deuolute. ſatis
modeſtus eſt in petiōe ſua q̄tū ad ſe pertinet Ceſar ī noua ciuitate
expectat² Poſt hec de ipſis componēdis cardinalis ſancti āgeli aget
& meditabit². Quoniā ſigiſmundus dux in itinere eē dicit² Ego rati
onibus meis ita ꝑſpiciā ut regia morte non omnino attenuatus aut
fractus uidear Que dū cōfecero nō patiar id tuā dignationē diu la
tere quā immortalis deus diutiſſime īcolumē conſeruare dignet². in
quā ēt ſpes mea nitit² Ego ad eccām meā me recipiā donec turbatio
num auſtraliū euētum ſerenitas illuxerit ego quoq̄ emergā Vuiē
ne die. xx. decēbris. Anno. M. cccc. lxii.

ENeas cardinalis ſenēn. Henrico ſeufleben. S. p. d. Gratiſſi
me fuerūt nobis littere tue quibus regiū in bohemia trā
ſitum ſignificaſti & nuptias excellētes ī praga futuras Re
tulimus ſingula ſanctiſſimo domino qui mox lr̄as ſcribi iuſſit ad car
dinalem ſancti angeli legatum mādans ei ut eueſtigio hungaria poſt
habita ad regiā maieſtatē ſe cōferat eius nuptias honoraturus: Mit
timus tibi lr̄as ipſas ſiue breuia ſunt rogantes ne graueris q̄totius
ea ſibi trāſmittere quia pōdus habēt in ſe nō modicū de rorā nr̄o fe
cimus uerbum aplīce pietati negat ipſe dominus nr̄ decimaq̄ aliq̄s
bullas illi conceſſas eē Laurētio rouarelle bene a te conſilia & auxi
lia preſtita ſunt. eū caritati tue magis magiſq̄ cōmēdamus. Rē

datiſlaniēn epiſcopi oportune abſoluimus ſicut ex uinceſlao
cognoſces. reſtat epiſcopum ipſum nobis in agēdis nr̄is fauorabilē
fore Audies ex bartholomeo canōico nr̄o quid actū ſit in eccā uari
niēn. Rē totā ſuis cōmiſimus humeris ut ab eo finis hēat² qui dedit
iniciū Gaudemus te de reditu cogitare Sed prius cupimus negociū
nr̄m epātus abſolui q̄ redeas. quod facile fiet ſi quēadmodū fama ē
rex polonie ad pragā ſe cōtulit Cura ītem cetera ut ea obligatio ha
beat² in qua magnus mgr̄ pruſie ātecеſſori nr̄o ī quiq̄ milibus flo

renoꝝ quos mutuo receperat ſeſe obnoxiū fecit quēadmodum bar
tholomeus prefatus plene inſtructus eſt Noua alia hic non ſūt. ni
ſi ꝙ inter urſinos & comitē euerſum heri treuge uſqꝫ ad annū per
manſure indicte fuerunt & ab utraqꝫ parte recepte quod ſaluberri
mum & rebus agēdis apprime conducit Inter regē aragonum & ſi
giſmundū maleteſtā concordia tractat̄.que ſi quereret̄ ut ſpes ē res
ytalicas admodum quietabit. Vale ex roma die prima octobris.

ENeas cardīalis ſenēn. Nicolao liſcio. S.p.d. Iocūde fuerūt
nobis lr̄e tue quibus regiā maieſtatē in bohemia trāſiturā
eē cognouimus preclaras ibi nuptias peracturā Vtinam
omnia piiſſimo illi & ſereniſſimo regi ex ſentētia cedant Credimus
conueniēte ſecum potentiſſimo rege polonie & adueniētibus prici
pibus ut fama eſt compluribus. in eo conuētu aliquid tractari debe
re quod religioni xpiāne ſaluberrimum fiat Legatus apoſtolicus
ſicut ſibi mandatum eſt ad uos ſi conualebit prorſus ſe cōferet. quo
cū ſapiēter de re tibi nota tractādum nam ei non omnia q̄ aliis pla
cent Rogamus rē noſtri epiſcopatus uariniēn ſi rex polonie affue
rit curādā ſuſcipias. nā uerbo uno ſublimitas nr̄i regis eā abſoluet
Stude ut magnificus cācellarius hoc ipſum cordi habeat. nihil ē n.
quod dubitemus fieri nō poſſe. in quo ſua magnificētia neruos iten
derit ſuos. Commenda nos ꝓbitati ſue: eiuſqꝫ bone ualitudini conſu
le. Nā eius ſanitas: & noſtra & multorum ꝓſperitas ē . Commenda
nos etiā ueteribus amicis & preſertim uaridiēn ſi affurit gubernato
ri dominis de roſis & dominis de cleua. ſimiliterqꝫ ſelenchoni & aliis
illius regni ꝓceribus quorum commoditatibus ſemper ſtudere ꝓpo
erimus & uolūtarii Bellum quod in foribus urbis huius accuſabas
tam diu māſiſſe. heri per inducias annales ſublatū eſt. interea pax in
tegra cōponet̄ Turbide fuerūt res noſtre actenus nūc ſereneſcūt
& uie ſecure fiūt. Iacobus picciminus in marchiā petit trāſitū. ſigiſ
mundo maleteſta illaturus bellum. Sed hoc quoqꝫ incēdiū extingu
ere annitit̄ pōtifex maximus. qd̄ ſi ꝓ ſpe fecerit tota ferme ytalia

conquieſcet. & ad tutādum contra turchorum perfidiam uerā xpri
ſti religionem liberius intendere poterit. Hec ꝑ copio & cardinali
ſi aſſit cōicata eē cupimus Tu uale ꝑ tua conſuetudine nr̄i memor.
Ex urbe tertio kal. octobris.

CAlixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei. Theodrico archi
epiſcopo mogūtino Salutē & aplīcā benedictionē Ex lr̄is
tuis quas in fauorē uenerabilis fr̄is nr̄i. Ioannis epiſcopi
herpipolēn nuper ad nos miſiſti. plane percepimus fr̄nitatem tuā
de geſtis ipſis epiſcopi aliter inſtructā eē q̄ ueritas ipſa requirit. nū
q̄ enim tua moderationis integritas tā efficaces apud nos preces ꝑ
eo porrexiſſet: ſi facta ipſius aperta tibi cognitaq̄ fuiſſent: Intole
randa namq̄ & deteſtāde ꝑrſus ē eius preſumptio qui pecunias au
ctoritate apoſtolica collectas & apud fideles manus recōditas aucto
ritate ꝑpria uiolenter eripere & in uſus ſuos cōuertere non erubuit
Et cū nr̄o nomine ad reſtitutionem ipſaꝝ pecuniarum requireret.
non ſolum mandata nr̄a cōtempſit ſed in nos quoq̄ ꝑbra iacere &
maledicta conferre nō dubitauit. nunciis quoq̄ nr̄is quos honora
re tenebat minas inferens eos ex territorio ſuo non tā recedere q̄
fugere compulit cū nr̄a & aplīce ſedis iura requirerent. nec eſt cur
ſub colore cariſſimi in xpō filii nr̄i regis cipri illuſtris excuſatiōem
ꝑtēdat. tāq̄ ad illum ex ordinatōe nr̄i predeceſſoris dicte pecunie ꝑ
tineāt. Scimus n. abūde quid cū ipſo rege ſit agendū. nec quiſquam
ē tā paꝝ habens ingenii qui romanum pontificem de talibus pecu
niis liberā habere diſpoſitiōem ignoret. que cū ita ſint tolerauimus
tamē iā ſeptem menſibus epiſcopi cōtumaciā & rebellionem expe
ctantes non ſine māſuetudine ſi forſitan ad cor reuerſus cū debita
humilitate errorē ſuū recognoſcēs oportune ſatiſfaceret. ſed qaāto
mitius ſecum agimus tanto duriorem eius contumaciā experimur.
Miraremur certe ſi quiſquā alius epiſcopus eo modo erga nos ſe ha
beret. Sed multomagis in iſto miramur quē noſipſi ꝑmouimus. Et
niſi fallimur priūs epūs ē quē nos ī pōtificatu nr̄o ꝑnūciauerimus

Dolemus tales esse primicias nr̃as & eũ potissime nobis infestũ esse quem nostri honoris pre ceteris cupidissimum esse decebat.
Omittimus iuramentũ ab eo nobis prestitum & uerba que sui ꝓcuratores nobis de eo fecerunt cũ presulatũ commisimus. longe aliter sese hẽt q̃ ut putauimus uel nobis de ipso persuasum fuit Verum q̃ uis ꝓ tanta & tam notoria dicti episcopi rebellione merito ad ulteriora ꝓcedere & conueniẽtis animaduersiõis in eũ censurã extẽdeꝛ deberemus ut cũ precibus tuis quantũ cũ deo possumus deferamus & quanto maior ẽ dicti epi contumacia. tanto clementia nostra lucidius ostẽdat. mandauimus in cã ipsa sic pedetentim ꝓcedi ut posset interim si uelit tua fraternitas dictũ epũm ad debitã satisfactionem inducere. ipse uero sese corrigẽs cum camera nr̃a sicut tenet cõcordare. ꝙ ãt cãm aliã dilectũ filium ioãnẽ hiseler & liberos eius cõcernẽtem ad ptes alemanie remitti petis: nõ ẽ ꝙ tuo desiderio cõcedeꝛ ualeamus. nosti: n: ut arbitramur q̃ dure q̃q̃ acerbe seuitum eẽ dicitur per dictũ episcopũ in scultetum uxorem & liberos. Quos postq̃ diris carceribus mãci pauit & aliq̃diu grauioribus afflixit molestiis uix tãdem cũ ꝓmissione ut ad mandatum suũ rediret extra territorium suũ dimisit bonis oĩbus excussos: pauperes: & miseros: nullo q̃ nisi amico ꝝ leuamine sustẽtãdos quibus q̃difficile sit in ptibus illis cũ tali episcopo iudici aliter cõtẽdere non ignoras. Sed agit causa ipsa corã indicibus rote nostre inter graues & optimos iuris interpretes. qui tã paupi q̃ diuiti iustitiã ministrare consueuerunt. apud quos non potentia uel gratia sed sola ueritas ualet. Si iusta ẽ episcopi causa poterit per ꝓcuratorẽ ydoneũ se defendere. si minus tolerãdum erit iudicium quod rite ꝓcul dubio in hoc negocio statuetur nos autem fraternitatem tuam exhortamur ut premissis considera tis ipsi episcopo ea suadeas que sibi ad salutem & honorẽ cedãt. nec uelis eius opera qualiacũq̃ sint ita tueri ut illi magis errãti q̃ nobis & apostolice sedi recta monenti fauere uidearis Datum Rome die. xu. octobris. M. cccc. luii.

Dictata per Eneã.

ENeas cardialis senen Iudoco electo uratislauien. S.p.d.
Commisimus aliqua paternitati tue referēda nostro noie
bartholomeo canonico eccē nr̄e uariuien super rebus ec
cām ipsam & antecessoris nr̄i bona cōcernētibus .Rogamus igitur
ut sibi in his que nr̄o nomine dixerit plenam credentie fidē & in a
gendis oportunum fauorem prestare uelis.sicut de tua erga nos sin
gulari caritate plene cōfidimus .Nos ad beneplacita tua oī tpe pa
rati & uolūtarii sumus Ex ro.die xu.octobris.

EAlixtus epūs seruus seruoꝝ dei Dilecto filio ioāni cardia
li scī angeli aplice sedis legato. S.&.a.b.Ex lr̄is tuis diaci
xuii.iulii datis.Intelleximus te in partibus illis moraturū
per aliquod tempus:ut quid turchi agant quidue parēt faciliusin
telligas ac nobis & filio carissimo nostro regi hungarie q̄celerrime
significes Intelleximus & antea que gesseris in regno bosne. Lau
damus opa tua & oīa per te gesta prudēter & accurate recognosci
mus Commendamus quoq; circūspectionem tuā & aī cōstātiā ac
bonitatem que dum xpī dei nr̄i negociū agit nec labore frāgitur.
nec timore deiicit neq; periculo ullo a sancto ꝓposito detinetur.
Multa tibi debet apostolica sedes. & quidem ꝓ singulari uirtute
tua ꝓque grauibus laboribus quos perpessus es: scimus nos plu
rimum tibi obligatos.conabimurq; uita comite pro tuis meritis ꝑ
sonam tuā honorare.nunc tamē necesse est ut perseueres in sancto
opere.personamq; tuā a labore cepto non retrahas sed ꝓ tua excel
lenti prudētia in his cōtinues que salus eccē ex te deposcit Cumq;
ad res fidei contra turchos ꝓspecte dirigēdas maxime neccārium sit
ut carissimi in xpō filii nr̄i fredericus imperator romanoꝝ .& la
dislaus hungarie atq; bohemie rex inter se conciliati.in turchos ar
ma cōuertāt.sitq; mō quedam dieta iter eos indicta ad pacē tractā
dā in qua dilectus filius nobilis uir ludouicus bauarie dux tāq; me
ditator futurus asserit.utile nobis uidet & quodāmō neccāriū ut &

tu quoq; eo te cõferas ī tã scõ ope nr̃o noĩe tuas ptes adhibiturus. Eapropter mãdamus tibi ut nisi alia cã magis necãria in hũgaria te rẽtineat.ad ipatorẽ & regẽ prefatos gressus tuos q̃totius dirigas eũ ad pacẽ ducere coneris & oĩa facias q̃ tibi uidebũt ad recõciliatio nẽ ipsoꝝ pricipũ necãria Eteni uidet rebus agẽdis oĩno conducere: q̃ tu dcõs pricipes adeas.siue per ipsum ducẽ tuũ aduẽtũ par con cludat siue nõ.nãq; si pacẽ factã ĩueneris (quod deus p̃ sua mĩa lar giat) hẽbis expeditã uiã q̃ pricipes ipõs ad ducẽdũ contra turchos exercitum efficaciter inuitare possis.& alia multa sũt ī alemania ge rẽda q̃ tuã presẽtiã exposcũt.Sin uero (qđ absit) cõcordiã nõdũ fac tã inueneris laborãdũ tibi erit totis uiribus ut eã p̃ficere possis. Ni si.n.pricipes ipsi depõitis ĩter se discordiis ad cõe bonũ unanimes fi ãt.nõ uidemus qd p hũgariã contra turchos p̃rari possit laude dig nũ aut existiatõe.ueꝝ quia sepe occurrũt in qbus psonaliter adesse nõ uales & tuã diligẽtiã exposcũt.misimus ad te dilcũm filiũ laurẽ tiũ rouarellam sacre theologie p̃fessorẽ & subdyaconũ nr̃m quem mittere possis ad ea loca que tuipse adire nõ uales Is.n.sicut in mã datis a nobis hẽt quicqd iusseris exeq̃t.& a tua uolũtate nullatenus deuiabit.Insup ut ĩtelligas q̃ nũc in partibus rheni per elcõres ipe rii tract̃at facimus tibi copiã lr̃aꝝ nr̃aꝝ q̃s ipatori trãsmittimus ut scdm scripta nr̃a & tuã singularem prudẽtiã eo te melius gerere ua leas quo fueris de singulis occurrẽtibus plenius informatus. Datũ rome die xui.octobris.Anno.M.cccc.lui.

145 ¶ Dictata ẽ per Eneam. 174

CAlixtus episcopus seruus seruoꝝ dei Carissimo ī xpõ filio nr̃o karolo regi frãcoꝝ illustri.S.&.a.b.Audiuimus eaq̃ dilcũs filius nicolaus pui secretarius tuus ex pte tua serio se nobis exposuit sup nõnullis negociis uenerabilẽ fratrẽ nr̃m uuil helmũ episcopũ ratanẽn & quẽdã ioãnẽ de albiest militẽ nouatẽn. dioceſis.ac nõnullos officiales tuos cõcernẽtibus Intelleximusq; pla

ne deſideriū tuū eo intendere ut prefatus miles ſimulq; dicti officia
les tui a nōnullis excōis & aliis cēſuris eccl̄aſticis per dilectū filium
ioannē tinctoris cārū ſacri palacii nr̄i auditorē & capellanū nr̄m ad
inſtātiā dicti epiſcopi fulminatis abſoluāt. & nihilominus aduerſū
dictū epiſcopū cā committat ſup nonnullis exceſſibus. que ab eo ſi
ue eius ꝓcuratore in ꝑſonis executoꝝ quarādū l̄rarū nr̄aꝝ ad peti
tionē tuā uenerabili fratri nr̄o archiepō turonēn directaꝝ cōmiſſi
& perpetrati dicūt. uoluimus ꝓ nr̄a iformatiōe etiā ipſius epiſcopi
ꝓcuratores q̄d dicerēt intelligere & cōſideratis oībus hinc ide rela
tis q̄is cā nobis perplexa uideret ac difficilis. ſerenitati tamē tue q̄
de nobis & aplica ſede plurimū merita ē cōplacēdum duximus quē
admodū ſecretario tuo prefato plene reſpōdimus. Datū ro. iiii. kal
decēbris. Anno M. cccc. luii.

Eneas dictauit.

f. QAlixtus epūs ſeruus ſeruoꝝ dei Cariſſimo i xpō filio La
diſlao regi hūgarie. S. & a. b. Intelleximus non ſine graui
diſplicētia mētis nr̄e & amaritudine cordis ꝙ adhuc inter
cariſſimum in xpriſto filiū nr̄m Fredericum romanorū impatorē
auguſtū & tuā ſerenitatem non ſolum diſcordia ſed apertū bellum
perduret. & hinc inde ſubditi uri uexant & lacerāt. Que res tanto
moleſtior nobis ē quanto magis exinde xpriſtiane reip. detrimētū
reſultat ē ꝑfecto res deteſtabilis ꝙ uos qui una ex familia nati eſtis
ꝓximi ſanguine: fratreſq; patrueles tātis adinuicem odiis ut etiam
armis decertetis. Dolendum eſt ꝙ opulentam & nobilē patriā ueſ
tram nunc ferro nunc igne diſſenſio ueſtra deuaſtat: & illas uires i
ter uos conſumitis quas deberetis in hoſtes fidei ꝓ tutela xpriſtiāe
religionis effundere. Et quamuis imperatori prefato tāquā primo
inter ſeculi principes aduocato eccl̄e & ꝓtectori fidei catholice po
tiſſime incumbat pace in ſuo imperio ꝓcurata totis conatibus i eos
militaria ſigna tranſferre qui nomini xpriſtiano inſultare nituntur

Tibi tamen nō minor cura eē debet ad hostes fidei ꝑpulsandos & maxime turchos qui regno tuo hungarie latissimo & quōdam florē tissimo non solū uicini sunt illiq̄ molestias indies īferunt sed etiam non puas eius ꝑuicias sibi usurpauerunt: Dolemus certe & āgimur uehemēter cū indies ex illo regno xpristianos capi & in barbaricā deduci captiuitatem accepimus. miramurq̄ te non maiori studio te neri ꝑ defensione ipsius regni quā uideamus: qui dū in austria cum patruele tuo cōtendis prefati regni curam postposuisse uideris. tā quā plus doleas unā tibi per xpristianos uillā auferri q̄ si ꝑ turchos una ꝑuicia surripiat. Certe illud palā est qꝑ cū tu & dictus īpator inuicē discordes estis & domestico bello implicīti nō solum hūgaria sed tota fere xpīanitas in periculo ponit. nā quomō gallici & hispa ni uel anglici cōtra turchos exercitum ducere curabūt in remotis a gētes quādo uos qui ꝑpe estis & quoꝝ potissime res agit. inter uos dissidētes nihil cogitare uidemini super his q̄ turchoꝝ perfida gēs aduersus xpīanos īdies molit. Est igit. super quā dicere possumus ꝑ iculosa hec uīra discordia. nec uidimus quin mala infinita ꝑrūpant nisi q̄celerrime tu & impator fatus simul conciliemini Audiuimus tamē unum quod nobis cōsolationi est. dilectū filiū nobilē uirū Lu douicū bauarie ducē in austriā descēdisse cōcordiam inter uos tanq̄ cōem amicum practicatuꝝ. nos autē dilecto filio nr̄o Ioāni cardina li sancti angeli aplice sedis legato qui iā dudum ꝑ salute regni hun garie. ꝑq̄ commūi xpīanorū utilitate nō sine magnis laboribus & expensis ibidē cōmoratus ē lr̄as dedimus ut ad imperatorē & tuam serenitatē cōfestim se cōferens omne studium suū ad id conuertat ut tādem lites uestre tollāt. & penitus sopiāt. redeatq̄ ea inter uos beniuolentia quā ꝑpinquitas uīra requirit. & nos desideramus Inte rea dilectus filius Laurentius rouarella sacre theologie ꝑfessor nū cius & subdyaconus nr̄ simul cū dilecto duce ad eā pacē ꝑ uiribus se agitabit Velit igit. tua serenitas ad ea que pacis sunt animum in clinando ita se habere ut iam denique finis imponatur domestice:

domestice dissentõi ur̃e. nec uelis audire eos q̃ fomẽta suggerũt diss entionum. sed mõs quoslibet ideneos perquire ut ī austria ceteris q̃ tuis dominiis pacificatus ad defẽsionẽ hungarie predcõrũ q̃ turcho rum exiciũ insurgere possis: & ita efficias ut īpator tua erga se cari tatem intelligẽs una tecũ uocatis ex alemania subsidiis exercitũ p̃ tutela fidei & regni tui salute ducere inuitet. Insup̃ q̃a nõnullos p̃ germaniã rumores eẽ audiuimus tã q̃ nos natiõem ipãm diuersis mo dis aggrauemus: mittimus copiã lr̃aꝝ nr̃aꝝ q̃s īpatori dirigimus tã sup̃ pace tecũ hẽnda q̃ sup̃ rũoribus hmõi. ut si forte ad aures tuas oblocutões istiusmõi puenerit hẽas ex nobis unde serenitatẽ & ino cẽtiã nr̃am tueri atq̃ ostẽdere possis. hec scribimus tibi p̃ ea carita te qua psonã tuã p̃sequimur. q̃ postq̃ te hic rome in minoribus cõ stituti uidimus: & tuã indolem adhuc in etate tenera cõsiderauimus ab illo tpe personã tuã tam singulari quodã affectu dileximus. & ex istimãtes te p̃ magno aliquo xp̃ianitatis bono ad maxĩa reseruari de bona ualitudine tua ac felici statu semper curiosi fuimus. Tuũ nũc ẽ que a nobis scribũt bona mẽte recipere & spẽ quã de tua p̃bitate cõcepimus adīplere. Datum ro. kal. An. M. cccc. lui.

¶ Per Eneã cardinalem dictata.

ENeas cardialis senẽn. Sigismũdo maletesta. S. p d. Fuimus hoc mane cum sanctissimo domino nostro dum cancellari us tuus audiretur. & intelleximus que dicta sunt tam per sanctitatem domini nostri quam per ipsum cancellarium super cõ trouersia que inter serenissimum regem aragonũ & te est circa quã rem ẽt seorsũ dominus nr̃ nobiscũ locutus ẽ In summa uidemus ip sũ dominũ nr̃m affcũm eẽ statui tuo. Velletq̃ ei semper bene cõsul tum eẽ. Oportet tamẽ suã scitatẽ hẽre respectũ nõ modicũ ad pre fatũ regẽ aragonũ & hẽre oculum ad terras ecclẽ. Et ideo nccẽ est prudẽter se hẽat nec põt sẽper oia facere que uellet. Quibus ex re bus cõsideratis omnibus pro directione rerũ tuarum adeuitandum

pericula q̄ possunt emergere uidet nobis cōsultū eē ꝙ tu de summa pecuniaꝝ q̄s regia maiestas a te petit offeras illā quātitatem sine ul la dilatiōe persoluere q̄ liqda ē. De ꝑte āt alia sup quā pretēdis non teneri prebeas mēsam ī qua dcā pecunia ꝑata sit ad reqsitionē regis casu quo sanctissimus dominus nr̄ decerneret se obligatū eē & affir mes te uelle stare determiatōi dnī nr̄i Et hec uidet nobis uia rōna bilis nec putamus alio mō rem bene sopiri posse. Rogamus ut cōsi deres oīa & recipias cōsilia eoꝝ q te amāt nec uelis ꝑ modica pecu nia te in ꝑiculo ponere qa nō ē ꝑuus aduersarius tuus nec res belli ce sp ex opiniōe succedūt Melior ē multo certa pax q̄ despata uict oria. Scimus te nō libēter audire cōsilia. qa tamē ꝑiculū ꝑuīcie time mus nō possumus facere quī ea q̄ nobis uidēt utilia significemus. Tuū ē ī bonā ptē recipe q̄ a nobis sincera mēte scribūt. Datū. ro. ui. kal. decēbr̄.

143

147.

ENeas cardinalis senēn. Iacobo ludonico medico .S.p.d. Habuimus ex Fararia lr̄as tuas te uidisse mus ꝑ caritate q̄ sumus tibi affecti Det deus ut aliquādo simul reperiamur Faceremus oīa libēter que possemus ꝑ tuo honore & utilitate: Sed non uidemus mō commoditatē. Tpa.n. mala sūt sed siquid occurrat nō erimus tui īmemores Rogamus ut cōmēdes nos īpatorie maiest tati & iuues latorē presētiū ad expeditōem suā in fcō nr̄e eccē uari niēn. quā si obtinere poterimus nō erit quin utilitas tibi redundet Salutes ex ꝑte nr̄a Vlricū rider & uualteꝝ reburgerac cācellariū ī perialē. & alios aīcos nr̄os. Dolemus multū de captura epī gurgēn & Ioānis ungue & aliorum. Vtinam possemus eorum liberatiōnē ꝑcurare nihil omitteremus ex nobis possibilibus Ioānem hiderba chiū cupimus nostro nomine salutari simulq̄ dilectum filium nost rum Fredericum cum coniuge tua honestissima. ¶ Vale in xpris to optime nostri memor et amans ut soles. ¶ Datum Rome. uii. ka lendas decēbris.

148

ENeas cardinalis senēn. Laurētio Rouarelle. S. p d. A lato re presentiū recipies quatuor bullas aplicas & unū officiū trāsfigurationis Ex bullis unā reddes impatori simul cum officio & breui sibi directo. alias bullas curabis mittere tribus principibus electoribus simul cū breuibus suis Extāt & alie tres bulle a postolice simul cum duobus officiis ac tribus breuibus Officia diri gent' regi hūgarie ac domino legato bulle quoq; eiusdē. tertia uero strigoniēn sed hec oia mittimus p aliū nūciū q post biduū recedet si te iueniat i curia regis hūgarie assignabit tibi ea. sinautē tradit p se ipsū regie maiestati que sibi dirigūt'. Alia uero curabit trāsmitti archiepō & legato Nec alia circa hec. De negociis reni multa refe rūt' nō bona ꝓpter q̄ necāriū erit ut q̄primū cum cōsilio īpatoris & cū lr̄is suis ad ptes illas te trāsferas & labores iuxta cōmissionē tibi traditā Interea bonū ē ut ꝓcures q̄ īpatoria maiestas scribat archi epō magdēburgēn simulq; rigēsi & i primis treuerēn & salsiburgē si ut si querāt' ad aliq̄ cōuētionē i fcis eccē nō cōsētiāt sed ad se ipsā oia referāt que querūt'. Et suadeat ut si sunt q nouitates querāt illis nō assētiāt qa piculū ē in mora Hēbis mox alias litteras domini nr̄i qui plenius de hac materia ad te scribet & itelliges rei grauitatem ac periculū Bonū ē ēt laborare apud ducē bauarie ludouicum utscri bat palatino reni cōsanguineo suo ne se implicet cōuētionibus eoꝝ qui cōtra sedē aplicā aliquo mō moliūt'. persuadēdo sibi q̄ multo fa cilius filii prīcipū ꝓmouebūt' per sedē aplicā q̄ per capl̄a uel ordia rios Et hoc bene cura i auribus prīcipū cōculcare quia ueritas est. Vale & scribe sepius quo tibi succedat: Dat: ro. uiii. kal. decēbris.

149

QAlixtus episcopus seruus seruoꝝ dei Dilcō filio. hērico lē blig notario nr̄o. S. &. a. b. itelleximus ueridico relatu nō nullos eē prīcipes germanie natōis eccāsticos & seculares q de nobis & de nr̄a curia murmurātes natōem germāicā nimiū ꝓ

nos grauari pretendũt Id faciunt more hominum qui sepe bonum qđ hẽnt nõ cognoscũt nec sub alicuius regimine quãtũcũq; optimo quiescere possunt. Simus te deuotũ eẽ scẽ sedi aplice. & nr̃i honoris cupidum nec placere tibi ea que preter ordinẽ fiũt Eapp̃ter mitti mus tibi copiam nonnullarũ lr̃arũ q̃s kmio in xpõ filio nr̃o frederi co romanoꝝ imperatori sp̃ augusto sup̃ hac materia direximus ut in telligas plenissime mentẽ nostrã Et hẽas ex nobis qũo his responde re possis qui nobis detrahũt Hortamur ẽt ap̃ zelo qđ geris ad roma nam eccãm ut sumpta oportunitate uenerabili fratri nr̃o archiepõ magdeburgẽn (qui sicut accepimus ad nouitates mutat᷑) que impe ratori prefato scribimus aut litteris aut uerbo commũices: ipsumq; horteris ne peregrinas sequat᷑ opiniones. sed more predecessorum suorum in solida sancte sedis apostolice doctrina cõquiescat Idẽ eti am facies apud dilectũ filiũ nobilẽ uiꝝ fredericũ marchionem brã deburgẽn sacri romani imperii electorem & apud alios ubi uideris eẽnccãriũ. In qua re nõ solũ nobis sed ipi deo cuius r̃s agit᷑ plurimũ cõplacebis Datũ ro. Dictata per Eneam.

Qalixtus epũs seruus seruoꝝ dei Carissimo in xpõ filio la dislao regi hungarie illustri. Salutem & aplicã benedictio nẽ. Audiuimus ea que dilectus filius uuẽceslaus canõicus uratislauiẽn tuo nomine nobis exposuit. & quãtum cum deo potui mus & ut sp̃ i aio gerimus. desiderio tuo satisffecimus Diximus eidem quãto desiderio cupiamus te cũ carissimo filio nr̃o frederico romão rum impatore recõciliatũ. ad ea tendere que ap̃ defensione fidei ca tholice & tui regni hungarie tutela necessaria eẽ uidẽt᷑. Et quanto cũ ardore cupimus regnum illud bohemie sub tuo regimĩe extirpa tis heresum dogmatibus ad unionẽ ueram sancte mr̃is eccẽ reuerti sup̃ quibus rebus uelis ipsum uenceslaum nr̃o nomine loquẽtẽ audi re. & sicut de tua i cõe bonum affectione cõfidimus nos tandem in premissis consolari Datum rome kal. decẽbris. M.cccc.lxuii.

Per Eneam.

CAlixtus episcopus seruus seruoꝝ dei Dilcō filio nicholao cardiali scī petri ad uicula. Salutē & aplicā benedictionē. Cōsiderauimus diligēter ea que nobis scripsisti sup practicis quas nōnulli prīcipes ac prelati ī partibus rheni tenere dicūt in negociis eccē. ppēdimus quoꝝ cōsiliū tuū salubre & optimū esse Ea ꝓpter scripsimus carissimo filio nr̄o frederico romanoꝝ īpatori sp augusto sicut per copiā presētibus insertā uidebis. cuius tenore plecto habebis ex nobis quomō his obuiare possis qui nr̄m & apostolice sedis honorē cōfundere nitunt. Hortamur igit ut scripta nostra ubicūqꝝ necāriū eē uideris publicari: & mētis nr̄e serenitatē: sicut teneris & de tua ī cōe bonū affectiōe nō dubitamus mānifestari ꝓcures. Datum. ro.

Per Eneā.

ENeas cardinalis senensis. Martino cācellario archiepō moguntini. S. p d. Fuit nobis epistola tua nō minus iocunda q̄ grata ex qua ualitudinē tuā simulqꝝ coniugis tue bonā esse cognouimus & natum tibi esse filiū quē archiepūs moguntinus ꝓ sua benignitate de sacro fonte leuauit quod tibi & honori eē & utilitati non dubitamus Faxit deus ut filius superstes sit & tue uirtutis heres atqꝝ doctrine. Audiuimus deinde que uir ꝓbus & modestus uigādus eiusdem archiepiscopi secretarius tuo nomine nobis exposuit. que duo principaliter fuere. Primo enim que fiunt apud moguntinum de sanctissimo domino nostro & ipsius curia indies q̄rele narrauit ex ordine. Secundo retulit quo animo sit idem mogūtinus contra romanam eccām & ipsum sanctissimum dominū nr̄m & qūo ad obuiādū peruersoꝝ hominum machinatiōibus. necāriū tibi uidet: intelligentiam quādam fieri: inter sanctissimū dominū nostrū & ipsū archiepiscopū Intelleximus etiā q̄ ꝓ media eandē intelligētiā recipiēdam esse putas Sunt nō parua que nobis significas. neqꝝ illotis attingenda manibus Facis nobiscum ut amici cū amicis solent. libere atqꝝ aperte loqris & cōfidēter q̄ geris ī aīo patefacis. Id uero ex amore fieri cognoscimus teqꝝ ueteris amicitie memorem:

antiquū ſeruare morē aniāduertimus Cū ſimul in noua ciuitate de
geremus nihil tūc tā arduū fuit. nihil tā abditum atq; ſecretū: quod
alter nr̄m nō cōmūicaret alteri. facis ꝑbe qui lōgo licet locorū iter
uallo diſiūctus. nobis nihil putas reticēdū eē Faciemus & nos idem
erga te Aperiemus tibi omni ex parte animū nr̄m. atq; (ut amicitie
nr̄e cōuenit) ſumma cū libertate loq̄mur Cōſideraumus igit' ī pri
mis que dicūt' cōtra ſummū pōtificē apud germanos fieri murmu
ra Nec miramur ſiquidem nullus unq̄ locum beati Petri tenuit q
non latrātium dētibus ipeteret' Nec magnū putamus ſiquis detra
hit Calixto cū mgr̄o eius ſciamus detractū fuiſſe xpō. Verax ē. n.
ſaluator ipſe nec poterit ueritas nr̄a mēturi quia nō ē diſcipulus ſu
per mgr̄m nec ſeruus maior domino Germani tamē (ſi ueꝝ fateri
uelint) ſimiliterq; reliqui xpriſtiani nihil habēt cur de calixto mur
murare poſſint. niſi q ēū pontificem tradidit nobis deus quo digni
non fuimus Neq;. n. huius ſanctiſſimi preſulis mores: plebi ſue con
formes exiſtūt. qui cum diuinā in terris agat uitā angelis potius de
buit prefici q̄ hoībus. nihil pius pater quod ſuū ē querit. cogitatus
ſuos omnes iactauit ī domino. honorē xpi ſaluatoris nr̄i. defenſionē
fidei. decus eccē. ſalutē plebis toto conatu. toto ſtudio tota mente p
quirit Niſi fuiſſet exacta ipſius ſolertia & īcredibilis ad cōe bonum
ī turchorum feritas non hūgariā mō ꝓtriuiſſet: ſed ipſam quoq; a
lemaniā infeſtis armis petens xpīanis omnibus terrorē ſimul ac la
borē incuſſiſſet. Nā ſi uicti apud hūgariā & ꝓſtrati ſūt magni tur
chorum exercitus: nō ē q̄ poſt deum alteri gratias q̄ calixto xpīani
debeāt. Ipſe. n. ſolus fuit qui torpētibus ac pene dormiētibus xpīa
ni orbis pricipibus: legatū in hungariā miſit. Hūgaros cū turchis
indnciaꝝ federa querentes ꝓhibuit. labētes animos erexit. copias cō
gregauit bellumq; illud committere ſuaſit. in quo primumetateno
ſtra turchorū dominus turpiſſime fugere uiſus ē: et ſalus xpīano po
pulo parta ¶ Tacemus q̄ geſta ſunt in oriēte p claſſē aplicā & q̄ in
albania & aliis q̄pluribus locis ipſius domini nr̄i pecuniis ꝓ tutela

fidei indies gerunt. Nihil aliud sua sanctitas in animo gerit q̃ suo
tpe ita inimicos salutifere crucis humiliare. ut tandem uocatus a do
mino creditã sibi eccãm in statu securo ac tranquillo relinquat. Ob
quam rem nescimus ꝓfecto quod sibi uelint qui tam sanctum pre
sulem & tantum de cõmuni utilitate solicitum calumniari presu
munt Nã q̃ auꝝ a uobis extorqueat iniqua est ꝓrsus accusatio Ni
hil. n. preter consueta iura recipit nisi fortasse sponte sua nonnulli i
classem contra turchos offerant. quos pauciſſimos eẽ constat. Vti
nam tot eẽnt qui tante rei ac necessarie optime subuenirẽt Eccãrũ
electões canonicas qui dicunt a sua sanctitate contẽni. aut eccãs me
tropoliticas seu cathedrales in alemania reseruari longe a ueritate r̃
cedunt Nulla electio reiecta est quam constitit fuisse canonicam:
pontificalis eccã in alemania nulla reseruata est. specialiter a domio
nr̃o contra cõcordata uŕa nec est eius ꝓpositum neq̃ fuit actenus
quicquã agere. Et quãuis nemo imputare possit. si sua sanctitas dig
nitates principales in collegiatis ecclesiis siue primas post pontifica
les reseruauerit. neq̃. n. concordata in hoc aduersant non tamen in
uenient facile reseruationes beneficiorum nisi ꝓ cardinalibus aut ali
quibus fortasse maximis uiris ab eadem sanctitate emanasse. Itaq̃
nescimus quo uultu. quo ore. qua deniq̃ audacia presumant aliqui
sanctiſſimo presuli nostro detrahere. tanq̃ nationi uŕe onerosus ex
istat. qui ꝓfecto non tantum nationi hispanie unde sibi origo est q̃
tum germanice affectus eẽ uidet. & qui diuitus nobis datus est. ut
hoc periculoso tpe ab infidelium incursione maximeq̃ turchorum
impetu orthodoxam xpristi religionẽ non solum tueret sed etiam
eleuaret & ꝓpagaret. Laudamus igit & omni honore diguũ repu
tamus archiepũm moguntiũ qui reiectis malignanciũ insidiis apud
ipsum dominum nostrũ sanctamq̃ sedem apostolicam omnium fi
delium matrem atq̃ magistram permanere decreuit Facit quod do
ctum quod prudẽtem quod bonum prelatum decet. qui ꝑegrinas
respuens opiniones: in solida sancte romane eccẽ doctrina. & in ipã

xpī petra pedes figit. Facit modo quod fecit dū alias eadē querere
t̄ que mō tētāt̄. Nunq̄.n.eugenio ſancte memorie ſummo pontifi
ci defuit:quāuis multi ex germanis ī illū deſeuirēt:nouit oīa nr̄ pon
tifex.eiuſq̄ pbitati miro mō afficit̄. nec ūq̄ eius nois abſq̄ ſingulari
laude memīt.ita ut certiſſimi ſumus nūq̄ ipſius petitōes ī cōſpectu
huius preſulis uanas fore.q̄ digne audiri uideāt̄ Ceteq̄ qđ ſcđo lo
co ſecretarius antedcūs expoſuit nobis:alienū uſū ē:q̄ ex uiro doc
to ex iuris interprete & magnis uerſato cauſis ꝑdire dēt.nouiſti eī
rōanū preſulē unicū eē pricipē cui oēs obedire tenēt̄ petri & pauli
locū tenere q̄ ſedet ī aplico throno.xpī uicarius ē q̄ rōane preſidet
urbi.nō ē igit̄ cur ſe cuipiā itelligētie noīe uel federis obliget neq̄
ſubditoq̄ ē cū dnīs ſuis federa q̄rere. nec tamē fortaſſe ita loq̄ris ut
rōanoq̄ preſulē ex ītelligētia q̄ras obligare qđ noſtı q̄tū iura pmit
tāt̄.Sed aduertimus q̄ petis ītelligētie iā magna ꝑfecto & q̄ nos aliq̄
tulū de tua cōpulerīt admirari Scimus qa cū amico oīa cōfidēter a
gis.Idē & nos facimus Vtimur reſpōdēdo ea fiducia q̄ tu ītrogā
do es uſus Etquidē īdigna putauimus q̄ noīe archiepī peterēt̄. nec
arbitramur eos bene agere q archiepō ea petēda ſuadent. q̄uis nec
ſue mēti q̄ ſp modeſtiſſima fuit talia credimus eē ꝑſuaſa Sue namq̄
dignatōi id ſatis eē dēt ut āteceſſoribus ſuis eq̄lis exiſtat. Neq̄ illa
q̄rit q̄ āte cētū annos nullus obtinuit archiepūs.Rectū & laudabile
fuit ꝓpoſitū eius ſi neq̄ romanū pōtificē minorē.nec ſe maiorē ſuis
ātecceſſoribus eē uelit Illud quoq̄ attēte cōſiderabit quiſq̄ eccl̄ē mo
gūtine prefuerit.ut neq̄ rōana ſedes cōculcet̄ aut quouis mō dam
net̄ Certū ē.n.quia lāguēte capite nequeunt membra cōſiſtere ne
q̄ poſſunt riuuli non areſcere fōte ſiccato Salus eccl̄ārū omniū pro
fecto ex rōane ſedis precellētia & ſumma auctoritate depēdet. Qui
bus ex rebus nō eſſemus auſi ea quoquo modo aperire domino nr̄o
que nobis ꝑ intelligētia contrahenda ſignificaſti. Sunt.n.eneruati
ua apoſtolici iuris.& nō minus ꝑfecto preiudicii pre ſe ferētia. Et
illa preſertim que de cōfirmationibus pōtificalium eccl̄ārū attigiſti-

nō ignoras ut credimus qualis ſit ipſe dominus nr̄. q̄ta ē in eo circū
ſpectio. q̄ta ōniū rerū noticia. q̄ta grauitas atq; cōſtantia. Etſi enī ō
nes laudādi ſunt quos nouimus rōani preſules. hūc tamen omnibus
preferēdum putamus. qui cum uite mūdiſſime ſit & ōnia gerat cō
mendatione digna tū uero his conditionibus preditus ē ut falli non
q̄at. Eſt. n. etate grādeuus . Verſatus ē in arduis & magnis negocijs
Doctrina ea prefulget cui ſimilē nēo ē q audierit ī āteceſſor̄ fuiſſe
Itaq; non facile decipiēdus: qui tū multa per etatē uiderit tū cōſciē
tie lumē cū rer̄ magnarnm experientia cōiū xerit Rideret nos ſua
ſanctitas ſiquid ei preponeremus doctiſſimis eius auribus quoquo
mō idiguū: atq; ob hanc cām nō preſumpſimus ea ſibi referre q̄ tuo
noīe expoſita ſunt Neq; n. ſua pietas eos ꝓbare ſolet qui res minus
iuſtas ſibi preponūt Verū ut ad grauamina nationis uīe redeamus
ſiquid ē qđ emēdatōe egeat laudamus id ſanctiſſimo domino noſtro
ſignificari. Nec dubitamus quin ſua ſanctitas debito mō ꝓuideat
Illud āt nobis exploratiſſimum eſt archiepūm ſ. prefatū ī optima
reputatōe apud ſanctiſſimū dominum nr̄m eē fauorēq; ſibi & opor
tunū preſidiū ab eo nunq̄ defuturum. Certo ſcimus aduerſus ōnes
qui ſibi moleſti fuerint: q; ſi eorum oratores huc uenerīt recipient
ꝓfecto benigne & hūaniter tractabūt nec duras inueniēt aplicas
aures in his que cōceſſu digna petierit. Quod uero dicis ſereniſſimū
impatorē & ipſum archiepūm ſi ſe cū ſancta ſede apoſtolica itellex
erīt facile īpedituros aduerſantiū machinamēta. Id quidē credimus
& ita factū eſſe nouimus ī ſuperioribus annis. At cum impator pre
fatus cum ſanctiſſimo domino nr̄o unanimis ſit. nec unq̄ ab huius
ſancte ſedis deuotōe declinauerit: curandū ē ut ipſe archiepiſcopus
idem agat In qua re cum multa tua conſilia poſſint rogamus ut in
hoc tuos ītēdas neruos ueliſq; doctrine tue nomē in defendenda ro
māe eccl̄e auctoritate potius q̄ impugnāda clar̄ facere. ſic. n. & mo
gūtine eccl̄e recte cōſules & tibi & tuis amicis utilitates creſcent &
accumulabūt honores. Dat. ro. die xii. kal. octobr̄. M. cccc. luii.

Alixtus epūs seruus seruoꝝ dei Dilcō filio cardinali sanc
ti angeli. §.&.a.b. Ex lr̄is que de ꝑtibus austrie ad curiā
nr̄am indies deferūt intelligimus dilectionem tuā cū lr̄e
ille scriberēt adhuc fuisse in hūgaria:de qua re plurimum admira
ti sumus:cū iā pridem tibi scripsimus ut ad partes alemanie te con
ferres:eā discordiam ꝑ tua facultate sedatuꝝ que inter carissimos fi
lios nr̄os fredericum rōanorum impatorē & ladislaū hūgarie & bo
hemie regē uersat que quātum periculosa sit & quātū reip.christi
ane dānosa ꝑ tua singulari prudētia non ignoras. Nescimus que te
res tam diu retardauerit . cum non lateat non minus utile fore
dictos principes adinuicē recōciliare q̄ turchorum ꝓnicios obuia
re conatibus §iquidē noxiora multū sunt intestina bella q̄ externa
& frustra his qui foris sunt resistimus si aliis qui intus sunt uulnera
murIta q̄ uoluissemus te q̄primū recepisti lr̄as nr̄as ad impatorem
& regē prefatos iter arripuisse quod quidē fuisset nostro iudicio ex
peditissimum. Verum cum nouissime nobis relatum sit.dictum hū
garie ac bohemie regem circa festum sancti martini ꝑxime futuꝝ
decreuisse bohemiam petere ut sibi sponsam suam karissimi filii no
stri Caroli regis francie natam cōduci faciat: & cum eadem ibi so
lennes nuptias celebret ꝑ qua iam fert oratores misisse Committi
mus tibi & harum serie mandamus ut omnibus aliis posthabitis ad
ipsum regem q̄celerrime te conferas eiusq̄ nuptias tam sui q̄ dicti
regis francie consideratiōe nr̄o & apostolice sedis nomine ut dignū
est tua presentia honores. Erunt enim (ut fama est) he nuptie pluri
mum excellentes ac magnifice tam respectu personarum inuicē cō
trahentium q̄ principum qui conuenturi eo dicūtur:cū non solum
dilecti filii nobiles uiri bauarie & saxonie duces marchioneſq̄ brā
deburgēn cum coniugibus etiam karissimus filius noster casimirus
rex Polonie simulq̄ consors eius regina earūdem nuptiarum cele
brationi asserant interfuturi Consideramus autem ꝙ in tātorum
conuentu principū multa tractabuntur in quibus erit tua presētia

bbii

nedum utilis sed ēt necessaria: per quos religio nr̄a cōtra turchorū i petus defendat̄ commode tractare. Et cū sint ibi nonnulli male de fide catholica sentiētes: eoꝝ malicia ne quid i tāta cōgregatiōe noce re possit oportune obuiabis Quibus ex rebus nccē ē ut eidē cōgre gationi ꝑrsus intereē cures & ita nos dilectiōi tue itēꝝ atq; iterum committimus & mādamus responsum tuū super his q̄celerrimū ex pectantes. Dat. ro. die. i. octobris.

Per Eneā.

ENeas cardīalis senēn. Ioānī cardinali sancti āgeli. S. p. d. Cognosces ex lr̄is sanctissimi dom̄i nostri quāneccssaria sit presentia tua i nuptiis q̄s sereniſſimus rex hungarie ce lebraturus ē i praga Ob quā rem q̄uis non puto neccāriū dignatio nem tuā adhortari ut q̄cellerrime eo se conferat: quia tamē eius rei utilitatem non solum animo percipio sed māibus quodāmō (ut ita loquar) palpare uideor: non possum facere quī tanq̄ seruitor & fili us tuus ea scribā que honorē tuū cōcernere aīaduerto. Sane q̄uis pi etas domini nr̄i id iudiciū de tua dignatiōe faciat qđ de uiro prudē tissimo & optimo habēdum est: q̄uisq; oīa que ꝑ te facta sunt miro modo cōmēdet Illud tamē plurimū admirat̄ q; dissidētibus inter se sereniſſimis principibus: rōanoꝝ impatore: & hūgarie rege nō stati te ad sedā das eorū discordias sepositis aliis negociis preparauisti. cū certū sit illis inter se cōtēdētibus nō solum nobilē illam austrie ꝑuī ciā cōturbari. sed ēt turchis uiā preberi q̄ facilius ad xp̄ianitatis iua sionē ꝑrūpe possint Videt̄ igit̄ mihi admodū expediēs q; tua dig nitas ad prefatas nuptias iter suū acceleret: que ut extimat̄ mēse iāu ario aut tardius februario celebrabūt̄. Erit conuētus ille celeberri mus in quo duo reges & tot principes cōparebūt: Nō dubito quī magna ibi tractēt̄. & ut arbitror quin prīcipaliter agitabūt̄ in eo loco negocia. nāq; cū lites imperatoris & regis nondum composite sint. erit cura illorum prīcipū i primis illas sedare Inter polonie re gem & fratres sancte marie teuthonicorum agetur de concordia.

Bohemi de ſuis articulis curioſi erunt. Illi qui ſunt in rheno & res nouas contra ſedem apoſtolicam practicare nitunt nō omittēt per oratores ſuos ex cōuentu aliquid attētare. Poſtremo ēt de defenſione fidei cōtra turchos ut mea fert opinio inter tātos ꝓceres ſermo fiet. Magna ſunt hec & ꝓfecto tuā preſentiā merito exigūt. Itaq; tāq; ſeruitor tuus ſuadeo ne quo pacto ei congregationi abſis. quod eēt & inhoneſtū & incōmodum apoſtolice ſedi. q; ſi interfueris cō placebis ꝓculdubio non ſolum regi hungarie. ſed ēt regi frācie cuius filie nuptias honorabis. obuiabis malis que per nonnullos procurant. Et multa bona opera ꝓcurare poteris tam ꝓ pace xpiānorum q; ꝓ defenſione fidei contra inimicos crucis xpi. Piūq; ſanctiſſimi domini nr̄i deſiderium hoc potiſſimum mō adimplebis. Et rē facies tua uirtute dignam Duabuſq; maximis nationibus gallice & germanie ſimulq; duobus maximis prīcipibus hoc eſt imperatori & patruelis ſui. & regi frantie in filie ſue honoratione rē gratam faciēs: demulcebis capita Datum rome die i. octobr̄. M. cccc. lui.

ENeas cardinalis ſenēſis. Petro noxitano. S. p. d. Si nō ſcribimus ad te ſepius id facit negociorum multitudo q̄bus deſtinamur ſimulq; tua humanitas qua non ueremur abuti. Extāt apud nos ſcripta tua quibus ſatis eē dicis ſi quater tibi ſcribamus in anno Hoc nos pigros reddidit. dabimus & ſex & octo epiſtolas in annos ſingulos amicitie tue. nunc hec prima ſit anni huius qua nos bene ualere & animo & corpore intelligas: quāuis multa ī dies emergunt que conturbare cuiuſuis hominis mētem queāt. ſed nolumus affligere cor noſtrum quando nihil eſt quod meſticia nr̄a reip. ꝓſit. Faciemus quod noſtris ſubeſt uiribus. reliquum deo relīquimus. cuius eſt & nos perdere ſi uelit & ſaluare hanc ipſam mūdi machinam quam de non eſſe in eſſe ꝓduxit. cum dubium non ē ei curam eſſe operū que ſue fecerūt manus. Hec tibi pauca ſcripſiſſe uoluiuus rogātes ut tu quoq; leto animo id uite traducas q̄d ſupeſt

Optamus te aliquãdo uisere atq; amplecti Bene Vale Ex urbe romana octobris.

Eneas cardialis senẽn. Frãciſco philelpho militi & poete. S p.d. Carmen tuũ ſignis eques & optime poetarũ accepimus ſimulq; lr̃as maturo ſcriptas eloquio Fuerunt utraq; iocunda ab amico miſſa & condita ſalibus. In carmine plus aliquid eſt q̃ nobis conueniat. nunq̃ id ſomniauimus quod tibi de nobis policeris: neq; grandia hec ſine preſagio uel uatum uel ſomniorum ſolent euenire. noſtra ſors maior eſt uirtute nr̃a. Stulti ſumus ſi uolare altius ambiamus. Sed meſt tuis uerſibus incredibilis ſuauitas quenos ẽt adulando delectauit. Quod queris de paralellis plutarci. uanum eſt. perierunt omnia. nemo ẽ qui de his loqui norit naufragiũ paſſe ſunt lr̃e · & quidem apud rhodum ubi neq; reliquias relegere nautas licet Tu ſi more tuo ſapias amiſſo libro nõ adiicies ut animũ crucies. Apud reuerendiſſimum cardinalem de colũna uidimus & legimus forſiadã tuũ. opus terſum & dignũ quod priſcis poematibus annumeret. Et tu francíſci ducis geſtas res decãtare dignus eras. ut illius uirtuti tua muſa debebat. Si tamen dignus ille te premiis ꝓſequit & egere uetat: ſi ſecus hortamur: fiſtule ut cerã amoueas. nã magis illi tua taciturnitas q̃ ſibi tenacitas detrimentum preſtabit. Vale & nos ama ut ſoles. Ex urbe die xxu. octobris.

Eneas cardialis senẽn. Ioãni cãpiſio epõ placẽtino. S.p d. Si nõ ſcribimus ſepe dignationi tue das uenią non ambigimus. nã & nos uegio poete ignoſcimus q̃uis nũq̃ nos adierit nec nobis qcq̃ ſcripſerit poſtq̃ cardinalatum ſuſcepimus. Sumus memores legis nr̃e q̃do cõmendas nobis aliquos huc uenientes. & ſi nõ reſpõdemus opas tamen nr̃as illis offerimus. eſtq; nobis iocũdiſſimum lr̃as tuas legere & illas audire que a te uenientes bonam ualitudinem tuam nobis enunciant. Cupimus te aliquando hic uidere & ſi parum ſpei ſuper aduentu tuo habemus quando iam ſedẽ ele

gisti & uite simul & morti Nos modo quod scribamus nō habemus nisi obiisse stephanum catiā nouariēn cōem amicum: quo cū mag na pars amicitie a nobis abiit. Afficit nos incredibili merore suus o bitus. illud tamē cōsolationi nobis fuit q̄ fortem eū in transitu cog nouimus nūq̄. n. eiulauit. nunq̄ uerbum admisit nō xp̄iano nō sapi ente uiro dignum: ecclāsticis sacramētis deuotissima mēte susceptis ad extremū usq̄ anhelitū intellectum & uerba prudētis hominis r̄ tinuit Sepultus ē apud hospitale sancte marie teuthonicorū die xi. huius mensis Vale optime & amici animā in orōibus tuis recōmen datam habe. Dat. ro. xx. octobris. Anno. M. cccc. lui.

158.

ENeas cardinalis senēn. Scene. S. p. d. Stephanus nr̄ catia nouariēn cōmunis amicus animam creatori reddidit. Hec scribimus ut nō doleas amici obitum qui more xp̄iano & ut sapientem decuit ordinatis rebus suis ex hac luce migrauit. sed ut cōgaudeas illi ad meliorē uitam ꝑfecto. nobisq̄ cōpatiaris tali or batis societate: cogitesq̄ aliquando de nobis qui hic ī pelago sine ue lis remisq̄ nauigamus: & fluctuātes ab ipso naufragio non lōge ab sumus Vellemus hic eēs & rerum nr̄arum cursus intuereris. sed qd querimur ferenda ē fortuna quā deus mittit. neq̄. n. dubitandum ē qui deo cura sit huius mundi: quē sue cōdidere manus. si curat igit̄ quecūq̄ accidūt aut uolēte illo aut ꝑmittēte fiūt. hoc nos cōsolatur & equo iubet aīo expectare tempus in quo & ad stephanū & ad re liquos qui nos precesserunt amicos euocemur. de re tua audiuisti q̄ sit pōtificis sententia. non est que modo alia queras: deus ipse operā feret ioāni caimo optimo uiro & amico tuo nostroq̄. diximis de scu tifero nos eē facturos qd̄ tua iuberet amicitia nec mutauimus opi nionē. rogamus te prīcipi simulq̄ nicolao azimboldo nos cōmēdes cuius benignas lr̄as his diebus accepimus. nec dubitamus eū ꝑ ue teri cōsuetudine nos amare Vale optime Ex Roma die xx. octobr̄ M. cccc. lui.

159

ENeas cardinalis senēn·Martīo mair.S.p d. Scribimus ti
bi non sine fiducia singulari lr̄as longiores nō scimus dar̄
inania uerba Amamus ex corde amicos & his adulari nes
cimus. Crede optimo corde loqmur si facultas affit nunq̄ deerimus
uotis tuis & id certo certius habe.quia uetus amicitia nr̄a solida est
In facto eccē romāe illud tibi dicimus quia nō ledit caput sine mē
bris.nos hic curabimus ne cōcordatis deroget. Deiceps non credi
mus nationē ur̄am hēre cām querele si pacta seruent De gr̄a nr̄a
siue reseruatione scripsimus & nūc repetimus. nō ē animus noster
uexare quēq̄ occasione illa nec itendimus cōcordatis per gr̄as nr̄as
in aliquo derogare Vale & nos ut soles ama Ex urbe.die xx.oct.

160

ENeas cardīalis senēn. Theodrico archiepō moguntino.S
p.d.Ex uigādo secretario tuo accepimus lr̄as dignationis
tue .Cognitis his que cupiebas mox adiuimus sanctissi
mū dominū nr̄m q leto aīmo uotis ānuit· Nouit sua pietas quo ani
mo q̄ue opa tua dignitas superioribus ānis rōanā adiuuerit eccleſiā.
& ubi occasio det mōstrabit se diligere tuā uirtutē.nos āt in q̄cū q̄
re poterimus erimus semper & uoluntarii & ꝓni desideriis tuis mo
rē gerere.Datum Rome die xx.octobris.

161

ENeas cardīalis senēn.Iacobo picholomeo. S.p.d.Litteris
tuis quas de mōtamia & ādrea filiis tuis nepotibus nostris
ad nos scripsisti.respōdimus semel & iterum.nescimus an
nostra scripta in manus peruenerīt tuas Ideo hec pauca repetimus
ut non putes mente nostra excidisse quod illic immobiliter sedet.
De montamia obres que geste sunt difficile est rectum ferre cōciliū
Intelligimus enim eam monasterium abhorrere:matrimonium au
tem repire sua cōditione dignum difficile est.nos igit relinquimus
tibi hāc puīciā:ut sibi persuadeas q̄ ī rē suā sit prudēs Si eēmus pe
cunioſi & more quorūdam cardinalium abūdaremus. daremus illi

& uiꝝ & dotẽ. At cũ tenuis sit cõditio nr̃a. uolũtatem ptãs ĩpedit. utcumqꝫ sit ex paupertate nr̃a sexĩgẽtos illi aureos spõdemus quã cũqꝫ uiã ĩgrediat̃. Scriptoriam aplicã andree tuo &si optamus acqꝝ rere tamẽ nõ ualemus: nemo. n. ẽ qui absqꝫ mille aureis eã consequi põt. Oportet igit̃ illas ĩgredi uias. nã ubi poterimus non deerimus necciti tue Etsi deus dabit ut possessionẽ uariniẽn ecclẽ conseqꝝ possi mus: ita nos geremus: ut ĩtelligas nos amãtissimi fratris locũ tenere Datum Rome uicesima octobris.

167

ENeas cardinalis senẽsis Latino equiti ciprio S. p. d. Duabus eplĩs tuis gr̃as nobis egisti supꝝ his q̃ tui cã fecimus. Cognoscimus nos necꝑ debito nec ꝑ uolũtate satisfeciſſe sed tua benignitas puaꝑ magnis accipit. Gaudemus obtigisse tibi desideriũ tuũ. nã & tua uirtus maiora meret̃ Afficit̃ tibi sũmus põtifex & desideriis tuis ubicũqꝫ poterit faciet satis. Amicus tuus & nr̃ stephanus cacia: cuius sine lacrimis non possumus meminisse creatori deo animã reddidit. rogamus te ut eius nepotes apud illustrissimũ ducẽ commẽdatos hẽas qbus beneficia sua collata sunt. Et nos ẽt unã prepositurã tenuẽ obtineamus. uelis nos principi & cõsorti eius cõmẽdare qui ad eorum beneplacita semper inueniemur attẽtissimi. Datum rome xx. die octobris.

168

ENeas cardinalis senensis Ioãni lesure. Salutem. p. d. Amauimus ꝑbitatem tuam ante ꝓmotionem nostram & nũc potissime colimus obseruamusqꝫ Inuenimus enim in te & ueritatem & prudentiam Credimus illud plene esse scilicet aliquos qui uulnerent. ut medendo lucrentur. sed non patietur caput sine dolore damnoqꝫ mẽbrorum. Mittimus tibi cum presentibus alphabetum quod optasti: quod signatum recipies. poteris illo uti & nobis q̃ grauiora erunt significare: habebisqꝫ respõsa ex nobis que res ipse exiget. Decet bonos uiros curare ne unitas ecclesie magno

parta labore itez scindat. De concordatorū obseruatōe solliciti sumus. damusq; operā ne uiolēt. Amideus p quo scribis si inuenietur fuisse i possessione tēpe cōcordatorum hēbit pacē: idq; dominus noster nobis cōmisit iqrere. Vale optīe & scribe nobis frequēter. Nā lrīs tuis q̄si psona tua tuemur. Ex roma xx. octobris.

ENeas. car. se. Petro ceir doctori. S. p. d. Grate fuerunt nobis littere tue qbus nouitates germanicas significasti & dietarū istitutōes. Scimus nos esse tibi caros qui oīa ut amico commūicas. Estq; nobis nō parua uoluptas te tenere memoriam ueteris amicitie. uellemus nationē tuā uti sano consilio & non repēte ad nouitates prūpere. multo labore parta est pax ecclāstica facile rūpet si uolueritis At erit nō nobis solū dānosa sed ēt uobis Cū uolueritis resarcire non poteritis leuiter. Quod nobis dicis imputari de reseruatōibus ac pensionibus nescimus qd id sibi uelit. nisi forte de uno monasterio ppe cōstantiam quod impetrauit ptonotarius de lapide de quo nobis pensio cētum florenorum assignata extitit id ille aiebat placere principi patrie. nec erat contra cōcordata cum electio ibi canonica non fuisset. De alia pensione nunquam nos intromisimus De reseruatiōibus est uerum quod habemus bullam p duobus milibus florenis. Credebamus nationem illam non egre ferre si nos qui in ea nutriti sumus tantum in beneficiis habemus. Et nihilominus diximus pape. & scripsimus archiepiscopis moguntino treuerēn & colonienſi nos illa bulla nullatenus uti uelle Vbi concordatis cū natione aduersaretur Itaq; nescimus cur nobis aliquid imputari posset. Commendamus tibi unionem eccl̄ ut facias quēadmodum contueuisti quia nihil pace melius Cōtra prutenos: sedes apostolica usa est suis armis. restat ut uestris utamini. Si qua in re natio ipsa grauetur potest recurrere ad sedem apostolicam Credo non spernent preces sue. Fuimus locuti sanctissimo domīo nr̄o de iuramēto tuo: scītas sua uiue uocis oraculo nobis dixit:

ꝑ iuramẽtum illud ſuſpẽdebat ad effectum ut poſſes romane eccl̃e utilius ſeruire. Et ita poteris affirmare te nõ eẽ obnoxiũ iuramento Age igit̃ ut cõſueuiſti nos ſemp ĩuenies paratiſſimos ad ea que tibi grata ſint & ĩclite natõi utilia. Cupimus ut nos cõmiſſos facias prĩ cipi marchiõi alberto cuius eximie uirtuti oĩa debemus Vale ex ro ma die uii. nouẽbris.

166

ENeas cardĩalis ſenẽn. Frãciſco duci mediolanẽn illuſtri. S p.d Quãuis ĩ curia ſereniſſimi ĩpatoris & aliis in locis u bi morã traxi ſemp honoris & glorie tue cupidus fuerim illiſq; ꝑ mea uirili cõſulere ſtuduerim ut teſtes ſunt magnificus eq̃s ſcena de curte & alii quos tua excellẽtia ad imperialem maieſtatem & romanã curiã aliquãdo trãſmittit. fateor tamen me nũq̃ aliqd egi ſſe ꝓpter quod preſumere debeam gr̃am ãtũcunq; minimã ex tua mãſuetudine depoſcere. ſed audaciã petenti quã mea nõ preſtãt me rita tua liberalitas & ĩ omnes beneficia cõcedit. Que cum uel igno tus ꝓdeſſe ſolet mihi ut exiſtimo non claudet aures. neq; ego illã im plorare auderẽ niſi me neccitas urgeret: ſed cum uocatus ad cardina latus honorẽ eos nõ habeã redditus qui huic dignitati cõueniãt. co gor ad eos recurrere quos ꝓ ſua ſingulari bonitate mihi bene uelle arbitror Inter quos excellẽtiã tuã ueneror. nã et amici quos medio lani habeo hec mihi et lr̃is et nunciis indies cõfirmant Quibus ex rebus cõmiſi prefato ſcene ĩtegerrimo amico meo ut aliqua meo no mine mãſuetudini tue exponat. Cui precor et benignas aures imp tiri. et preces ſuas quas uice mea attulerit bono animo exaudire ue lis. nã et opus pietatis exercebis et me ſeruitorem tuũ magis ac ma gis obligatũ hẽbis Ex ro. iiii. nonas decẽbr̃. M. cccc. lui.

167

166.

ENeas cardinalis ſenẽn · Scene de curte. S. p.d. Raphaelem capinũ nobilem adoleſcẽtẽ (quẽ ad nos miſiſti) recepimus ĩ familiã nr̃am et tui cauſa et ſui libenti aĩo. Nam et nos

tibi obnoxii ſumus & ĩ omnibus morẽ gerere cupimus & ipſe pre
ſe fert modeſti & prudẽtis indolem iuuenis. Vtinam hi ſimus qui
uirtuti ſueſat ſfacere poſſimus Quod ꝓmittis te apud illuſtriſſimũ
ducem ꝓcuraturum noſtri cauſa non eſt apud nos dubiũ. nouimus
animum erga nos tuũ & amicum uerum te eſſe non ambigimus: Si
bona principis mẽs in ea re fuerit tua non deerit opera. Ita nobis
perſuaſum ẽ Scribimus excellentie tue litteras quaꝝ exẽplaria cum
preſentibus ad te mittimus. Si putas reddendas eẽ reddito: ſi minus
utere cõſilio tuo & rem noſtram ꝓ tua circumſpectiõe curato. nos
tantum uolumus quãtum licet Pauperes nati ſumus & in hãc uſq;
diẽ uiximus tenues. nunc ſi aucta eſt dignitas non tamẽ accreuerũt
opes. Confidimus in bonitate ſummi ut qui nos nunq̃ deſtituit ne
q; in cardinalatu deſeret quando non hi ſumus qui maria monteſq;
cupimus Satis nobis fuerit non egere. Quod illuſtriſſimi ducis aux
ilio futurum confidimus & tua ſollicitudine. De maxima illa cõcu
bina non eſt quod mirere. lata eſt romana curia & omnium rerum
capax boni & mali: apud nos uerſãt. hic ſuperbia & humilitas. hic
auaricia & largitas. hic luxuria & frigiditas. hic libido & continen
tia: hic ſumma uirtus & ſummum uicium Sagena hec eſt ĩ mari mi
ſſa omnium genere piſcium plena Triticum adhuc ſimul et palea ĩ
area eſt. et magna fatuitas et ſumma ſapientia ſimul habitant Quid
mirum ſi opera aliquãdo preclara efficimus digna laude: aliquando
ſic agimus ut reprehendi uel a minimis ualeamus.

¶ Epistola domini Pii pape scdi francorum regi super materia episcopatus tornacensis directa.

RAriſſime in xpō fili Salutē &cetera. Que ad nos de cō 1.
ditionibus tornacēn ciuitatis tua ſerenitas ſcripſit non
diffitemur ita eſſe ut ſcribis. abūdat multitudine popu
li. eſt in regni tui confinibus. manſit in tua & ꝓgenito
rum obediētiis ſeculis multis. prebetq; tibi oportunitate loci cōmōa
permulta & magna. quod uero adiungis eccām ipſam ꝓmiſſam tibi
in perſonam cardinalis conſtantiēn fuiſſe: in eo uel tua maieſtas in
formata uere nō eſt: uel qui de ea nos cōpellarunt. reſpōſa nr̄a iter
pretati bene nō ſunt Viuētiū beneficia cuiq; ꝓmittere mos nr̄ nō
ē: nec fuiſſe in hunc diem (adiutore deo) meminimus. Recordamur
oratoribus dixiſſe cum uacare illam contingeret: rem facturos de q̄
contētari merito poſſes: daturos autem cui uelles eā eccām nec dix
imus unq; nec cogitauimus Adueniēte tamen obitu tranſlati epiſco
pi: facere maieſtati tue rē gratam in aīo geſſimus. per obitū nō ua
cauit. Senex grādeuus incommoda multa perferre ī ea cītate nō ua
lēs precatus eſt illuc robuſtiorem trāſferri Fuit iuſta & pia eius pe
titio Rare uel nulle ſupplicationes hmōi a ſede aplīca ſolent repelli
Si doles hominē duci burgūdie ſubditum illic eē prepoſitū. minor
culpa hec nr̄a eſt: q̄ fuerit predeceſſorū nr̄orū: qui plures burgun
dos illic ſtatuerunt Nos rē nouā non fecimus ueterē & uſitatā ſu
mus ſecuti. ¶ Hoc quoq; ad trāſferēdū tullēn ꝓniores nos fecit q̄
ſicut ſerenitas tua ītelligit. tota tornacēn dioceſis ſubdnātu ē burgū
doꝝ: nec putamus uideri īcōueniēs poſſe: ſi ex dnīo illo daret epūs
ītra cuius limites maior eſt & āplior iuriſdictōis illius pars. Nam q̄
tua ſerenitas q̄ritur & his & aliis rebus ſe cernere comnoda regni

tui & cõſanguineorum tuoꝝ nobis parum cordi eẽ in hoc credimus
euenire tibi quod nobis: ut enī tu cõplaceri tibi a nobis ſepe non pu
tas. ſic nos ſepe exaudiri a te uota nr̃a nõ cernimus Nõ tamẽ ꝑpte
rea de tua in nos uoluntate ſiniſtrum aliquod credimus: cogitamus
ſemꝑ cãs tibi aliq̃s eẽ ꝑpter quas nõ fortaſſe poſſes que uolumus ac
cuſamus neccitatẽ mente & aimo equiſſimi ſumus. Par officium a te
requirimus cariſſime fili. nec uellemus quotiẽs tibi obtẽperatũ nõ
eſt tociẽs de animo nr̃o iudiciũ faceres. Meminimus in gr̃am tuam
multa feciſſe honore tuo multa multis dediſſe Si ſemꝑ non dedimus
nõ ſemꝑ eẽ aplica ſedes poteſt ut uult Multa illī circũſpicere opor
tet multa metiri Ita ſꝑ actões ſuas dirigere ut reddere illaꝝ rationẽ
deo & hominibus poſſit Poſtremo q̃ nobis denũcias te permiſſuꝝ
nõ eẽ ut idẽ. Tullẽn tornacẽn eccleẽ preſit. Nihil ī hoc aliud reſpõ
demus niſi maieſtatẽ tuã ſane ītelligere qđ regẽ catholicum deceat.
Et nos cõſtanter ſperare te ſi factũ nr̃m diligẽtius conſiderare uolu
eris: nihil diſſimile a claris ꝑgenitoribus tuis eẽ factuꝝ: quos nõ mi
nus ueneratio ī eccl̃am dei & obediẽtia in ſc̃am ſedẽ aplicã q̃ cetera
glorioſa fcã illuſtrarũt Ipſa ãt trãſlatõem cũ fcã ſoleniter ſit muta
re ſine reprehẽſione nõ poſſumus Vnũ a te petimus kmie fili ut đ
tractoribus ſedis aplice ſꝑ nõ credas multa illoꝝ paſſionibus tribu
as: ꝑ certo hẽas nos ſerenitatẽ tuã amare. Illi cũ poſſimus obſeq̃ cu
pere nec pretermiſſuros unq̃ occaſiõnẽ aliquã eẽ in q̃ tue bonitati
placere cũ deo poſſemus: q̃ ſi in aliquo preiudicatũ tuis iuribus pu
tas parati ſumus tue celſitudini iuſtitiã cũ oī benignitate admiſtrar̃
Dat: ro. ix. decẽbr̃. An. lx. põtificatus nr̃i. an. iii.

2. 169

¶ Ad eũdẽ ī eadẽ cã.

DIus epiſcopus ſeruus ſeruoꝝ dei Cariſſimo ī xpõ filio. ka
rolo regi frãcie illuſtri. S. & a. b ¶ Niſi tua ſignata manu
& tuo fuiſſet ipreſſa ſigillo nũq̃ tuã putaſſemus eplãm quã tuo noĩe
mihael ſecretarius tuus nouiſſĩe ad nos detulit. multa ei cõtinet q̃ a

tua prudētia & tuo ſcribēdi more uidēt aliēa. Sed neq; portitor ne
q; ſignū neq; ſubſcriptio patit ut tuas lr̄as eē dubitemus. q̄ tanquā
abs te miſſe reddite ſunt Eas ob res cogimur reſpōdere & nr̄am ex
cuſare īnocētiā Neq;. n. nos ſumus qui uel tuā ſerenitatē uel alium
quēpiā odio ꝓſeq;mur aut odii cā quicq; agamus Nos quidē tuā mā
ſuetudinē ſemp amauimus. ſēp magnificauimus. ſemp obſeruauimus
Tum ꝓpter maiorū tuorum gloriā & magnifica geſta Tū ꝓpter
modeſtiā & religionē quas in te ſitas didicimus Neq; ſane unq; in a
nimo nr̄o fuit quicq; agere quod tibi aut incōmodum eſſet aut mo
leſtū Sed aliter tibi ꝓſuaſum eſt ut ſcripta tua oſtēdunt tam nobis q̄
ſacro collegio nr̄o directa. Ignoſcat his diuina bonitas qui talia ſug
gerunt quorū magnū eſt peccatū. ſumma īiquitas. mala mēs. malus
animus Illoq; ē qui tuā excellētiā aduerſus nos irritare aut cōmoue
re nitunt ſimiles illis qui filium tuū a te alienauerūt. Illi. carnalem
patri filiū abſtulerūt. hi nobis ſpūalem auferre nitunt ſed minime
obtinebūt ſi tuam cōſtātiā & moderatōem retiebis. & nr̄is uocibus
auſcultabis q̄ non tam nr̄e ſunt q̄ dei & filii eius xpī: cuius uicariatū
non nr̄is meritis ſed ſua diſpenſatōe ī terris gerimus Audi ergo nos
fili & ī caritate accipe q̄ ad tua ſcripta reſpōdemus. Scribis de tor
nacenſi eccl̄ā. ad quā trāſlatum eſſe Tullēn epūm haud equo animo
fers. putaſq; tibi īiuriā factā ꝙ preces tuas nō exaudiuerimus quas
ꝓ cardiali conſtātie ad nos porrexiſti: & plurima ſubiūgis q̄ paulo
poſt caplātim attingemus: ſed priuſq̄ hoc agimus rem geſtā accipe
ſic. n. & tua & nr̄a cā melius cognoſcet. Fuerūt oratores tui uel bis
uel ter priuſq̄ uacaret eccl̄ā tornacēſis: dixerūtq; nr̄m ātecеſſorem
eccl̄ām ipām diſpōni ſue reſeruaſſe ut cōtingēn uacatiōe illi ꝓuide
ret de pſōa tibi accepta petierūtq; ut nos idem efficeremrs cū tueſo
lemnitatis plīmū ītereſſet ī ea cītate q̄ tua eſſet epūm preſidere tue
maieſtati fidū & acceptū. id̄ eger̄ nobiſcū ducis burgūdie legati nō
ſemel ſed iteq; atq; iteq; dicentes dioceſī tornacēn. fere totā & reddi
tuū maximā ꝓtem ī ptāte ipius ducis cōſiſtere ad quem magnope

ptineret epūm tornacēn eū creari qui sibi amicus & carus esset ꝑp
ter magnas & opulētas flādrie ciuitates uicinas āglicis i quibus sta
tus sui robur cōtinet. adiiciētes retroactis tpibus maxie a lxx. ānis
citra nūq̄ i ea eccā prefuisse qui nō ex caris ducis burgūdie fuisset:
& ꝙ unus aliter ꝓmotus ab eugenio tādē trāslatus extitit ad eccle
siā narbonēn cū pace illic potiri non posset Intelleximus rē utcūq̄
arduā atq̄ perplexam nec uel tuis uel ducis oratoribus quicq̄ certi
ꝓmisimus sed negātes nr̄i moris eē ꝙ aliquo noiatim ecclām cathe
dralē reseruare: respōdimus cōtigēte uacatōe nos eccē illi ita ꝓuisu
ros ut nulli cā querele merito eē dēat Cūq̄ tui oratores ꝙ cōstanti
ēn cardinali reseruari ecclām peterēt. burgūdi uero ꝙ episcopo tra
iectēn diximis apte nulli duas ecclās commissuros ꝓut ipsi efflagita
bāt. hec sunt ꝓmissa nr̄a hec acta uobiscū sunt āte uacationē eratq̄
nr̄m desideriū ut nūq̄ hec uacatio nr̄o tpe intercideret Cū udere
mus absq̄ turba & molestia huic ecclē ꝓuideri nō posse. Verū no
bis Senas ex mātua reuersis reddita sunt autētica scripta & mādata
per que tornacēn & tullēn epi ex iustis causis desiderabāt inuicē ec
clesias suas resignare & ad alterutra transferri admisimus nos resig
natōes. & trāslatōes fecimus de fratr̄ nr̄orum cōsilio Deide cū ui
terbii eēmus anteq̄ trāslatōes predcē effectū sortite fuissent nuncia
tus ē nobis obitus episcopi tornacēn. cōmisimus cām ut fit uni car
dīali & fcā est relatio in cōsistorio libere & grauiter oēs fratres nr̄i
snīas suas dixere Placuit oībus tullēn epūm ad ecclām sic uacātem
trāsferri. nihil sine cōsilio & matura deliberatōe fr̄m egimus: oia e
is aperuimus q̄ uel tui uel alii oratores in hac cā exposuerāt. q̄q̄ ꝙ se
se cūcta nossent: fecimus hāc trāslationē suadētibus fr̄ibus quoꝝ a
liqui affirmauerūt tullēn olī epūm tue serenitati et fidelē et acceptū
eē ac ꝙ eius mediū tibi ut duci burgūdie cōplacitū iri. Cūq̄ pater
ille ātiquus q multis annis cū laude tornacēn admīastraret eccla in
extremis. ute spōse sue de hac ꝑsona ꝓuidēdū eē cēseret nō uideba
t eius uel uotū uel cōsiliū spnēdū. Fecimus ergo hāc ꝓuisionem nec

uidimus aut frēs nr̄i uiderunt pensata loci & tp̄m qualitate utilius posse ꝓuideri: ꝙ si hec tue serenitati nō placēt nō ē tamē ꝙ ea ī tuā cōtumeliā fcā esse diiudices: cū nos te amemus & honoratū sp̄ eē ue limus Sed iā ad p̄tes tue eplē reuertamur eisq; quoad possumus sati ſfaciamus . Dicis imprimis te nūq; cessaturum quousq; tua depreca tio exaudiat̄ Nō oportebit te diu cōtendere si ea petieris q̄ cum ho nestate concedere ualeamus Est eī lucrū nr̄m cū tibi ceterisq; regi bus iusta petētibus cōplaceamus Dicis te loqui de re tui dominii. Iurisc̄ōsulti duplex dominiū tradūt Alterū directū. alteꝝ utile. Ci uitas (ut aiūt) utroq; iure ad te p̄tinet. diocesis directo tītū Nā uti le ducis ē qđ multi pluris faciūt qđ tua excellētia epātibus actenus uim fecit qui ī ducatu burgūdie uacauerunt q̄uis asseras & uere as seras p̄ncipatum illum sicut & Flādriā a tua corona depēdere. Di cis te īstare ꝓ cardīali ꝓ persona digna & benemerēti Nihil cōtra personā eius dcūm ē Laudamus hoīem & quouis honore dignum cēsemus cui cardīalatus īsignia misimus Rubꝝ pileū: q̄uis egre feri mus: si ueꝝ ē qđ aliq retulere eū. s. ī tua curia nō uti cardīalatus īsig nibus q̄si non accipet̄ cum honore decēti. qđ si ita ē decet tuā excel lētiā que dicit se cardīales amare ī hac re ita ꝓuidere ne dignitas car dīalatus ī tua curia mīor uel abiectior q̄ ī aliis uideat̄ Dicis nō dece re cardīalem pati repulsam. nō patiet̄ si ea petierit q̄ absq; alterius ī iuria cū dei beneplacito cōcedi possunt. Dicis ecclām fuisse reserua tā & rē hāc a predecessore nr̄o calixto precōcessam. Cū calixtus o biit oīa eius ꝓmissa īterierūt: si uixisset in hāc diē tui mos gestus eēt nūc de eo nihil possumus iudicare. Sciūt docti: reseruatiōes suas ad nr̄a tp̄a nō extēdi Dicis tuos oratores ipatiēter a nobis auditos fuis se & uacuos remissos Si legati nr̄i ita ī tua curia benigne uiderent̄ & audirēt̄: sicut tui in nr̄a multo frequētius q̄ faciāt nūcii nr̄i ad te accederēt sed tui quotiēs: uolūt die noctuq; nos adeūt & q̄ uolūt di cūt: nr̄i uix pluribus ī mēsibus tui copiā hēnt. nec a tuis curialibus benigne uisunt̄. quāq̄ tua maiestas ī oī audiētia modesta ē & prehu

mana Neſcimus qs ille ẽ q ſe dicat a nobis īpacienter auditū. Duo cardinales ex tua natiõe interfuerũt quãdo ultimũ in hac re orato rẽ audiuimus Rothõagẽn & Auinionẽn ipī teſtari poſſũt quia uſ q̃ī finẽ oī cũ mãſuetudie hoiem audiuimus q̃q̃ reſpõdẽdo aliq̃ eius uerba pa̅ moderata reprehẽdimus Remiſimus illũ uacuũ ī petitõe tua ſed plenũ ī ſuis .Nã gr̃as quas a nobis petiuit cũctas intuitu ſe renitas tue cõceſſimus libẽtius.tuas q̃ ſuas audiuiſſemus ſed rei dif ficultas nõ patiebat Ille cũ ſatiſfacere tibi nõ poſſet ſatiſfecit ſibi & imẽor accepte gr̃e nos crimiãtus ẽ Dicis neq̃.adrianũ karoli mag ni:neq̃ leonẽ ottonis ita īterceſſiões rẽnuiſſe:ut nos tuas r̃pulimus & q̃ nẽo cõſecrabat epũs niſi laudatus & inueſtitus a tuis predeceſ ſoribus Quid feciſſẽt illi duo rõani põtifices in hoc cãu neſcimus: qđ fecimus ipſi ſcimus & facti nr̃i rõem reddere poſſumus karolus & otto rõani impatores fuere & hoc priuilegiũ a rõana ſede obtinu erũt qđ refers p̃pter ingẽtia merita & q̃a ita t̃pa poſcebãt & arrião q̃ alioq̃q̃ hereticoq̃ factões q̃s impatoris malleo cõterere oportuit ſed cũ priuilegiũ uergeret ad noxã reuocatũ ẽ: & ſucceſſores illorũ impatorũ illi renũciauerũt in cõuẽtu uornacien Nã ſicut ezechias ſerpẽtẽ eneũ a moiſe erectũ in heremo abſtulit idq̃ cõflauit quoniã idolatriã inducebat Ita & priuilegia auferẽda ſũt q̃ p̃pter utilitatẽ publicã cõceſſa inueniũt eẽ dãnoſa .Subiũgis q̃ neq̃ calixtus neq̃ nicolaus neq̃ alius ſimile aduerſus te agere attẽtaſſet eius qđ nos ſe cimus. De mortuis nõ ẽ nr̃m iudicare qd facturi fuiſſẽt in hũanis a gẽtes Nos certe aduerſus te nihil ex p̃põito egimus nec tibi aduer ſi ſumus neq̃ acta nr̃a attẽtata dici dẽnt q̃ fiũt in ſenatu apoſtolico in loco quẽ dnũs elegit in prima mũdi ſede:in beati petri auditorio in ipſis ſaluatoris tribũali.uideãt ne ipſi attẽptatores ſint q nobis re ciſtũt & decreta nr̃a impugnãt & apoſtolicis aduerſãt mãdatis.Di cis preter ſpẽ tibi eueniſſe q̃ in re tã hoẽſta aduerſãtẽ rõanũ põti ficẽ &cetera. Vide qd dicas ſi tu id uis qđ papa nõ putat faciẽdum: nõ rõanus põtifex tibi aduerſat ſed tu ei aduerſaris & p̃ri ac mgr̃o

tuo cõtradicis cuius ẽ de honestate iudiciũ lõge magis q̃ tuũ. Dicis si tãdẽ ita fiet ut ceptum ẽ te nõ ab reputatuꝝ aduersus te cõceptũ odiũ. Absit a tua bonitate ista hec cogitatio. q̃cũ qꝝ agemus ĩ iustitie trutina suspẽdemus & nos nunq̃ aut odiũ aut gr̃a ex tramite rcõ deturpabit. mitte has suspitões neqꝝ his aures adhibeto: q pessimũ ui rus tuis auribus ĩstillare conãt. uelis cuncta pensare neqꝝ homĩbus sue rei affectatis neqꝝ ẽt tibiipsi credito. Audi uiros deũ timẽtes & an liceat tibi iudicare sedis aplĩce iudicia. plene cognosces & intelli ges. nihil nos in tuã ignominiã aut molitos eẽ aut moliri uelle. Adii cis tãdẽ bona & digna bono regi uerba Absit inqꝝ ĩter quos decre ta patꝝ pacẽ & caritatẽ seruari uolũt scĩtillã crescere dissidii Idẽ uo tũ nos facimus nec nr̃a culpa inter te nosqꝝ unq̃ suboriet dissidiũ. Faxit diuina pietas ne castã tuã & piã mẽtẽ delatores eludãt & ne ti bi falsa p ueris ostẽdãt. Dicis te obsequẽtissimũ & obediẽtẽ sancte sedis rõane filiũ Hic petimus ne molestẽ pauca feras pr̃is uerba: au dies uerba caritatis & fidei neqꝝ mouearis si amaritudĩs aliquid ha bẽt. dulcia fiẽt & suauissima si bono corde audiẽt Dicis te filiũ obe diẽtem Parce fili si hoc parũp negamus: si filius obedĩe es: cur prag maticã sanctõem tenes atqꝝ defendis Eugenius te hortatus ẽ ut illã dimitteres q̃ nõ est scdm deũ. Idẽ petiit nicolaus. Idẽ rogauit calix tus tres rõani pontifices scĩ ac uenerãdi pr̃es mõ nunciis & legatis nũc lr̃is te rogauere ut pragmaticã relinq̃res: magni ĩ eccl̃ã dissidii ac mali: tamẽ nũq̃ audiuisti ĩ hac parte uocẽ eccl̃ẽ rõane Vbi ergo tua obediẽtia ubi deuotio ubi religio Plus regni tui aliqbus prelatis q̃ romãe fidei auscultasti Loqmur cũ fiducia sine felle sine arrogan tia Amor ĩ te nr̃ loqurget deus ĩ terris p filiũ suũ iesũ xpristũ cru cifi xũ aplĩcã sedẽ erexit & primũ ac summũ tribũal eẽ uoluit. nulla ptãs ẽ que huic eq̃ri possit hec de oĩbus hominibus ac dignitatibus iudicat. eã solus iudicat deus Nõ ẽ de grege dn̄ico q rõanũ pontifi cẽ suũ eẽ pastorẽ negat Audi qd dicat dominus q nõ colligit mecũ dispgit Certe cũ xpõ nõ colligit q cum uicario eius non seminat. o ii

Pragmatica ſanctio quã tui ſubditi obſeruãt nõ ẽ ex aplico ſemine
qppe q̃ neq̃ auctoritate apoſtolica neq̃ cõſilii generalis alicuius au/
ctoritate firmata ẽ. Nã &ſi decreta aliquoꝝ cõſilioꝝ i ea inſerta ſũt
& põtificum ſãctões nihil tamẽ ita reptũ eſt ut ꝑmulgatũ fuit ſed
uel additões fcẽ ſũt uel mutilatões qđ prelatis tui regni facere haud
q̃q̃ licuit & ſine dãno aiaꝝ ſuaꝝ illis uti nõ poſſũt. Tacemus q̃ mul
ta laicalibus manibus pragmatica cõcedit q̃ neq̃ humana neq̃ diuina
iura ꝑmittunt Patere hec dici fili neq̃ inuitus audias ueritatẽ. tui a
liquãdo anteceſſores pragmaticã ferme ſimilẽ ordinauerunt: uiden/
tes id ſine ſede aplica facere nõ poſſe abſtinuerũt. Seq̃re ueſtigia ma
ioꝝ tuoꝝ & dimitte hãc pragmaticã quã xpriãniſſimi tui anteceſſo/
res ignorauerũt & ſiqd ẽ qđ reformãdum ſit in ecclãſtico regni tui
ſtatu: cõſule apoſtolicã ſedẽ q̃ tuis honeſtis deſideriis nũq̃ deerit at/
q̃ hoc modo filiũ te obediẽtẽ & obſequẽtiſſimũ appellare ueriſſime
poterimus ſimulq̃ tibi cõſules & regno. Dicis te nunq̃ preces por/
rexiſſe nobis niſi honeſtas. Mutant' tpa & negãdas reddunt multis
ex cauſis & multa faciẽ hõeſti habẽt q̃ diligẽtius inſpecta iniuſtitiã
cõtinẽt Addis te ad iniuriã receptuꝝ niſi q̃ poſtules impetres. Iniu
rius eris ipſeſi ſine cã te paſſũ iurias dixeris & preſertim ab ea ſede
q̃ mr̃ ẽ iuſtitie & eqtatis. poſtremo ꝑ amicitiã ꝑ caritatẽ p pacẽ quã
erga te ſeruare dẽmus multope rogitas ut precibus tuis annuentes
tornacẽn ecclãm cardinali cõſtãtiẽn cõmittamus & tullẽn epiſcopi
trãſlatõem reuocemus. nõ egemus tot adiuratõibus aut tot precibus
nr̃apte natura tibi morem gereremus: ſi res ipã ferret: ſed audiuiſti
qũo res geſta ẽ. Iã tullẽn trãſlatus ẽ ex cõſilio uniuerſi ſenatus apo/
ſtolici & ſue ecclẽ alter prefectus. qũo fiet qđ petis ſine iniuria. Iã
uero uẽtũ ẽ ut ꝑti q̃ſitũ ius ſit id ſine cẽ cognitiõe auferri nõ dẽt: q̃
ſi (ut oratores tui dixere & lr̃e tue ſonãt) preiudiciũ tibi factũ pu/
tas & hãc trãſlatõem iure eſtimas reuocãdã Iudiciũ tibi rectũ equũ
q̃ offerimus Cã hec de maioribus ẽ & ad ſedẽ rõanã ptinet. ꝑſuade
tibi & nullatenus dubites ſi cã cognita inuenerimus ita eſſe ut arbi

traris facile obtinebis ab hac sede que uoles Nihil.n.magis optaũs q̃ tue serenitati p iustitiã cõplacere Hec ad tuas lr̃as Ad ea q̃ secre tarius tuus exposuit nõ cẽsemus respõdẽdũ. ea.n.dixit q̃ de tua mẽ te nullo modo esse putamus. Dat.ro.apd̃ sanctũ petr̃. An icarnati/ onis dnice. M.cccc.lxi.uiii.kal.aprilis põtificatus nr̃i anno.iii.

176 DIus epũs seruus seruor̃ dei Dilecto filio nobili uiro Phi/ lippo duci burgũdie. S. &.a b. iualescẽte magno Turcho fidei xpiane aduersario & ifinitos pene xpianos saluatoris nr̃i ihesu xpi sanguine i crucis patibulo abũde effuso liberatos i suã seruitutẽ redigẽte felicis recordatõis predecessores nr̃i: maxime Ni colaus quitus & Calixtus tertius: curã assumpserunt ne turchus is te preualeret p uiribus ꝓuidẽdi Et quia spabant i europa posse tã tũ efficere q̃ reges & prĩcipes xpiani se uoluntarios & fideles xpi milites i hoc necc̃ario tpe ostẽderent quisq̃ eor̃ ad asiã & oriẽtis ptes misit dilectũ filiũ ludouicũ de bouonia fratrẽ ordinis minor̃ de ob seruãtia regulari ut his pro sua prudẽtia rer̃ locor̃ hoĩmq̃ noticia xpianos oriẽtis & alios xpianor̃ amicos excitaret ad faciendũ simili ter arma cõtra turchũ Nos ãt cũ i predecessor̃ predictorũ labores diuina ordinatõe succedẽs simili spe ibidem xpri stianor̃ exercitũ adunãdi: eũdem fratrem ludouicum misimus cum instructionibus optunis xpianos & amicos xpianor̃ concordandi: & ut i turchos eos uires coniungerent incitandi. data ei spe nos i eu ropa nullatenus defuturos. accedens frater ludouicus omnia sibi p nos commissa diligentissime & prudentissime est executus. q ut op timam illor̃ regum & principum obedientiam & deuotõem quam habent ad hanc sedem aplicam itelligere possemus curauit secũ ad/ uenire dilectos filios Mihaelẽ ipatoris trappessundar̃ Nicolaũ re gis psar̃ Costodam ducis georgiane Mamnethẽ assenbech soldani mesopotamie Morathũ uerbecht i armenia dominũ oratores & nũ cios q nobis lr̃as attulerũt suorũ domior̃ exprimẽtes fauorẽ ad pre fũptuosissimi turchi destructionẽ & simul motiuã nr̃or̃ desiderior̃ c iii

executõem. Quoniã uero taliũ regũ & pricipũ cõcluſiões ad hono
rẽ dei & fidei nr̃e tuitõem tẽdũt ideo uolumus tuã ſerenitatẽ ꝑtici
cipẽ fieri ipſiſq; iũximus ut cũ prefato fr̃e ludouico nũcio & orato
re nr̃o ad tuã ueniant celſitudinẽ & ſingula q̃ nobis uerbo & ſcrip
tis reſpõderũt plene referãt. Deſideramus itaq; a tua excellentia ut
tã ipſũ Ludouicũ q̃ ipõs oriẽtaliũ oratores ẽt nr̃a cõtẽplatõe ad tu
am admittas audiẽtiã & ſuoꝝ dnõꝝ ad ea q̃ xpi:ſũt deuotõem attẽ/
te cõſideres:attẽdatq; tua nobilitas ꝙ nõ minus q̃ oriẽtis reges obli
gat̃ ad ſilia & maiora ĩ coĩs hoſtis deſtructõm ꝑ uiribus ĩpendenda
& de hoc nos ac ipõs ſimul & totã eccãm ratã & cõſolatã reddes eoſ
dẽq; q̃totius ad nos remittas uotiue expeditos Cõmiſimus ãt dicto
fr̃i ludouico ut nr̃o noĩe celſitudinẽ tuã reddat certiorẽ. nos ĩ omni
bus mantue ordiatis ꝑnos & patos ſine defectu futuros q̃tũ ad nos
attinet qnetiã ultra q̃ ibi cõcluſa ſũt & nos cõcernũt oĩa nobis poſ
ſibilia ĩ dei laudẽ adiicieũs. dat. ro. apd̃ ſcũm petꝝ. an. icarnatõis dni
ce. m. cccc. lx. idibus ianuarii. põtificatus nr̃i an. iii. ſic ſignatũ A de
Illuſtriſſime dux burgũdie Ego dauid ipator trap (hirſpato.
peſſũdaꝝ poſt plurimã ſalutẽ:libẽter ad te ſcribo de his q̃ hic apud
nos occurrũt ut tũ certior factus ꝑ tua religiõe & amore erga fidẽ
nr̃am poſſis deliberare qd tibi agẽdũ ſit Nup. n. ego & reliq xpriſt
iani pr̃icipes q̃ ĩ iſtis ſummis regiõibus fedus atq; ligã ĩecimus ĩter
nos bellũ gerẽdi cõtra turchos & ego filiã catoianis fr̃is & predeceſ
ſoris mei uxorẽ dedi aſ̃abech q filius fuit carailuch potẽtiſſimi ꝑr̃i
cipis Et hoc feci ut ipſe firmus ſit & fidelis ĩ liga quã nobiſcum fe/
cit & ut perſeueret ĩ bello gerẽdo cõtra turchũ q̃ tenet cõſtãtinepo
lĩ cũ quo iã bellũ gerere ĩcepit multaſq; illi regiões & oppida pug/
nãdo cepit q̃ ꝑpe cõfinia ſua erãt nunc uero reuerſus ẽ ĩ patriã ſuã.
Itaq; nos & ipſe pati ſumus & expectamus aduẽtum ur̃m cõtra in
fideles quẽadmodũ dominus papa ad nos ſcripſit & ꝑ ſuũ oratorem
nobis ſignificauit ꝙ uos latini pr̃icipes dẽatis ĩre cõſiliũ in ciuitate
mãtuana ut faceretis exercitũ cõtra ĩfideles. Qd̃ ſi facietis nos ꝑati

sumus Ego cū trigita biremibus & cū. xx. milibus hoīnū Asā̄bech ꝓmptus ē exire ad bellū istud cū qnquagita milibus hōim ad debel lādā & subiugādā bursiā & totā nataliā. q̄ propter rogo illūiatissimā duātōem tuā ut placeat tibi dare aliqđ pricipiū huic bello ex parti bus hūgarie Nā si uos aliqđ impedimētū etiā puū turcho iferetis. ut ipse ad diuersas ptes distrahat nos adeo ipsum urgebimus ex late re nr̄o ut facile destrui & debellari possit. Etsi dnātio tua deliberat ad hoc itēdere & uenire et aliquē tuoꝝ mittere: nos oēs orientales pr̄icipes ꝓmittimus tibi prestare oē auxiliū opē ut quicqd in nobis erit ad recuperādā Ierusalem & te illius regē cōstituemus. Et ut sci as q sumus q cofederati sumus & hoc tibi ꝓmittimus. Ego iprimis q patus sum (ut dixi) cū. xxu. biremibus &. xx. milibus hominum. Georgius rex psaꝝ ꝓmptus ē cum lx. milibus hominum Gorgora dux georgiane patus est cū. xx. milibus eqtum. Bendian rex miri grelie cū suo filio ꝓmptus ē cū lx. milibus hominū quod illi facile e rit Rabia cū suo fratre & suis baronibus cū xxx. milibus hominū. Natio githoꝝ & aranorū ꝓmittunt militare sub uexillo georgii re gis persaꝝ Bardebech dominus armenie mīoris cū x. milibus homi nū. Assambech affinis meus (ut dixi) ifidelis ꝓmisit nobis dare trā situ & psonaliter uenire cū. l. milibus hominum. Sunt ēt nobiscum cōfederati duo alii ifideles domini. Carōanus & dominus. Sinoppi q cōtinue querūt quo modo possint se uindicare de turcho cōstāti nopolitano & terras suas recupare aliud impresentiarum ad domīa tōem tuā non scribo nisi q̄ commendo tibi michaelem de algeorii baronem & oratorem meum quē ad te mitto cui fidem plenam su per istis rebus adhibeas qui uerbis omnem intentionem & delibera tionem nostram exponet. Iterum te oro ut ne permittas hoc nr̄m pium negocium & inceptum frustra fieri quoniam a deo factum credimus Ego ex illo tempore quo amicitiam cōtraxi cū hoībus tu is qui ad has partes peruenerunt semper mihi agnitus es tuiq̄ ho/ noris & dignitatis fautor semper fui eroq̄ Vale ī xpō. Data trap/

pessūde ī palacio nr̄e residētie An.dnī.M.cccc.lix.die.xxii.aprilis

Omnis lr̄e subscriptio heāt Illustrissimo dnō dnō phi
lippo duci burgūdie Maxio frixe & Ierosolime regi.

Illustrissime dux burgūdie Ego gorgora dux georgiane mitto ad
te plurimā salutē Quoniā itellexi te eē fidelissimū christianū & de
ste fidei nostre sicut tui fecerūt ātecessores. Ideo multū desidero tu
am habere amicitiam Nam ego christianus sum & ꝑ defensiōe &
ālitudine illius sāctissime fidei mori cupio. Nec qcq̄ libētius facio
q̄ bellū cū infidelibus gerere maiorū meoꝝ uestigia & cōsuetudinē
imitādo Post.n.obitū p̄ris mei multa cū illis bella gessi & sepissime
gr̄a dei de illis uictoriā habui multasq̄ cītates ipōꝝ debellādo cepi
& nisi his supioribus ānis bella q̄dam inter me & aliquos pricipes
christianos finitimos meos orta fuissent maiora ꝑfecto cōtra īfide/
les gessissē. sed īpresentiaꝝ quoniā mādato dnī uidelicet ludouici no
stri p̄riarche pacē feci cū oībus christiānis finitimis meis oīno decre
ui oēm meā facultatē & uires oēs adhibere cōtra turchos Et quēad
modū ꝑmisi dnō p̄riarche nr̄o ego personaliter cū xx.milibus equi
tū ad hoc bellū cōtra infideles aggrediar q̄d ut facilius fieri possit
nō solū pacē sed fedus & ligā feci cū oībus pricipibus christiānis qui
ī istis sunt regionibus ut cōibus copiis turchum qui tenet constāti
nopolim inuadamus Confederati.n.sumus ego & georgius rex ꝑsa
rum Dauid īpator trappessunde. bēdian rex mirigrelie Rabia dux
anocasie Bedebeth dominus armenie minoris & alii domini orienta
tales Habemus ēt nobiscū ī nr̄a cōfederatione.iii. potētes pricipes
infideles qui turchi cōstātinopolitani sunt īimici. caramanū.s.& Ī
mailberch filiū quondam dispēdiarii & asembech filiū quōdā carai
luci qui assembech cū cōfinia heāt ex ista nr̄a ꝑte cū turcho constā
tinopolis ꝑmisit nobis dare aditum ad inuadendum nataliam & no
biscum personaliter uenire cum omni sua potentia & in primis ca/
pere ciuitatem bursie & ut illam possideat ꝑ se & potiatur: omnes

nos capitulis & pactionibus concluſimus cum hac.ſ.cõditione utip
ſe ſit ſemper amiciſſimus chriſtianorum Et ſi uos latini principes &
populi uenietis ad recuperandam domum ſanctam ieruſalem ipẽ de
beat preſtare uobis omne quod potuerit auxilium & fauorẽ. Quã
obrem nos hec omnia pacem ac ligam ex parte noſtra fecimus. q̃ a
quingentis annis citra in his noſtris regionibus non ſunt audita. id
q̃ fecimus perſuaſi. Tum autoritate domini patriarche nr̃i. Tum
litteris domini pape quibus ad nos ſcripſit ſe & omnes principes la
tinos in ciuitate mantue debere conuenire et ibi cõgregato cõſilio
exercitum preparare contra infideles Nos uero quia id uehemẽter
cupimus ut poſſimus uos una nobiſcum unire ad hanc rem perfici
ẽdam mittimus noſtros oratores cum domino patriarcha noſtro ad
uos omnes principes latinos et preſertim ad te quoniam accepimus
te et omnes de domo tua diu multumq̃ deſideraſſe terram ſanctam
recuperare et ut poſſitis ex ipſis noſtris oratoribus ĩtelligere quẽ aĩ
mum hẽamus omnes ad hoc negocium fidei et quid per nos actum
ſit hoc tempore Cupimus etiã et rogamus ut noſtros oratores cer
tiores faciatis ut ipſi poſtea referre poſſint an parati ſitis et ꝓmpti
ſumere hoc bellum iuſtiſſimum ut ſciamus quo tempore ad arma ꝓ
gredi debeamus. Hoc unum uobis pollicemur in una eſtate debel/
lare et auferre totam nataliam et quicquid dominus othonianorũ.
id eſt ipſe turchus conſtantinopolitanus poſſidet ex noſtro latere.
Alteram uero partem dominii ſui que grecia eſt quam mare eux
num diuidit uobis expugnandam relinquimus quod uobis facile e
rit. nam ipſe turchus in medio poſitus duorum exercituũ cum reſiſ
tere minime poterit cito ſuccumbet et nomẽ ſuũ e terra delebimus
Quas ob res te ante omnes alios principes latinos oro ut ſuper hoc
uelis cogitationem et curam ſuſcipere et non ſinas hanc commodi/
tatem quam uobis offerimus preterire. Nec dedigneris nos imitari
qui omnibus rebus poſtpoſitis fidei utilitati intendimus et uaca/
mus. ¶ Quod ſi hanc rem (quod abſit) neglexeris nihil a:

nobis actū eēt: nā hac conditiōe nos obligati sumus ad hoc bellū si uos dnī latini una nobiscū eritis. Alioquī soluti sumus ab ista liga & cōfederatōe Oīa. n. nr̄a cōcilia & rōes depēdēt a lr̄is dnī pape per dominū p̄riarchā ad nos allatis quas ueras eē presuppositimus Et finaliter hoc uno cōsiderato q̄ si hoc tpe cū a nobis sitis iuuati et adiuti nihil faciteis. hic iniquissimus turchus interim tātas uires et aios sumet ut quando ipsi resistere uolueritis nullo mō poteritis: et oēs nr̄i conatus si uos nō respondeatis inanes forēt: eritq̄ fere impossibile iterum nos in istis regionibus tā ꝓnis uoluntatibus uniri sicut nūc sumus. Multa essent dicēda que per meum oratorē poteris agnoscere cui fidē indubitatam prestare poteris. habeasq̄ eū oro commēdatum Vale ī xpō Data ī carceche āno. m. cccc. lix. xx. nouēbr̄

Illustrissime dux burgundie Ego georgius rex persarum te plurimum saluto et ut intelligas que res geste sunt impresentiarū per nos in oriente istas litteras ad te scribo Scias igitur me et ōnes principes xpristianos qui moramur in istis regionibus feciisse inter nos pacē et fedus ac ligam et coniurasse inuadere cum omni nostro conatu et potētia turchos sed presertim illos qui sūt in cōstātinopoli quoniam sūt xpianoꝝ inimicissimi In q̄ quidē liga nos singuli apparatū et copias nr̄as obtulimus Ego ꝓmisi personaliter exire cū. lx. milibus hoīm: dauid īpator trappessūdaꝝ obtulit et patas hēt. xxx biremes cū. xx. milibus hoīm Bēdian rex mirigrelie oēm suā potētiā exhibuit Gorgara dux georgiane psonaliter ueniet cū. xx. milibus eqtū Rabia dux anocasie cum suis frībus et baronibus ꝓmisit nobiscum et ipse ueniet cum oī sua potētia Berdebech dnūs ī armēia mīori pollicitus ē ad hāc nr̄am expeditōem. xx. milia hoīm. Sūt ēt ī dcā liga et alii ppli githiarani et sasoni et tres dnī potentes turchi q ꝓmptissimi sūt mouere bellū domui othonianoꝝ hocē turcho dnō cōstātiopolis quoꝝ unus ē. Garamannus alter ismailbech filius quōdā stipēdiarii. tertius Assembech rex Mesopotamie filius quōdā carailuci q et potēs et capitalis inimicus turchi cōstātiopoli

tanī ē patissimus adīplere oīa q̄ ꝓmisit Que qdē oīa supradcā inter nos capitulis penis & aliis uiculis ꝓmisimus rataq̄ fecimus hac. s. cō ditōe adiecta si uos latini uos mouebitis et nobiscū una eritis ex uestris ꝓtibus bellū turchis īferēdo: alioquī si uos nō ītēditis hoc bellū suscipe nos ad exoluēda ea q̄ ꝓmisimus nullo mō sumus obligati. q̄ obrē rogo ut oībus rebus postpōitis uelis ad hoc bellū ītēdere. nec te distrahāt aut diuertāt a tā scō ꝓpōito alia q̄cūq̄ sīt obstacula quē admodū ego feci. q si difficultatibus q̄ mihi occurrebāt ītēdere uo/ luisse nūq̄ dnō p̄riarche nr̄o paruisse cuius opa et mādato hec nr̄a liga et cōcordia iter nos fcā ē. nūc uero licet i qbusdā rebus tpalibus mihi dāno hec cōcordia fuerit tamē cōtētissimus sū illud pegisse cum spūale a deo premiū ꝓpter hoc expectē. īpresētiaꝝ aliud ad te non scribo quoniā mitto ad te oratorē meū una cū dnō p̄riarcha nr̄o cu ius uerbis fidē adhibeas quoniā ex ipō oīa poteris cognoscere hēas q̄ eū cōmēdatū. et ut des illi tuas lr̄as respōsiōis te oro ut possim in telligere tuā sniam et opinionē. Vale ī xpō Data ī castris nr̄is ꝓpe tentoriū. An. M. cccc. lix. die. u. nouēbris.

¶ Ad illustrissimū maximūq̄ pricipem philippū burgūdie ducē 175 ꝓ aduētu oratoꝝ pricipum oriētis.

Cce magi uenerūt ab oriēte ad stellā quā uiderūt ī occidēte Si hodi
Herno die xpristianissime princeps de priuatis rebus aut pa
rum necessariis eēm apud tuā dominationem uerba factu
rus non auderem ꝓfecto sine animi commotione quadā aut formi
dine dicere Non enim ignarus sum q̄ta tue celsitudinis diuina sapi
ētia toto terrarum orbe celebrata ac diuulgata et mee tenuitatis mi
nime sum oblitus. Ceterum quotiēs breuis huius orōis nr̄e necessi
tatem et publicam sanctissime religionis utilitatē mecū cōsidero to
tiēs ai timorē atq̄ formidinē abiicio. Vellē nr̄ religiosissime prin/
ceps ut dignitati ac magnitudini rerum de qbus īpresētiaꝝ agit ꝓ
eēt orō et īgeniū. sed quoniā necītate mūeris mihi iūcti id recusar̄
nō potui fretus icredibili benignitate ac sapiētia domīatōis tue que

acumīe īgenii ex paucis multa percipere ſolet utcūqꝫ potero dicā et
dicā breuius q̄tāta res dici poſſit qd.ſ.afferāt qd petāt hi clariſſimi
oriētaliū prīcipum oratores quos apud domīationē tuā aſtare uides
& tuā preſentiā auguſtiſſimam ītueri.magnificus dominus michael
de alguri orator ſereniſſimi dom̄ini dauid īpatoris trappeſſundarū
excellētiſſimus cōſul. Nicolaus orator georgii alexādri magni regis
pſaꝫ diligētiſſimus ī rebus agēdis. mahumetus mahumetiſta orator
aſſerīberch turcumāi regis meſopotamie īfidelis ſtrēnuus miles Cri
ſtodā orator bellicoſiſſimi gorgore ducis georgiane lr̄atiſſimus. mo
ratus uautherch armenie mīoris orator Et ī primis religioſiſſimus
pr̄ & dominus dominus fr̄ ludouicus pr̄iarcha anthiocenus orator
ſcīſſimi dnī nr̄i pape q quoniā ab ieūte etate i regiōibus oriētis uer
ſatus ſit tāto uſu reꝫ dinaꝫ & hūaꝫ pollet ut conſilio & auctoritate
ſua(q̄ plurimū ualet) apud illas exteras natiōes effecerit ut oēs uni
uerſalē pacē & unitatē āplecterēt & huius legatōis potiſſima cā fu
erit Sed qa ppter morā diuturni tpis quo apud illas gētes uerſatus
ē nō rcē tenet uſum & cōſuetudinē latini ſermōis licet ī aliis līguis
ſit peritiſſimus et ipſi oratores ſint latine līgue pēitus exptes. Idcir
co uoluit et mādauit ut ego uice ōniū mea uoce latine eorū ſentētiā
explicarē.mihi uero cām aduētus eoꝫ ad.d.tuā diligētius cōſiderāti
nimiꝫ illud euāgelicū dici poſſe uidet Ecce magi uenerunt ab oriē
te ad ſtellā quā uiderūt ī occidēte:nō auꝫ:nō thus:nō mirrā(queca
duca ſūt)afferētes ſed alia q̄dā multo maiora deferentes pacē.ſ.et u
nionē cū occidentalibus denunciātes. xp̄ianos ad communē fidei no
ſtre defenſionē et āplitudinē exhortātes et te ad decus et ad gloriā
et īmortalitatem tue domus illuſtriſſime exuſtitātes Ad ſtellā īq̄ ue
niūt occidētalē hoc ē ad tuā.d.q cū fidei lumē xp̄ianiſſimū ſp extite
rit tū uero iſtis diebus tāto ſplēdore effulſit ad oriētē uſqꝫ choruſcās
tū fama puulgatiſſima oīm gētiū et nationū tū predicatōe. R.d.pr̄i
arche ut oriētales prīcipes et natōes illūināās noua cōſilia īire nouaſ
qꝫ res moliri pro amplitudine ſanctiſſime fidei xpriſtiane docuerit:

& oratores ſuos clariſſimo lumine ad tuã uſq; preſẽtiã auguſtiſſimã
ꝓduxerit: & (ut ſpamus) ãpliſſimo lumine uniuerſum orbem illuſt
rabit. Nõ.n.caſu aut repentino quodã cõſilio uel temeritate aliqua
ducti hi oratores ab illuſtriſſimis prĩcipibus eoꝝ & populo miſſi ue/
niũt ad.d.tuã: ſed matura deliberatõe & diuina diſpõe ducunt. Nã
quẽadmodũ magi illi ab oriẽte ad ſaluatorẽ nr̃m deũ ueꝝ & autorẽ
religiõis xpiãne ꝓuenerũt ũiciũ ipſius ſurgẽtis fidei ſignificãtes. ſic
ex hiſdẽ regiõibus prĩcipes ad te dei nr̃i ueru imitatorẽ piũ pacifi/
cũ & religioſnm principẽ pr̃onũ et cõſeruatorẽ illius ſciſſime fidei
cõfugiũt. ꝓclamãt: et iuitãt: ut ꝓ uetuſta cõſuetudine tua una ſecũ
nõ ſolũ illã tuearis q̃ a barbaris ignominioſe uexat et lacerat ſed ex
onerare et ãplificare uelis et domũ ſanctã hieruſalẽ a fediſſima ĩfide
liũ ſeruitute liberare quẽadmoꝺ eã ſupioribus tpibus religioſis ui/
ris coli inhabitariq; curauiſti Nã licet nõnulli principes xpiãni pa
ce eoꝝ dixerĩ regio nõie ieroſolomitão ſoleant inſigniri. tu tamẽ ne
uerbis ſed re illũ titulũ iãpridẽ tibi attribuiſti ac uẽdicaſti tũ aſpe/
ra cõtra infideles gerẽdo bella tũ xpiãnos hõies ibi degẽtes ac com
morãtes opibus annuiſq; ſũptibus ſuſtẽtando. ſed cũ hec luce meri/
diana clariora ſũt et in ore oim gẽtiũ et natõnũ uerſẽt nõ ero ĩpre
ſẽtiaꝝ in his exponẽdis occupatus. ueniã ad ſcãm piãq; deliberatio/
nẽ principũ oriẽtaliũ q ſupioribus ãnis tũ ꝓpter ãtiq̃ odia q̃ inter ſe
exercebãt acerrima gererẽt bella tũ autore et pſuaſore. R.d.pr̃iar/
cha pacẽ et unionẽ expetiuerũt: fedus ac ligã oẽs iecerũt: et tũ con/
tra ceteros xpiãne religiõis inimicos tũ maxime cõtra truculentiſſi
mũ et immaniſſimũ turchũ cõſtãtinopolitanũ xpiãni nõis ũmiciſſi
mũ admirabili quodã cõſenſu cõiurauerũt: q̃facile ſe deliberaturos
hoc tpe ꝓ cõpto habẽt ſi mõ ex iſtis occidẽtis ptibus bellũ uel par/
uum illi moueatur Cogitantes igitur ipſi principes diu multumq;
ad quẽ potiſſimũ occidentis principem ꝓ tãta re pagẽda mittere de
berẽt occurrebat ĩ primis illuſtriſſima.d.tua q̃ multa ꝓ fide et xpri
ſtiãoꝝ utilitate cõi clariſſima ſanctiſſimaq; facinora ꝓegit. Itaq; cõi

oīm utilitate atq; ſnīa poſtq; rē mature inter ſe examīauerūt cōibus
q; copiis maximū exercitū cōpauerunt: nonnulliſq; prīcipibus iſi
delibus turchi tamē cōſtātiopolitāi īimiciſſimis onera ſecū adſcitis.
ac cōfederatis decreuerūt tādē mittere ſuos oratores cū lr̄is & nūci
is ad oēs prīcipes occidētis:ſed ī primis adilluſtriſſimā potētiſſimāq;
d.tuā tāq; ad autorē & prīcipem huius belli felici auſpicio gerendi
mādauerūtq; ipſis oratoribus ut prīo denūciēt tibi qd ipſi prīcipes
ī oriēte pfecerīt.deide te orēt & ꝓteſtēt ut cū ſis ſacri baptiſmatis fō
te renatus:& xpī ſaluatoris noīe īſignitus: & īter xpiānos prīcipes
maxīūs:ac potentiſſiūs tāte cōmōitati tibi dīnitus oblate deeſſe neli
imo ad defendēd & āplificād xpiānū nomen cū ſūma laude & glīa
noīs tui te ꝓmtiſſimū ac benigniſſimū prebeas.hec magnāime prīn
ceps oblatio nō eſt ꝓfecto cōtemnenda nec ullo pacto negligenda
ī tāta preſertī aioꝝ gentiū oīm orbis terraꝝ cupiditate atq; ardore
belli ſuſcipiendi cōtra īpiiſſiōs hoſtes ſaluatoris nr̄i ieſu xpī. & uio
latoris gentiū.ueꝝ qa xpiānū nomē e terra delēr̄ & peitus extigue
re oī cōatu uiribuſq; nituntᵉ nec alīd cōmōius tēpus expectar̄ opz
ecce reōtiſſime gentes a nr̄o cliāte ſe offerūt orāt obteſtātᵉq; (qd nū
q; auditū nec lectnm ſupiori tpe auſi affirmare) teipſū eligūt oriētles
īter tot prīcipes occidētis te oēs prīcipes.te oēs ppli & natōes occi
duaꝝ ptiū ſequētᵉ:te deniq; oēs xpiāni ſitibūdo pectore & accincti
armis expectīt.tātū prīcipio opus ē. Adeo.n. xpianoꝝ oīm ai quos
audiuimus ad hoc iuſtiſſimū bellū ſuſcipiēdū ſūt pati atq; inflāmati
ut ſi prīcipiū aliqd fiet.igēs et īcredibilis hoīm multitudo confluet
ad militādū ſub fortiſſimis ſignis ac uexillis illuſtriſſiē.d.tue. qd di
cī de ſciſſiō nr̄o pōtifice pio zo hoiē (ut oībus pſpicuū ē) īgētis anī
ac ſapīe q p ſuis ī rēp.xpiānā meritis.nūc ī terris ꝓ altero colīᵉ deo
ꝓfecto dies noctesq; nil aliud cogitat. nil aliud molīᵉ niſi quo mō
q; uia.qbus mediis turchū ipſū immaniſſimum aggredi poſſit:cuius
qd rei teſtiōnio ſūt et clariſſime legatiōes q̄s ut primū pōtifex max
imus declaratus ē ad oēs orbis terraꝝ prīceps et natiōes diligētiſſiē

miſit & ipē preter ualitudinē ſuā aſp̄rimo hiemis tp̄e dimiſſa urbe mātuā ſe cōtulit quo facilius ibi celebrato cōſilio cōp̄atiſq̄ ſingulo ꝝ principū & pplōꝝ copiis cōtra cōatus īpii turchi inſurgeret. principio itaq̄ opus ē. q igit hoc principiū faciet nō principiū tātū ſed totā rē pfeciſſe uidet. ſed hec & hmōi illuſtriſſiē princeps. d. tue p̄ tua ſinguları ſapīa cōſiderāda relinquo. reuertar nūc ad oratores noſtros nihil ipſi poſtulāt. nec pecuniā nec ſubſidiū regionū ſuaꝝ ſed ut tu quē occidētales ſequēt ex hūgarie oris atq̄ cōfiniis turcho cōſtātīopolitāo bellū inferas. ipſi uero oriētales ex alio latere turchie (quā natalīā appellāt) ipſū urgebūt adeo uehemētiſſiē ut uirtute duꝝ exercituū ex diuerſis lateribus preſſa ceruice māus uictas prebere cogat. ſed de hoc ſatis. nā q̄p ipſi petāt q̄d offerāt q̄d polliceāt q̄ ēt res ſit facilis ſi mō aliq̄d prīcipiū iaciat ſatis certioratā. d. tuā & lr̄is et uerbis arbitramur. itaq̄ ne idē ſepius recēſēdo aures tuas in r̄bus arduis occupatas uidear obtūdeꝛ illa cōſulto pretereo. illd̄ uero q̄d p̄priū ē huius orōis nr̄e & uotū ac deſideriū cū xpiānoꝝ mīnime pretermitto orar̄. ſ. et obſecrari ut aī tui r̄ligionē et pietatē erga deū nr̄m (quā ſp in pluribus difficilibuſq̄ r̄bus oſtēdiſti) nūc glōſe p̄ceps p̄ fide p̄ ſalute ōniū xpiānoꝝ animū oſtēdas ſuſcipe p̄rocinium fidei ſciſſiē. ſetiāt & male exp̄iāt hoſtes crucis potētiā et felicitatē tuā in re militari. et ut finē aliquādo facīa cū nullus ſit preter te cui hec belligerēdi p̄uincia ſit demādāda q̄ pietate. religiōe q non miūs fortūa et potētia q̄ ſapiētia et ingenio atq̄ magnitudiē excellis q̄ deīq̄ rei militaris glā oēs facile ſup̄as q ſcis paci imponeꝛ finē et p̄cere ſubiectis et debellare ſup̄bos. incūbe oraūs p̄ īmortalē deū ad hoc ſuſcipiēdū. defēdere religionē et fidē xpiānā ab incurſibus barbaroꝝ. uindica ſāguinē tot xpiānoꝝ hūi ſp̄ſū et (q̄d magis dolēd ē) aīas tot fideliū xpiānoꝝ in ſpurpiſſimā ac fediſſimā ſectā mahūeti plapſas atq̄ ī poſteꝝ euēturas ad fidē ſanctiſſimā reuoca barbaricū īpetū ac rabiē iauditā q̄ ritu feraꝝ ōni humānitate ſublata in xp̄iſtianos turculētiſſime ſeuitum ē cōpeſce atq̄ cōtere Neq̄ eo anīo quo

aduersus alios hostes pugnare soles sed cū īdignatōe q̄dā atq; ira ue
lut si seruos tuos cōtra.d.tuā repetere uideres . Vlciscere ēt aliq̄do
prīceps iustissime tātā ignomiā īmissam xpiano populo & saluatori
& deo nr̄o(q ut nos redimeret prectosissimū ac scītissimū sanguinē
effundere nō dubitauit)ī direptōe īclite olī urbis & nūc ītelicissime
cōstātinopolis Expugnata.n.& ī seruitutē redacta ipā urbe q̄ fedis
sime ac crudelissime gesserūt truces canes q̄ta cedes & cruor mana
uerit dictu īcredibile ē:hoīes ptim trucidati ptim acerbissimo serui
tutis iugo subacti sunt:tēpla dei religiosissima polluta & tetro Ma
humeti ritu fedata.sanctorū statue in frustra diuise.Imagines uero
parietibus depicte partī luto partim stercoribus deturpate & ī pri
mis ipsius btē Marie uirginis & mr̄is ut fidedigno testimonio ac
cepturus es ymago per hoc nefas ignominiose tractata.altaria diru
ta.reliquie martiū porcis obiecte:sacerdotes occisi. matrone & pu
elle ipseq̄ sacre uirgines rapte. Nobiles urbis inter uina & epulas
ipsius turchorum ducis crudelissimi iugulati. Simulacrū saluatoris
nostri ī cruce pendētis in derisionē atq; cōtemptum sputo: luto ac
feditate iactatū O fides.o.pietas.quis hec credet Sūt tamen & hec
& multo nephādiora in opprobriū fidei nr̄e ab illis canibus gesta.
nec qcq̄ augēde crudelitatis cōfictū ē cā Sed sic se res habuit ut ab
his qui tātis facinoribus īterfuerūt fideliter ē relatū sanctissimo do
mino nr̄o summo pōtifici et sacro collegio cardīalium. Sed quid ue
tera recēsemus q̄si desit aliquod indignū recēter et nudiustertius ab
ipsis ppetratū. quotidie de xpīanis triūphant nouas uillas opidaq;
nāciscūt. nō.n.contenti sunt uictoria miserrime urbis cōstātinopo
lis:ubi cōtra ius fasq; superbe imperāt.crudeliter domināt sed inos
nephāda dictu moliūt noua cōsilia ī pectore suo uolutāt ut ꝑpriū
sibi cōstituāt īpiū.leges cōmutāt et sua sanciūt.oīa iura dīna et hūa
na puertūt atq; cōtamināt Xpristi uero cultores eteius morte etsā
guine redēpti ad decus et ad libertatē nati et aīo quo uicti eē solent
q̄turpissime ꝑ uī ꝑ arma sub seruili atq; intolerabili iugo premunt

Quas ob res iuictissime priceps si cõtra furorẽ & rabiẽ isurgas: pri
mũ a deo imortali cuius res agit̃ supra q̃hũana ligua dici possit mi/
rũ i modũ glificaberis. Deinde aicis tuis & his q ꝑ tua celsitudie te
colũt & obseruãt carior indies efficieris Inimicis uero tuis (si q for
tasse sint) terrorẽ & formidinẽ nõ puã icuties Et demũ deo nihil ac
ceptius. nihil i terris prestãtius & maxio xpianissimoq̃ pricipi dig
nius agere posses q̃ oia missa facere & oim cura & cogitatõe de õni
rep. xpiana bene mereri. Oẽs ꝑfecto xpi cultores q sũt qq̃ futuri
erũt ut grati ut mẽores ut iure optie eẽ dẽbũt: glẽ ac sapie tue faue
bũt: & ꝙ reip. xpiane tãtũ cõsilii. igenii tui ostẽderis i tãto ac tã cõ
mũi bono: imortales atq̃ igẽtes gr̃as hẽbũt nomẽq̃ tuum ad sidera
tollẽt. Adde ẽt ꝙ si iuxta phõrum sniam omnibus q patriam con/
seruauerint. adiuuerint. auxerit certum ẽ in celo diffinitum locum
esse ubi beati sempiterno euo fruãt̃ qd tibi pissimo ac xpianissimo
pricipi ꝑ maximis atq̃ ãplissimis meritis i rẽp. debebit̃. ꝑfecto im
mortalia atq̃ simul ꝑpetua utriusq̃ uite premia cõpabis Et stella q̃
i occidẽte clarissima uisa ẽ que sp̃ i fide xpiana resplẽduit oriẽtales
illũinabit et oratoribus iter ostẽdet & penni lũine uniuersum terra
rum orbem illustrabit per infinita seculorum secula AMEN.

¶ Copia bulle domini Pii pape secũdi misse illustrissimo
domino Philippo duci burgundie.

174

Dius epũs seruus seruorũ dei. Dilecto filio nobili uiro duci
burgundie. S. & a. b. Scripseramus supioribus mẽsibus ka
rissimo i xpõ filio Frederico rõanoq̃ ipatori augusto q̃m
potuimus accuratius ut cãm defensionis eccẽ moguntine amplecti
uellet ac opã daret liberatõi uenerabilis fr̃is nr̃i georgii epi metẽn
& dilcõrum filiorum karoli marchionis badẽn & udalrici comitis
uuirtenburgẽn qui superiori estate rebus aduerse gestis a Frederi/
co comite palatino reni capti extiterũt. Requisiuimus suam sereni/
tatẽ ut aggredi uellet hec opa i qbus & laudem & gloriã sibi ꝑare

posset. Rescripsit nobis nup sua sublimitas aimq; ꝓmptū qdē & op
time depōitū demr̄auit. Adiecit āt iter cetera nōnulla de ꝑsono ꝓ
pōito palatini predcī eūq; accēsum cōtra honorē nr̄m & aplīce se/
dis eē significauit qꝺq; post īducias norēberge inītas iter ipōs idē pa
latinus astu & dolo nōnullis pricipibus & prelatis ac cōitatibus se
cōiūgere & colligare nixus ē eo cōsilio ut aplīcā ipialēq; dignitatē
ꝓ dānabili sua libidine cōfundere & pessundare posset. Suadet ipa
tor obuiādū eē tante iiqtati & ad conseruatōem utriusq; dignitatis
pre ceteris unā & expeditā uiā nobis obtulit q̄ uia una opa occurri
posit malignitati palatini & cōplicū & liberatio epī metēn alioꝝq;
captiuoꝝ ꝓcurari Ea ē ut nos simul cū ipso impatore cōmuni nomi
ne nobilitati tue aut dilecto filio karolo nato tuo contra palatinū &
dytheꝝ de ysemberch & comitē de katzenhelleboge & illis adherē
tes ac seq̄ces: capitaneatū cōmittamus lr̄asq; apostolicas cū censuris
& penis ecclāsticis ad coercēdū rebelles & hostes cōcedamus Placu
it nobis & placet ipatoris cōsiliū idq; amplecti aio decreuimus Sed
quia nescimus que sit i hac re itentio tue nobilitatis deliberauimus:
prius ad te scribere ut nobis significes quid itendas. Nā si nouerīs
tibi cordi hanc rē eē alacri aio capitaneatū hmōi ut ipator cēset de/
feremus Nobis. n. gratū supra modū futuꝝ ē ut nobilitas tua aut fi
lius tuus onus ipsum assumat & ut assumere uolet affectuose horta/
mur ac req̄rimus. id ēt postulātes ut sup eā rē tuā itētionē nobis notā
facias si eā acceptādā duxeris: nos confesti lr̄as apostolicas ad te trā
smittemus. Cōfidentes nihilominus qꝺ ꝓpter hoc non deseres religi
onem xp̄iānā quin ei cōtra turchos (ut sepe pollicitus es) auxilia o
portūa ipse prestes. Erit igit̄ prudētie tue examiatis rebus id cōsi/
lii capere quod dignū sit tanto pricipe & qđ tibi & domui tue lau/
dē & gloriā afferat Ceterum ex ipsis ipeatoris lr̄is leto animo ac/
cepimus eū decreuisse nr̄a preserti cōtēplatione cōcedere tibi rega
lē inuestituram super quo in tui fauorem sepius ad celsitudinē suā
scripsisse mēinimus Et nō solū hoc facere deliberasse sed ēt affinita

tē tecū cōtraher̄ rōe filii sui & filie tui nati ac tibi uacariatū impii
i terris gallicanis ultra renū cōceder̄ statuisse ꝓfecto nobis ē gratis
simū Idq; serenitati sue & generositati tue ꝓspeꝝ & felix eē opta/
mus ad pacē & ppetuā cōsolationē utriusq; ur̄m acsedis aplice et cri
stiane r̄ligionis cōseruatioēm & augmētū Datū ro. apud sāctū petrū
Anno icarnatiois dnice. m cccc lxii xiiii kal. februarii Pōtificatus
nr̄t anno quito

1458.

DIlus episcopus seruus seruoꝝ dei Dilecto filio nobili uiro
Philippo duci burgūdie S et a b Rumor ad nos delatus ē
nobilitatē tuā q magno & alto aīo italiā peter̄ cū ualida clas
se ac deinde i expeditionē cōtra turchos imanēq; beluā mahumetē
cristianū sāguinē sine fine sitiētē nobiscū ꝓficisci ꝓmiserat mutato
cōsilio domi r̄manere certūq; bellatoꝝ numeꝝ q tuā uicē impleant
mittere Dubia r̄s nobis ē Nōdū ueritate cōpta nescimus an qđ r̄/
fert credere debeamus. fidē exposcit scribētis autoritas de quo et ti
mor exorit q & magnus ē et hr̄e se grauia testiōnia dicit Cōcres/
cat cōstācia tua et uotū & ꝓmissio et hōr & ipsa r̄rū neccitas Nou
mus te cōstātēē ac pseuerātē i ꝓposito. diu meditari soles ac delibe
rar̄ āteq; aliqđ magni decernas decretū icōcussū seruare. nō ē ueriśi
mile qđ de ꝓfectiōe tua iāpridē cōsulto statuisti nūc mutatū ire. sci
mus āt multos & magnos uiros postq; audiuer̄ te uētuꝝ conatos fuis
se tuā ꝓfectionē impedire multasq; tibi uel rōes uel causas exposu
isse cur nō eēt ueniēdū. inter quos et soror tua nobilissīa et carissīa et
amātissimus filius tuus (ut r̄latū ē) dissuadētes iter uerba fecer̄ ue/
hemētibus precibus teneras lacrimas ac suspiria miscētes nec te ta
mē flecter̄ potuerūt. māsisti pēs tuā sn̄iam solidus et imutabilis sicut
ānosa quercus borealibus frustra concutitur spiritibus aut aspera
cautes assiduis incassum agitur procellis nec loco suo dimouetur
Ita & constans animus tuus eo principe dignus suasionibus quibus
cunq; reiectis usq; in hanc diem propositum suum tenuit Non est
credibile perseuerāciam tuam nunc periisse Accedit uotum pub/

ubli

lice factū qđ sui natura iuiolabile ē tāq̄ deo debitū. uouete iqt scrip
tura & reddite nō ē fallēdū numē dei. si seruāda ē hoi fides q̄toma
gis deo ꝑstrīgere uota īpune nō cedit. Ipē deus dominus ē & iudex
nec decipi pōt. tua nobilitas nō cōsueuit hoies fallere uerax & dicti
sui tenax. nō ē cur credamus te mō ī uoto tā solēni tā publico tā scō
a tua bōitate recedere ac mutare naturā Obstāt & ꝑmissa tua farra
riēn epō noie nr̄o ad te misso fcā Tenes mēoria q̄ illi dixisti cū te le
ctulo decūbentē & egritudine laborātē iuēit: affirmasti saitatē cū il
lo ad te missā & oia fcūrā tuā nobilitatē ꝑ defēsiōe fidei missuramq̄
ī breui legatos cū ptāte cōcludēdi tā de transitu tuo q̄ de rebus aliis
ad expeditōem nccāriis Venere legati tui uiri prestātes & ī cōsilio
tuo primarii q nos tibure cōueniētes iter prīa colloqa ꝑcūctati sūt
a nobis an adhuc ꝑfecturi eēmus qđ tibi ꝑ farrariēn epūm fuerat
significatū. hoc ē an ꝑsonaliter cōtra turchos ī bellū ꝑfecturi eēmus
Respōdimus nihil nos eē mutatos uēturoq̄ tibi ꝑculdubio futurōs
cōites: quo dcō subītulere legati se hr̄e ī mādatis ut affirmarēt nobis
excellētiā tuā aut uēturā ad nos eē & ī scā ꝑfectōe iturā aut ī itine/
re morituā Credidiūs oratoribus tuis & adhuc crediūs. Secuta est
ꝑmissio ī cōsistorio publico fcā. asseruerūt oratores tui ī magno cō
uētu rome corā nobis te ꝑrsus uētuꝝ nec ullo pacto remāsuꝝ domi
nisi tale īpedimētū īterierit qđ toto mūdo iudice legitimū estimetur
uulgata ē ꝑ orbē fama: nobilissimū ac potētissimū burgūdie ducem
statuisse una cū rōano pōtifice bellū turchis īferre totisq̄ cōatibus
defensiōem religiōis āplecti Audiuit tota xp̄ianitas hāc tuā ꝑmissi
onē Erexere exīde aīos ueneti atq̄ ī turchos multo q̄prius audacio
res effecti sunt Hūgaris spes pulcerrima īiecta ē q̄ se tādē de īmanis
simis hostibus ulcisc̄ꝫ regnūq̄ suū ꝑpetuo turchoꝝ molestia libe/
retꝫ Grecia tota oīs illiricus tractus de libertate cogitare cepit. tur/
choꝝ aīos nō puus īuasit metus Tāta ē noīs tui estiatio. Quis nunc
arbitretꝫ generositatē aī tui post tot ꝑmissiones ac spem tantā de re
prestitā uelle mutare cōsiliū: tristesq̄ fideles. Xp̄ī ꝑplōs reddere: &

letoſq; crucis hoſtes. Nullū interceſſit impedimētū: quod mūdus legitimū iudicat: imo nec tuipſe excuſationē ullā iudicaſti ſufficiētem quippe q̄ neq; ſeniū neq; debilitatē tui obiiceres atq; idcirco te rēorari conatibus aſſeruiſti. Nūc te ob has cās aut alias remāſuꝝ putet q̄ excuſatū ſēſerit nō excuſante mūdo. Vbi honor ubi eſtimatio tua remāet. qd dicet populus. Nōne illuſos ſe oēs xp̄iani cēſerēt Inclita frācie domus honorē ſp ceteris rebus ātepoſuit nec tu frācie ſanguinis unq̄ fuiſti p̄digus Nūquid aduerſus honorē ſepe facere magna ſubiiſti picula aut nūc potiſſime q̄ hactenus cōſtātiſſimus & p̄miſſi ſi dicti q; tenax atq; obſeruātiſſimus fuiſti Nihil apud te iuuenē honore carius fuit Nō ē q̄ mō ī etate matura & cum maxīe ſapis honoris cōtēptorē puteūs cuius nobis ſola uel paucis aliis relicta ē ſp uoluptas Cōfidimus preterea te p̄ tua prudētia nō ignorare q̄ periculoſa ſit tua domi remāſio q̄tū rebus gerēdis noceat q̄tū xp̄ianos debilitat q̄tū robur adiiciat hoſtibus. Nā quia audito aduentu tuo exterriti erāt cognita remāſiōe cornua erigēt & ī ſanctū euāgelium ferotius inſultabūt. nobiſq; amātiſſimē fili ſi ueꝝ fuerit qđ arbitrari nō poſſumus mutati cōſilii tui fama hāc puā afferet. Nā q̄ de victoria belli ſpem p̄pe certā cōceperamus te nobis deficiēte rē dubiam cernimus Veremur ne tuū exēplū ſequētes ſocii: remiſſiores efficient atq; q̄rēt cū hoſte cōditōes ut ē natura mortaliū: regni q̄ fidei tenatior. Nec tua auxilia ſine te tuū ſatis iplere officiū poterūt. nullus exercitus tuus tātus ē q̄ti tuipſe. Nihil tātū ualet ī bello q̄ auctoritas & ſepe iā uicit opinio .tu ſi nobis deſis cuius nomē ē apd formidādos & apud nr̄os honoratiſſimum facile itelligis q̄tū rebus gerēdis officias Nō ē igit cur opprimeris te conſilio mutato uelle domi manere q ſepe dixiſti etſi tibi moriēdū eſſet in hac p̄fectōe uētu rū te: tamē q̄uis ſi uenias (ut cōfidimus) in dnō uita tua lōgior erit & ualidi corpis & redibis cū glā domū victor hoſtiū: xp̄iane religionis cōſeruator In domo timēda ē ira dei Scis quotiēs ifirmitates q̄ ſi monitōes q̄dā te iuaſerūt Tu teipſum monitū dixiſti fuiſſe. uide

qdagas Caue ne monitões domini irritas facias nec preferas hũana
mãdata dñis .Nos qdẽ nisi aliud audiaũs expectaũs excellẽtiã tuã
cũ desidio et te ueniẽtem ꝓcupide uidebiũs et ãplexabimur. tecum
ꝓficiscemur i hostes qbus tota italia comes erit :Decretũ .n.nr̃m
de decis uicesimis & tricesimis et idulgẽtiis ab oĩbus italie potẽtibus
receptũ ẽ & oẽs auxilia ꝓ suis facultatibus promittũt.nec florẽtini
desũt uiri prudẽtia potẽtes et opibus q̃uis de his aliq̃do fuerat du
bitatũ:nũc certũ ẽ eos egregie iturchos de expeditiõe laturos opẽ
nobilis uir frãciscus forcia dux mediolaũ unũ ex filiis suis se nobis
cũ ꝓmittit & cũ eo eqtũ peditũ q̃ ualidũ. Successura sũt oĩa te uẽ
turo quẽadmodũ spamus ex uoto Qđ si deo ꝓmittẽte propter pec
cata nrã tuus aduẽtus fuerit ipeditus nõ tamẽ iter nr̃m retardabiũs
Et q̃muis nõ fuerit ꝓfectio nrã ꝓmissa nisi te ueniẽte ibimus nihi
lominus nec fraudabimus sua spe populũ xpristianũ.faciẽus qđ pro
misimus et ultra q̃m ꝓmissum ẽ Nemo dcũrus est hoc ꝓmisit pius
põtifex & nõ fecit Ituq̃ se dixit & nõ iuit Magnifica uerba ꝓtu
lit & nõ compleuit.Ibimus autore domino mare intrabimus In ho
stes nauigabimus ꝓ uictoria nõis xpristiani. ꝓ defensione fidei to
tis uiribus nitemur.Nõ grauis etas nos retinebit nõ impedita mor
bis arteticis .mẽbra.nõ ꝑsimõie eccẽ cura.nõ pericula maris nõ mor
tis metus Scimus moriẽdũ nobis eẽ nec honestius ũq̃ uitã finiri pos
se q̃ i exercitu ꝓ cristo saluatore et eius lege decertãte Si xpiani pri
cipes populiq̃ auxilio fuerit neq̃ ꝓ fide laborãtes deseruerit nihil ẽ
q̃ de uictoria despemus Si minus nõ deerit ut cõfidimus ipẽ deus
et saluator iesus cristus cuius r̃s agitur Cõsueuit.n.dĩna pietas i se
sperãtes haud q̃q̃m deserere cui tã facile ẽ cũ paucis quam in multis
uincere et ibi cepit diuinũ repetitũ presidiũ ubi hũanũ deficit auxi
liũ In deo spẽ nr̃am collocabimus ipẽ si uult uictoriã nobis elargie
tur et si aliter maiestati sue placuerit satis erit nobis ꝓ defensione
religionis q̃tũ facultatis datũ fuerit eo ꝓcessisse Iustus ẽ dominus de
us nec ultra q̃ possunt hoĩes exigit.Nobis cauẽdum ẽ ne diuine uo

luntati aduersemur & ne populos illusisse uideamur. Cūq; uulgata sit nr̄a ꝓfectio dabimus op̄a ut opinioni hominū satisfaciaūs diuine q; uoluntati ꝑ nr̄is uiribus pareamus: tuā nobilitatē exorātes ac ꝑ uiscera mīe domini nr̄i iesu xpristi ī caritate uera pfecto corde ob/ secrantes ut & tuipse idē facias nec ꝓmissis tuis deo maxīe nobisq; factis deficias. Memineris domini dei tui & q̄ta suscepis ab eo bo/ na.nec uelis ingratus uideri nec uerba cuiuspiā pluris ꝑficias q̄ dei mādata Consule honori tuo & aie tue.nec expeditionē frustrare q̄ fideles de te populi habēt Noli auferre spem quā nobis prebuisti. cōsolare nos & uniuersam plebē xpianam ut deus & p̄ dn̄i nr̄i ie/ su xp̄i & deus totius consolationis cōsolet̄ te in oībus aduersitabus tuis feliciter Et qd̄ reliquū ē tpis in hoc seculo deo offer & cōsecra ut tādem ī altera uita sui regni participē te faciat Cupimus super his ut q̄primū nobis respōdeas. Datū senis uiii:kal.aprilis.an. M. cccc.lxiiii.Pontificatus nr̄i An.ui.

DIus epūs seruus &ce.Nobili uiro Frederico comiti palati no sacri imperii electori Salutē Qd̄ te dilectū de more fi liū nō uocamus neq; benedicimus tibi faciūt opera tua q & eccl̄e mogūtine bona ad te detrahēs aduersus apostolice sedis mā data ditero priuato & anathematisato iūgere arma nō es ueritus ea ulterius publica edicta ponere nequis l̄ras nr̄as ī tuis territoriis uel publicare uel exequi audeat mortem ei cōminatus qui contra fece rit.qd̄ nihil ē aliud q̄ prime sedis & iesu xp̄i uicario rebellare Qui bus ex rebus q̄uis non a nobis:ipso tamē iure excōicatus es &extra xpristi eccām factus Neq; dilectus filius appellari potes.neq; bene dictōis capax haberis.nec tua te tuēt̄ edicta nec inhibitōes quibus apostolica decreta ꝓhibes ad te deferri Nō flumina.nō mōtes.non muri aut alie q̄uis munitōes excōis ad te aditum impedire possunt dei fulmē ē apostolicum anathema cui nulla possunt arma resistere Tu longam epistolā ad nos scripsisti ut excusares qd̄ feceisti:sed q̄ti momēti sit q̄ dicis deus nouit & tuipse scis.nec ignoramus iudicat

te conſciẽtia tua q̄ te cã mouerit ditero tuo prius inimico auxilium
preſtare cõtra iuſtitiã oẽs intelligũt Potes multa dicere ſed ueritas
in ſuo loco manebit. Petis ne credamus iimicis tuis neue cauſam tibi
demus querẽdi remedia quibus defendi poſſis: & arrogãter aliqua
p minas ſubnectere uideris Nos ſolũ operibus credimus & ea q̄ pa
lã uidemus non poſſumus non credere. tua offenſio notoria ẽ & ma
nifeſta rebellio Si te uolueris emẽdare ut bonũ filiũ decet apoſtoli/
cis obedire preceptis utemur pii pr̃is officio nec redeũtem filiũ aſ/
pernabimur quĩ potius uitulũ ſaginatũ apponemus ſicut ĩ euãgelio
erga filiũ ꝓdigum feciſſe legimus bonũ p̃emfamilias. q̄ ſi perges
aplĩcam ſedem ĩpugnare & eius decreta contẽnere ſenties romanã
eẽ maiorem eccãm q̄ uel tu ſis uel qcũq̄ alius qui tibi opem offerre
uoluerit Prudẽs es & noſti q̄ poſſũt aduerſus te fieri & plane intel
ligis qa non põt uĩci ueritas & q̄ iuſte agẽti nulla ſatis tuta poſſũt
inueniri preſidia Datũ ro. uii. kal. marcii.

177 to

Pius epiſcopus ſeruus ſeruoꝝ dei. Dilectis filiis uniuerſita
ti ſtudii pariſiẽn. S. & a. b. Pius & miſericors deus nr̃ uni
uerſe cõditor creature qui ſapiẽtia fundauit terrã oia ordi
nãs celeſtia & terreſtria ſacroſanctã romanã eccãm ea cõplectit̃ ca
ritate ut per ſucceſſiuã uicariorꝝ ſuoꝝ mutationẽ nulla aduerſus eã
ꝓcella nullus preualere poſſit ſpũs tẽpeſtatis Sane felicis recordati
onis calixto papa tertio predeceſſore nr̃o de huius mortalis uite ual
le uiii. idus auguſti ad celeſtẽ patriã euocato & ipſius funeris ac ex
equiarum celebratõe ſolemni ac debita ſubſecuta. Nos una cũ fra/
tribus nr̃is ſcẽ rõane eccẽ cardĩalibus de quoꝝ numero tũc eramus
rome ĩ aplĩco palacio apud ſancti petri aplõrum prĩcipis baſilicam
in quo dictus predeceſſor habitauerat ac debitum nature perſolue/
rat mõ ac tpe congruis p futuri creatione pontificis curauimus cõ
uenire nobiſcꝝ cum eiſdẽ fr̃ibus ſub deliberationis magne negocio
quã tãte rei qualitas exigebat aliq̄diu tractãtibus tandẽ ipſi fratres
licet potuiſſent ĩ alios maioris meriti cõſentire tamẽ ſancti ſpiritus

(a quo scā rōana & uniuersalis eccā xpī sponsa regit᷑) infusiōe ipō
rū aīos sic afflāte ad personā nr̄am dirigētes unanimiter uota sua:
nos tūc titulo scē sabine presbiterꝝ cardinalem nescimus quo occul
to sed nobis tremēdo iudicio ad celsitudinis apostolice fastigiū con
corditer elegerūt. Nos āt imbecillitatis nr̄e conscii nr̄arꝝ puitatem
uirium ad tāti oneris sarcinam digne ꝑferēdā agnoscētes postq̄ diu
quid agēdū foret cogitauimus tādē cōsiderantes romani pontificis
electōem nō ab hoībus sed a diuina inspiratōe ꝓcedere cuius nō li
cet resistere uolūtati spāteſq̄ eū qui ab īicio fundatōis ecclē īfirma
mūdi elegit ut cōfunderet fortia uires suas nobis ad tāta guberna
cula subministratuꝝ:cupidi bene agere & ꝓdesse potius q̄ preeē in
spū hūilitatis colla sūmisimus iugo aplice seruitutis. q̄ ꝓpter deuoti
onē ur̄am precamur q̄tenus oīpotētē deū īstātius exoretis a ur̄isq̄
oībus exorari curetis ut nos ꝑ suā gr̄am roboret & dirigat ī agēdis
Nos.n. ꝓ nr̄e erga uos mētis affectu dispōiti sumus ī casibus occur
rētibus ur̄am deuotionem spetialiū gr̄arꝝ prerogatiuis & aliis bene
placitis q̄tū cū deo poterimus cōfouere. Dat:ro.apd̄ sc̄tū petrū an
no īcarnatōis dnice.m.cccc.lutii.pridie ix septēb.pōtificatus nostri
anno primo.

DIus epūs seruus seruorū dei. Carissimo ī xpō filio karolo
frācoꝝ regi illustri.S.&.a.b. Vt persoluereūs oīpotenti
deo & fideli pplō uim ab īfidelibus patiēti: id cuius cā ad
hāc sedē sumus assumpti de uenerabiliū fr̄m nr̄oꝝ scē rōane eccle
sie cardialiū cōsilio & assensu:per certas nr̄as lr̄as q̄s celsitudini tue
presentibus mittimus ōnes reges & prīcipes catholicos ad dietā so
lēnem mantue uel utini in ꝓximis kal. Iunii celebrādā aplica uoce
duximus conuocandos.statuēdo concedente altissimo eo loco eodē
q̄ tempore ibidem personaliter adesse impedimentis posthabitis q̄
circunstant nos undiq̄ Etsi ergo ea mens tua fuerit semper ad tuen
dum nomen sanctū dei ut non apostolice sedis nec cuiusq̄ alterius
exhortatione multum egueris:tū quia hec non solū nobis est cordi

ſed dominico gregi imprimis neccãria ſublimitatem tuã hortamur in
domino & per illud ſanctũ baptiſma in quo ĩ xpõ renatus es & no/
mẽ xpĩanum geris requirimus ut uelis per os noſtrũ uocatus abie
ctis reſpectibus omnibus q̃ p honore dei non ſunt attẽdẽdi: ad eaď
loca & ad diem preſcriptum perſonaliter intereẽ. Eteni cũ uicari/
us ieſu xpi i terris hoc agat quẽ recte uadẽtẽ ſequi xpĩanus popu/
lus dẽt nõ debẽt principes terre grauẽ ſibi ducere laborẽ ab illo ſuſ
ceptũ amplecti. Hitus es kmĩe fili deuotiſſimus priceps fidei & re/
ligiõis nr̃e precipuus Nec imerito ob xpĩanum nomẽ egregie a p
genitoribus tuis defenſum nomẽ xpĩaniſſimi ab illis hereditarium
habes. Accedit potẽtia ſingularis q̃ ideo õnipotens deus inſigniri te
uoluit ut eẽt q̃ tpe neccãrio quale nũc imminet illã ad ꝓtectõem ſui
gregis cõferret Erit (ut i domino cõfidimus) aduẽtus tuus maxime
ad hoc ſalutare opus utilitatis: nõ eo ſolum q̃ ſapiẽti cõſilio tuo diri
gere tantam molem glorioſiſſime poteris ſed quia gẽtes & regna au
diẽtes xpĩaniſſimũ regem francorũ relictis ſedibus ſuis ad augendã
& tuẽdam cõem cauſam altiſſimi cũ rõano põtifice cõueniſſe: eru/
beſcẽt ipſi exẽplũ tuũ nõ ſectari ut pene ob hoc ipſũ plus momen/
ti ceteris oĩbus allaturus appareas p deo igit̃ kmĩe fili ꝓ cõmenda
tione eterna nõis tui: p paſſione fidelis populi cõtinue feritati tur
choꝝ ſanguinẽ ſuũ fideliter dãtis exaudire clemẽter uelis pias nr̃as
hmõi ꝓeces & fletu & lacrimis oppreſſorum nobis impoſitas: hec
enim uera ſunt opera regum. hic cãpus ĩ quo honeſte decertare et
triũphũ uere ſalutis reportare cũ gloria poſſunt Cetera fluxa ſunt
et caduca uix ſolide laudis in ſe habentia etiam perſepe ĩgrata. Qď
ſi caſu aliquo quod deo non placeat carendum nobis erit tua preſẽ/
tia et p oratores cõplere hoc munus cõſtituas reqrimus eo caſu cel/
ſitudinẽ tuã ut cũ pleno mãdato illos tranſmittere uelis nõ ad decer
nẽda ſolũ ea quoꝝ cã uocatus es: ſed ad cõponẽdam pacẽ uel ĩdicen
das treugas cũ illis cũ qbus eẽt tibi forſã cõtẽtio ut demũ pacatis uti
q̃ fidelibus concordius ceptum opus ꝓſequi poſſumus. Speramus

tamē cōcessurū omnipotētē deū ut tua serēitas potius ꝑ seipām q̄ ꝑ oratores suos sit affutura. Attēto ꝙ mātuanam ciuitatē tui potissimū cā diligimus ut uel serenitas tua qđ primū expetimus uel saltē: prīcipes aliq̄ de latere tuo illuc accedere facilius ualeant Hortamur quoq̄ & req̄rimus ut ꝑ presētē nunciū uelit sublimitas tua optatū nobis respōsum dare. Da:ro. apud sanctū petrū An. īcarnatiōis dominice. M.cccc.luiii.iii.idus octobr̄ pōtificatus nr̄i āno.i.

Respōsio regis frācie.

BEatissime pr̄ paucis abhinc diebus btitudinis u̅re litteras per latorē presentiū suscepimus. eaq̄ tenorē attēte intelleximus. Et qdē i primis psoluēde sūt ipsi pietatis fōti gratiaq̄ actōes āplissime q hoc tpe forte tristissimo ad resartiēdas eccl̄e sue spōse imaculate ptes labefactas eādē btitudinē uocare dignatus ē Attollēdū quoq̄ plurimū ꝓpōitū eius salutifeq̄ & pie exhortationes sincero aio āplectēde Veq̄ cū hec res q̄ nulla maior ꝑ seipsa satis exorare uideat & prīcipes catholicos ad id psuasos nimiq̄ eē credamus matura & salubri deliberatōe cōcilii nō parū egre cōspiciat cōuocatōem solennē prelatoq̄ prīcipū & alioq̄ uiroq̄ notabiliū ecclesiasticoq̄ & secularīū regni nr̄i itra dietā assignatā facere & tunc que deliberata cōclusaq̄ extiterit ꝑ nr̄os solēnes oratores debita protestate suffultos eidē btitudini patefacere plane decreuimus. Porro &si i rebus hūanis fluxis qdē & caducis psepe soleāt turbatōes accidere. In illius tamē mia & pietate sperādū ē q nescit abeē pie spērātibus i se qq̄ tātā eccl̄e sue dedit ptātē ut q̄to grauissimis psecutionibus īpioq̄ seuius īpugnat tāto post modū ipsius miseratōe adiuta potētior cōsurgit i aduersis. Btitudinē u̅ram cui hoc scūm ꝓpōitū pie crediūs celitus fore īspiratū ad eccl̄e sue felix misteriū dirigat & cōseruet is cuius uices i terris geris pius & misericors dnūs Scriptū &cetera.

Pius scds ad ludouicū regē frācie.

DIus &ce. kmīe i xpristo fili. S. &. a. b. Accepiūs ex litteris uenerabilis fr̄is nr̄i. Iohis epi attrebatēn q̄ta eū caritate

cõplexus ſis & q̃ piũ erga nos & romanã eccl̃am geras affectũ & q̃
ad tollẽdũ de regno tuo cõſtitutõem illã q̃ pragmatica dicta ẽ uolẽ
ti & erecto ſis aĩo Laudamus deũ & ſue maieſtati benedicimus q ta
lẽ tibi mẽtẽ dedit. Nam qd aliud dicere poſſumus niſi ꝙ dei benefi
cio ex maxĩs piculis liberatus es & ĩ hec tpa reſeruatus ut eẽs q ſuſ
cepto regno pr̃no ſublatis erroribus libertatẽ ſcẽ rõane eccẽ iſtau/
rares atq̃ reſtitueres: & maioꝝ tuoꝝ eq̃ta glã xpiano nõi qetẽ fun
dares. Benedcũs dnũs q tue pſone cuſtos fuit & ſpũm tuũ erexitut
cogitares q̃ pia & oĩ laude digna ſũt Sic magnus cõſtãtinus ſic duo
thedoſii ſic karolus magnus & plures ex tuis ꝓgẽitoribus imortale
nomẽ & inextiguibilẽ cõſecuti ſunt glãm: qa rõanã eccãm matrem
ſuã debito ſunt hõre ꝓſecuti: quoꝝ te ueſtigiis ĩherẽtem & diligũs
totis precordiis & laudamus & oĩs te poſteritas celebrabit ¶ Illud
ãt iter cetera cõmẽdaũs ꝙ abſq̃ cõuẽtu et cõſultatõe multoꝝ prag
mati cã auferre cõſtituiſti quẽadmoꝺ idẽ epũs nobis ſignificauit. ſa
pis certe et regẽ te magnũ oſtẽdis q nõ regaris ſed regas. Optiũs.
n. priceps ẽ q ꝑ ſe rcã cognoſcit et opat̃: q̃lẽ te eẽ cõfidiũs Nec ſcri
ptura q̃ ait ubi multa cõcilia ibi ſalus multoꝝ multitudinẽ requirit
ſed cõſilioꝝ maturitatẽ et digeſtionẽ q̃ res ĩ paucis magis q̃ ĩ multis
repiũt̃. Neq̃ enĩ aut honeſtas aut iuſtitia multitudini facile ſuade
tur q̃ uariis affectibus agitata ad ꝓna frequẽter inclinat: cõfuſioni
ſubita ẽ cõſulentiũ multitudo. neq̃ bene ſe res hẽt ubi ſuffragia nu
merãt̃ non põderant̃. Sepe. n. fit ut maior ps meliorem uĩcat Facis
q̃ te decẽt q ſciẽs pragmaticã eſſe abſq̃ deo eã de regno tuo elimina
re decreuiſti Nec uis in deceptatõem ducere an fieri dẽant q̃ tuipẽ
faciẽda nouiſti. Hocẽ regẽ eſſe et bonum regẽ et quẽ boni ament:
mali timeant Nam qui ꝑ alios regunt̃ nec per ſe intelligũt que ſũt
agenda cõtemptui ſunt Probamus igitur et cõmendamus admodũ
q̃ de tua liberatõe circa pragmaticam epiſcopus attrebatẽn ſcribit
hortamurq̃ ut que ꝓpoſuiſti in animo cito effectu facias. neq̃ cum
poſſis hodie benefacere cras faciam dicas. ¶ Hilarem datorem

datorē diligit deus. q̄ iusta et honesta sunt nolunt moras Fac tuam
sapiam sicut nos cognoscimus ita & mundus oīs q̄primū cognoscat
neq; aliqs dicere possit diu noluit quia diu deliberauit Qđ si prela/
ti tui & uniuersitas aliqd ex nobis desiderēt te mediatore ad nos re/
curratē. nā siqs ūq̄ pōtifex fuit gallice natōi affectus ut multi fuerūt
nos certe iter primos repiemur q nomē & gētē hmōi honoremus &
diligaūs. ne ūq̄ postulatis honestis aduersabimur. scimusq; dignū eē
ut frībus nr̄is coepīs ī multis differaūs eosq; honoremus ꝑiterq; ui
ris doctis & q docti eē cupiūt ī uniuersitatibus lr̄aꝝ studia sectanti
bus subueniēdū eē nō ignoraūs Ab his ei catholica fides defēditur
& doctrīe lumē ꝓpagat Age igit fili pfice qđ ī aio geris & cōfide
nos tibi & regno tuo aio cōcessuros q̄ rō & hōestas suadebit Cetez
quia regīa Cipri ad nos ex regno suo deiecta & ex terris ꝓfecta ē et
ad tuā crediūs serenitatē ꝓficiscet cōsiliū & auxiliū petēs. nam reg
nū eius soldani egiptii gēte occupatū ē et qa (sicut accepiūs) mahu
metus turchoꝝ dnūs greopin et trapesuntē et multas alias ī asia cī/
tates ac ꝓuīcias de nouo sibi subiecit et ī europā uictor ac tumēs eo
ꝓpōito reuertit ut xpianitatē ꝓterat et cōculcet. serenitatē tuā ro
gaūs et flētes petiūs ut respicias i quo statu ē catholica fides qūo ex
uno latere turchi: ex alio sarraceni urgēt Pone ante oculos lamenta
biles xpianoꝝ uoces q ꝓ asiā et greciā ī medio natōis puerse cōstitu
ti miserabilibus mōis affligūt Cogita ī quo loco ē sacꝝ dnī sepul/
cꝝ qđ ispicere absq; mahūetoꝝ uolūtate nō possumus Sca terra (q̄
nobis lucē fidei prebuit) nūc ī tenebris ē. totus oriēs plenus ē spur
cicia mahūetica q̄ ēt ī europā suū uirus effudit īde grecie. hic hispa
nie pte occupata. nec dies ē ī q̄ nulle xpianoꝝ aīe pereāt. Rodus in
periculo et nobilis insula maris quōdam dicta peloponesus ī ptāte
turchorū est paucis exceptis locis. Epirus tota ad eos cōfluxit bul/
garia ualachia et rauenna ex parte turchis parent. Hungaria
uulnus expectat quia multis afflicta cladibus non potest tātos bel
li motus sustinere. nec est q consolet eā: tiēt uictorē. mahūetē iam

ſpoliis orīetis & aſie uiribus auctū. Tīeūs ſīe illi gēti tīeūs & aliis q
ſūt ī hoſtiū circuitu. nec nos ſumus q ſuccurrere poſſumus. uoluūs
oclōs nr̄os mō huc mō illuc & luſtratis oībus xpīanoꝝ ꝓuiciis nēo
regū nēo prīcipū nobis occurrit q tante rei ſubuenire poſſit niſi tu
ſolus quē pius deus ſui ppli ſaluatorē (ut cōfidiūs) hucuſq; ſaluauit
īcolumē. nec pmiſit ī māus te pſequētiū īcidere. tu dei ope heredita/
riū regnū ī pace cōſecutus es mortuo pr̄e Phippus burgundie dux
clarus et potēs tibi obſequētiſſimus ē & ceteri duces & cōites regni
glānt̄ & tibi ſine cōtrouerſia parēt. ex āglia (ſi uolueris) nihil tibi ad
uerſabit̄. hiſpaniā hēs aīcā. oēs p circuitū te uenerāt̄ & colūt et lega
tōes ex lōgiqs ptibus ac ex ipā italia te honoratū et ſalutatū ueniūt
Magna ē glā tua: magnū ē dei donū. itellexit dīna pietas cogitatōes
tuas et multa cognouit ī aio tuo ꝓpōita eē ad cōe bonū. nec dubita
mus qn cū eēs exul quodāmō a regno tuo tecū ſepe diceris. Oſi pr̄
no ī ſolio aliquādo ſedeā q̄ta faciā tibi deus grata. certe nō patiar tu
am hereditatē turchoꝝ īſania laniari audiuit te deus et oīa tibi ad/
uerſa repulit. planauit iter tuū et te ī aucto regno collocauit excel/
ſū pre regibus terre. oīa tibi trāqlla dedit ſiqd aliq̄do itra te deo ꝓ/
miſiſti id ſeruato: ſi nō ꝓmiſiſti (qđ nō ē ueriſilē) recognoſce benefi
cia q̄ accepiſti a dnō deo tuo q te filiū regē creauit et regnū cū diu
exturris fuiſti ſūma cū glā reſtituit: oſtēde te gratū dīne pietati et
ꝓ tātis beneficiis uicē repēde. tolle ut fcūꝝ oratori nr̄o ſpopōdi
ſti pragmaticā cōſtitutōem et hoc fcō qđ nō ēdifficile erige te to
tū ī auxiliū xpīane religōis cōtra turchos. ſtude ut expeditō aduer
ſus hoſtes xpī fiat. exhibete huius rei ducē et caput. nec dubita cūc
ta erūt ibi ꝓſpa. hocē negociū te dignū. tibi hec glā ſeruata ē. nil ē
ī quo te laudabilius exercere poſſis. hereditaria hec tibi ꝓuicia ē. nā
pugnar̄ cōtra turchos et uīcere et terrā ſcām recupare et fiđ ſaluare
et rōanā eccām hōeſtare frācoꝝ regū ꝓpriū ē et hec tu cōmōiſſime
preſtare potes: uera frācoꝝ ſoboles ſapia et reꝝ expiētia preditus in
opulēto & pacifico & potētiſſimo regno ſublimatus Oīm oculi ī te

reſpiciũt. oẽs afflicti te iuocãt & nos preter te nõ uidemus q̃ hec po
ſſit preſtare. ideo ad te unũ recurrimus xp̃iane fidei defenſorẽ. Tu
ergo et a nobis et a toto xp̃ianoꝝ ꝑplõ rogatus et ī primis adeo com
mõitus prepara te huic ꝓuicie ad quã feliciter dirigẽdã oĩa obtiebis
a nobis q̃ a iuſto et pio xp̃i uicario et bt̃i petri ſucceſſore obtieri dẽ
ant. Datũ. ro xxui. octobr̃. an. m. cccc. lxi põtificatus nr̃i ãno. iiii.

Reſpõſio Ludouici regis Francie.

LVdouicus dei gr̃a frãcoꝝ rex Tibi ſciſſimo et bt̃iſſimo pa
tri nr̃o pio pape ii. Obediam et filialẽ et plẽos deuotionis
affcũs. Deũ ſolũ ſciẽtes eẽ cuius ꝓuidẽtia bene cõſulitur re
bus hũanis meliuſq̃ regna et urbes religiõe cĩgi atq̃ defẽdi q̃armis
et mẽbris te uicariũ dei uiuẽtis ea ueneratõe ꝓſequmur ut ſacra pre/
ſerti ī ecclãſticis rebus tua mõita ueluti uocẽ paſtoris audire illiſq̃
parere ꝓmpta mẽte uelimus. q̃ ꝓpter bt̃iſſiẽ p̃ etſi cõſtitutio q̃dã ī
regno nr̃o quã pragmaticã uocãt magno prelatoꝝ cõuẽtu: magna
tp̃is deliberatõe cõcluſa fuerit et iã callũ obducta q̃tũ ꝓpe fixerit
ſtatũ tu tamẽ tuis ad nos lr̃is illã a regno nr̃o auferri explodi abro/
gariq̃ flagitas. nobis quoq̃ dilcũs et fidelis cõſiliarius nr̃ ihões epũs
attrebac. q̃ cũ ptãte legati de latere ad hoc nr̃m regnum miſiſti cõ
mẽorauerit ea ad que ꝑ ipũm tibi nr̃o noĩe pollicenda fouẽda ex ꝓ
mittẽda nos ãteq̃ regnũ ſuſcepiſſeũs religõis iſtĩctus q̃d deduxerat
nos nr̃a ꝓmiſſa exeq̃ accedẽte moderatrice reꝝ eccãſticaꝝ tua aucto
ritate ſtudeũs ac uolumus. et id q̃d tãto uolũs aĩo ꝓpẽſiori q̃to nobis
regnũ frãcie florẽs et bello uacuũ tuet̃ đus et ꝓtegit. oĩbus itaq̃ ui
ctis potiorẽ obĩam ītelligẽtes aſſẽſi ſumus his q̃ tuo noĩe nobis apta
ſũt ipãm. ſ. pragmaticã ſãctiõem tibi tueq̃ ſedi eſſe infeſa utpote q̃
in ſeditione et ſciſmatis tẽpore atq̃ per ſeditionẽ ſectõiſq̃ a tua ſe/
de figurã nata ſit: et que dũ tibi a quo ſacre leges oriũt̃ et manant
q̃tũlibet eripit auctoritatẽ oẽ ius et omnẽ legẽ diſſoluit Illud. n. ex
oriť quod idem conſiliarius noſter nomine tue ſanctitatis aſtruxit:
ut dum per pragmaticam ipſam ſumme in eccleſia tue ſedis:

autoritas minuit. Dū prelatis ī regno nr̄o qdd̄a licētie tēplū p illā
pstruit dū cōgruēs unitas ad alia regna cōformitasq; tolli uidet ab
rogāda sit ipā pragmatica pellēdaq; a regno nr̄o. qppe q̄ aduersus
tuā sedē oīm eccāꝝ mr̄em ab īferioribus prelatis lata sit tq̄ ut scrip
tura loqt. Quo si eleuet uirga cōtra leuātē se aut baculus q̄utique
lignū ē : q̄ qdē beatissime pater licet plericq; docti hoīes cōfutare ni
terēt atq; diluere multaq; nos dehortarēt abrogare sanctionē ipfā
Te tamē prīcipē totius eccē te ātistitē sacrorū: te dnīci gregis pasto
rē pfitemur & scimus teq; iubētē sequmur Tibi & btissime petri
cathedre cōsentimus & iūgimur. Itaq; sicut mādasti pragmaticā ip
sam a nr̄o regno nr̄oq; uiennēn delphinatu& oī ditiōe nr̄a p pre/
sentes pellimus deiicimus strepituſq; abrogamus Et quam qualēue
ante pragmatice ipius editōem circa eccāꝝ beneficioꝝ aliaꝝq; rerū
spūaliū dispōem cēsurā moderatōem in regno nr̄o ōniq; ditōe nr̄a
tui predecessores Martinus.u.& Eugenius.iiii.rōani pōtifices hē/
bāt et exercebāt. Talē eādēq; nr̄o adiutori beatissimo petro : tibiq;
ipsius successori reddimus prestamus et restituimus cū summo ipio
cū iudicio libero:cū ptāte nō coartata Tu n.cū scias qd autoritas
dinitus tibi tradita possis q̄s p regni nr̄i et eccāꝝ ī eo trāqllitate po
stulabimus Nō negliges res necārias poterisq; sp qd optimū fuerit
iudicare. Vtere igit deiceps ī regno nr̄o ptāte tua ut uoles atq; illā
exerce nā ut hominū mēbra nulla cōtētōe capite uno atq; una mē/
te ducūt sic tuis sacris decretis eccē prelati in regno nr̄o et delphi
natu cōsonātiam et obedientiā plenā refundent Quod si forte ob/
nitent aliqui aut reclamabunt. Nos in uerbo regio pollicemur tue
btitudini atq; pmittimus exeq facere tua mādata oīm appellatōnū
aut appellatōis obstaculo prsus excluso eosq; q tibi cōtūaces fue/
rit p tuo iussu cōprimemus et refrenabimus .Datū Turonis sub
magno sigillo nr̄o die. xxuii.mēsis nouēbris.m.cccc lxi.et regni nr̄i
an.i.Sic signata per regem in suo consilio uerone Soilloit.

Pius papa secūdus Frāciſco forcie duci Mediolanēſi.

BEne cognitū putamus eē tue nobilitati piū ſanctūq; ppōi
tū nr̄m ſuccurendi fidei catholice & populi xp̄iani tutele
cōſulendi. Id unū opus mēte agimus id totis ſenſibus ſu/
mus cōplexi & (qđ antea inauditū ē) ꝓpriū corpus ꝓ ſalute ouium
nobis cōmiſſaꝝ expōere decreuiūs. Inuitaūs xp̄ifideles .toto xp̄iāo
orbe miſimus l̄ras cum pleniſſimis indulgentiis premia uite eterne
ꝓpoſuimus ſequētibus nos. ad hoc certamē diuinū. Quo fit ut cō
fidamus de beniguitate dei q̄plures xp̄ianos undeq̄q; conuenturos
q̄ preſulē romanū paſtorem orbis p̄remq; animaꝝ in bella ꝓ defen
ſione ſci euāgelii uadētem ſequēt̄: Decet nos ad hāc partē pie etiā
reſpicere et curā gerere ut qui crucē tollētes iuxta preceptū domi
ni uias nr̄as ſecuturi ſunt hūaniter & benigne reſpiciāt̄ ut ipſi be/
ne ſuſceptos ſe uideāt & ceteri ad id auxiliū ueniēdū animēt̄. Hor/
tamur itaq; nobilitatē tuā cui nō dubitamus hoc ſanctū opus cor/
di eē ut ī terris & dominiis tuis has facias ordinatōes mādeſq; diligē
tiſſime obſeruari Primo ut peregrini oēs ſiue cruceſignati fuerint
ſiue non que ad hāc expeditōem uēturi ſunt ī oībus terris :& locis
tuis omni hūanitate & gr̄a tractent̄ & ſub grauibus & formidabi
libus penis nemo preſumat eos dicto uel facto ledere uel moleſtare.
Monete eorūdem ueniētiū tā auree q̄ argētee & eree expēdāt̄ &
recipiāt̄ uidelicet ꝓ ualore & precio & pondere eaꝝ: nec a quoquā
poſſint uel debeāt recuſari Victualia cuiuſcūq; generis ac panni &
alia utēſilia hūano uſui neccāria uēdāt̄ ſolito precio nec carius exiſti
mēt̄ q̄ hactenus conſueuerunt. Vectigalia & gabelle nō exigant̄
ab eiſdē. nec paſſus fluminum aut portarū ſeu portuū & ſcafaꝝ ſol
uere cōpellāt̄ Deniq; oi gr̄a humanitate & beneficētia eos tracta/
ri facias: Decet n. fideles ad tā neccārium bellū ꝓ xpō uadētes omni
auxilio ope & fauore ꝓſeq; Dat. petrioli dioceſis ſenēn Pōtificatus
nr̄i Anno ui.

Copia cuiuſdā breuis ad eundem.

DIlecte fili itelleximus ea q̄ ſignificata nobis tuo noīe fue/ 8

rūt per dilectū filiū othonē oratorē tuū. ſ. nobilitatem tuā iā adep/
tā eē ciuitatē genuēn qđ nobis ſingularē attulit leticiā Quecūq;.n.
tue generoſitati & ꝓſpera ſuccedere intelligimus nō mīori gaudio
nos afficiūt q̄ ſi nos ad ipſos ſpectarēt. Oramus deū īmortalē cuius
benignitate tue felicitati oīa aſpirant ut noua hec dominii acceſſio
felix ſit & fauſta tibi liberiſq; tuis ſtabilis & diu ꝓmanēt ut quo po
tētia tua auctior erit eo & glā & felicitas ſit amplior & maiora fidei
xp̄iane labāti ſubſidia impēdere poſſis. ac exinde uniuerſe ytalie to
tiuſq; xp̄ianitatis paci & q̄eti conſulat. Nos.n.nō ſine diuino numi
ne Hec tā leta tibi uenire arbitramur ut qui optimā ꝑtē geris ad ā
plectēdum defenſionē populi fidelis: opes & facultates habeas qui/
bus poſſis ea que preclare cōcepiſti exequi & adiplere Ceteq; ut ꝓ
xime tibi ſcripſimus florētini lente admodū & cūctanter ſe habent
in executōe eorū que ex tua declaratōe polliciti ſunt Hortamur tu
am nobilitatem cui ſcimus eos merito plurimū tribuere illos cohor
teris & inducas ut ſine dilatione faciāt q̄ ꝓmiſerūt Anguſtia.n.tꝑis
& ſumma neccitas que iſtat nihil ſegniter aut tarde fieri poſtulat.

¶ Copia eiuſdē breuis ad epiſcopum uintemiliēn gu/
bernatorem peruſii eiuſdem pii ſecundi.

17. RAriſſime in xpō fili noſcit ſerenitas tua quo mentis fer/
uore quo ardore animi amplexi ſumus tutelā populi xp̄ia
ni ut etiā quod prioribus ſeculis inauditū ē ꝓpriū corpus
quāuis ſenio & morbis affectum ꝓ ſalute nobis commiſſi gregis la/
boribus & periculis obiectare nō formidemus: ſed magno animo pi
um ſanctūq; ꝓpoſitū iā diu publicatum adimplere omnino intēdi/
mus Cumq; res operoſa ſit & nemini dubiū eſſe debeat magnā mo
lē ſumptuū nobis ſubeūdam eſſe ad quā nequaquam ſubſtātia nr̄a
eſt ſuffectura quā quātūcunq; ſit cum corpore ſimul equo aīo expo
nere decreuimus. Reqſiuimus a xpriſtianis oībus & precipue a no
ſtris & aplice ſedis ſubditis oportuna ſubſidia Inter quos requiſiti
peruſini polliciti ſunt certā pecunie & frumēti ſummā ꝑpendere in

ſubſidiū q̄uis maiora ab ea ciuitate expectari debuiſſent q̄ opulenta & potēs & īter alias nr̄a& eccē rōane maxīa ſingularia beneficia & īdulta cōſecuta ē Cōtēti tāmē eramus eo qđ polliciti erāt arbitrā/ tes bona fide eos adipleturos in tpe q̄ xpō obtulerāt Sed multū no ſtra decepta opinio ē et cū tēpus adimplendi ꝓmiſſi īſtat cernimus peruſinoꝝ dcā factis nō reſpōdere ut appareat eos ſimulate nobiſ/ cum egiſſe & uerba dari uoluiſſe Cūq; eoꝝ ꝓmiſſa certis fucatis co loribus & exq̄ſitis uelamētis palliare conēt rē ī lōgum ꝓtrahūt dū labat tēpus ut uel nihil faciāt eoꝝ q̄ ꝓmiſerūt uel parū ac pene nul lum fructū afferāt operi Sed nos non hi ſumus qui ueros filios a fal ſis & uerā deuotionem a ſimulata non coguoſcamus Dolemus ta/ mē ut par eſt & angimur animo: q; peruſini quoꝝ ut eos decet pre cipuū ſtudiū in hoc ſancto ope futuꝝ opinabamur non bona fide nobiſcū inceſſiſſe uideāt ſed nihil agūt Cū deo res agit qui falli nō pōt: & ut ē ſcrutator cordiū premia diligētibus ſe ī ueritate penam uero reprobis ſtatuit. Et quia cā a nobis ſuſcepta talis eſt ut ꝓ eius auxilio xp̄ianos oēs ob periculi magnitudinē nō ſolum īducere :ſed compellere ēt merito debeamus preſertim ſubditos nr̄os. Et ne pe/ ruſini ſe nobis uerba dediſſe iactēt uolumus ut eis iteꝝ cōmemores beneficia & priuilegia que a ſede aplīca pre ceteris eccē ciuitatibus obtinēt oſtēdas: quātū deo immortali debeāt qui eos ī ſumma felici tate & qete locauit Aperias nccitatē fidei catholice. demōſtres fauo rē nr̄m. Deniq; quoniā que nobis ꝓmiſerunt obſeruare: uel negli/ gāt uel contēnunt. ne ſe nos ludificaſſe gloriēt uolumus eis mandes nr̄o nōie ut uſq; ad mediū menſem may inſtātis quideci milia duca torum auri de camera ſoluiſſe debeāt. Qđ ſi recuſauerīt uel diſtule rīt declares ipſo facto ſingulares perſonas ipſius cītatis excōmūica tas & ciuitatē eccāſtico ſubiacere interdicto. Et nihiloīnus decerni/ mus & mādamus ut ꝑſone dicte ciuitatis eaꝝq; bona ubilibet cōſti tuta tā mobilia q̄ immobilia in nr̄is et dicte eccē ciuitatibus & ter/ ris capiāt & detineāt que ex nūc huic opi applicamus & cōfiſcaūs

cet.

Tu uero hāc rē toto pectore cōplectaris atq; ita te erigas ut ītelli/
gamus te nō pati ut bonis uerbis & pollicitatōibus possis illudi Da
Ⓒ ssāctissimo.d.n.domio pio pape.ii. (tū petrioli ut supra

Franciscus fortia uicecomes dux mediolani.

Itteras tuas btissime pr̄ ut grauissimas & ornatissimas ita
ardētissimi desiderii plenas. xpianeq; reip studiosas nō mi
nori delectatōe q̄ dolore: summa tamē cū reuerētia (uti par est) legi
atq; accuratissime perlegi In quibus: cū tam pie atq; elegāter xpri
stiane religiōis fideiq; catholice calamitatem nō modo ut litteris fat
erat narratā ue; sculptā effigiatāq; aduerterē nō potui nō uehemē
ter dolere & angi Nā o tpo; nr̄orū ignominiā singularē O ppetu
am etatis nr̄e īfamiā O execrabile apud posteros nomē eo; qui ui
uūt Hi populi quos cyrus uniuersa asya subacta ī citeriorē scytiā
primus ducer̄ ausus ē: q uer̄ a thamari uidua fusi, pstrati & ad iterēp
tionē deleti sunt. regis capite ī utrem sanguinis misso cū expro ba
tōe illa satia te hūano sanguine quem sitisti Quos inde post tēporū
spacia a xerse maiori cū apparatu. maioriq; exercitu terra mariq; in
greciā ductos q̄ qsq̄ alius quarūuis ante se aut post se etatū nationū
gētiū duxerit. temistocles parua manu uicit fudit. & in asyā redire
coegit. alexāder machedo subegit. & q nō mō a rōanis olim reg do
minis ue; ēt a quibusuis aliis īpatoribus nō secus ac femine fuga
ti. ī ptāte acti & peco; more domiti sunt. eosdē populos eē dixi Nā
etsi turchi illi prisci: his se populis immiscuerūt eo; mollicies & ue
tus patrie cōsuetudo atq; hītus: desides illos effeminatosq; reddide/
runt Ita ut nomē dūtaxat turcho; apud eos māserit: uirtus mox ēt
ī scda generatōe extincta ē. Quotiēs. n· post ea tpa a finitimis uicti
sunt Et ne lōga exēpla petamus. cū pat; nr̄o; memoria. eius q hac
etate turchis imperat auus sepius a tāberlano fusus: tādē captus: &
catenis nudus iniectus ē: nunc tandē prochdolor nō mō in europā
trāsire ausi sunt. uerum nobilissimā illius partem & apud quā īpiū
olim fuisse ferunt: cū pleriscq; aliis non ignobilibus natōibus occu/

parũt:diripuerunt ferro igneq; uaſtarũt.tẽpla dei ſanctiſſima & ue
tuſtiſſima ꝓphanarũt:cũ maxĩa nõ pplõꝝ mõ ueꝝ ẽt ꝓceꝝ & ipſo
rũ quoq; pricipũ immaniſſima ſtrage : cũ grauiſſima et ignominio
ſa noĩs dnĩ nr̃i ieſu xpĩ iuria uelut ſcitas tua diſtĩctius copioſius ſe/
rioſius ſcribit Errata de hĩc mea ex illis cũ facile recognoueri:& ꝙ
multis me deus optimus maxĩs donis gratiis beneficiis auxerit nul
lo eũ grato ſtudio fueri ꝓſecutus Et qđ mihi grauius ſuccẽſendũ fo
re exiſtimo cũ cõtumax illi ut ais rebelliſq; fueri:multaſq; ĩ legem
ſuã ſuperbe deliq̃ri:quod neq; negare poſſum & facile fateor nullo
ſaltẽ digno opere ſatiſfeceri dolui qdẽ atq; uehemẽter ingemui Cũ
tamen qbus ꝓcellis quibuſue periculis petri nauicula agitet̃.litter̃
tue me attẽtum reddiderunt etſi pleraq; alia hoc unũ uel maxĩe lẽi
to dolore ĩ ſpẽ pariter delectacõemq; me uertit ꝙ intelligã te quaſi
celo ad hãc rẽ dimiſſo rectore ad ſalutis portũ & quidẽ icolumẽ eã
reducere fore. accedit ad hoc potẽtiſſimi illius pricipis philippi du
cis burgũdie uotũ ĩlũpabile laudeq; ĩmortali digniſſimũ Cuius uir
tus potẽtia auctoritas ad ſpem ipſã plurimũ cõferũt Verũ ne epiſ
tole modũ excedã ad eã ptẽ me cõferã unde oĩs lr̃aꝝ tuaꝝ uidet̃ ori
ri intẽtio. Hortat̃ me ſcitas tua ac multis & qdẽ robuſtiſſimis teq;
ipſo digniſſimis argumẽtis.ſuadet pia atq; iuſta arma ꝓ ſalute pub
lica ĩ mahumetẽ monſtꝝ ſpurciſſimũ capere: magnanimiq; philippi
imitari exẽplũ Et uel ĩ primis ſuprema maieſtatẽ tuã ſeq.q̃ & eter/
nã filii dei repreſẽtat:& uices illius gerit ĩ terris Fateor btiſſime pa
ter nullã eẽ ad eternã felicitatẽ aut expeditiorẽ aut certiorẽ uiã aut
fama & glã digniorẽ:q̃ qđ ſupẽ mihi uite ꝓ nomine & glã illius ex
ponere:ꝙ hũanã ĩduit ſe carnẽ et mori elegit quo hũanũ genus non
mortale mõ ꝓ peccato ſed mortuũ factũ ad uitã reduceret ſẽpiternã
Fateor me philippo maiorẽ natu nõ eẽ Veꝝ rei militaris ſcia uirtu
te auctoritate felicitate ꝓpriiſq; nccãriiſq; ĩpatoris mũeribus nõ mi
hi mõ ſed oĩbus multaꝝ etatũ ĩpatoribus preferẽdũ eẽ.Nũera clari
ſſimas eius victorias gẽtes domitas natões ſubactas populos ſub ĩpe
rii:

riū missos: & tandē rerum ab eo gestaꝝ glām ante oculos pone q̄ꝝ
testis ē germania testis gallia testis britānia q̄q̄ scītati tue lōge noti
ores esse quā mihi certior sim Et facile inde itelliges eū dignū esse ī
quē moles tāti & tam āplissimi īperii deferat̄ et cuius auspiciis xpī
ana arma & signa militaria moueāt̄ Humanissimū eū atq̄ modestis
simū pricipem & dignitatem tuā clemētissimā ac sapiētissimā scio.
Sed uereor ne uires meas pace utriusq̄ dixerī supra modum existi
mātes opinione fallamini Nolī tamē beatitudo tua dictū hoc opine
tur quo equū humeris meis fugiā onus īponi quoue parere tibi for
tassis recusem. Parebo.n.ibo quo iusseris: & oia peragā q̄ xpīanum
hominē & tue sāctitatis studiosissimū decēt: tū ob reuerentiā clauiū
timorē dei & pietatē ī ꝓximum·tum ꝙ inata quadā īdignatōe affi
cior ꝙ etas nr̄a tāta & tā insigni ignominia notata sit Opinaris ne
beatissime pr̄ quicquam uel nature mee cōmodius uel cōsuetudini
aptius q̄ exercitiū castrēse: preserti in quo ab adolescētia mea educa
tus sū & usq̄ ad hāc etatē uersatus Pax mihi fateor & ī primis yta
lica placet ꝓ qua edificāda cōseruāda āplificāda nullā opā nullum
studiū nullā īdustriā aut pretermissi aut pretermissurus sum Veꝝ
ociū tāq̄ nature mee īimicū abhorrēdum sꝑ fugiēdū q̄ īstitui. quo ue
lut scribis testāt̄ q̄ medici ī hāc nouissimā q̄ me ad exitū ꝓpe īuasit
ualitudinē īcidi Neq̄ uxoris igit̄ aut natoꝝ blādimēta: neq̄ delect
atio pricipatus neq̄ deliciaꝝ mollicies ī ociū me cōpellūt: neq̄ labo
res & pericula quibus assuetus sum a capessendo bello hoc absterre
būt Neq̄ necārioꝝ aut amicoꝝ cōsilia mentem ab īstituto diuertēt
qui xpī crucē sequar: quī facultates oēs meas & ipsam quoq̄ uitā ꝓ
xpiana religiōe tuēda exponā: sed sup oia ꝓ eterna felicitate adipis
cēda: quā ꝑ ꝓphetas primū deus: inde per filiū: nūc per te his oibus
ꝓponit qui caput suū cōtra blasphematores & īimicos fidei catho
lice deuouerit Cōsueui btissime pr̄ ab ānis ēt minus grauibus fide
lia amicoꝝ & necārioꝝ cōsilia & quidē attēte studiose diligēter audi
re indeq̄ ꝓ priuatis aut publicis negociis qđ melius arbitratus sum

eligere:deliberare disponere:facere Nūq̄ satis apud me ꝓbata ē eo
rū conditio:qui cū apud eos summa ipi uel regimis sit:regi malunt
q̄ regeř existiat neclemētia tua apd̄ me eē quēq̄:q i eū furorē uel de
mētiā uergēt:q dignitatis mee curā q salutis publice studiū.q felici
tatis desideriū dissuaderē auderet.aut me tāte fortassis ignauie.uecor
die desidie:ut tā facile ī falsoꝝ suasorū snīam traherer.deus a me pi
us hāc mētis stupiditatē auertat neq̄ status ēt mei iacturā formido
est mihi ut tu dicis uxor uirtute ac reꝝ experiētia predita nō miūs
dilcā q̄ desiderata a populis Est et galeacius priogēitus meus iā grā
dis & supra etatē prudēs Sūt & ueneti nō federe solū mihi sed aici/
tia singulari bāiuolētiaq̄ cōiūcti Florētinos eo loco hēo quo tuipse
dicis A xpianissimo frācoꝝ rege in oēm casum fauorē rebus meis
auxilia subsidia presidia prestolarer.cū ceteris uero finitis nulle mi
hi cōtētōes nulle simultates nulle īimicitie sunt Et sup oīa dei mihi
filiū spo ꝓ cuius glā & nōie pugnaturus sū optimū defēsorē. Itaq̄
neq̄ etas neq̄ molliū deliciaꝝ cupiditas.neq̄ domi reꝝ meaꝝ metus
neq̄ pecuniaꝝ defectus qbus te iueniēdis optimā opā nauatuꝝ ex
istīo a scissiō me desiderio tuo atq̄ ab istituto meo diuertēt Vereor
tamē btissiē př ne circa duo nos breuitas tpis urgeat:& q̄p ad tantū
apparatū terra mariq̄ disponēdū q̄tus huic maxie expeditōis moli
neccārius ē paꝝ ad uer usq̄ primū spacii datū eē existimē & q̄p quia
plerisq̄ malis pristine egritudis reliqis teneor q̄ nisi quotidie mag/
no studio & diligētia curarēt ī maxim me ꝑiculū traherēt instituer/
rūt medici adhibito magni examiis cōsilio balneis illas curař atq̄cō
sumere pollicēt q̄ illis me ad salubrē & itegrā ualitudinē restituerē
qd̄ si factū ut spo fuerit aliaq̄ (qd̄ deus auertat) legitima cā nō ad/
uenerit:istituī q̄tū supē mihi uite ꝓ defēdēda xpianoꝝ religiōe ꝓ fi
de catholica āpliāda: ꝓ dei euāgelio cōseruādo ꝓ mahūetis ydola/
tria ex scissimis dei tēplis iā nō solū ꝓphanatis sed adulteratis pessū
datis dirutis expellenda deducere. ¶ Nam si decius pariter & de
cii filius ꝓ senatus pplīq̄ sui uictoria: si pleriq̄ alii rōam ꝓ př̄ia:si

ĩnũerabiles pene oĩm etatũ gẽtiũ nationũ ꝑ mortali duntaxat glo
ria ſeſe deuouerunt: quid nobis faciẽdum ꝙbus celeſtis glã ac beati
tudo eterna ꝓponit Ibimus ꝓfecto in expeditõem hãc & ptẽ noſt
rã ꝑ incorruptibili corruptibilem ꝑ celeſti terreſtrẽ ꝑ eterna mor
talẽ ꝑ ꝑpetua caducã exponemus. Et ꝙ̃ꝙ̃ ꝑ tua ſingulari prudentia
magnaꝙ rerꝝ experiẽtia oportũe te deſideraſſe exiſtimẽ: q̃ ad hanc
maxiam expeditõem neccãria ſint: tua tamẽ ſĩgulari bonitate & cle
mẽtia fretus uelut qui rei bellice ſtudioſiſſimus fui dicã quid ſẽtio.
Primũ qđ ĩ bellis ſuſcipiẽdis cõſiderãdũ ẽ & magno cõſilio explo
randũ q̃ta ſit ĩimicorꝝ potẽtia: q̃tus & q̃lis exercitus: q̃ ſit eorꝝ militã
di diſciplina atꝙ iduſtria. ꝙ locorꝝ ſitus: ꝙbus uel ſe ualeat exteris
preſidiis auxiliiſꝙ tueri uel ĩpugnare hoſtẽ atꝙ repellere Dehinc
ita ſe ad bellũ parare ut optia ſpes de uictoria habeat Turcorꝝ qdẽ
potẽtiã adeo ſpernẽdã ut q̃ ad uictoriã neccãria ſunt negligamus nõ
cẽſeo: neꝙ ut ab ĩferẽdo bello deſiſtamus timẽdã Vide quid capitu
la iſtic ad me trãſmiſſa: de hĩc illa eadẽ diligẽtius ac maiore ſtudio a
uiris (ut ꝑ ẽ credere) inimicaꝝ uiriũ & facultatũ exptis examinata
atꝙ digeſta oſtẽdãt Trecẽta milia militũ turchorꝝ ĩpatorẽ ducturũ
fore affirmãt: pleroſꝙ deĩde alios mahumete ſecte reges tũ ob eorũ
ꝓfidiã tũ ꝙ ſibi ac rebus ſuis gẽtibus ꝑplĩs regnis timebũt turchorꝝ
ruinã deſolatõemꝙ paſſuros non rcẽ exiſtimãt. Ad que lr̃e tue eos
ꝑplõs ĩermes effemĩatos ĩbelles eẽ reſpõdẽt. Fateor quoꝙ btiſſime
pr̃ maximã eorꝝ ptẽ bmõi eẽ uerꝝ ĩ arĩs belliciſꝙ expeditõib9 uti faci
le mẽmiſſe poſſumus multos etatis nr̃e ãnos cũ maxia xp̃ianorum
ſtrage uerſati ſint arma hẽnt ad eminus cõminuſꝙ pugnãdũ . Pro
eorũ lege atꝙ ĩpatore nõ mõ parere ĩpio ſed mori quoꝙ docti atꝙ
parati ſunt Hẽnt preterea & ad ĩuadẽdũ & ad fugiẽdũ equos agi/
les corꝑaꝙ eorꝝ agilia Adde ẽt caſtris ſexdecĩ ut plures affirmãt pug
natorꝝ milia quos ſanectarios uocãt robur firmamẽtũꝙ militie pha
lãgis ĩſtar: armis aſſuetos rei bellice exptos: diuerſarꝝ natõim diuer/
ſarũꝙ gẽtiũ mercede cõductos. Huic ſicut nõ timẽdo ita nõ ſpernẽ

do exercitui q̃les ꝑ adipiscẽda victoria uires opponẽde sint q̃lesq; exercitus cõducẽdi &si cũ philippo ceteriscq; ĩ tuis lr̃is notatis satis erit gẽtiũ ytalicaꝝ: eaꝝ.s.q̃ ĩ hãc expeditõem ducẽt ad mõstꝝ hoc uirulẽtũ & fetidũ cõculcãdũ te nõ preuidisse mõ sed ꝓuidisse certior sum Noui.n.sicut acumẽ ĩgenii:ita & maxiaꝝ rerũ expiẽtiã itasingularẽ ac ꝓpe dĩnã sapĩam tuã. Itaq; aliaꝝ te natõim xp̃ianarũ pr̃icipes potentatusq; ad supplẽdas exercitus tui uires aut uocasse aut uocaturũ nõ dubito Et q̃q̃ cõmonitões has presũptõe certe nõ ca/rere ꝙ mineruã ĩstrui ueli plane cognosco fideliter tamẽ benignitati tue dcãs pie atq; hũane suscipias oro Si igit̃ ut soles cetera oĩa ita hec quoq; rcẽ ĩstituisti:nõ mõ europa mahũeteã ydolatriã depelleũs ueꝝ xp̃iana signa ĩ asyã traduceũs ierusalẽ dei sacrariũ recupabiũs Iesu nomẽ fidẽq; catholicã sanctũq; euãgeliũ ĩ ea loca restituemus: ĩ quibus ꝑ aplõs tradita oli atq; ꝓpagata fuerãt:desideratũ triũphũ romã ad sedẽ tuã reportaturi . Capitoliũ quoq; obliterata laurea barbaricis orietaliũ pplõrũ spoliis cĩgeũs:q̃bus tãdẽ laterãn petri/q; basilicã exornabiũs.ueꝝ quoniã huic expeditõi presentiã tuã prestaturũ affirmas.cogitãti mihi atq; ipsum accurate pẽsãti qd utilitatis ad hãc rẽ gerẽdã quidue detrimenti ea ipsa afferre ueleat multis hĩc atq; ide argumẽtis et qdẽ firmissimis agitata mẽs neqt nõ tra/hi ĩ uarias diuersasq; sn̄ias:hoc unũ qetẽ mihi ipsã speq; optĩe ple/nã reddit.ꝙ ĩtelligã rẽ hãc a te mature ut eius mos exposcit grauiter studiose diligẽter cõsideratã. Itaq; qcqd a te excogitatũ delibe/ratũue fuerit id mihi nõ hõano sed dĩno cõsilio factũ eẽ ꝓsuadebo. Dat.mediolãi. uiii.kal.nouẽbr̃ an.m.cccc.lxuiii.

DIus epũs seruus seruoꝝ deiDilecte filie nobili mulieri blãce mediolani duciſſe.S.&.a.b.uirũ tuũ aduersus ipios turchos arma sũere iubet deus:hoc.n. scribimus uide ne ob/stes Periculosũ ẽ dine uolũtati resistere Periclitat̃ xp̃iana religio. In foribus hostes assunt. Prope ad radicem posita ẽ securis .nisi:

uigilamus.niſi forti aio reſiſtimus hoſti.actū ē de noīe xpīano Spes
magna ſalutis ī tuo uiro ſita ē ſi ſūpſerit arma & ſcutū ductorēq; ſe
xpīanis prebuerit liberabit dominus ī māu eius pplūm ſuū & imani
ſſimū draconē cōteret Q Ī ſi ꝓuīciā hāc recuſauerit nec dīne uoca/
tōi paruerit ceteri quoq; ſe ſubtrahēt ipedietq; ſua culpa xpianeſi
dei expectata defēſio qđ de ſua magnanimitate haud q̄q̄ putaūs cui
magna ſp & preclara cordi fuerūt Teipām uereūr ne uiri ꝓpōito ab
uerſeris ne retētes ire uolētē.obiiciesq; more mulieꝝ mille pericula.
Amātis ē ab amato nō poſſe diuelli Cōcediūs iſta cōiugio nec mi/
ramur acerbā tibi futurā eius abſētiā:ſic maritalis expoſcit affectio
Sed maior ē xpī caritas. Si plus uiꝝ q̄ deū diligis nō es deo digna.in
euāgelio hoc legiſti Deo nihil negari pōt Caue ne tui amoris cā ui
ꝝ a deo ſeiūgas. Odire hoc eēt nō amare Noli eē ipedimēto his q̄ di
uina maieſtas ordiat Recordare quot accepiſti a deo bōa nec uelis
īgrata uideri Deus hūc tibi quē diligis:uiꝝ dedit.audebis ne ꝑ ꝓuo
tpe repoſcēti negare. Cōceſſū ī multos ānos:ī paucos mēſes cōcedē
ti nō ꝓmittes Caue ne celeſtē maieſtatē offēdas: ī cuius māu ē uirū
tuū auferre cū uelit.nihil ei negādū ē q pōt cogere Siue ueniat cō
iunx tuus ut ea faciat que iubet:ſiue deleat peccata ſua hoc itinere
& ſue ſaluti cōſulat.eris tu quo q̄ meriti ſui particeps. ſi ꝑ ſeruitio
dei mariti abſētiā equo aio tuleris. ꝓpōe tibi & cōiugi moriēdū eē
aliquādo & q̄ etate ꝓuecti ābo diu ſimul ī hoc ſeculo eē non poſſi/
tis Fugit uita mortalis &.q.fumus cito euaneſcit. querenda eſt alte
ra que neq; moleſtias habet neq; finem Illuc theſauriſandum ē il/
luc aſpirandum. Si uirum tuū in ꝓuinciam ſibi decretā iuſſeris ire
aut ire uolentem non impediueris & tibi & ſibi optīe cōſules. ābo
poſt hāc uitam cum xpō regnabitis.alioquī et illi et tibi timemus
Hortamur igit ne uiam uiri impedias ne abſentiā parui tpis inuita
ſuſtineatis Redibit ne dubita cito ad te glorioſus gaudebiſq; et tui
et ſui cī Ambo in hoc opere celeſtis uite premia conſequimini et
qui fuiſtis.in hoc mundo felices in altero eritis beati. Pius et miſeri

ricors deus ī aīo tuo ponat q̄ ſue ſūt beneplacita uolūtati. Dat ro.

¶ Dilcīs filiis cōmūitati & officiatis cītatis leodiēn & p̄rie loſſēn.

DIus. &ce Dilcī filii. S. &. a. b. Cōmiſſa nobis deſup cūcto rum fidelīū cura : nos uigilare cogit ne ſathan diuiſionis auctor aduerſarius nr̄ preualeat & creditas nobis oues aut mactet aut diſſipet Hic ē ꝙ cī eccāſtice libertatis & iuriſdictōis cō ſeruāde cōtra uos p̄ dilectū filiū electū leodiēn dominū ur̄m mota & ob hoc eccāſticū īterdictū poſitū: offeratiſq̄ ut ītellexiūs ea q̄ ad hu ius dr̄e ſublatōem optuna credūt. Dignū arbitrati ſumus ut uices nr̄as ī ea cā taliter īterponaūs ꝙ eccā leodiēn releuet & diuinus cul tus reſūat atq̄ iter uos & ipſū dominū ur̄m bona pax & cōcordia fiat et cōſeruet. Ob quā rē feliciter pagēdā mitteūs de p̄ximo uirū p̄batū ſufficiēti de hac ptāte fulcitū. Qua ꝓpter uos ī caritate hor taūr atq̄ aplica auctoritate diſtricte precipiētes mādaūs. ne p uos aut p ur̄os ſeu aliū quēq̄ dcō dnō ur̄o elcō ſeu aliis qbuſcūq̄ ī hac cā aduerſariis moueatis. guerras aut uia facti cōtra ipōs qcq̄ attēta re preſuātis: ſed uētuꝝ ad uos nr̄i ex pte expectetis ne ſanguīs offu ſio ſi (qd̄ abſit) interuenerit deū offendat et cām ipſā difficiliorem deſpatāq̄ reddat. Datum ro. apud ſanctū petrū ſub annulo piſcato ris die. ii. Ianuarii. An. M. cccc. lxiii.

¶ Pii pōtificis maxi ad karolū cypriacū tractatus de amore. feliciter īcipit.

QRactatū de amore olim ſenſu piterq̄ etate iuuenes: cū nos ſcripſiſſe recolimus karole fili dilectiſſime: pnīa immodica pudorq̄ ac meror aīm nr̄m uehementer excruciāt. quip pe qui ſciamus quicq̄ p̄teſtati expreſſe fuimus duo cōtineri ī eo li/ bello apertā uidelicet ſed heu laſciuam nimis pruriētēq̄ amoris hiſ toriā et morale quod eam conſequitur edificans dogma. Quorum primum fatuos atq̄ errantes uideo ſectari quam plurimos Alterū heu dolor pene nullos. Ita īprauatū ē atq̄ offuſcatum infelix mor/ taliū genus De amore igit q̄ ſcripſiūs oli iuuēs cōtēnite o mortales

atq; reſpuite. ſeqmini q̄ nūc dicimus & ſeni magis q̄ iuueni credite
Nec priuatum hominē pluris facite q̄ pōtificē Eneā reuocite Pium
ſuſcipite. Illud gētile nomē parētes indidere naſcēti hoc xp̄ianū in
aplātu ſuſcepimus Porro ſi quē deſcripſimus eurıali lucrecieq; amo
rē deuoti ut accepiūs. o miſeri. o ſtipiētes plegitis: huc ꝓpēſius iamiā
accedite quādo q̄dē nō duoꝝ mō ſed oīm amorē: imo ut poete fingūt
deū amoris cupidinē q̄to ualemus ingenio q̄to poſſumus artificio
deſcribemus. Si artē q̄ritis o ſcriptoꝝ nr̄oꝝ curioſi lectores plus ar/
tis ꝓfecto hic q̄ ibi repietis Si fructū ſi cōpēdiū ſi ornatū hic totus
ē fructus cōpendiū totū. De ornatu alioꝝ det̄ iudiciū.

VIdimus effigiē laſciui nuper amoris
Que nimiū mētē mouit ymago meā
Nec barbā malis nec corpore tegmen habebat
Nudus terga manus pectora crura pedes
At humeris ale ſuberant & flexilis arcus
Lumina ſub tenero ceca ſupercilio
Cur puer ıberbes nulla lanugine malas
Cur melius nulla corpora ueſte tegat
Lumine cur careat: pharetrā cur geſtet & arcū
Cur habeat pennas calliopea refer
Sic ego Sic retulit queſitas ılico cauſas
Maxıma pegaſei calliopea chori
Qui ſapit euitat maleſana cupidinis arma
Et tantum pueros intrat ineptus amor
Siue q̄ ē puero ſimilis qui cepit amare
Et perıt mēte: pıngıt̄ ınde puer
Pıngıt̄ & nudus: nullū ſeruare pudorē
Et meminit ſimplex & manifeſtus amans
Pıngıt̄ & cecus quıa nō bene cernit honeſtū
Nec ſcit quo uirtus quo ferat error amās
Vel quıa que peccet credat ſecreta latere

Cuncta nec in ſeſe lumina uerſa uidet
Sic ē omnis amans ſic ſe ſic omnia neſcit
Conſilium famam federa iura deos
Aurea q̄ curuo torquebat ſpicula cornu
Pungere corda ferus ſignificat amor
Quod leuibus uolucres humeris ſuſpendeat alas
Cauſa eſt huc illuc q̄ leuis errat amans
Vel q̄ amor curſum non ſemper ſeruat eūdem
Nunc abit & paruas poſt redit inde moras
Dixerat & preſſis ommutuit orſa labellis
Effudi tales protinus ore ſonus
Quā uidi effigiē pharetram geſtabat & arcū
Fax tamen in dextera non fuit ulla ſua
Sed quoniā uetez̄ finxere poemata uatū
Quos ego quid temere commemoraſſe putē
Dic quare nam tedas fert geſtare cupido
Dic precor armatas cur habet igne manus
Queſitā uerbis reſpōdens muſa duobus
Sic leuiter cauſam reddidit Vrit amor
Accipe laſciui quenam ſit amoris ymago
karole cypriace gloria magna ſoli
Vt melius miſerum caueas dum noris amorē
Et redeas ad te dum mea metra leges

Non inſulſe igit ut eſt apud lactantiū quidam poēta triū/ 189
phum cupidinis deſcribens non modo potentiſſimū deoz̄
cupidinem ſed etiā uictorem facit . Enūeratis.n.moribus
ſingulorū quibus ī poteſtatē cupidinis ditionēq̄ ueniſſent.inſtrux
it pompam in qua iupiter cum ceteris diis ante currū triūphantis
ducit catenatus .Eleganter id quidem a poeta figuratum. Sed ta/
men nō multū diſtās a uero Qui.n.uirtutis ē expers qui cupidita/

te aut libidinibus uicit malis.non cupidini ut ille finxit sed morti
subiectus ē sempiterne Stultus āt marcus tullius inqt lactātius qui
gaio uerri adulteria obiecit.eadē.n.iupiter quē colebat admisit.qui
P.clodio sororis incestū At illi optio maxio fuit & soror & cōiunx
Quis ē ergo tā excors q hūc regnare i celo putet q ne i terra quidē
debuit Aspice quoq phōs uite mgros moresq eoz & uitā diligēter
iqre:& iuenies paucis exceptis iracūdos cupidos libidinosos arrogā
tes ꝑteruos & sub obtentu sapie sua uicia palliātes cū domi faciant
ea que i scolis arguissent Mētior fortasse accusandi gra. Nōne id
ipsum tullius fatet & querit i hec uerba Tullius quotus q̄sq phi
losophoz iuenit q sit ita moratus ita aio & uita istitutus ut rō post
ulat q disciplinā nō ostētatiōem scie legē uite putet q obtēpet ipse
sibi & decretis pareat suis Videre licet alios pecunie cupidos: alios
glē:multos libidinū seruos ut cū eoz uita mirabiliter pugnet oratio
Hec cicero Qua de re coacti sunt ꝗplures Hi uero maxie q sequū
tur i uenerem inq libidinosos et molles imo in brutales ueneris mū
diq amatores taliter exclamare.

Prudētius.

Ha uenus ad nutum trahis omnia numina celi
Astra moues alioq rotas errore planetas
Accēdis gelidam sub fratris lāpade phebem
Tu fera.tu ceca:ceci tu ianua leti
Corpora tu maculas animas in tartara mergis
Abde caput tristi iā feruida pestis abysso
Occide ꝑstibulum:manes pete:claudere auerno
Inq tenebrosum noctis detrudere fundum

Architrenius

Combussit frigiū pastorem pergama grecos
A ueneris surgens faculis amor ignis et ira
Canduit alchides ueneris messiq faulla
Hoc sale sal hominum salamon insulsos amari

Demeruit.morem quia amaro geſſit amori

Iuuenalis.

Sunt qui uicia Herculis inuadũt & de uirtute loquuti
Clunem agitant:ego ceuẽtem ſexte uerebor
Infamis uarillus ait.quo deterior te
Loripidẽ rectus derideat ethiopem albus

Lactãtius igit᷑ q docẽt tãtũ nec faciũt:ipſis preceptis ſuis detrahũt põdus. Quis.n.obtẽpet cũ ipſi preceptores doceãt nõ obtemperar᷒ Bonũ ẽ ãt rcã et honeſta precipe ſed niſi et facias mẽdatiũ ẽ. Et ẽ ĩ cõgruẽs atq; ieptũ nõ pectore ſed ĩ labiis hr̃e bonitatem

Seneca ĩ epliſ Pleriq; phõy tales ſũt ut ſint deſerti ĩ cõuiciũ ſuum. Quos ſi audias ĩ libidinẽ ĩ auaritiã in ambitõem porantes.iudicium ſuũ pfeſſos putes.adeo redũdãt ad ipõs maledicta ĩ publicũ miſſa. Quos nõ aliter intueri decet q̃ medicos quoy tituli remedia habẽt pixides uenena Quoſdã uero nec pudor tenet uicioy ſed pr̃ocinia turpidinis ſue fingũt ut ẽt honeſte peccare uideãt᷑ Eaciet.n.ſapiens que nõ ꝓbabit ut ẽt ad maiora trãſitũ inueniat: ſed relĩquet mores bonos ſed tpi aptabit et qbus alii utunt᷑ in gloriã aut uoluptatem utet᷑ agẽde rei cauſa Lactãtius iſtitutionũ libro.iii.Ariſtippo cire naicay mgr̃o cũ thaide nobili ſcorto fuit cõſuetudo Quod flagiciũ grauis ille phĩe doctor ſic defendebat ut diceret multũ ĩter ſe et cete ros thaidis amatores intereſſe ꝙ ipſe hẽret thaidẽ.alii a thaide habe rẽt᷑ O preclara et bonis imitãda ſapiẽtia.Huic uiro liberos ĩ diſci/ plinã dares:ut diſcerent habere meretricem Aliq̃d ĩter ſe et ꝓditos intereẽ dicebat ꝙ illi ſua bona perderẽt ipſe gratis luxuriaret᷑. in quo plane ſapiẽtior meretrix fuit q̃ ſic phũm habuit ꝓ lenõe ut ad ſe oĩs iuuẽtus doctoris exẽplo et auctoritate corrupta ſine ullo pudo re cõcurreret.qd ergo ĩterfuit quo phũs ad meretricẽ famoſiſſimã cõmearet cũ eũ pplũs et riuales ſui uiderẽt oĩbus ꝓditis neqorem. Nec ſatis fuit ita uiuere ſed ẽt docere libidiẽs cepit ac mores ſuos de lupanari ad ſcolas trãſtulit:diſſerẽs uoluptatẽ corporis: eſſe ſummũ

bonū. Que doctrina execrabilis & pudēda nō in corde philosophi sed in sinu meretricis est nata.

¶ Pii secundi pontificis maximi: cui ante summum episcopatum primum quidem imperiali secretariō: mox episcopo: deinde etiā cardinali senensi Enee siluio nomen erat familiares epistole: date ad ami cos in quadruplici uite eius statu: Feliciter finiunt Anno salutis. M.CCCC.LXXXIII.

¶ Pius papa secundus eloquentissimus: qui obiit Anno.M.cccc. lxiii. in Anchona dum ꝓficisci ꝓposuerat contra turchos. compo suit &cetera.

DIus episcopus seruus seruorū dei. Illustri. Mahumeti pricipi turchorū Timorē diuini nois. & amorē. Scrip turi ad te aliqua ꝑ tua salute & gloria. ꝓꝙ communi multarum gentium consolatiōe. & pace. Hortamur ut bēigne audias uerba nr̄a nec prius dānes q̄ iudices nec prius iudices q̄ singula diligēter itelligas. Accipe q̄ scribimus i bonā partē. & usq̄ in finem patienter audi. Si bona sunt que suademus. āplectere. Sin mala. respue et i ignem mitte. Neq̄ idcirco epistolam reiicias quia xpiani hois est. et eius xpristiani qui ceteris preē Nō. n. te odio ꝑse quimur: neq̄ tuo insidiamur capiti: q̄uis nr̄e religiōis hostis existas et armis xpianam urgeas plebē. opibus tuis nō tibi sumus infensi. di ligimus iubēte dnō īimicos nr̄os. et ꝓ ꝑsecutoribus nostris oramus Sapiētibus et insipiētibus debitores sumus. et omnes cupimus fieri

ſaluos. Grecos. Latinos Iudeos Saracenos. omnibus optamus bona Sed ſcimus uera bona nēinem aſſeq poſſe. qui extra euāgeliū degit & a xpō dnō nr̄o ē alienus. Noli āt aures claudere aut oculos auertere: cū xpm̄ nominamus quē Mahumetea lex in qua natus es & uirum ſanctū & ꝓphetā magnū: & uirgis filiū: & miraculis clarum dicit Multa tibi ꝑ eū & maxia bona adueniēt ſi ei crediderīs & eius ſacris īiciari uolueris Horreſces hec cū pricipiū accipies Sed audiē da eſt tota lex: deinde iudiciū ꝓmēdū Audi quo tēdimus Multa tibi & tuis ꝓgenitoribus cū xpriſtianis bella fuerunt. Multus ſanguis effuſus ē Multe urbes delete Sacre edes icēſe Rapte uirgines. Violate matrone Vaſtati agri Scelera perpetrata ſunt. quecūq in mentem uenire poſſunt dum turchus & xpriſtianus uter īperet gladio cōtendit Tibi & fama & opa ipſa loquūt̄ īgens deſiderium eſt xp̄ianos ſub iugum mittere: & imperiū latini noīs obtinere Et ſunt fortaſſe qui hoc facile & ſuadēt: omnia tuis armis ꝑuia dicūt: & alii tuas uires āplificātes xp̄ianas attenuāt: Alii in diuiſiōibus & odiis que gentem noſtrā excedunt ſpem collocāt. haud difficile exiſtimātes eos uici ab exteris poſſe qui domi diſſidēt: Nos nō ita ignarūte credimus nr̄arum rerum quin ſcias quāta eſt xpriſtiane gētis potentia. q̄ ualida Hiſpania q̄ bellicoſa gallia q̄ pplōſa germania: quā fortis britānia q̄ audax polonia q̄ ſtrēnua Hūgaria q̄ diues & aiōſa & bellicarum ꝑita rerum ytalia. Sola hungaria diu ꝓgenitores tuos & teipſum fatigauit. Octuageſimū iā annū aduerſos hūgaros Turchorū ſigna ferunt̄ & adhuc circa ſanum ac danubiū herent. una te gens tuaſq uires agitat. qd facias ſi tibi cū ytalis. aut gallis aut germanis res fuerit ampliſſimis: & robuſtiſſimis populis Fortaſſe eſt qui dicat iuſtīanū imperatorē Cōſtātinopoli ſedentem miſſo ī ytaliā Belliſario. cum parua manu militum perditā Romā & reliqua loca uſq ad alpes recuperaſſe nec te Iuſtiniano minorē eē: Caue ne te fallant adulatores. Domeſtica regum & aſſidua peſtis. faci lē pricipes magna de ſe loquētibus aurem preſtant atq idcirco ſepe

decipiunt. Rarus est qui nō se uero maiorem credat. Iustīanus uni
uerse grecie & illirici & asie & libie dominus erat: & ytaliā nō adq
siuit: sed recens perditā recuperauit & a gothis gente barbara. non
ab ytalis abstulit nondum amor imperii rōani ī mētibus ytalis re/
frigerat. neq; ullus erat q barbaricū iugū equo aio ferret. cuncti
arma ꝑ ipio & ꝑ pria magnis ais susceperūt: nec tā bellisarius italis
libertatē restituit: q ytali suū decus uēdicarunt. Tui ꝑgēitores nū
q aut possederūt ytaliā aut uiderunt nec tibi ius ullū ī ea ē q si per
gas ytaliā īuadere senties tibi cū uiris bellū eē. Fatemur: res claras
tui maiores egere: nec tua miora sunt opera qui constātinopolī exi/
pugnasti: & peram e regione. Ianuēsiū. coloniā & peloponesum.
magna ex pte ī deditionem accepisti. & in rastia & ī ualachia non
paucum agri adeptus es. et sepe tuos hostes fudisti. & hoc anno. Sy
nopem uetustam urbem metis eupatoris patriā et eius tyrānū ce/
pisti: et trapezunte direpta Incolas eius et imperatorē in captitatē
abduxisti. Et ioānem cassanum prelio congredi ausū supasti magna
hec tibi uident: nec nos parua dicimus At Iulius cesar cum de uic
toria pontica triumpharet in curru: quo uehebat hec uerba Alia
est ytalorum natura. alie uires. alia ingenia. alii ai: nesciūt subesse q
soliti sunt preeē. et nunc tota ytalia armata est equis et hominibus
plena nec pecunia caret. q neruus belli dicit Nō pugnabis contra
femīas estimās quas pompeius paulo ante domuerat. et tu hac esta
te superasti iussit inscribi. ueni uidi. uici. Imbelles eas gentes et pui
momemti extiāut ytaliā. aut hungariā. aut aliā in occidenti ꝑuiciā ī
gressus. ferro hic res gerit: nō asiaticis sudibus: calibeus torax pect
ora tegit. equi simul et homines tecti pugnant. ordines seruant. nec
uano metu pauēt. Fortior sit nccē est et manu ꝑmptior et aio pres
tātior qui eos loco depellat Nec xpristiana discidia desiderio tuo cō
ducere putes aut in his confidas iuuēt xpristiani omnes si quando
te audiant interiora xpristianitatis accedere: nec tu melius xpīanoq
paci consulere potes q ualidis et magnis copiis xpīanitatē inuadēs

ceſſabūt priuata odia ubi publica cēſerūt & cōiūctis uiribus aduer/
ſus coēm hoſtē arma ſumēt. Nec tu nccē arbitreris ad ꝓpulſādas
tuas incurſiones ad cōprimēdū tuū impetū tuaſq; uires elidēdas to
tā xpianitatē uniēdā eē. qđ fatemur difficile Sed una ex q̄tuor na/
tōibus ſatis fuerit ſupq; ſatis. tuas copias ꝓfligare. Atq; ut de aliis
taceamus cōplures eē i tuo palacō arbitrāt. qui tarrā ytaliā luſtra/
uerūt: & uires & īgenia noſcūt. ipōs audi atq; īterroga An equari
tuis uiribus ytalia poſſit. an uīci tuis armis an tuo imperio ſubiici.
Plus negocii romaīs fuit ytaliā adquirere q̄ orbi reliquo frena im
ponere Dicet aliquis qđ ſupra tetigimus iteſtina odia que nrām gē
tem exagitāt. introitū tibi in ytaliā poſſe prebere. etſi unus prīcipū
te excludat alterū icluſuq; daturūq; additū. Sunt diuiſiones ſane & ī
imicicie & ſimultates inter ytalos plēs & graues et piculoſe & utinā
nō eēnt Sed nullūs ē qui dnīm pati nō xpianū uelit oēs i fide orto
doxa mori uolūt. Nulli aimus ē a religiōe recedēr. Nō hic īuenies
qđ tui maiores apud grecos. q cōtēdentibus de impio duobus nunc
uni. nūc alteri minus potēti auxilia mīſtrauere. donec ābos enerua/
tos & exhauſtos eiecere: & ſibi prīcipatū arripuere. Alie ſunt yta/
lie potentie. alii regū oculi. alia ciuitatū cōſilia. Venetoq; reſp· ſapia
diues & auro. xpō deuota ut nra fert opinio prius euertet. fundi/
tus q̄ hoſtē religiōis in ytaliā paciat. ītrare: atq; hec qdē per ſeſe q̄
do ſtatuerit. nullis adiuta uicinis. tuas opes euertet tantū terra ma/
riq; pōt. An florētine urbis magnificētiā ignores. ut uires & opes
& quantus eſt in ea religionis cultus. quāta erga Ieſum reuerentia
quātus amor. credis ne fieri poſſe. ut hec ciuitas italiā diuerſe religi
onis hominibus aperiri ſinat. Sunt alie multe urbes inſignes multi
principes clari & magni· Nihil de regno ſicilie dicimus qđ armis
hac tempeſtate concutit. nō poſſumus multa nobis de illo ꝓmitte
re. Licet tamen hoc aſſerere ꝙ q̄q̄ duo reges de ipſo litigent & bel/
lo decertent maluerit tamen uterq; regno priuari q̄ tuis auxiliis ui
ctoria potiri. ꝙ ſi ad te alter cōfugerit totius italie in ſe odia conci

tauerit. In gallia cis alpina que & ipsa pars est ytalie. Dux Medio
lanēn in armis excellit: & potentia par regibus hēt. Nec parue sūt
ducis mutine uires: aut genuēsis q liguribus preē mari. Nō cōtēnē
dus ducis Sabaudie opulētus & ualidus in ytalia pricipatus. Adest
marchio mantuanus Sūt alii complures urbiū domini quibus nihil
pōt eē molestius. q̄ nobilem Italiā uane superstitiōis ritu fedari. De
nobis & Ecclesie romane ciuitatibus & ꝓuiciis tacemus. quādo nos
tram tibi ꝓfessionem haud ignotam esse cōfidimus. quibus solatu
ra est seruāde & ampliāde fidei domini nr̄i iesu. Hec si accepisti ab
aliis gaudemus. ueritatem. n. accepisti. Si minis hortamur. hec discu
tias. & uerum uestiges: inuenies nihil nos esse mentitos. Nō folium
sibille. ut quidā ait. de Euāgelii pagina recitamus. Difficile est atq̄
adeo difficile: ut impossibile dici queat. te tua in lege permanentem
uoti compotem fieri. si ut aiūt imperiū xpristianorū desideras. di/
ces q̄plurimos tibi xpianos subesse. & de reliquis idem speras. nō ē
par ratio paucissimi sub tuo imperio xpiani sunt. qui ad ueritatem
ambulēt Euāgelii omnes aliquo sunt errore imbuti. quāuis xpristū
colant Armeni Iacobite Maronei & alia quedam nomina greci a.
Romane eccē unitate aberant: cum tu constantinopolim inuasisti.
neq̄ adhuc decretum florentinum acceperant & in errore stabant
neq̄ de sancto spiritu: neq̄ de purgatorio igne. consona recte fidei
sentiētes. Pauci fortasse inopes ueri xpristiani. nccitate non uolun
tate tibi obediūt. At urbes ytalie potentissimas non est tuū cogere
ualidiores sunt quā tuis queāt exercitibus superari: Nosti que tibi
acciderunt cum Taurinum inuasisti quod nr̄a etas Belgradum uo
cat. Pauci cruce signati. īnumerabiles tuas copias ꝓstrauerūt. Nō
est de ytalis speranda uictoria quibus aduersa fuit in hūgaris pug
na. Quocirca ut eo tandem ueniamus quo nr̄a festinat oratio. & id
dicamus quod ad scribendum compulit. tuāq̄ gloriā & tuā salutem
tibi deniq̄ ostendamus. Adhibe his paucis animū. Si uis inter xpri
stianos tuū imperiū ꝓpagare & nomen tuū q̄ glorioſum efficere.

non auro.nō armis non exercitibus.nō classibus opus est. Parua res·oim qui hodie uiuūt.maxim et potētissimū et clarissimū te red dere pōt. Queris que sit nō ē iuentu difficilis neq; pcul querenda ubiq; gencium rperitur ideſt aque pauxillum.quo baptiseris et ad xpianoq; sacra te cōferas.& credas euāgelio.Hec si feceris.nō erit in orbe princeps qui te gloria superet.aut equare potentia ualeat. Nos te grecorum & oriētis imperatorē appellabimus & qđ modo ui occupas & cum iuria tenes possidebis iure.xpiani te oēs uenera būt & suarum litiū Iudicē faciēt. Oppressi undiq; ad te ueluti cō mune p̄ociniū confugiēt.ex toto fere orbe ad te puocabit.multi sponte sua sese tibi subiiciēt tribunalia tua sequēt & tributa presta būt Licebit tibi surgētes extīguere tirānides.iuuare bonos.oppug nare malos.nec romana eccā te arguet recta uia uadentē.Eadē erit erga te caritas prime sedis.que ī ceteros reges.& tāto maior quanto eris ipse sublimior.Facile hoc pacto sine sanguine sine armis multa poteris nāciscī regna.uladislaus lituanie princeps uituldi frater.cū aspiraret ad regnū Polonie.essetq; infidelis ut uoti sui cōpos fieret. xpianus effectus ē & regnū obtinuit.cuius nunc filius.Casimirus regnat.alter filius.qui etiā apud hūgaros regnauit in bello contra genitorem tuū gesto superatus occubuit.Quid reris de te fiet.xpī anis iniciato sacris Magnus erit ad te cōcursus.& felicitatis genus exstiabit inter subiectos tuos annumerari Quippe ut arbitramur si xpianus fuisses mortuo.Ladislao hungarie ac bohemie rege.nēo preter te sua regna fuisset adeptus.Speraſſent hungari post diutur na bellorum mala:sub tuo regimine pacē & illos bohemi secuti fui ssent Sed cum eēs nr̄e religionis hostis elegerūt hūgari uiri fortes. & fidelissimi.religionem potius cū bello retinere q̄ ea perdita:pacē consequi Quot sunt in epiro ī peloponneso.in macedonia.in reliq; grecia.in dalmatia.ī insulis Egei Carpacii & Ionii maris qne tuum iperiū nō alia de cā refugiūt·nisi quia alienus es a xpī ritu.& hi mō ad nos mō ad alios recurrunt. Opemq; petunt:extrema omnia sub

ituri priuſq̃ te circũciſum et alienigenã. dominũ ferãt. et nos eos ali
quãdo argẽto aliquãdo frumẽto aliq̃do rebus aliis ſubleuamus. Q̃
ſi baptiſatus eſſes & nobiſcum ambulares in domo domini cum cõ
ſenſu. nec illi tuũ imperiũ tanto tẽpore formidarent nec nos eis ad/
uerſus te ferremus opem Sed tuũ potius brachiũ in eos implorare
musqui iura eccẽ romane nõnunq̃ uſurpant: & contra matrẽ ſuam
cornua erigunt. Et ſicut nr̃i anteceſſores. Stephãus adrianus leo ad
uerſus Aeſtulphũ & deſideriũ gẽtis lõgobarde reges pipinũ & ka/
rolum magnũ accerſiuerunt. & liberati de manu tirãnica imperiũ a
grecis ad ipſos liberatores tranſtulerũt. Ita & nos ĩ eccẽ neccitatibns
tuo p̃rocinio uteremur: & uicẽ redderemus accepti beneficii O q̃ta
eſſet abũdantia pacis q̃ta xpriſtiane plebis exultatio: q̃ta iubilatio ĩ
omni terra. redirẽt Auguſti tempora. Et que poete uocãt aurea ſe/
cula renouarẽt. Habitaret pardus cum agno. & uitulus cum leone
Gladii uerterent in falces. in uomeres ac ligiones rediret õne ferrũ
excolerent agri euelleret aſpera dumus: terra niteſceret: uici repa/
rarent. & urbes reſurgerent. templa deo ſacrata q̃ ceciderũt emer/
gerent. collapſa monaſteria & plena uiris religioſis diuinis õnia lau
dibus perſonarent. O quãta tibi redundaret felicitas: q̃ ad eterni pa
ſtoris ouilie cunctas redegeris oues. O quãtũ te omnes amarẽt ob/
ſeruarent: extollerẽt. q̃ commũis oĩm pacis & ſalutis fuiſſes auctor
Dicet aliquis hanc pacẽ hãc unionem hanc cõmunẽ leticiã. hr̃ poſ
ſe ſub tua lege Errat qui hoc cenſet. multos reges. multos populos
unitos eẽ oportet priuſq̃ tuã legẽ. ubiq̃ diſſemines. nec ſi unias cor
pora unies aĩos ſciũt xpiani ſuã legem ſanctã eẽ & uerã & ſalutarẽ.
nec dimoueri ab ea poſſuut: q̃uis aliq̃ aut libidĩe ducti. aut auaritia
tracti aut uoluptate illecti. aut metu mortis attõiti. aut cruciatu ſu
perati. nõnunq̃ circuncidant. et in tuos ritus cõcedant. quoq̃ ſi cor
da poſſes inſpicere. Intelligeres neminẽ eſſe qui libenter cõſultoq̃
receſſerit ab euãgelio. Oſtendimus ſupra quãtum precellãt xpiane
gentis uires. Et q̃ difficile ſit. tot nationes xpũm colẽtes euincere.

Nō eſt q̄ pacem ſperes ſub lege. Mahumethea. ī qua non ē ſalus. difficultates: expimentis ipſe uides: q̄ &ſi multis xp̄ianis hiſq̄ oīno nō ueris impas: mīne tamē eis tuā legē perſuadere potes minus perſuadebit² ueris. Que nō ī argumētatōibus rōnū: ſed ī ſolo ferro fū data ē. & que uīcere diſputīdo nō ſperat. & uīci formidat Nō ſunt xp̄iani. q̄ uel bello ſuperari poſſint· uel diſputatōibus decipi: quādo & armis excellūt & rōibus munitiſſimi ſunt. nō ſolū diuine ſcriptu re. ſed ēt phīce. Impoſſibile ē ſub lege mahumethea unionem fieri. ſub xp̄iana facile fieri pōt. Et id magna ex pte ī tua uolūtate cōſiſ/ tit. Tu unus ſi annuas. turchi oēs annuēt. Nec Siri aut egiptii aut libies aduerſabūt². tecum quicq̄d ē intra helleſpōtū & Euphratem & q̄cq̄d poſſides in europa cōuertet². Quid faciet bachulus egipti orū arūdineus: quādo xp̄ianū te uiderit effectū. Quid ībellis arabs quid nudus afer Oībus his ethiopes imminēt preſbitero. Ioāni pa rentes q̄ xp̄ianus eſt nō poterunt & illis & reliquis xp̄ianis obſiſte re Nili curſum retinere poſſunt ethiopes. & cōgregatā aruā dimit tere que rumpat aggeres Et totā inūdet egiptū: atq̄ ſubmerget cū ſidus apparet: arcturi: hiſpani: & ſiculi: facile mauritamā īuadunt & cathalani cū genuēſibus. Scis q̄tū ualeāt occidue claſſes. & q̄tus eſt terror uel tiriis uel alexādrinis uel ceteris oriētalibus quādo xp̄iane triremes ad eos nauigāt. Tua certe auctoritas & animi magnitudo & in bellis felicitas: apud omnes ammiratioīi eſt. qui mahumetheā ſequunt² legem. Quod ſi te nobis adiunxeris. breui totus oriens re uertet² ad xp̄ūm una tantū uoluntas pacare orbē poteſt. Et ea tua ē ſi ad baptiſmi gratiā ſe cōuertat In te ē crudelibus bellis imponere finem. Et tātū preſtare mortalibus bonū quātū effari nō poſſumus Queret aliq̄s qūo quieſcet orbis. turchis ad xp̄ūm cōuerſis. quando nec ipſi xp̄iani īter ſe concordes exiſtunt. & multa per italiā. germa niā. galliā. & reliquas puīcias deſeuiūt bella Diximus diſſidere īter ſe concordes exiſtūt. E multa per ytaliā. germaniā galliā. nr̄e gētis hoīes. nō negamus: & pluribus ī locis ferro cōtendit² diuino olī con

silio sub octauiano ꝓpter reuerentiã saluatoris q tunc scdm carnẽ natus est.ea pax ĩ orbe fuit que nec antea nec postea uisa ẽ.Difficile est & ꝓpemodũ impossibile quiescere in terris omnia: ubi hoies sunt affectibus subiecti re ꝓbis.Illũ ambitio exagitat.Hunc cupiditas trahit.libido aliũ impellit.multa ẽ inter mortales belli materia sed nõ sunt tã atrocia.inter xpianos prelia q̃ inter turchos & xpianos.Xpianus cũ xpiano de agri possessione de regno·de impio. de gloria contendit.cũ turcho de religiõe.de libertate.de uita ĩter xpianos qui bello uicunt᷑ positis armis nec uitã nec libertatẽ amittunt Et multis ẽt pr̃imonia dimittunt᷑:pricipes ĩperio priuãt᷑ Inferiores dominũ mutãt.reliqua tenẽt. In prelis que gerũt᷑ aut cum turchis aut cum Saracenis qui succũbũt si uitã nõ amittũt.in seruitutem redigũt᷑.Et multi etiã religiõi renuntiare cogũt᷑.Hec acerbissima sunt.& immanissima bella que si tollant᷑ (qđ in te sitũ esse monstrauimus)pax maxima exorit᷑ & uniuersalis quies Non sunt reliq̃ bella huic compata.faciẽ quodãmodo pacis habẽt:& ocii·nec illa tã multa erunt quãdo unus assit q solo nutu cõpescere possit iniurias. Qualiter te futuꝝ nõ ãbigimus:si cũ tua potẽtia xpianus efficiaris Vides ne q̃tũ tibi laudis affert baptismi lauacꝝ. q̃tũ cum xpõ sublimis & conspicuus redderis. Quis ꝓhibet aquã.qd metuis. Voces fortasse aulicorum times tuoꝝ. quoꝝ nõ dubitamus dicturos tibi aliquos.qd cogitas.quid agis:quorsum te tua uolũtas trahit. Vis baptisari uis xpianus fieri.Nescis qđ periculũ adis.oẽs te turchi desererẽt & ubi existimas fieri magnus fies nullus.& turchus natus. turchos deseres inter turchos creuisti.turchoꝝ te manus extulit.turci asiã & greciã gubernant.turchi exercitibus presũt.q si uel minimã famã tue mutatõis acceperit.euestigio sumptis armis te deiecto imperatorẽ aliũ sufficiẽt tu nudus & expulsus euaseris.apud xpianos mendicabis panem.nam quis turchus est:quẽ sue religionis penitet.moriemur omnes prius q̃ nostri ꝓphẽ iugũ excuciamus Nõ sũt parua que isti obiciũt.adhibenda est & huic parti medela.quã nẽo

te ipso melius inuenerit. nosti tuos homines & quibus ꝓuincias cō
miseris. nō ignoras quāta sit cuiqꝫ fides. et quis animus non te latet
non fit sine periculo magnū facinus et memorabile. uilia sunt que
paruo emūt. diligentia hic et labore opus est. perueſtiganda sunt a
micorum consilia. noscenda subditoꝝ ingenia. et his utēdum ē quos
fidos et prudentes uideris Seruiūt tibi nō pauci ex xpīanis nati. qui
quāuis circūcisi sunt non tamen xpristianum nomē oderūt. His ex
ercitus · His prefecturas reddere potes. qui tui sint amātissimi. et ita
regnum ordinare. et quādo uelis presto sint omnia. tui subditi mag
na ex parte greci sunt et armeni ut diximus Iacobite. qui etsi aliqd
erroris habent christiano tamen nomine cēsent. nec aliud magis cu
piunt quā te similem eis esse. et illum deum colere quē colunt. Ipsi
sperarent meliori esse loco futuros. qui nunc mācipia q̄uilissima sūt
tributa exsoluunt grauia. iniuriis afficiunt quotidianis. ad bellū du
cunt inuiti. et inermes cedibus exponunt. priuant liberis et uxori
bus. miserrima res est postq̄ filios educauerunt eos perdunt: rapiun
tur in palaciū pueri. circuncidunt et mahumetheis ritibus imbuūt
Vident infelices parentes non modo corpora liberorum uerū ani
mas etiā ire perditum. et angustiati inter tot calamitates plorare nō
possunt maiora mala timentes. Nemo hoꝝ te diligit. neqꝫ. n. natura
fert ut eos amemus a qbus patimur mala. qꝑ si te xpīanū cernerent
miꝝ ī modū diligerēt. felicitatē tuā cuperēt et oībus studiis tuā glo
riā q̄rerent. et filios suos et seipsos q̄libētissime tibi donarent mag/
na est horū multitudo. et ꝓ sua religione constātia Quod si pruden
ter eos tractaueris. nihil tibi de religione turchorum uerendū erit.
Per medios inter xpristianos sese uidentes. tue potius uolūtati con
sentiēt: fortunas et dignitates seruaturi. q̄ mortis periculo se subii/
ciant. Non suademus rem nouam aut insuetam. tritū est iter qd ost
ēdimus Multi hoc et magni reges īgressi sunt apd frācos. et gētiles
et ydolatra xpīanus effectus ē. Clodoneus. et simul cū eo regni ꝓ
ceres baptisari non recusarunt. apud hungaros Stephanus

nr̄is iniciatus sacris oēm illā gentē xpō acquisiuit Apud uesogotas q̄ longo tp̄e in hispania regnauerūt. & usq̄ ī hec tp̄a eiusce gentis sanguis ip̄at. Ricardus lemugildi filius suadēte leādro Ispalensi epis copo arriane renūciauit heresi · & cum oī gente sua catholicā fidem cōplexus ē Apud lōgobardos agilphus suasu cōiugis Theudelinde reliquit ydola & cū oi populo xp̄iane sese legi subiecit. Apud hybe ros q̄ sunt ī asia imp̄āte constātino maiore. Rex gētis cū cōiuge & oī nobilitate atq̄ plebe. ad predicatōem unius captiue mulieris reli cta ydolor̄ insania baptisatus ē Sed quid moramur & nō exēplū illud adduximus. qđ oīm maxīm. cōstātinus ipse īpator ac monarcha uiā apuit. q̄ tu & tui similes igredi absq̄ ulla cūctatōe possetis. oēs q̄ eū precesserāt īpatores excepto. Philippo gētiles fuere. Iouē. Mercuriū appollinē herculē & alia que sunt mōstruosa noīa tanq̄ deos colebāt. Senatui. & omni rōano pplō. stultitia xp̄us erat. Propone bāt̄ passim edicta q̄ xp̄ianos cōprehendi iubebāt. & nisi sacrificarent ydolis: crudelibus modis iterfici: nil uilius erat noīe xp̄iano. Infame genus & maleficū habebat̄ omniū q̄ xpō crederēt sub neroe Sub domiciano sub diocletiano: crudelissima ī xp̄ianos deseuit psecutio. ac cōstātinus acceptis impii fastibus: post̄q̄ psuasus ē a. Siluestro predecessore nr̄o: ī simulacris demonia coli Et unū tātū deū esse. cū p̄re & sp̄ū sancto: xpristū iesum. & ī euāgelica tātūmō lege salutē īueniri. nō ē cūctatus. xp̄ī fidē āplecti. nō dixit senatus mihi aduersus erit. resistet pplūs. copiarū duces alienabūt̄. īpio deiiciar Sed alto aīo iactās in deo spem suā edidit: q̄ publice xpristū coli iussit: & eā fidem teneri ab oībus impio subiectis. quā beati Aplī Petrus & paulus rōanis tradidissent nec ꝓpterea sinistri aliq̄d sibi accidit Sed tunc potissimū excellēs & glorios⁹ euasit cū In uexillis suis Crux domini iesu appōita resplēduit. Viderat p̄ q̄tē ī aere signū crucis. & uocē audiuerat dicētē in hoc cōstātine uinces: paruit uexilla crucis erexit. cīlibus bellis finē īposuit. supauit hostes. barbaros afflixit

ipiũ āpliauit.pacẽ ſubditis dedit.eccās aperuit cõcilia ſacerdotũ ce
lebrauit.hereſes illīnauit. lucẽ quã accepat ab euãgelio cũctis genti
bus cõicauit Magnificus et excelſus ſup oẽs Ceſares iuẽtus grecis
et latinis nr̃is celebratus.Impauit ānos ſupra trigīta ſedem imperii
apud biſantium erexit. Et ampliatis ciuitatis menibus multiſq; tũ
publicis tum priuatis edeficiis:magnifice cõſtructis de ſuo noīe cõ
ſtãtinopolim appellauit.et plenus dierum apud nicomediã edito te
ſtamẽto in quo filios imperii ſucceſſores reliquit ut xp̃ianum decet
ſacramẽtis eccẽ receptis e uita deceſſit:qd erat q; ille amplius inter
ra poſſet optare.imperio potitus eſt omniũ.maxima uita ei et lõga
fuit et paucum obnoxia morbis:inimicos hũiliatos uidit et quod ho
minibus dulciſſimum eẽ ſolet.heredes āpliſſime fortune filios dimi
ſit Nec alienũ fuerit tantum impatorẽ q xp̃ianã fidẽ tãtope āplia/
uerit in alio ſeculo.cum xpõ regnare ut ẽ credere.cui ſeruiuit dum
hic uiueret. Qđ ſi oĩbus qui patriã auxerint.Iuuerīt:defenderint.
certum eſt eſſe in celũ diffinitum locũ in quo beati euo ſempiterno
fruãt:ſicut phĩ doctiſſimi tradiderũt.multo id certius de illis ſperã/
dum ẽ.qui ꝑ lege domini uel ſeruãda uel augẽda ſummis ſtudiis cõ
tenderunt·ſicut de cõſtantino oſtenſum ẽ. quẽ ſicut ĩ terra felicem
fuiſſe didicimus Ita et in celo beatũ credimus Eadẽ ꝑculdubio euẽ
tura tibi eẽ cõfidimus ſi nobiſcũ ſapiẽs xp̃um colas et magnũ cõſtã
tinũ imiteris.quẽadmodũ romani cũ ſuo impatore xp̃iani ſunt effe
cti.Ita et turchi una tecum baptiſabunt. eritq; tuũ regnũ ſup oĩa
que ſunt ĩ orbe.et nomẽ tuũ nulla ſilebit etas. Latine te lr̃e et gre
ce.et barbare.celebrabũt.nẽo ĩter mortales erit q te potẽtia aut glã
precedat Magna ſunt hec q; ꝑmittimus·maiora que ſequũt.de reg
no.de potẽtia huius ſeculi:de glã hũana.ſumus locuti. Caduca hec
et incerta ſunt et fluxa.omnes morimur.oĩa nata occidũt.et oĩa orta
ſeneſcunt:breuis eſt humãe ꝑſperitatis curſus:cito regnum deficit
nulla potentia longa eſt. Gloria quoq; clari noĩs quamuis de maxi
mis rebus.diu perſeueret. Finit tamẽ aliquãdo. et cũ tempore defi

cit.nihil ē inter mortales nō mortale:cōterit oia tēpus Esto: duret
ꝑ multa secula nomē Que dulcedo post obitū laudis. aut dānatus ē
hō in altera uita & nihil ei ꝑdest fama q̄ remānsit.aut saluatus ē & ea
nō eget btitudine.donatus eterna.q̄ oī ex pte plenissima ē.filios ac
nepotes preclara maiorū noīa iuuāt.& nobis quoq; dū uiuiūs dulce
ē talē hereditatē posse relinquere.que sit posteritati solaciū. Est id
quidē aliquo mō bonū sed meliora querēda sunt & stabilia bona q̄
nr̄a sit.neq; ūq̄ nos deserāt.phī quos pipatheticos uocauitāti q̄tas.iii
bonoꝝ genera posuerūt Et alia eē aī dixerūt:alia corpis.alia exter/
na.Stoici ea dūtaxat bona existīarūt q̄ aim excolerēt·Hoc facit iu
stitia prudētia·moderatio.fortitudo & q̄ sunt alie ī aīo dotes.egregi
am corpis formā.roboris multitudinē.nobilitatē.cliētelas.opes. in
ter bona nō acceperūt. q̄ neq; sunt ī ptāte nr̄a neq; possessori felici
tatē prestāt.Sed neq; ille quatuor uirtutes q̄ pricipales existimant
trāq̄llā hoī mētē reddūt nisi aduniāt alie tres:ās theologicas appel/
lāt:& ī aīo site sunt.spes.fides.caritas.tristis ē & ī anxietate morat.
& torpet & angit & nihil boni opat q̄ spe future uite priuatus est
Sine fide impossibile ē placere deo:q̄ ē ultimū hoīs bonū & finis in
quē tendimus Caritas dino amore feruet:curiosa ē aīe nr̄e & ꝑxio
cōsulit:quē iubet lex ut tāq̄ nosipsos diligamus.Si ergo aī bona cu/
piūs.& moralibus uirtutibus opus ē & theologicis.neq; ī his ulla ē
nobis cum tua lege cōtētio Alia sūt ī q̄bus discrepamus.Fatebitur
tua lex:& uitā eternā ī altero seculo r̄periri:& ī his itineribus ad eū
perueniri.dicet.Fidē necāriā esse.uerum non eā fidem quā nos re/
cipimus amplectet Laudabit caritatem sed alia eius officia dicet q̄
xpīanus.Sine spe nō posse bene homini esse fatebit:sed spei finem
longe diuersum a nostro recipiet.pax erit in nominibus bellum in
rebus.Fatescat hec nunc contentio. & quomō uera & eterna bona
ex fide xpī consequi possis:& anime tue consulere.que īmortalis ē
ostēdamus.etsi.n·huius seculi q̄ dicūt bona cōcupiscis.et īter morta
les magnus uideri uis.nō tamen aīe tue oblitum te credimus·nec ex

illorum nūero cēsemus. q cum epicuro et aliis quibusdā delirātibus phis extīgui aīam simul cū corpe putauerūt. nec rursus te sine deo eē cēseūs: sicut olī de callecis in hispania traditū ē q nullū colebāt deum. & de pitagora quē ferūt dicere solitū eē. nō liqre sibi an deus aliquis eēt. q disputatio adeo īpia iudicata ē. ut ab atheniēsibus auctor eius eiectus sit. & libri ī qbus ea cōtinebant exusti. Possidonius scripsit Epicuꝝ nihil de deo sensisse. sed ea q de diis locutus est iudie depellēde cā dixisse. Stultoꝝ hec ē assertio sicut ī ꝓpha legimus dixit īsipiēs ī corde suo nō ē deus. Haud eqdē te adeo rudē existiamus ut celū credas rectore carere. et hāc pulcherrimā mūdi machinā casu emersisse: et oīa fieri fortuito. sed arbitramur te deū nr̄m cōfiteri. et ī eū credere qui celū creauit et terrā et oīa q ī eis sunt. Et ꝙ q creauit nō negligit: nec te ignorare cēsemus. īcorruptibiles eē anīas hoīm. et cū enr̄is corpibus migrāt ī alias regiōes trāsferri et bonas leta sortiri loca. malas ad supplicīū rapi: ꝙ nō solū ī euāgelio nostro scriptū ē et ī ꝓphis. sed tua quoq; lex idē docet: q̄uis ī hoc mūdo tē palia q putāt bona: casu quodā fortuito euenire nō rcē arbitratur. Socrates et plato et aristo. phōꝝ priceps. de mūdi regimine. de immortalitate aīaꝝ. de deo eadē crediderūt q xpīani q̄uis alīq noue legis archana q nōdū edita erāt ignorauerūt Platōis ī eplis hec uerba legūt. Credēdū ē āt sp ueteribus sacrisq; sermonibus nobis asserēti bus aīam esse īmortalē iudicesq; hr̄e ac penas dare maxias cū a corpore fuerit sepata. qđ intelligendū cū male uixerit. Nō ē hic locus apud te altius examināndus qui ꝓ tua lege deū eē itelligis qui omnia uidet. et oīa iudicat et aīas corpea mole solutas. ꝓ suis operibus in alio seculo. uel premia recepturas uel supplicia nō dubitas. Que cū ita sint stultū cognoscis terrenis rebus ita aliquē īherere. ut celestia negligat. et dū corpi studet aīm ꝑdat. Breue ē oē qđ uiuimus euū. etiāsi Mathusalē aut Nestoris ānos possimus attīgere. qcqd eternitati comparatur momentaneum est. Quotus hodie reperitur qui cēteſimū uideat autūnū. Quotus qui octuageſimū impleat annum

Vita hoīs. ut īquit ꝓphetain ipīs ſeptuagīta annis ī potētatibus. alī quādo ad octuagīta ꝓtendit. ulterius labor & dolor. Quotus iterū ex eis qui naſcunt ad perfectā peruadit etatem: q̄ multi moriūt ī/fantes. quot pueros extinguūt morbi. pauciſſimi iuuētutē ſuperant Anguſtiſſima eſt uita hoīs & incerta mille inſtāt ī oēs horas ꝑicula mille mortis fauces uite nr̄e inſidiāt. mīna res curſum nr̄m īterrūpit Alieno hic arbitrio ſumus. uocat nos deus q̄do uult. & ubi uult & cum minime credimus tūc citamur. peremptoria monitio ē. nec licet ꝓuocare. aut cōtra niti parēdū ē altiſſimo domino: & uillicatio nis rō reddenda. Sapiūt q ita uitā iſtituūt. ut uocati alacri aīo abeāt & corā iudice qui nihil ignorat īpauidi cōſiſtāt. in die illa tremenda & amara ualde. in qua nihil āplius mereri licet: & oīs ſpes ac metus ex his q̄ acta ſunt pendet nec ſupplicare iuuat neq̄ negare. Eſt igit de anima curandum que poſt hanc uitā aliā habet uitā: ī qua uel dolet uel gaudet. Quid ꝓdeſt homini ſi uniuerſum mūdū lucret īquit in euāgelio dominus. anime uero ſue detrimentū paciat: aut quā cōmutatōem dabit hō ꝓ anima ſua. hac uiuimus. hac ſapimus. hac deo ſimiles ſumus hec melior pars nr̄i eſt. rebus oībus precioſior. hec dimiſſo corpore ī alias regiones īgredit. corpus ī terra iacet. & ī pul/uerē cōuertit: & uſq̄ ad ultimū maximūq̄ iudiciū ſēſu carebit. tūc uero ꝓ meītis q̄ illi cū aīa fuēr coīa uel ad gloriā uel ad penā r̄ſurget qd nino prodeſt late per aſiā īpaſſe. Quid ſemiramidi. qd dioniſio quid hercul in dos uſq̄ penetraſſe. Quid ydanthirſo. Scithie atq̄ aſie iugum impoſuiſſe. Quid nabuchodonoſoro ad gades uſq̄ per rexiſſe. quid oſiridi dimiſſa egipto. per ſiriā & aſiā in traciā duxiſſe copias. quid agamennoni Iliū exuſſiſſe. quid Ciro perſaꝝ imperiū cōſtituiſſe. Quid alexandro magno illud euertiſſe. & uſq̄ ad hiſpaſī in oriētem. & ad Iaxartem fluuiū ſeptentrionē uerſus. arma tuliſſe. quid hānibali ytaliā uexaſſe. quid ſcipionibus cartaginē deleuiſſe. Quid pōpeio orientales reges debellaſſe. Quid iulio ceſari ſubacta gallia Romanum imperiū inuaſiſſe. quid hunorū regi athile pan/

noniaq̄ potita Aq legiā i ytaliā ſubuertiſſe Quid tamerlão tot aſie
ſyrieq̄ urbes īcēdiſſe.atq̄ auū tuū prelio ſupaſſe. qd gēitori tuo ami
rati ſepe de grecis:ſepe de hūgaris triūphaſſe.qd ceteris regibus at
q̄ īpatoribus res magnas et claras geſſiſſe ꝓdeſt:ſi abſq̄ cognitiōe
ueri dei mortui ſunt Et nūc eoꝝ aīe apd̄ īferos cruciāt̄:laudant̄ hic
et ardēt illic Que ſane uoluptas ī cruciatu eē pōt Que dulcedo glo
rie ī doloribus:diira uox eſt eorum qui uel in tauro phalaridis btī/
tudinē eē dicūt Nō bene cohītant dolor ac uoluptas:nec ullus ē in
felicitate meror. In celo plena felicitas ē.apud īferos plena miſeria
cū eo uētum eſt nihil iuuat gloria que preceſſit:et fama ſeculi Stu/
dendum igit̄ eſt:ut poſt obitū q ꝑ oēs ſe horas īfert: certus et īcer
tus:aīabus nr̄is bene cōſulaūs. Preueniēdus ē piis opibus dies mor
tis et oēs actus nr̄i ita dirigēdi ut deo placeamus. Ipē ē.n.finis oīm
et ſummū bonū. ad qd̄ aſpiraūs et ipā btitudo cuius cupiditas omī
bus mortalibus ī ē Querēdū ē iter ad eā Id rcā fides oſtēdit. et op
atio iuſtitie. qa nec iuſtitia ſine fide nec fides ſine iuſtitia ſufficit.iuſ/
tus ex fide uiuit ut ſcriptum eſt:et ſine fide nemo eſt acceptus deo
Tua lex ut aiunt.in ſua quenq̄ religione ſaluari hominem cenſet
ſi alioquin caſte iuſteq̄ uiuat.niſi mahumethea traditione relicta ad
aliam tranſierit. dicunt et in tua lege ſcriptum eſſe.eſt enī ſibiipſi ſe
pe contraria. nulli ſalutem patere niſi in ea. Nos contra ſentimus:
et certi ſumus uiā uite ſoli xpriſtiano ſi bene agat apertā eē. ait enī
ueritas nr̄a ī euāgelio. q crediderit et baptiſatus fuerit ſaluabit̄. q
nō crediderit cōdēnabit̄. Tu ergo ſi futurū credis ſeculū:ſi uis fie/
ri ſaluus ſi aīe tue bene cōſultū cupis.ut fidē rōane eccē extra quā
nō eſt ſalus et baptiſmum recipias oportet. His duabus clauibus fi
de et baptiſmo aperiuntur paradiſi porte.illis tamē qui appōite ad
fidem uiuūt.nā ſine operibus fides mortua eſt Euāgelio prebende
ſunt aures et xpī doctrina ſequēda que nullū fallit Dices nolle tue
legi nr̄am prepōere.aut mahūetē relīqre ꝓphetā magnum rogaui/
mus ab inicio ut benigne audires.idē nunc petimus et nunc maxi/

me attētis arribus & pia mēte opus ē Et iudicio recto quādo ad radi
cē arboris ifructuose admouemus securī. Audi serie rep. nosse histo
riā fidei. prebe aures uero. cui ꝓraro ē i altis edibus locus. Calistenē
phūm crudelibus mōis lacep i custodiā rapuit Alexāder q uera lo
quēs dīnū cultū hōi denegauit & clitū philippi laudes cōmēorantē
lācea trāffodit: tient hoies exēpla & uidētes melius adolatoribus suc
cedere q̄ recta monētibus ad nugas se cōuertūt: & q̄ placeāt loquū
tur Anthigonus aliquādo unus ex succeſſoribus alexādri q regna/
uit i asia iter uenāđ. mutata ueste. relictibus cōitibus. errabūdus apđ
agrestes hoies i uili tugurio pernoctauit icognitus & cōbibēs de se
ipso tāq̄ de altero percūctatus astātes. oia que fecerat mala ab eis au
diuit. mane q̄situs atq; Inuētus. cū uestē allatā & regiū ornatū uidi
sset date inquit purpurā quam ut primum indiu uerum de me ni/
si hac nocte nunq̄ audiui. Et augustus mortuo uaro Idcirco seipsū
supra modum dolere aiebat. qa nō eēt a quo uerū audiret. Ad pau
peres philosophos relegata est inquisitio ueri. q ꝓpterea sapie ame/
tores uocāt quia ueritati seruiūt. & nolūt decipi Turpe ē cuiuis ho
mini errare. maxie regi qui si per seipsum nō satis itelligit ꝓpe hēt
mgr̄os quos iterroget: tantū placeat audire nec pudeat discere qđ ig
noras: tria sunt hominum genera ut inquit hesiodus primi & opti
mi sunt: qui per sese omnia noscunt His ꝓximi que recta monenti
bus auscultāt Tertii ꝓrsus damnandi sunt qui neq; ipsi uidēt neq;
uidētibus credunt. sed nulla in re periculosius errat q̄ in his q̄ perti
nēt ad fidē: neq; utilius iuenit uerū Recte ad antipatp de alexādro
scribit Arist. monens ne ꝓ tot exercitibus uictoriisq; & subiugatōe
orbis terrap glorieť Sed cogitet ꝙ si qđ de deo recte cognoscat nō
minori glā dignus ē q̄ ipse ꝓ tātis rebus gestis tātaq; potētia: & i e/
thicis sapiētē inquit eē amicissimum deo. sapiēs āt nēo existimādus
ē q a recta fide est alienus. In his uero q̄ sunt fidei neq; tuus legifer
satis itellexit. neq; tu i hāc usq; diē satis didicisti. An uero recta mo
nentem audire et seq uelis. futurus dies ostēdet. Si uero hec que ad

te ſcribimus audieris. ſignum erit ad diſcendum parati. ſi feceris q̄
monemus eris ꝑculdubio ſapiēs. Nemo ſapiētiā contemnit. Nemo
odit nemo eſt qui nolit eē ſapiēs Verum primus ſapiētie gradus ē
nolle errare & uerum q̄libētiſſime audire: maxime in his rebus un
de homini eſt ſalus ſicut eſt religio que ordinat̄ ad eternam uitam
Audi ergo uerum circa religionē. Si nō ſcribimus uerū argue ſcri
bentes & deſpice tanq̄ ſtultos Sed noli falſum dicere niſi cognoue/
ris falſum eē Et narrabimus breuiſſime ab inicio mūdi uſq̄ ad obi/
tum ſaluatoris xpriſti noſtre legis arcana. Deinde aliqua de tua le/
ge dicemus eaq̄ conferemus adinuicem & quātum interſit oſtende
mus Conabimurq̄ quanto ex alto dabit̄ lucem tibi oſtendere. per
quā poſſis ad eā lucem peruenire que illuminat omnem hominem
uenientem in hunc mundum. ¶ Cum creaſſet deus in prīcipio ce
lum & terrā & maria lucem & ſolem & lunam & alia ſidera. & plā/
tas & herbas. & uolucres & piſces & quadrupedū genus ſ extermia
bile ut ſcribit̄ ſapiētie ſcđo. ac reptilia & alia animantia Poſtremo
Adī creauit: & inſufflauit in eū ſpiraculum uite & poſuit eū in pa
radiſo deliciarum & fecit adiutoriū ſimile ſibi Euā ex coſta eius edu
ctā. & data licētia qua poſſent ceteros plantationū deguſtare fruc
tus ut abſtinerent a plantatōe prudentie impauit. & ambos cū pre/
uaricati eſſent ex paradiſo deiecit. atq̄ in eis humanū genus morte
damnauit. iuſſit laborioſam uitam & erumnis plenā agere. ab his ꝑ
pagata creatura rationalis. cum rurſus animo rebelli diuinam maie
ſtatem contempneret Et in uitia quoq̄ ꝑlaberet̄ aquaꝝ diluuio de
leta eſt. Noe cum coniuge. & ſex aliis aīabus in archa ſaluatus eſt.
& ab his omnes homines qui modo ſunt & poſt diluuiū fuerunt ori
ginem ducunt. Tres filii Noe ſem Cam & Iaphet redeūtibus aqs
in locum ſuū humanam gentem reparauerunt. adeo ut tradit̄ priuſ
q̄ Noe moreretur quatuor milia hominum ex ſuis & filiorum lum
bis exiuiſſe. ex quibus etiā iniqui emerſerūt Nēbrotes filius Cam
& qui cū eo i cōtumeliā domi turrī babel edificare ceperunt In ea

diuisum est labium uniuerse terre & confusione impeditum opus se
cuta est peccatū pessimū pentapolitana submersio. & Abraham &
loth inuēti religiosi. in semine abrahā benedicte sunt gētes & circū
sionis pactū cum eo percussum ē. fuit enī iustus & placuit deo i ope
ribus suis Cum filiū ysaac diuino imperio immolare nō detractas
set. neq; ysaac pris uiā deseruit cui natus ē Iacob. qui alio nomine
dictus est ysrael. & huic duodecī filii fuerūt a qbus duodecī tribus
emanarunt. Is cognito q; Ioseph quem putabat extinctum magnus
& potens esset in egipto. cum reliquis filiis ad eum migrauit. mul/
iplicatum est illic iudeorum semen. & in gentem magnam cū cre/
uisset ysrahelite surrexissetq; rex alius qui Ioseph & opera eius ig
noraret. grauissimis laboribus oppressi sunt & contumeliis innume
rabilibus affecti. Et miserante deo per manus moysi et aarō seruitu/
tem effugerunt: & sicco uestigio: rubro mari traiecto: p annos qua
draginta cibo celesti uitam in deserto egerunt: et circa montē sinay
diuinam legem in tabulis lapideis acceperunt Adquisita ē terra p
missionis sed non tota in manu moisi Post obitum eius mirabilia fu
erunt opera Iosue et aliorum iudicum inter quos ēt pphete clarue
runt uiri excellentissimi Successerunt deinde reges et alii pphete i
populo dei et non sine celesti munimine conseruata ē gens hebrea.
et pphete quidem interpretati legem salubria tradidere precepta
uirtutem extollentes: et uicia effulminantes. et multa per illos scrip
ta sunt diuinitus reuelata. que de futuris notitiā prebuere. non ta/
men pauca perpessi aduersa iudei cum legem domini cōtemnerent
et in traditionibus patrum non permanerent. ceperūt eos caldei et
in seruitutem redegerūt. Et nunc siri nunc arabes nunc egiptii in
eos arma uerterunt. multe fuerunt eorum tribulationes multe calā
tates. ac miserie sed de oībus liberauit eos dominus cum ad deū cla/
mauerūt et tota mente redierunt. quia cor contritum et humiliatū
non despicit diuina maiestas. Hec ut arbitramur communia tibi no
bisq; sunt. et i alcorano mahumeteo magna ex pte cōtinēt. Verax

igit̃ et tuo et nr̃o iudicio lex iudeoꝝ: uera x moyſes et dauid et ſalo mō & yſaias & ieremias & eſechiel et daniel Veraces oēs ꝓphete domi uera iudeorū fides qui ante criſtū in lege māſerūt.mēdaces ō nes gentes qui coluerūt ydola· Notus ante criſtū ſolū in iudea deus Nihil hicuſq cōtēdimus.cōcedis hec niſi fallimur ōnia.In hiis q̄ ſe quūt̃ diſcordia erit. Sed nos in luce ābulamus neq offēdimus ad la pidē pedes nr̃os &ne de cetero tu quoq offēdas magnope cupimus & ultra ne decipiaris lumē offerimus.tu creatura dei es et ouis eius Sed errabūda extra caulas ī alienis paſcuis ꝓcul ab ouili dn̄ico leti ferū carpis cibū &peſtifera aleris herba.nos boni paſtoris exēplo q relictis nonagītanouē ouibus ī deſerto unā q̄ abarrauerat ſecutus ē te q̄rimus & in uiā ſalutis optamus reducere Dolemus te uirū excel lētē nobilitate maiorū illuſtrē.geſtaꝝ rerū gloria clarū.īperio mag/ no preditū & pluribus nature dotibns eminētē non icedere in uiis domi nō noſſe māndata eins nō eē in lege ſua Cōpatimur tibi & tuo rū ſubditorū īfelicitatem deploramus.qui tecū pereūt.nec te credi/ mus libenter errare cuius naturam bonā eſſe cōfidimus: ignorācia ueri te retinet. Tui te parētes & ſeipſos ꝑ ignorāciā decepere cū ꝓ genitoribus laberis Sed timēda eſt ſcriptura que ait ignorans igno rabitur Quod ſi ceteris in rebus precipuā curā.exactā diligenciā ſūmum ſtudiū adhibes ne qs fallat te.circa religionē potētiſſime cu rādū eſt ne fallaris:in q̄ tāto cautiorē te eſſe oportet q̄to in ea cum maiori periculo delinquitur Ceterarū rerū ignorātia hec que ſunt tēporalia in hoc ſeculo adimere poteſt.Religionis error alterius ui te bona:id ē anime felicitatē eripit.quod ne tibi accidat ſi nobis au/ res & fidem preſtiteris·facile adiumento erimus Audiuiſti ea q̄ de ueteri teſtamento diximus.nunc de nouo agendum eſt in quo pluri mum diſcordamus. Audi que ſubiūgimus Sic & tue legis tenebras odio hēbis ut ſperamus.& nr̃e lucem amabis. Duo in ueteri teſtō uaticinia reperiuntur. Quorum alterum illud eſt.quia non auferetur ſceptrū de iuda neq dux de femore eius donec ueniat q mitten

dus est. siue ut caldei dicũt Messias Alterum est quod ait. Cum ue
nerit sanctus sanctorum cessabit unctio uĩa his uaticiniis predictũ
ẽ in aduẽtu xpristi Iudeos & regnum amissuros esse & sacerdotiũ
sicut & factum est Regnum quod iudeorum fuerat ydumei accepe
runt: regnante namq; primo herode ãtipatris filio genere ydumeo
& alienigena. xpristus ex maria uirgine natus est dei filius uerus de
us & uerus homo qui sacerdotium iudeorum ad xpristianos trãstu
lit Petro sibi successore delecto ¶ In quẽ pontificii maximi ptãtem
transfudit Neq; ulterius apud iudeos pastoralis ouiũ cura perman
sit dicẽte domino ad petrum Pasce oues meas Pastor ipse bonus &
põtifex magnus xpristus. pastores deinceps & pontifices xpianos
non iudeos esse constituit q̃uis petrus & alii plures ex iudeis non ã
plius iudei: summum pontificium acceperunt. atq; in hunc mundũ
iudaica cessauit unctio & translatum est sacerdotium Quo facto &
lex ipsa translata est dicente Apostolo quia translato sacerdotio. ne
cesse est ut legis etiã translatio fiat Deus igit̃ qui multifariã multis
q; modis olim patribus in ꝓphetis locutus fuerit. nouissime per fi/
lium suum quem constituit heredem uniuersorum. per quẽ fecit &
secula. allocutus homines nouã legem edidit Et noua dedit precep/
ta q̃bus seruatis uitã merẽt̃ eternã ¶ In tpe igit̃ quod ĩaltissimo tri
nitatis cõsilio ab eterno fuerat diffinitũ regnãte apd̃ hebreos herode
ĩpãte apd̃ romãos augusto. quiescẽte mũdo & aduẽtũ dnĩ mirabili &
inaudita prioribus seculis pace honorante ¶ Missus est gabriel an
gelus de celo qui marie felicem conceptionem & sacratissimũ partũ
annunciaret Sed ante precursor natus est Ioãnes qui penitentiam
predicaret et uiam domino prepararet Concepit uirgo de spiritu
ut prdixerat angelus et seruata dignitate uirginitatis filium simul
et dominum peperit Natus est xpristus et saluator octauo kalẽdas
Ianuarias et in ipsis kalendis circuncisus est et iuxta uocem euange
licã. Iesus appellatus quia salutem attulit hũano generi Plurima de
infancia saluatoris scripta sunt nec dubiũ est quin oĩs etas signis et

miraculis plena fuerit Sed eccē nr̄e grauitas & acre iudicium ea tā tum recipit que certa sunt Apocripha pretermittit Duodecimus saluatoris annus memoriam habet. quia templum ingressus cum le gis doctoribus disputauit et aliqua ex parte splendorem sue digni tatis ostendit Sed circa tricesimum annum fulgor ille plenus emi/ cuit Tunc. n. baptisatus est a Ioanne & Ioannem ipse baptisauit. & paterna uox audita est. Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui. Conuertit aquam in uinum et in innumerabilibus co/ ruscauit miraculis Elegit sibi discipulos quos uocamus apostolos & circuiens regionem & mentes hominum & corpora sanauit egrotā tium: & faciens ipse que docebat toto triēnio predicauit euāgelium per iudeā & uicinas ꝓuincias beatissima uox eius intonuit. Que ui ta hominum esse deberet ostendit: & precepta tum uetera īnouauit tum noua prioribus utiliora instituit: abdita & obscura que erant ī ueteri lege multa reuelauit: & absconsos ꝓphetarum aperuit sensus & que de se predicta fuerant palā exposuit misterium sancte trini tatis ostēdit. & unitatem ī trinitate mōstrauit. docens tū pr̄em. tū fi lium. tū. s. s. diuinis honoribus ꝓsequēdū Et hos tres unū eē deū. pre dixit nō mō mortē suam ueꝝ ēt genus mortis. & ꝙ tertia die resur geret. & ꝙ ascēsurus ī celū rediturus eēt ī fine seculi iudicare uiuos & mortuos. Comprehensus est sicut ipse uoluit Et traditus pylato presidi qui eū neci daret. Testes in eū citati sunt. nec est īuēta mor tis causa: quia peccatum non fecit nec repertus est dolus ī ore eius Maximum crimen obiecerunt: quia filiū dei se fecit & regē dixit. & ꝓpter ueritatem occisus est crucifixus atq; sepultus et iuxta uer bum suū resurrexit a mortuis. Et quadraginta diebus cum discipu lis commoratus cum eos confirmasset & corroborasset atq; in orbē ire iussisset euāgelium dissemiaturos Tandē uidētibus illis eleuatus est & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Ascēdit ad celū & sedet ad dexterā dei patris et inde uēturus est iudicare uiuos & mortuos & redditurus unicuiq; scd̄m opera sua. Interea spūs sanctus ab eo

miſſus omnia ſuggerit eccleſie que nccãria ſunt ad uitam eternam Hec nos xpriſtiani firmiter credimus Hec eſt fides nr̃a quã cũctis gentibus predicamus Et impertiri omnibus cupimus Hec ab apoſtolis & eorũ ſucceſſoribus per fideles mãus imutilata & icorrupta ad nos uſq; delata ſunt Hec uos turchi & ſaraceni magna exꝑte negatis:&ſi.n.xpriſtũ ex uirgine natum & ſanctũ uirum & dei flatũ et ꝓphetam magnum et mirabilium operum effectorẽ et adhuc uiuentem cõfitemini deũ tamẽ & dei filiũ eẽ inficiamĩ. Nec ſibi nec ſancto ſpiritui diuinitatem conceditis & trinitatem perſonaꝝ in diuinis reſpuitis:& xpĩ mortem deridetis quem tranſlatũ & aliũ ſibi ſimilem loco ſuo interfectũ arbitramini nec eius aduẽtum in extremo iudicio expectatis et alia non pauca xpĩane legis reiicitis & plurima creditis que apud noſtros riſu digna uidentᷣ Et que non dimittemus intacta:& que nos credimus non ſolũ ex noua lege ſed ex ueteri mutuamur. Vos mahumeti et alcorano eius:fidem tantummõ adhibetis et hominem mortuũ ſine conteſte ſine rõe ſine miraculis ſequimĩ Nos uiuo credimus.uiuit.n.ur̃o teſtimonio xpũs Nos deo preſtamus aures & ſignis & rationibus ſacris ducimur teſtimoniis. Quod ſi nos audies mr̃abimus breuiter nr̃e legis ſplẽdidam lucem et tue obſcuram caliginem detegemus Sed opus eſt pus et attentis auribus quando fidei ſublimitas attigitᷣ et magni dei pãdũtᷣ arcana Sepe iocis et inanibus fabulis te preſentẽ adhibuiſti Et leuiores audiſti narrationes.non eſt cur hec grauia cõtẽnas.aut ea noſſe recuſes ex quibus tua pendet ſalus Non eſt anima nobilis cui non inſit ueritatis amor.non eſt homo qui nolit ſaluus fieri Audi ergo q̃ generoſus es:audi que te ſaluari poſſunt Quid eſt inter xpĩanos turchoſq; cõtrouerſie:in quo ſimul contendimus.que diſcidii cã Sane non alius diſcordie fons eſt:niſi quia circa diuinitatem non eadem ſapimus.de pr̃e.de filio.de ſpiritu ſancto.cõtendimus:hoc ẽ precipuum diſcidiũ:quo ſublato omnia cõtemnentᷣ Attigemus hec et q̃ ſit ĩter nos de diuinitate diſſenſio lacius exponemus. Nos ĩ deo tres

dicimus ꝑsonas. ꝑrem. & filiū. & ſpūm ſanctū. uos unā tantū. quā nec patrem nec filiū dicitis. ſed deū tātūmodo appellatis. et hūc uni cū eē dicitis. creatorē celi et terre et ōnium q̄ i eis ſūt. nulla ē de tri nitate cōtēcio. nō latent nos uerba moyſi dicentis i exordio legis au di iſrahel dominus deus tuus unus ē. et rurſus i lege ſcriptū eſt. ego ſū dominus deus tuus q̄ te eduxi de terra egipti Nō erūt tibi dii a/ lii preter me. et rurſus ego ſū q̄ ſū. et ſi q̄ſierit nomē meū uade et dic eis q̄ ē miſit me ad uos. et in cātico. Exodi dicit̄ Dominus oīpotens nomē eius. q̄ teſtionia unū eē deū & unū dnīm maifeſte declarāt & unā ptātē et unā naturā nomē fatemur idē qđ uos hic aicicia ē atq̄ cōcordia uobis unus deus ē. nā deus nature doīnus ptātis nomē ē no bis unus Dicitis prīcipiū oīm rerū eē deū nos idē affirmamus i quo igit̄ diſſentiūs Multa ſūt q̄ de deo aliter xp̄iani dicūt. aliter ſaraceni ſeu turchi Vos deū corporeū dicitis nos īcorporeū Vos fortuita eē q̄ hic i terra gerūt̄ arbitramī nec curar̄ de hiis deū Nos gubernar̄ eū q̄ creauit oīa nō dubitamus uos deū patrem in diuinitate negatis Nos patrē & filiū congnoſcimus uos ſpiritū ſāctū ex diuina maieſt ate reiicitis nos poīmus ueneramur ¶ Mittamus alia hec aggredia mur i quo plus pōderis ē Nos criſtū dei filiū dicimus uos negatis Cur negatis ſane qa nec uxorē habet deus ex q̄ filiū ꝓcreare poſ ſet Q đ ſi uxor fuerit filioſq̄ genuerit mūdus q̄ unius imperio r̄git̄ in plēs diuiſus domīos diu ſtare nō poſſet In unitate cōcordia eſt q̄ ſeruat imperia i pluālitate diſcordia q̄ maxia r̄gna ſubūtit Sed quis tā rudis tā uecors tā demēs xp̄ianus ē q̄ generar̄ deū ex cōnubio et permixtōe femine arbitret̄ Non ſumus adeo hebetes xp̄iani ut tā tū nephas admittamus Saracenis ſuaderi hoc poſſet qui deo & cor pus & caput & manus & cetera menbra concedunt Nos deū ſpiri tum eē aſſerimus incorporeum. immortalem. eternū. & īcomprehē ſibilem qui dum ſeipſum intelligit in mente ſua uerbū concipit qđ nos filiū dei eſſe dicimus Nec aliud eſt in deo ſeipſum noſſe atq̄ in/ telligere q̄ deū eē Nihil &eni i deo niſi deus Deus āt cuius ē uerbū

nominamus p̃rem & ꝓcessum ipsius uerbi generatõem filii dicũs
Nec ueritas hec de uerbo dei apd̃ xp̃ianos tãtũ illuxit Gẽtiles phĩ
ante xpi aduẽtũ eadẽ q̃ nos asseriũs nõnulli affirmauerunt: siquidẽ
Plõici ĩ suis libris aptissime dixerũt:qꝑ ĩ pricipio erat uerbũ & uer
bũ erat apd̃ deũ & deus erat uerbũ:hoc erat ĩ pricipio apd̃ deũ.oĩa
per ipsũ facta sũt & sine ipõ factũ ẽ nihil Et reliq̃ ferme oĩacõpro
bãt de uerbo dei que Ioãnes ĩ euãgelio suo traditꝫ ĩcarnatiõem
uerbi quã ignorarũt qa nõdũ natus erat xp̃us & alta legis misteria
abscõderat deus a sapiẽtibus huius seculi q̃ reuelauit ꝑuulis.qd̃ igi
tur plõici uerbũ dei nõmant & deũ eẽ dicũt nos filiũ uocaũs ex deo
genitũ & deũ eẽ fatemur nec ruinã mũdi ex filii generatõe tĩemus
quãdo unus dũtaxat filius ẽ p̃r & filius:unũ sũt una ptãs una uolũ
tas una maiestas:nec uerbũ cõceptũ ab intellcũ cõcipiẽte discordat
Obscura hec uidebũt̃ at si uoles presto erũt q lumẽ afferãt & aptis
sima oĩa reddãt Et tu solẽ hũc corporeũ cernis q noctẽ abiẽs efficit
rediẽs hic a seipõ lucis ꝓducit radios Hec ꝓductio generatio qued̃
ẽ ĩ sole & radii solis filii solis nõ ĩcõueniẽter uocãt̃ q̃ similitudo quã
uis multifarie ẽ iepta.nã solis plures sepe uidimus radios deo unicus
est filius in eo tamẽ cõuenit quia una ẽ & solis & radioꝝ substantia.
Et una ẽ p̃ris & filii dĩnitas atqꝫ eẽntia q̃uis cõpatio corporaliũ re/
rũ nulla satis cũ diuinis eqꝑare põt Sed accipe testĩonia & q rõenõ
rapis cede auctoritati Vetus testamentũ et iudeis et xp̃ianis et sa/
racenis cõe ẽ Eructauit inquit. Dauid ex ꝑsona dei cor meũ uerbũ
bonũ.hoc ẽ qd̃ dei filiũ dicimus et unigenitũ p̃ris eterni nõ ex car
nali cõiugio aut hũano cõplexu Sed ex corde dei.i.ex ĩtellectu pro
ductũ asserimus:et rursus filius meus es et ego hodie genui te. Ho
die dicit quia deo nec heri preterit.nec cras ĩminet:sed hodie semp
adẽ cui presentia sunt omnia Iteꝝ ante luciferꝝ inquit genui te ut in
telligas quia non loqt̃ de salomõe Dauid Sed deus p̃r.de filio deo:
quia ante luciferum nemo fuit Et in libro sapie legimus Sapĩam q̃
dei filius ẽ dicẽtẽ. Nõdũ erãt abissi:et ego iã cõcepta erã.ante mon

tes & colles ego parturiebar Nūq̄ enī pater sine filio fuit. nec sine patre filius et hoc est quod in euāgelio inquit Ioānes· In principio erat uerbum et uerbum erat apud deum et deus erat uerbū. Que misteria ꝑfunda et alta cum non intelligeret Arrius nec mahumetes cōprehenderet.negare maluit dei ueritatem q̄ suā ignorātiā cōfiteri.et suas ineptias imprudenter ingerere q̄ alioꝝ sapiētiā humiliter discere Stulta hec et damnosa pertinacia est.deo·n.et ꝓphetis oportet credere:etsi quid est cuius rōem non capimus debemus cū paulo dicere O altitudo diuitiarum scie et sapiētie dei q̄ incōprehē sibilia sunt iudicia eius et inuestigabiles uie eius Fatēt iuriscōsulti. non oīm que a maioribus suis instituta sunt.rōem reddi posse et tamen legi parendū esse quia non sine cā condita fuerit Quanto minus arcana dei licet agnoscere Plurime sunt occulte cē ad quas nulla potuit curiositas hominū peruenire:sicut oculi noctue ad solē ita et nr̄ ītuitus ad ea que sunt diuinitatis. Non est ergo mirādū si neq̄ generationē filii neq̄ spūs sancti ꝓcessionem .neq̄ trinitatem ī diuinitate intelligit carnalis homo uel arrius uel mahumetes Sed illud ī eis dānabile ac detestabile fuit q̄ sacre scripture diuinisq̄ testīoniis non acquieuerunt Nam quid opus ē argumentis ubi deus ipse loq̄tur De pithagoricis traditum est q̄ in disputando soliti erant dicere Ipse autē erat pithagoras tanq̄ eius auctoritati non liceret aduersari. quanto minus deo qui uerax est et omnis homo mēdax Sed negabis hec esse dei que afferimus testimonia. De hispostertius asserimus:nunc de spiritu sancto agendum est Cui tua lex diuinos honores abrogat.non est huiusmodi erroris mahumetes iuētor. Arrii et nestorii et macedonii hec olim demēcia fuit quos sacra patrū consilia damnauerunt · sed eorum uirus apud egiptios et arabes aliq̄diu latuit Et postremo auctore mahumete et magistro eius sergio latedi ffusum est Ne mouearis dum uera loquimur. Caue ne seq̄ris cecos disce.s.s.eē deū et terciā ferre ī trinitate personā.Diximus paulo āte

deū p̄rem dum se cognoscit uerbū cōcipere & filiū gignere Nunc
qd̄ sequit̄ Adiicimus cognitōi ānexam eē appetitiuā quādā opatio
nem cuius p̄cipiū uolūtas ē Inter opatōes uero quas uolūtas pro
ducit precipua ē amare adhibe hic aures et mētē erige ī deo p̄fectā
& absolutā fateri cognitōem oportet & amorē pari mō cuius ꝓces
sus per appetitiuā operatōem exprimit̄ sicut & uerbi generatio p̄
tellectiuī & alia ē opatio qua itelligit alia q̄ appetit Intellectiua ex
his cōplet̄ que sunt quodāmō ī ipso intelligēte Nā sicut sēsibilia in
sensu ita intelligibilia ī itellectu dicimus eē Appetitīa āt cōplemen
tū accipit scd̄m quēdā ordinē uel motū ad eas res q̄ obiiciūt̄ appe/
titui: & occultū quoddā p̄cipiū sui motus hēt. ea uero q̄ a p̄cipio
ferūt̄ arcano Spūs nomē acceperūt: nā & uētos: spūs dicimus & in
scripturis ꝓcellaꝝ spūs appellāt̄: quia nō apparet afflatiōis spiritus
initiū. Respiratōem etiā et arteriarum motū ab ītrinseco & occulto
principio manātē uocamus spiritū atq̄ hoc modo cōgruēti quadam
similitudine quātū diuina hūanis uerbis iudicari possunt diuinus ip
se amor a p̄re filioq̄ ꝓcedēs spūs dictus est In nobis duplici ex cā
ꝓcedit amor Aliquando ex corporea. & materiali natura & is ple/
rumq̄ immundus est & menti noxius. Aliquādo ex ipsa ꝓprietate
spūalis nature. cum bona intelligibilia et ratōi conuenientia adama/
mus et hic purus ē amor & laudabilis et anime salutaris In deo cor
poralis amor seu materialis locum non habet Sed ille tātum reperi/
tur q̄ simplex est & nitidissimus & purissimus: & quē spiritū sāctū
appellamus. Nec nos intellectuali & sancto amore qcq̄ ꝓsequimur
nisi quod intellectu concipimus. Cōceptio autē ut diximus que fit
intellectu uerbū ē atq̄ ita necesse est amorem ex uerbo oriri Amat
enim deus qd̄ de seipso ītelligit id ē uerbum quod cōcipit ītelligen
do. Verbū autē dei dicimns filiū dei qui & ipse patrē nouit & amat
Atq̄ ita fit ut amor ipse cui sanctus spiritus est nomen ex patre
filioq̄ ꝓcedit: sitq̄ cum patre: & filio pariter deus Nam sicut di/
uinum intelligere essentie diuinitatis est ita et amare. Et sicut :

ſicut deus ſe ſemper ītelligit ita et ſe ſemper amat: et omnia amat ſuā bonitatem dum amat. rurſuſq; ſicut dei filius qui eſt uerbum dei in natura diuina ſubſiſtens patri coeternus perfectus & unus deus eſt ita et. ſ. ſ. deus eſt patri et filio coequalis et coeternus Et quia omne quod ſubſiſtit in natura intelligibili apud nos perſona dicit̄ apud grecos ypoſtaſis conſequēs ē ut tres perſonas in dīnitate ponamus Quia tres ſunt ſubſiſtentes Pater et uerbum et ſpūs ſanctus neq; p ſonas dicimus eſſe per eſſentiam diuerſas Sed per ſolas relationes di ſtinctas que ex ꝓceſſione uerbi et amoris ꝓueniunt. Atq; in hunc modum xpriſtiana religio diuinitus illuſtrata diſtinctas tres perſo/ nas confitetur in diuinis non tres deos ſicut Mahumetes falſo opi/ natus eſt Sed patrem et filium et ſpiritum ſanctū eſſe ab eterno de um aſſerimus. nec tamē ipſum patrem qui filius eſt nec filium qui pater eſt aut filius. Vna eſt. n. patris et filii et. ſ. ſ. eſſentia In q̄ non eſt aliud pater: aliud filius. aliud ſpiritus ſanctus quamuis in perſo/ nis. alium patrem. alium filium. alium ſpiritum ſanctum diuina do cente auctoritate dicamus Nec ſimilitudo in his que creata ſunt ſū/ me deeſt trinitatis Inuiſibilia dei ſicut apoſtolus ait per ea que facta ſunt intellecta conſpiciunt̄. ſempiterna quoq; uirtus eius ac diuini tas relucet quippe in anima noſtra et quedam diuine trinitatis ima go. Eſt enim anima nr̄a ſubſtantia quedam incorporea et rōe pre/ dita. Et actus quidem ſiue forma organici corpis que dū corpus mo uet et regit ſui meminit. ſe ītelligit. et ſe diligit quibus ī rebus queď apparet trinitas. memorie. intelligentie et amoris Tria hec ad ſeipā referūt̄. quia non eſt amor ſine memoria nec memoria ſine noticia. Nam quis meminit aut amat quod neſcit. Inſeperabilia ſunt hec a ſemetipſis et tamē quodlibet eorum et ſimul oīa una eſſentia ſunt et una uita in aīa una. Differunt quia memoria non eſt intelligētia uel uolūtas nec intelligētia uoluntas ſiue amor Qď ſi hec diligēter iſpi cias. inuenies ſumme illius trinitatis atq; unitatis ueſtigium et ymagi nem quādā quamuis imparem Quicūq; enī ſempiternā et icōmu

tabilem. per memoriam reminiſcitur. Intuetur per intelligentiam amplectitur per dilectionem ꝑfecto repperit ī ſeipſo ſumme trinitatis ymaginem non tamen oīo ſimilem ſed qualēcunq; ita ut in ſimilitudinē magna inueniat̄ diſſimilitudo &ſi enim homo meminit intelligit & diligit non tamen memoria eſt. nec intelligentia nec dilectio Sed ſunt hec in eo & in una ſubſtātia non ſicut accidentia ī ſubiectis que poſſunt ab eſſe ſed ſubſtātialiter exiſtūt in anima & unus homo eſt qui habet hec tria. non ipſe eſt hec tria ī ſimplici uero natura que deus eſt: quāuis unus ſit deus: tres tamen perſone ſunt ut dictū eſt· & ipſe deus eſt et tres perſone Sed illud ſatis ad rem nr̄am eſt quia tria hec aliquo modo unum ſunt. Reperit̄ & ſub aliis nōibus & alio modo in noſtra natura illius ſumme & ineffabilis trinitatis ymago Nam mens & noticia eius et amor tria quedam. mens. n. nouit ſe et amat ſe nec amare ſe pōt niſi etiā nouerit ſe duo quedā ſunt mens et noticia eius. Duo etiā ſunt mens et amor eius Cum ſe nouit mens et ſe amat manet trinitas. ſ. mens amor et noticia. et hec tria quāuis diſtincta inuicē ſint unū tamē eē dicunt̄ quia in anima ſubſtantialiter exiſtūt Et eſt ipſa mens. q parēs et noticia eius. q· ꝑles eius. mēs. n. cū ſe cognoſcit noticiā ſui gignit et eſt ſola parēs ſue noticie Tercius eſt amor qui de ſeipſa mente et noticia ꝓcedit. dum mēs cognoſcens ſe diligit ſe nō. n. poſſet ſe diligere niſi cognoſceret Amat. n. placitā ꝑplem noticiā ſuā Et ita amor qdā cōplexus eſt parentis et ꝑlis nec minor eſt amor. parente et ꝑle id eſt mente et noticia. Cum tantum ſe diligat mens quantum ſe nouit et quanta eſt Conſiderat hec rationalis homo et uidens tria in una eſſentia cōcurrere extendit ſe ad contemplationem creatoris et intelligit unitatē in trinitate Et trinitatem in unitate. Et unum deum colit. Vnam eſſentiam Et unum principium Sicut et patriarche et ꝓphete atq; apoſtoli tradiderunt. Sed audiamus tādem ipſos. Et diuine legis auctoritatatē et teſtīonia ī mediū afferamus. ſine qbus oīs uana ē argu

(mētatio

Deū p̃rem ōnes ſacre littere confitent̃ et dei nomē paternitatē ad omnia refert. Etſi filium dicimus non poſſumus patrem negare. De filio adducta ſunt teſtimonia legis. Ergo & pater oſtēſus ē ſicut et ſaluator ait Philippe Qui uidet me uidet et patrem meum Nunc de ſpiritu ſancto quod cepimus ꝓſequendum eſt. In geneſi legimus quia ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas Quis tunc dominus niſi deus fuit. Et cuius ſpūs niſi dei. Et quomodo dei ſpiritus niſi deus Deus eſt quicquid dei eſt Nec aliud illi immixtum eſt Incompoſitus eſt. Simplex ē. Et purus deus. In iob ſcriptum eſt Spiritus domini fecit me et ſpiraculū omnipotentis dei uiuificauit me. dei ſunt hec opera non hominis. quid facit hominem niſi deus aut uiuificat hominē uiſi deus. eſt igit̃ ſpiritus domini ꝓpter quod dictum eſt ī pſalmis Spiritus domini repleuit orbem terrarum Et hoc quod cōtinet omnia: quis hic ſpiritus niſi deus cui celū ſedes eſt Et terra ſcabellum pedibus eius Et apud poetas deum namq; ire per ōnes terras tractuſq; maris. celumq; ꝓfundum traditum eſt Et rurſus ē ne dei ſedes niſi terra. pontus et aer et celum et uirtus ꝓpter quod recte inquit dauid qno ibo a ſpū tuo oſtendens non eſſe locum in quo poſſit fugere ſpiritum domini qui eſt ubiq; Eſſe autem ubique. implere et continere mundū ſoli deo tributum eſt. Deus igit̃ ſanctus ſpiritus eſt q hec peragit et futura prenoſcit et predicit ſicut ſcriptum eſt Reſponſum accepit ſimeon a ſpiritu ſancto quia non moreretur niſi uideret Chriſtum domini. Non eſt cur deum negemus qui dei efficit opera. Non igitur ſolus pater deus eſt neque ſolus filius ſed ſpiritus ſanctus cum patre ſimul et filio deus eſt. quia nō adueꝛſatur rationi trinitas perſonarum in unitate diuinitatis. quemadmodum ſuperius oſtenſum eſt ¶ Sed iam trinitatem ipſam et ſacris codicibus demonſtremus et moyſem ante omnes audiamus. cuius hec ſunt uerba in capite libri quem geneſim noſtri uocant. ¶ In principio creauit deus celum et terram. ¶ Terra autem erat :

inanis et uacua & ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas tria cõme/
morat deum principium & ſpiritum. ideo in deo patrẽ ītelligimus
In prīcipio filiũ In ſpiritu domini ſpũm ſanctũ. Et accipiatur hoc
in loco prīcipium ꝑ filio Sicut in pſalmis de ſuo filio dicit deus Te
cum principiũ in die uirtutis ſue in ſplendoribus ſanctorũ ex utero
ante luciferum genui te Atq; ita in exordio naſcentis mundi. trini
tas ipſa in diuinis perſonis adducitur. Hic ſi placeret interſeri poſ/
ſet de heloën ſcđm. Ieronimum ad marcellum temptans dyabolus
primos parentes interpoſito ſerpente & ſuadens ut edant de ligno
ꝓhibito Eritis inquit ſicut dii ſcīẽtes bonum & malum. quod ꝑ in
de accipiendum acſi diceret. eritis ſicut diuine perſone quibus igno
tum eſt nihil. & cum eiicit adam de paradiſo inquit dominus. Ecce
adam factus ſicut unus ex nobis. quibus nobis pr̃i. ſ. & filio &. ſ. ſ.
. ſed manifeſtius eadem trinitas oſtenditur cum dicit̃. Faciamus ho
minem ad ymaginem & ſimilitudinem nr̃am. cum ait faciamus &
nr̃am. plures perſonas inducit Cum dicit ymaginem unitatem diui
nitatis oſtendit. nec ſolitarius eſt cum dicit faciamus neq; alieno a ſe
loquit̃ qui nr̃am ait Duo ſunt pluralia uerba. faciamus & noſtram
ut uideat̃ pater cum filio & ſpiritu ſc̃to miſcere ſermonem. quod
non ſono uocis ſed ītellectu q̄ ſingularia ſunt: quia unus eſt deus &
una expreſſus eſt Dixerat creauit deus celũ & terrã dītatis eẽntia.
ſubiũgit̃ faciamus et nr̃am ut pluālitas ī perſonis ītelligat̃. idem &
pſalmiſta: canit regius: dũ ait: uerbo dn̄i celi firmati ſũt & ſpũ oris e
ius. ois uirtus eoꝝ. qd mān̄ifeſtius dici potuit ī cõditõe celoꝝ tres ꝑſo
ne cõcurrũt. dominus. uerbũ. & ſpũs. Dominus pr̃em exprimit. in
uerbo filiũ accepiũs: ſpũm is quẽ ſc̃tũ uocamus. & rurſus ꝓpha ut
trinitatẽ ꝑſonaꝝ ī dīnitate cognoſcas. ter deũ ꝓuocat ī benedictiõe
Benedicat nos inquit deus deus nr̃. benedicat nos deus & metuant
eũ uniuerſi fines terre Trina dei cõfeſſio trinitatẽ exprimit ꝑſona
rũ & cũ ſubdit̃. metuãt eũ uniuerſi fines terre unitas aperit̃ diuini/
tatis. ī pſal. quoq; xliii. Multũ expreſſe trinitatẽ ĩuit cũ dicit filio

ſedes tua deus in ſeculū ſeculi:& poſtea ſubdit ꝓpterea unxit te deus deus tuus .i. pr̄ et.ſ.ſ.et cum ſeq̄t pre participibus tuis.miſteriū quoq; incarnatōis aperit de quo ſuo loco ꝓſequemur Iſaias in uiſione ſua clamātia introducit Seraphin.ſanctus.ſanctus.ſanctus dominus deus ſabaoth.ter ſanctus ad tres perſonas refert.et ſemel dnūs et ſemel deus dicit quia unus ē dominus et unus eſt deus. Et rurſus idem uates ex perſona xpi loquit et dicit Dominus meus miſit me et ſpiritus eius.dominus meus inquit id ē pr̄ miſit me.ſ. filiū et ſpiritus eius quod ē ſanctus ſpūs Quis hic non intelligat trinitatē.nō latuit ꝓphetas hoc miſteriū. Poſſent et alia plura hmōi teſtimonia ex ueteri teſtamento afferri que trinitatem plane oſtēdunt planius tamen locutus ē in euāgelio dominus Qui cum ī orbē mitteret diſcipulos Euntes inquit docete omnes gentes et baptiſate eos in noīe patris et filii.et.ſ.ſ. Tres nominauit perſonas In nomine dixit non in nominibus ut eſſentie unitatem in perſonaꝝ trinitate mōſtraret et Ioannes euāgeliſta qui de pectore domini ueritatē hauſit In epiſtola ſua īquit Tres ſunt qui teſtimoniū dant in celo Pater·uerbū et ſpūs ſanctus Et hi tres unum ſunt Et aplūs paulus Miſit inquit ſpūm filii ſui in corda nr̄a et alibi Spiritus eius qui ſuſcitauit Ieſū habitat in nobis Et iterum ex ipſo inquit et per ipūm et ī ipō ſunt oīa ipſi glā.ex ipſo dicit ꝓpter pr̄em.et per ipſū ꝓpter filiū .ī ipſo ꝓpter ſpūm ſanctū.Non dicit ex ipſis aut ꝑ ipſos ſiue ī ipſis.nec ī ipſis ſed ipſi gloria inquit ut trinitatem ſimul et unitatem cognoſceremus Atq; his teſtimoniis et auctoritatibus illuminata ē deſuper xpiana religio.Summa enim fiducia confitet.et predicat unum eē deum:qui eſt cauſa cauſarum:principium et finis oīm reꝝ et oīs auctor creature:et ſūmū bonū et nihilominus tres ꝓſonas ī deo recognoſcit et trinitatē ī unitate uenerat. Cui q aduerſat ſalutis expertē ſe reddet:et ambulat in tenebris:et ueritas nō ē in eo. Tu uero ſi ſapias de tenebris emerges: et candida luce perfuſus ſacratiſſimam:

trinitatem & cognoſcendo coles & colendo cognoſces Nec aduerſa
beris ſacroſancto euāgelio in quo legit̄ Verbum caro factū ē Ne
gat tuus legifer incarnationem uerbi Nam cur inquit factus ē de/
us homo & in ligno crucis paſſus qui alio modo humanū genus re
dimere poterat. Negat tua lex xpī necē & aliū ſuo loco interfectū
exiſtimat. nec deū incarnatum cognoſcit neq; crucifixū aut mortu
um Nos utrumq; predicamus Quia factus eſt homo deus & paſſus
eſt: & ꝓpter ſalutem hominis hec facta eſſe teſtamur Ait. n. de ſeip
ſo dominus Veniet filius hominis ſaluare qđ perierat . Conſtabat
primi parentis errato. oēs homines culpa teneri Clauſa erat paradi
ſi porta nec mortalibus patebat in celum aditus. Decebat ſummam
dei bonitatē hominē q̄ ceciderat reparare: nec miſerum eē ꝓpetuo
ſinere qui ad beatitudinē perfruēdā creatus fuerat Sed obſtabat iuſ
titia dei que ꝓ peccato ſatiſfactionem exigebat Dignus erat infini
ta pena qui maieſtatem offenderat infinitam Nec homo tanti erat
ut infinitam poſſit redimere culpam Stabat hinc diuina iuſtitia ul/
tionem petens. Illinc diuina bonitas miſerendum eſſe contendens.
Audiēda fuit u' raq; uox : quia uniuerſe uie domini mia & ueritas:
quare & ſi poterat deus aliter humane imbecillitati cōſulere (eſt. n.
omnipotens) Hic tamen cōueniētiſſimus fuit modus: quē elegit ut
aſſumpta humana natura. ipſe penas ſolueret Factus eſt homo deus
ut homo fieret deus ueritas de terra orta ē & iuſtitia de celo ꝓſpex/
it Coniuncta eſt humanitati ut acciperet de plenitudine
bonitatis ꝙ ſue defectum ſuppleret infirmitatis. Fuit hic modus ſal
uādi humani generis diuine bonitati cōueniēs Satiſfactū ē iuſtitie
ſimul et miſericordie. Satiſfactum eſt amori et odio Placuit hoc di/
uine potentie que omnem defectum nr̄m ſua uirtute ſuperat Pla/
cuit et ſapiētie que nihil fruſtra. nihil non decenter ac conueniētiſ
ſime facit. Et licet neceſſitate abſoluta qua neccārium dicimus ſine
quo aliud eſſe non poteſt Incarnatio uerbi neccāria nō fuit. eo tamē
modo quo neccārium accipit̄ id quo conuenientius et congruentius

peruenit᷑ ad finem. dicere non pudet:ad reparationem hominis in carnationem filii dei nccāriam fuiſſe Ego ſum deus Ego ſum domi nus Et non eſt abſq̄ me ſaluator ex perſona xp̄i inquit Iſaias quia non poterat homo ſaluare ſeipſum. Et nccārium fuit ut homo fie/ ret deus & deus homo ſaluaret hominem. ꝓpter quod pulcherrie & ad ꝓpoſitū.aptiſſime inquit:ex nr̄is ꝓfeſſoribus unus in hūc mo dum de miſterio diuine incarnationis Suſcipit᷑ a maieſtate humili/ tas.a uirtute infirmitas.ab eternitate mortalitas. & ad depēdēdum conditionis nature debitum natura īuiolabilis eſt unita paſſibili de uſq̄ uerus & homo uerus in unitate temperatur:ut quod nr̄is r̄me diis cōgruebat.unus atq̄ idē hoīm: deiq̄ mediator & mori ex uno & reſurgere poſſet ex altero niſi.n.eēt uerusdeus ñ afferret r̄mediū niſi eēt uerus hō nō preberet exēplū.ītelligis q̄ cōueniēter filius đi carnēaſſūpſerit ut deus & mortē obiret ut hō ſed q̄ris teſtīonia ātiq̄ legis nō negabimus preſto ſūt.ecce inquit ysaias Virgo concipiet & pariet filium et uocabitur nomen eius emanuel quod īterpretat᷑ nobiſcum deus Quomodo nobiſcum deus:niſi quia uerbū caro fac tum eſt & habitauit in nobis Et iterum eiuſdem ꝓphete uerba ſūt Puer natus ē nobis et filius datus eſt nobis. cuius imperium ſuper humerum eius et uocabit᷑ nomen eius admirabilis.conſiliarius deus fortis pater futuri ſeculi princeps pacis An non ſic miſteriū incar nationis plane oſtēditur & que tunc futura erant tanquā preterita manifeſtant᷑ Puer inquit natus eſt nobis quia natus eſt in humana paruitate & datus ē filius quemadmodum Ioānes ait. quia ſic deus dilexit mundum & filium ſuum daret unigenitum Datus eſt xp̄ūs ex diuitate.natus ex humanitate natus ex uirgine.cuius imperium ſuper humerum eius.quod eſt imperium xp̄i.niſi lignum crucis in quo pependit mundū uicit.aereas ptātes debellauit. & ſubacto triū phatoq̄ diabolo regnum ſuum potenter ītrauit. Oportuit enī xpri ſtum pati & ſic intrare in gloriam ſuam ut inquit in euāgelio luce. Imperium igit᷑ ſuper humerū eius fuit quia crucem ſuā ſuis geſta/ hh

uit humeris quamuis eo fatigato Simon cireneus angariatus sit eā
tollere Dicit admirabilis ꝓpter signa & ꝓdigia que fecit lumen ce
cis. auditum surdis claudis ambulationem. debilibus fortitudinē &
mortuis uitā restituēs. Consiliarius appellat ꝓpter euāgelica cōsi/
lia que adiecit antique legi. Deus asserit ne putares purum homi/
nem natum. Nam deus humane nature cōiunctus est. Fortis quia
spoliauit infernum Et portas ereas confregit & uectes ferreos dis/
sipauit Pater futuri seculi quia celum aperuit electis & regnum ho
mini preparauit eternum: post hanc uitam in celesti. Iherusalē pri
ceps pacis quia nato xpristo clausum est apud romanos templū Ia
ni & mira pax est orta & gloria in excelsis deo cantauerunt angeli
Et in terra pax hominibus bone uoluntatis. Vnde dicit & alio loco
idem Isaias incarnationem uerbi dicens Dominus enī iudex noster
dominus lucifer nr̄. dominus rex nr̄: ipse ueniet et saluabit nos: qd̄
perinde accipiēdum est acsi dicat carnem accipiet & mortem ꝓ no
bis subibit. Et rursus. Vere tu es deus absconditus deus: israel salua/
tor: absconditus inquit quia in carne latuit Saluator israel quia sua
morte nr̄am mortem redemit Et ne putes temporalem esse salutem
saluationis genus addidit israel saluatus est inquit in domino in uir
tute domini & subdit salute eterna: quam consecuti sunt omnes q̄
ex yfrael xpristo crediderunt Apertissimum testimonium est Isaie
Sed audi ieremiam sua sunt hec uerba. Ecce dies uenient dixit do/
minus & suscitabo germē iustum ex semine dauid & regnabit rex
& sapiens erit & faciet iudicium & in diebus illis saluabit iuda &
habitauit yfrael confidenter. & hoc ē nomen quod uocabunt eū de
us iustus Cōsidera uerba & attende misteria Suscitabo inquit ger
men iustum. i. xpristum sanctū & iustū ex semine dauid scd̄m car/
nem quia ex ꝓsapia regia & de sanguine dauid Maria mater domi
ni nata est & regnabit rex Quomodo regnabit sane quēadmodum
ipse aupd. Matheum in euāgelio dicit· data est mihi omnis potestas
in celo & in terra. quod ē regē eē et sapiēs erit ait sapiētia. s. creata:

que hominis ē:& increata que dei est:& que est ante secula:& faci/
et iudiciū discretionis.s.& discussionis nunc discretōis dū elegit ex
mortalibus quos uult:& alios suo arbitrio dimittit: & in fine seculi
discussionis quādo reddet unicuiq; scdm opa sua In diebus illis sal/
uabit iuda id est. Quicūq; crediderit & baptisati fuerint salui erūt
& hītabit ysrael confidenter in statu eccē triūphantis. & hoc est no
mē quod uocabūt eū deus iustus. ut scias quia xpristus ex semie da
uid natus est.non solū homo sed ēt deus ē.nec alteri q̄ xpō hec uer
ba conuenire possunt Accedat & alius ꝓpheta baruth noīe Quid
ille ait Hic est inquit deus nr̄ et excitabit alius aduersus eū.Hic ad
inuenit oēm uiā disciplīne & tradidit illā Iacob puero suo:& ysrael
dilecto suo:post hec in terris uisus ē:& cum hominibus cōuersatus
est.docent hec omnia incarnatōem uerbi & hominē factū dei filiū
manifestant. ¶ Nunc de morte audi & eos cōtēnito qui xpristum
uolunt eē trāslatum & nondum mortuum Sed incredibili clemen
tia citra diē supremum iudicii cū omnibus āgelis interficiēdū putāt
O nephandam audaciā & stultitiā aliis inauditā dimittimus āgelos:
quoꝝ substātia incorporea ē & immortalis. Xpristū interfectū ne
gant & aiūt iterficiēdū ac dauid ex persona xpī:que non rapui tūc
inquit exoluebam quia nō peccauit & penas dedit & ꝓ alieno delic
to mortē subiit Q̄ manifestius ysaias ostēdit dicens. Vere languo
res nr̄os ipse tulit:& dolores nr̄os ipse portauit·Ipse uulneratus est
ꝓpter iniquitates nr̄as:attritus est ꝓpter scelera nr̄a:disciplina pa
cis nr̄e super eū et liuore eius sanati sumus.omnes enim nos.q.oues
errauimus & unusquisq; ī uia sua declinauit & deus posuit super eū
iniquitatem.i.penī ꝓ iniquitatibus expiādis oim nr̄m: et subditur
oblatus est quia ipse uoluit et non aperuit os suū et paulo post tradi
dit ī mortē aīam suī:et cum sceleratis deputatus ē ipse:multoꝝ pec
cata tulit et ꝓ transgressoribus rogauit ꝺi uidisset ꝓpheta passiōem
xpī uix potuisset apertius loqui. Nec ieremias tacuit tormēta domi
ni qui eū ī ligno crucis ita loquētē inducit O uos omnes qui trāsitis

per uiā attēdite et uidete ſi ē dolor ſicut dolor meus Et ipē ſaluator de ſe ait Ecce aſcēdimus iheroſolimam et filius hoīs tradet̄ prīcipi bus ſacerdotū et ſcribis et condēnabūt eū morte et tradēt eū genti/ bus ad illudendū et flagellādū et crucifigendum et tercia die reſur/ get Et iterum Alibi ſicut moyſes exaltauit ſerpētē ī deſerto ita exal tari oportet filiū hominis:ut omnis qui credit in eū non pereat ſed hēat uitā eternā Et ne de morte dubites Scribit euāgeliſta Cū acce piſſet Ieſus acetū dixit Conſummatū ē.et īclinato capite emiſit ſpi ritū Prophete xpriſtū moriturꝝ & a mortuis ſurrecturꝝ predixerūt euāgeliſte & obiiſſe in cruce & ſepultū reſurrexiſſe tercia die affir mant certa res ē:nihil ambiguitatis hēt:ueritati omnia cōſonant: re ſurrexit dominus Aſcēdit ad celū et uēturus ē iteꝝ ut faciat iudiciū in fine ſeculi Tua lex hec non recipit quia nō ſapit de xpō que ſa pere oportet Cuius alterum aduētum non ſolū euāgelium ſed ātiq etiā uates oſtēdūt ſicut pauloante de Ieremia diximus: cōteſtis eius ē Daniel dicens. Ecce in nubibus celi quaſi filius hominis ueniebat et uſqꝫ ad ātiquū dieꝝ peruenit:& ſeqt̄: & dedit ei ptātem & hono rē & regnum & omnes populi tribus & lingue ſeruiēt ei. Quibus uerbis uiri doctores iudiciū xpī facile iueniūt in fine mūdi & ipſe xpriſtus de ſeipō loqt̄ Dico uobis ꝙ uos qui ſecuti eſtis me ī rege neratōe cum ſederit filius hoīs ī ſede maieſtatis ſue ſedebitis & uos iudicātes duodecī tribus yſrael Et ī actibus apoſtoloꝝ legimus cōſti tutū eē xpriſtū a deo pr̄e uiuoꝝ & mortuoꝝ iudicē Hec nos de deo ſentimus.hec & firmiter credimus. hec ſalubriter predicaūs:eternā uitā ꝓmittentes oībus qui xpō credunt et ī trinitatis noīe baptiſa/ ti opera faciūt euāgelio digna'Queris que ſit iſta uita eterna Quid agat illic homo qua uoluptate letet̄ & quā beatitudinē aſſequat̄. Reſpōdemus cū Euāgelio .Ioānis hec ē uita eterna ut cognoſcāt te uerū deū & quē miſiſti Ieſum xpriſtū:ſumma ibi felicitas erit uide re deū ī ſua natura & eius perfrui bonitate:gaudiū noſtre mētis erit hac ſaciabimur:hac iplebimur:hic ſumma felicitas erit habere deū:

et deū cognoſcere.uidemus.n.nunc per ſpeculū ut ait apoſtolus tūc facie ad faciē & in iubilo teſte Iob in facie domini uidebimus lumē et ſatiabimur cum apparuerit gloria eius & erimus ſibi ſimiles ſicut ait Ioānes Nec oculus uidit īquit yſaias nec auris audiuit nec ī cor hominis aſcēdit que pmiſit dominus diligētibus ſe. Et aplūs non eē dignas compaſſiōes huius ſeculi dicit ad futurā gloriā que reuelabi tur in nobis Tua lex in alia uita flumina lactis & mellis & uini pro mittit & cibaria delicata & uxores multas et concubinas & uirginū coitus & angelorum in turpibus obſequiis miſteria & quicquid ca ro depoſcit Bouis hec paradiſus & aſini potius q̄ hominis ē. Nā qs mortalis eſt:hominis habēs faciē:qui p oēm uitā ſuā corpori ſeruiat quis non aliquādo ī mētis ſeceſſum abit quis nō paſcit intellectum aliquādo:& a ſenſibus recedit ſpeculādo An non ē honoris & glo/ rie uoluptas multo iocundior & diuturnior q̄ ueneris An non dul/ cior eſt bene acte uite laus q̄ cibus ipſe uel potus Bibit ſapiens atq̄ edit ut uiuat Tua lex ideo uitam appetendam hoī exiſtimat ut edat & bibat ſicut in hoc ſeculo carneus fuit legifer tuus ita & in futu/ ro carni ſtudendum putauit.neq̄ curauit faciare mētē cui oē ſtudiū fuit implere uētrē:atq̄ ī ea re ſummum bonum eſſe putauit. quod neq̄ gētiles phī preter paucos admiſiſſent:iter quos ſumma fuit de ſupremo bono diſſenſio Alii ī doloris priuatōe felicitatē poſuerunt ut didonius Alii ī honeſtate uoluptati coniuncta ut Calipho & ſy/ nomachus:Alii in ſciētia ut erilus Alii in ſola uirtute atq̄ honeſta/ te ut zenon & ſtoyci Alii ī bonis aī & corpis & fortūe ut. Ariſto. & pipatetici Soli ariſtippus & epicurius & eorū ſcola ſummū bonū in uoluptate locauerūt.atq̄ his tua lex cōformis ē qui fex oīm phō rū & fetidū cenū fuere Nec tamē illi ī eo errore fuerūt ut hāc feli/ citatē in altero ſeculo expectarūt:quibus future uite ſpes nulla fu/ it mortalē aiam exiſtimātiū Nr̄i phī ſummū bonū nec in terra nec in ſenſu ſed ī celo & ī deo q̄rēdū cenſent.et eo faciādam mētē exiſti māt Et natura iſtituit nos ut celū aſpicientes eo uotis oībus aſpireūs

ſicut ẽ illud poeticũ. Os homini ſublime dedit celumque uidere iu/
ſſit. & erectos ad ſidera tollẽ uultus Quis neſcit finẽ his preſtare q̃
ſunt ad finem omnia hec corporea oblectamenta eo reperta ſuntut
ſpes hominis conſeruari & in ſuũ finẽ qui eſt deus ꝑ hec adduci po
ſſet Quis aut ederet aut biberet aut ꝓcreãdis liberis operam daret
niſi eẽt in his aliqua delectatio·at hec non ẽ finis hominis qui ad de
um factus eſt & niſi ad deum ueniat nunq̃ quieſcit. nec per carna/
les delectationes ad deum ipſum peruenitur ſed quãto his magis im
merſus eſt homo:tanto eſt ab ipſo deo remotior:qui aliquãdo eo be
atior exiſtit:quanto angelice diuineq̃ nature magis ac magis adhe/
ret Nec curat carnalia deſideria qui bonis fruit ſpũalibus: ſicut ig
nis & aqua ſimul eẽ non poſſũt.ſic delitie ſpirituales carnalibus nõ
coherẽt trahunt ille ad ſe humanam naturam & totam in ſe rapiũt
nec ſentire ſinunt que caro appetit Guſtato ſpũ deſipit omnis caro
ut inquit unus ex noſtris ¶ Tua lex in paradiſo uoluptates admittit
quas nec ſolon nec ligurgus permiſit in terra Quot feditates de ci
bo & potu & aliis uoluptatibus oriũt. quas in paradiſo nephas fue
rit nominare: aut enim gignerẽt ſine fine homines et implerẽt om
nia nunq̃ morituri:aut fruſtra eẽt pmixtio maris & femine ſine fru
ctu que etiam in hoc mundo damnat. Dicis q̃d ergo feminis opus
eſt ſi non eſt coitus Dicimus & nos quid opus eſt coitu ſi non ẽ ge/
neratio propter uoluptatem: ¶ Dices at hec feda uoluptas eſt &
indigna que paradiſum non ingreditur. ¶ Nam quomodo illic
permiſſa erit hec turpitudo que hic tanqu obſcena ꝓhibet:& tan
tum ꝓpter ſobolem aut euitandi maioris mali cã permittit. Ipocra
tes diuine uir ſcientie uenereum coitum partem eẽ quãdam morbi
teterrimi exiſtimabat quem nr̃i comicralem dixerunt ¶ Quis igit
habens aliquid humani pudoris ac ut uerbis cuiuſdam gentilis uta/
mur.uoluptatibus iſtis duabus coeundi atq̃ commedendi:que hõi
cum ſue atq̃ aſino communes ſunt gratulet. non ſunt hec que pia
mens in celo requirat.Dicis iterum nõ erit plena felicitas ĩ ꝑadiſo

si aliquod defuerit oblectamēti genus.ergo ut existimas cum uariis rebus oblectent homines.saltatione.uenatōe.piscatiōe.ludo lucro. cātu:cibo.potu uenere.& aliis q̄pluribus. eadē oīa in paradiso tuo requires & cum uirgilio dices Que gratia curruum armorū q̄ fuit uiuisq̄ cura.nitētes.pascere equos eadem sequit tellure repostos. Vana hec philophia est.quam nulla unq̄ ciuitas unde instituta re/ cepit.nos ut diximus mētis gaudia & spirituales delitias querimus Beatitudo nostra quam expectamus in altera uita.est ipsa dei uisio qua nihil optabilius īueniri potest. Videbit enim beatus animus & que sunt in celo & que sub celo.quid erit quod eius aspectum fugi at qui uidebit uidentem omnia.que nunc uident obscura de deo.de trinitate.de incarnatōe uerbi.de pcessione sancti spūs.de sacramen tis eccē.de ceteris arcanis tunc aperta erunt:& manifesta nullū dee rit oblectamentum.nihil requiret ultra plenus animus nam qd ple no opus ē.nihil illi deesse qui nihil cupit desideria nostra īplebit op timus ac maximus deus.in quo omnia bona sunt.nec ullū cupidita tibus nostris relinquet locum. Erit deus omnia in omnibus qui sine fine uidebit sine fine amabit sine defatigatione laudabit.que lin/ gua dicere uel quis ītellectus capere sufficit illius superne ciuitatis quanta sint gaudia angelorum choris intereē cū btissimis spiritibus glorie cōditoris assistere presentem dei uultū cernere Incircūscrip tū lumē uidere nullo mortis metu affici.incorruptōis ꝑpetue mune re letari.neq̄ illic beatitudo hūani corporis ī epulis erit.aut ī uino aut ī coitu Ex redūdātia btitudinis anime glorificabit corpus ipsū & similitudinem eius induet Fulgebit tāq̄ sol in cōspectu dei tenui tati eius nulla resistet materia.leuitas & agilitas infinita spacia.īic/ tu oculi pmeabit: nihil erit quo āplius ledi posset Inuiolabile erit & impassibile.more anime. Et ita totus homo exultabit.& dicet cū ꝑpheta:cor meū & caro mea exultauerunt ī deū uiuū nec frustra e rit differētia sexuū aut artus reliq supfluēt resurgētuiri & feie īte/ gris membris:& non solū in spetie sed ī ipso īdiuiduo humane natu

re perfectio reditegrabit: nec tamē anīales opatōes aderunt: nec cō
mixtio maris & femine quia ceſſabit cā ꝓpter quā fuerat ītroducta
Erit eī cōpleta multitudo hoīm a deo prefīta: nec ullus erit carnalis
appetitus. nec pulſabit tētatio inimici. nō ptēbit īſidie locus: cū per
uētum fuerit ad triumphū Pax ibi fiet īcōcuſſa & quies & ſumma
concordia uigebit Vides inter tuam & nr̄am beatitudinē quātū in
terē. nr̄a felicitas nobiliori hoīs pti. i. aie reſpōdet. tua uiliori. i. cor/
pori nr̄a mentalis ē: tua carnalis. nr̄a fulgens & nitida. tua obſcura
& fetida. nr̄a cum angelis ipſo deo cōmunis eſt: tua cū ſuibus & ali
is pecoribus: nr̄am docti omnes laudant tuā uituperāt. nr̄a celo dig
na eſt. tua ēt in terra reprehendit Sed dices in ſacris etiā codicibus
cōia reperiri que futura uidēt in celeſti ieruſalē potu ciboq; plena
Inquit. n. iſaias. Faciet dominus exercitū oībus populis ī mōte hoc
conuiuiū pinguiū. Et in ſapīa legimus Miſcuit uinū & poſuit men
ſam Et iterū: uenite & comedite panē meū & bibite uinū qđ miſcui
uobis. Et ī eccāſtico Cibauit illū deus pane uite & intellectus & aq̄
ſapie potauit illum Et dominus apud lucā Ego īquit diſpono uobis
ſicut diſpoſuit mihi pr̄ meus ut edatis & bibatis ſuper menſam meā
in regno meo Omnia hec & his ſimilia ſpūalē hēnt itelligētiā quia
de menſa ipſa ſapie non corporalis uel cibus uel potus aſſumit. ſed
mentalis qui ſuauiſſimus ē ac mūdiſſimus. et hic ē quē nos expecta/
mus in futuro ſeculo. Tāto ē igit nr̄a dignior q̄ tua felicitas quan
to nobilior & diuine beatitudini ꝓpiquior. Sed attigamus nōnullas
alias tue legis ineptias q̄ tū ſacris litteris aduerſant. tum phīcas rati
ōes excludunt Dicit legifer tuus q̄ tetigit eū deus manu ſua inter
humeros et uſq; ad medullā dorſi eius penetrauit frigus. qđ perīde
eſt ac ſi corporeū eē deū affirmet quia tactus nō ē niſi per corpus.
nos incorporeū dicimus deū Ait. n. yſaias ex ore dei. Celū et terrā
ego īplebo quod non poſſet fieri ſi corporeus eēt Et ꝓpterea dicit ī
pſalmis dauid Spūs domini replebit orbē terrarū Spūs īquit domi/
ni. nō corpus domini. Et ioānes ī euāgelio. Spūs eſt deus philoſophi

deum purum actum dicũt esse principium omnium rerum. nature omnino simplicis et eterne ¶ Qđ si corporeus eẽt. esset compositus ex elemẽtis aut alia materia et posterior suis partibus neq; simplex neq; purus: neq; origo rerum & creaturas haberet seipso excellẽti ores ãgelos scilicet Nobiliora sunt enim spiritualia quam corporea quod est opinari absurdum. ne dicamus asserere. Nec stare simul po test. ut causa causarum sit deus sicut philosophi uolunt & recte uo/ lunt et compositus inueniat̃. esset enim ab ipso compositus. Et illũ nos potius diceremus deum qui composuisset non est igit̃ corpore us deus quia compositus non est Nec mouemur: quia in sacris lr̃is & caput & manus & pedes & oculi. & digiti. et cor et uterus et hu/ iusmodi attribuant̃ deo. utitur enim spiritus sãctus qui loq̃t̃ ĩ scrip turis uocabulis que sunt in usu per similitudinem quãdam· sicut di cit Ezechiel ex persona dei. ego uisionem multiplicaui et in mani/ bus pphetarum assimulatus sum eis. est enim naturale homini per sensibilia ad intelligibilia peruenire. et omnis nostra cognitio a sen su capit exordiũ. Atq; idcirco spũalia nobis in sacris codicibus sub methaphora corpaliũ exhibẽt̃: qđq; ita fit ut ẽt rudes aliqd capiãt q alioquĩ eẽnt dĩne sapie minus idonei auditores Dixit preterea tuus mahũetes oĩm peccatorum cãm esse deum. et exclamans his uerbis utit̃. O deus quibus uis bonam. quibus uis malam uiã prebes. Nos mortale peccatum auersionem quãdam eẽ dicimus ab ultimo fine. nec possibile censemus deum qui ultimus finis est uoluntatem cuipi am a se auertere. eẽt enim sibiipsi contrarius etsi deus oĩa diligit. q̃/ cunq; fecit ut ẽ illud sapie diligis omnia que sunt. et nihil odisti eo/ rum q̃ fecisti quo cõsentaneũ ẽ: ut peccati cã sit ipse deus Cui dixit ĩ psalmis dauid. odisti oẽs q opãt̃ iniqtatẽ. et in ecclesiastico legimus oẽ detrimẽtum erroris odit deus: cõtraria sunt amor & odiũ. Audi ulterius intolerabilem tue legis errorem ¶ Si nobis inquit aduersa incumbunt. incubuerunt et ceteris. ¶ Sunt enim iste dies casus at/ que fortune ¶ Negat diuinam prouidentiam curare mortalia.

mortalia. Nos de diuina ſapiẽtia dicimus ꝙ attigit a fine uſq; ad fi/
nem fortiter & diſponit omnia ſuauiter nec ſumme dei bonitas: con
uenit ea negligere que curauit: ꝓpter quod inquit mathei domi/
nus oẽs capilli capitis ur̃i nũerati ſunt. Addit mahumetes angelos
creatos ex flamma ignis & peccare & mortuos eẽ. nos cũ ꝓpheta di
cimus ꝙ deus fecit angelos ſuos ſpiritus. & creauit eos ex nihilo. &
philoſophos nobiſcũ ſentientes nobiſcum habemus. qui omnes ãge
los quos uocant intelligẽtias incorporeos eſſe dixerũt. nec peccatũ
in angelis reperiri poſſe cẽſemus Qui deũ in eẽntia. uidẽtem õnia
uidẽt: & omnia ĩtelligũt ad ſuã perfectõem neccãria. nec eẽ ĩ eis igno
rantia peccati mr̃. Nec ſubiectam corruptioni naturã angelicã ar/
bitramur. in qua non eſt materia que ſeperari poſſit a forma. ſed ip
ſa forma per ſe ſubſiſtit incorruptibilis & immortalis Origenis pre
clari excellẽtis ingenii uiri in ſpe ſicut multa extant preclariſſima o
pera. ita & nonnulli errores peruerſiſſimi reperiũt: ĩter quos unus
ille eſt qui demones per dei mĩam liberandos eſſe aliquãdo a penis
aſſerit Hunc ſecutus eſt mahumetes qui ſaluandos per alcoranũ ma
los angelos affirmat: nos cũ yſaia de oĩbus damnatis ſiue hominibus
ſiue angelis unã ſententiam habemus. ꝙ uermis eorum non morie/
tur & ignis eorum non extinguetur. Et ſaluator in euãgelio dãna/
tis in ultimo iudicio ignem eternum repromittit diabolo & angelis
eius preparatum Quid ꝙ tuus legifer animam humanam portio/
nem aſſerit anime dei Sic nõnulli philoſophi palã tradiderũt & ma
nichei ſecuti ſunt Nos humanam animam ad ymaginẽ et ſimilitu/
dinẽ dei factã dicimus: ſicut ſcriptũ ẽ in geneſi Faciamus hoĩem ad
ymaginẽ et ſilitudinẽ nr̃am qđ de aĩa dictũ ẽ nõ de corpe: ꝙ ſi aĩa
hoĩs portio eẽt dei ẽt utiq; deus. nec eẽt hõ nõ deus qđ dicereſtul
tiſſimũ ẽ cũ mãifeſtũ ſit labi hoĩs aĩam a bõitate ĩ malicią A uerita
te ĩ errorẽ. a gaudio ĩ triſtitią: a ſpe ĩ deſpatõem qđ ẽ a dei ſubſtãtia
pẽitus alienũ. nec illud uerũ ẽ ꝙ in ueſtra lege tradit. aĩas hoĩm ex
materia ꝓductas eſſe omnes .Aſſerunt enim phĩ ab extrinſeco eſſe

homini intelectum sed q̄ innatus sit spiritus uite iussu dei. Et theo logi rationales animas omnes ex nihilo creatas dicūt et Adam cū fa ctam uidisset femīa: hoc os inquit de ossibus meis & caro de carne mea non dixit anima de anima Et ꝓpheta in psalmis canit Qui fīx it singillatim corda eoꝝ Ponit᷑.n.cor ꝑ anima quia sedes eius in eo est Et deus sibi animaꝝ ꝓductiōem reseruauit ꝓpter eaꝝ dignitatē: q̄ per ysaiam ait omnem flatum ego feci: quod itelligit᷑ de flatu spi rituali: q̄ est rōnalis aīa Preterimus q̄ celū ex fumo factū dicitis. qđ si uerum eēt corruptōi subiaceret Preterimus q̄ solē & lunā equa/ les ab ītio uirtutis et lumīs tuus ꝓphā testat᷑. Nos dicimus celū ex nihilo creatū & duo luminaria magna fecisse deū ab ītio. luminare maius ut preeēt diei. & luminare minus ut preēt nocti Ad illud trā simus qđ ī uña lege dulcissimum et saluberrimum esse putatis Vxo res multas ducere qđ si deo placuisset creato hoī ab ītio nō unā tan tū sociam prebuisset sed plurimas. nec dixit deus relīquet hō pr̄em & mr̄em & adherebit uxoribus suis. sed uxori sue dixit Nec amici tia inter uiꝝ & uxorem uera eē pōt ubi non ē equalitas. Cum u'r pluribus misceat᷑ mulier uero uni tantū adhereat: cuius ē ī alias plu/ res distractus amor Nec ꝓpterea nūerus hoīm auget᷑ qa plures uni nubāt feīe. nam totidem uiri priuati coniugio sine ple decedūt. Et preserti cū mulieres nūero pauciores existāt Iniq̄ īsup res ur̄ & na turali aduersa libertati unius urbis ciuiū alios multiplici mr̄imonio uti Alios ī solitu dine degere. Nec ꝓpterea laudāda cōsuetudo q̄ in ueteri lege plerosq̄ sanctos uiros pluribus uxoribus fuisse cōiūctos legimus: quia nō id ex lege aut ex uoluptate fecerunt: sed diuina q̄/ dam dispēsatione Et ad sobolem ꝓcreandā que cresceret ī cultu dei Tacemus de diuortio quod permittit᷑ apud uos cōtra legē euāgeli cā & de adulterio & fornicatōe: & aliis sceleribus q̄ licet ātiq̄ lex de testat᷑: et noua prius abominet᷑ apud uos tamen concessa uidēt᷑. nō est qđ oīa tue legis errata ꝓcurramus: quando neq̄ nobis scribendi ne que tibi legendi satis est ocii. Et tuipse pro tuo ingenio multa

ītelligis adeo ſtulta eē ut nulla poſſent ratione defendi. Tota de deo queſtio ē hic omnia referunt: totū in hoc conſiſtit ut xpriſtū. Ieſū deū eē credamus: quo cōceſſo neceſſe ē eius legi obedire et eius uerbis credeř: q uerax ē et mētiri nō pōt In eius lege trinitatē. de qua ſupradiximus ī unitate dīnitatis cōperimus Et ī carnatōem uerbi. et ꝓfeſſionem ſpūs ſancti. Et reliqua oīa que retulimus. uſq; ad extremū iudiciū Quod āt xpriſtus deus ſit iā ſupra oſtēſum ē ex ueteri lege atq; pphetis Licet ēt ex tua lege mōſtrare. q̄ ꝓphetā: et ſāctū uiq; fuiſſe xpriſtū aſſerit ſi pphī et ſāctus ergo uerax ſi uerax et deus Nā deū ſe ipē teſtatus eſt dicēs. ego et pr̄ unum ſumus et q uidet me uidet et pr̄em. Etſi creditis in deum et ī me credite. Et alia multa hmōi per q̄ diuīitas xpī colligit. et equa cū pr̄e et ſpū ſancto maieſtas: bene eſt igit ut legē nr̄am amplectaris q̄ uerax eſt et ſalutaris a deo data. et tuā relinquas in qua nō ueritas neq; ſalus. hō illā tulit peccatis et ignorātia plenus Intellexiſti quanta adducimus ex ueteri lege teſtimonia qbus deus oſtenditur. et hō xpūs. Ihūs et pro nr̄a ſalute ſupplicio crucis affectus Audiuiſti ſacroſcī euāgelii atteſtatōes et ipſius xpriſti uoces q̄ tua lex ſanctū hēt Quid igit obſtat baptiſmo. quis ꝓhibet aquā. qd moraris ingredere. Iā tandem ſalutis iter cū precellētibus uiris et magnis īpatoribus ad eternā ſalutem ſub xpō ꝓuenies diximus de cōſtantino ſenıore et philippo q remp. tenentes in xpriſtum credidere Poſt cōſtātinū. creati ceſares idem iter ſecuti ſunt. et ī fide nr̄a dormierunt. excepto. iuliano apoſtata qui ex monacho Ceſar factus trāſiuit ad ydola. q̄ uitā laxiorem ꝓmittebant. Sed ille in bello parthico penas dedit. Et ſagitta cōfoſſus in icertum miſſa. coactus eſt cadens dicere. Viciſti galilee Sic. n ꝓ cōtumeliā uocabat xpriſtum. Fuerunt et aliqui ſciſmatici et heretici qui etſi xpriſtiano nomine. non tamen recta inceſſerunt uia. imperatores xpriſtiani nullo errore polluti inuenti ſunt. iouinianus. Gracianus. iuſtinianus Valentinianus. iuſtinus duo theodoſii: Archadius Honorius Carolus magnus. Ludouicus:

et plures frāci et theutonici. tres otthones. Henrici aliquot. et non pauci sub aliis nominibus. Preterimus alios reges fama claros q uel in gallia uel in hispania uel in Anglia uel in aliis ꝑuiciis xpistiāis sacris iiciati fuerunt et in domino mortui ad uitā credūt migrauisse beatam cum his: non est cur te pudeat xpisti iugū subire et sub eo regnare per quem reges regnant & legum conditores iusta decer/ nunt Multos inuenies reges qui te colentem xpistū honorabūt & si enim aliquando horrebāt reges xpi nomen & ꝑpter ydola xpiā nos persequebāt postea tamē ꝑpter xpistum ydola deleuerūt. ho nesta hec societas est cum qua te uocamus i uiā ueritatis & pacis illa nihil dignitatis hēt cū qua te tua lex i deuia rapit Nā preter otho/ nianoꝝ familiā de qua natus es & illustres ꝑgenitores tuos quis ē q magnopere laudari iuter saracenos queat Celebrat Saladinus qdā & aliqui pauci nomē hēnt qui res memoria dignas gessere. At xpiā norū excellētissima nōia omnes historias impleuerunt. Noti sunt i siria et in egipto et in Asia Godefridus Balduinus. Bohamundus Tancredus Conradus Philippus et alii admodum multi qui ab ex tremis galliarū et germanie finibus cum ingētibus copiis Iherosoli mam petiere iterq; sibi per medios hostes ferro parauere. Hos tibi comites damus. cū his te xpō iungere cupimus. honestiores hi socii sunt q egiptii effemiati aut ibelles arabes. Tua origo (sicut accepi/ mus) scitica ē Inter scithas multos fuisse uiros i armis claris mēorie tradit q uectigalē asiam pluribus seculis tenuerūt. et egiptios ultra paludes eiecerunt Nō sunt cōparādi aut egiptii aut arabes scithico generi. nō ē forti et gnauo equa societas Mirādū est tantū potuisse suis fascinationibus arabes ut audaces et prestites scithas in suā soci etatē adduxerunt Quid dicimus societate. Non est hec societas. ser uitus est: quando eorum legi subiectus es que utinamle x esset et nō deceptio ac prestigiū Cōformior tibi cum xpianis societas erit. for tibus uiris facile amicant fortes. uirtus uirtuti placet. Pulcra et sta bilia sunt inter equales consortia si eadem religio est idemq; cultus:

dei Age igit̃.accipe xp̃ianos ſocios.accipe fidem et baptiſmum qui
te hic faciet ĩ terris magnũ quoad uixeris et poſt obitum in celo be
atum reddet.Audiſti ꝓmiſſa euãgelica et quomodo cuncta que di xi
mus ueteris legis auctoritate ꝓbãt̃ Sed times ne te decipiamus.Re
cordaris tui legiſlatoris qui aſſerit leges et ꝓphetas a iudeis.euãge/
lium a xpriſtianis eſſe corruptum tantumq̃ de ueritate uel noui te
ſtamenti uel ueteris remanſiſſe.quantum alcorano continet̃.Explo
ratum id forſitan arbitraris et uerum ee atq̃ idcirco teſtimoniis no
ſtris non adhibes fidem:nec baptiſari audes aut in xpriſtũ credere
Vtinam tam bonus fuiſſet tuus legifer q̃ callidus.tam uerax q̃ uer
ſutus.tam iuſtus q̃ iniquus tota eſt artificioſa et fraudulẽta lex eius
Nam qui diuinum ſibi abeẽ auxilium non ignorabat ad humanas
confugit aſtucias.Cupiebat legem edere que ſibi nomen daret.Fa
mamq̃ etiam per flagitia exoptabat ut nicoſtratus ille qui Diane e
pheſie templum incendit Et animaduertens antiquam et nouam le
gem quamuis hõeſta eſſet duram tamen uulgo uideri et ſeruatu di
fficilem:fieri poſſe exiſtimauit ut innumerabiles populi in ſuas tra/
ditiones concederent Nam gentiles quãuis laxiori lege tenerent̃ q̃
xpriſtiani continentiam tamen et modeſtiam et frugalitatem cõmẽ
dabant.et phĩs auſcultabant uirtutis amatoribus· neque ſinebãt ſu
os ciues corrumpi uiciis aut uoluptate marceſcere Creuit igitur ſe
cta ſaracenorum licẽtia uiciorum.placuit uxores ducere quot mal
lent.eaſdemq̃ dimittere:cũ diſplicere cepiſſent.habere concubinas
quamplures et in omne libidinis genus poſſe ꝓuolui Indulgere uen
tri cuncta que uellet et ori preter unum.uniuerſis immergi uolup
taribus.Etſi enim aliqua ieiunia in lege tua precipiunt̃ id etiam ad
irritandam uoluptatem factum eſt Nam ſaraceni diem ieiunantes
nocte q̃ longa eſt epulantur et bibunt nec alĩ ob cauſam uini uſus
interdictus eſt niſi quia noceret in ardenti terra qualis eſt arabia et
maior eſt in frigidis uoluptas poculis. Hoc unum ergo mahume/
tis inuentum fuit ut legem ꝓpagaret ſuam Ea precipiens que:

grata essēt auditoribus:et maxīe plebibus q̄ iumētis similes exiſtūt nec fefellit eum opinio in hac parte Placuit noua lex Et breui tpe ita coaluit.ut in multis populis: gentibus ac linguis reciperet². cui fundamenta in uoluptate iacta fuerunt. uerum ſicut agricola non imprudens poſtq̄ uineam plantauit foſſam circunducit et ſepem. Ne deſtruatur a feris ita et mahumetes ſuam legē conſeruare ac munire ſtatuit Animaduertit homo ſagax duobus modis ſuum dogma conuelli poſſe atq̄ confundi auctoritate.ſcilicet & ratione Atq̄ aduerſus hec duo que poterant īueniri.remedia non neglexit.Auctoritati appoſuit.quod paulo ante retulimus antiquam.ſ.et nouam legem deprauatam eē:nec quicquam ueri reſtare niſi quod alcoranus haberet.Rōni arma obiecit:iubens ne quiſpiam de ſua lege diſputaret neue rationem quereret:in eum qui contra niteretur.ferro uindicandum eſſe atq̄ huiuſmodi uallo ſuam legem callidus ueterator: communiuit ſed nō eſt hic adamantinus murus neq̄ ferreus neque ex uiuo lapide Fragilis materia eſt creta et luto munita domus facile oppugnabit² neq̄ reſiſtet telis noſtris.Facile ruunt edificia ī arena fundata aggrediamur hec telis tue legis munimenta.Corruptionem imprimis ſacrarum litterarum obiicitis:hoc ei probandū fuerat qui factum aſſerit nobis ſatis erat negare factum.libet tecū aliter agere et apertam tui legiſlatoris calumniam oſtendere Lex iudaica quam moyſes et ꝓphete tradiderunt antequā mahumetes naſceret² pluribus ſeculis ſcripta fuit et multis in locis ꝓuulgata et in alienas tranſlata linguas.nec fuit unus interpres ſed plurimi Rogante ptolomeo philadelpho lxx.preſbiteri legem īterpretati ſunt et cō ſona dixerunt.Aquila etiā et theodoſion et. Simachus et alii uetus teſtamentum traduxerunt. Facta eſt antiqua lex et greca et latina multis etatibus antequam tua ꝓmulgaretur. Implete ſunt omnes bibliothece moſaica et aliorum ꝓphetarum traditione.Alexādrie rome. Athenis. Carthagine Syracuſis Toleti. Lugdnni et:

in omnibus locis que insignia essent: siue apud grecos siue apud la
tinos uetus testamentum ex hebraica ueritate traductum & habe/
batur. & publice legebat̃ Quis ille iudeus tam potens fuit qui cor
rumpere legem ubiq; gentium potuit. Nondum natus erat xpris
us cum. lxx. interpretum editio facta est: quo tempore nulla erat cā
corrumpende legis cum nulla eēt cum xpianis nondum natis de le
ge contentio. nec ꝓpter alios oportebit legi aliquid detrahere qui le
gem non acceperant. nec ꝓpter se qui talem acceperant & lauda/
bant Siqua corruptio interuenit in ea potuit interuenire que apud
hebreos remansit. non in ea que inter latinos & grecos diuulgata ē
& per infinitas diffusa ꝓuincias. quamquā nec iudaica corrupta est
que usq; in hanc diem cum greca & latina traditione concordat: di
fficilis ac pene impossibilis fuisset corruptio in tot manibus. Mahu
meti leue fuit unum codicem corrumpere & illum tāquam uerum
his tradere qui sibi ab initio crediderunt. ꝙ si multi sunt hodie apd̃
uos codices unius continentie non tamen idcirco ueritas in eis est.
Ab uno enim qui falsus erat emanantes: omnes falsitatem cōtinēt
quia nō defluūt ex amaro fonte dulces riuuli. Querimus ex te mag
ne princeps si te iudice duo rōnum codices afferant̃ quorum alter
ex altero transcriptus existat: & in eo de quo est facta transcriptio
Sempronius mille debere talenta scriptus est. in exemplari duo mi
lia cui potius fidem dabis. an non exemplo magisq; exemplato. He
brei parentes antique legis existūt et apud eos exempla legis habē/
tur. apud alios exemplaria Rursus ex te querimus. quattuor inueni
untur rōnum libri apud. iiii negociatores seiū Gaiū. titum & Sem
pronium. in eo quem Sempronius ꝓducit creditor ipse lucii ī cētū
talentis scriptus inuenitur in aliis debitor. cui credes. quid respōde
bis. an non tres libros uni preferes. Certe non dubitabis preferre
si ita iudicas soluta questio est Quattuor libri uetus habēt testamē
tum: Vnus est hebreorum. alter gentilium & tercius xpristianorū.
ultimus saracenorum qui a ceteris discrepat. Mendax enim est. nā

reliqui conformes inueniunt. Nam et greci q gētiles erant āte xpi aduentum & latini ante mahumetē uetus teſtamentum non alio modo habuerūt q̄ nos hodie hēmus. hoc fortaſſe inficiari poſſes. qa nō reperiūt hodie gentiles qui bibliothecas habeāt ueteres Sed īterroga iudeos Inuenies uera eſſe que dicimus. & adhuc extat Ioſephus hebreus qui trāſlationem antiq̄ legis ī manu ptolomei quem nominauimus gentilis hominis atteſtat factam ex qua poſtea traductiones emanarunt que uſq̄ in hanc diē perſeuerant & hebraice ueritati concordāt Stulta ē igit Mahumetis fictio & turpis iuētio nec qcq̄ hēt ueriſimile. nec tā confutatiōe q̄ irriſione digna ē. qđ dicimus de ueteri teſtamento idem licet de nouo intueri. quod nec ab uno ſcriptum eſt. nec in una lingua nec in uno loco. nec in uno tpe & tamen una ſentētia eſt et unica concordia Quod greci habent. hoc latini. hoc hebrei. hoc ſiri. Armeni hoc omnes barbari xpriſtū colentes q̄uis heretici aliqui ad tuēdos errores ſuos corrumpere nonnullos codices auſi fuerunt quid ages. quid dices. cui fidem adhibebis. an ſoli ſaraceno. an latino: an greco. an hebraico. Multo ātiquior ē xpiana lex q̄ ſaracena Audita eſt in omni terra euāgelii tuba ſicut ſcriptū eſt. in omnem terram exiuit ſonus eorum. et ī fines orbis terre uerba eoꝝ. Vulgata ē et recepta lex xpriſti per totum romanū imperium priuſq̄ tuus legifer ꝑdiret in lucem Et idē euangeliū quod nūc habemus oēs gētes ſuſcepere. Nec fuit maioribus nr̄is aut facultas corrumpendi rē adeo uulgatā. aut neccitas cum nō eſſet mahumetes cum quo de fide cōtenderent Corruptio ei neceſſaria fuit: qui noua legem edere uoluit. ueteri & noue contrariam. nec dubiū faciet iuſtus iudex quī xpiano maior fides adhibēda ſit uel xpī legi q̄ ſaraceno. Ipſe. n cōſeruator ē ſue legis & manet in traditōe pr̄m Saracenus ab ea receſſit & inuētiones ſequit nouas quas ſui maiores ignorauerūt Euāgelia apud nos. iiii. recepta ſunt que ſumma diligētia uigēti ſtudio & acri diſcuſſione ſcī pr̄es ī generalibus conciliis non prius āplexi ſunt q̄ eē ueriſſima multis mōis recognouerūt. non eſt

igit̃ ꝙ tuus legifer de corruptiõe ſacraꝝ litterarum poſſit obiicere de ciuitate domini que ẽ eccã inquit ĩ pſal. dd̃. Fundauit eã ĩ eternũ non eẽt fundata in eternum eccã ſi fundamẽtum eius qd̃ ẽ euãgeli um uiolari aut corrumpi potuiſſet. nec uerum fuiſſet qd̃ ait ꝓphe/ ta barut: loquẽs de lege dei: lex que ĩ eternum. nec illud ſtaret quod diceret in eternũ permanet uerbũ tuũ & ĩ ſeculũ ſeculi ueritas tua. Nec yſaias uera fuiſſet de xpõ locutus dicẽs. Super ſoliũ dauid & ſu per regnũ eius ſedebit ut cõfirmet et corroboret illud in iudicio et iuſtitia uſqꝫ ĩ ſempiternũ. Nos gabrieli ãgelo credimus qui de xpõ marie uirgini ſic ait Dabit illi dominus deus ſedẽ dauid pr̃is eius & regnabit in domo Iacob in eternum Qũo regnat xpũs ĩ domo da/ uid niſi per fidem. Qũo ꝑ fidẽ niſi per euãgeliũ Qũo per euãgeliũ in eternũ ſi corruptũ ẽ euãgeliũ mẽdax lĩgua falſa calũnia. Ego uo biſcũ ſum ĩquit dominus uſqꝫ ad cõſumatõem ſeculi Et oſee ꝓphẽ uerba ad eccãm conferũt̃ Spõſabo te mihi ĩ fide uſqꝫ ĩ ſempiternũ Et ad Petrũ uicariũ ſuũ ĩquit ſaluator. Tu es petrus & ſup hãc pe/ trã edificabo eccãm meã. & porte inferi nõ preualebũt aduerſus eã Et iterũ rogaui pro te petre ut nõ deficiet tua. Preualuiſſent por/ te inferi & defeciſſet fides petri: ſi falſum eẽt euãgeliũ quod ſeqmur Sed manet fides magni paſtoris ĩ eccã Romana. que nũq̃ ĩuenta eſt erraſſe neqꝫ errabit ĩ eternum Mgr̃a ẽ. n. & mr̃ oĩm fideliũ & diſ/ ciplina ueritatis Caue mahumetes caue magne priceps ne ſequaris errorẽ porphirii ſiculi q tue legi cõſona dixit. Is ex xpĩani ſinu ad ydola trãſiẽs ait ſe deos cõſuluiſſe quid de xpõ ſentirẽt & illos reſpõ diſſe bonũ uirꝫ fuiſſe xpriſtũ. Sed peccaſſe diſcipulos eius qui diuini tatem ei attribuerant quã ſibi ipſe nunq̃ errogaſſet. hoc deorum te ſtimonium eſt ydolorum que tu demonia eſſe non dubites. An nõ intelligis fraudem. an non uides tui legiferi & demonũ . eẽ unũ ar gumentum unam concluſionem. unam fallaciam. & xpõ diabolũ ĩ uidere. eiuſqꝫ glorie. & maieſtati detrahere. Cuius conſilio. atqꝫ ſua/ ſu tua lex edita eſt euãgelice atqꝫ moyſaice contraria Dices pari mõ

xpiānā legē moſaice aduerſari. nā q̄ iuſſit moiſes. plīma uetat & pe
mittēs q̄ ille uetuit. neſcis ātiq̄ legis arcana q̄ diu grauida fuit. nouā
ī utero gerēs & cū ſtatutū dīno conſilio tēpus uenit. eā pepit Vidit
ieremias p ſpūm legē hāc nouā cū ait: ecce dies ueniēt dicit domīus
& feriā domui yſrael & domui iuda fedus nouū. nō ſcdm pactū qd
pepigi cū pribus eoz Sed hoc erit pactū qd feriā cum domo iſrael.
poſt dies illos dicet dnūs dabo legē meā ī uiſceribus eoz & in corde
eorū ſcribā eā & ero eis ī deū nouū fedus īqt qa baptiſmus circūci
ſiōi ſucceſſit & legē meā īqt ſcribā ī corde eorū qa uetus lex ī tabu/
lis lapidis ſcripta fuit noua pcaritatē īcordē hoiz radicata & ero eis ī dū
qa noue legis auctor & pmulgator xpūs deus & hō ē ātiq̄ p moiſē
inotuit tātū hoiem & aduenīēte pfcō euacuatū ē ipfcūm nec āpli
us ī prepucio nobiſcū deus ſed ī corde paſcit dicēte aplō licet circū
cidamī nil pdē uobis. nec ulterius cerimonie legis hēnt locū. uēit ei
ille de quo loqt ī deutro. moiſes ppha de gēte tua ſuſcitabit te deus
ipſū ſicut me audies. & ſubdit. ponā uerba mea ī ore eius loqt q ade
os oīa uerba q̄ precepo illi de xpō hec ppha locutus ē ex ore dei qd
uez erat os. ī cuius aduētu legata & cerimonie defutura erāt ſicut a
pd. math. ſcriptū ē lex & pphē uſq ad ioānē: ſacramēta. n. q̄ ueteres
obſeruabāt ānūciatia erāt uēturi xpi. q̄ ī eius aduētu cōpleta ceſſaue
rūt & alia īſtituta ſūt: uirtute maiora. ueritate meliora actu faciliora
nūero pauciora. & ſicut ſacerdotiū mutatū ē ſub cuius adminiſtratiōe
lex erat ita & legē mutari optuit. nō ē igit aduerſa ueteri noua lex q̄
ī eius uētre cōcluſa erat & aduenīēte xpō & euāgelii luce clareſcēte
patefcā circūciſiōi & aliis cerimoniis ātiqtus obſeruatus ſicut prefi
nitū erat finē īpoſnit. ē āt xpiana lex dignior q̄ iudaica: q̄to nobili/
us ē oraculū dei q̄ hoīs cognoſcis iā (niſi fallimur) ueritatē et maieſ
tatē nr̄e legis nec utilitatē iguoras īcipiſq de tua diffidere et ardes
deſiderio diſputādi ueliſq latius cūcta diſcutere. Sed obſtat legifer
tuus & īqrere uez phibet et ītermīat et clamat nō ē mea lex q̄ diſ
putatōi ſubiciēda ſit. caue neqd loq̄ris arma ſūt ī mānu tua. dū mihi

credis multū īperii adeptus es:q nō audiūt meā uocē gladio cōterē
di sūt.ensis mee legis dignitatē tuet In arabia ortus eius fuit. ex p
uo pricipio q̄tū creuerit uides.egiptū adieci mee legi & syriā & me
sopotamiā &Libiā & munidiā & mauritaniā et ptē hispanie& diui
tē asiā & doctā greciā & fortē Traciā & nobilē macedoniā Sunt &
alie q̄plurie regiōes sub īperio mee legis q̄ armis nō uerbis quesite
sunt.muliebre ē uerba uerbis reuellere uiri ferro decertāt.si nō fui
sset uera mea lex nō dedissent superi īperio nr̄o necnō dōinatōi no
stre tātos successus atq̄ psperitates.amat nos deus et legis odorē sē
tiens gratulat & sternit iter uictoriis nr̄is.Scis q̄ feliciter sepe ī ho
stes pugnasti & mō ī ponto et sepe in grecia.En fili qd cogitas.qd
moliris.tot triūphis sub mea lege illustratus xpristū seq̄ris cuius cul
tores strauisti totiēs et īteritōem usq̄ cecidisti Caue ne meā līquēs
legē:relīq̄ris a deo Credimus his te uerbis nō paꝝ cōmoueri et ali/
quē ieē ī tua mēte timorē Sed audi q̄nanis ē timor. Dis q malū fa/
cit inquit ī euāgelio ueritas:odit lucē. Fures noctu domos pfodiūt
et ī obscuro adulteri latitāt.nō adhibēt testes q peccāt.nolūt depre
hēdi mēdaces.cū his sentit tuus legifer.uereť ne disputando sue le
gis uāitates innotescāt Vereť ne pudēda sua detegāť. ꝓhibet disce
ptari uerbis.armis defēdi suā legē iubet.nec aliū iudicē q̄ ferrū depo
scit.Multūq̄ glāť de sue legis īcremēto.diximus cur creuerit.ple/
bes uoluptas allexit.neq̄ īficiamur multas tue gentis uictorias ꝓtas
et īgentia cōfecta bella.et tuipse in preliis clarus euasisti. Vicisti ho
stes nō paucos:et triūphasti sepe.fuisti tamē aliq̄do uictus .ꝓua xpīa
noꝝ manus tuas īgētes.copias ut ante diximus apd cōfluentes sanū
ac danubiū paucis āte ānis deleuit:nō milites ueterani.nō duces in
bellis āte ꝓbati.nō uiri nobiles armis potētes et eqs.Sed pauci cru/
ce signati.ex agris collecti.īermes et nudi:fide tātum armati.ferro
fulgētes et auro.tuos fuderūt exercitus qd si uictoria ueritatē legis
ostēdit.hoc uno prelio satis admōebare ī quo multi fugerūt paucos
tue uictorie nihil mirabili hēnt.ad q̄s nūq̄ sine grādi tuoꝝ preroga

tiua uētū est:sed qd agimus nō his argumētatōibus stat recta fides uici fudi hostes.īperiū teneo Si sic licet arguere uera fuit sub alexā dro magno tot victoriis illustrato:& sub eius successoribus religio qui et ī grecia & asia & ī siria. Et ī egipto & ī libia.& ī pfide.& ī ci thia.& ī indis regnauere impio per arma q̄sito. Vera ēt rōanoꝝ fi/ des usq; ad priorē cōstātinū.q orbē sibi ferro subiecerūt & oēs do/ muere quas adiere gētes:Scimus tamē & alexādrum & eius heredes rōanos & q sub eis erāt iudeis exceptis.idola coluisse. Alii iouē.alii martē.alii mercuriū.Nōnulli solē & alia sidera. multi ēt. ut egiptii aīalia bruta colebāt.qs nescit iquit unus ex poetis. uolusi bithinice qualia demēs egiptus portēta colat Cocodrillū adorat Et q̄ stulti us fuit.& alliū & porros & cepe.iter nūina posuerūt Preclare tamē egiptioꝝ victorie mēorāt sicut de osiridi ꝓditū ē q victū pagrauit orbē ergo & deos egiptioꝝ recipieūs.& uerā eoꝝ religionē fatebi/ mur qa uicerūt nō.nō sic rō suadet.neq; sic iudei sensere.q victi ab assiriis & ab anthiocho & a rōanis & ī seruitutē ducti. non tamen victorū leges de his acceperunt sed victi & āgariati et mille mōis op pressi ī sua lege mānserunt Nec nos xpiani cū prelio supamur aut a liis calamitatibus affligimur.legē nr̄am aut relinquimus aut accu/ samus sed arbitramur piū deū.nos tāq̄ filios ꝓpter pcā q̄ committi mus uerberare.qa nō paremus euāgelio.Nō seruamus legē nr̄am. neq; manemus ī traditōe scōrū pr̄m:sed victi fragilitate aberraūs. et labimur ut hoīes Ipse uero lapsos corrigit et plagis multis nr̄as ī iqtates emēdat Cognosciūs errata nr̄a et cōsiderātes q̄ feciūs mino rē eē penā q̄ delictū nō ignoramus Si cadimus ī bello.si amittimus regnū.si iugo seruitutis opprimiūr.dicimus cū daniele ꝓphā Deū eē ī celo.q reuelat misteria.mutat tpa.et trāsfert regna.ut uniuersi cognoscāt.q̄ dnāt excelsus ī regno hoīm.et cui uoluerit dabit illd Nouimus deū et iudeos et xpianos posse cū uelit et uoluisse aliq̄do alterius secte hoībus subiicere ꝓpter offensas populi qeū ad iracūdi am ꝓuocauit:sed cōuersi ad eū nō despamus miam cōsequi: quāuis

enī irascit deus ut inquit ꝓpheta. nō tamē obliuiscit misereri pius est et benignus nec deserit clamātes ad se. Absit āt ut ꝓpter uictori am meliorē eē credamus religionē uictoꝝ Sic enī fatēdū eēt. oēs qui uicerūt hebreos melius de deo sēsisse q̄ ipsi uicti. qđ neq̄ tu diceres neq̄ tuus legifer q defensionē sue traditōis ī armis collocat & omne genus rōcinatōis effugit maximū īiqtatis iudiciū Non sic beatus pe trus q dōatus a xpō dnō celestis regni clauibus & pastor cōstitutus gregis xpiani · paratū se ait rōem oībus reddere de ea q̄ erat ī ea fi/ de. nec aliter suos auditores edocuit btūs laurētius martir mea nox inquit obscurū nō hēt sed oīa ī luce claresc̄ūt Et ī euāgelio nō ꝓbat dominus eū q lucernā accēdit: & sub modio ponit sed sup cādelabꝝ eā eē uult ut luceat oībus q sunt ī domo & predicari uerba sua sup tecta iubet. & de seipso dixit Ego palā locutus sum mūdo Decepto res & pseudo ꝓphete ī āgulis predicāt. & uolūt occulta eē q̄ dicunt at iuramēta taciturnitatis exigūt. sicut rōe accidit ī his q baccanalia celebrabāt In occulto. n. deo suo sacrificātes nullū flagitiū libidinis omittebāt ꝙ si alia nō eēnt aduersus tuā legē iudicia hoc unū suffi/ cere potuit quia ꝓhibuit eius lator ī disputatiōem uenire · Sciebat non equa esse neq̄ uera que tradiderat Videbat ueterē & nouā le/ gē cōtra se stare. intuebat phōrum acutissimas rōes sibi aduersas eē nec sperauit ī cetu hoim aut in scolis uiroꝝ excellētiū sua deliramen ta posse defendi. Aīaduertit hō sagax & īgeniosus ī malo. gētiles q deos colebāt dānatos eē & iam ꝓpemodum extermīatos. nec Iudeis locū eē quoꝝ lex translata eēt cum sacerdotio ad xpianos Cūq̄ sta tuissent nouā legē idēq̄ sibi nomen daret. sperauit qđ mō euenit. ira tum deū xpianis. q sua legis mādata trāsgrediebātur aduersus trās/ gressores uictoriā cōcessuꝝ atq̄ idcirco sue legis defensionē ī armis collocauit. quā alioquī hominibus gratā ꝓpter licētiā uoluptatū nō ambigebat diaboli hoc fuit inuētum. ātiquus hāc uiā sue neqtie ser pēs excogitauit. qui cum uidisset sese ꝓcul eici ex xpristiana religi one augescēte. idola deleri. nec āplius deorum multitudini locum eē

ſed unum tantum deum adorari.cū patre & ſpū ſcō Ieſum xpriſtū heraclio impante.mahumetis ſpiritū excitauit.eūq; ſibi miniſtrum elegit hominem uanum prius ydolatrā.fert' pauperem.mente ſup bum natōe arabē cōſilio uſus quorūdā Iudeoꝝ & xp̄ianoꝝ peruer ſoꝝ iter quos fuit ſergius ſpiritu ābitiōis īflatus.legē tercīa edidit. ex ueteri & noua cōflatā.multis ineptiis extrīſecus adiectis Legem dixi quia ipē legē uocat nos blaſphemiā.rectius appellabimus.ruga ſti frontē.auertiſti oculos.horruiſti:turbatus es ſubiratus es.dū hec dicimus.at ſi ueritatis amicus es audiēda eſt ueritas.neq; tuus legi/ fer ſi tibi amicus ē:ueritatem īterdicet.q̄ tāto magis amica ē.quāto ſalubrior & hoī ab ipſa natura cōueniētior.Audi uerū & diſce qūo ſit appellanda lex.Legē dicunt eē phī qđ rōe precipit'.Et ſūt q nil aliud legem eē affirmāt q̄ rectā rōem a dīno nūine ductā.qcqd igi tur rōi aduerſum ē.legis noīe caret At tuus legifer rōcinari de ſua lege ꝓhibet Et ſolū arma illi ſuffragari uult.nō ē igit' dicēda lex.ni ſi ex illis quarū cōditores apud iſaiā dominus maledicit Docet nos dauid cognoſcere legē domini:dū ea que ꝓpria ſunt expōit Attēde & uidebis an mahumethea lex de celo & a numīe tracta dīno an ali ūde Lex dnī iqt ꝓpheta immaculata cōuertēs aias:teſti.dnī fidele ſa piētiā preſtās peruulis Immaculata ē lex dnī qa mala q̄q; excludit' neq; libidinē neq; turpitudinē ullā admittit Sic apđ eūdē ꝓphetam eloqa domini caſta dicūt'.Et apud iob legit'.nō inuenietis ī ore meo iniqtatē nec ī faucibus meis ſtultitia ꝓſonabit Et aplūs lex ſcā inqt & mandatū ſanctū & iuſtū & bonum At qūo mahumethea lex im maculata q̄ ſtupra & adulteria & oēs libidinū maculas ac feditates admittit.Dices quia ieiunia quedā precepit & orōes & elemoſinas nō damnamus hec:abſit ut ea mala dicamus Inuētorē eoꝝ mahūetē eſſe negamus abſq; mahumete Fatebamur hec eē bona Ieiunauit helias.ieiuuauit xpūs.orare & frangere eſurīēti panem ſuū & ege nos & uagos in domum ducere multo antiquius eſt q̄ tue legis in uētum Multi nos legiſlatores ad opera pietatis inuitarunt Verum

adulterari.fornicari ſeruire uẽtri & in ceno uoluptatum iacere ſo/
lus tuus legifer inter bona collocat.Solus Mahumetes eſt q turpia
docet & flagitia precipit.quãuis hereticorum more ut facilius deci
piat bona ſimul & mala commiſcet.At lex que domini dicit ut iqt
ꝓpheta aĩas cõuertit ad ultimum finem.At lex mahumethea non
conuertit ad deũ ſed auertit ab eo Dicit.n.dominus deus.Eſtote ſci
quia ego ſanctus ſum Mahumetes uxores dicit ducite & cõcubinas
quot placet nam ego xl.utrorum in meis lũbis uires hẽo.et uxori/
bus atq ãcillis permiſceor plurimis. quid de teſtimonio fideli Cũ
data eſt moiſy lex domini ĩ mõte ſinay fulgura & coruſcatões appa
ruerũt & ſigna de celo que teſtimoniũ legi prebuerũt. Lex xpi mi
rabilis admodum multis confirmata ẽ dicente ipſo.Si opa nõ feciſ/
ſem in eis que nẽo alius fecit peccatũ ſcilicet ĩfidelitatis nõ haberẽt
Et ꝓpterea de ueteri quo cõuertit ad ſuũ creatorẽ ad ſummũ bonũ
& noua lege iqt dauid Teſtimonia tua credibilia facta ſũt nimis Et ĩ
euãgelio luce circa ſignis.At mahumetis legem que ſigna que mira
cula ꝓbant.Audiamus eũ non ſum miſſus inquit niſi in uirtute gla
dii & qui non ſuſceperit meã ꝓphetiam occidat . aut reddat tribu
tum preciũ ꝓ infidelitate ſua.quid hoc.nũquid manifeſte negat ſe
miraculorum uirtute carere. & ficta falſaq ẽẽ oĩa ſigna demr̃at.q̃
tui legis doctores ĩ populis predicãt nõ hẽt igit tua lex teſtimoniũ
niſi in armis ſed id non ẽ fidele ut ãte docuimus Ad ultimũ tranſea/
mus & qũo ſapĩam preſtet puulis.i. populis tua lex aniaduertamus
Sapiẽtia (ut ãtiqui tradiderũt) diuinaꝝ & hũanarum rerũ ſciẽtiã cõ
tinet.eſtq admodũ ſapida & dulcis dũ amorẽ dĩnitatis mẽtibus nof
tris inſtillat ꝓpter qđ inquit pſalmigraphus.q̃ dulcia faucibus me
is eloquia tua ſuper mel ori meo Tua lex neq de deo ſapit neq de
celeſtibus neq terrena ſatis intelligit que putat ſuperis cure nõ eſſe
Magna olim & florida in alexandria phiõrum ſcola fuit & multi ꝓ
firiã & Aſiam uiri doctiſſimi claruerunt quorum noĩa ad nos uſq
peruenerunt At poſtq lex mahumethea curſum habuit pauciſſimi

nominant qui nature arcana perſcrutati excellentes euaſerit quia non preſtat puulis ſapiam tuus ꝓpheta aut tua lex cuius fundamē/ tum uoluptas eſt et tutela gladii Inter nos uero liberaliū artiū ſtu/ dia admodū florent. Legit publice phia. auditur in ſcolis theologia Nullū doctrine genus pretermittit. gīnaſia litteraꝝ i pluribus italie ciuitatibus clariſſima rpiūt nec trāſalpes i hiſpania i gallia i germa nia in britānia collegia deſunt uirorū excellētiū: qui ſapiam preſtāt paruulis. Eſt. n. ingens xpianorum cura ut indocti erudiāt et ueri tatem intelligant in nra lege. que nunq̄ mentita ē. diuinitus cōpre henſa. ac legifer tuus non modo mentit ſed leuiter ſed idocte. ſed i/ prudēter. ſed iſipide mentit Et ſibiipſi ſepe contrarius ē. quēadmo dum ſue legis iſpector plane intelliget. innūerabiles ſunt eius ieptie et ānales fabule et pueriles nuge De quibus libet hoc loco paucare ferre que de ceteris iudicium prebeāt Exponēs mahūetes capitulū alcorani quod dicit filioꝝ iſrael. in hāc ſentētiā loqt Sit laus ei qui ſeruū ſuū ab oratorio quod eſt helcarata ipſa ē domus meſche uſq̄ i oratorium ſācte domus Iheruſalem nocte una tranſtulit circa quā benediximus deum. O uos homines audite et intelligite. cum abii a uobis uenit ad me gabriel ſero poſt pſalmodiam ueſpertinam que ultima eſt. et ait O mahumetes iubet deus ut ſe adeas cui reſpondi. et ubi eum uiſam et ait gabriel. Vbi ipſe eſt. et iumentum ilico ad/ ducit magnitudine inter aſinum et mulum elberahil uocant. huma ne uocis capacem Et una non amplius hora iter egi annorum quin quaginta miliū et ait gabriel aſcende animal. et ito ad ſanctam do mū. aſcēdere uolētē fugiebat iumētū et iuſſū ē ſtare. qa mahūetes aſcēſurus eēt nūqd accerſicus ē iqt et rſpōdēte gabriele accerſitū eē nō ſinā addidit. n ſi ꝓ me deū rogaret obtuli preces deo meo ꝓ iumē to qđ me iſidēte ſuaui greſſu iceſſit. ponēs ūgulā pedis āterioris i ori ſōte ſui uiſus et miori ſpatio q̄ictus iplet oculi. ad ſcām domū puēi cōes aderat gabriel q duxit me ad domū ſācta i ieruſalē et uicinam rupē: dixitq̄ deſcēde quoniā ex rupe i celū aſcēdēs. et colligato illic

iumēto portauit me hūeris ſuis in celum Et cū applicuiſſemus ad ce
lum mūdi & ad portā eius. pulſauit gabriel & q̄ſitū eſt qs eēt & reſ
pōdit gabriel ego ſum. & itez̄ querēti qs tecū adē reſpōdit mahūe/
tes & ſubdidit: Ianitor nū qd uocatus Et ait gabriel uocatus: aperta
eſt porta & uidi āgelos: & bis genua flectēs oraui ꝑ eis. Et accepit
me rurſus gabriel. & uexit ad ſecundum celū & fuit diſtātia īter ce
lum & celū. quātū ē iter quīgētoz̄ annoz̄. & ſicut ī primo celo ita ī
hoc celo pulſatū extitit & reſponſum pari ſolēnitate ad ſeptimū uſ
q̄ celum ꝓcedit: equā celoz̄ diſtātiā ponēs. Et ait ī ſeptimo celo ui/
diſſe ſe angelorum populū & lōgitudinē angeli cuiuſquā inſtar mū
di fuiſſe & aliquorū mille uicibus extenſiorē et inter eos unū aliquē
inueniſſe cui ſepties cētena milia eſſent capita et in quolibet capite
totidem ora et in quolibet ore lingue totidem q̄ ſeptingenis mille
milibus idiomatibus laudabant deū Et rurſus altez̄ āgelum oſtēdiſ
ſe qui fleret et q̄ſiuiſſe cām fletus et cum ille dixiſſet culpas eē orauī
ꝑ eo et tunc cōmendabat me gabriel alii āgelo et ille alii donec fui ī
cōſpectu dei et tribūali eius adheſi tetigitq̄ me māu ſua deus iter hu
meros et frigiditas māus eius puenit uſq̄ ad medullas dorſi mei. his
nugis atq̄ deliramētis implet Mahumetes aures populi Sed audia
mus alteram fabulam. In libro cui titulus eſt de doctrīa mahūetis.
Duo angeli nominant̄ arathes et narathes quos ille aſſerit iuſſu dei
in terram deſcendiſſe ut genus humanum regerēt atq̄ īſtruerent:
tribus mandatis acceptis. Primum ne quēquā occiderēt Alterū ne
quid iniuſtitie decernerent. Tertium ne uinum biberent Cum ali
quādiu rexiſſent et iam ex toto orbe ad eos iuditia deuoluerēt̄ mu/
lieri quedam decenti forma et omniū pulcherrima aduerſus maritū
ſuū cauſam hēns: ab eis petiit atq̄ ut fauētes haberet iudices ut ſapd̄
ſe prādium habeāt multis precibus iuitat. non abnuūt āgeli ꝓparat̄
ſplēdidū cōuiuiū: epulas et pocula mulier ipā miſtrat. apponūt̄ fer
cula multiplicia et cū his uinū. qd̄ cum angeli recuſarent. iſtāte fe/
pius muliere et multas obiiciente blanditias tandem biberunt et in

ebriati uino ī hoſpitā incaluerūt eiuſq; cōcubitū poſtularūt: ſpōdet mulier ea cōditōe ut alter eorū aſcēſum ī celū oſtēderet. alter deſcē ſum Placet cōditio illa. ut iter didicit mox ī celum relictis atq; irri/ ſis angelis quā deus recognitī inter ſidera collocauit cui lucifer eſt nomen Angeli ad iudicium euocati catenis ferreis in puteo ꝑfundi ſſimo relegati ſunt uſq; in diem iudicii permānſuri cū elegiſſent ī hac potius uita q̄ in altera plecti Hec eſt ſapiētia Mahumetis quam do cet peruulos Hec eius theologia hec doctrina diuinitus reuelata. Mira hoīs audacia ne dicamus ſtultitiā ſeu demētiā Quot ſūt ī his fabulis deridenda ſomnia. non obiurgamus iumēti uerba quādo eta ſinā ſacre lr̄e locutam ꝑdunt & gentiles bouē Sed qd ē q̄ una hora iter quiquagīta miliū ānoꝝ pergit Metire hec & diligēter cogita ā corpi nōdū glificato id poſſit accidere. quo iuit ubi fuit. qd circuiuit nō adhuc celū aſcēderat. qbus ī locis tātū ſpacii ꝑgrauit. nec iumē tum eū tulit quis tulit eū. unde uenit. qūo uenit. nihil hoꝝ dixit. qd peccauerat iumentum ut precibus egeret cui non eſt lex alia niſi na ture & illi paret. qd hoſtiarius ī celo collocatus rogamine Mahume tis egebat. an nō ſatis felix erat. fortaſſe altius cupiebat aſcēdere tā/ quā nō ſit illic perfecta oīm bti tudo et regnet adhuc ambitio Diſ/ tāti ā celoꝝ oſtendit & ſperarum quāta ſit craſſitudo demr̄at. quīgē torum annorū iter ex celo in celū ponit & patere ſpiſſitudinē. quid hoc. quis credat gētiliū fabulis ſimile ſ ōniū ē Aiūt illi Dioniſiodo/ rū quēdam geometrie ſcīe uobilē in patria ſenectā diē obiiſſe. ꝑpin quos funus ei duxiſſe ad quos ꝑtinebat hereditas. hos conſecutis di ebus cum iuſta peragerent inueniſſe in ſepulcro eius epiſtolā Dio niſiodori nomine ad ſuperos ſcriptam que diceret eū a ſepulchro ad infimā peruenīſſe terram. eēq; illuc uſq; quadragīta milia ſtadiorū Nec defuerunt geometre (ut plinius ait) qui interpretarēt ſignifi/ care eplām a medio terraꝝ orbe miſſam quo deorſum a ſummo lon giſſimū eſſet ſpacium. et ibidem pile medium ex quo conſecuta com putatio ē q̄ circuitū terre. id eſt totius pile ābitum ducēta quiq̄gīta

quíq̄ milia ſtadiorū ꝓnūciauit. Sed armonica ratio que cogit rerū naturā ſibiipſi cōgruēr eodē plinio teſte addit huic mēſure ſtadioꝝ ſeptē milia Heratoſtenes huiuſcemōi reꝝ ſolertiſſimus īdagator uni uerſum terre ābitū ducētoꝝ quíquagītaduoꝝ miliū ſtadioꝝ ꝓdidit Hipparchus ſtadioꝝ paulo minus uigītiquíq̄ milia adiecit. repiunt et alioꝝ ſnīe admodū diſſone neq̄ ī hāc uſq̄ diē: mortali cuipiā ſatis exploratā credimus terre mēſurā cuius neq̄ ſeptētrionē neq̄ meridiē uerſus cogniti fines ſūt At tuus legifer maiora cōcepit aīo q tā q̄ celū aſcēderit quīgētoꝝ annoꝝ itinere diſtare celum a celo ꝓdidit quoniā tāta eēt craſſitudo ſperaꝝ hoc idē aſſerit rabbi moyſes hebreus genere phūs q apd egiptios claruit At phī quos nr̄i ꝓbāt nō ita ſētiūt. nec ptolomeus alexādrinus aſtronomoꝝ facile priceps de craſſitudīe lūaris ſpere cū tua lege cōcordat. ī qua iter ānoꝝ ſexaginta nouē et aliquoꝝ mēſiū ac dieꝝ poſuit milibus paſſuū uigītiquíq̄ ſeu ſtadiis ducētis ꝓ qualibet die cōputatis. Alii uero aſtronomi q hec diligēter indagauerūt: ſperā ſolis pluſq̄ ſexcētis uicibus ſupare lunā tradiderūt. rurſuſq̄ martis ſperā quāuis ſole altior ē et lōge maiorē hēt ābitū ſpiſſitudinē tamē multis uicibus ſupari. Improbū hūane mētis auſum uerū ita ſubtili argumētatōe comprehēſu ut pudeat aliquos nō credere. plurimi hec īcerta reſpuūt. Tui legiſlatori fortaſſe credēdum fuerit non quia illuc angelo bono deferēte cōſcēderit ſed quia cum peruerſo ceciderit ꝓ ſi hac de cā̄ fidē expetit. credimus alioquī cum ſacra ſcriptura dicimus celum ſurſum et terram deorſum et cor regis īſcrutabile ē Sed alia ꝓcurramus āgelos ſe uidiſſe affirmat: eoſdēq̄ corporeos ſi mūdo maiores āgeli ſūt neccāriū eſt aliq̄ eoꝝ ptē extra mūdū eē. At phī mūdi circūflexu oīa cōtineri dicūt neq̄ qcq̄ exterius eē Tuus legifer quādo aliqd ſolito plus adbibit. ſopori deditus qcquit ſomniauit ꝓ uero retulit. et oīa ſibi licere putauit: quo errore et āgelos corpeos. et peccare et egere uenia. et ſe rogaſſe ꝓ eis dixit. Sili ſōnolētia tactū ſe ſup hūeris affirmauit manu dei. ¶ Cuius gelu uſque dorſi medullas penetrauerit. que

oia ſupius confutata ſunt. qs illud patiēter audiat ꝙ angeli dei uino ebriati: ſpē mulieris decepti cōcubinatū eius appetierit. q̄ iter ī celū edocta ad cōſpectū magni dei ꝓuenit & honorifice accepta. iter aſtra locū obtinuerit: āgeli penas dederit. atq̄ idcirco uinū hoī iterdictū qđ tāti mali cā fuerit. Cōmēorat hec tuus legifer. & tā q̄ ex pēu dei recepta hoibus iculcat Vide q̄ grauiter. q̄ uere. q̄ pite loqt̄. poetarū figmēta q̄ pueris legūt̄. iter arcana legis iſerit. Pueri nr̄i nō ſine riſu audiūt: cū rapte ī celū feie referūt̄. & ī aſtra cōmutate. q̄ maior et minor urſa uocāt̄. pigri circa ſarrata. boete lucētes Credimus ꝓ tua ſapia te tā ꝓuifacere. atq̄ cōtēnere tue legis figmēta Sed miraris uehemēter ꝙ indies aliq̄ relicto dogmate xp̄iano ad tuam migrāt. & aſſerētes iniquā legē nr̄am āplexi tuā circūcidūt̄. & tuis iniciāt̄ ſacris & q̄ trinitatē predicabāt. nūc deteſtāt̄ & q̄ xp̄riſtū crucifixū colebāt & laudabāt nūc deridēt Sūt q̄ hoc agūt nō dubitamus. Sed q̄nā hoiēs. ſane aut libidis ſerui aut ābitiōis & q̄bus nullus erat locus ī nr̄a lege. Spreti a nobis & electi tā q̄ uilia & ītutilia māci/pia ad te trāſiuerūt. nec tamē illos ī extīguibilis cōſcie uermis rodēr̄ ceſſat: ꝙ ſi poſſes eoꝝ ītroſpicere corda· intelligeres ꝓculdubio eos aut uite future ſpē nullā habeē aut admodū eē ā xios q̄ fōtē aq̄ uiue reliq̄rūt xp̄ūm ieſū. & neſciūt quo pacto redeāt maius ſuū peccatū exiſtimātes q̄ dei mīam. ſed qđ miraris ſi ad opes cōſequēdas ad uoluptates exhauriēdas nōnulli tue legi ſeſe ſubiiciūt nō ē hoc nouū nec dignū admiratōe. idē quoq̄ & ſaracēi faciūt. q̄ ſepe ad uos migrant Illud ē mirabile illud ſtupēdū illud magnope celebrādū ꝙ tot milia pplōꝝ xp̄iano īſignita noīe: ſub tuo īꝓio degūt grauia tributa pendūt: nūc liberis priuāt̄ nūc cōiugibus opprimūt̄. duriſſiā ſeruitute lacerāt̄. uexāt̄ mille mōis. nec tamē xp̄iane legi renūciāt: ꝙ ſi tuā accipēt micius ferrēt īꝓiū. fierēt liberi. hōres et opes ſpare poſſēt. ſed malūt tolerare ſeruitutis iugū. et ī ſq̄alore ac miſeria uiuēr̄. q̄ xp̄ūm negar̄. hoc ſtupēdū ē et dīnū opus. et qđ te precipue mouēr̄ dēt nō ꝙ pauci a nr̄a lege aberrēt. ſz ꝙ tā multi ī ea ꝓſeuerētet ꝙ tāta ſit uel ī

aduersis cõstãtia miraculũ ẽ. facit hoc bõitas legis. et securitas eter/
ne uite quã nẽo sapiẽs presenti postposuit Quid tu hic dicas. quid
cõtra hiscere. aut nutare poteris. uera ẽ xpiana lex ex utero r̃cepta
moisaice. ex ꝓphis ex dñis oraculis. deus auctor eius ẽ. filius dei eã
tradidit. ex oꝝ dei mãifestata ẽ pura ẽ et nitida et ĩmaculata et scã ꝓ
fecta ex oĩ ꝑte. nullã hẽt rugã. nusq̃ deficit. nusq̃ claudicat. ĩ ea q q̃
rit iuẽit. q petit accipit. et pulsãti apit. ipsaẽ fõs clemẽtie iustitie cul
mẽ. pietatis speculũ mãsuetudis et mie plẽa: ꝑ ea martires ĩnũerabi
les sũt occisi. senes. iuuenes. pueri. mr̃one. uirgies. uidue. ĩnupte pu
elle. crudelia carnificũ nõ expauescere tormẽta. sciẽtes btõs eẽ mor
tuos q moriũt ĩ dnõ. preterimus signa et ꝓdigia q̃ certitudinẽ xpiã
ne legis ostẽtãt. qs uiros cõmeõrar̃ qat ex xpiano gener̃ dini et hu
mãi iuris excellẽtissiõs pfessoꝝ suera mũdi luiascie fõtes: quscꝫ admor
tẽ ĩ fide xpĩ ꝓseuerãtes. preclara uoluia ediderũt q̃ tãq̃ sidera q̃d do
ctrie hũanas mẽtes illustrãt. et q̃nĩ ullo ĩ loco lex ẽ q̃ alterꝫ hẽat. au
gustinũ. alterꝫ ieronimũ. alterꝫ ãbrosiũ. alterꝫ gregoriũ. Et ne grecos
pretereaũs. q̃ religio uiꝝ ũq̃ hũit q origeni cõpari posset: q̃uis hic ĩ
pleriscꝫ locis errauit. qs ioãni crisostomo exeq̃bit qs magno basilio
qs cirillo. qs eusebeo. qs gregorio nazãzeno. nõ sufficiet dies si nũe
rare ꝓgiũs illustres nr̃e legis doctores: siue uiuos siue mortuos. q̃uis
nõ sit mortui sed nũc maxie uiuũt et tãq̃ stelle ĩ firmamẽto lucẽt. q
fidẽ sacratissiẽ trĩtatis elucidarũt. qd diceũs de religiosis dõibus ĩ q
bus ãgelica ducit uita et ꝓ pccõribus assidue effundũt preces dnõ:
nec ũq̃ cessãt dine laudes ac psalmodie. benedcũs mirsiẽsis apd̃ nos
multoꝝ mõachoꝝ doctor et pr̃ extitit. apd̃ grecos magnus basilius
secuti sũt bernardus abbas clareuallis. et bruno q carthusiã istituit
quotidie scõꝝ uiroꝝ apd̃ nos auget nũerus: edificãt noua mõasteria
et scã renouãt istituta. quos fructus edidit seraphicus frãciscus exi
mius pauptatis amator ĩ ũbria (q̃ ps ẽ italie) natus. quot eũ discipuli
secuti sũt. quot sub eius r̃gula uiri scĩ floruerũt. ãthonius patauĩ ia/
cet miraculis clarus. bernardiũs senẽn ĩ aq̃la quẽ nr̃a etas q̃si alterũ

paulū predicātem aupiuit Nicolai liritani extāt opa q̄ oēs admirāt̄
Dominicus in extremis hispanie natus oris quasi alius uesper emi
cuit:qui nouū quēdā sāctū & nitidū uiuēdi morem suis auditoribus
tradidit & predicatoꝝ instituta regula uniuersum illustrauit orbem
Multi ex discipulis eius clarissimi euaserunt: sed precipua ē magni
Alberti fama qui nullum doctrine genus ignorasse creditus ē. Nec
minor eo thomas aquinas fuit in lr̄is &si maior extitit sanctitate.
Claruit & meo seculo sub eadem regula uincētius hispanus quē nr̄
ātecessor iter scōs xpi cōfessores r̄tulit Et in ordine diui augustini ni
colaus tolentinas pauloante inter celestia relatus sanctorū agmina.
Noua indies ꝑle floresc̄it nr̄a religio:ꝙ si non desunt peccatores di
uinam ꝓuocantes maiestatem non desunt etiam cōsiliatores uiri sc̄i
deo accepti & uirgines imaculate precibus assiduis diuinā irā auer
tentes:nec timemus ruinam tantis adiuti p̄rociniis.tu ergo p̄riceps
nobilis qui non es rōis incapax.neq̄ ingenii obtusi:collige que di xi
mus:& conserua in mente tua:& consule tibi & tue genti & noli esse
incredulus sed fidelis:relinque tenebras & lucem sequere. intellige
quo pede claudicat tua lex.& quātis scatet erroribus:& q̄ ꝑcul a ue
ritate recedit & ꝙ non est in ea salus noue et antiq̄ legis inimica In
telligis q̄ solida ē euāgelica doctrina q̄ uera q̄ sancta q̄ munda et im
maculata Et ꝙ ea tantum iter in celū ostēdit et nō alia. Intelligis si
uerba nostra memorie tenes ꝙ trinitas in unitate et unitas in trini
tate colenda est neq̄ altera cōtradicit alteri Intelligis quonā mō p̄
sibi filium equalem genuit et qūo a p̄re et filio scūs ꝓcedit.spiritus
qui est caritas et amor et simul colendus est et deus est.et ꝙ filius ꝓ
nr̄a salute incarnatus ē:mortē tulit et spoliato inferno tertia die re
surgēs q̄dragīta diebus cū discipulis conuersatus ascēdit ī celum.se
det ad dexterā patris uenturus in fine seculi iudicare uiuos et mor
tuos.quo facto mali perpetuo penam ignis subibunt.boni eternam
btitudinē cōsequēt̄. nō ī carnalibus desideriis aut īpudicitiis nō in
cubilibus sed ī dulcedīe mētis et ī caritate xpi que supat omnem

ſenſum Ante omnia uero monſtratum eſt.non poſſe te aſſequi iter xp̄ianos gloriam & potentatum quem uideris optare.maxime apd̄ europeos et occidentales populos dum tua in ſecta perſeueraris. q̄ ſi uelles xpriſtianis iniciari ſacris magnā tibi ſpem fecimus & potē tie & glorie·Memēto igit᷑ uerborū nr̄oꝝ & accipe fidele cōſiliū.ſu me baptiſmū xp̄i & lauachrū ſpirituſſancti.Amplectere ſacroſanc tum euāgelium & illi te totum cōmitte Sic tuā aīam lucrifacies.ſic Turchorum populo bene cōſules.ſic tue cogitatōes adimpleri po/ terunt:ſic tuū nomen in ſecula celebrabit᷑:ſic te oīs grecia oīs italia oīs enropa demirabit᷑ ſic latine te lr̄e ſic grece.ſic hebraice ſic arabi ce oēs barbare celebrabūt:ſic nulla etas de tuis laudibus cōticeſcet. ſic pacis auctor & fundator quietis appellaberis:ſic te turchi aniaꝝ ſuarū repertorē & xp̄iani ſue uite conſeruatorem uocabunt . Syri Egiptii:Libici. Arabes & quecunq; ſunt alie gentes extra xpriſti caulas aut his auditis tuā uiā ſequēt᷑ aut tuis & xpriſtianis armis p uo negocio domabunt᷑. Etſi noluerint in noſtra lege te ſocium habe re expient᷑ dominum in ſua.nos te iuuabimus & omnium eorū aſſi ſtente diuina gratia legittimum principem conſtituemus.Hec ſūt que tibi cum baptiſmo premia ꝓmittūt᷑·His te bonis diuina pietas ꝓculdubio cumulabit obſequentem euāgelio. q̄ ſi reſpueris cōſilia nr̄a peribit tāq̄ fumus gloria tua & tu more hominum reuerſus in cinerem totus morieris. Xpriſtus regnabit in eternum cui eſt ho/ nor & gloria in ſecula ſeculorum.AMEN.

ENeas epūs ſenēn. Alto & potenti uiro. Petro de noxeto Comiti palatino. S. p. d. In eo loco ad quem te tua uirtus euexit ut primus rōani pontificis latus ſtiparis multa abs te acta ſunt que me tibi magnop̄e deuīcunt Nullū tamē ē ex oībus tuis opibus qđ mihi uel iocūdius uel acceptius fuerit q̄. Ioānis nr̄i campiſii ſubleuatio quē diu iacētē humi calcatum fortune pedibus: inopia preſſum tua ope tuoq̄ ſtudio & īgenti conatu iā rectū & inter pricipes eccē collocatū ſuis lr̄is accepi Feciſti p̄be qđ bonū uiq̄ qđ amicū qđ te decuit. Nā phīe diſcipline imbutus ī oī genere doctrinaq̄ apprime pitus. īgenio perſpicaci: facūdia tereti: moribus mā ſuetus aicitie tenax nimis (ſi ueq̄ fateri uelimus) nimis diu īter infimos habitus ē. nā ſiue hoīs uirtutes pēſitas ſiue p̄bſequia q̄ romane curie. nunc apud hūgaros: nunc apud theutonicos pluresq̄ gentes prebuit mēte reuoluas. nō ē cur ei qſquā preferri debuerit. Sed habet iā tandē uirtutis premia bene mihi ſerū uideri dēt qđ non fit. Quo longior miſeria fuit eo dulcior felicitas aduētat. Pauci ſūt qui uitā omnem feliciter agīt Alios prima. alios poſtrema tpa fortunata recipiūt. Rcē cū his agit quibus p̄s uite poſterior leta ē Eos fortuna hoſtes hēt quos ex felicitate in erūnas precipitat q̄bus miſerri mū eſt fuiſſe felices Ac nr̄ cāpiſius dū iuuēis fuit. dū ferre labores potuit ſudare. algere acriter pugnauit Nūc uictor factus: ſeniū leuius feret. Iā ſecurus ē. iā titus eſt a tegete & baculo Gaudeo illi mihiq̄. tibi gratias ago cuius & cōſilio & ope res geſta ē. Nihil eſt qđ non tibi dēam. Tuus ſum quātus ſum Multa ſunt in me tua beneficia qui ſepe me iuuiſti extuliſti maxime. Ac prius mediā mei ptē fouebas. Alteram que in campiſio incultā relīquebas Nunc agrū totum excoluiſti. Integer totus gaudeo. diuina tibi pietas benigna ſit teq̄ cum maximo preſule diu beatumq̄ nunq̄ te deſerat. Terrā tibi uiuēti ſubſternat· morīēti celum aperiat Vale & me maxīo pōtifici facito commēdatū. Ex noua cītate pridie idus maias. M.cccc. liii.

¶Oratio Pii pape secundi habita in conuẽtu Mantuano.vi.kal. octobris Anno domini.M.cccc.lix

CVm bellum hodie aduersus impium turchorum gẽtẽ suasuri sumus ꝑ dei honore ac salute reip.xpiane.bene est uenerabiles pres ac filii dilectissimi priusq̃ uos uer/ bis aggrediamur diuinitatẽ ipsam (cuius i primis auxi lium expetendum est) paucis in hunc modum affari. Protector nr̃ aspice deus et respice in faciem populi tui: respice super hãc famili am tuam ꝑ qua dominus noster Iesus xpristus non dubitauit mãi bus tradi nocentium & crucis subire tormentũ: miserere plebis tue & ne des hereditatem tuam in perditiõem quã ꝑpemodum instare uidemus. Surrexerunt.n.homines iniqui & impii q̃ te nõ nouerũt Venerunt gentes in hereditatem tuam. polluerunt templum sanc tum tuum Posuerunt Ierusalem in porcorum custodiam. uineam tuam exterminauit aper de silua & singularis ferus depastus ẽ eam Nos quãuis i hoc loco tuo (ut arbitramur) consilio ad tuẽdam reli/ gionem tuã conuenimus. nihil tamen possumus nisi ades & presidi um affers. Nihil sine te ualet humana fragilitas. tua est ptãs. tuũ im pium. tua omnis uirtus Tu fundasti celum & terrã mare & õnia q̃ in eis sunt. Idem est tibi uelle qđ posse Nihil est qđ tue ualeat resis tere uoluntati Adiuua nos in te uno sperantes & te solum deũ pura mente colentes Fac nobiscum signum in bonũ & mitte nobis auxi lium de loco sancto tuo. Da nobis cor ut faciamus uolũtatem tuam & in preceptis tuis ambulemus Scimus quia nõ dees tu domĩe deus opem tuam suppliciter implorantibus sed nosipsi desumus nobis. fugent pectora nr̃a. ingere calorem. ingere flammas · ure corda & renes nr̃os ut tuo tandem igne succensi que tibi sunt placita medite mur: & faciamus. & fedam & peccatricem turchorum gentẽ (si tua

Σ 49 250

uoluntas est) de xpristianorum finibus eiiciamus. Vos ãt magnanimi & generosi ꝓceres qui adestis ne claudite precamur aures. ne divertite mentem. aperite deo interiora uestra qui mox uolẽtibus uobis ĩ animas uestras illabet̃. & uos sibi templum atq; habitaculũ faciet Audite nos sua uice loquẽtes. uerba nostra uerba dei sunt q̃ filii sui Iesu xpĩ (quãuis indigni) uices in terris gerimus Ipse nos fari iubet. ipse in ore nostro uerba posuit. ipse nos bellum suadere in turchos imperat Nõ nos hodie cardinales aut epõs aut minoris ordinis sacerdotes sermone nostro compellabimus. quos constat armis ineptos esse & piaculum ac sacrificiũ fuerit nisi per seipsos in causa fidei que sunt ab eis expetenda. hoc est aurum & orationes sua spõte obtulerunt Vos illustrissimi duces. uos marchiones. uos comites uos regum & principum oratores. uos fortes & exercitatos in bellis uiros uerba nostra commonefacient. uos tangent: uos requirent quibus datum est arma tenere Non ut ĩter uos dimicetis sed ut ecclesiam: ut religionem ut fidem xpristianam a barbarorum & infidelium incursibus defendatis. Potestas enim (ut inquit paulus) gladium portat ad uindictam malorum: laudem uero bonorũ Videtis in quo statu. in quo discrimine sumus & q̃tum a turchis urgemur. premimur. infestamur non ignoratis nisi arma sumentes eorum impetum retunditis & forti animo bellum geritis haud dubium quin lex euangelica & omnis nostra religio pessundet̃. Audite igit̃ uiri fortes atq; attentas aures adhibete bellum suasuro: quod nobis hodie munus incũbi ttria (ut nr̃a fert opinio) principaliter explicanda & suadenda sunt Primum est ut causas iustas atq; urgentes ostẽdat ꝓpter quas pugnare oportet Secundum ut facultates adesse doceat belli gerẽn & certam quodammodo uictorie spem faciat Tertium ac postremum ut magna secuturos premia uictores patefaciat In his hodie nobis elaborandum est atq; in his tota nr̃a cõsumetur oratio De causis belli gerendi primum dicere oportet q̃ due sũt precipue ac maxime Prima est ut susceptas iniurias ulciscentes res

amissas recuperemus Altera ut futura (que ꝓpe imminent) pericu
la euitemus: ostendamus que nam sunt illa que amisimus & quas no
bis ac deo nr̄o iniurias intulerunt turchi Inflicta xp̄ianitati uulnera
illatas contumelias. iniustā notam facile cognoscetis: sique fuit olim
xpristiana religio. & que nunc sit animo extimabitis cognoscite ro
gamus & quātum gloriari possitis animaduertite: Sacrosanctū euā
gelium (quod ablatis idolorum spurciciis saluator nr̄ in mūdo inse
ruit) non unum dumtaxat terre angulum aut unam ꝓuiciā sed uni
uersum ferme orbem impleuit quēadmodum regius ꝓpheta multis
ante seculis de beatis apostolis futurum preuiderat dicēs In omnē
terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terre uerba eorum per
hos enim euāgelium mūdo īnotuit quos ex piscatoribus saluator ip
se predicatores effecerat dicens eis Venite post me & faciam uos fi
eri piscatores hominum Nec uana ꝓmissio fuit. Piscati sunt enim
apostoli non sibiipsi: sed xpristo domino uniuersum orbem Omnes
reges. omnes populi in eorum seu retia seu sagenas inciderunt. Im
pletum est danielis uaticinium dicentis. Omnes gentes. omnes tri
bus omnes līgue seruiēt illi. Verius xpō quā augusto uirgilianū il
lud attribui potest Super & garamantas & indos ꝓferet imperiū.
Iacet extra sidera tellus extra anni solisq; uias ubi celifer Athlas ax
em humero torquet stellis ardentibus aptum. Nam circa tempora
Constantini magni natum ex Maria puerum indi simul & hispāi
colebant. Nec septentrio. nec meridies xpristum ignorabat. Vox
romani presulis tanquā iesu xpristi uicarii maria penetrabat & ter
ras: pax alta per omnes et tranquilla quies xp̄ianos obibat. Gēs san
cta: gens electa populus acquisitionis xp̄iani habebant tributa ex
gentibus accipiētes & in capite populorum positi Hec fuit olim o
xpristiani maiorum uestrorum gloria Hoc imperium. hec auctori
tas Nunc quo uos trachi ac saraceni redegerūt paucis aduertite do
cebimus Indi quamuis xpristiani feruntur & armeni per Asiā dis
persi & piter ethiopes in multis tamē uersant erroribus & ignorā

tes quam nosse debuerant xpi legem ignorant a domino: quod re liquum est Asie atq; Africe xpi nomen ac legem impacato perse quuntur odio Cepit hec calamitas sub eraclio cesare Nam cum a perta esset omnibus uia salutis per xpristum dei filium qui annis a tea circiter sexcentis mortem nostram moriēdo destruxerat. Inui dens humano generi diabolus ac nimiū dolens xpristum ubiq; reg nare pseudo pphetam excitauit in arabia mahumetum nomine sce leratum hominem qui se dei nuncium ementitus contrariam euan gelio legem condidit de qua paulopost suo loco dicemus Degenera uerat iam apud grecos imperium & romana uirtus sub aliud trāsla ta celum elāguerat Que res paulatim xpristianas opes euertit. mā serunt tamen in Asia complures xpristiani usq; ad tempora Pipini francorum regis qui abhīc circiter sexcenti magno nomine & apd gallos regnauit Tunc uero digressi a Scithia turchi Capadociā Pō tum. Bithimiam. Troadem Ciciliam & omnem minorem Asiam occupauerunt & nostra negligentia potentes facti non solum ueros xpristianos ex Asia pepulerunt sed transmisso manibus Hellespon to. macedoniam Tratiam Aticham. Boeticam. Phocidem Achaiā Acauarniam. Epirum Poeniam Et utramq; missiam armis inuasere Et in Egheo ac Ionio mari Ciclades & alias quamplures insulas si bi subiicientes Hos xpristianis ad orientem terminos posuere. Ad meridiem barbari ex africa non solum inferi maris insulas sed ipsa quoq; italie litora classibus infestant In occidenti magnam betice p tem quam uocant granatam mauri occupant & hispanos agitant re ges Ad septentrionem gelidamq; arcton lituani polonis contermi ui magna ex parte ritu gentiliū uiuunt Veteres Hūgari ad ortum thanais iacentes & tartari cum quibus Liuonii pugnant xpristum prsus ignorant Et ultimi noruergie populi cum semiferis homini bus bellum gerūt. Hi sunt termini uestri o xpristiani. Sic circūual lati estis. Si in angulum coartati potentissimi quondā domini & or bis possessores En quantum imperium amisistis: quot nobiles urbes

quot ditissimas ꝓuincias perdidistis: inter quas etiam iudeam neglexistis terram nobilem. terram sanctam terram lacte & melle fluentē terram in qua primi fidei nostre flores apparuere. heu pudor. heu dolor fons & origo nr̄e salutis Sion ad hostes defecit. templū illud Salomonis fama clarum in quo dominus totiēs predicauit. Betlehē in qua natus est Iordanem in quo baptisatus Thabor in quo trās/figuratus: Caluariam in quo crucifixus ipsiusq; crucem possident inimici sepulchrum domini glorioſum lectumq; illum purpureum crocos spirantem & suauissimis flagrantem odoribus in quo ꝓpter nos uita nr̄a obdormiuit in domino nisi hostes uelint inuisere non potestis. At saraceni Mecham in potestate habent in qua (si uerae fama) falsi ꝓphete cadauer in arca ferrea conditum ui magnetis pēdet in aere uos uero infelices ac miserrimi xp̄iani sepulchro dei ur̄i & urbe clarissima ierosolima priuati estis. Tacemus Alexandriam Thebas Memphim & omnem egiptum Tacemus Antiochiā in q̄ primum xpristianum nomen est auditum Tacemus ephesim & alias apostolicas sedes in Asia perditas. Tacemus uii. ecclesias ad quas scripsit Ioānes apocalipsim. Ierosolimam ueteris & noui testamenti m̄rem in hostium esse potestatem satis flere & dolere nō possumus ꝓ qua recuperanda nullus labor euitari deberet: nullum declinari bellum Nam si ꝓ repetendis rebus iustam belli causam ueteres putauere: quis unquam iustius induit arma quam uos xpristiani quibus tot urbes: tot ꝓuincie sunt erepte. tot adempta regna tantū ablatum imperium Iudei cum federis arcam amisissent pro recuperatione nullum belli periculum uitauere Greci ob raptam Helenam decemnale bellum gessere. Carthaginenses ꝓpter fines paulum ampliandos cruentissima prelia cum carenensibus commisere ꝓ quibus etiam phileni fratres interiere Romani sepe sociorum causa sumptis armis in pugnam exiere. Reuolue historias nullum unquā bellū tot causas habuit quot nobis aduersus turchos occurrunt Sed quid

ad nos uetera:dicat aliquis. Tolerauerunt hec damna: hanc infami
am proaui nostri.Cur nos illis meliores simus. Cur tāta glorie cu/
piditas: ut maiorum nostrorum iniurias nostro sanguine uindiceūs.
Esto patres uestri negligentes fuerint honoremque suum peruife
cerint.an ꝓpterea uestrum negligetis:& duplici notari turpitudi/
ne hereditaria scilicet & uestra patiemini: An potius magnificis o/
peribus detersa ꝓgenitorum infamia.glorioſum nomen adquirere
conabimini Sed negligamus si sic libet ātiquam ignominiam:uetuſ
ta damna.Nec uos urgeat quod non pupugit auos uestros Trāseat
omnis asia.omnis africa:europam saltem inſpiciamus.& nostri tem
poris rationem reddamus an parum nostra etate nostra culpa per/
ditum est.Constantinopolim orientalis imperii caput:& totius gre
cie culmen:non patres nostri.sed nosipsi amisimus.qui dum torpen
tes in ocio domi sedemus:usq; danubium et Sanum turchorum ar
ma penetrare permisimus Capta est culpa nostra nobiliſſima urbs
regia:quam Pausanius primus condidit Constantinus magnus in/
staurauit.& in emulationem antique Rome amplificauit & magni
ficauit In ea gentis imperator & ipse Constantinus nomine inter
emptus est.turba ingens trucidata & templa magni dei polluta sūt
Interq; nobile opus Iustiniani sancte Sophie uocatum:tetro. Ma/
humetis ritu fedatum est. Beate uirginis matris domini & aliorum
sanctorum delete sunt Altaria dirupta. Reliquie martirum porcis
obiecte Sacerdotes occisi Matrone ac puelle ipseque sacre uirgiēs
ad libidinem rapte. Nobiles urbes inter uina & epulas ipsius por/
corum ducis iugulati Saluatoris nostri simulachrum in cruce pen/
dentis per derisionem & contemptum precedentibus qui dicerent
Hic est xpristianorum deus.in castra delatum sputo.luto atque om
ni feditate iactatum Noua hec sunt & sub oculis nostris gesta Hec
fiunt & tamen excitari non possumus Cum uitulis marinis & cum
druso dormimus. Letargum patimur qui tot contumeliis agitati e

ſomno ſurgere non ualeamus Heu furias heu artes demonum pug
nare inter ſe potius xpriſtiani uolunt quam turchos adoriri Ciui/
lia bella magis cupiũt quã externa & ſepe paruis de cauſis cruenti
ſſima committunt prelia. Pulſatus modo uillicus: modo ſeruus mag
nos traxit in arma reges in turchos qui deum noſtrum blaſſemant
eccleſias noſtras diruunt & omne xpriſtianum nomen perdere ſata
gunt Nemo audet arma ſumere omnes in arcum paruũ dati ſumus
declinauimus omnes ſimul. inutiles facti ſumus Non eſt qui faciat
bonum non eſt uſque ad unum Sed cogitabitis melius uiri pruden
tes & fortes induentes animos recuperare que ſunt amiſſa & accep
tas iniurias uindicare conabimini Hoc tantũ de priori belli gerẽ.
cauſa ſit dictum. ¶ Nunc alteram attigamus Hoc eſt ut futura ac
ꝑpe imminentia ceruicibus noſtris mala uitemus Poſſent fortaſſe
tolerari aliquo modo preterita ſi finis malorum eſſet: & non maio/
ra impẽderent diſcrimina Sed quo pacto ſperare quietem ab ea gẽ
te poſſumus. que ſanguinem noſtrum ſitit: que occupata grecia in
ungariam id eſt in uiſcera noſtra gladium adegit Iuuenis eſt aduer
ſarius noſter: etate florida: robuſto corpore animo uaſto & tumido
curſu victoriarum: quas noſtra ſibi negligentia peperit Vanus eſt
deceptus eſt ſi quis arbitratur adoleſcentem quieturum eſſe auro a
bundantem: armis aſſuetum & dominandi cupiditate ĩflammat: m
Ponite hanc ſpem Nunquam ille arma deponet niſi aut victus aut
omniũ victor Proxima illi queque victoria gradus erit alterius do/
nec ſubactis occidentalibus Regibus deleto xpriſti Euangelio Ma
humeteam legem ubiqꝫ gentium inſerat Neque arbitremini lõgam
moram Priuſquam uos adeat Nam uicine illi gentes tot bellis at/
trite: niſi opem fertis amplius arma capere non audebunt. Soli fide
les hungari perſeuerant non tamen diu ſtabunt adiuti. & hi qꝺem
muri loco uobis ad Orientem remãſerunt Quo dirupto neqꝫ theu
tones neqꝫ bohemi neqꝫ Poloni ſatis tuti erunt. Non aſperi mõtes
non alta flumina iter impedient. Nihil erit victa hungaria turchis

nimium nihil insup̃abile Imperiũ orbis querentibus per Cauos & forum Iulii terrestribus copiis facilis in ytaliam patebit transitus. Naualis exercitus ex ualona quam turchi possident unius noctis na uigatione Brondusium petet Et in superiori et in inferiori p̃te ap ta est turchis ytalia Vtinam mendaces & falsi p̃phete simus in hac p̃arte:sed credite folium nos recitare sibille Venient turchi nisi ob uiam imus & auferent nobis locum & gentem Non timẽt hec for tasse hispani & galli neq̃ Theutones qui Renum accolunt. Neq̃ anglici Occeano circunfusi At prudentes reip. gubernatores bel/ lum foris quã domi malunt. & remotissimam miliciam laudant. per nicioſa & funesta sũt q̃ gerimus ĩ nr̃is laribus per bella multa a Ro manis orbis domitoribus susceptа calamitas durior quã in ytalia fu it Nec illi hanibalem felicius q̃ ĩ africa uicerunt. Credite nobis p̃ ceres. credite nobis:non est Cur amplius dissimuletis: nec est cur ã plius differatis arma sumere si agros uestros si focos: si liberos si ux orem:si libertatem:si fidem ipsam in qua baptisati & renati estis re/ tinere cupitis:bellum nobis credite bellum geratis optet. Neq̃ nos bellum iniustum suademus qui eius locum tenemus. de quo ẽ scrip tũ Iustitia & iudiciũ prep̃atio sedis tue:nec plura de pr̃io & pr̃icipa li menbro Audisti uiri prestantissimi ac nobilissimi quas ob cãs in Turchos pugnare oporteat Nam & susceptе iniurie id exposcunt & in futurum xpristianorum indemnitati consulendum est .

Nunc quod erat secundum orationis nostre menbrum id ẽ An po ssitis bellum gerere & an uictoria sperandа sit animaduertite Cum xpristianis nobis sermo est qui diuitem Italiam nobilem galliam . fortẽ Hispaniam bellicosam & populosam germaniã ĩcolũt. His ar ma his eq̃ his hoĩes & pecunie abũde suppetũt: his uires lõge maio res quam Turchis assunt Audiuimus tamen nõnullos esse qui tur chos supra modum extollunt nec superabiles putant tot preliorum uictores ¶ Nos magnas esse turchorum opes fatemur: sed multo minores quã fama ferant. Neq̃ nostris quouis modo comparãdas

Illi enim &ſi omnes conatus adhiberent:ſupra tamen ducenta ho/
minum milia non educent Sed quos homines Imbelles ſane atque
inermes ex Aſianis atque grecis mixtos Noſtis quanti faciat Aſia
nos remulus ille uirgilianus cuius illa ſunt uerba. O uere. Phrigie
neque enim Phriges Ite per alta dindima ubi aſſuetis bifforem dat
tibia cantum Timpana:uos buxaſq; iuuant berecithia matris idee
ſinite arma uiris:& credite ferro. Greci quoque illis.quondam ani
me haud quamque uigorem antiquum retinent . Degenerauerunt
ferme omnes qui turchis parent.neque in armis neq; in litteris priſ
tinum referunt ſpiritum Cecíderunt omnes cum īperio Non ſtāt
ſimul fortia pectora & ſeruitus. Qui fortes uiri in caſtris turchoꝝ
militant ex xpriſtianis ſunt ad ſummam quadragīta milia nigre &
infelices anime Vbi uos armatos uiderint:furiis agitate ſuorum ſce
lerum & ultorem deum ante ora cernentes ferrum ſtringere nō au
debunt Reliqua turba in prelio nulli eſt uſui:niſi ut cede ſua fati
get hoſtes.Percurrite geſta maiorum Aſiana bella muliebria puta
uerat Alexander magni Alexandri ꝓpīquus cum bellum gereret
in ytalia frater meus inquit cum feminis pugnat . Mihi cum uiris
certamen eſt.iulius ceſar cum de ponticis gentibus triumpharet q
aſiam incolunt in curru ſuo hec uerba iuſſit inſcribi Veni.uidi.ui/
ci:acſi ſolo aſpectu ſuperandos diceret Aſianos. Godefridus & alii
qui ſecum in . Aſia militarunt parua ſepe manu innumerabiles ho
ſtium copias deleuerunt:atque ipſos turchos tanquam pecudes ma
ctauerunt Sed arbitramini fortaſſe meliores hodie turchos eſſe uic/
ta grecia quam olim fuerunt At quales ſint pugna taurinenſis oſtē
dit anno abhinc tertio geſta: ¶ Taurinum uocauere priſci oppidū
ad confluentes Sanum & danubium ſitum.Hoc euo noſtro alii .
Albā.alii Belgradū uocant preter ſitum non magni momēti caſtel
lum id cunctis uiribus ſuis expugnare turchi adnixi ſunt. ¶ Pug/
natum eſt interdiu noctuque ſumma contentione Erant xpriſtiani
milites qui oppidum tuebant pauci cruce ſignati non nobiles .

aut diuites non bellis assueti aut armis tecti: sed rudes & incomposi
ti agrestes & hi tamen turchos uicere. non tam ferrum q̃ fidẽ: hos/
tibus opponentes Ab his tumidus ille imperator turchorũ insupa
bilis antea creditus & terror gentiũ appellatus in acie uictus ab ob
sidione deiectus. castris exutus. turpem arripere fugam cõpulsus ẽ
Quid Iohãnis uinatis uictorias referamus: quid georgii albani triũ
phos commemoremus. cuius conspectum nunquam ferre turchoꝝ
acies potuere Vnus nobis exemplo sat est Iohãnes uintimilius qui
cum. cccc. milibus in epyrrum ꝓfectus suppetias nepoti ferens su/
pra decem milia hostium fudit. strauit. deleuit. Hi sunt hostes uñi o
xpriani cũ his uobis hominibus pugnandum est qui neq̃ ferire ne
q̃ feriri nisi in terga norũt. q̃q̃ fortissimi essent & bellicosissimi hos
tes. in deo tamen sperandum erat qui cause sue nequaquã deesset.
Etenim scriptum est In deo faciemus uirtutem & ipse ad nihilum
deducet inimicos nostros Orabat moises in monte & populus uice/
bat ĩ acie Sol retinuit cursum suum ne uictoris iosue retineret cur
sum Madianitarum plenissima & munitissima castra cum quatuor
centis uiris dissipauit Gedeon. Amonitarum numerosum exerci/
tum cum paucis militibus superauit. iepte. superbissimos philiste/
os solus humiliauit. Samson. nec in manu femine cũ deus uoluit uic
toria defuit Potentes in armis chananeos exterminauit. Delbora.
Sisaram interfecit iachel & olophernem obtruncauit iudith Multa
sunt huiuscemodi in ueteri lege. nec noua maguificis caret exem/
plis. Constantino magno pugnam timenti signum crucis ĩ celo mõ
stratum est: & uox diuinitus audita que diceret in hoc. Constanti/
ne uince De theodosio impiissimo imperatore illi sunt uersus. O ni
mium dilecte deo cui militat & hic. & conuocati ueniunt ad classica
uenti. In britãnia que nunc anglia nuncupatur ut autor est. Beda
barbarorum ingentes copias pauci admodum xpristiani & :

inermes alta uoce canentes alleluia deleuerunt. Non est abbreuiata manus domini: quāuis elongata a nobis mia sua ꝑpter peccata nr̄a: sed ꝑpiciabilis est dominus deus noster et multus ad ignoscendum: si redierimus ad eum & ipse ad nos redibit. Facile per obedientiam placabimus quem per contumatiam irritauimus. qui ut primū nos uiderit humiliato corde ꝑ sua gloria pugnaturos. mox odium īnos conceptum uertet in hostes: & uictoriam nobis mittet Hanc deā eē ueteres putauerunt quam Iupiter mitteret Illam uero tanquā regi deorum obtēperantem ad eos ire quos iusserit et in eorum ꝑte cōsi dere At hoc uer̄ est sicut aug. ait. non de illo ioue quē deorum regē ꝑ sua opinione finxerunt. sed de illo rege seculorū ꝙ mittat nō uic toriam (que nulla est substātia) sed angelum suum & faciet uincere quem uoluerit: sicut in castris assiriorum accidit ezechiam regē ob sidentibus in quibus angelus domini centum & octuagīta milia ho minum una nocte interfecit Hec uictoria. i. hic āgelus oībus ꝑcul dubio de celo mittit̄ qui ꝑ causa dei recto & magno animo pugnāt Verum quia cum eo nobis hoste pugnandum est qui deo nr̄o ꝑr sus aduersatur libet hoc loco pauca de saracenorū lege referre quā turchi sequuntur ut eo confidentius pugnam ineatis. quo fediores hostes ac magis impios cognoueritis Sceleratissima est mahumetea lex: que non solum xpristi diuinitatem respuit sed īnumerabilibus aliis scatet erroribus. Namque ut pretereamus deliramenta & īep tias illas quibus angelos corporeos de flamma ignis creatos īteri turos affirmat. ¶ Et Origeni consentiens demones aliquando sal uandos tradit & celum de fumo factum. & lunam ab ītio eque splē duisse cum sole. ¶ Sed uolitantis angeli. Gabrielis ala tactam: ful gorem amisisse. ¶ Quis illud tolerare queat quod mundum cum. Democrito sentiens fortune casuique summittit diuinam proui / dentiam aufert: ¶ Quid. quod sacrosanctam respuit trinitatem & impossibile ait deum habere filium ¶ Et quamuis xpristum ex uir gine natum cōsentit iustum & sanctū hominē qui cūctas curauerit

egritudines:deum tamē esse cum Arrio negat:nec ꝑ nobis obiisse censet:sed sublatum a deo in fine seculi moriturum: tum & denicꝙ surrecturum Iudeos autem aliū sibi similem suspendisse atcꝙ interfeciſſe delirat.nec sanctispiritus dignitati glorieꝙ cōsentit quē creaturam esse in.Nestorio Macedonioꝙ mentit̄ Et omne fidei meritum auferens in sua quēcꝙ secta saluari hominem perhibet.Alioquin recte uiuentem nisi a sua lege abierit Et quia non cōstant inter se mēdacia: alio loco neminem saluari asserit extra legem a se traditam.in qua beato Paulo contradicens circūcisionem seruare precipit:& uini tantum consuetudinem phibens:tetras uoluptates indulget:stupra & adulteria:cum captiuis &emptis mulieribus admittit uxores plurimas:& cum his diuortia passim concedit nec concubitus nature aduersos inhibet.Postremo carnalis hō & bestialis:future uite beatitudinem sola carnis uoluptate metit̄.En sapiētē hominē qui se dei ꝓphetam audet nominare.temerator antique legis corruptor ꝓstitutor animarum.uerus ꝓcurator orci:& primus sathane satelles:cuius adiutores inferni mancipia sunt quales turchos esse non dubitamus:aduersus quos armis contendere sacrificiū deo fuerit:& acceptissimum deo piaculum. Ceterum quia dīnitatē xpī (ut diximus)impia saracenorum ac turchorum secta ꝓrsus excludit:non ab re fuerit hoc loco maiestatem eius & gloriam ī medium efferre: cunctisꝙ palam facere xpristum quem colimus & cuius cā bellum suademus uerum deum esse sibiꝙ thura deberi & dīnos honores.Aggrediamur igitur hunc articulum Semper enim conādū est ut ueritas magis atcꝙ magis eluceſcat Agemus autem pingui minerua non more philosophorum:quos uix illuminatissime possunt intelligere mentes:ut quisque cum proximo suo:cum uicino suo loquitur Ita & nos hodie uobiscum loquemur. Cupimus etiam a piscatoribus intelligi qui fidem a piscatoribus accepimus. In primis autem illud assumimus quod omnes ferme concedunt :

concedũt deũ:ſcilicet unũ eẽ a quo cõdita ſũt et gubernãt uniuerſa docent enim uiri ſapiẽtes mundi machinam & tantum rerũ ordinẽ quantum in mundo cernimus ſtare non poſſe niſi & unus eſſet rector omnibus imperans. Recipimus igit confeſſa maiorum qui mũdinalis machine rectorem & quod unum eſſe fatent eumq deũ uocant:quo nihil maius nihil melius aut inueniri aut excogitari queat Hunc nos xpriſtum eſſe luce clarius oſtendemus:ad quod efficiẽdum tutiſſima & aptiſſima uia ex miraculoſis eius operibus patet. Nam & ipſe interrogatus a iudeis an xpriſtus eſſet:loquor uobis inquit et non creditis opera que ego facio in nomine patris mei Ipſa teſtimonium perhibent de me Faceſſãt igit dialeticorum ſilogiſmi & oratorum inductiones ipſa nobis opera xpriſti:xpriſti diuinitatẽ oſtendant:religioniſq noſtre fidem confirment facta nõuerba Ponat igitur ante oculos noſtre mentis homo qui uocatus ad nuptias aquam in uinum conuertat: quacũq iter faciat egrotos ſolo uerbo reſtituat.mutorum linguas in eloquium ſoluat. claudis gradiẽdi facultatem concedat.cecis lumen. ſurdis auditum prebeat.peraliticorum membra cõſolidet.reſperſos elefantie maculis repurget At nõ ſolum uires imbecilles adiiciat ſed ipſos quoq mortuos et in ſepulchro quatriduanos tãquam ſomno ſolutos ad uitam reuocet Secreta et cogitationes hominum intelligat:futura prenunciet.demonia eiiciat:ſuper aquas ſiccis pedibus ambulet.uentis imperet atq mari. Poſtremo uolens iuxta ſermonem ſuum prius habitum captus a iudeis crucifigat.interficiat ſepeliat.et tertia die reſurgeus tractãdum palpandumq corpus ſuũ diſcipulis ſuis offerat.edat et bibat cum eis.Et tandem poſt quadraginta dies uidentibus illis aſcendat in celum Quid hic poſt tot ſigna dicemus An non interrogatus ipſe a diſcipulis ioannes Tu es qui uenturus es an alium expectamus Interrogatores ipſos ad miracula remiſit Certiſſima quippe diuinitatis argumentatio eſt miraculorum oſtenſio: ¶ Quod ſi

nonnulli phō̄ naturā ipſam deū eē putauerunt: cur nō magis deus ille credēdus ē: q nature ſe dominiū habuiſſe miraculis patefecit Dicat fortaſſe aliquis Moiſen. heliā. heliſeū. ceteroſq; pphās & ipſius xpī diſcipulos ſigna & portēta feciſſe: ac nature curſū retinuiſſe nō tamē fuiſſe deos. Verū ē id quidem ſed neq; illi deos ſeſe dixerunt. Mētiri. n. & miracula facere ſupra naturam que xpriſtus fecit nulli eſt datum ſicut apud Ioānem teſtat cecus a domino liberatus Scimus inquiens quia peccatores hoc eſt mendaces deus non audit. Et nicodemus rabbi ſcimus inquit quiā a deo uenisti: nemo poteſt ſigna facer̄ que tu facis niſi fuerit cum eo deus At hec que retulimus & alia q̄plurima de xpō miracula ſacroſancta quattuor euāgelia tradunt uberrimi teſtes affirmant. Accedunt epiſtole doctoris gētium pauli & actus apoſtolorum Ex quibus palam fit ea ſigna xpriſtum feciſſe per que nature dominus oſtenderet Fuit igit cum eo deus & ipſe uerax. Neq; enim mendaciis deus coniungit Si uerax xpūs igit & deus qui de ſeipſo dicit. in euangelio Ego ſum uia ueritas & uita: & qui uidet me uidet & patrem Et rurſus. Ego & pater unum ſumus Alio loco. Pater clarifica me ea claritate quā habui apud te priuſquam mundus fieret Quibus uerbis ſe deum eſſe manifeſtiſſime teſtatus eſt. Quod ſi quis euangelio non credit. nō uidemus cur Moyſi credat et aliis ātiq̄ legis ſcriptoribus Credūt greci Herodoto Tucillidi Pollibio Xenofonti Diodero Credūt romani Liuio Saluſtio Trogo Cornelio Suetonio Credunt & alii ſuis hiſtoricis Cur nos non credimus noſtris quamq̄ minime illi cum noſtris cōp andi Illi enim nullius auctoritate recepti ſunt. Sanctum euangeliū multa primum conſilia prius approbauerunt quam legendum ecclesiis traderetur. Ad cuius robur etiam martires accedunt qui pro teſtamento domini ſua corpora tradiderunt: & lauerunt ſtolas ſuas i ſanguine agni. Inter quos etiam uirgūcule magno miraculo nō expauere ſupplicia Accedunt & ſanctiſſimi doctores qui cum eſſent

(pſpicaciſſimi neq̄q̄ euāgelio

credidissent nisi ueram eius historiam cognouissent Sicut apud gre
cos Dionisius testat Ariopagita Ioānes. Crisostomus. Gregorius
nazanzenus Cirillus Athanasius Magnus basilius & alii q̄plures
apud latinos Quatuor doctores fama illustres Gregorius Ambro
sius Ieronimus & Augustinus & ultra illos Ciprianus carthaginē
sis Isidorus hispalensis Hilarius pictauiēsis Eusebius uercellēn. Et
p̄ximo euo nostro Thomas aquinas & Albertus magnus natione
sueuus. & alii pene innumerabiles qui fidem xpristi diuinitate non
more philosophorum qui sibiipsis aduersant sed omnes uno ore lo
quunt: ut sine deo putanda non sit tanta unitas atq̄ concordia Cō
fert & multum romanorum autoritas qui cum essent sapientissimi
ac potentissimi: & orbis domini: collum euangelio minime summisis
sent nisi aut rationibus uicti aut miraculis tracti. Quis preterea ui
ros fortes eodemq̄ prudentes Hispanos gallos ac germanos euāge
lium suscepisse crediderit nisi magnis rationibus persuasos. Sane cū
lex gentium mollis eēt xpristianorum durior: nemo hāc subire uo
luisset nisi autorem eius deum esse didicisset Sed illud omnē ābigui
tatem excludit omnem titubationem auertit. omnem credēdi mo
ram expellit quod multis seculis priusq̄ xpristus carnē indueret na
tiuitas eius ex uirgīe: sanctimonia uite: miraculorum patratio: pre
dicatio legis: edictio: captiuitas: tormentorum perpessio. crucifixio
mors. resurrectio. in celum ascensio: & reliqua que de ipso legimus
ita in p̄phīs scripta reperiebāt: sicut postea scripta sunt Legite isai
am Ieremiam danielem Ezechielem dauid Salomonem & alios p̄
phetas: quecunq̄ de xpō iam facta commemorant euangeliste: ead
p̄phete diuino afflati spiritu futura predixerunt. deum & hominē
in xpristo recognoscentes Nec sibillarum contemnēda est auctori
tas que longo tempe ante natiuitatem dominicam uaticinate (ut fir
mianus & Augustinus affirmant) preclara de xpristi deitate cecī
runt. His coniungit honestissima lex eius omni ex pte uenerabilis
ac modesta. Nam quid aliud xpristus docet quam celestem agere

mortales in terris uitam Iubet enim nos deum colere.festos dies sā
ctificare: ꝓximos quasi nosipsos diligere:pauperis misereri. uiduas
pupillos atque omnes ībecilles ꝓtegere Infirmos & in carcere clau
sos uisitare.mortuos sepelire:castos nedum manibus sed etiam oculis
esse Adulteria:stupra:fornicationes.iurgia.lites.ebrietates fugere .
primos in cenis accubitus:& omnes mundi pompas omnes blandici
as deuitare:reges ac parentes honorare.magistratibus ac sacerdoti
bus obedire Postremo thesauros ueros ipsamq; felicitatem non ī ter
ra : sed in celo querere.hec lex xpī est.hoc preceptum.hoc testa
mentum eius Coniungite nunc omnia simul xpūs ex uirgine na
tus castissimam uitam ducit Signa & mirabilia facit. nature impat
legem perfectissimam edit:que orbis consensu recipitur Deum se
dicit & hominē ꝓphete.martires ac doctores sibi astipulāt. Quid
hec inferunt simul iuncta nisi uerum esse testimonium xpristi de se
ipso & ipsum uerum atq; indubitatum esse deum Mahumetū ue
ro arabem falsum.mendacem.perditum & oīno respuēdum q hec
negauit. Verus igit xpristus deus uerus deus & homo xpūs iesus :
qui cum patre & spiritusancto in personarum trinitate colēdus:mi
sertus humani generis primi parentis culpa iampridem damnati ut
nos redimeret:ex arce celesti & altissimo dei throno splendor pater
ne glorie:figura substantie dei.moderator orbis.iudex futuri seculi
ad uos descendat Neq; rapinā arbitratus est se esse equalem deo sed
formā serui accipiēs exinaniuit semetipsum factus obediēs usq; ad
mortem mortē ātcrucis. Neq; ista sine supplicijs atq; tormētis sed
dorsum suum ut īquit Isaias posuit ad flagella.maxillas suas ad pal
mas.genas suas nō auertit a feditate sputorum.speciosus forma pre
filiis hominum speciē atq; decorem amisit.ductus est tāquā ouis ad
uictimam & inter latrones deputatus est.Diuiserunt sibi uestimēta
sua & super uestem suam miserunt sortem In siti sua potatus ē ace
to & coronam spineam posuerunt sup caput eius.non fuit dolor si
cut dolor suus: A planta pedis usq; ad uerticem non erat in eo sani

tas nec tamen eiulatus emisit: sicut agnus coram tondente siluit. O homo. O xpiane. O qui fideles uideri uis: & cur ista xpm tulisse existimas Iustus erat & dolus non ē inuentus in ore eius Cur tot supplicijs subiciat innocens pro te doluit hō: peccata tua ipse portauit homo. & tu suo liuore sanatus es homo. Bonus pastor animā suā posuit p ouibus suis & mortem tuā sua morte redemit: & quas tu illi gratias p tot beneficijs reddis: quid facis: quid cogitas ut gratus inueniaris Turchi nomen suum blasphemant Altaria sua diruunt Legem suā: hereditatem suam perdere conant. Et tu domi iaces in ocio: O reges O duces. O uiri potentes Surgite iam tādem & xpi dei uri religionem atq honorem defendite quādo nec opes nec uires uobis quam turchis minores sunt. Et certissimi estis pugnaturis uobis p testamēto domini diuinum auxilium minime defuturum. Nec plura de secundo & principali menbro . ¶ Tertiū & ultimum modo (si placet) q̄breuissime absoluamus: hoc est que premia consecuturi sint aduersus hostes fidei pugnaturi Audite adhibete aures fortissimi milites. Magna sunt & inextimabilia bona q̄ huius honestissimi belli uictores adipiscemini Imprimis enim q̄cunq in hoc bello adquiretis arma. equos. uestes. argentum. auq. gemmas. seruos. ancillas. agros. urbes p uicias. regna iuste & licite p nr̄a distributione possidebitis. & ultra hoc clarissimum nomen & famā eternam cum uiris illustribus consequemini Sunt hec quidē more gentilium appetenda. Nec maiora quesiuere romani. greci. barbari belligerātes. At uobis o pceres premia longe maiora pmittunt Nam regni celestis possessio & xpi cohereditas uobis affert & hec quidem non solum uincentibus. uerum etiam fortiter occumbentibus Nam quod predecessores nr̄os Vrbanos Eugenios Innocentios Alexandros atq alios fecisse constat: xpianos omnes cruce signabimus in hanc expeditionem ituros · & pugnaturis p lege domi plenissimā omnium peccatorū suorū ueniā largiemur et apostolicis cla

uibus paradiſi portas aperiemus Omnibus (inquit orator) qui patriam iuuerint. auxerint. defenderint certum eſt eſſe in celo diffinitum locum in quo beati euo ſempiterno fruant. Verius & certius hoc illis ꝓmittit qui religionem xpriſtianam & orthodoxā fidē tuebunt & aduerſus impios turchos inuictis animis bellum gerent. Feſtinemus igit ad hoc bellum in quo morientes ueram inuenietis uitam. Nam hec quo modo uiuimus uita. nequaquam re ipſa uita ē ſed potius mors que fugit uelut umbra & nunquam ī eodem ſtatu permāet Sicut lilia & flores cito deficimus Leuiſſima res eſt que hominem extinguit. Beſtiole minime nobis inſidiant: & paruuli ſerpentis morſu. & aranee nonnōquam ictu perimus Anachieon poeta acino uue paſſe Et fabius ſenator in hauſtu lactis uno pilo ſtrāgulatus eſt. nihil fragilius humana uita que cum incerta ſit eſt tamen breuiſſima Euum noſtrum ut quam longiſſimum ſit teſte dauid in ipſis. lxx. aut. lxxx. finitur annis Quod amplius eſt labor & dolor. At eſto neſtoreos uiuas annos & mathuſalem impleas etatem: quod tibi poſtquam curſus peractus ē Breue eſt quicqd finit & ſtulticia eſt in his ſpem ponere que ꝓtereunt O homo moriendum eſt qſ quis es & hec relinquenda que ſunt in terris cariſſima Nemo natus non morit: a morte mortales appellamur Nemo noſtrum nouit: an horam uicturus ſit. & tamen hec terrena diligimus. que mox relicturi ſumus. quin potius tranſitoria ꝓ perpetuis cōmutamus. Et hoc turchenſe bellum aggredimur ꝓpter quod poſſumus immortales fieri et ad illam celeſtem Ieruſalem peruenire: quā ſummus rerum opifex mira pulchritudine et artificio inenarrabili molitus ē. ī qua deum ipſum facie ad faciem uidebimus: et ipſius bonitate fruemur in qua ſanctos intuebimur. angelos uidebimus: et omnium ſpirituum beatorum ordines quaſi conciues quaſi contubernales hēbimus In qua nihil nos latebit eorum que ubiqꝫ fiunt Liberatus enī hac terrena compage animus. omnium rerum ſcientiā non ut ſentit plato recupabit. Sed ut areſtoteli et noſtris placet doctoribus cōſeqtur

Illic nihil tiebimus Nec planete nec cõete nobis formidabiles erũt quos perhorreſcunt reges. Sedebimus ut ꝓpheta teſtat̃ in pulchri tudine pacis in tabernaculis fiducie. in requie opulẽta Inueniemus ſabbatum ſine ueſpero. i. requiem ſine fine Renouabit̃ ut aquile iu uentus nr̃a que nullo ſenio: nulla temporis longitudĩe corrumpet̃ Saciabimur apparente gloria ſaluatoris noſtri: quem ſine fine uide/ bimus ſine fine amabimus: ſine fatigatione laudabimus O igitur no bile bellum O felix premium. O expectabilem pugnam: ex q̃ ſiue uincimus ſiue uincimur reges euadimus & cum deo nr̃o triumphã tes lucidas paradiſi ſedes querimus ꝓ quibus conſequẽdis ſtephãus ꝓthomartir lapidibus ceſus eſt petrus & andreas ĩ cruce ſuſpenſi. Paulus ſecuri percuſſus Bartholomeus uiuens cute nudatus. ſebaſ tianus ſagittis confoſſus. laurentius flammis exuſtus Sed nõ hec ex uobis ſupplicia uiri fortes requirunt̃. minori precio celũ promittit̃ pugnate tanto fortius pro lege domini & omnia conſequemini de q̃bus ſcribit paulus. quia nec oculus uidit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit que ꝓmiſit dominus diligentibus ſe. O ſtul ti & tardi ad credendum in his que ſacre ꝓmittũt lr̃e digito dei re uelate atq; conſcripte O ſi adeſſent nũc godefridus. baldeuinus. eu ſtatius. hugo magnus: bormundus Tancredus & alii uiri fortes qui quondam ieroſolimam per medias turchorum acies penetrãtes ar/ mis recuperarunt Non ſinerent ꝓfecto tot nos uerba facere Sed aſ ſurgentes ut olim coram Vrbano. ii. predeceſſore nr̃o deus uult de us uult alacri & alte uoce clamarent Vos taciti finẽ orõis expecta/ tis. nec hortamentis nr̃is moueri uidemini Et fortaſſe ſunt ĩter uos qui aiũt. Multa hic pontifex loquit̃ ut nos mittat in aciem: & cor pora noſtra hoſtilibus obiiciat gladiis Sacerdotum hic mos ẽ Alli/ gant aliis onera grauiſſima. que ipſi digito nolunt attĩgere. Nolite ita pu are filii. nemo patrum ueſtrorum memoria ĩ hac ſede ſedit: q̃ pro fide xpĩ maiora fecerit q̃ nos iuuantibus uobis & fautore domi no facturi ſumus. Venimus huc (ut uidetis) non paꝛ debiles neq;

sine periculo nr̃i corporis neq; sine damno terrarum eccl̃e Pluris de fensionem fidei qua patrimonium beati petri facimus q̃ ualitudinẽ aut quietem nostram Accreuerunt expense mirum in modũ. Red ditus autem apprime diminuti sunt: Neq; ista gloriabundi referi/ mus Tedet pudetq; nos plura facere non potuisse O si que fuerãt in iuuenili corpore uires:he nunc adessent:non iretis sine nobis ad bellum neq; periculum sine nobis subiretis Ipsi ante signa precede remus Ipsi crucem xpristi portaremus ipsi uexillum xpristi ꝑfidis hostibus obiiceremus. Beatosq; nosipsos arbitraremur:quibus datũ esset ꝑ ihesu mori Et nunc si censetis non recusabimus egrotũ cor pus fessamq; animã in hanc felicem expeditõem deuouere xpiõ: ꝑ castra per acies.per medios hostes(si suadetis) lectica uehi glorioſũ putabimus Nec magna uerba ignauo ꝑsequemur animo. Cõsulite quid magis xpristiane rei conducat Nihil aduersabimur de corpo re nr̃o.de persona.de pecunia nr̃a ur̃m iudicium amplectemur:me timini uires apostolicas. Extimate quid tẽpalia quid spũalia simul conferant:& quod uobis uidet nr̃is humeris onus imponite: nihil recusabimus Duos habet eccã thesauros. Spũalem alteꝝ. materialẽ alterum. utrunq; liberaliter erogabimus & illum qui nunq̃ exhau/ riri & hunc qui nunq̃ impleri potest Impresentiarum tamen nihil aliud ex uobis petimus nisi ut bellum contra turchos gerendum de cernatis:de pecuniis conquirendis.de ducibus elegẽdis.de classibus instruendis.de sede belli de tempore expeditionis postea differemus Neq; difficilis consultatio erit: quãdo nec arma nec equi nec naues nec pecunie:nec fortissimi milites.nec pitissimi duces xpristiani de sunt. Adsit tamen communis uoluntas huius honestissimi belli gerẽ di:quam ut mentibus ur̃is inserat ille rogamus qui cũ patre & spiri tusancto regnat sine fine xpũs iesus. Amẽ. Deo gr̃as.

Copia bulle in. Turchos. Et de prerogatiuis eorundem.

Dius episcopus seruus seruorum dei. Vniuersis & singu lis xpi fidelibus Salutem & apostolicam benedictōnem Ezechielis pphete magni sententia est. Venientē gla/ dium nisi annunciauerit speculator animaꝝ que perie/ rint sanguinem de manu eius requirendum fore. Quod ueriti san cte memorie predecessores nostri Nicolaus .v. et Calixtus .iii. ab eo tempe quo turchoꝝ efferata rabies Constātinopolim expugnauit uenturū ad interiora xpristianitatis hostilem gladium clamare nō cessauerunt commonere christianos principes ac populos quāto in piculo esset nostra religio nisi occurreret hostibus priusq̄m ampli us inualescerēt suasere ut arma sumerēt defensionē catholice fidei su birēt furētibus bestiis obuiā irent. nec sinerent immanē draconē. Machumetem fideles deuorare animas Videbāt ferocem illius ani mū occupata Constantinopoli minime quietuꝝ cuius inexplebilis esset dominandi cupiditas Nec dubium quin orientali subacto īpe rio ad occidentale aspiraret. annunciata est ī tempore futuro calami tas sed non fuit credita Non fuerunt audite sanctorum pastorū uo ces: utiles admonitiones surda pertransiuit aure xpianus populus: Hungari tantum sub Calixto uigilantes arma sumpserunt qui de tuendo regno solliciti: dum suos fines obseruant custodiunt nostros Ex ipsis hungaris ac teutonibus & aliis uicinis non pauci quamuis magna ex parte pauperes. & secundum seculum ignobiles īciti ue ro in conspectu dei crucē domini assumpserunt. & magno ī hostes spiritu perrexerunt quorū potissime ausibus apud albam grecam: quam nr̄i belgradum uocant turchorum īgentes copie ꝓfligate fu erunt & Mahumetes ille terribilis ac ferox turpem arripuit fugā·

Esq 260

Nationes alie tãq̃ nihil ad eos turchorum facta ptinerent:in suis se dibus quiete manserunt Nos deide(sicut domio placuit) quãuis in digni tanto mnnere Calixto succesſimus:q mox in aplãtus inicio. Mantuanũ cõuentum indiximus.in quo de cõi utilitate.de cõibus xpianoq̃ consiliis ageremus. Vẽit ĩ mẽtẽ qđ per Isaiã scribit. Supmõtẽ excelsum ascẽde tu qui euãgelisas syon.exalta ĩ fortitudĩe uocẽ tũã q euãgelisas Ieruſalẽ.exalta noli timere.Dictũ id nobis putauimus.Satisfecimus(ut arbitramur)precepto Affuimus ĩ tẽpore prefinito nõ sine sumptu & labore graui.Ostẽdimus fidelibus xpĩanis uulnera sua:& que passi fuerant & que passuri uidebãt nisi se ipsos aduersus turchos defenderẽt Clamauimus quasi tuba exaltauimus uocem nostram.Audiuit omnis eccã sed non exaudiuit uerba nr̃a Non fuit plus ponderis nostris q̃ predecessoris uocibus.frustra conati sumus Incassum abiere labores. interea quantum creuerunt turchorum uires difficile dictu est.auditu miserum A mari pontico usq̃ ad amnem Sanum: & ab Egeo pelago usq̃ ad danubium nobilissimas interiacentes puincias sue possessionis fecere.trãsiuerunt & ipsum danubium Valachieq̃ magnam partem occupauerunt.Penetrauerunt & Sanum atq̃ agros Hungarie longe lateq̃ uastauerunt Hoc anno bosnam inuaserunt: uniuersumq̃ regnum sibi subiecerunt & insulam lesbon// Quanta uero crudelitate ĩ subactis urbibus ac puinciis usi sunt horret animus dicere In constantinopoli grecorum imperator obtruncatus est:& caput eius hasta suffixum:per castra delatum Fastianis prĩcipibus eruti sunt oculi.In lesbon multitudo puberum palo transfixa.in bosna regem qui salutem pactus sese dederat cum patruo suo Mahumetes ipse humano sanguine ĩsaciabilis sua manu(ut fertur)iugulauit. Quis nobiles uiros:quis sacerdotes commemorauerit ad cedem raptos Senes ac iuuenes in plateis immaniſſime trucidatos:ubiq̃ cruor ceſorũ uisus : ubiq̃ morientiũ gemitus auditus:nulla reuerentia matronarum .

nulla uirginum. Fedum relatu est quãtum hoc genus hominum in libidinem sit immersum Cui omnes abominatões gentium pseudo ꝓpheta quem uenerant indulsit. Quid de sacrosanctis ecclesiis di/cemus Templum illud sancte Sophie. Iustiniãi opus toto orbe memorabile Mahumetis spurcitiis reseruatum ẽ Reliqua sacraria aut diruta sunt aut polluta Altaria disiecta atq; ꝓtrita: ymagines sanctorum delete aut luto fedate Nulla saluatoris xpristi. aut gloriosissime matris eius statua sine singulari ꝓbro dimissa Simulachrũ crucifixi per derisionẽ in castra delatũ saxis & luto petitum & tandẽ in ceno relictum. O domine deus uenerunt gẽtes in hereditatem tuã polluerũt templũ sanctum tuũ. posuerunt morticinia seruorũ tuoꝝ escas uolatilibus celi carnes sanctorum tuorum bestiis terre Effuderunt sanguinem eorum & non erat qui sepeliret Quamuis non potest ledi tua maiestas: nec tua gloria minui: decet tamen seruos tuos decet nos miseros xpristianos que tibi ueluti in contumeliam fiunt totis conatibus auertere atq; ulcisci Non tulit Phinees adulterantẽ sambri sed zelo incensus domini. Madianite scortum & illum interfecit Vidit Matathias sacrificantem ydolis hebreũ & doluit & cõtremuerunt renes eius: & acceusus est furor eius secundum iudici/um legis et insiliens trucidauit eum super aram. Sed quis est zelus noster: que cura religionis Blasphematur sancta trinitas. conculca/tur euangelium: sacra nostra ꝓrsus abiiciũtur Xpristianum nomẽ funditus eradicat et subticemus. Nemo est qui pro communi salute assurgat. Stat mater ecclesia dolens et gemens et non est qui consoletur eam Et quid dici de nobis potest infelicibus xpristianis nisi ꝓpheticum illud Facti sumus opprobrium uicinis nostris subsannatio et illusio his q in circuitu nostro sunt Maiores nostri. iherosolimam perdidere & omnem Asiam & Libiã Nostro tempore Grecia est amissa & Europe maxima pars. in angulũ orbis redacta xpianitas est Dei & domini nostri ihesu xpristi sepulchrum nisi sarace

ni uelint uidere non possumus. Questus causa nobis illud ostendūt Patriarchales sedes ueneratu dignissime constantipolitana Anthiocena. Alexandrina & iherosolimitana: iugo seruitutis oppresse a saracenis occupant aut a turchis non sine dedecore & ignominia xpristiani nominis: romanam ecclesiam matrem omnium fidelium ac magistrā quam beati apostoli Petrus & Paulus suo martirio dedicarunt: nunc nobis eripere Mahumetes interminatur & faciet ni si tandem excitemur a somno & cōatus eius studemus eludere. Ve vobis xpristianis prīcipibus. ue nobis: utquid nati sumus uidere cō tritionem populi nostri & contritionem sacre religionis Videmus fratres nostros in manus inimicorum rapi: & diuersis excarnifica / ri supplicius & non mouemur. Videmus indies xpristianorum ꝑ/ uincias ab infidelibus inuadi: & non angimur sed in domo quiesci/ mus Quot iam regna ab euangelio sunt aliena .que gens iam non hereditauit terram domini: & non obtinuit spolia eius. Siue orien / tem respicimus siue meridiem siue in arcton uertimus oculos ōnis: ecclesie compositio ablata est Ancillam uidemus que fuit libera: et domina gentium. Ecce sancta nr̄a et pulchritudo nr̄a: et claritas nostra magna ex pte desolata Coinquinauerūt eā turchi et saracēi et alie fediſſime gentes. Quid nobis adhuc uiuere nisi cogitamus de tā ta ifamia surgere ac pristinū recupare decorē Cōmouemur uehementer dū talia mēte uoluimus. angimur cruciamur Nec aīo possumus eē quieto. nisi prīcipes xpīanos ꝑ tutela sacre religiōis aduersus impios turchos arma sumere uideamus. Pastoralis officii nr̄i est qs nescit dominici gregis curam gerere. qui eius loco succesſimus: cui dictū est a domino. Pasce oues meas Oues xpristifideles populi sūt. his consulere nos oportet. has protegere et totis conseruare conati bus ne luporum aut aliarum bestiarum morsibus pereāt Sed quid agat infelix pastor ubi luporum innumerabiles turme: gregem inuadunt: iussique canes insurgere latrare ac defendere caulas: obaudiunt ac diffugiunt .Hec impresentiarum conditio :

noſtra eſt Turchi tanquã lupi & immanes beſtie ouile dominicum id eſt xpriſtianam plebem lacerare conant: & lacerant. Vocamus i auxilium principes tanquam cuſtodes xpriſtiãe plebis Aures claudunt: nolunt audire uocem paſtoris Poſt ſua quiſque deſideria pergit Quid agemus. Soli ne lupos. hoc eſt turchos aggrediemur. Nõ ſunt uires nr̃e que tantam uim ferre queant Nimiũ creuit turchorum potentia Nec poteſt eorum imperium deleri. niſi xpriſtianõꝝ magno conatu: magniſq; claſſibus & exercitibus Non habet apoſtolica ſedes unde iſta conquirat niſi xpriſtiani reges xpriſtianique populi opem offerant At hoc eis hactenus ſuadere non potuimus Conuentum fecimus legatos miſimus Omnia tentauimus que uiſa fuerunt ad excitandos animos pro tempore neceſſaria Non ꝓfecimus: Quomodo nunc ꝓficiemus. Quid ergo. Negligemus ne fidei defenſionem. Minime quidem. Paſtor bonus inquit in euangelio ueritas animam ſuam ponit pro ouibus ſuis Mercenarius ãt: & qui nõ eſt paſtor: cuius non ſunt oues ꝓprie uidet lupũ uenientem & dimittit oues: & fugit & lupus rapit: & diſpergit oues Admonemur his uerbis qdnã agere debeamus. Extrema oĩa tẽtanda ſũt ꝓ ſalute domici gregis In grauioribus morbis grauiora adhibẽt remedia medici. Idẽ & nos facere cõuenit. Non decet paſtorẽ ſuas oues relinquere Occurrere lupis oportet etiamſi ſit anima ꝓ grege ponẽda Paſtor bonus imitandus eſt dominus noſter iheſus & optimi preceptoris ueſtigiis inherẽdum. qui uerbo qđ docuit opere adĩpleuit Alios hactenus exhortati ſumus defenſionẽ fidei ſuſcipere atq; in bellũ ire. miſſuri legatos: & alia facturi: q̃ nr̃e facultates ſufferre poſſent: manſuri ꝓ neceſſitatibus eccleſie apud ſepta ouium que reſtãt nondum expugnate. Nunc maiora promittemus & quando aliter excitare xpianorum torpẽtia corda nõ ualemus: noſipſos periculis obiectabimus: noſtrũq; caput aduerſus turchos offeremus in bellũ & quãtum nobis eccleſia rõana & pr̃imoniũ beati petri miniſtrare:

poterit tantum ꝑ fide catholica ꝑtegenda exponemus: & ꝑfunde
mus in hoc itinere Nec soli ꝑficiscemur in hostes. Clarissimo gene
re natus & amabilis deo princeps philippus burgundie dux ī hanc
expeditōem uenturum se offert non sine delecta militū māu & ex/
ercitu ualido Potentis & clari uenetoꝝ ducis xpōferi mauri ingens
& formidanda classis superioribus mensibus in greciā nauigauit totā
qꝫ fere Pelopōnesum ui atqꝫ armis eripuit hosti Ischumēqꝫ peni'su
lo qui sex milibus passuum ī ter duo maria patet Vndecī (ut aiūt)
diebus excitatis muris ac turribus clausit mēorabile factū & inter
preclara ueterum opa nūerādū Hec eadem classis (ut ꝑmissum est)
nobis non deerit Spondēt quoqꝫ & ceteri ytalie potētatus ꝑ sua re
ligione & in commune bonum affectōe precipua tā scō digna ope/
re auxilia Fauente nobis altissimo maritimū bellum feliciter absol
uemus quoniā turchi non sunt ꝑes in pelago uenetis. Ex altera ꝑte
in terra pugnabunt Hungari genus hominum in bello ferox & iā
turchos uincere didicerunt Inclitus rex gentis Mathias iam coro/
nam & pacem in regno consecu'us ingentes poterit deriuare atqꝫ ī
prelium ducēr copias Hec nobis certissima sunt belli presidia Cū
his ibimus Cum his dei prelium decertabimus Erunt & albani no
biscum: & multi per greciam (ut speramus) & alias hosti subactas
prouincias a turchis deficientes castra nostra sequentur. Xpristiāi
enim sunt oderuntqꝫ Mahumetem. Hosti parent coacti metu qui
non est diuturnus magister officii Vt primum spes libertatis affu
erit aduersus insolentes dominos cornua erigent. Nec deerunt in.
Asia metus ut sunt in omni gente atque in omni prouincia male
pacati homines & nouitatum cupidi qui tempus expectant. Non
erit facile turchis tot locis occurrere. Difficile defenditur quod un
dique a multis oppugnatur. Quod siquis innumerabiles hostium
copias esse dixerit. nec putauerit in castris fidelibus parem nume/
rum cogi posse. Respondemus multum ī ter se distare hoīes: & alios
natura imbelles eē. alios feroces. Virtus spectanda est magis quam

numerus Non est in multitudine exercitus victoria belli. De celo fortitudo cōcedit. Tam facile deo nr̄o ē in paucis uincere q̄ ī multis. Nr̄a causa dei est: ꝑ lege dei pugnabimus: ipse deus cōteret hostes ante faciem nr̄am. Audimus susurrare aliquos Non desunt qui murmurantes aiunt. Quid ages in bello senex egrotus sacerdos Nō est bellare tuum. nec potes nec debes ferire gladio qui loco eius suffectus es cui precepit dominus ut gladiū in uaginā mitteret. reges tuo iussu tenent. enses exerere Tuum est iusta bella gerentibus benedicere Fatemur non conuenit nobis effundere sanguinem: quādo per alios possumus iustitie fideiq̄ necessitati subuenire: ꝙ si religio in periculo est & absq̄ nr̄o non potest ferro defendi non est nobis uetitū quod Samueli & helie legit. fuisse permissum Sed nec est hoc ꝓpositum nr̄m ut gladio pugnemus ī bello. Nam quo pacto strīx erimus ensem: qui uix manum ad benedicendum populum possumus eleuare. Oratione pugnabimus non ferro: precibus adiuuabimus preliātes non brachiis. Erimus in alta puppi aut ī aliquo mōte ꝓpiquo dū preliabit. & nr̄is benedicemus. hostibus uero malidicemus quemadmodum de moise legit. in bello amalechitaꝝ quo orāte uincebat yſrael: cessante orare succumbebat Orabimus & nos sine intermissiōe ꝓ bellatoribus nostris. hoc prestare poterimus. hoc sedulo faciemus. Cor contritum & humiliatum non despiciet dn̄us. Possemus & hoc ipsum domi manentes facere. nec minus ualerent preces. Sed non est sola orationis causa que ꝓpriam sedem relinquere cogit & ī bellum trahit Vt alios excitemus pergimus. Exemplo nr̄o q̄plurimos inuitare studemus Sequent. & nos uenerabiles fratres nr̄i sancte rōane eccē cardinales quemadmodū ad hoc ipsū q̄ualidi sūt spōte se obtulerūt Sequēt. & epi q̄plures & alii mīoris ordinis sacerdotes & clerici. non oraturi tantum uerumetiam pugnaturi cū res ipsa postulauerit Expertas quoq̄ bellorū & robustissimas militum cohortes: & fortia pectora iuuenum ex agris ecclesie ducemus ad prelium: qui nobis orōe pugnātibus ferro pugnēt. Ibimus

extenſo dominice crucis uexillo Sacratiſſimum xpriſti corpus pre cedet & ſanctarum reliquiarum arcula Saluatorē in bella uadētem ſequemur Ipſi coherebimus. ipſi preces aſſiduas porrigemus. ab ip ſo ſaultem īplorabimus Miſerebit nr̄i (ut arbitramur) piiſſimus ie ſus nec populum ſuū in hoſtium manus uenire permittet: cuius pre cioſiſſimus ſanguis ī ara crucis effuſus a maligno nos hoſte liberauit Et quis erit xp̄ianorum tā feri tam lapidei tam ferrei pectoris: qui audiēs romanum pōtificem beati petri ſucceſſorē domini nr̄i ihesu xpriſti uicariū. eterne uite clauigerꝝ. p̄rem ac mgr̄m uniuerſoꝝ fi/ deliū cū ſacro ſenatu cardinaliū cleriq̄ multitudīe in bellū ꝑ tuenda religione ꝓficiſcentem libēs domi remaneat Et q̄ poterit excuſatio quēquā iuuare: ſenex. debilis. egrotus in expeditōem pgit & tu iu/ uenis: ſano ac robuſto corpore domi deliteſces Sūmus ſacerdos. car dinales. epiſcopi preliū petunt: & tu miles. tu baro: tu comes: tu mar chio: tu dux: tu rex Tu imperator in edibus propriis ociaberis Sic cine peruerti hominum officia patieris: ut que ſunt regum ſacerdo tes agant: & que nobilitati conueniunt ſubire clerum oporteat. Ne ceſſitas ire nos urget quia non poſſumus alio pacto pro diuine le / gis defenſione xp̄ianoꝝ animos commouere Vtinam & hoc mō cō moueamus. Non pergimus in bello tanquam noſtri ſit officii : Sed quoniam aliter conſulere fidei non ualemus. Neſcimus an hoc ſuf ficiēs remedium erit. Mādauit dominus beato Petro ut titubantes fratres ſua conuerſione firmaret dicens Ego rogaui pro te Petre ut non deficiat fides tua Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Quod petro dictum eſt & nobis dictum intelligimus. Confir mare fratres qui titubant debemus Confirmabimus uos fratres & filios (ut ſperamus) hac profectione noſtra. & ita non preualebunt porte inferi aduerſus eccleſiam dei nobis commiſſam. An denega/ bitis nobis auxilia ueſtra: & caput ueſtrum: patrem ac magiſtrum in hoſtes proficiſcentem fideles xpriſtiani relinquetis ¶ En

quanta gloria uobis erit crucem domini cum ſacratiſſimo corpore ieſu: ipſumq; romanum preſulem ſine ueſtris preſidiis in hoſtem p/ gere. Noſcite reges ac principes officium ueſtrum Idcirco gladium geritis ut eccleſiam fidemq; tueamini. atq; ut malos & iniquos ho/ mines debita pena coerceatis Et quinam homines peiores q̄ turchi reperiunt: qui fidem ſancte trinitatis abiiciētes: & ſaluatorem xpri ſtum uerū deum eē negantes abomiabilem Machumetis coplexi le gem in oia ſcelera ꝓlabunt. & iā maximā orbis partem ſuis nephan diſſimis abuſibus fedauerunt: & legem conant euangelicam diſſipa re Aduerſus hos gladium dedit uobis diuina maieſtas In hos illum exercere debetis ac diuinam ulciſci cōtumeliam An nō pudet tam diu tā fedā gentem tā turpiter in xpriſtianos eē graſſatā. An bellū non ſatis iuſtum neccārium eſſe putatis aduerſus natōes q̄ conuene/ runt diſpdere uos & ſcā uŕa Accingamini iā tādē & quoniā ſine no bis ire non uoluiſtis ite nobiſcū. ſumite arma & ſcutum & uenite ī auxilium noſtrum: ymo uero ueſtrum & uniuerſe reip. xpriſtiane Exemplum de Philippo recipite quem nec domeſtice delicie (qbus prouincie ſue plurimum abundant) nec ſuorum preces. necitineris longitudo aut difficultas: aut ſenectus ipſa ex ꝓpoſito ſuſcipiēdi cō tra turchos belli uſq; in hanc diem deiicere potuerūt: neq; fauente domino in futurum deiicient Imitamini hunc nobiliſſimum prin/ cipem: mementote ꝓfeſſionis ueſtre quam in baptiſmate ſubiiſtis. Cogitate quantum deo tenemini & quantum ꝓximo Reddite uicē ꝓ ſuſceptis beneficiis. Eſtote grati altiſſimo qui uos creauit ex nihi lo Nec animalia bruta aut lapides ſed homines rationales eſſe uolu/ it Et cum primi parentis culpa damnati eētis ac mancipia facti dēo num: miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati qui morte ſua mortem ueſtram deleret. ¶ Stupenda & inextimabilis caritas. Vt ſeruum redimeret filio ſuo non pepercit. ¶ Dominus Iheſus in cruce pro nobis inter latrones pependit. ¶ Innocens agnus

nocēs agnus cum sceleratis deputatus est. Speciosus forma pre filiis hominum euerberatus laceratus ab ipiis deformis apparuit A plā ta pedis usq; ad uerticem non erat in eo sanitas neq; speties neq; de cor Sic placitum patri qui ꝓpter peccata nostra tradidit illum. Propiciatorem enim ꝓposuit eum per fidem in sanguine suo. Iniq tates nostras ipse portauit & liuore eius sanati sumus qui cum īimi/ ci essemus reconsiliati sumus deo per mortem filii eius. O crudelis xpīane O ingrate. O mentis inops Potes ne ista audire & nō anīo commoueri & non cupere ꝓ illo mori qui ꝓ te mortuus est. De ho nore illius agit̄ qui te de diabolica seruitute precioſissimo sanguine suo redemit De xpristi nomine disceptatur. de fide catholica. de ba ptismo. de ceteris ecclesie sacramentis: de sacrosancto euangelio. Ad uersus hec omnia Turchi militant Hec euertere ac ꝓrsus delere co nant̄ & tu nihil contra moliris Quid agis iners Redde te gratum deo & cogita quonam pacto creatori redemptorique tuo aliqua ex parte satisfacias. Et quoniam peccator es. redime tuas iniquitates: hac tam sancta & salutifera ꝓfectione. An diuitias bonitatis domi ni & pacientie & longanimitatis eius contemnis. An ignoras quo/ niam bonitas dei ad penitentiam te adduxit. Caue ne secūdum du ritiam tuam et impenitens cor iram tibi thesauriſes in die ire et re uelationis iusti iudicii dei qui reddet unicuique secundum opa eius Conuertere et agito penitentiam ab omnibus iniquitatibus tuis et non erit tibi ruina. Propterea expectat dominus ut misereatur tui. Proiice preuaricationes antiquas et fac tibi cor nouum et spiritum nouum et ueni Milita pro domino ne morte moriaris eterna Cogi ta de ꝓximis tuis et frībus xpīanis qui uel sunt ī captiuitate turcho rum dura seruitute pressi uel captiuari indies atq; in seruitutē rapi uerent̄ Si homo es humanitas te trahere debet ut opem feras homi ni indigna ferenti. Si xpristianus: pietas euangelica qua iube / mur proximos tanquam nosmetipsos diligere:

Cõsidera ꝓximorum tuorum Christifidelium erumnas: in quos Turchi deseuiunt Filii e complexu parentum & infantes ab uberibus matrum eripiunt. Violant uxores in conspectu uirorum. Senes tanquam inutiles occiduntur Iuuenes tãquam boues aratro iũgunt & terram uomere uertũt Miserere fratrum tuorum. Affer opem iam dura ferentibus. Quod si nihil horum te trahit at saltẽ de tua salute cogita Nec te tutum idcirco existimes quia mansionẽ fortasse ꝓcul a turchis sortitus es. Nemo tam remotus est quin reperiri queat. Si uicinum dimiseris in periculo qui ante te ꝓximus ẽ igni: dimitteris & ipse similiter a uicino: qui retro te habitat Tales oportet nos esse in alios quales erga nos illos cupimus ĩuenire. Nolite auxilia Gallorum sperare Teuthones: nisi & uos Hũgaris. nec uos Galli Hispanorum nisi Theuthonicis opem fertis. Qua enim mensura metieritis eadem remetiet & uobis. Nec ꝓpterea sibi qs piam blandiatur quoniam principatu polleat aut regno. Constantinopolitanus imperator & Trapezũcius & rex bosne & Rascie domini & alii quamplures principes capti & crudeliter occisi: quid sit expectandum edocent Nihil tam contrarium Machumeti quã nomen regium Orientis adeptus imperium ad occidentale festinat. Nouam erigere monarchiam conatur uni Turchorum imperio & uni Mahumethee legi cuncta sũmittere studet Si potestis talia ferre principes ac populi Christiani manete domi. nec iam de subuertenda formidabili Turchorum potentia cogitate. At si seruile iugum horretis Si contumeliam dei et ꝓximi tolerare nequitis Si pudet semiuiros Asiaticos grecorum gentem (quod nunquam ãtea fecerunt) subegisse: eoque superbie ꝓrupisse ut Europam sibi totam breui tpe pituram spent Si cor uirile uobis est. cor nobile. cor altum. cor xp̃ianum Sequimini uestigia p̃ris ur̃i. sequimini castra nostra Venite in auxilium fidei Venite in auxilium fratꝝ uestrorum Oppõite uos murꝝ p domo dei. Cogitate de ur̃a salute. de ur̃a gloria: nolite ꝓmittere ut sine ur̃is auxiliis ꝓficiscamur in Turchos.

Mitte ſubſidiarias acies Iuuate xp̃ianum exercitum Quanto fortiores ibimus tanto citius(auxiliante domino)cum victoria reuertemur Nec putetis inſuperabiles Turchos eſſe Vīci & poſſunt & ſepe victi fuerunt. Quantum ualerent arma Turchorum belgradus oſtendit Minor eſt turchorum potentia q̃ fama ferat Imbellē at / q̃ inermem multitudinem ad prelium ducunt quam tanquam pecudum gregem diſſipare licebit. Nec ipſa Turchorū agmina grauioris armature uſum didicere. Raras loricas. rariores toraces induunt. Nec galeas more noſtro lucentes oſtendunt. Raro teguntˢ corpora ferro. Acinate utuntˢ & arcu. Parma ſe ꝓtegunt & galeis pilo ſa quadam materia duraq̃ contextis. Quod ſi latinas inciderint acies: rigentes calibe ferrataſque haſtas & cathafractos equos & manu baliſtarum ſagittas ītelligent cum mulieribus ſe hactenus pugnaſſe: nunc cum uiris eſſe certandum. Diximus que nobis actenus promiſſa ſunt auxilia & quāta ſpe victorie ꝓcedamus. Quod ſi uos quoq̃ coniunxeritis arma & auxiliares addideritis turmas multo acriores ibimus. Nec dubium quin orientales ingreſſi ꝓuincias tāto maiorem ad nos concurſum inuenient dedentium ſe populorū quāto ualidior fuerit noſter exercitus. Si mouebimini uos Xpriſtiani occidentales & animarum ueſtrarum paſtorem ſecuti fueritis . mouebuntˢ & multi ex Grecia atq̃ Aſia Xpriſtiani q̃i uerum eē Xpriſti uicarium romanum pontificem non dubitant Iamdudū non fuit in oriente romanus preſul. Vt primum innotuerit aduentaſſe latinam claſſem romanum uehentem preſulem innumerabiles turme non dubitamus ad uiſendum beati. Petri ſucceſſorem cū fletu & lacrimis ſacros oſculaturi pedes accurrent. ſeq̃ et ſua ꝓmittent ei . ¶ Hac ſpe freti uenerabiles fratres ac filii dilectiſſimi. his rationibus pſuaſi. His conſiliis moti uenerabilibus fratribus noſtris cardinalibus hocipſum ſuadentibus corpus noſtrum caniciemque noſtram & ſeniles ac debiles artus huic ſancte expeditioni conſecramus: domino q̃ commendamus: ſtatuentes circa nonas. Iunias(q̃

ꝓxime iſtant) Anchonam petre atq; in eius portu nauem conſcen
dere et cum ea claſſe quam interim noſtro & aliorum ſumptu po/
terimus inſtruere Adriaticum ingredi pelagus et ulterius recto iti
nere aduerſus hoſtes fidei proficiſci. Non dubitantes quin Philip/
pus burgundie dux maritimis armatus copiis ad idem tempus pre
ſto adſit Veneti q; ualidam claſſem (de qua dictum ē) expeditam
in mari habeant & tam ille q̃m iſti ſeſe nobis cõiungant ſub uexil/
lis eccleſie ac uiuifice crucis ſigno aduerſus impios turchos autore
domino felciter pugnaturi Cruceſignati autem qui ſuis aut mit/
tentium ſumptibus in hac pia expeditione militaturi ſunt ut naui/
gia equo precio ad traiiciendū uenetis hebeant curabimus Ea prop
ter uos omnes & ſingulos cardinales. patriarchas archiepiſcopos.
epiſcopos. abbates & cuiuſcunque conditionis uiros eccleſiaſticos.
religioſos & ſeculares qui de ſorte domini effecti eſtis Vos quoque
imperatorem. reges. duces. marchiones. comites. communitates. ba
rones. nobiles. milites ciues & alios quoſcunique fideles ſiue in ur/
bibus commoremini ſiue in agris per uiſcera miſericordie domi nr̃i
Ieſu xpriſti. per paſſionem eius qua nos redemit. per iudicium ex
tremum in quo ſtabitis ante tribunal eius accepturi unuſquiſq; ſe/
cūdum opera ſua Per ſpem uite eterne quam repromiſit dominus
diligentibus ſe obnixe monemus. requirimus & obſecramus ut que
commode poteſtis in hanc ſanctam expeditiōem nobis auxilia pre
bere non differatis ſed in tempore predicto ad nos mittatis Veniat
per ſeipſum qui ualidus eſt & commode poteſt Qui uero non uēit
mittat alium aut alios iuxta uires ſuarum facultatum. Si neque a/
lium poteſt mittere: de bonis ſibi a deo collatis quantum ſecundum
conſcientiam ſuam poteſt per fideles manus in hanc expeditionem
contribuat: aut in ciſtis reponat que ad hoc opus in ſingulis dioceſi
bus conſtituent̃. Nec dubitat quiſpiam magna premia conſecutu/
ros a domino eos qui hoc ſanctum opus & tam neceſſarium pro ſu
is uiribus adiuuerint. Manifeſtum enim exploratumq; ē omnibus

qui ſacroſanctam religionem fidemque orthodoxã adiuuerĩt.auxe
rint.defenderint.certum eſſe in celo diffinitum locum in quo beati
euo ſempiterno fruant̃. Credẽdum eſt ſemper ſacris ueteribuſque
ſermonibus:poſt hanc uitam migrandam eſſe in alteram aſſerenti/
bus// Et qui pie in hoc ſeculo uixerunt legemque domini ſeruaue/
runt.in altero uitam beatam ſine fine conſecuturos. alios uero miſe
ram:infallibile ꝓpheticum illud eſt quod neq; oculus uidit.nec au/
ris audiuit.nec in cor hominis aſcendit que ꝓmiſit dominus diligẽ
tibus ſe:& q; (Paulo teſte)non ſunt condigne paſſiones huius ſecu
li ad futuram gloriam que reuelabit̃ in nobis. Iuſtiſſimus eſt retri
butor dominus qui nec bona ſine premio:nec mala ſine pena prete
rit Confidite in deo & non confundemini.Date de bonis ur̃is ei q
dedit uobis & centum accipietis ꝓ uno.& uitam eternam poſſide/
bitis:quam ut certius conſequi ualeant:qui noſtris exhortatiõibus
obedientes hoc ſanctum opus & neceſſarium iuxta poſſibilitatẽ ſu
am adiuuerint.Nos de omnipotentis dei miſericordia & beatorum
Petri & Pauli apoſtolorum eius autoritate confiſi de plenitudĩe po
teſtatis celitus nobis conceſſe omnibus uere penitentibus & confe/
ſſis qui in hanc expeditionem nobiſcum uenerint aut per hungari/
am aut aliam uiam contra Turchos arma ꝓtulerint & per annum
aut ad minus per ſex menſes ſi amplius non potuerint in bello per/
ſeuerauerint pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum remiſſionẽ
& ueniam elargimur:ita ut ꝓ ſatiſfactione delictorum & penarum
que fuerant imponende ſuccedat labor itineris atq; militie Nec ſa/
cerdos aliam penitentiam confitentibus iniungat qui uenturi ſunt
Volentes eos qui (ut premiſſum eſt) ad hoc ſanctum opus ꝓficiſcẽ
tur:omnem gratiam & indulgentiam conſequi: quam noſtri prede
ceſſores ꝓficiſcentibus in ſubſidium terre ſancte & in anno iubileo
romam petentibus dare conſueuerunt non dubitãtes: quin anime
illorum quos ad hoc bellum proficiſci bona mente contigerit:cum
beatiſſimis ſanctorum patrum & ãgelorum dei ſpiritibus:poſt hãc

uitam in celestibus sedibus collocent̃ & consortes imperpetuũ xpi facte eterna felicitate fruant̃. Quod si forsitan anno nõ exacto ip/ sor̃ aliquos post iter areptum in ꝓsecutõe tam pii & tam sancti ope ris ex hac luce migrare contigerit uolumus & concedimus ut tales nihilominus prefatam indulgentiam ītegraliter cõsequãt̃. Simili/ ter & eos qui non ueniẽtes alium uel alios suis expẽsis secundum su arum uirium facultatem trãsmiserint uice sua ad annum aut ad mi/ nus ad sex menses in hoc bello militaturos ita ut non solum mitten tes indulgẽtiam & gratiam huiusmodi consequant̃ sed etiam missi Et ut omnis etas & sexus & cuiuscũq; ꝓfessionis homines huius sã cte indulgentie participes eẽ possint uolumus ut persone quorũcũ q; monasteriorum seu locorum religiosorum marium siue mulierũ cuiuscũq; ordinis seu ꝓfessionis existant: que ꝓ singulis decem sup positis claustri sui unum bellatorem destinauerint Hac eadem in/ dulgentia & gratia plenarie gaudeant & missus ipse gaudeat. Itẽ concedimus et indulgemus uniuersis fidelibus qui non ualẽtes p se singuli alium mittere duo simul tres ue aut quattuor aut plures usq; ad decem unum miserint: qui uice eorũ in bello pugnaturus aut aliud opus utile facturus interfuerit uolentes ut & ipse pariter gra tie particeps fiat si per annum aut ad minus per sex menses cõtinu auerit. Aut post iter arreptum in uia decesserit Insuper qui commo de uenire aut alium per se uel cum alio aut aliis mittere non ualens quãtum per hebdomadam cum familia sua exponere consueuerit ī arca in sua ciuitate uel dyocesi ob hanc causam cõstituenda imposu erit indulgentias huiusmodi pariter assequat̃. Volumus autem & a postolica auctoritate mandamus ut quicunq; huic operi tam sancto se obligauerint salutare signum uiuifice crucis uestibus imprimãt. & in humeris suis illius memoriam portent cuius passione ab eter na damnatione redempti sunt: ipsum ymitantes· cui ob nostram re/ demptionem crux imposita fuit: cum factus est principatus super

humerū eius:& q nos admonens ad ſectanda ueſtigia ſua. Qui uult
īquit uenire poſt me:abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam &
ſeq̄tur me Ne uero hec noſtra ꝓfectio & ipſum ꝓfectionis tempus
fideles populos lateat. mandamus omnibus & ſingulis per totū or /
bem metropolitanis.in uim eius quam nobis debent obedientie ut
ipſi primum in eccleſiis eorum cantata miſſa ſolemni ſpiritus ſc̄ti
& conuocato populo has noſtras litteras publicent & in circuitu ec
cleſiarum proceſſiones faciant Deinde copias earum autenticas ſuf
fraganeis ſuis quantocius mittant. Illos monentes ut & hocipſum ī
ſuis eccleſiis cum deuotione & diligentia faciant Ceterum in tan /
to xpriſtiane religionis diſcrimine quantum a Turchis impreſen /
tiarum cernit̄ imminere:nulli dubium eſſe debet quin xpriſtiāi o̅ /
nes tam reges & principes quam alii potentatus & priuati homines
ad defenſionem catholice fidei & ſancte legis euangelice iuxta poſ /
ſibilitatem ſuam cum bonis & corporibus ſuis de neceſſitate ſalutis
uiriliter aſſurgere & indeſinenter aſſiſtere teneant̄. Ea ꝓpter fide /
les ipſos ihesu xpriſti cultores uniuerſos & ſingulos cuiuſcunq; ſta
tus & conditionis fuerint:ſiue pontificali ſiue imperatoria uel rega
li prefulgeant dignitate harum ſerie monemus ac requirimus: & ī
uim ꝓmiſſionis facte in ſacri ſuſceptione baptiſmi & in uī iuramen
ti preſtiti cum dignitatum ſuarum infulas ſuſceperunt: & per obe
dientiam nobis debitam eis & eorum ſingulis mandamus ut hāc ſc̄ā
ctam expeditionem ad quam ꝓfecturi ſumus non ſine maximo cor
poris noſtri diſpendio modis q̄bus poſſunt q̄celerrime adiuuare &
ꝓmouere feſtinent:ab illo cuius cauſa agit̄ exuberantia ſuſcepturi
premia & in preſenti uita et in futura Negligentes autem negligē
tur et in extremo iudicii die minime inter illos inueniēt̄ quibus di
cturus eſt dominus. Venite benedicti patris mei percipite regnum
Nam quo pacto cum xpriſto regnaturus eſt:qui temporale regnū
aut delicias aut uoluptates ꝓ xpriſto non uult relinq̄re cū dicat ip /
ſe xpriſtus in euangelio Qui diligit patrem ſuum et matrem ſuam

aut uxorem aut filios pluſq̃ me non eſt me dignus. Conſiderate iſ/
ta fideles xpriſtiani & mente reuoluite diligenter: ne ignorantes ig
noremini: & tandem peniteat non adiuuiſſe in periculo conſtitutã.
Iheſu xpriſti religionem & fidem Caueant ſibi qui tales extiterĩt
Tu uero quicũq; fueris xpriſtiãe fidelis qui ꝓ tuis facultatibus ex
peditionem contra turchos ſubeundam adiueris. Benedictus eſto
in ciuitate & benedictus in agro. benedictus fructus uentris tui &
fructus terre tue fructuſq; iumentorum tuorum & armentorũ: et
gregũ. benedicta horrea tua & benedicte reliquie tue. benedictus
eſto ingrediens & egrediens Det dominus inimicos tuos qui cõſur
gunt aduerſus te corruentes in conſpectu tuo & mittat dominus be
nedictionem ſuper cellaria tua & ſuper omnia opera manuũ tuarũ
& abundare te faciat omnibus bonis: & conſtituãt te in caput et nõ
in caudam. Tibi autem qui nolens audire uerba noſtra non modo
iuuare opus ſanctiſſimum ad quod anhelamus negligis uerumetiam
uolentes adiuuare impedis aut deterres. Non ſolũ nouiſſima illa tre
mendi examinis dies coram redemptore tuo cui omnia dedit pater
in manus ad ſempiternum ſupplicĩ eſt exſpectanda ſed miſera inte
rim per omnem uitam timenda calamitas. Iuſtum eſt enim ueri dei
iudicium. Iuſte ultiones ſue Conſiderat ſemitas pedum tuorũ nec
falli in faciem poteſt. Paratam uero bonorum et malorum operum
gerens mercedem nec irremuneratum quod bene: nec impunitum
quod male geſſeris: eſſe permittet. Fidelis autem populi ſui et ſanc
te eccẽ ſue et legis ſue catholicam fidem perturbans ubicunq; eris
inuenieris ab eo et que diuine uoces iniquis denunciant erunt tuo
capiti horis omnibus trepidanda. ne uidelicet maledictus ſis in ciui/
tate. maledictus in agro: et ne mittat dominus ſuper te eſuriem &ſi
tim et increpationem in omnia tẽpora tua: ne egeſtate. febre. et fri
gore te percutiat: ne ſis ſemper calumniam ſuſtinẽs et oppreſſus cũ
ctis diebus et ſtupens ad terrorem eorum que uidebunt oculi tui.
ne det tibi dominus cor pauidum et deficiẽtes oculos et aĩam erroꝝ

cõsumptam:et ne sit tibi uita tua quasi pẽdẽs ãte te.et ne timeas no
cte ac die & non credas uite tue Aduersus uero hanc iram domini
dei tui potestas nulla tua:nomen nullum tuũ nec terrenũ priuilegi
um poterit preualere Sagitte eius acute penetrant ad intima cordis
& carbones desolatorii animam nocentem exurunt· Vos uero infe
lices pirate & infelices latrones qui uel terra uel mari dyabolo mi/
litantes in xpristianos latrocinia exercetis si euntes ad hanc sanctã
expeditionem:si redeuntes ab ea impedire carpere uel spoliare quo
cunq; pretextu eritis ausi: Vos ĩquam cum adiutoribus uestris cũ
fautoribus ac receptoribus anathema estote & ab eccã xpristi peni
tus alieni Vos quoq; qui scienter his uenditis aliquid emitis ab his
aliquid . portum aut loca eis conceditis. cum eis publice uel occul
te communicatis pariter anathema estote In uos autem uniuersita
tes locorum & ciuitatum mandamus per ecclesiarum prelatos iter
dicti sententiam ferri.nolentes ullum priuilegium sedis conciliorũ
ue quancunq; uerborum uim habeat uos ab hac pena defendat:ẽt
si de uerbo ad uerbum inseri uel particulatim illud exprimi & recẽ
seri oporteret. At tu domine deus qui nosti corda hominum & re/
nes illorum scrutaris & nihil ignoras eorum que fiũt si bene agũt
xpristiani principes priuatiq; hoĩnes.si de tuo honore solliciti sunt
si expeditioni quã p tuẽdo euangelio preparamus que prestare po
ssunt auxilia non denegant Adiuua eos:dirige gressus eorũ diesque
multiplica:retribue mercedem p benefactis. conserua eis regna &
principatus.patrimonia & possessiones auge & tandem ad pinguia
pascua tua & diuites mensas accersito. q; si corde indurato sua poti
us q̃ tua querentes priuatas causas magis quã publicas curant aua/
ritie studeant, uoluptatibus ac deliciis indulgent & nos ad tua bella
uadentes nolunt associare aut auxilio iuuare cum possunt quin po/
tius opem ferre uolentes impediũt:aut conuerte illos domĩe & sana
quod infirmum est:aut quod noxium est ne noceat cohibeto.ãgus
tias nr̃as aspicis:pie deus de excelso scõ tuo & nosti qa preter glo

riā noīs tui & preter ſalutē gregis dnīci nil aliđ q̄rit uox nr̄a.memē to dnē ihū xpē quoniā btō petro & ſucceſſoribus eius claues regni celoꝝ tradidiſti uolēs q̄cūq; ligarēt ab eis ī terris ligata eē ī celis: q̄ ſoluerēt ſoluta. Ecce aſſū bti petri ſucceſſor. ip meritis autoritate nō mīor īdignus uicarius tuus.reſpice ad preces nr̄as & exaudi nos de alto ſolio tuo.benedicito qbus ip̄ī benedicīūs & qbus maledi xeriūs maledicito.ne mēmeris īiqtatū nr̄aꝝ ātiq̄ꝝ.cito ātícipēt nos mīe tue adiuua nos đus ſalutaris nr̄.& ꝓpter glām noīs tui dnē libera nos & ꝓpicius eſto pccīs nr̄īs ꝓpter nomē tuū.da felicē curſū ceptis nr̄is ultio ſāguīs ſeruoꝝ tuoꝝ q effuſus ē a turchis ītroeat ī cōſpcū tuo.au di gēitus cōpeditoꝝ & redde īimicis nr̄is ſeptuplū ī ſinu eoꝝ ī ꝓperiū qđ ex ꝓbauerūt tibi.reſpice ſup pplūm tuū benignis oculis.fac nos ire cū ꝓſpitate ad bellū tuū ac reuerti felices. da nobis uictoriā de tuis hoſtibus ut tādē recupata grecia ꝑ totā europā. dignas tibi cāteūs laudes tibi q̄ ppetuo ſeruiauus & oīs terra te adoret & noī tuo pſallat ī iclā ſclōꝝ dat.ro.apđ ſāctū petꝝ.an.īcar.dnice.m.cccc.lxiii xi. kal.nouēbr̄ pōtificatus nr̄i:an.ui.

REuerēdiſſiō ī xpō pr̄i dnō Sbigneo ſacroſcē rōane eccē titulo.ſcē priſce preſbr̄o.cardiali ac pōtifici cracouiēſi dnō ſuo colēdiſſiō. Eneas epūs.ſenēn.S.p.d.ſeq̄ cōmē datū fcit Heraldus alfōſi regis portugallie.nicolaus ci zaſtruuſtrii tuas mihi expcātiſſiās lr̄as: cūq; his aduerſus hieis & a qlōis ferocē ſpūm armaturā egregiā reddidit ueſtē pelliceā mardu rinā.ī hac r̄giōe nō ſolū utilē uel ēt nccāriā:cōfiteor magnū muūs nō tā recipiēte q̄ mittēte dignū referrē tue liberalitati gr̄as niſi ſci rē male reddi beneficiū uerbis qđ fcīs acceptū ē:ſed cū ſī ego ex his epīs quos nr̄a italia nutrit qbus eccē frōdoſe magis q̄ fructifere ſūt cogor tecū id ager̄ qđ priuati hoīes erga r̄ges fcītāt.nā cū nec equos nec tabulas pictas.nec theurōata r̄mitter̄ poſſīt aīm illis offerūt.ſūe igit & tu aīm meū q̄uis būc tibi iā diu dicaueri neq; rē mō nouā affe rā ſed qd moror ꝑtē beneficii magnā r̄ddidit q libēter accepit. ego

nō mō libēter sed cupide donū tuū admisi: nō tā q̄ precioſū ē q̄ q̄ a te miſſū claro & preſtātiſſiō p̄re: q̄ me nūq̄ uidiſti & tamē amare dignatus es ſed hoc miſſo ad l̄ras trāſeo eaꝝqa plīme ꝓtes ſūt ꝓ captu meo ad ſīgulas ex ordīe reſpōdebo. in capite eplē tue quoniā diu ad te olī miſſis reſcribere diſtuleris. ego & ſi mille ānos tacuiſſes nihil tamē ſiniſtri concepiſſ ē neq̄ te mihi mutatū credidiſſē. taciturnitatis aliā q̄ris cām q̄ mutatōem aī reputaſſē. ſcio enī te uiꝝ cōſtātē & īaicitia ſolidū. q̄ neq̄ more adoleſcētuloꝝ mō amas mō odis neq̄ cōtra theofraſti precepta poſtq̄ amaueris de aīco iudicas. expēdis hominē diu ātēq̄ recipias: receptū toto admittis pectore & q̄ſi te alteꝝ colis neq̄ ſi deceptus ſis ſtatī abs te hoīem repellis: diſſuere potius īutilē aīcitiā q̄ rūpe ſoles. q̄uis ergo cōſcius mihi ſī nō eē ī me uirtutēque tuā ſuſtinere aīcitiā poſſit. ē ī te tamen moderatio q̄ illā facile ruere nō ſinit. huc accedit quoniā l̄raꝝ cā iter nos bēiuolētia nata ē q̄ licet ī me tenues ſit. poſtq̄ tamē amare cepiūs nihil illis detractū ē aucte magis ſūt q̄do neq̄ me ſenē diſcere pudet. itaq̄ ꝓſuadeo mihi me tibi eē q̄ ab īcio fuerī ſiue ſcribas ſiue taces. cū ſilere te uideo tuas occupatōes accuſo: cū ſcripta tua recipio dilectōem tuā cōmēdo. Cur ego dēiq̄ te tacētē arguerī q̄ ſū ipē nimiū erga te tacitus accipio libēs tuā purgatōem ut excuſatōem meā tu quoq̄ admittas. ſcio quā multe ſūt dignatōi tue pōtificales cure. q̄ ſūt tibi cū tuo rege negocia: noui te cardialē eē et ī polonia poſt regē primū hoīem: nulla ſine te placita fieri: grauia q̄q̄ iudicia tuā ſn̄iam expeteī. neq̄ belli neq̄ pacis cōſilia ſine te diſcuti. pono āte oculos tuos: quatū inter nos fluminū ac terraꝝ ē: q̄ ꝑiculoſa itinera & obſeſſa latrōibus: q̄ pauci ex te ad nos ueniāt q̄bus cōmitti tuto l̄re q̄āt: ago meā cām dū tuī defēdo: da mihi & tu ueniā tacēti obſecro: nō īuenio facile hoīes: q̄ ad te rcē ꝑficiſcāt. nec audeo cuiq̄ ſcripta credere: nec ſū ociōſus ut ſcriberē q̄ frequētiſſiē poſſī nūc ceſaris cōſiliū nūc aplīce ſedis mandata me detīent nō ſūt tamē tot mea neq̄ tā ardua negotia q̄ tua: neceſſe ē ſilētio tuo me ꝑcere: ne ſi te ſcribēdi tardū arguerī me pigrū

prudentiſſime commemoras: & docte ſcribis: & uere unicum ē hoc inter abſentes amicos ſolacium. coniungit epiſtola quos terra mari aq̄ diſiungit. Nuſq̄ tam ꝑcul amicus abiit ut litterarum beneficio adiri non poſſit O maximum & diuinum litterarum donū: qđ nō modo longe recedentes amicos ſed quos aut nunq̄ uidimus homīes ſeu uiuentes ſiue mortuos in nr̄m reducit alloquium: & quos carne intueri non poſſumus mentibus offert conſpiciendos O ſanctos il/ los ac memorabiles uiros ſiue fenices ſiue alii fuerunt huius mune/ ris inuentores: quo priſce uiros etatis & intueri poſſumus & affari. Licet mihi ſi uelim nūc alexandrū nunc darīū cernere poſſum ha/ nibalē. Scipionē Ceſarem Auguſtū uidere illos mihi curtius aut a trianus oſtēdet hos liuius Suetoniuſq̄ monſtrabit: dat̄ cuiuis docto platonem Ariſtotilem. Ciceronem Senecam Tercullianū Cipria num lactātium Iheronimū · Gregoriū. Auguſtinum · Ambroſium & infinitam qui poſteritatem ſcripſerunt turbam audire loquentē En quanta mortuorum turba nondum mortua eſt: non uidi ego te unq̄ corporeis oculis ex amicorum tamen litteris ſcio qua ſtatura q bus oculis quibus manibus quo pede quo capillo es Ex tuis autem epiſtolis ad interiora ꝑgredior & que neq̄ pingi neq̄ fingi poſſūt inſpicio tue mentis impetus omnes animi tui motus adnoto. Quid ſperes intelligo: quid metuas uideo: qua re cōgaudeas quaq̄ triſte/ ris aduerto Totū te mihi tue lr̄e exprimūt: nec minus apd̄ te uirū meis eē cōſidero: dum mea ſcripta reuoluis me ītus & ī cute noſcis. Democritus actōis ūbrā dixit orōem eē: nec aliud eplā ē. q̄uis enī raro uiuant hoīes ut ſcribunt: ſentiut tamē ita uiuēdum eē nec fieri pōt quī aīm ſuū ꝑdat is q plīma ſcribit et ſic ſepe uirtutis preconia cōmemoret qui uicia ſectat̄ Vtamur igit̄ hac uiciſſitudīe ſcribendi et quātum negocia ſinūt iuicē ſuauibus eplīs colloq̄mur Id ergo ti bi de me ſpondeo et tēbo ſi reddi uicem cognouero Trāſeo nūc ad uolumē eplārū meaꝝ: qđ tua dignatio multis uerbis et ꝑbat et mag/ ni facit: mīme ego mihi tantū arrogo q̄tum tribuis: lōge ego ab illis

269 270

absum quibus me comparas paremq; facis sentio q̃ tenuis est mihi uena dicẽdi: q̃ breuis & inornata uerborum supellex: nulli de me magis q̃ mihi credo: fateor tamen quia nudus sum & apte loquor non utor phaleris uestem omnem reicio: nec laboro cum scribo: quoniam non attingo res altiores: & mihi non cognitas trado. que didici Facile se ceteris intelligendum prebet: qui seipsum tenet. prebere alteri lucem nequit qui sibi tenebrosus est: fugio nodositatem & lõgas sententiarum ꝓiodos Si assunt elegantia uerba non refugio illa contexere si minus nõ quero remotius. presentibus utor ut intelligar: id solum mihi studium est: pcipio tamẽ rudem & incomptum sermonem meum esse neq; dignum q doctas aures pulset Eapter cũ meas epistolas ad te missi petiuisses substiti diuq; dubitaui an tibi ꝓbato & doctissimo uiro meas ineptias aperirem: uidebat leue põdus qđ tuas mãus ĩcideret. pudebat me multorũ errorũ neq; adhuc cuipiã feceram copiã. Et q̃uis alique epistole mee uulgo legerent. non ego illas in lucem dederam: sed qui mecum conuiuunt familiares nunc has nunc illas furati ex manibus librariorum in uolumẽ redegerant ediderantque sodalibus existimantes aliquid esse qđ nihil erat. Nam qui preter commentarios in alexandrum grammaticum & brunelli poete fabulas & Buridani uulgarium dyaleticorum sophismata et troianam quandam hystoriam: nihil unquam legissẽt lucem esse in tenebris putauerunt. Atq; ut ceci ducatum monoculo prebent sic rudes isti primas eloquẽtie ꝓtes mihi tradiderũt. qui nõdum merui inter ꝓficientes discipulos numerari Tuli hũc honorẽ et q̃uis sciebam non posse durare inanem gloriam nolui tamẽ ipsum me cõfundere Imptiebar his qui ad me ueniebãt quãtum poteram luminis: etsi lactis aperire fontes nõ poterã: amicorũ tamẽ sitim pura lipha sedabã. nõ magna dabã mala. nõ mistrabã. nõ erãt preciosa q̃ tradebã at neq; dãnosa. Cũq; ĩgenia ĩueniissem sublimia q̃ haustus cape nobilissimos apta uiderẽtur his ũde biberẽt scaturigies uiuas ostẽdi Quitiliani. ciceroĩs et aliorũ quos ytalia sequitur

ueſtiganda flumina docens Patiebar igit̃ apud nouos eloquẽtie au/
ditores equo animo ſcripta mea reuolui:quibus contemptui eſſe nõ
poteram. At cum tu ea petiuiſti qui omnium poetarum & oratoꝝ
opera rimatus es:qui omnem ſecularem atq; eccleſiaſticam ſapien/
tiam calles: cui nota ſunt quecunq; latina lingua maxime admirat̃
non uidebã quo pacto meas tibi nugas traderem: que rara eſſe con
fidunt negociatores ea in nundinas ferunt Oratium uetuit tali cũ
uoce Quirinus:poſt mediam noctem uiſus cũ ſomnia uera ĩ ſiluã nõ
ligna feras inſanius. Intelligebam non ſine mei nominis iactura lec
turũ te opus qđ flagitabas. Verũ cum illud ſemel atq; iteꝝ peteres
elegi etiam cum damno fame mee tue uoluntati parere · Miſi ad te
librum non ut iudicares:q a meipſo cẽſebat̃ ĩſulſus:minus uero ut
laudares qui meo iudicio uituperandus erat:ſed amico.ſed patri:ſed
domino:nolui qcq̃ negare. Exiſtimaui ãt cũ primã libri legiſſes pa/
ginã. ſtatim te ſacietas capet:dixiq; libro cum mãumiſi:ꝑge audac/
ter ſed ſcito te non ſine magno diſcrimĩe tuo:doctas cardialis aures
aditurꝝ Aut ille igni te dabit:aut ad formacopolã mitteris. quid enĩ
aliud meis ſcriptis augurer q̃ ille ſuis qui ait ſunt tectura piper cũa/
ma thura crocũ · Sed accidit mihi quod nuper in uuiẽna cuiꝑã cen
nẽſi monacho ordinem diui franciſci profeſſo. Is Pataui ſtudens cũ
accepiſſet egregios in auſtria magiſtros qui oratoriam docerẽt Cu
pidus eius artis ad ſummum ediſcende:cuius prima elementa tene/
ret inſalutatis amicis feſtinus in Auſtriam migrauit: nõ minus aui
dus peregrinas hauriendi doctrinas: quam ille qui ethiopiam adiit
ut gymnoſophiſtas et famoſiſſimam ſolis menſam uideret in ſabulo
At cum uuiennam ingreſſus gymnaſia philoſophorum percurriſ/
ſet: tanti eam ſcolam fecit ut qui uenerat auditurus mox cathedrã
aſcenderet audiendus :et quos queritabat magiſtros hos diſcipulos
informaret. Simile mihi euenit. Expectaui contemptum exiſtima
tionem ſum conſecutus. Credebam uituperari :

& accipio laudem. timui odium: amorem reporto. Quid dicam Te ne ingenii tardioris imperitumq; iudicem predicem qui lippis oculis album p nigro recipias: dicasq; malum bonum & bonum malū. Stat contra epistola summa eruditione plena: cuius an sentētias graues: an summam exornationem magis demirer hesito Vniuersas q̄s libro meo laudes accumulas unica epistola tua complexa est. tue sūt quas mihi uirtutes ascribis Quid ergo ē quod meā erexit in laudē noluisti me contristari¶ Inueniſti epistolas quibus me poetam uocito quamplures. dixisti intra teipsum Grande hic homo de se iudicium facit qui grande sibi nomen usurpat Meministi eorū que. Flaccus de poetis ait Ingenium cui sit cui mens diuinior atq; hos magna sonaturum des nominis huius honorem. Sciebas Ciceronis uerba que in oratione pro licimo archia ponunt dum ait. At qui sic a summis hominibus eruditissimisque accepimus ceterarum rerū studia & doctrina & preceptis & arte constare: poetam natura ipsa ualere: & mētis uiribus excitari & quasi diuino quodam spiritu afflari: quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellabat poetas. quasi deorum aliquo dono aut munere commendati nobis esse uideantur Cogitasti ergo si mea scripta pro merito reprehenderes grandem me molestiam habiturum: qui cum sanctis ascribi poetis cuperem & inter uetustissimum edoctis genus meipsum collocarim tua sententia nedum poete tytulis sed neq; mediocris scriptoris nomīe dignum me reperirem: nisi opinioni mee faueres putasti me animo cadere: spem ponere: stilum deinceps scripturamq; omnem negligere Noluisti me uulnere tali confodere. prouidisti que amico utilia credidisti. uoluisti me scribere. ingenium exercere¶ Conari indies magis ut si non essem modo quod uellem: fierem aliquādo qui possem. Noluisti deinde meis epistolis que iam currere per germaniam ceperant opinionem demere Ago gratias humānitati tue que de suo iudicio quam de mea fama maluit hesitari. Nomini meo :

uel cum tuo detrimento consulere uoluisti. Videor uidere commē datione tua ingentem meis epistolis fauorem accedere. Quis enim posthac illas carpere audeat quas nouerit tuo testimonio comproba tas. Ego equidem quod a te modo scriptum est in capite uoluminis collocabo nequis mea prius legat scripta quam tua nouerit autori / tate legenda Etsi enī apollinis illud responsum memorie teneo quo se quenq; noscere iubet: Gaudeo tamen nomen meum quocunque pacto illustrari Cur non laudari falso malim quam uero uitupera / ri: potis est tua commendatio facere: ut me ceteri quoque commen / dent. Non omnia nomen ad uerum habēt. multa erecta sunt & ha / bent in precio que rectius uilipensa iacerent. Multum in omni re fortuna dominatur. Hec pro libidine sua nunc obscurat mortalia. nunc celebrat. Neque in poetis ac ceteris scriptoribus uim perdi / dit. Plurimi eius beneficio magis quam ꝓpria uirtute claruerunt. Nonnulli cū essent digni memoria nominis sempiterna fortune ma lignitate depressi nequaquam emergere potuerunt. Quid si meis scriptis tuo beneficio non fortuna (que nihil est nisi diuina uel ꝓui dentia uel ꝓmissio) si deus ipse subriserit. nunquid letabor. nunqd gloriabor & tuo nomini fatebor me omnia debere qui me reddide / ris immortalem. Vdemeneus quoniam in epistolas incidit Epicuri atticus Ciceron's: lucillus Senece eternā memoriam consecuti sunt Tu quia medius inter scripta mea ueniſti mihi mortalitatem eripis Et quod illi ex alienis acceperunt hoc tu meis epistolis prestas. Quidni igitur te amem te obseruem. tibi omni officio seruire stude am. Sed dixi me tuum ab initio non muto sentētiam. Illud me di scutere āplius conuēit quod supra de poetis est tactū. Neque enim idcirco poetam priusq; sacris ordinibus iicatus essem me appellaui: quoniam uel mātuano uel peligno uellē uideri similis aut par alteri cuipiā ueterū: quos uates & claros & scōs uocāt mētis dīne pticipes sed ita hoc nomē mihi ascripsi: quēadmodū i una eplārū seneca sus / cipit q omnibus uersus faciētibus hoc nomen cōmune dicit: quāuis

absolute ꝓnunciatum apud grecos homerum. apud latinos uirgili/
um denotet. Edidimus & nos aliquando uersus scripsimus elegias e
glogas Satiram quoque dictauimus non tamen poete nomen ꝓpria
temeritate suscepiũs Nec prius hoc titulo sumus usi quam nos fre
dericus cesar apud Franckfordiam uisis qbusdam epistolis nostris
laurea nos donauit. Quemadmodum autem qui iuri aut canonico
aut ciuili operam dederunt. postquam magisterium acceperũt: cũ
litteras ad amicos mittitant aut decretorum aut legũ doctores se in/
scribunt: ita & nobis poete nomẽ assumere licitum arbitrati sumus
ne uel concessum honorem uel concedentem contemnere uidereũr
& nos enim manum ferule subduximus. & lucum nouimus martis
& quas torqueat umbras eacus & quantas iaculet̃ Monichus or/
nos. uidebamur nostro uti iure si eius artis titulos assumeremus: in
qua non paruam etatis partem consumpsissemus Sed fuit alia non
minor ratio que me hoc nomine frequentius uti coegit. Etenim cũ
uenissem in Austriã in secratarium cesaris assumptus. offendi omẽs
q̃ periti ap̃d uuiennenses habebant̃ poeticam ueluti rem pernicio/
sam & abominabilem detestari. Cepi ergo eos arguere disputare se
pe cũ eis ostendere poeticam q̃ recte uterent̃ his frugiferam eẽ: no
men q̃ talis doctrine habendum & honorabile & sanctum Tumq̃
neq̃s me nomen horrere crederet qd̃ laudarem poetam me scribe/
re cepi: neq̃ dimisi titulum: donec ad ecclesiam ueniens sacros ordi/
nes subiui & ad sacerdotium promotus: q̃ seculi pompam saperent
postergaui Habes cur me poetam dixerim & qd de meipso sub ta/
li titulo senserim. Nunc quoniam de poetica admodum perite nõni
hil disputasti nõ erit ab re qd mihi de poetica tenendũ uideat̃ i me
diũ ꝓferre: in cuius defensionem sepe scripsi sepius aduersus conten
ciosos sermones serui: quos in hac epistola succincte repetam. Om
nes qui poetice sunt infesti: si modo aliqua sunt imbuti doctrina
his argumentationibus in eam utuntur. Plato (qui fuit

fuit omnium philosophorum pculdubio excellentissimus) ex ea ci/
uitate quam finxit: cum mores optimos & optimum reip. statū exq
reret poetas eduxit: quod minime feciſſet si utiles fuiſſent Nō sunt
igit admittendi poete. Cicero in Tusculanis cum de dolore dispu
tat. Vides ne inquit poete quid mali afferant: lamentantes inducūt
fortissimos uiros. molliunt animos nostros: ita sunt deīde dulces ut
non legant modo. Sed etiam ediscantur: Sed ad malam domesticam
disciplinam uitamq; umbratilem & delicatam cum accesserunt eti
am poete neruos omnis uirtutis elidunt Totum hic comprehendi/
tur quod dici contra poetas potest Pergunt tamen qui uerbosiores
sunt atq; amplius aut mansuetiorem musam insectant Boetius in/
quit uir sane peritissimus & uite sanctioris philosophiam inducit si
bi loquentem Que scenicas meretriculas & poeticam & oratoriam
uidet appellare: que dolores egrote mentis: non modo ullis remedi/
is non fouent sed dulcibus insuper alunt uenenis hominumq; men
tes assuefaciunt: morbo non liberāt. Catho qui fuit Romanorum
sereniſſimus Marco nobiliori uelut pbrum obiecit. quoniā poetas
in puinciam duxisset: duxerat enim ille in echoliam ennium. Ihe/
ronimus clarum iubar eccē: uerberibus sese cesum ab angelo scribit
quoniam ciceronianus magis q̄ xpristianus esse uideret. quid si uir
gilianum aut Terentianum illum angelus inueniſſet. Carpūt ab
eo nōnulli episcopi qui codices euangelicos postponētes lectiōe po/
etica se oblectant Quo pacto īsuper poetas amplectemur quorum
scripta non solum hominum sed deorum quoq; & stupra & adulte/
ria commemorāt potare. amare. scortari. adolescentes instruūt. quis
maior ad ymitādum q̄ deus īueniri potest: aut quis eum coarguat q
se dei secutum exempla demōstrat Iouis exemplo teneram corrupi
sse uirginem. Terētianus se chereas iactitat. Multum est cum deus
autor habet Pictura īquit ille hec īerat. Iouem quo pacto dāne
misisse aiūt quōdam in gremiū imbrem aureū Egomet quoq; id spe
ctare cepi: & qa cōsimilem luserat. iam olim ille ludū: īpēdio magis

animus gaudebat mihi deum ſeſe in hominem conuertiſſe atq; in a
lienas tegulas ueniſſe clanculum per impluuium fucum factū mu
lieri. At quem deum qui tēpla ſumma ſonitu concutit Ego hoc ho
muncio non facerem. Ego illud uero feci ac iubens Faceſſant ergo
poete qui talia de diis referunt que ſibi turpes indigna lēones duce
rent. Quid agat cum ea legerit imberbis iuuenis cereus in uicium
flecti: ſic natura iubet uelocius & citius nos corrumpunt exempla
magnis cum ſubeant animos autoribus. Non erit igit̄ bene inſtitu
ta ciuitas que poetis non occluſerit ianuas Sic mecum ſepe cōtēdiſ
ſe aliquos memini Quibus ego in hunc modum reſpondere conſue
ui Quid uos mihi ciuitatem Platonis obiicitis que nulla unq̄ in ꝑ
uicia ſedem reperit. quid curet ex ea ſe ciuitate poetarum choros
exulare: que neq; in celo neq; in terra uiſa eſt unquam. At cum po
etarum fictiones bicipitis plerunq; parnaſi ſomnia referant nō po
ſſum non admirari. Cur ſomniatores ex ciuitate ſomniata plato de
duxerit Cur ego non exulare ex ea ciuitate uoluerim quam cōdi
tor eius inhabitare non poſſit Aut equidem ſuam ciuitatem neceſ
ſe fuiſſet. Platonem relinquere aut ſecum introducere poetas cum
fuerit ipſe poeta Cuius apud macrobium uerſus nonnulli referū
tur magis petulci q̄ tanti uiri grauitati conueniant. Nec cicero illā
ingredi ciuitatem permitteret̄ q̄ poetas repelleret cum & ipſe tres
libros de temporibus ſuis carmine conſcripſerit Sed licet laudet ip
ſe Platonem de ſua ciuitate poetas excludentem non tamen ipſe de
roma cui ſe omnia debere fatetur poetas excludit. Archiam poetā
egregium cum Gradius negaret in ciuitate retinendum. Quis il
lum defendit niſi Cicero. Extat eius oratio de qua ſupra memini i
qua hec uerba ponuntur. Sit igitur ſanctum apud nos humaniſſi
mos homines hoc poete nomen quod nulla unquam barbaries uio
lauit ſaxa & ſolitudines uoci reſpondent. beſtie ſepe immanes can
tu flectuntur atque conſiſtūt nos inſtituti rebus optimis non poeta
rum uoce moueamur Ecce cum ad ſerium. cum ad uerum uentum

eſt non abigit ex ſua ciuitate poetas Cicero: ſed retinendos. ſed admittendos. ſed honoribus cumulandos ſuadet Quid de Boetico dicam Quis riſum teneat cum dīnari a poeta poeticam audiat. An non eſt ipſe boetius tam maxime poeta cum poeticas carpit muſas qui philoſophiam ſecum uerſibus agentem & utentem fictionibus introducit. Quot apud eum fabule ſunt. Quot metrorum genera dum poeticam damnat Boetius ſimilis illi uidet̄ qui iurabat nō eē iurandum Sed altior boetio mēs fuit q̄ uel poetarum hoſtes apprehendant uel hac epiſtolari diſputatione poſſit exponi. Quippe aut legendi ſunt poetarum libri aut ipſe toto fugiēdus orbe cum ſua cō ſolatione boetius: apud quem philoſophia (cum de ꝓuidentia diſſerit) magni dei familiarem ſuum appellare. Lucanum non ueretur & illius inſerere mortui ſententiam uictrix cauſa deis placuit ſed uicta Cathoni: nec me. Cathonis autoritas frangit cui nec nobilior auſcultauit neque ſenatus ceſſit aqud quem maximo ſemper honore poete ſunt habiti. Habeo clariſſimorum uirorum copiam quos Cathoni ualeam obiectare de quibus poſterius dicam. Ad Ieronimum tranſeo cuius optarem qui uiuunt omnes fieri perſimiles. ſic enim & ſanctimonia uite & eloquentie copia omnes ualeremus. ſcatet hic undique poetarum dictis neque uel tractatum eius referes uel epiſtolam ubi non. Tulliana redoleat eloquentia. Sic de ceteris eccleſie doctoribus licet inuenire quorum facundiam que muta fuiſſet alioquin illuſtrauere poete. Sane Iheronimus cum ſecularibus plenus litteris eſſet gentileſque diſciplinas quaſuis ebibiſſet. tum ſe uerberibus affectum dixit. permitto id omnes agant cum poetas ō nes uiderint. legerint. didicerint. tum ſecularium ſtudia litterarum abiurent. nil obſto nil aduerſor: neq̄ ego is ſum qui pōtifices maximos relictis euangeliorum codicibus aut titere tu patule aut arma uirumque canentes laudauerim Sint non ſolum etati uerum etiam dignitati ſua cuique ſtudia Sicut enim grammaticam atq̄ dyaleti/

cam epiſcopum didiciſſe non diſcere uoluerim: ſic poetas illi notos optauerim noſcendos iam minime ſuaſerim. Sed Ieronimi quid ſit iudicium inferius exponemus. Vltimum quod iſti grauius putant illud afferunt quia poetas plurima tradere demonſtrant: Quibus non ſolide mentes capte delabunt: ſiue cum deorum mentionem efficiunt ſiue cum uoluptates commendant De diis autem non eſſet cur poetis ſit iraſcendum: temporis illud non perſonarum eſt uicium Etas eorum dei unius haud plena noticiam habuit Getiles fuerunt qui iouem Iunonem ſaturnum matrem p diis habuere neq; id erroris poetas magis quam philoſophos inuaſit Socrates Plato Ariſtotiles Zeno eleander dyogenes Ariſtippus diis litauere Quid mirum ſi poete hos deos collaudant: quos ſua cre didit etas celum ico/lere: publicus error excuſationi eſt: ſi non licet poetas legere qa de orum faciunt mentionem: neq; philoſophos intueri licebit quorum ſcripta deorum nominibus ſunt referta. ſed quis hodie tam hebetis eſt ingenii q propterea Ioui ſacrificet aut thurificet herculi: quoniam deos illos poetarum carmina uocitant omnes pueri etiam qui nondum ere lauant: homines illos fuiſſe impuros atq; nepharios dicere: de quibus ſane rectius poete quam philoſophi ſcribunt. Referentes enim turpia illorum facta: manifeſte nobis oſtendunt: diuinitatem longe ab his fuiſſe: deliraſſeq; omnes ueteres qui eis aras dicauere Quod autem uoluptates approbant: dolorem q; ſummum eſſe malum ſentire uident: amores referunt: compotationes commendant: & laute fercula menſe magnis extollunt uocibus. non e quod mouere nos debeat Inducunt poete diuerſas perſonas tenenteſque legem artis cauent ne forte ſeniles mident Iuueni partes: pueroq; uiriles Alius Sardanapalli ſermo alius arbatis erat: itererit dauus ne loquatur An audax pithias Cathoni ſeueritas Gayo ceſari clemen tia tribuet Alius bonis fauebit: litteratos reget: amica conſilia prebebit: peccare timentes amabit: breuioris menſe laudabit dapes ſalu

brē iuſtitiā commēdabit .Alius uirtutis iimicus.cedis auidus. nul li fidus uentri atq; ueneri deditus.conſentanea ſuis moribus uerba ꝓfundet Oportet enī poetam eorū exēplar intueri:quorum per/ ſonas in medium ꝓfert atq; illinc uiuas deducere uoces Cū uero ex perſona ſua poeta loquit̄ Tum quid patrie debeamus:quid amicis edocet: quo ſit amore parens quo frater amandus & hoſpes: qđ ſit officium ſenatoris:quod iudicis:quod ducis in bella uadentis mon/ ſtrat:que laus & quanta bonis ſit uiuere.paruo quo uirtus quo fe/ rat error indicat:omnes ad ſummum bonum uiā parare contendūt Si quis autem callem non rectum aperit & aut in uoluptate aut in honoribus aut in potentia felicitatem aſſerit ueſtigandam Non eſt quod miremur quando & philoſophorum in hac ipſa re multas he reſes eſſe conſtat Ea ꝓpter cum uehemēti quodam impetu cummo tus in tuſculanis . Cicero poetas acrius mordiſſet qui fortes uiros muliebriter ferre dolorem traderent.mox tamen ſeſe correxit & q̄ ſi durius eēt inuectus penitens ait.Sed quid poetis iraſcimur uirtu tis magiſtri philoſophi inuenti ſunt qui ſummum malum dolorem dicerēt At ſi uitare poetas idcirco uolumus Quia aut eiulantē her culem aut querentem ſuas penas ꝓmotheum Siue priamum filio/ rum necem aut andromachen uiri obitum deplorātem referunt . Vereor ne ſacre derogemus hiſtorie que dauid ſanctū uirū & acce ptum deo mortem filii impacienter tuliſſe cōmemorat. fili mi abſa lon inquit ille Abſalon fili mi quis mihi tribuat ut ego moriar pro te Abſalon fili mi fili mi abſalon nihil eſt quod apud poetas neges eſſe legendū cuius non ſimile ſacra uolumina contineāt mundi prī cipiū paricidio contaminat̄ Preuaricantes filii dei diluuio cās pre/ bent Sodomam & gomorram turpiſſima libido ſubuertit. Ebrieta tem & inceſtam uenerem loth ſomnolentus oſtendit. yſaac ab uxo re decipit̄ a fratre ſupplantat̄ eſau. Rachelis nuptias bis ſeptē ānis uenat̄ Iacob uidebant̄q; illi pauci dies pre magnitudine amoris.uē dit̄ a fratribus ioſeph Iudas ex nuru filios accepit Samſon in ſinu

metricis obdormit Filiam iepte sacrificat Innoxium effundit sanguinem athalia Transi iudicum facta: inspice regum Inuentus iuxta cor dei danid tradimentum adulterium homicidiumq; committit. Sororem uiciat amon fratrem interficit absalon regno patrem deiicit ad concubinas eius ingredit. Inter concubinas atq; uxores corrumpitur salomon: lapidibus ruit nabuth iniquis: dum regem regit iesabel non est quod epistole committi possit quantum sceleris: sacra nobis historia manifestat. Legimus tamen hanc fructumque de his fugimus cum malam uitam male finitam & bonos bonorum reperimus exitus nec secus in aliis gentium historiis aut in narrationibus accidit poetarum Ob quam rem credo abunde ꝓbatū eē non idcirco uitari poetas oportere: quoniam turpe sepe commemorent quando & honesta frequentius inculcant Supererat nūc adexempla descendere uirorum illustrium: qui poetas ardenter amarūt ac eorum operibus sunt delectati Quippe non singularium modo uirorum sed publico ciuitatum consensu Commendatos poetas accepimus Orpheum qui fuit ex uetustissimis Iagri filium tracē: poetam adeo uetustas coluit ut ymaginem eius in templo pieridū collocauerit Que sicut Arrianus auctor est usq; in alexandri tempus perseuerans Cum uicisset illos ille triuallos subiecisset illirios: thebas dirimisset: athenis pacem dedisset. Continue sudasse uisa ē significans ut aristander diuinator ait Ingentem instare laborem poetis: qui alexandrini essent & alexandri res gestas uersibus commissuri Homerum ut Cicero tradit Colophonii Ciuem suum esse dicunt: hi suum uendicant: smirnii uero suum eē confirmāt Itaq; etiā delubrum eius in oppido dedicarunt Athenienses sacratissimis. solonis legibus instituti: adeo poetas in honore habuerunt: ut non senatum solum: uerum ēt belli curam eis crederent. bello enī quo cū spartanis acerrime dimicatum est: duos duces delegerunt perilcen spectate uirtutis uirū. & Sophoclem scriptorem tragediarum: qui

diuiſo inter ſe exercitu & ſpartanorū agros uaſtarūt & multas aſie ciuitates Athenienſiū impio adiecerūt Quid de ſpartanis eiſdē di/ cam qui q̄is eēnt duris lygurgi formati legibus & moribus Aſpe ri bello tamen contra meſſenios occupati: cū iuberent ducē militie ab athenienſibus petere. hiq̄ Tirteum poetā claudum pede miſiſ/ ſe parem poete non recuſarūt: ſub quo uicti duobus preliis uictori am hoſtibus ꝑculdubio reliquiſſent: niſi cōpoſita. Thirteus carmi na exercitui pro contentōe recitaſſet In quibus hortamenta uirtu tis: damnorum ſolatia. belli concilia ſcripſerat Itaq̄ tantū ardorem militibus iniecit ut non de ſalute ſed de ſepultura ſoliciti. teſſeras in ſculptas ſuis & patrum nominibus dextro brachio illigarent: ut ſi omnes aduerſum prelium conſumpſiſſet: & temporū ſpacio cōfuſa corporum lineamenta eſſent: ex iudicio tytulorum tradi ſepulture poſſent Atq̄ ſic animatis militibus commiſſa pugna uictores tādē lacedemones euaſerint Vides & grecie ciuitates apud ſe natos gau dent eſſe poetas. Nec latine minus letant ſuis uatibus Notum ē il/ lud carmen Mantua Virgilio gaudet Verona Catullo. Corduba Lucano & Seneca gloriat Oratio Venuſum Pacuuio Brunduſi um. Statio burgdegalis Peligni Naſonem memorant. Aquinates Iuuenalem biblis. Marcialem florentini quamuis materna uoce lo cutum tamen apud ſenatū dantem iter maxima ciuitatis preconia ducunt. Quippe ueteres etiā diis ſuis quos celū colere putabant cu re fuiſſe poetas affirmant. Cum Liſander lacedemonius obſideret Athenas a libero patre per quietem monitus perhibet: ut delicias ſuas ſepeliri ſineret. Iacebat tunc ihumatum corpus Sophoclis tra gici de quo ſupra mentionem fecimus: Quo comperto Lyſander i ducias dedit ut claro poete congrue fierent exequie. Simōides apd hoſpitem ſuū in Theſſalia cenans. Caſtoris ac Pollucis monitu tri clinii ruinam euaſit. Sed pergite regum ac ducum exempla refera mus Solon qui leges (ut tactum eſt) Athenienſibus tedit: ut Sala/ minam inſulam quam Megarenſes ſue ciuitati ſurripuerant uendi

caret. progreſſus in publicum etiam contra naturam ſuam poetam ſe ſimulans inſolitis ſibi uerſibus contra Megarenſes ut arma ſume rent ſuis ciuibus perſuaſit. Themiſthoclem illum ſummum. Athe nis uirum. Cum ex eo quereret cuius uocem libentiſſime audiret Reſpondiſſe aiunt. Eius a quo ſua uirtus optime predicaret. Excel lentem ꝑfecto poetam ſignificans. In cuius uerbis indita uirtus ſi cut in auro gemma perlucet Alexander Aminte filius diues hītus cui ante omnes ioui delfico ſtatuas aureas miſit pindarum liricum poetam apprime dilexit Archelaus qui ab eo regnum macedonie accepit. Euripedi tragico cōſiliorum ſummam credidit: cuius ſupre ma non contentus proſequi: ſumptu funeris & crines tonſus eſt: & merorem quem animo conceperat uultu publicauit Cum tranſi/ ret in aſiam magnus Alexāder quamuis multos rerum ſuarū ſcrip tores ſecum haberet Cum tamen in ſigeo tumulum inſpexiſſet a/ chillis O fortunate inquit adoleſcens qui tue uirtutis preconē. Ho merū inueneris. Et uere ut ait Cicero Nam niſi illi ars illa extitiſ/ ſet idem tumulus qui corpus eius contexerat nomen etiā obruiſſet Idem quoq; Alexāder cum thebas dirueret: pindari (de quo ſupra meminimus) & domum & ſtirpem (teſte arriano) ob reuerentiam poetici nominis conſeruauit Liſimachus ex ſucceſſoribus alexādri philippide poeta comico familiariter uſus eſt. Cernitis ut greci ꝑ ceres poeticam uenerāt accipite modo latinos: africanus prior qui ti Ennii ſtatuam imponi ſuo ſepulchro iuſſit Alter Scipio Teren/ tium comicum ex carthaginenſi captiuitate redemptum in trium/ pho ſuo quem rome egit pileatum duxit tanq; libertate donatū Lu cullus archiam poetam ingentibus honoribus cumulauit Dictator Silla gallos atq; hiſpanos poetas: donis q̄pluribus cōſecutus ē: nec ſedulitatem mali poete indignam premio duxit: metellus pius etiā cordube natis poetis ac pigue ac peregrinum ſonantibus: aures ac/ commodauit Pompeius magnus theophanem mitileneum: rerū ſua rum ſcriptorem in concione militum Ciuitate donauit. Nemo eſt

ut cicero teſtat̃ tam muſis aduerſus qui non mandari uerſibus eternum ſuorum laborum preconium facile patiat̃. Itaque ille gayus marius q̃uis maximus imperator. natura tamen ferox & inurbanis moribus: eximie luciũ plociũ dilexit Cuius ingenio putabat ea q̃ geſſerat poſſe celebrari Iulius autem ceſar: non modo poetas dilexit. Sed in collegio poetarum aſcribi uoluit Neque actio poete ſuccenſuit q̃uis ſibi collegium intranti non aſſurgeret Cum a latronibus captus donec pecunias cogeret obſeruaretur: oratões ac poemata que ſcribebat teſte plutarcho eis legebat. Et qui minus ea uehemẽter laudaſſent fatuos ac barbaros appellabat Auguſtus Octauiaũs q̃benignus q̃liberalis in uarum uirgilium: flaccumque fuerit. Nemo qui uel primas didicerat litteras neſcit. Fuitq̃ ipſe ut Tranq̃llus perhibet: poematum non imperitus: delectabat̃q̃ comedia ueteri: & ſepe eam exhibuit publicis ſpectaculis Ingenia nanq̃ ſeculi ſui omnibus modis fouit: recitantes & benigne & patienter audiuit Nec tantum carmina & hyſtorias ſed etiam orationes & dyalogos Componi tamen aliquid de ſe niſi & ſerio & a preſtantiſſimis offendebatur Veſpaſianus qui dirum in ſaluatore noſtro commiſſum piaculum expiauit: ingenia & artes uel maxime fouit: primus e fiſco: latinis greciſq̃ rhetoribus annua centena conſtituit: preſtãtes poetas necnon & artifices coemit. Titus quem generis humãi delicias uocauerunt latine & grece lingue peritiſſimus uel in orando uel in fingendis poematibus ꝓmptus & facilis fuit Seuerus. Ceſar. Appianum poetam qui genera ac naturas & captionem piſcicium uerſu deſcripſerat per ſingula metra aureo numo donauit unde aurea poſt appiam nuncupata ſunt Gracianus litteris haud mediocriter inſtitutus carmen facere: ornate loqui explicare cõtrouerſias: rhetorum ſolitus erat Theodoſius & omne doctrine Quid nobis tot tantiq̃ uiri greciq̃ latini idonei ne uident̃ quos cathõi platoniq̃ opponamus Sed dicitis fortaſſe ethnicos iſtos eſſe. Nec uocẽ habere que apud eccleſiam audiat̃. Tranſeo ad nr̃os quos reuelle-

re nemo possit: dauid quē tota canit eccl̄a. Nunquid poete officio fūgit̄. metro apud hebreos canēs. Salomō quoq; & aliq; ꝓphetarū uersuū mēsuris utētes: poetarum locū & nomē obtinēt. Quid xp̄i ani āt doctor exercitus & orator iuictus aplūs paulus: nūquid ad grecū scribēs Epimenidis uersiculū reddit Cretēses sp mēdaces male bestie uētris pigri. In alia quoq; epl̄a meādri Senariū pōit. Corrūpūt mores bonos cōfabulatōes male. & apud athenīēses ī martis curia disputās Aratū (ut hieronimus scribit) testē uocat Quid tertullianus quid ciprianus lactātius firmianus Ambrosius. Augustinus. Gregorius & ipse (de quo sepe locuti sumus) Iheronimus: nulla istoꝝ opuscula leges in qbus nihil poeticū redoleat: q̄uis Cipriānū firmiano narrāte nōnulli momorderit: ꝙ aduersus demetrianū scribens testimoniis usus sit ꝓphāꝝ & aplōꝝ. q̄ illi ficta & cōmenticia eē dicebāt: & nō potius phōꝝ & poetaꝝ quoꝝ auctoritati ut ethnicus cōtraire nō poterat Nēpe augustiūs de uirgilio grauissimū testimoniū prebet: dū ī primo De ciuitate libro ꝓpterea iqt eū paruuli legunt ut uidelicet poeta magnus oimq; preclarissimus atque optimus teneris ebibitus ānis nō facile obliuione possit abolere secūdū id Oratii quo semel ē ībuta recēs seruabit odorē: testa diu. negat clarissiūs eccē doctor obliuiōi eē dādū uirgiliū: nūqd ergo & legēdū suadet. nec ieroniūs ab hoc sensu ē alienus q nccitatis ī pueris eē asserit uirgiliū tenere ī māibus: q̄uis id crimē ī epīs direxit eē uoluptatis. Quis preterea cētonas damnare presūpserit: q̄ꝝ ex altera homeri uersibus apd̄ grecos Altera ex uirgilii carmibus apd̄ latīos icarnatōem saluatoris: predicatōem: signa mortē: resurrectōem & ī celū ascēsiōem: poetico more cōscripsit. an nō dignus laude legēdus cūctorum ore dicet̄ Inuentus presbiter qui sub constantino cesare hist̄oriā domini saluatoris uersibus explicauit. Nec timuit euangelii maiestatē sub metri mittere leges Quid de appollinari. Syro dicam qui heroicis uersibus hebraycam scripsit antiquitatem. ut

Sozomeni placet & ymitatus meandri comedias Euripidisq; Tragedias & lyram pindari: euangelicas lectiones poetico scemate concluſit Quidni legat̃ si sit in manibus aduersatus xpristiane religioni Iulianus apostata cum peruasisset imperiū tunc se plurimū nocere putauit cum lectionem homeri ceteraq; grecorum studia xpristiāo populo ꝓhibuisset Cui & nostri hostes concordare uident̃ En quā rudis: inepta ne dicam feralis uox illorum est: qui poetas omnes asserunt eliminandos Exeant ipsi potius: & qui litteras humanitatis abhorrent fugiant homines: sibiq; similibus brutis associentur. En quid ais dicet quispiam: diuo iheronimo maledicis. sanctissimū obiurgare audes uirum. speculum xpristiāe religionis obnubilare cōtendis Iheronimus si nescis quo nemo durius in poetas inuehitur. Demonum cibus est inquit Carmina poetarum: secularis sapientia rhetoricorum pōpa uerborū: hec sua oēs suauitate delectāt Et dū aures uersibus dulci modulatione currentibus capiunt: animā quoq; penetrant & pectoris interna deuincunt Verum ubi cum summo studio fuerint ac labore perlecta: nihil aliud nisi inanem sonum & sermonum strepitum suis lectoribus tribuunt nulla ibi securitas ueritatis: nulla iustitie refectio reperit̃ Studiosi earum ī fame & ueri & uirtutum penuria perseuerant Non me latet ad damasum de filio ꝓdigo talia scribere iheronimum Sed lege totam epistolā nō subsideo In ꝓhemio nihil iudico: nisi tota lege perspecta: ꝓsequor magni uerba doctoris. Inuenio illum his uerbis non poeticam solū sed rhetoricam philosophiam: & omnem secularem sapientiam detestari: quia plus floris quam fructus habeat. Nec uiam uite in ueritate docet fallatq; sepe legentem Nec ego inficias eo si de gentilibus tantum poetis ac philosophis uerba fiant: quos ignorasse xpristum & crucis premium palam est Sunt tamen in illis cōplurima uite documenta: que nobis turpia dissuadent & honesta demr̃ant: utq; aliqd in mediū ꝓferamus Quid illis iuuenalis uersibus ad uirtutē suadendā dici potuerit efficatius Orandū est ut sit mens sanaī

corpe ſano Fortē poſce aīm:mortis terrore carentē. Neſciat iraſci cupiat nihil & potiores.Herculis erūnas credat ſeuoſq; labores. Et uenere & cenis & plumis ſardanapalli Et alibi Eſto miles bonus:tu tor bonus arbiter idē īteger ābigue ſi q̄do citabere teſtis.incerteq; rei faleris:licet īpet ut ſit.Falſus & admoto dictet ꝑiuria tauro ſum mū crede nephas aiam preferre pudori:& ꝓpter uitā uiuēdi ꝑdere cauſas:& paulopoſt.pone ire frena modūq; pone & auaritie miſere re iopū ſocioꝝ:īteger uite ſceleriſq; purus(īqt oratius) nō eget ī au ris iaculis nec arcu nec uenēatis grauida ſagittis fuſce faretra.quoſ cunq; ferāt tutū eē bonis uiris iter:oſtēdit quis iuſtū illo melius cō ſcribit Iuſtū ait et tenacē ꝓpōiti uirū nō ciuiū ardor praua iuben tū:nō uultus iſtātis tirānī mēte q̄tit ſolida Quid uirgilius ſibi uult dū inferna loca deſcribit:& eliſios cāpos niſi uirtutis amorem:odiū ſuadere uiciorū Hic(inquit apud inferos)quibus inuiſi fratres dū uita manebat.pulſatuſue parens & fraus innexa cliēti: aut q diuiti/ is ſoli īcubuere repertis. nec partem poſuere ſuis que maxima tur ba eſt:quiq; ob adulterium ceſi quiq; arma ſecuti impia. nec ueriti dominorū fallere dextras.Ac beatorū ſedes audi qbus aſſignet.hic manus(ait)ob p̄riam pugnando uulnera paſſi.quiq; ſacerdotes ca ſti dū uita manebat:quiq; pii uates & phebo digna locuti.Inuētas autē qui uitā excoluere ꝑ artes Quiq; ſui mēores alios fecere merē do. Quid theſeus ille apud tragedū Senecā nōne Sororia his de in ferno refert.quod quiſq; (inqt ille)fecit patit̄ auctorē ſcelus repe/ tit.ſuoq; premit̄ exemplo nocens.Statius quoq; malefactis inſtare ſuppliciū aſſerit Sed uidet hec ait uidet ille deū regnator & auſis ſe ra quidē manet iratum Deq; inferis.inquit ſtridor ibi & gemitus penarum atroq; tumultu feruet ager.tanquam legiſſet euangeliū Vocemq; ſaluatoris audiſſet.mittite illum ī tenebras exteriores ibi erit fletus & ſtridor dentium. Quid poſtremo ſibi lucanus querit/ dum cathonem hammonis reſponſa contemnentem inducit.uerſuſ q; illos in eum fudit. Ipſe manu ſua pila gerens precedit haneli mi

litis ora pedes monſtrat tollerare laborem:non iubet at nulla uehi
tur ceruice ſupinus Carpente ſedens ſomni parciſſimus ipſe: ultiꝰ
hauſtor aque Cum tandem fonte reperto indigna cogat laticis po
tare iuuentus.ſtat dum lixa bibat: & paulo poſt hūc ego per ſirtes
libieſq extrema triumphum ducere maluerim q̄ ter capitolia cur/
ru ſcandere pompeii quam frangere colla Iugurte: nōne aperte &
magna uoce O homines inquit ſit uobis cura uirtutis Alacres ſub
ite laborem uincite ſitim famem ſomnum ſic itur ad aſtra Quid di
cimus noſcere iſta bonum an malum putamus Hec ne magnus ille
iheronimus fugiēda ſuadet Pretereo philoſophorum libros doctri
na ſalutari plenos quos auide legimus q̄is nonnulla ueneni ſemi /
na in ſe habeant nec iheronimus omni lectione ſeculáris ſapiētie ab
ſtinendum precipit:Sed docet ille ut ante dictum ē Damaſum quo
pacto ſint ſeculares philoſophi ac poete legendi Tipus inquit ſecu
laris ſapientie in deutronomio ſub mulieris captiue Figura deſcri/
bit de qua diuina uox precipit:ut yſrahelites ſi eam habere uolue
rit uxorem caluicium ei faciet.ungues preſecet:pilos auferat:& cū
munda fuerit effecta:tunc tranſeat in uictoris amplexus hec ſi ſecū
dum litteras intelligimus nonne ridicula ſunt:itaq & nos hec face
re ſolemus quādo & phōs legimus quādo in manus nr̄as libri ueni
unt ſecularis ſapientie Si quid in eis utile reperimus ad nr̄m dog
ma cōuertimus Si quid uero ſuperfluū de idolis de amore de cura
ſecularium rer̄ hec radimus:his caluiciū inducimus Ponit & hanc
ſimilitudinē alio loco hieroniꝰs ad magnū oratorē urbis rome ſcri/
bēs Et adiicit Quid ergo mir̄ ſi & ego ſeculārē ſapientiā ꝓpter elo
quiū uenuſtatē: & mēbrorū pulchritudinē de ācilla atq captia iſra
helitē facere cupio:& quicqd in ea mortuū eſt ydolatrie uoluptatis
erroris:libidinū uel precido:uel rado:& mixtus puriſſī cordis cor/
pi uernaculos ex ea genero dnō ſabaoth:& labor meus ī familia xpī
ꝓficit hec ē libera uox & ex ꝓpoſito diui ieronimi ſententia. Inter

rogatus ille philosophos ne xpiani poetas nequeant salua conscien
tia legere non oibus legere negat. Sed illis negat qbus animus ē in
eorum lectōibus quiescere Sequimurq & nos hoc iudiciū damusq
sancto doctori manus. Nam cū uarii multiformes sint poete: non ō
nibus que ab ipsis dicunt adhibendā mentem sentimus Sed cū ex/
cellentiū uirorum aut dicta aut facta commemorāt: tota mente mo
ueri atq inflammari debemus ut tales ipsi sumus quales ipsi fuere.
Cum uero improborum hominū mētionē incidūt: fugienda est il/
lorum ymitatio: aureſq claudende: non secus atq ipsi ferunt: ad sy
renaz cātus clausisse Accōmodatissimus est ad hoc ꝓpositū quem
greci mirant magnus basilius. sic ille (ut aretinus transfert) de poe
tis iudicium tulit Nos igit inquit Laudamus poetas nō cum scur
ras aut amantes aut ebrios aut dicaces ymitant Neq cū diuite mē
sa cantuq dissoluto felicitatē diffiniūt: minime uero cum de diis ali
quod dicunt: mentōem deinde apium itroducēs: ut enī ex floribus
ceteri quidā nihil sumūt inquit preter odorem & colorem Apes e
tiam mella sciunt inde excerpere Ita qui non solum festiuitatē se/
quunt uerborum. fructum aliquem ex poetis ꝓcipe. & subiūgit. il
le enī nec piter oēs flores ademit nec si quos ademit eos totos assūit
& nos quoq si sapimus Cū id excepimus qđ ueritati amicū cōsen/
taneūq sit. cetera oia transgrediemur Neq his contētus ꝓsequens
adiicit. & quoniā ad hāc nr̄am uitā per uirtutē ascēdit. uirtus āt ip
sa multū a poetis multū ab historicis multū ēt a phīs laudat eorum
uerbis maxie ē inherēdū. Addit quoq basilius ex quodā uiro se (q
ad uestigādas poetarū mentes acutissimus habebatur) audiuisse. cū
diceret totā homeri poesim. laudem esse uirtutis. omniaq illius poe
te huc tendere. nisi si quod interdum incidens sit Sic de poetis secu
laribus magni & sancti uiri diffiniunt. Ecclesiasticos autē quos plu
res esse manifestum est. quāuis hesitatōe legendos approbant uene
randūq nomē eorū & dogma suscipiūt Qualis fuit hilarius Ihero/
nimi coetaneus. & qui dulces ymnos in ecclesia cōscripserunt. Nō

nulli autem noſtri temporis: qui ut docti uideant quecunq; nō die
dicerunt damnant Digni ſunt quibus cum Iheronimo dicamus: ne
ueſcentium dentibus inuideant edentuli: & oculos caprearum tal /
pe condemnent Traxit me diues ad diſputandum materia Et dum
epiſtolam credo ſcribere tractatum edo ſed claudo ſermonem de po
etis Cetera contra garrulos ſapientie tue non deerunt ſi quis cōtē /
tus his eſſe noluerit Nunc ad ultimam tranſeo partem: in qua pro
rege ladiſlao facis apologeticum: multa in laudē tanti prīcipis ſcri /
bis: que dicta ſunt aduerſus eum non minus ornate q̄ caute. Cogi /
taui & ego futurum hoc cum librum epiſtolarum ad te direxi: Ne
q̄ inutile reputaui aduerſus ſcripta mea te dicere: que ipſe non tan
q̄ uiſa ſed tā q̄ audita retuliſſem Sic n ueritas facilius inuenit. Tu
ergo mō q̄uis & prudentiſſime & fundatiſſime regis cauſam tuea /
ris: das tamē mihi cauſam nōnulla ut remēorē tecūq; pauliſp cōten
dā nō quia te ueli īpugnare: ſed qa magis iſtrui cupiā. nā & ſi mag
ni uiri fuerūt qbus aures prebui: & quorū dictis hiſtoriā ſtruxi me
am. plus tamē tuo noi tribuo. Tū qa rebus de qbus locutus ſū iter
fuiſti Tū qa & nature & dignitati & etati tue mentiri alienū ē. Sed
audies pauca: q̄ me obſiſtēr tuis dcīs īpellūt: dixi prioribus meis epi
ſtolis nobiliſſimum adoleſcentem uuladiſlaū polonie regem ſuorum
concilio uictum: regnum hungarie occupaſſe: hoc durū & a uero
remotū tua dignatio eſſe contēdit. Affertq; ratōes que iuſtū illum
hungarie regē poſſint oſtendere. Quarū maxima illa ē Quia defū
cto alberto regīa & uniuerſi regni accole uuladiſlaū regē accerſiue
rīt. cuius ope & auſpicio catholica fides: & regni pplūs ab īfeſtatōe
turchorū defendi poſſit: qui tunc hūgarie uicini: clades q̄plurimas
inferebant Addis & oratoribus qui ob eā cauſam miſſi fuerant ap
tum dictum aperte extitiſſe: quia regina pregnās ex alberto remā
ſiſſet: nō licere regem exterminiū regnū tranſire illoſq; confutaſſe
quicqt petitōibus rerū obiiceret: uictis inſuper & decreti copiam
quo rḡni prelati & ꝓceres q̄cūq; aduerſus corōatōem uuladiſlai dici

279 280

posſent inania eſſe diffiniunt. fateor omnia iſta geſta eſſe ut ſcribis neque de tuis dictis adimo quicquam Sed audi quid me moueat dicis. Albertum hungarie regem fuiſſe mortemq; relicta uxore obiiſſe: natumque ladiſlaum eius filium: addo ego & coronatum regē priuſq; q uuladiſlaus eius: hungariā ingrederet Quid hic dicemus Nunquid regū filii ſoliū paternū tenere debēt. Quis excluſo regis filio regnū poſſidens non dicit: occupator Aut ſucceſſiōi locus eſt apud hūgaros: aut electōi: cum rege mortuo filius in ꝑmptu eſt Si patri ſuccedit filius. nō uideo quid iuris in uuladiſlaū populariſ electio tranſfuderit Si regē electio facit Attribuo tue ꝑti victoriam. Mihi tamē q regni ſe mores ſcir affirmāt ſuccedere pr̄ibus apud hū garos i regno filios in iuſſu populi dicūt Idēq; romanū pōtificem diffiniuiſſe apoſtolicis demr̄at apicibus: neq; mēti mee ſatiſſacit qd de turchis i mediū ꝑponit: tāq; neceſſe fuerit ꝑ regni ſalute ꝑ xpiſti nomie tuēdo regē hr̄e q regeret nāq; ſi hec ꝑmittimus rarus patri ſuccedit i dn̄atu filius Poterat uuladiſlaus ſi zelo fidei ſucceſſus erat. ſi uicinorū ſaluti cōſulere uolebat Si tāta eū caritas mouebat & hūgaris ſuccurrere & pupillo infanti regnū conſernare ac uelu/ti tutor uicini regis regnū adminiſtrare. Sed uteris tu mecū ea purgatione. qua trogus philippum macedonem defendit cum regnum nepotis uſurpauiſſet Itaque inquit ille philippus diu non ſe regē: ſed tutorem pupilli egit. Ac ubi grauiora bella imminebant ſerū/que auxiliū in expectatione infantis erat compulſus a populo regnum ſuſcepit. Melius tamen lygurgus qui cum fratri ſuo polibiti ſpartanorum regi ſucceſſitque regnumque ſibi mendicare potuiſſet Carillo filio eius qui natus poſthumus fuit. Cū ad etatem adultam ueniſſet regnum ſumma fide reſtituit Sed pauci sūt quos dominandi non frangit cupiditas: placet cunctis prouerbium ceſaris Si uiolandum ius eſt. regendi cauſa uiolandum eſt. mihi non uidetur. aut mater: aut populus: aut inſtans belli metus ius infanti:

auferre atque alteri concedere potuisse: nisi tua sapientia nouis me
rationibus instruxerit Scio illud quod dicis regnum polonie longe
lateque florentissimum esse Neque uiros illi neque opes deesse Cō
stat inter omnes qui terram circuierunt: polonos & fortes homines
esse. quibus qui dominatur inter xpristianos & clarissimum nomē
habet abundat diuitiis potētissimis credit̄: satis illi superq; satis ho
noris ē si quicquā mortale pectus satis existimat Ac dives asia Xer
si nō sufficit Greciam imperio cupit adiungere Alexāder victo da
rio babilonia capta egipto subacta. superatis indis estuat infelix an
gusto limite mundi: ut gyare clausus scapulis paruaq; seripho Hani
balem non capit africa Addit imperio hispaniam pireneum transi
lit Superat alpes: īgredit̄ italiam: nihilq; actum a se putat nisi uex/
illum in capitolio ponat Achila rex hunorum Totius scithice gē/
tis: solus imperium tenens Inuasor germanie galliarum populator
uastator ytalie Inopem miserumq; se iudicat: nisi primas mūdi gē/
tes. Romanos uesogatasq; sibi subiiciat Sed quid miramur uiros. cō
ditrix babilonie semiramis non cōtenta quesitos au iro regni ter/
minos tueri Ethiopiam impio adiecit Indisq; bellū ītulit Quo pre
ter illam Dionisium herculem & alexandrum armatus intrauit ne
mo Insaciabilis est dominandi cupiditas Nulli satis ampla sua ptās
uidet̄ Sp in alieno melior seges agro: nicini formosior coniunx Pin
guius apud alios pecus apparet Nimirū si uuladislaus adolescēs al/
to sanguine natus spū fretus nobili: glorie cupidus. hūgarie regnū
affectauit Humanus est hic morbus: adeoq; cōis ut iam uicio detur
Animus paterna hereditate contentus Si quis ē cui sua placent: in
ter principes ocios⁹ paci deditus: nulli molestus belli execrator. en
inquiunt deses homo est meticulosus: pusilli animi: uentris: semique
seruus monachum esse non regem oportuit: mulieri non uiro serui
mus Huiuscemodi sepe uoces regum atria implent. Inde commoti
quibus feruet animus Iuuenes iniusta bella suscipiunt Quod si uu
ladislaus hac re ductus in hūgariā uenit: secutus est (ut philosophi

uolunt. erroneā uiam ut populi sentiunt laudabilem & glorioſam dignus qui fortibus umbris animū meret hec placuit ad tua ſcripta referre non quia impugnare illa uelim ſed ut ſolutionem eorū a te ſuſcipiam que mihi dubia ſupertrant. Nā &ſi multe ſint & maxime laudes que uuladiſlao regi ſuiſq; prelatis uel ꝓceribus attribui poſſint. Cupio & hoc illis aſcribere preconiū ſine controuerſia poſſe ꝙ hungariam non humano ſolum ſed etiā diuino iure ſibi ſubegerit Quod uero preſente rege victos & etiam ꝓſtratos a polonis turchos aſtruis ſequor teſtimonium tuū q̄is Iulianus cardīalis ſācti angeli: qui tunc in hūgariam legatum apoſtolicum agebat ſuis litteris omnem belli victoriā in iohānem trāſtulerit: quem ego ad pontificem patauienſem ſcribens habui teſtem. Cetera que de uuladiſlao refers nullo apud me dubio ſūt. Cognoui ex omnibus qui eum nouere fuiſſe illo in adoleſcente uaſtum animum ſingularem prudentiam: ſummam liberalitatem Ingenium perſpicax adminiſtrande iuſtitie grādem curam: nullam in eo deſideratam ex his: q̄ regie uirtutes appellant: ob quam rem optarē ſi fas eēt cū tua dignatione. In hanc uſq; diem uixiſſe illum melius ut arbitror regno hungarie melius xpriſtiano ſanguini ſucceſſiſſet Neq; fortaſſe memorabilis illa ciuitas biſantina orientalis eccleſie caput grecie columen in poteſtatem turchi redacta: cum tam magna xpriſtianorum clade fuiſſet: que per conſtantinum primum inſtar romane urbis āplificata fatali quodam ſolebat dicere decreto ſub ultimo Conſtantino deuicta & ſpurcitie ſaracenorum tradita eſt Quam uiuo uuladiſlao nec intueri imperator audebat. Sed obiit ille ut ais rex clariſſimus Cū maiori: quātum credidimus nō polonie ſolū ſed hungarie & totius eccleſie damno Verumq; illud oſtendit quod ad ſorōrē ſcribere metrodorū. Anneus Seneca tradit mortale eē mortaliū oē bonū Vale & iā nō eplām ſed libꝝ cū uacaueris legito Ex noua ciuitate Auſtrie ſexto kal. nouēbris. M.cccc liii.

Nicolao Cardiali sancti petri pio & optio pri Eneas e/
piscopus senen. S.p.d. Venit ad me hac ipsa hora qua
scribo uir bonus & obseruantissimus hernestus ꝑtono
tarius imperialis ostendens mihi litteras tuas i quibus
sibi de quodā theolonio eccē tue trāsmutādo facitis mētōem·De q̄
re nōnihil simul locuti sumus Nam & meā qnoq̄ opā tua dignatō
requirere uidebat. Non est quod nunc ad hoc respondeā: quia nō
dum Cesari uerbū feci decreui cū ceteris seruitoribus tuis quos in
hac curia plures hēs rēipsam Cesareo culmini exponere & cōmē/
dare Quod respōsi hēo tibi q̄totius notū efficiā. cui seruire i omni
bus sum obnoxius: utinā tātū possem q̄tū uellē Nec plura de hoc, ꝑ
pero ad alia. Reuerēdissiūs pr̄ Archiepūs Saltzburgēn q̄dā pri/
dē capelle fundatōem cōfirmauit i ualle murie i loco non remoto a
sancto laurētio: ubi per iuocatōem diuini noīs & per merita sancti
leonardi pluria dicūt fieri miracula Cōfirmaui & ego fundationē
ipsam ex auctoritate cōmissionis mee ut qui populi deuotōem au/
gēdi magis ac magis existimaui. Deide accepi dignatōem tuā cū ꝑ
id locoq̄ transitū faceret, ꝓhibuisse ne Capella altius edificaretur.
Ne diuina illic officia celebrarent. Itaq̄ cū rustici & icole loci ad
me redirent ac remediū peterēt. Dixi nō decere me neq̄ posse cō/
tra tanti pr̄is decretū aliqd agere. remisiq̄ illos a me uacuos Ipsi āt
post aliquot dies per nobiles de stubenberg ad presentiam cesaris
introducti grauiter questi sunt pium opus diuinum sanctūq̄ apud
eos ceptum impediri. Dixeruntq̄ murmur magnum esse in plebe
cuius deuotioni obuiam iretur. Vocauit igit me cesar ad se petiuit
q̄ uotis ut annuerem & nobilium & popularium indulgeremq̄ ca
pellam edificari & diuina ibi celebrari officia: addens se magnam i
sanctum leonardum habere deuotionem Ac cum ego non esse mei
muneris affirmarem: tua facta rescindere petiuit saltem permittere
ad tres menses. celebratōem ibi diuinorum haberi: ut interim tua
dignatio cōsuli posset & ita feci Nescio an illi rustici adhuc miserit

ad te quomõcũq; ãt sit precor reſcribere mihi digneris que cã mo/
uerit tuã mentem ad hmõi interdictum: ut ſecũdum illud ego quo
q; me excuſare poſſim: quia non auderem neq; uellẽ quouis pacto
tuis aduerſari ſententiis: mihi tamen in ualle illa dictum eſt: & affir
matum: nihil illic eſſe mali & oĩa ad laudem dei fieri: & bonam eſſe
populi rectãq; deuotõem Sed plebanũ ſancti laurentii eccẽ tue. ca
nonicũ ꝑ ſuo priuato iure aduerſari: utcũq; ſit meũ nõ eſt de tuis a
ctibus iudicare qui ſequi debeo nõ preire Nec alia de cã certitudi/
nem peto niſi ut excuſari me ceſari & aliis ſupplicatõibus efficati/
us poſſim. Nunc ad nouitates uenio Prutheni de ordine ſancte ma
rie ſunt apud nos ĩ curia petũtq; iudiciũ aduerſus cõmunitatẽ: que
ligã contra ſe fecerũt Pars aduerſa Oratores miſerat Sed illi apud
moraui latronũ pr̃iam intercepti ſunt: ſpoliatiq; bonis omnibus ĩ
uicula cõiecti ꝓpter quam cauſam dicta dies Iudicii neceſſario cir
cũducit̃ Neſcio an illi poterũt in breui reddi libertati. Rex enim
ladiſlaus ſub cuius ſaluoconductu capti ſunt. ad eorum liberationẽ
omnixe operã dat. petiuitq; iam brunnam perſonaliter ꝓpinquius
q; ẽ ei latroni qui illos detinet puto in curia ſua multos eſſe qui ſce
lus hoc ne puniat̃ adnitant̃ . ut ſunt mores hominũ. Alii amicitia
Alii pecunia muneribuſq; deliniunt̃: quẽcũq; autem finem captiui
habeãt non uideo hac uice terminum cãe pruthenorum impõi po
ſſe Rex ipſe ladiſlaus ĩ bohemiã iturum ſe ad feſtum michaelis pro
miſit q̃uis bohemi id citius expetiuerunt Georgius ibi plenam gu
bernationem habet multumq; Rochezane fauet catholici oppreſſi
ſunt heretici dominant̃ minores monachi qui tempore Sigiſmundi
pragam redierãt iſtante Rochezana denuo pulſi ſunt. dominus de
roſis & alii qui fideles credũt̃ parum uocis habẽt Tpalia regni ge
orgius Rochezana ſpiritualia gubernat Neſcio quid fiet ĩ aduẽtu
regis puto quia tenentes tenebũt Nam puer non poterit mutare
regimẽ In hũgaria quoq; iohãnes uainoda gubernat Sed ibi latro
qdã Araunt hõ bohemus cũ q̃tuor milibus hoĩm ĩfeſtare patriam

cepit Caſtella q̄dā expugnauit mūitōes erexit ſpolia multa abdux it reſiſtētes hūgaros aliquot affli xit Nūc aduerſus eū totū regnū ē occupatū. Atq; hinc factū ē ut nos pacē hēamus. nā licet hūgari cō uēta teneri nolīt: nō tamē audēt aliis ipliciti bellis nos iuadere Auſ trales āt libēter pacē ratifacerent ſed nō audēt iuitis hūgaris. qbus ex rebus eo deducta res eſt ut pacē ſine pace hēamus. De patauiē ſi eccā ſilentiū ē. Timeo ne diuturniorē uacatōem eius eē cōtingat quādo elcūs hūiliari ſe Ceſari penitus reſpuit Ego q̄d ibi dicā neſ cio: malo ſilere q̄ male loq; Trāſeo ad maiora q̄ magis urgēt Quam uis res oriētis ſatis notas & nimis heu notas dignatōi tue nō dubi tē Nō tamē ab re arbitror de illis cū tua pietate & colloq; & cōdo lere Qui partes illas olī uidiſti & q̄tū inde xpiane religiōi poſſit e mergere preiudiciū: optīe noſti Quo ſe hēt grecia ad reliquā euro pā nō ignoras Tracie ſitū ſcis. Cōſtātinopolitane urbis magnitu dinē: murorum molē adiacētis maris & terre q̄litatē pulcre tenes. Que ſit turchoꝝ potentia q̄ latioꝝ negligētia: nō latet tuā dignati onē Sed cur hec tā lōgius ꝓſequor. Nēpe quia īfelix īfauſtū durū horrēdū ad nos delatū ē nūciū Cōſtātinopolī expugnatā: perā tur chis deditā claſſem xpianoꝝ q̄ opē ferre obſeſſis ibat uictā ītercep tāq; eē Aiūt. n. q de raſcia ad nos ueniūt Impatorē turchoꝝ pridie kal. Iunias ad urbē Cōſtātinopolitanā machinas bellicas admoui ſſe: iſultoſq; trinos dediſſe: primis duobus ſuccubuiſſe multoſq; ſuo rū amiſiſſe Deīde iratū oē militū robur (ducēta. n. & āplius milia ui roꝝ ī exercitu fert hūiſſe) muros adiere atq; cōſcēdere ſcalas iuſſi ſſe Ipſūq; iter pugnatores ꝓfectū aliis mīatū aliis premiis pollicitū terciū iſultū magna ui ſummoq; conatu aggreſſum tandē. fatigatis magis q̄ uictis oppidāis: rupto cuiuſdā ueteris porte muro urbē in troiſſe datis edictis: ut a ſex ānis ſupra oēs utriuſq; ſexus ꝓſone ne carēt Impator noue rome captus mox capite trūcatus aſſerit. Sa cerdotes & uniuerſi monachi diuerſis tormētoꝝ generibus laceratī necatiq; ſunt. reliquū oē uulgus gladio datū Tātaq; ſanguis effuſio

fcī ut riui cruoris per urbē currerēt Sic nobiliſſima urbs ꝑ cōſtāti
nū primū cōdita ī manus īfideliū uēit ab eius cōditōe Anno .i.ꝯzo
uel circa Tantoꝙ tpe paulo pluri ſenior Roma ſteterat quādo pri
mū a gothis capta eſt. Achalaricus enī anno ab urbe cōdita. M. c.l
xiiii. romā irrupit At hic ne baſilice ſcōrū effrīgerēt edixit Quid
autē fcūra ſit turchoꝝ rabies ī urbe regia nō ſcio Suſpicari facile ē
Inimica gēs nr̄e religiōis nil ibi ſactū nil mūdū relinquet aut deſ
truet: nobilia tēpla aut certe ꝓfanabit: heu tēplū illud Sophie toto
urbe famoſiſſimū nonīgētis quōdā ſacerdotibus celebratū mirabili
opere precioſa materia conſtructū: uel ruine iā patet: uel mahume
thi ſpurcitie ſubiacet: monachorū abdita ſcōꝝ ſcā lupanaribus ſer
uiēt aut delebit citas nobilis aut ī maius xpiani populi detrimentū
turchorū ſedes efficiet O inſignis grecia ecce iā tuū finē qs nō ido
leat tuā necē: plurīe enī olī urbes in grecia fuerūt fama rebuſꝙ po
tentes. legimus thebanorum res geſtas lacedemoniorū & Atheniē
ſiū illuſtria facta. fuit Corinthiorum non contēnēda reſpu. Clare
olim nycene lariſſa potenſꝙ plures mēorabiles urbes quoꝝ ſi nunc
requiras muros nec ruinas iuenias nēo ſolū ī quo iacuerūt queat oſ
tēdere Sola ex tanta ruina uetuſtatis. Cōſtātinopolis ſupabat q̄ de
paruo biſancii ābitu a pauſania quōdā cōſtructa ꝑ cōſtātinū Ceſa
rem in emulatione urbis rome ad incredibile faſtigium erecta Tā
tum mirabiliū operum tantum armorum. tantum litterarum. tan
tum glorie habuit: ut omnium ciuitatum damna hec urbs ſola recō
penſare uideret Huic poſt pacem cum graciano factam & a theo
doſio confirmatam uenīens Conſtantinopolim rex Sothoꝝ Atha
naritus miratus urbis regie ſplendorē ac magnitudinem uelut ſtu
pens dixiſſe fert. Deus terrenus eſt imperator & quiſquis aduer
ſus eum manum mouerit ipſe ſui ſāguinis reus exiſtit Et licet poſt
diuiſum imperium ſiue tranſlatum ad francos ut melius loquamur
ſepe conſtītinopolis in manus hoſtium uenerit. Vt timē tuā dignā
tionem dicere ſolitā memī Nūꝙ illa urbe xpiani noīs hoſtes potiti

sunt neq̄ basilice sc̄orū destructe Neq̄ bibliothece combuste ne q̄ despoliata penitus monasteria Itaq̄ mansit usq̄ in hāc diē uetus te sapiētie apud constātinopolim monumētū Ac ibi uelut domici/ lium l̄rarum eēt. Nemo latinorum satis uideri doctus poterat: nisi per tēpus cōstantinopoli studuisset. quodq̄ florēte roma doctrina rum nomē habuerunt: id nr̄a tempestate uidebat̄ constantinopolis obtinere . Inde nobis plato redditus Inde aristotiles demosthenis zenophontis ticludidis basilii dyonisii origenis & aliorum multa la tinoꝝ opera diebus nr̄is manifesta sunt multa quoq̄ ī futuꝝ spera/ bimus. Nunc uero uincentibus turchis & oīa possidētibus q̄ greca potentia tenuit actū esse de litteris grecis arbitror Nunq̄ mea sen tentia maior greco noī iactura q̄ modo contigit. xerses & darius q quondā magnis cladibus greciā affli xere bellū uiris non l̄r̄is intule rūt Romani quāuis greciā ī potestatē suam redegissent. Non solū grecas l̄ras aspernati non sunt: sed ultro āplexi ueneratiq̄ referūt̄ adeo ut tunc doctissimus quisq̄ haberet̄. cū grecissimū se ostende ret Nunc sub turchorum imperio secus eueniet. seuissimorū homi num: bonorum morū atq̄ litterarū hostiū Non enim ut quidam rē tur Theucri sunt sobiles. Neq̄ persi qui nūc turchi dicunt̄ Scitha rum ex media barbarie genus ꝓfectum est quod ultra eufinū. Pir/ ritheosq̄ montes ad occeanum septētrionalem sedes prius habuisse tradit̄ ut ethico philosopho plus: gens ignominiosa & īcognita for nicaria ī cunctis stuprorū generibus lupanariū cultrix: q̄ abomina bilia queq̄ comedit: ignara uini frumenti atq̄ salis: nullū diem fes tum agens nisi Augusto mense: quo cesari octauiano censum dedit in auro littorico Non coacta sed sponte sua uidens ceteras regiōes censum prebere. Sapiunt igit̄ adhuc aliquid originis sue licet ī asia multis morati temporibus aliquid pristine deformitatis amiserint: seq̄ nōnihil excultos reddiderint. deuitant enī ab hac uinū: carnes e quorū besontiū uulturūq̄ comedūt In libidinē ꝓfluoti sunt l̄rarū studia ꝓfaciūt īcredibili fastu ſuperbiunt In quoꝝ manus ueniſſe

grecā eloquētiā nō ſcio quis bone mētis nō doleat ubi eni mō facū
da īgenia reqremus. priciſus ē fluuius oim doctriarū: deſiccatus fōs
nūc poeſis nūc phia ſepulta uidet. fateor multis locis apud latinos
ſtudia litterarū eſſe illuſtria ut rome pariſius bononie padue Senis
peruſii colonie uuiēne Salamantice oxouie papie erfordie Sed riuu
li ſunt oēs iſti ex grecorū fōtibus deriuati : ſed fonte preciſo riuus
preciſus areſcit Quo pacto ī riuo reperies aquā cum fonte ipſum ī
uenies aridū Non poſſum non dolere cum talē ſancte pr̄ lr̄arū iac
turā fieri uideo Maiores nr̄i putabant que lr̄is mandarēt eorume
ternam eē memoriā Inde poeta quidā nō inſulſe dixerat Eripiunt
quēuis a mortis dente camene: & nr̄ naſo nunq̄ ſe moriturū ope pre
claro conſummato putauit dicēs Iāq̄ opus exegi quod nō iouis ire
nec ignis: nec poterit ferrū nec edax abolere uetuſtas: & infra no/
menq̄ erit īcredibile nr̄m Virgilius quoq̄ eurialo & niſo ſuis uer/
ſibus eternitatē poſſe largiri putauit dū ait fortūati ambo ſiqd mea
carmīa poſſunt: nulla dies nunq̄ memori uos extimet euo. nec flac/
cus aliter ſēſit cum de ſeipſo dicit Exegi monumentū ere phennius
regaliq̄ ſitu piramidū altius qd̄ non imber edax. nō aquilo īpotēs
poſſet diruere aut innūerabilis annorū ſeries & fuga tpm non om/
nis moriar decepti omnes ſunt: moriūt etiā muſe: labūt e memoria
poetarū ſcriptorumq̄ q̄uis egregia opera Quot iā poetas cū tēpo/
re nomē amiſiſſe putandū ē Nihil ē ſub'luna perpetuū: q̄ pricipiū
habēt his quoq̄ finis ſuus ē Diu uiuūt q lr̄is conſeruāt non tamē
immortales fiūt Surgūt noue ſecte fiūt noui lr̄arq̄ carecteres emer/
gunt ingenia diuerſa q̄ oia tollunt. qcqd āte ſe fuit: ineptū putant .
Ecce nunc turchi litterarq̄ & grecarq̄ & latinarum hoſtes ut ſuis lit
teris locū faciāt nullū librū alienū eſſe ſinunt Hi nūc. Cōſtantino
poli capta quis dubitet incēdio queuis ſcriptorq̄ monimēta cōceden
tur Nunc ergo & homero & pindaro & menādro & oibus illuſtri
oribus poetis ſecunda mors erit Nūc grecorq̄ philoſophorq̄ ultiūs pa
tebit īteritus Reſtabit aliq̄d lucis apd̄ latios At fateor neq̄ id erit

diuturnū niſi mitiori nos oculo deus ex alto reſpexerit: fortunāq; uel īpio Romão uel apoſtolice ſedi prebuerit meliorē Cū ſede roma na uiuūt moriūt̄q; latine lr̄e Sed hāc quo ī ſtatu uideamus ſuperſi deo dicere de Cōſtātinopoli non de roma ſermonē ichoamus. Cū qua cadēte grecas interiſſe lr̄as & dolemus & āgimur magnū ē hoc detrimētū Sed multo maius illud qđ fidē xp̄ianā comiūi & ī angulū coartari uidemus Nā q̄ totū olī orbē occupauerat Iam ex aſia libia q; ꝓfligata neq; ī europa quieſcēre ꝓmittit̄ Multū ē qđ tartari tur chiq; tenēt citra chauarni & helleſpontū. Saraceni quoq; apd hiſ/ panos regnū occupāt paꝝ ē qđ ī urbe xp̄ī nomē obūbrat. Terram in qua uiſus eſt deus nr̄ & annis xxx. & amplius hō cū hoībus cō/ uerſatus miraculis illuſtrauit quā ꝓprio ſanguine dedicauit in qua primi reſurrectōis flores apparuerūt: iā diu ꝓpter pcā nr̄a crucis inimici cōculcāt: terra benedicta terra ꝓmiſſiōis: terra lacte fluens & melle ſcelerate gētis īpio paret En ipām dei uiuētis ciuitatē offi/ cinaſq; nr̄e redēptōis: ſanctaq; loca agni immaculati purpurata cru ore. Saracenoꝝ iā diu manus pedeſq; polluerint An nō ipſū xp̄ia/ ni religiōis ſacrariū ſanctūq; lectū cōculcāt mahūeti ſatellites i quo ꝓpter nos uita nr̄a obdormiuit ī morte Carolus magnus multo ſu dore primo terrā illā uēdicauit deīde ꝓditā recuꝑat gotfridus. Ad quā retinēdā ēt cōradus Ceſar lodouicuſq; rex frācorū nō dubita/ runt coactis exercitibus in aſiā ꝓficiſci Ac cū poſtea nr̄i pricipes deſidie ſe dederūt Neq; iheroſolima: neq; āthiochia neq; accarō in ptāte nr̄a remāſere. Quicqd in. Aſia tenuimus turpiter amiſimus fugiētes uictoriam mahumeto reliquimus ingens iactura magnum dedecus. Veꝝ tolerabilius fuit citates quas inter hoſtes habuimus am ttere: q̄ his expelli urbibus que nr̄o in ſolo fundate xp̄ianiſque cincte fuerunt Quid eſt quod modo amiſimus quippe regiam ciui tatem Orientalis impii ſedem grecie gentis columen. Secundi pr̄i arche ſolium heu lata patens quondā xp̄iana religio coartaris & de ficis ex quatuor maximis patriarchis ſolus tibi romanus ſupererat

quo pacto iam stare potest ex quatuor colūnis quibus ōne stetit ec
clesiasticum edificiū tribus ademptis Ex duobus oculis alterū ami
sisti: nisi diuina te miseratio respicit paꝛ ē qđ de tua salute speremus
quippe turchorū. Impator cōstātinopolitana potitus victoria non
ut pleroſq; ueterū fecisse legimus desidie sese tradidit Sed peiā mox
aggressus uicinā urbem & a liguribus longo tempore possessam in
deditionem accepit. Classem quam summus pōtifex Nicolaus cū
uenetis & ianuēsibus & cathelanis in auxiliū grecis struxerat: siue
tempestatibus actā siue per ignorātiā locorum inclusam siue aliquo
quouis infortunio male defensam ut rumor est intercepit. maxīas i
bi opes bellicorum īstrumētorum uim summā: armorū omnis gene
ris ingēs pōdus adeptus est: puberes oēs occidit: tantisq; nūc cladi
bus xpīanum populū affecit: q̄tis ante hec multis seculis īauditū ar
bitror. Triplicem ille sub uno tpe gerit triūphū: nos triplici cōflī
ctu cōsternati iacemus. Ferunt qui de uenetis ad nos ueniunt ōnia
ibi luctibus plena esse: nullamq; domū uacare memore hīc matro
ne inde uiri lugēt: alie maritos alie filios alie fratres deflent nulli nō
ꝓpinquus ademptus est: priuatim & publice lamenta audiunt. Cō
sternatus senatus iam non ponticam aut ciriacam seu creticam so
lum sed adriaticā quoq; nauigatōem amisisse uidetur: neq; ab re al
banie partem turchi tenent Quid si nunc uictoriā ꝓsequāt. quo
pacto turchorum potētie dirachiū resistet Cui cōstātinopolis par
ē nō potuit Inde brūdusiū ex parte italie uicinū qs tuebit. Clau
dent adriaticum sinū magna iactura ueneti nominis Sed maior xpī
anitatis q̄ superatis uenetis nō hēt amplius maris imperium. Neq;
Cathelaī aut genuenses quīuis potentissimi sint siue uenetis pares
poterunt esse turchis: satis erit illis africanorum molestias & assidu
os compescere impetus: quibus cum perpetuis cōtētiōibus agitāt.
Hec mihi pie pater & acerba & miserrima uident. Ex quibus ha
bemus de preterito ꝙ doleamus & de futuro que timeamus Ideoq;

dolẽti cõdoleo Res mala ẽ. Spes multo deterior: uidimus cladẽ grecorum nũc latinoꝝ ruinas expectamus Exusta ẽ uicina domus nũc nr̃a prestolat᷑ incendiũ. qui sunt iã medii inter nos & turchos parũ terre parũq; nos hĩc atq; inde disiũgit aquaꝝ Imminet iam nostris ceruicibus turchorũ gladius & nos interi ĩtestina gerimus bella fratres psequimur & hostes crucis in nos grassari sinimus: theutones cũ theutonibus irati furiũt Italũ sanguinem manus italia fundit. neq; galli neq; hispãi inter se cõueniũt inter finitimos uiget ubiq; simultas imortale odiũ & male sanabile uulnus: oportunum ductor turchorũ sibi tẽpus elegit: tuto grecos inuasit: dũ latinos iter se diuisos accepit. Auferat sibi mentẽ deus uadẽdi in nos ulterius dum sumus discordes neq; fr̃ fratri neq; filio pr̃ fidit. actũ nobiscũ est nisi diuina pietas adiumẽto fuerit. Sed uigilãtibus atq; agẽtibus superi fauẽt: nisi se quisq; iuuet frustra diuinã petiuerit opẽ. audẽtes fortuna iuuat. timẽtes negligẽtesq; pcul abigit Ob quas res licet sanctissimũ dominũ nr̃m uniuersũq; sacri senatus ordinẽ ad reip. xpiãe salutẽ summo nũc studio ĩtẽtũ ferre cõfidã magnope tamẽ optarem hoc tpe tuo tuã prudẽtissimã dignitatẽ eẽ. Rome. scio curr̃tẽ equũ calcaribus urgeres neq; ullã i tãto negocio negligẽtiã patereris. nũc istũ nũc illũ cardialẽ alloq̃r̃ neq; aplicas aures sineres eẽ qetas sperarẽ tua solicitudie breui puisiõem fieri q̃ nõ solũ aduersus ifideles xpiana res defẽdi: sed suis i sedibus turchi q̃siti cõteri atq; deleri possint puto ãt i tãto negocio aut reuocabit᷑ ad urbẽ tua dignatio cõi utilitati cõsultura aut certe uidebit᷑ accepta legatõe. germãicã gentẽ ad succurrẽdũ labẽti fidei excitare qđ si neutꝝ hoꝝ fieret (licet ego mineruã istruere presumã) optimũ tamẽ factu putarẽ ultro dignitatẽ: sũmo põtifici ac sacro collegio lr̃as dar̃ ut nũc i tãta reꝝ aspitate totis assurgãt ais neq; pecuniis neq; ps̃ois ignoscãt: dũ nouas ũt uulnera remediũ q̃rãt: neq; putrescere p icuriã sinãt uocẽt reges & prĩcipes i certũ aliquẽ locũ: dicãt cõueniẽdi diẽ. mittãt legatos de later̃ sũmi põtificis exponãt mala q̃ passa ẽ mõ xpiana resp. mostrẽt

que futura timentꝫ: pericula ꝓuidendi modos aperiant inter xpriſti
anos aut pacē aut īducias belli cōponāt Crucem predicēt remiſſio
nē pccōꝝ polliceāt. Intonat aplica tuba nihil negligat nihil hoc tē
pe omittat Nō ē mihi dubiū ſi locus rebus accōmodus noīetꝫ: quin
uenient aut mittent bōiſqꝫ aīs hoc fidei negociū āplectāt Ego qdē
iā ceſari non clāculum ſed ī publico cōſilio de hac ipſa re: nō pauca
uerba feci inueni mētē eius & uolētē & apprime ardētē Sane mul/
ti ex ſenatoribus qui aderāt dū me hortātē ceſarem qꝫ reſpōdētē au
diuerint uberes lacrimas emiſerūt. Vidiſſes ſenes uenerāda canicie
ſuas manus in hāc expeditionē ꝓmpto corde offerentes & q ſe mo
ri btōs dicebāt ſi militātes aduerſus impiā barbariē caderēt. Taceo
robuſtos uiros & feruēti ſanguine iuuenes quibus unius diei mora
ī negocio ānus ēt uidetꝫ Arbitror & ī aliorū pricipū curiis itidem ī
ueniri neqꝫ Renenſiū nobilitatem. neqꝫ galloꝝ magnanimitatē. ne/
qꝫ prudētiā italoꝝ neqꝫ hiſpanorū fortitudinē Aut angloꝝ audaci
am ī tali neceſſitate defuturā uel rō ſuadet uel aimus timet. quippe
Bohemos ungaros polonos ipſa loci ꝓpinquitas admonebit: fiet mi
hi credito fiet cōi oim xpianorum cōſenſu paſſagium ſi rōani pon
tificis hoc tpe ſurrexit auctoritas. ac bonorum predicatorum inter
quos eē tuā pietatē commune iudicium habet: fideles ac diſerte uo
ces ī fines orbis terre ſonuerint Neqꝫ necāriū erit de mathatia uel
aliis exēpla ꝓponere q ꝓ pr̄nis legibus cū paucis aduerſus hoſtium
īnūerabiles copias pugnādo uicerit. Eſt terra ueſtra fecunda uiroꝝ
fortia exercitū innūerabilem cōponere pōt robuſta iuuenum pec/
tora ī armis hēt ſiue uiros ſiue equos ſiue arma requiras ſuperiores
xpriſtiani ſunt turchis. Nihil ē qđ nobis obſit niſi uel negligen
tia uel diſſēſio nr̄a. ſiue mari ſiue terra pugnādū ē ueliūs ſolū uicto/
res eriūs ſola quōdā italia greciā· aſiā liliā egiptūqꝫ armis uicit. qd
nūc adiūctis germāie gallieqꝫ uiribus agat: quociēſcūqꝫ latioꝝ uir̄s
cōuenerūt oriētaliū ꝑplōs cōtremuiſſe ſpqꝫ nr̄os exercitus r̄meaſſe

uictores: nisi forsitan aliquãdo pcis deus iratus uel pestilentia nr̃os uel fame contriuit: marte mãifesto sp victoria penes latinos fuit qp si nũc bonis ais xpianus populus non tetre auaritie cã nõ ianis gloriecu pidus: sed dei solũ zelo accẽsus: p fratrum salute p lege xpristi p augmẽto catholice fidei sũpserit arma. Respiciet nõ est dubiũ ex alto dominus plebem suam letusq; sup filiis hominum hereditatẽ suã tuebit. Ac non solũ de turchis si perseuerãtes erimus: sed de saracenis quoq; ceterisq; barbaris gentibus victrici dextra sua triũphũ nobis elargiet. Hec habui que nunc dignationi tue cõscriberem: nimis fortasse presũptuose Sed traxit me feruor aĩ simulq; putaui dignitatem tuã quecunq; a me dicunt in partẽ accipere meliorem. Vale in xpõ meiq; nõnũq; ueluti fidelis mãcipii memoriã habeto Ex grezio Stirie quod baruaricum uocant. xii. kal. Augusti. M.cccc.lii.

¶ Dicit expedita esse scripta que petebant.

ENeas epũs senẽ Ioãni capistrano ordinis minoꝝ pfesso ri. S.p.d. Nicolaus capellanus meus lr̃as tibi restituet quas cesar romano põtifici ac duobus cardinalibus & magistro henrico seuflebẽ pcuratori suo ĩ romana curia scribit Ego quoq; eidem cardĩalibus lr̃as dedo: quẽadmodũ frater philippus expostulauit: quar ũ exemplaria simul recipies Intelligesq; & qũo ab ipatore & qũo a meipso scriptum sit: tuũ erit scripta hec q̃totius ad romanã curiã dirigere ac curare ut mgr̃o hẽrico signent: q ea apostolice sedi offerat ac respõsum exigat: si qua deiceps uel p dignatione tua uel p fr̃ibus curare me uolueris quoad facultas fuerit nõ deerit uoluntas Vale in xpristo optime in orationibus tuis mei memor. Ex noua ciuitate.

Iōānes Capistranus ordis mīorū ꝓfessor. Enee epō senēn. S. p.d. Quido capellanus tuus me cōuēit: tidē a me sūme rogatus abiit ut meis precibus & supplicatiōibus id ageret ut tu de die & tpe recessus hic ad nos mei me certiorē faceres expectaui sitiēs & magis prestolor Eert᷑. n. hic cōuētū ipsū huc ad nos uuiēnā trāslatū iri cū nō uideat᷑ ī ciuitate noua oēs pricipes cū oratoribus hospitari posse ꝓ cōmodo suo Ea de re te iterū atq; itez exoratū uelī: ut dubiū me cla refacias: & qd acturus sim certiorē reddas: de pricipibus q huc cō uenerūt & si mihi psuadeā te nō latere hoc tamē dicā Cū sereniss̄iō rege ladislao ītrauert: gubernator bohemie: & plures barōes de hū garis Epūs uaradiēn tātū expectāt᷑ ceteri sed adhuc īcertus ē eorū aduētus Erit nō alienū ut significē tibi rē detestabilē ac cuiq; bono uiro solo auditu abhorrēdā. qritāt nōnulli bohemoz sūmas preces diuo cesari porrigere qbus fauorē & gr̄am suā īpetrēt ut ad. S. d. n lr̄as sūmo studio petētes cōfirmatōem nefādi heresiarche. rocheza ne i archiepūm pragēn dirigat & hoc pacto fieri poterit unio eccē quā iuste bene rcē & scē ꝓcedere itēdāt. tu mi pr̄ ꝓ tua singulari eq tate & prudētia iudica. qd āt ad hāc rē fcūz uelit catholica fides co gita: ego īdignitatē tacitā nō equo aio fero postremū ut me de his q acturus si admōeas te oro uehemēter. Vale longiss̄iō euo cui me

QLariss̄iō uerbi dei predicatori fr̄i. ioāni (unice cōmēdo de capistrano ordis mīorū ꝓfessori Eneas epūs Senēn & a postolice sedis legatus īdignus. S. p.d. dabis mihi ueniā pr̄ optīe si tue respōsurus eplē nō plāli: quēadmodū usus modernorū hēt: sed singulari te nūero cōpellauerim Sic. n. & Iheronimi &. au gustini & oim uetez obseruātia fuit meo iudicio q nr̄i tpis cōsue tudo multo melior atq; cōcinior. qd. n. absurdius aut ieptius eē pōt q̄ si unū allocuturus hoiem audite īq̄. maiores certe nr̄i hoc uiciū i ter barbariss̄mi spēs nūerass̄ēt. sed mitto hec q̄ te mīne fugiunt & ad ea uēio q̄ tuis ī lr̄is cōtinēt᷑. scripta tna Iocūdiss̄ima & acceptiss̄ima mihi fuerūt: q̄ te sospitem ac suo more letum in austriam remeasse

nunciarunt. atq; ī urbē uenisse tibi deditissimā flauiā: quā nūc uuiē
nam dicimus Scio te illic magno exceptum gaudio: multūq; illa in
plebe ꝓficere Est enim uuiēna aptissimus ager cui & cōmittere se
mē domini & multiplicatū sperare nō frustra possis Qđ queris de
tuo ad cesarem trāsitu: paucis absoluā: uidebit te libenti aīo quouis
tpe maiestas imperatoria: ac uelut apostolū xpī ueneranter amplex
abit. Erit quoq; presentia tua diue augusto ad singularem leticiam
q̄ quoniā multa de precellēti doctrīa uiteq; tue scītate ex auditu di
dicit magnope cupit tuis ali q̄ lo sermōibus ītereē uideꝝ ac audire te
predicātē ac dulcediuē celestis eloq; degustare: q̄cūq; igit die huc te
contuleris & honorifice & iocūde ac studiosissime ꝓ beniuolētia ce
saris: & auguste desiderio recipieris: non tamen ut mea fert qdē sen
tētia sp equefrugifer tuus aduētus erit Multū ē ī tpe positū tēpus
seminādi & tēpus colligēdi Vehisti ī tpe qđ ē oīm primū īqt ille. &
apđ aliū scriptū ē. Fati plus &enim ualet hora benigni. q̄ si te uene
ris cōmēdet eplā marti. Fateor ego tuā presentiā in hac ciuitate & ī
hoc populo sp futurā utilē sed multomagis eccē dei cōsules: si cōgre
gato cōsilio huc uenias Nam quemadmodū frācfordie mētes ho
minū ad tuēdā religionē tuis sermōibus erexisti: ita & ī hoc loco si
qua tepido & somnolētia fuerit te urgēte atq; īcrepante pellet. ego
ut animi mei secretū apiā & aliquādo dicā māifeste qđ sentio: nō sū
sine magno metu: ne ruāt edeficia nr̄a que apđ frāckfordiā erexiūs
Titubāt ut uideo mē es pricipū torpent reges lāguent populi na
uicula piscatoris grādioribus elisa ꝓcellis ī medio mari pene demer
git. Flāt hinc atq; illīc cōtrarii uenti: scindūt uela. Frangit malus
carina dehiscit: nulla remigibus cura neq; magr̄o spes salutis esse
uidet. Oēs. q. attoniti tēpestati cedimus Opus erit igit sermōe tuo
calcari igne tuo: excitandi urgēdi īcēdēdi suūs: nisi cōpelliūr benefa
cere nr̄apte īgenio: nihil ē qđ de rep. cogitemus atq; utinā uel cōpu
lsi aliq̄do uigileūs. aderūt hic (nisi fallor) ex alemāia ex bohēia ex ū

(garia

multi ꝓceres Ex italia quoq; atq; ex ipſa gallia nōnulli aduēt̄abunt
aget̄ tuēde religiōis nr̄e negociū: q̄ mediata ſūt q̄ cōcluſa ſūt frāc fo
rdie ī manus recipiēt̄ Tū q̄ mēs principes nr̄os hēat itelligemus ſi
feruere uidebimus aīos agemus deo nr̄o gr̄as: q ſuā nolit eccām no
ſtris diebus extermīari Laudabit orō tua fortes ac magnanios ꝓce
res: pleroſq; ſpei reddet ac bene uadētes ī curſū ꝓuocabit Atſi uel ti
midos uel diſcordes populi nr̄i duces ſueneris: tūc tuo fūgeris offi/
tio tūc ſine ceſſatōe clamabis ac. q. tuba exaltabis uocē tuā: accuſa/
bis ignauiā: ſupbiā crimīaberis auaritiā deteſtaberis He ſunt enim
tres pniciosiſſime peſtes q̄ religionē nr̄am turchoꝝ gladio pene ſub
iiciūtq; ſi hūiles: ſi ſollertes: ſi liberales eēmus: exercitū facile cōger̄
remus: q nedū turchoꝝ ſed oīm īfideliū potis eēt audaciā ꝓterere:
ſed alios retinet ābitio ne cuiuſq; īpio ſubeē uelīt Oēs Iaſonis mor
bo laboramus q (ut ē apud ariſtotilē ī politicis) grauiter ferebat ſi
nō regnaret. q neſciret priuatus eē Sed ille fortaſſe gnarus īperādi
fuit Nos q̄uis domui nr̄e utiliter preeē neſciamus: ī alios tamē ma
giſtratū affectaūs: alios ī deliciis natos ī plumis enutritos: ī uolupta
tibus merſos: uecordia domi pſtratos hēt hi neq; famē neq; ſitī ne/
q; labores ullos ꝓferre poſſūt rēp. perire malīt q̄ ethere turbido do
mū exeāt: neq; ſi generis hūani īpedire ruinā poſſint: id agēt ſi uni/
us diei ꝓpterea fuerit uoluptate carēdū Aliis nihil ſatis ē qđ habēt
unicū ſtudiū ē rapere: & ad ſe cūcta trahere q̄ mari ac terra uehūt
nihil magnifice nihil ſplendide agitāt. qcqd agūt tardi ac moroſi ſp
ſunt cōſiderātes in eo quē numū expendāt. atq; hocipſum cū q̄relis
agūt: & cuncta maiora q̄ optet ſe facere exiſtimāt. Triſtius haud il
lis mōſtq; (ut nobiliſſimi poete uerbis utamur) nec ſeuior ulla peſtis
& ira deū ſtigiis ſeſe extulit ūdis: uirginei uolucq; uultus: fediſſima
uēris ꝓluuies. ūceq; maūs & pallida ſp ora fame. Sic ille ſub Arpia
rū forma deſcripſit auaros difficile ē cū his hoīm mōſtris imo certe
īpoſſibile rē xp̄ianorū ſoſpitē eſſe Ruimus atq; ī preceps labīūr ni
ſi has beſtias. aut occidiūs. aut nr̄is ex finibus ꝓpulſamus aut pire

oportet aut mutare praue: aut peruerſe introductū morē. Tua erit igit̄ hec ꝓuincia tuū erit cum hiſce beſtiis congredi: ſi quas noſtrū conſilium huc aduexerit ego quidē nō ambigo aduēturas q̄plurīas Theatrū hoc in loco futurum eſt: ludos circenſes hēbimus. aiunt e diles noſtri ſpectacula magnificentiſſima ſe edituros qualia neq̄ iu lii ceſaris neq̄ Gnei pompei neq̄ poſteriorū ceſarū fuiſſe tradunt̄ neſcio cuiuſmodi erunt hec: neſcio an ꝓducent̄ heſterni orbis mō ſtra: an ſolummodo que apud nos habent̄ fere. Nam & iſte horri/ biles ac teterrime ſunt: poſſunt iā exaudiri gemitus ireq̄ leonū uin cla recuſantū & ſera ſub nocte rudētū Setigeriq̄ ſues: atq̄ in preſe pibus urſi Seuire ac forme magnorum ululare luporum. quos ho / minum ex facie dea ſeua potētibus herbis induerat: arte in uultus ac terga ferarum. Litus quoq̄ archadū deus: neſcio qūo ad nos cō uolauit qui ſui cultores cōuertit ī lupos fortaſſis & bohemia nobis aliquī ex apocalipſi beſtiā mittet q̄ arcū bicornis ābiat Si fuerit ue natio nr̄a uel mediocris multa i caſſes nr̄os dabit̄ preda: īplebit̄ ar/ cus feris diuerſis niſi acutus oris tui gladius dimicauerit Nēo eſt q̄ talibus beſtiis obuiā eat: neq̄ tu hanc pugnā īfamē duces: qa inteſt abiles uelint leges qui cū beſtiis pugnāt: iā ſupra xxx. ānos huiuſ/ cemōi bellū geris. nūc italie nūc gallie nūc germanie beſtias īfecta ris: & alias quidē occidis: alias ī hūanā redigis formā. nā q̄s circe q̄s ue litus: ex hoībus ueneno ſuo feras effecit: has tuus ſermo ancipiti gladio penetrabilior ex feris iteq̄ hoīes reddit. qđ ſi uictrix tua uir tus theatrum exierit: ſpes certiſſima maioris uictorie dabit̄: tūc enī exercitū aduerſus hoſtes externos parare poterimus: cū domeſtici fuerint ſeperati abſit auaritia faceſcat ignauia: eiciat̄ ſuperbia nihil eſt q̄ turchorum potētiam formidemus uincat ſe q̄ſq̄ nccē ē. ut ſui potēs ſuiq̄ dnūs ſit q̄ ſupare alios contendit Eſt igit̄ mea ſententia ſi uoci mee placet auſcultare Huc te demū cōferas cū principes a/ diē conſtitutā cōpauerīt. Eadē quoq̄ maieſtati ceſaree q̄ de re hac conſultā habui mēs eſt. medio tpe pulcerrimā excoles uuiēne uineā

ubi iam torcular erexisti quod uina in cellam domini purissima ex
primit Hec ad quesitum tuum quamuis tua prudentia per sese me
lius oia noscat Nūc de nouitatibus pauca subiicia Italia nostra ex
cepta etruria uniuersa quiescat: sed angulus ille pīie mee turbulen
tus est:domini de pitiliano qui ex familia ursinorum dicunt:rupto
federe contra ius fasq;:senēn agrum populati sunt Comes euersus
eius fidei cuius nominis illis auxilio est neq; tamen simul iuncti pa
res senensibus esse possent Sed habent occulta subsidia Sunt q clā
culum pecuniam summministrant. Veneti mille equites misere q se
nensium partes adiuuant His carolus gonzaga prefectus est. Sigis
mundus dux exercitus senēn habet:pugnatum est utrinq; summa
ui. patria mea & igne delet ulcisci quasi ludum respiciunt Solus ro
manus pontifex eius litis arbitratorem se fecit:sed hic ꝑpter aduer
sam ualitudinem parum hactenus ꝑfecit Spero tamen eius sapien
tiam hoc incendium prius extincturam q̄ ultra serpat Genuenses
(quasi clarissimus ille rex Aragonū & sicilie sibi fuerit iniuriatus)
cum grandi & admiranda classe in portum usq; Neapolitanum na
uigauere ac ueluti incussuri metum tū regi tum regno se ostēderūt
Et quoniam parū dilectos in terra cathelanos crediderunt metus a
liquos ꝓcerū sperauere. Rex āt alfonsus quem neq; secunda extol
lere neq; aduersa deprimere consueuerunt forti animo contra resti
tit urbem ac portum magnifice cōmuniuit:bombardis ac aliis ma
chinis hostes appropīquare ꝓhibuit regni ꝓceres nūc terrēdo nūc
cohortando in fide retinuit Adeoq; prudenter & accurate cuncta
disposuit ne uel minimus toto regno tumultus exortus fuerit Eiec
ti igit e spe sua genuēses relicto rege gilium puā insulam i etrusco
maritelamoni oppositā que regi parebat occupauere Burgū castri
leonis qđ in tuscia eiusdem regis depredati sunt Rex iterea ipse cla
ssem nō paruā armauit q̄ genuēsiū triremes īsecuta:ex his septē ap
prehēdit:atq; excussit Veneti & q nūc ducatu mediolanēn potitur
frācisc⁹ fortia uicecomes Florētinorū quoq; resp. inter se fedus in

iere quod oībus italie coītatibus uolunt eē cōmūe Burſius dux mutine. unus etiam ex confederatis habetur Aiunt & genuēſes īſcriptos eſſe. Sunt q̄ dicunt & rōanū pontificē confederatiōi conſentire atq̄ accedere rogatum: reſpōdiſſe qui p̄ſit ōniū cōis eū nō debere filiorum uiculis alligari Laudaſſe tamē italiā eē unanimē q̄ eo mō turchoꝝ conatus facile poſſit elidere Alfonſus rex de quo ante locuti ſumus q̄uis pacem italie cōplexus fuerit de federe tamen nihil adhuc recepit. neq̄ puto magnanimū illū regē ſapia & auctoritate preditum equo aīo ferre. nunc pacē nūc colligatōes ſe neſcio fieri ſibiq̄ demum quas nequeat immutare leges offerri. Cognoſcit & ipſe ſtatum ſuū & que ſue dignitati conueniāt mēte reuoluit Miſſi ſunt ad eum legati triū potentiarū: cūq̄ his ꝓfectus eſt cardīalis ſācte crucis apoſtolice ſedis legatus quē firmanū appellant Illius prudentia auctoritate ac uite munditia mēorabilis qui medius inter regē & oratores eo miſſos arbitrum concordie gerat Rex ob eā cām caietam ſe cōtulit atq̄ ibi legatōes audit neſcio quid inde ſperē: qa tamē īclito illo regi res alte ac magnifice ſemꝑ cordi fuerūt fortaſſe ut aduerſus turchos bellū gerere poſſit quod ē unicū eius ꝓpoſitū unionem ytalie cōplectet Veneti pacē cū turchis hēnt quā coacti fecerunt ne ciuitates oriētis amittent Id māifeſtāt leges utriq̄ dicte: quātū ad xp̄ianos pertinet parū honorifice nequeo meditari qd actura ſit reſp. ſi de bello gerēdo cōtra turchos agamus neq̄ de genuēſibus quid dicā ſcio Omnes de dominio retinēdo q̄ de fide ſeruāda ſolicitiores exiſtunt. Cedit fides honori: numis honor Quid. n. ſaluis īfamia mumis inquit ille emat italia Tota xp̄ianitas ſe repiat emptorē parebūt omnia turcho ſi dabit auꝝ uenalis ē nr̄a religio. Caramānus per hos dies ad ceſarē nr̄m lr̄as dedit: quaꝝ exemplar tue p̄rnitati cū preſentibus edo: uidet ille aduerſus turchos īflāmatiſſimus ſi xp̄ianorum arma concurrere ſentiat: uetuſte littere ſunt & auguſto mēſe ſignate: multa interea interuenire potuerunt que p̄ncipis eius abalienarūt aīm: nihil ille faciet niſi ex commodo ſuo.

Σ 89 290

Nam quo pacto saracenus cum damno suo xpristianorum signa se quat: quido nec xpianus cum periculo xpianis assistit Iohānes co mes bistricēn qui nunc gubernat hungariam unicus turchorū me/ tus ac fortissimus nre religionis gladius. xxxii. milia turchorū supe rioribus diebus apud senderolum cōflixit Fritzbegū ducē exerci/ tus victum abduxit cedē magnā fecit agros hostiū usq; ad ipsā zo/ phiam ferro & igne uastauit Maumethus autē turchorū impera/ tor hoc accepto uulnere magnū cōflauit exercitū. iāq; intra bulga/ riam i cāpo sedet hinc biduū inde pyrotham respiciens eo ꝓposito ut ꝓximo uere regnum hūgarie populet. Nihil sibi dubius: qa ter ram ac gētē sibi subiiciat Idē quoq; & hungari timēt nisi ceterorū xpianorum manibus adiuuent. Hec nouissime scripsit Iohannes is te cesaree maiestati tātū est quod de nouitatibus scribere possum . Cupio te cum fratribus bene ualere & in oratoibus quas diuine pi etati dies noctesq; porrigis mei memorem esse. M.cccc.lxu.

ENeas epūs senēn Ioāni Troster. S. p. d. Legimus tuas lit teras Ioānes amantissime pcurrimus dialogū tuū oblecta ti sumus uehemēter quia te peritū desertū factūq; cerni/ mus. nō tamē tātū nobis arrogamus quātū tribuis. Neq; enī quā in te cernimus: dicendi uena ex nro fonte dnata est Aliūde tibi copia uenit: qd si fateri uolumus aliquod in te nrm fuisse magisteriū illd quoq; cōcedere oportebit quoniā superati a discipulo sumus Est di alogus tuus & tersus & liatus aptis cōpositus uerbis sentētiisq; gra uibus refertus Cuius lcōres nccē ē de te grāde iudicium faciāt cre uisti admodum breui tpe crecasq; si pergis uirū te clarū reddes or/ nabis tuam patriam nomenq; tibi efficies quod nō teutones solum sed galli quoq; atq; ytali celebrent. At ne putes que non uideriūs a nobis adulantiū more digna atq; indigna laudari annotauimus q dam pauca que nrō iudicio uisa sunt emendationis egentia Scis qa facilius aliena q nostra uicia cernimus nihil errare sapientis et ꝓfec

ti ẽ hõis errata cognoſcere/ uel rudes queũt. Audi ergo que nobis
non deteſtanda ſed nobis melioranda in tuis dictis uiſa ſunt. in epi/
ſtola que dialogũ antecedit Hec annectis nerba de amore quid ſen
tirem ſcriberẽ: dixiſſes elegantius quod ſentirẽ de amore & ſcribe/
rem habẽt enim ſentirem & ſcriberem cõcẽtũ dum ſimul exeũt in
uenuſtũ & incontinuũ Simileq; illud eſt quod ais ex uulcano uene
req; natum Nam & cicero i eo uerſu calũniã tulit cũ detẽporibus
ſuis ſcribens illud expreſſit uerbum O fortunatã natam me cõſule
romã: antoni gladios potuit cõtẽnere ſi ſit Omnia dixiſſet: inqt Iu
uenalis & ſaluſtius O fortunatam natã repetens atq; irridẽs Nam
inquit cicero fugiẽde ſunt huiuſcemõi uoces que apud eruditos in
ſulſe ac ridicule ſonant Cum de porta cornea efficis mentionẽ ſi fu
tile ſõnium tuũ nihil ueri habere ĩtelligis nõ recte locutus es. ueris
enim hac porta facilis dat exitus umbris: ut maroni placet Sed uer
ba ſomnia exiſtimari maius nihil imitandum eſt Algores (niſi falli/
mur) apud ueteres legimus non ut tu ais hybernalia algora Archi
regnum hũorum q̃ archihunorum potius dictũ uideri poterat hũ/
garos preterea nunc non hunos appellare debemus. quomõ eam ĩ
cõlunt terram que olim pãnonia dicta ẽ & ſi nos aliquãdo aliter di
ximus in errore communi fuimus Huni enim aliquando pannoni
am tenuere ſed illis eliminatis ſubintrarunt ungari ab extremis ſy/
thie partibus uenientes quemadmodum in Iordano licet intelligere
Sunt & hodie ultra tanaim ad paludes meothidas populi qui hun/
gari dicũt: eamq; linguam loquunt quã noſtri circa budã & hyſtr
nec teucros uero uocabulo nominamus qui ãno ꝓxime decurſo cõ
ſtantinopolim expugnauere quãuis eã regionem occupent q̃ quõ
dam teucror fuit turcho nomine appellandi ſunt & hi ſcithar ſo/
boles habẽt ut ethicus phũs in coſmographia ſua cõfirmat. Prope
eã accerſam accurrã. limacius dicẽdũ fuit ꝓpius eam accurrã accer
ſam. Niſi bene auſpicar: multa nimis ĩterponis priuſq; adiicias uer/
bũ illud qđ potiſſimũ ẽ captant. Quo fcõ & q̃ ſequũt ſubnectens

amoris cām primitiam ātecedētē cōiūctīq; cōmēores. dialeticorū hi termini sunt haud quaq; oratoꝝ siue historicorum: īfuriatū & īamoratū q̄uis latie dici posse fatemur: melius tamē furiosumq; dixeris. neq; nos latet uirgiliū furiata mēte corebū posuisse Ex demōe nisi ex muliere nisi nō belle dictū uidet nō bene subiūgis infestiuū qđ minus īportat Orōem augeri nō diminui oportet. Si uos ergo thoꝝ cū dixeris prius amatā fugiēdā: neccāriū erat āteq; huc plabereris premittere neccitatē q; si forte cōpellaris apđ aicā tacere lucem admitte: & reliq̄ q̄ nūc īfule cōsulis Suffultros paꝝ latie uideris dicere q̄s peul citra posuisse poteris existīari Suadeo ut ad alias plures q; aim adiūgas. remediū hoc &si nasonis ē paꝝ tamē honeste apponit. & a te preserti sacerdote: cuius ē nihil suadere qđ crimī pximū sit. Inde clericis cōiugatis prio capitulo oratori satis erat omisso capitulo. Calistū atq; gregoriū astipulatores īseruisse īde clericis nō belle dicit orator prepositiōes nisi cogat metri neccitas uel īuitet ornatus a suis casibus nō disiūgimus Hoc habuimus qđ ad tuū dialogū diceremus tu perge atq; ut facis castalidas amato sorores & Vale optīe Ex noua ciuitate. uii. ydus Iulias. M. CCCC. lvii.

Excusat se q; paulū uergeriū aliter misit q̄ prius statuisset.

ENeas episcopus senēn Antonio panormite. S. p. d. Paulū uergeriū qui arrianū trāstulit: insignis atq; elegantissime uates: cum superioribus diebus ad inclitum Alfōsum Sicilie & aragonie regem: ut tuipse olim rogasti mitterem: iussi eum ītuas manus dari ac per se reddi maiestati regie. tibi quoq; ad eā rē litteras misi. cognoui postea recta uia librum in potestatem regiam ueniisse. neq; te illum uidisse. que res ut accepi egre te habuit. Cum inter amicos diceres Eneas in uno filio duos cōpatres quesiuit. Eqdem antoni nimirum si & tibi & regi pro tanto munere. feciisse rē gratam putaui neq; enim alius preter me fuit qui arrianū hoc tēpe

latinum haberet illius manu conscriptum qui transtulit. At nunc cum meus ordo pretermissus sit nec regis sentio gratiam. & te mihi succensere intelligo. Sed quid ego ad hec quamuis magnifacio tantum regem non tamẽ fame periam arbitror si eius erga me beneficentiam non experior. scio quia me odio non habet. si nõ amor non sum solus eius expers beniuolentie Tu uero & si nunc subiratus es cum omnia plene cognosces dices me nihil errasse et ĩ tuam me rursus amiciciam suscipies eius noticie memor que inter nos semis fuit uerum quia non respondisse mihi regem questus est mercator meo nomine apud te nescio quis id fecerit scito imprudenter actum esse Neq; enim ego mihi responderi optaui qui scio q̃ta inest superbia regibus. sed ad imperatricis litteras non nihil mea causa responsum petentis exquirebã: nihil tamen exinde moueor. Ego quecunq; accidunt in meliorem recipio partem. si sit quod queritо deo gratias ago si micius existimo me non recte opinauisse neq; placuisse superis quod nolebam qui pro iocundis optima prebent. Ego quocunq; in me animo fuerit rex ille magnificẽtissimus ac nostri seculi clarissimum iubar. semper eius nomen in celum tollam Et commendabo gesta eius: que priscos duces fama claros non mõ eq̃re: sed superare intellige Neq; mirabor nunquam si mei memor neq; cultor est. quod ego & statui regio (cuius est parua cõtemnere) & mihi ipsi adscribo: conscius mee & uilitatis & ignorantie Sed Vale tu & si quid est erga me rubiginis in tua mente. deponito. mea erga te sinceritas minime imminuta est. Cum his mitto tibi sententiam eius oblationis quam dux burgundie apud ratisponam fecit. Ex noua ciuitate die xxix. Iunii.

Non uult se in orthopraphia quẽq; sequi.

ENeas epiſcopus ſenēn. Nicolao uoleterrano ꝑthonotario regio. S. p. d Nimium mihi credis nicolae amantiſſime. ſi meis ex litteris quas raptim & inconſulte ſcribo ſequendā orthographiam putas. minime ego is ſum qui ſine menda ſcribam labor & erro maxime circa iuncturam litterarum Nolim auctore me decipiaris etiamſi ex ꝓpoſito dixerim hoc atq; illud ita ſcribendum eſt querito meliores & qui certiora tradant ¶ De ꝑtonotaria tu certum eſt quia non debet aſpirari non dico nunc rationem. qa ex tractatu gaſparini quem nunc tranſcribi facio ut ad te mittā: plenius rem intelliges Vale ex noua ciuitate iii. kal. Maias. Millesimo quadringenteſimo quinquageſimo quarto.

¶ Incipit epiſtola Enee poete de fortuna ad dominum ꝓcopium militem.

ENeas ſiluius. S. p. d. domino ꝓcopio de. Raueſteyn militi litterato & preſtanti. Nocte preterita priuſquam me quieti committerem multa mecum de te locutus ſum. Mirabarq; tuis uirtutibus non dari locum conuenientem Quia licet acceptus ſis Ceſari. non tamen ut par eſſet efferri te uideo. nam cum reluceat in te nobilitas & ꝓbitas non uideo cur inter primores poni non debeas. Accuſaui ergo fortunam que. tum honorum. tū diuitiarum creditrīx diſpenſatrix pluraq; in eam ſtomachatus dixi. Vt que uiros premeret bonos. extolleret malos. nec finem feci donec altus me ſomnus oppreſſit Inter dormiendum uero mira per quietē ſum contēplatus. q̄ tibi nūc referre decreui Tu arrige aures reſq; tum miras tum ſtupendas agnoſce. Iam noctis decurſo ſpatio ſideribus dubiis poſtquam pigri boete frigida ſarrara circūegerant. uiſionem hanc habui. In locos letos & amena uireta deueni gramineus campus in medio fortunati nemoris. riuo cīctus & muro. due

illic porte. Altera cornea. Altera cãdenti nitens elephãto/ Muri altissimi ex adamãte constructi. Riuus immense ꝓfunditatis. nulli accessus ad portas nisi per pontes qui tamen catenis eleuati paucis aduenientibus dimittebant. In ripis eregione portarum existẽtibus ingens uirorum ac feminarum turba considebat· tendentesq; manus orabant transmitti. Territus hac nouitate dum hac & illac circunciso plures mihi obuii dant: quorum facies agnoscebam. nescio tamen quare factum sit ut nemo mihi sermonis copiam faceret Veni ad corneam portam In cuius summo hec uerba litteris antiquis inscripta cõspexi Paucos admitto: seruo pauciores Auidus nosce quid foret interius. Iuuenẽ qui supra turrim erat magnis precibus obsecraui incassum tamen: mihi ut fores panderet/ Tũc forte adolescens uenit magna comitante caterua. Cognosco habitum. Ex reni partibus erat. quis nam hic est inquam. Accedit me uir togatus Credo me ytalum nouit ytalus. Et Ludouicus ẽ hic ait dux Bauarie princeps Elector qui trans illum murum nos ducet. At ego mi uir Impetraret mihi transitum siquid iuris habet communis inter nos patria. Faciam inquit ille Vixq; locuti eramus cum pontibus dimissis· Lodouicus ingressus est & una secum q̃plures alii. quos ianitor nominatim appellauit. Ego ut explorator sub pallio principis qui ludouico herebat unus ex brandenburgẽn Marchionibus uisus est latitans intraui Illic florea prata. riui tum lacte. tũ uino currentes frigidi fontes lacus piscibus pleni balnea suauissima densi luci. uineta semper uuis onusta. Arbores perpetui autumni. Qualis ortus hesperidũ uel pheaces habuisse creduntur. Poma quorum solo pascaris odore per siluas fere mansuetu capte faciles uolucres: & esui & cantui nate Vnicus est apud ethiopes locus cliotrapeza nuncupatus opiparis epulis semper refertus quibus indistinctim omnes uescunt. apud quem lacus tenuis laticis hausta saluberrimus. Hic plurima sunt huiusmodi loca mense sub arboribus pate gemmatis uasculis paterisq; aureis onerate nullum falernum comp

ari uino poteſt. quod ex uiuo ſaxo illic manat mella paſſim fluunt · Arundineta zuccaro plena. omne genus aromatum ex arbore cadit Auri & argenti inexhauſte minere Lapilli precioſi tāquā cera ſa in nemoribus pendent Venuſte puelle elegānteſq; iuuenes ꝑpetuas ducunt coreas. Quicqd muſicum eſt illic reſonat Non tam uoluptuoſam ſuis ſequacibus paradiſum machometus repromiſit quā hic uidiſſes. diſpenſatores huc & illuc diſcurrebant. bachus Ceres & uenus. Silua mirtea concubitus admittebat. Iam ego ex pallio ꝑdieram cupiduſq; uidendi per medias letantium turbas ibam ſecurus Cū uegius poeta laudenſis me aggredit̄. & O iquit Enea quo huc pacto ueniſti. Amplexus amicum Expoſui caſum Tū ille uoluiſſem te uocatum fuiſſe Nam hic preter iuſſum here nemo manēr̄ poteſt Illa ſi te uiderit mox iubebit expelli Tum ego Quenam eſt hec domina cuius expectat̄ uocatio Hera fortuna reſpondit Vegius cuius munere omnes qui ſumus hic feliciter uiuimus. Illi totus obedit orbis quicquid hec iuſſit factum eſt Tū ego Ergo tu ex felicibus unus es qui ſolebas eſſe q̄miſer. Sum inquit. Vegius: dilexit me tandem hec domina ſummiq; pontificis mihi gratiam concilia/uit canonicumq; baſilice ſancti petri fecit Ha inquam ego iam incipiam colere tuam dominam ſi quos bonos euehit ego ſepe ī eam inuectus ſum: q; malis bonam & malam bonis eſſe uidebā Scis q̄bonus fuerit Socrates nunq̄ illi arriſit. platonem qui fuit philoſophorum maximus ī ſeruitutem redegit. Pythagorā ſemper uagari cōpulit Ciceronē q̄uis ex rhetore cōſulē fecerit ī māus tamē poſtmodū īimico ꝓdidit & Antonii gladiis īteremit Scipionē ī exiliū miſit Fabriciū in catino terreo ſeu ligneo comedere fecit. Primū Cathonē pauptate grauauit ſibi ut manus cōſciret alteꝝ iuſſit. Aſpice uiuētes Quid Iuliano cardīali ſcī Angeli tot uirtutibus ornato repēſū uides Quid Ioāni ſcī petri ioāni ſcī Calixti ac ioāni tarētino eiuſdē ordīs uiri Quid ē his qđ uel ꝑbitati uel ſcīe correſpōdeat. qs dicere pōt. Gaſparē Cācellarium q̄uis dux ſibi cōiugem copularit

dignas laborum retributões tuliſſe Qui iã triũ Ceſarũ Cancellarius fuit. Vuilgelmus de lapide miles inſignis nõ minus lr̃aꝝ q̃ armorũ ſcius qui mũdũ uirtutis agnoſcende cupidus pagrauit Quid ſuis meritis dignum eſt aſſecutus. Campiſius nr̃ phĩa plenus q̃ ſedis apoſtolice ſeruitiis etatem ſuã conſecrauit. Pauperior codro eſt Vnicus miles eſt aut ſi comites habet uix quatuor ſunt. ꝑcopius bohemus in curia ceſaris qui lz lr̃as amet colatq̃ ĩdocti tamen atq̃ hebetes ſibi preferũtur. nolo referre quis aſinos uiderim exaltatos ſuper cedros libani:qui ẽt hodie florent homĩes ſine lr̃is elingues ſine ſenſu·uix manus dextera quot habet digitos norunt Securius ẽ mortuos q̃ uiuentes carpere Quid tetrius aut horribilius monſtꝝ nerone fuit Quid tyberio ſceleratius his tamen imperia q̃ ueſpaſiano & tito piis ceſaribus diutorniora fuerunt. Quid Domiciano turpius beſtiam tamen illam mundi ceruicibus iminentem pluribus ãnis pertulit orbis Iouinianum quia religioſus clemenſq̃ fuit oppreſſum fumo carbonum mox amiſit Quot criſpinus uillas erexit mõſtrum a uiciis nulla uirtute redemptum. Spado claudii Neronis pophides tot diuitias poſſedit ut edes ſuas ornatiores & ãpliores capitolio conſtrueret. Gabrinus cremonẽn.uii.dominos ſuos ĩteremit quibus in fetida ſepultis cloaca dominatum ſuſcepit. Non poſſum uiuentem aliquem non tãgere. patrem philippi ducis qui nũc burgundiã tenet in preſentia regis frãcie prepoſitus pariſiẽſis ſecuri p cuſſit is nunc ĩ ꝓuincia quietiſſimã habet uitã pinguibus agris dõatus Hic tamẽ & homicidiũ fecit & publicam fidẽ fregit quã miſer ille ſecutus fuerat. hec mihi bilẽ ſepius cõmouer̃t. At poſtq̃ te uirũ ꝓbũ & doctũ iã fortũe blãdimentis uideo delinitũ fio mitior illi putoq̃ nõ te ſolũ ex bonoꝝ nũero gratum eẽ huic mr̃one. Sed duc me oro ut illã intuear Ita ẽ ĩqt uegius plures bõi ſũt ĩ hoc cõuẽtu q̃uis mihi nõ arrogo qđ tu nomẽ das Scio me pccĩ reũ eẽ ĩdignũq̃ gradu meo. ſed ita placitũ eſt tũ fortune tũ meo pontifici. Atq̃ ut ag/

noſcas bonos quoq; huic domine gratos eſſe: audi me parumꝑ.noſ co conſtātino magno nerue traiano duobuſq; theodoſiis. ipſiq; pri/ mo auguſto quāta felicitas arriſerit quia ꝓbi fuernnt. nunc diſpu/ tare ad niuos uenio. Quid tuo ceſari religioſiſſimo qdmeo p ōtifici ſanctiſſimo Num ſe blandā fortuna oſtēdit. Regē aragonū quis e leuauit niſi fortuna:quis ducē cloceſtrie magnū fecit.quis colōn & triuer̄.antiſtites magna ē hoꝝ uirtus & tamē fortūe flatu ſunt ſub limati. Diceret mogūtinus meū genus erexit me.ſic & ſaxōes & ba uarie duces dicere poſſunt tāq; nihil eis fortūa fuerit opata Sed quiſ eos tā alte naſci fecit niſi fortuna.poterat hec ſi uoluiſſet regis hiſ/ panie uel anglie meo loco ſupponere.nulla uirtute nr̄a ſed caſu ge neris nāciſcimur claritatē.quod ſi plures ſunt uirtuoſi quos fortuna preterit nemo iraſci dēt. pōt.n.hec dnā que ſua ſunt bona cui uult elargiri.hoīes in mūdū non ad opes poſſidendas aut ꝓfruēdas deli/ tias Sed ad labores naſcūt. Viuereq; ī terris nō tanq; īcole ſed ut ad uene peregriniq; debent:futurāq; patriā ꝓ opa uirtutis iqrere. In magna uero fortūa nō facile uirtus reperit. Qd aniaduertēs The banus ille phūs ingēs auri pondus ī mari coniecit ut expeditiorē ſe traderet phīe. Xpūs ſaluator deuſq; nr̄ diuitias tanq; ſpinas & tri/ bulos docuit fugiēdas.eius diſcipuli pauptatis amatores fuerūt uic tū ac ueſtitū habētes his contenti erāt Nec iheronimus q̄uis docti ſſimus ī tenui gaza fortunā accuſauit quia nō illā dominā ſed xpriſ tū dominū ſeq̄bat transitoria ꝓ perpetuis ſpernēs Anthonius ab/ bas quod fortuna dederat ſponte reiecit. q̄ ſi ſane mentis eēmus odi um potius q̄ fauorem appeteremus fortune cuius blāditie maximū preſtāt īpedimētum ad eterne uite conſecutionem Raruſq; ē & cor uo rarior albo: q & fortunā ſimul & iter ī celū ſequi ualeat:ſed cō/ primo me:ne huic dnē uidear detraxiſſe cuius āplexibus iā delector Tu tū caue ne ꝓcopiū uel alios quos noīaſti uirtutis amatores dicas exptes fortūe. Nec.n.uel cardīales uel milites eēnt uel generoſi niſi fortūa iuuiſſet. Solus cāpiſius ē ex quo nihil ſuū pōt fortūa r̄peter̄

Sed eamus.si ſtat ſentētia ꝓpius uideamuſq; dominā iſtā:regnoꝝ at q; ipii motricē. Eamus īq; ego &ſi forſitā hoſpes iuiſus ero uix quā tū uelox ex arcu ſagitta uolitās currit uie cōfeceramus. Cū appre henderis uegius dexteram meā reſpice inquit dextroſum. Enea Ibi mea eſt domina. Tentoria illic purpurea erāt margaritis ornata. q̄ centū iugera cooperiebant. in medio ſolium erat paltum lucēs cla/ris ſmaragdis Miri preterea lapides ebur ſolia ueſtiebāt Sagada gē ma que i ꝓfundo eufratis carine nauis ſe ſolet annectere Iocūdiſſi me uirens Mirchites coloris mirre. qui ad calorem attritus nardi o dorem ſpirat Mitridas que ſole percuſſa uariis emicat coloribus. Tum pirites qui ſe teneri nō ſinit uehemētius Chalachias grandi nis candorem preferens Echites uipereas habens maculas Dioniſi as qui ſui natura fuſcus eſt mixtus aqua ſi conterat uinū flagrat . Solis gēma percādida ad ſpeciē fulgidi ſideris. ueneris crinis q rufo rū criniū faciē prefert Selenites fulgore candido trauſlucens. Pyro pus qui flammas ymitatur. Meconites papauera exprimens. Mir/ mites reptātem formicam. Calcoptongos ut era pulſata reſonans . Siderites certis maleficiis incantatus diſcordias excitat ſimilis ferro flogites qui intra ſe. q· flammas extuantes oſtentat Antracias ut ſtel la choruſcans Enchidros exudans ut clauſam in eo putes fontaneā ſcaturiginem Melochites arabicus craſſius ſmaragdo uirens: īfan/ tum periculis reſiſtens. iris in mari rubro reperta que aeriſ reper/ cuſſu celeſtiſ arcuſ ex ſeſe ſpetiem iacet Andradamaſ nitoriſ argen ti animorum calentum impetuſ mollienſ & tumenteſ refrenanſ iraſ & cōtra moleſtiaſ neruorum utiliſ pederoſ aſpectu eburneo. & gra tiarum conciliator achateſ. Incredibile eſt gemmarum que illic ꝓ/ lucent ſi quiſ referat multitudinem ipſa fortuna grādiſ mrona du/ pliceſ aſpectuſ nūc blando uultu nunc terrifico. ueſtibuſ auratiſ gē matiſq; alciorē thoꝝ tenebat oculiſ grandioribuſ. Sed pleꝝq; clauſiſ In auribuſ ceraſ uidi Illa de naue petitaſ q̄ ſiculoſ cātuſ effugit re/ mige ſurdo. caduceum ī manu tenebat. In dextera eiuſ dominatuſ

ſedebat.honor.fauor.ſplẽdor.gaudiũ.officiũ.faſtus.riſus.amor. cõ
iugiũ.uigor.rubor.decus.cãtus.potus. Nec minori loco.fama· glo
ria.victoria.nobilitas.reuerẽtia.pax.leticia.potentia.forma.laus·.
gratia.ſuauitas.iocunditas.hilaritas.dignitas.elatio.pompa.preſtã
tia.familiaritas.clieutela.rapĩa.ultio.ſuperbia.libido·arrogãtia.ob/
liuio.nuptie.conſolatio. Ad pedes eius quaſi ancille ſiue pediſſeque
Diuitie pecunie.delicie.blanditie.uoluptateſq; ſtabãt arrectis au/
ribus ſi quid hera iuſſiſſet auditure factureq; In gramine uero lo/
coq; decliui.ſelle plurime cernebãt orcheſtra tecte ubi plurĩas um
bras ſedere cõſpexi Perlucebãt.n.corpora ſedentiũ quãuis pallida
erant Verſuſq; ad uegium qui ſunt hi obſecro ſedentes uiri reue/
rentia digni ſubtriſteſq; Hi ſunt inquit uegius quos hec domĩa ab
initio naſcentis mundi dignata eſt :magnos facere ſed iã fatis functi
huc uenerunt ut quiſq; maior fuit ſic fortune ꝓximior eſt nec hic
ex uirtutibus locus datur ſed ex felicitate.primus hic ẽ Auguſtus
Ceſar diuum genus qui aurea condidit ſecula: quiq; ſuper garamã
tes & idos ꝓtulit imperiũ Alexãder ſecũdus ẽ Tũ iulius ceſar poſt
ſcipiões duo Inde Põpeius Alius quẽ uides luſcũ hanibal eſt Tum
fabius maximus Emilius Paulus Marcellus.alcibiades temiſtocles
priamus.hector.agamẽnõ.achilles.uli xes darius.xerſes.ninus.Pre
tereo multos Ille quẽ uides ſigno crucis munitũ conſtãtinus ẽ hũc
ſequit cõſtantinus.conſtans.cõſtãtinus.ualentinianus.theodoſius·
ſunt & iuniores carolus magnus.pipinus arcturus.mitto uetuſtio/
res.Sigiſmundum tuipſe noſti & albertum generum qui poſt ſoce/
rum non diu regnauit Fortunamq; tum ſecundam tum aduerſam
exꝓtus eſt.Hic albertus ex duce rex factus hungariam bohemiã/
q; recepit·nec diu poſt imperium eſt aſſecutus ut tamẽ cito creuit
cecidit ꝛpẽte uix ãnis tribns regnauerat cũ morbo aſſũptus ſpiritũ
ita deo reddidit Tũ ego quonã mõ inq; felicitatẽ recipis ego apd iu
uẽalẽ legi nẽinẽ malũ eẽ felicẽ. ex his quos noiaſti peſſi plẽs fuerũt
ſois q; hãibal ſeuus q;fallax q;cupidus fuerit tu tũ hunc felicẽ dixſti

Ad hec uegius nō ut ſapiētis nomē felicitatis ſuſcepi. ſed uulgi morem ſum ſecutus apud quod felix dicit cui pluria ex ſententia uēiunt/ ſiue bonum ē ſiue malū quod optant Iterū ego Nō eſt mihi uegi de mortuis cura Viuos rogo mihi oſtende. Reſpice inquit uegius illam plagī. Vides ne iuuenem albis comis planiſq; nōdū ānos triginta nactus eſt rarus in ore riſus. grauis inceſſus. Viro uerba pauca. pudor ante faciem longo uultu. ſtatura pluſq; mediocri. lato pectore Video inq; Sed quis ē. herus tuus fredericus ceſar inquit uegius tū ego agnoſco dominū ſed cur is fortune refugit uultum. Que nā loquit domina Audio uocē nerba nō teneo dicā tibi Enea refert uegius Nō tam nenus iouē dilexit q; mea domina tuū herū. Is tamen refugit nec aſpiranti annuit. Vultus fortune ut cernis blandus eſt frederici oculi torui ſunt uixq; fortunā intuēt Neſcio quid ſibi ſit menti uerba fortune hec ſunt Mane frederice & te mihi crede Nemo regum te felitior erit ſi mihi auſcultaueris. Quod ſi tu fugeris ego etiā fugiam Vides ne ſilui ut manū ad ſcapulas ceſaris fortuna poſuit Colleriū q; uult prēdere neſcio an ſe capi ſinat Ceſar quod ſuperi faxint ſi fauentem fortunam ſpreuerit fugeritq; Scio morem domine nunq; ſibi blandior erit ſuperba ē. rogari potius uult q; rogare Nūq; uidi hanc herā tā ſe alicui blandā preſtitiſſe q; nunc ē tuo domino Felix ille ſi fortunam ſequat. miſer ſi fugiat tū ego ille proximus frederico qui eleuata ceruice gradit paſſumq; maiorē facit paululum fuſcus Germanus eius iquit uegius. Albertus dux liberalis uaſtiq; animi Eū ſequit patruelis Sigiſmūdus iceſſu celer ingenio prumtus & manu Poſt hos ulricus cilacius comes mortalis pugne magiſter amator nō tā fidelis q; felix Ille maturus euo grandiq; corpore ſi quis ſit queris. Vide ad pedes ibi calceus dicit dominus de uualſee ego ſum Hos ſequunt uiri preſtantes. chimenſis Gurcenſis epiſcopi Cancellarius herus tuuſ Gaſpar qui ut dicit minuſ habet q; mereat Magiſter camere gebinger Mareſcallus Hi dilcī ſunt Norēbergā petere ſi petierīt In pria remāebunt

Leonardus patauiēsis episcopus Comes de schauuēburg magister curie Neipergh & alii plures q̄ oēs fortasse sunt filii q̄is singuli sua quer̄at̄ sortē. Rursus ego Quen̄ hoꝝ fortuna ē oim bona iqt uegius si tuus herus fortūe uocibus auscultauerit: uaria si obaudierit Dū sic famur Video parua statura uirū nigro uultu letis oculis qui manus in capillos fortūe cōiecerat Arreptaq̄ coma: sta tandem dn̄a meq̄ respice dicebat quo me fugis iā annis duodecim capta es siue uelis siue nolis ut me respicias oportet Satis mihi aduersa fuisti nunc aliū uultum prebebis reor aut mihi blanda eris aut ōnes tibi crines euellā. Cur me fugis pusillanimesq̄ sectaris fortūe quoq̄ in eū uox erat Vicisti fateor nec me amplius experieris aduersam Tū ego quis hic ē inquam uegi qui fortune uim facit. Alfonsus refert ille Rex aragonum qui cū fratribus apud stātiā captus philippo duci mediolanēsi datus dimissus deniq̄ nouis se prelis immiscuit Aduersamq̄ dominā isecutus tātum instādo pseuerādoq̄ fecit ut uictā pudore fortunā iā in suū fauorē reuocauerit. alius quē uix tribus a fortūa distāte passibus cernis burgūdionū dux est & cū eo cōiunx cordata Lōgus ille & tardus q̄ uix uocē exprimit i subribus preē: huic hera sepius arrisit sed nō audiuit ut par erat: dnē uocē iō minus agri possidet minusq̄ possideret nisi minas fortune nature liberalitas cōfregisset Ille i armis letus iohānes ē uaynoda trāsiauoꝝ cuius uirtute fracti teucri hūgariā reliq̄rūt. hic niger giscra ē cuius armis defēse sūt ladislai ptes. hic caluus bohemus tasco ē uir sēsatus uolūtate uaria. añ hūc picēniū uide cuius uirtutē mirari magis q̄ r̄fer̄ possuūs: apd eū frāciscus carmiola magis fortūe fauor̄ q̄ suis uirtutibus i hāc di ē magnificatus. iter hos ego mr̄ona lē hitū cernēs & q̄nā inq̄ illa ē feia q̄ āte alias tribus passibus pgens tā fastuosa ur̄. hec iqt uegius uenecia ē q̄ pecūiaꝝ fortūe claues hēt tarpeiāq̄ custodit: alia ē burgēn citas. tercia colonia norēberga sub ide: argētīa seqt̄. uuiēna quoq̄ iter has nō ēultia Florētia ueneciis ꝑxīat sed tieo illi q̄ pluribus iā annis fauorē fortune minorē sentit

tua ſena floret nunc ſed minas neſcio quas audio. barchiniona & ua
lentia florent Londonie quoq; ſplendide ſunt ut uides Tū ego ui
deo togatos quoſdā quinā ſunt hi: primus ē meus pōtifex īquit ue
gius:num eugeniū noſti:proch inq; ego ēt res eccleſiaſticas fortu
na uerſat: non minus q; tpales īqt uegius. ex quo nr̄i ſacerdotes do
minari ceperūt & mundialia potius q; ſpūalia curare. Felix poſt eū
ſex gradibus ſedet imius quia pricipes non ſequūt eū Cardīales tu
oēs noſti ſi uultū ītueberis Tres elcōres alcioribus accūbunt thoris
Pr̄iarche pauperes ſunt tam latini q; greci ideo retro ſtant. Ille ui/
due bullatis indute ueſtibus q; poſt alexādrū herculēq; iacēt. urbes
ſunt que quōdā ſplendide nunc equate iubēte fortūa cernuntur illa
in montibus ſita. Carthago altera ſr̄ eufraten babilon Troia colu
men aſie inter xanctum & ſimeontem diruta Ille amphionis thebe
tū mr̄ muſarum cecropis: & armis quondam potēs lacedemonia.
Poſt ego q nā obſecro illi ſunt qui ſe nr̄is horrēt. prior ille ſoldanus
eſt inqt uegius: cui paret egiptus. alius teucris imperat. tertius par
this: quartus afris. ille nudus brachiis tātū īdutus & armillis cui di
ues ex collo torq̄s pēdet īdoq; hēt dnātū Poſt hec ad ſiniſtrā me uer
ti ibi pauptas ſedebat ignōinia deriſus iiurie morbi. ſenectus tormē
ta carceres fames. dolor. ſtridor timor pudor odiū iuidia deſperatio
caritas bellū peſtis ſolitudo uerbera cure. Et mille maloq; noīa Cā
pi ſitiētes nudi aut lapidibus tecti. Et qdnā rogo ſibi uult hec uaſti
tas uegi Hic habitant inquit illi qui ex alto gradu ceciderūt poſt
q; fortune fauorē amiſerūt Vides ne ſublimem illā mr̄onā ſeptē col
libus. q. pedibus ſubſiſtentem Hec eſt aurea quōdam roma iam lu/
tea eam ſequit ſyracuſe ꝓxime Tum genua lune piſa luca pariſius
inter germanas florent adhuc urbes. Sola praga ſplendor terre de/
clinat Conſtantinopolis tracum caput morti ꝓpinquat Omnia tē
pus donat nec ulli fortuna perpetuo bona eſt Hic meſtus ſubmiſſo
capite renatus eſt quem fortuna ex apulie finibus pepulit Ille tho
mas fulgoſius ē q ex ducali ſolio tractus i carceris iacet pedore. hic

pācracius unco tenet q̄ solebat cū oībus. tū maxīe Cācellario tuo infestissimus esse. Borbonii dux ibi est qui regno francie dicebat: leges nunc dominii per te mulctatus extra regiam eē iubet. Vides ne senem ꝓcerꝝ cana & dimissa barba Hic ludouicus est dux bauarie quē filius dominatu priuatum domi clausum seruat dum sic loquitur Vegius rursus in dexteram feror uideo cāpū nube candida tectū dūq̄ introspicio. seu uera figura fuit seu ficta. ladislaū puellū diademate & uestibus ornatū regiis uisus sum uidere. pluresq̄ secum īfantes ludere. Petoq̄ Vegiū. quinā sunt hi nube caua circū uoluti. Hi sunt inquit Vegius Quibus fortūa fauorē spōdet. Si fato q̄ munere uixerīt Vix ista locutus erat Vegius cum dea in me oculis contorsit Cōtractisq̄ superciliis Quis te huc accersiuit iqt Enea Nemo iquī ego: sed auidus te uisendi ītrogressus sum noli mihi succensere Vidi regnū tuū. iā abibo. Vnum tantum ex te peto supplex mihi ut paucis rogatibus respōdeas Faciā iqt illa ꝓpōe. tū ego Quādiu es hoībus blāda Nulli diu respōdit Iterꝝ ego Quibus artibus pōt tuus fauor adqri. nullis inqt illa nisi solius iportūitatis remedio quis te plus alus retinet Qui meū īperiū maiori sustīet aio Quis tibi odiosior pusillanimus Quis te tute spernere pōt. sapiens q̄do mihi blandior eris. cū te uocabo. sū ne uocandus scies postea. Quis tibi ex oībus uiuētibus est acceptior Qui me fugat nō q̄ fugit satis bēo Vale & tu Vale nec te me mei gregis esse negaueris. inqt fortūa q̄is tibi nō dederī auri montes. Nā qđ plerīq̄ te amāt tibiq̄ benefaciūt meū ē. Retuli grās atq̄ abii Vegius ante portam me dimisit ibi inter porrigētiū manus turbam peregallū meū amiciorem amico & parem sibi Michaelem sueuū. Tū uuenceslaū &. Iacobū cācellarie glebis ascriptos. Qui ut me uiderūt circūfusi p/contabant q̄d uidissem Sed dū illis refero uisū mox somno solutus sū Tu Vale & qd hec sibi uelīt sagaci tuo īgenio discute mihiq̄ aperi. Iterꝝ Vale mel meū: oluſ Epicurei ac pictagore legumē. Ex uuienna.

qq

Cur captus fuerit pedagogus regis ungarie ·

HEas episcopus senēn Dominico car..S.p.d. ceterorū lit tere quibus dietī uisitor ad respōdēdum me quidē iuitāt tue āt quas nuper accepi uehemēter urgēt atq; cōpellunt que ꝑpter captiuitatem gasparis qui pridē illustrissimi regis hūga rie pedagogus extitit.estiatōem meā in discrimine adductā esse de mīrant.nisi.n.quo pacto sese res habeāt meis scriptis ostēdero uere/ or ne de me siniſtra que cōcepta ē opinio noxiū edat ptū:q me sine culpa & tibi & ceteris scē rōane eccē cardīalibus dominis meis effi ciat odiosum Accipe igit̄ rem gestā & an sim culpabilis tu iudica. Gasper de quo sermo ē humili loco natus admodū pauꝑ lr̄as apd ui ennam didicit ut ē mos patrius mēdicando se nutriēs.emersit nō si ne labore.uicit fortunā uirtus.uocatus ē in cācellariū Austrie.De inde sibi in aulā sumpto credita est ladislai regis puericia:cū iusiurā dum prestitisset nihil se cōtra cesaris aut honorem aut utilitatē fac turum .Et quod ceteri familiares iurant.auertere quoad possit.que uis icommoda cesareo culmiui imminencia ꝑmisisset.suscepta peda gogia fuit circa puerū diligens lr̄is & moribus illum ꝑ captu insti tuit Factus igit̄ cesari & omni curie carus itrauit cōsilium sedit cū pricipibus ī mensa regia cibū suscepit Cūq; uacasset ī austria eccle sia una ex maioribus iurisp̄onatus.multiq; illā barōes magniq; no biles peterent prelatus oībus gaspar.eccām munere cesaris cōsecu/ tus ē.q̄uis & alia prius beneficia nō modici ualoris obtinuisset.erat igit̄ in curia potens gaspar nomenq; paruum nō hēbat & bōitatis & doctrine Nec dubium putabat̄ quin breui ad episcopalē ascēde ret apicē laudabilis hucusq; hominis uita dignaq; diligi. Sed nescio qūo post hac mutatus est quodue homini in mentē uenerit ut ma/ iora cupere:& idigna se negocia agitare ceperit. Intelligens enim Austr ales nouādarum rerum cupidos.occulta cum eytzīgero col/ loquia iniuit qui cesari capitalis inimicus habebatur . Cumq; ueni

ſſet ex ungaria epiſcopus Argẽſis nomine paulus multa cũ eo apud
greciũ de abducẽdo rege ladiſlao clãculũ ꝓtractauit In noua iſuper
cĩtate cũ barone quodã de alto mõte cõſiliũ habuit emittẽdi ad por
tã pueri ubi parati eẽnt qui eũ equites abducerẽt cũq; nihil horum
ꝓceſſiſſet lr̃as puero dictauit quas ſcriberet auſtralibus: mãdãs eis
ut ceptũ ꝓpõitũ cõtra ceſarẽ retinerẽt iuitũq; ſeſe italiã petere; ſci/
rent In roma quoq; nõnihil tẽtaſſe cõfeſſus ẽ Sed oia ſupat ꝙ flo
rẽtie aggreſſus ẽ facinus Cũ ceſar ex urbe rediẽs illac trãſitũ face/
ret expectabãt ibi ceſarẽ ungarorũ & auſtraliũ oratores inter quos
Auguſtinus epiſcopus. Iaurmẽn hmõi cũ gaſpare apud eccl̃am ſan
cte crucis colloquiũ habuit hic inquit locus ẽ ĩ quo nr̃m regẽ liber
tati reddere poſſumus Fides publica data eſt nõ ceſari tantũ uerum
etiã ladiſlao Suade igit̃ puero cũ ceſar abire uoluerit uſq; ad portã
eũ ſequat̃ eo cum uenerit uelle ſe diebus aliquot florẽtie immorari
dicat equũq; retrouertat. Qd̃ ſi ceſar ad exitũ uoluerit eũ compelle
re preſto erimus uim regi fieri indignũ eſſe dicemus Fidẽ ciuitatis
implorabimus puer ipſe coactũ ſeſe uociferãs ad mĩam populos cõ
mouebit prius tamẽ apud ſenatum urbis dabimus opam preſto ad
portam armatos habeat qbus cohiberi ceſaris uiolẽtia poſſit Ciuis
hic eſt quẽ bude negociãtem nouimus is ſe operam ſenatus ĩpetatu
rum pollicet̃. Tu regis animũ prepara nos hãc ꝓuĩciã cum magi/
ſtratibus ciuitatis ſuſcipiemus Annuit gaſpar atq; ad regẽ ꝓfectus
ex condicto cuncta diſpoſuit fuiſſetq; peractũ facinus niſi apud flo
rẽtinos plus qeta cõcilia q̃ ſeditioſa ualuiſſent Nã ciuis ille de quo
põtifex. Iaurmẽn fecerat mẽtionem cũ de tali negocio magiſtratũ
alloq̃ret̃ grauibns uerbis reprehẽſus atq; correptus ad epiſcopũ re
diẽs impeditas cogitatões expoſuit nõ tamẽ cõquieuit gaſpar ſed re
gẽ cũ bononiã pueniſſet ĩ hãc ſnĩam ſummo pontifici ꝓpria manu
pſuaſit ſcribere: accepi. S. pr̃ aduerſus fideles nr̃os qui ꝓ meal n au
ſtria liberatõe laborãt ſanctitatẽ tuã nõnullos ꝓceſſus decreuiſſe q̃
res mihi aduerſa ẽ. Precor igit̃ qcqd cõtra me actũ ẽ reuoces. id erit

enī officii tui cum ſcriptū ſit pupillo & orphano aſtabis:id niſi fece ris cōpelles me maiores iudices appellare alia fuerūt eplē uerba ef fectus autē quē refero Clauſa eplā ē & ſignata miſſa ē auguſtīo epi ſcopo an uero btiſſimo pape nicolao reddita ſit ſua ſanctitas nouit me quidē latet Hec oīa ſuſpicāte nō tamē ſciēte ceſare hactenus geſ tā ſunt. Cū eſſemus ferrarie uelletq; ceſar nauigio uenecias petere cōſcius erratoꝝ gaſpar: eū adit marīas aquas nauſeā ſibi mouere ac nocētiſſimas eē:ituꝝq; terreſtri itinere:teruiſiū ſi placet ceſareo cul mini dicit: obtēta licētia & cū patauū ueniſſet receptis uniuerſis q̄ ſecū attulerat & que ī ytalia coemerat bonis ueronā uerſus iter feſ/ tinus direxit ut q per tridētum & uallē atheſis ad . Euū trāſire de creuerat unde cōſcenſa naui ī danubiū nauigās uuiēnā deniq; per/ uēiret tenuiſſet ꝓculdubio ꝓpoſitū niſi tabellarius quidā ceſaris ex uerona ueniens hunc ſe obuiū habuiſſe dixiſſet.tūc enī duo poſt eū equites cū familia miſſi ſunt qui nō longe a tridēto ipſum cōprehē derūt uictumq; duxerunt uenecias ubi oīa que ſupra mēorata ſunt ſponte cōfeſſus eſt ſuaq; manu cōſcripſit.Ibi primū caſus hominis ad meā noticiā uenit nā ceſar me uocās cūcta mihi expoſuit uoluit/ q; meas ī manus hominē dare quia ſedis apoſtolice legatiōem ī auſ/ tria me noſſet habere Indolui certe aduerſam amici fortunā:gaſpa re multis iā annis amiciſſime uſus erā:rebarq; uirū bonū eē & omni beniuolentia dignū.exhorrui ergo cū intellexi que de ipſo narrabā tur multū q; mecū ipſe accuſaui cōditōis hūane defluxū q̄ nihil cer ti nihil fixi habet.caduca & fluxa oīa ſūt.hodie leti ſumus cras meſ ti erimus.modo ſublimes mō infimi reperimur. Ceſari āt reſpondi auctoritatem mihi nullā apd̄ italos eē utq; miſericorditer ageret cū preſbitero porrexi preces.Ductus ē deīde ad nouā ciuitatem gaſp hic rurſus requiſitus ſū hominē ad me recipere iudiciūq; ſuper hu iuſcemodi crimībus agitare. Grauis res mihi uiſa ē At cū legati au ctoritate fungerer nō uidebā quo pacto ceſaris petitiōem recuſare poſſem.Hīta uero deliberatōe Iudicē me dixi futurū ſi rite & iux/

ta canonicas ſanctiones ꝓcederet. Perſonā ā rei nolui cuſtodiendā aſſumere qui nō haberem locum in quo eum oportūe recluderem Placuit ceſari reſponſio mea qui neq; ſe plus uelle ait q̄ ſacri canōes ordinarēt. Adductus eſt autem ſemel ad preſentiam meā gaſp preſente notario mareſcallo & ꝓcopio equite bohemie q ultro ſeſe peccaſſe confeſſus uniuerſa que ſupra de ipſo ſcripta ſunt ex ordie confirmauit & acceptās me ſibi Iudicē deputatum ut ſui miſereret ſeq; ceſari commendarem cū multis lacrimis flagitauit Iuſſi eū boni eē ai quia quātū honeſtas pateret ſaluti ſue cōſulerē Poſt hec recluſus eſt ī carcere nō ſqualido aut tetro ſed lucido & ſpacioſo q̄uis ſecuro & optie munito Ibi & locum ſeceſſus hēt & plumas ī quibus iacet & breuiariū ꝑ quod oret Cibus ad eū bis ī die deferē. Ex his bibit & comedit que familie ceſaris apponūt. Fateor miſera uita ē ſed hāc frequēter ſuis delictis homies aſciſcūt Iudicis in eū nō principis habeo ptātem. legē me ſcriptam non meū ſequi arbitriū cōuenit Quod ſi libera mihi poteſtas eēt cum ſim ego peccator ī cōſpectu dei dignuſq; graui fulmine preſtarē me gaſpari qualē mihi uellem deū eſſe Nec difficilis uenie reperirer cuius dies nocteſq; idigētem me non ſcio At modo iudex ligatas habeo ad leges manus neq; ſeuire in gaſparem debeo. Neq; illum per indulgentiā impunitū remittere dum pars eſt que iudicium petit Facio igit nīſi fallor qđ mihi icumbit. Ea ꝑpter uellent aliqui qui ceſari ꝓximiores ſunt & in conſilio primi gaſparem torquere ut plura confiteret. Idq; per me ſibi licere depoſcūt negaui me quicquam permiſſurum. niſi qđ iudiciarius ordo requireret Sic homo uſq; in hāc diē intactus eſt q̄uis ſua culpa cuſtos eius capite plexus ſit quē ipſe ad relaxandū ſeſe induxerat Inter hec habiti ſunt q̄plurimi tractatus pacis cū auſtralibus. Modo rex ladiſlaus modo ūgari modo bohemi liberationem eius efflagitarunt quibus homo neq; negatus eſt neq; conceſſus. Mihi dum talia pendent non eſt uiſum expedire aut officii mei eē: ſolicitare ꝓceſſum. Taceo igit neque plus quero quam queror.

Cesari tamen sepe ut captiui miseriat uerbum feci quem libenter extra miseriam uiderē tū sui cui exceptis criminibus faueo Tum ꝓpter me ut onus hoc non leue deponerem Sic res in hanc usq; diē deducte sunt si sum culpa dignus acre tuum iudicium excutiat male ut arbitror mecum agunt q mihi in hoc negocio quiduis uel modicum imputant redduntq; pro bono malum dicentes lucem tenebras & tenebras lucem Veritas tamē enatabit nec me reor falsa calūnia opprimet Sū mihi conscius et quicquid reliqui senciant Gaudeo conscientia mea Hec uolui ad scripta tua dixisse quibus me nō mullorum uocibus male notatum scribis Si quis dignationi tue de inceps incusauerit habebis que possis ꝓ defensione mea obiicere . spero autem quia non cuiq; mihi detrahenti credas. Quantū uero ad litteras sacri collegii attinet. Ego illas diuo cesari reddidi & que uisa sunt ad rem addenda uerba bis terq; subiunxi maiestas sua deliberaturā se ait & sacrosancto senatui que meliora cogitauerit responsuram Ago tibiingentes gracias ꝙ negocia bohemica me rogante. S. domino nr̄o exposuisti Vale ex noua ciuitate die duodecima mēsis nouembris Anno Milesimoquadringentesimoquinquagesimotercio.

Epistola pogii de scola Epycure factionis. que regnat in theutonia

POgius florentinus ad leonardum aretinum. S. p. d. Si uales Ego quoq; ualeo Per quēdam contribulum meum ad te scripsi ex constantia. x kalendarum marcias ut opinor epistolam quandam quam si recepisti ꝓfecto ad risū te debuit premouere Erat enim longiuscula iocis referta & salibus. dicebā multa de lr̄is hebraycis quibus operam dabam Plura iocabar īdoctorē ipsum ut captus eorum est Qui ex iudeis christiani efficiuntur

299 300

Vtrum leuem insulsum atq; icostnantem. Litteras uero ad doctri
nam ut rudem incultam atq; agrestem faceciis quibusdam leniter
perstrigebam: uerum suspicor eam epistolam & item alteram quā
leonardo aretino dabam uobis redditas non esse Nam mediusfidi/
us que tua est diligentia in officio litterarum: rescripsisses postmo
dum aliquid Et uel saltem mecum congratulatus esses. Hanc nouā
noue doctrine disciplinam ad quā perdiscendam me sepius es hor/
tatus qua &si usus nullius esse conspiciam ad sapiētie facultates: cō
fert tamen aliquid ad nostra studia humanitatis uel ex hoc maxime
q̄ morem Iheronimi in transferendo cognoui has uero litteras ex
his balneis ad te conscripsi ad que cū me contulissem incerta re ma
nus curaui ea de cā rem dignam putaui ut eorum situm atq; amēi
tatem simul & mores harum gentium tibi describerem & consue/
tudinem balneandi. Multaq; dicunt ab antiquis Rerum scriptori
bus de balneis puteolanis ad que uniuersus populus Romanus cau
sa uoluptatis confluebat Sed nequaquam arbitror illa ad horum io
cunditatem accedere potuisse & aut cum his nostris fuisse compan
da Nam uoluptatem puteolanam magis afferebat locorum ameni
tas & uillarum magnificentia q̄ festiuitas hominum: aut balneorū
usus hec uero loca cum nullam uel admodum paruam prestent ani
mi relaxationem· Reliqua omnia immensam tribuunt iocunditatē
ut persepe existimem & uenerem ex Cypro & quicquid est ubiq;
deliciarum ad hec balnea commigrasse. Ita diligenter illius institu
ta seruantur ad unguem eius mores ac lasciuiam representant ut q̄
quam non legerint heliogabali concionem tamen ipsa natura satis
docti satis instituti esse uidentur/ Sed quoniam balnea hec tibi sū
descripturus nolui pretermittere uiam qua huc itur ex Constantia
ut coniecturare possis qua parte gallie sunt situata Prima die naui
cula per renum ueniens ad opidum. Schafhusen milibus passuum
quatuor & uiginti Cum deinde propter ingentem fluminis desce-

ſum per abruptos montes & confragoſa ſaxa iter eſſet pedibus cō/
ficiendum ſuper renum nomine keyſerſtol hoc eſt eorum lingua .
Ceſaris ſedes hūc locum opinor ex eius nomine ꝓpter ipſius opor
tunitatem Eſt enim colle excelſo imminens flumine qui dum per
co ponte galliam coniungit germanie quondam Romanorum caſ/
tra fuiſſe hoc in itinere Rem uidimus caſum ex alto monte ſcopu/
lis interruptum magno fragore ac ſonitu & ipſemet caſum ſuū q̄/
ri ac lamentari poſſis exiſtimare. Cum mihi uenit in mentem illd̄
eorum que feruntur de nili deſcenſu tam precipiti. Nec miror ac/
colas circum uicinos ꝓpter admirabilem ipſius ſtrepitum & frago
rem ſurdos putari cum huius fluminis terrores ex eo loco exiſtima
ri poſſit inſtar nili tribus uero ſtadiis rumor exauditur. Opidum ē
deinde Baden ſatis opulentum quod eſt balneum alemanorum lin
gua ſitum in conualle montibus circum imminentibus penes quod
dam flumen ingens rapidiſſimi curſus quod in renum fluit lōge ab
opido milibus paſſuum ſex prope opidum ſtadiis quatuor Eſt uil/
la ſuper flumen pulcherrima in uſum balneorum fabricata . Area
perampla eſt media parte uille & circum hoſpicia magnifica multa
rum receptacula gentium Singule domus ſua habent balnea interi
us in quibus abluuntur hi ſoli qui ad eas diuertere. balnea enī pu/
blica tum priuata ſunt numero triginta publica tantum duo exiſ/
tunt palam ab utraque parte aree lauachra plebis & ignobilis uul/
gi.ad que matres atque uiri pueri nupteque puelle:& omnium cir
cunfluentium fex deſcendit. In his uallis quidem intercuriis utpo/
te inter pacificos conſtructus uiros a feminis ſeiungit. Ridiculum
eſt uidere uetulas decrepitas ſimul: & adoleſcentes nudas in oculos
omnium agras ingredi uerenda & nates omnibus oſtentantes homi
nibus. Riſi ſepius hoc tam preclarum ſpectaculi genus. mentem re
uocans ad florales ludos & mecummet iſtorum ſimplicitatem admi
ratus ſum qui neque ad hoc oculos aduertunt . neque quicquam

ſuſpicantur aut loquuntur mali. At uero balnea: que in domibus ſunt priuatorum perpolita ſunt & ipſis uiris feminiſq; communia tabulata quedam eos ſecernunt & in his feneſtrelle perplures demiſſe quibus & una potare ſimul colloqui & utrique uidere atque attractare queant ut eorum frequens eſt conſuetudo. Nec deſuper cīgunt deambulatoria in quibus conſpiciendi confabulandique cauſa homines conſiſtunt Nam cuiuſlibet uiſendi. colloquendi iocandi ac laxandi animum gratia aliorum balnea adire & preſtare adeo ut cum exeunt & ingrediuntur aquas femine maiori parte corporis unde conſpiciantur nulle aditus cuſtodie ſeruant. nulla hoſtia ꝓbibent. Nulla ſuſpicio ĩhoneſti pluribus in locis idem qui uiris & mulieribus quoq; ad balnea ingreſſus eſt ut ſepiſſime accedat & uirum ſeminude femine & feminam uiro nudo obuiam ire. Maſculi capeſtribus tantummodo utuntur. At uero femine lintheis induuntur neſtibus crurum parte tenus ab altero latere ſciſſis. Ita ut neq; collum: nec pectus. nec brachia. aut lacertos tegant in ipſis aquis ſepe de ſymbolis edunt compoſita menſa deſuper aquā natātē quibus uiros aſſiſtere conſueuerunt. nos quidem ea in domo quibus. lauuabamur ſemel uocati ſumus ad eam conſuetudinem: Equidem ſymbolum contuli intereſſe nolui: Licet ſepe rogatus non permotus pudore q ꝓ ignauia habet' ac ruſticitate ſed inſcicia ſermonis fatuum quidem mihi uidebat' & hominem ꝥtalum adeſſe. Preter has multiplices iocunditates eſt & alia non mediocris: pratum eſt ingēs poſt uillam ſecus flumen multis arboribus contractum Eo poſt cenam cōueniūt: ūdiq; omnes tam uarii ludum faciunt: quidam coreis gaudent cātāt quidā plurimi pila ludūt. nō quidē more nr̄o Sed uiri ac mulieres pilā titipabulis plenā alter ad alterā dilectiorē ꝓiiciūt tū cōcurrit' ūdiq; ad illā excipiēdā q illā accipit potior hēt'. Iſq; eā iterū ꝓiicit ad ꝓſonā ſibi acceptiorē. Cū illā multi expectāt porrectis

(mānibus

atq; ipſe mō ad illam ſimulet ſe iacturū. Multi preter hos loci fiūt quos longum eſſet recenſere Hos autem retuli ut ex paucis cōprehendas quanta hec ſit ſcola epycure factionis Atqui ego hunc locū illū eē credo in quo primum hominem creatum ferunt quē gaudem hebrei uocant hoc eſt ortū uoluptatis Nam ſi uoluptas uitam beatam efficere poſſit non uideo quid huic loco deſit ad perfectam & omni parte conſummatam uoluptatem Quod ſi que uirtus aquarum ſit queris: tum uaria eſt & multiplex tum uero illa eſt admirabilis earum uirtus ut pene diuina Nego ulla eſſe in orbe terrarum balnea ad fecunditatem mulierum magis accommodata Itaq; cum plures ſterilitatis cauſa acceſſerint mira illarū uirtute experiuntur Seruant enim diligēter precepta quibus adhibent̄ remedia ad eas que concipere nequeunt. Inter cetera illud ē memoria dignū innumerabilis multitudo Nobiliū pariter & ignobiliū ducenta mille paſſuum huc uenientium non tam ualitudinis cā q̄ uoluptatis: Omēs amatores oēs pci oēs quibus in deliciis uita eſt poſita huc cōcurrūt ut fruāt̄ rebus concupitis Multe corporum ſimulent egritudines. cum animo laborant ita uidebis innumeras forma preſtātes ſine uiris ſine cognatis duabus ancillis & ſeruo. Aut aliqua affini anicula quā leuius ſit fallere q̄ nutrire Singule aūt quoad poſſunt ueſtibus auro argento gemmiſq; ueniunt ornate ut non ad balnea ſed ad celeberrimas nuptias eas diceres acceſſiſſe Hic quoq; uirgines ueſtales uel ut rectius loquar florales Hic abbates monachi fratres ſacerdotes maioriq; licētia ceteri ueniunt & ſimul quādoq; cum mulieribus lauantes & ſertis quoq; comas ornantes omni religione abiecta omnibus una mens eſt triſtitiam fugere . querere hilaritatem nihil querere niſi quemadmodum leti uiuant gaudiis fruātur. Nō de cōmuni diuidendo agit̄ ſed de communicando diuiſa Mirabile dictu eſt in tanta multitudine Eſt enim fere hominum mille in tam uariis moribus Turba tam ebria nullam diſcordiam oriri. nullam

seditõem. nullum dissidium nullum murmur nullum maledictum. Cernunt uiri uxores tractari Cernunt cum alienioribus loqui & quidem solam cum solo Nihil his ꝓmouent² nihil admirant² Omia bona ac domestica mente fieri cogitant Itaq; nomen zelotipi. quod quasi omnes maritos nr̃os oppressit. Apud istos locum non habet Incognitũ ẽ id uerbum. inauditum Nesciunt hoc genus morbi: nomen quo hec passio appellet² non habẽt: nec miror eius rei nomen apud istos nõ eẽ cuius rei cã nõ subsit. Neq;. n. quisq; est i istis inuẽtus qui zelotipus eẽt O mores dissimiles nr̃is qui semper omnia accipimus in deteriores partes qui usq; adeo calumniis delectamur & obtrectationibus ut si quid per ullam uidemus cõiecturam stati ꝓ manifesto crimine attestamur Inuideo persepe istorũ quieti & nostras exequor animi peruersitates qui semp querimus sp appetimus qui celum terram maria peruertimus ad pecuniam eruẽdam nullo contenti questu: nullo lucro saciati: dum futuras expauescimus calamitates continui calamitatibus anxietatibusq; iactamur Et ne miseri fiamus nunq; miseri eẽ desistimus semper inhiãtes opibus nunquam animo nunquam corpori indulgemus. At isti paruo contẽti in diẽ uiuũt: quoslibet dies festos agũt nõ appetentes diuitias mini me futuras: opibus gaudent suis non pauẽt futuris. Si quid aduersi euẽit bono aĩo ferũt Ita hac sola dictãte sentẽtia uixit dũ uixit bene Sed hec omittamus. Neq; enim ꝓpositum est meũ uel hos col / laudare uel nos reprehẽdere Volo eplãm totã iocũditate plenam eẽ ut eius uoluptatis quã presens in balneis percepi. Tu quoq; abũde & lr̃is meis porciũculam aliquã cõsequaris Vale mi leonarde iocũ dissime & earum lr̃arum leonardo aretino cũ amicoꝝ iter se cõmunia omnia sint participem facito uerbis meis omnes salutate.

¶ Pogii de scola epycure factionis Epistola: Et theutonum simplicitate. Explicit.

Cõmendat fratres beati franciſci de obſeruãtia.

Eneas epũs ſenẽ Dnico car. firmano. S. p. d. Quãuis ſcribente ceſare ac negocia fr̃m bti fr̃aciſci de obſeruãtia cõmendãte modeſtius fuerit me ſilere quia tamẽ ob mẽoriã diui bernhardini conterranei mei huic familie ſingulariter afficior neq̃o me cõprimere: cogor aſſiſtere ſancte familie: neq; mea patrocinia his negare poſſum que non me ſolum ſed omnes xp̃ifideles ſuis orõibus ac piis operibus adiutãt. utinã eẽt in me auxilii copia & aliqd poſſet patrociniũ meũ ꝓfecto nihil his dei ſeruis denegarem nã & ſi ſum ipſe peccator & iiquitate circũdatus diligo tamẽ eos quoꝝ uitã caſtã mũdãq; uideo quia quãto minus ẽ in me uirtutis tanto eos iuuare attentius debeo quorũ ꝓbitas in aperto ẽ Vt ſi nequeã meis actibus deo placere. Horum ſaltem commendatõibus reddar acceptus ſicut. n. pauidi ac puſillanimes in prelio ſeculari milites fortium uirorum uirtute ſaluantur ita et in beati petri nauicula prudentes & animoſi naute uecordes atq; ignauos ſeruant remiges: facit hoc religio beati franciſci que apud obſeruãtes habetur. Hec· n. ueluti lectiſſima militum manus undiq; xp̃ianorũ luſtrat exercitum nunc iſtam nunc illam partem tuet arcet inſidias. Impetum frangit hoſtium ſemper armata ſemper in uigilia: ſemper ĩ negocio nobis ut ociũ pariat. Scimus quantum ſub bernardino ſenenſi iã ſuperne iheruſalẽ curie ac religio eccẽ catholice ꝓfuerit: q̃ tũq; mõ ſub fr̃e Ioãne capiſtrano utilitatis attulerit & quid hec religio aliud agit q̃ que iubere nouimus euangelium ſentes ac tribulos ex agro dominico diuellit ſemen bonum ſemĩat zizaniam & loliũ ſarculo ueritatis precidit: exterminat auariciam pellit libidines fulminat illecebras uoluptates ſtrangulat ambitones & odia fugat ignauie ac ſecordie ſtimulum adigit & aperiẽs in eccleſia diebus ſingulis os ſuum penitentiam ſuadet & uiam domini in ueritate:

docet Hec ſunt opera fratrum qui de obſeruãtia nũcupãt. Neſcio cui hec nõ placeãt Credo que nõ ſunt oĩno preciosa ab eccã mẽbra oĩbus horũ gratã eẽ cõuerſatõem nec me dubiũ hẽt quĩ ſcã ſedes a poſtolica: hĩs xpĩ militibus afficiat. Nã & romani preſules ꝙpluria huic familie priuilegia contulerunt quibus ab infeſtatõibus hoſtium perſeueraret illeſa Sed audio nouiſſimis diebus nõnihil ſuggeſtum beatiſſimo patri noſtro Nicolao quĩto aduerſus hmõi ſãctam ſacrãꝙ congregationem Fert enim ſanctitatem ſuã litteris eugenii predeceſſoris ſui que in fauorẽ horum de obſeruãtia fratrum emanauerant ſeu reuocaſſe ſeu ſuſpẽdiſſe qđ minime feciſſet niſi ut aiũt ſiniſtre de cõuerſatõibus horum fratrum fuiſſet inſtructus Perniciosa res eſt lingua fallax & ſubdola: multũꝙ damni ſepe ĩ communi affert ſed magna uis ueritatis que cõtra omniũ inſidias facile ĩp ſam emergit. Vita horum fratrum in aperto eſt· Nõ poteſt abſcõdi ciuitas ſupra montem poſita. Eſt hec familia quaſi lucerna ardẽs ſupra cãdelabrum que domum domini hoc eſt eccleſiam miro ſplẽdore irradiat Venit aduerſus eam princeps huius mũdi & nihil habet in illa. Fundata eſt domus ſupra firmam petram. Nihil ẽ ꝙ in eam ualeant aquilones At ꝙis credit hec celeſtis imperatoris ſuſtẽtata manu neꝙ timeat uerſucias ſerpẽtinas cupit tamẽ eius conſilio cõfoueri qui locum magni dei tenet in terris Nã &ſi domus ipſa dirui ſiue demergi beati Franciſci nauicula nequeat. Poſſunt tamẽ ex inquilinis ſiue ex nautis nonnulli periclitari: neꝙ õnino tuta eſt niſi apoſtolice ſedis preſidio muniatur meum nihil eſt de alto iudicio ſacri ſenatus cenſere: aut de prima ſede quicquam dicere. cuius opera iudicare in terris mortalium nemo poteſt non tamen errare me putauerim ſi apud dignationem tuam animi mei ſecreta aperuerim Et quod ex uſu crediderim ſapientie tue palam fecerim. Nam & hoc iuraſſe nemini me facturum cum ſacris pontificalibus iniciarer Ego ut aperte loquar tue dignitati uehementer timeo ne nouitas : hec ſcandalum pariat. Si fratres de obſeruantia ad conuentuales :

ad cōuētuales migrare ꝑmittāt. Hoc.n.ī primis nō intelligo licitū
esse Vouete & reddite:scriptum scimus:seruāda sunt q̄ sane mentis
ꝑmittūt puberes Claudēda ē porta que ducit ad interitū Aperiē
da que mōstrat uitā Sunt preterea ut fama ē supra uigīti milia fra
trū qui de obseruātia dicūt Tota xp̄ianitas his plena ē Non est le
ue tantam offendere multitudinem incautum ē cū his contendere
Q̄ si dicat multo plures eē cōuētuales doctrinā q̄ hoꝝ perspicati
orem uideri.predicatōes quoq̄ in oībus urbibus audiri Nihil mo/
ueor Parū ꝑdest sermo cui uita cōtraria est Neq̄ sciētia sine sapiē/
tia ꝑficit.Monasteria cōuētualiū cōminui ac ruere cernimus. Ob
seruātiū augent & florent.his prīcipū aures patēt: neq̄ pōtifices
alii aut alii prelati his aduersant. Nihil enī ab his parochialiū iura
ledunt:subsidio plebanis:non oneri sunt Conuētuales autē nūc of
fertoria recipiūt nūc de iure sepulcrali cōtendunt.ob quas res acce
ptiores oī populo sunt obseruātes q̄ conuētuales. Taceo de uita dis
pari que ipso nomine designat mihi ꝑfecto non uidet expediens .
Romanū pontificē hāc familiā cōtristari debere & quoniā tua dig/
tio ueritati fauere ac diuertere scandala ꝑ sua uirili cōsueuit presūp
si hec tibi scribere Intelliges ex lr̄is cesaris animum eius utile cen/
seo ꝑuideri.Frater Ioānes hō dei est populi germanie quasi ꝑphe
tā eū habent: posset cum uellet eleuato digito magnā turbā facere
sentio ex his qui penes eū sunt egre sibi eē q̄d de bulla eugenii fer/
tur:sed hō sapiēs spem uultu simulat.premit altū corde dolorē:quā
uis scio cōstātiā eius immobilem neq̄ timendū eē que sp apostolice
sedis dignitatē ac eminētiā predicauit retroducere linguā.Decet ta
men summi pōtificis ꝑuidētiā his benefacere eosq̄ consolari qui de
romana eccā sunt benemeriti: qualem eē hūc Ioānem cū suis fra /
tribus nemo qui sapiat inficias ibit Hec bona uenia dixisse uolue/
rī:tua dignatio que libera uoce dico ī partē recipiat meliorem meq̄
suo more commendatum habeat.Ex noua ciuitate die undecima.ia
nuarii.

303 304

Damnat lr̃as male scriptas.

Eneas episcopus senensis Ambrosio Spannochie S.p.d. Cincurellus pape tabellarius. Tuas lr̃as ad me detulit q̃s rectius dixerim lituras Nescio grece an hebraice scripsis/ti. Latine quidem minime Non intellexi unicum uerbum nec pe/nes me q̃q̃ fuit qui tuos carecteres cognosceret Perinde ē igit̃ acsi nihil ad me scripsisses reseruo penes me scripturam tuã ut cum Ro/me ueniam tibi reddam & a te petam expositionem. Interim nō ē qd̃ possim respōdere nisi mihi glosulas miseris Vale & scias me de inceps latinas litteras non uncinos mercatorios didicisse Ex Ratis/pona die·iii. May. Anno. M. CCCC. LIIII.

E.Pii Secundi pontificis maximi cui ante summũ episcopatũ pri/mũ quidem imperiali secretario Mox episcopo. Deide etiã Cardi/nali senēsi. Enee siluio nomē erat. Familiares epistole date adamicos ī quadruplici uite eius statu finiunt per me Ioānē de uuestfalia In alma uniuersitate louaniēsi cōmorātē. Anno incarnatōis dominice M. CCCC. LXXXIII.

8288.

colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
x-rite
mm
0
1
2
3
4
5
6